This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Catalogue [illegible]

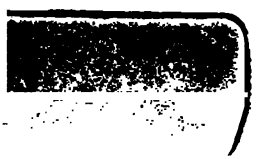

28

NAAUKEURIGE VERSAMELING

DER

GEDENK-WAARDIGSTE

REYSEN

Na

OOST EN WEST-INDIËN,

Mitsgaders andere Geweſten gedaan;

ZEDERT HET JAAR 1673 TOT 1696.

De namen der Reyſigers ſtaan agter de volgende Tijtel uytgedrukt.

28

NAAUKEURIGE VERSAMELING
DER GEDENK-WAARDIGSTE
ZEE EN LAND-REYSEN
NA
OOST EN WEST-INDIËN.

Mitsgaders andere Geweſten, ter eerſter Ontdekking en ſoo vervolgens van verſcheyde Volkeren, meerendeels door Vorſten, of Maatſchappyen derwaarts geſonden, gedaan;

ZEDERT HET JAAR 1613 TOT 1696.

Waar van eenige noyt gedrukt, andere nu eerſt uyt haar Oorſpronkelijke Taalen overgeſet, en ſommige merkelijk verbeterd zijn;
Zijnde een waaragtige en bondige Beſchrijving van veele vreemde Koningrijken, Landſchappen en Steeden, der ſelver Benamingen, Gelegentheden, Sterktens, Stroomen, Zee-Havens, Goud- en Silver-Mijnen, Peerl-Viſſeryen, en menigvuldige Wonderen;
Benevens de Oorlogs-daden en Gedenk-waardige Bedrijven der Ontdekkers, in het op-doen deſer Landen voorgevallen; voorts hunne gevaarlijke en ſeldſame Ontmoetingen, merk-waardige Geſchiedeniſſen, grouwſame Verwoeſtingen, voorname Volk-Plantingen en Veſtiging der Koopmanſchappen aldaar.
Alles doorgaans met nodige Land-Kaarten, menigte Konſt-Printen, en bequame Regiſters verrijkt.

In het ligt gegeven
TE LEYDEN,
Door PIETER VANDER AA,
Boekverkoper in de St. Pieters Koor-ſteeg, in PLATO. 1707.
Alwaar deſelve te bekomen zijn.

Met Octroyen van de Heeren Staten van Holland, 's Lands van Utregt, en Staten Generaal.

203. g. 40.

BIBLIOTHECA·BODLEIANA·

De VOYAGIEN in dit Deel begrepen, zijn de volgende.

Anno

1673 Ontdekking van eenige Landen en Volkeren, in 't Noorder-gedeelte van *America*, door *P. Marquette* en *Joliet*; gedaan in het Jaar 1673. Beſchrijvende den Gods-dienſt, Feeſten, 't Danſſen van den *Calumet*; ook den Aart, Zeden, Gewoontens en Levens-manier van de Bewoonders van de *Dwaſe Haver*, de *Miamis*, *Maskoutenten*, *Kikabeux*, *Ilinoyſen*, *Iroqueyſen* en *Falaiſen*. Als mede de Bouwing hunner Vlekken; Dorpen, Hutten, *Canoes*, Rivieren, Vrugten, Gediertens, Vogelen, Viſſen, enz.

1681 Ongelukkige Scheeps-Togt van *Françoys Brooks*, na *Barbaryen*, gedaan in 't Jaar 1681. en vervolgens. Verhalende, op wat wijſe den Reyſiger met verraad op Zee wierd genoomen, in een ellendige dienſtbaarheyd na *Macquenes* gevoert; wat ongelooflijke ongemakken en ſlagen, nevens andere *Chriſten*-Slaven (mede op diergelijke wijſe gevangen genomen) aldaar moeſt uytſtaan; dog eyndelijk na een tien-jarige ſlaverny met twee ſijner Landsgenooten, onder het geleyde van een *Moor* ontvlugte; wat menigvuldige ellenden van honger, dorſt, gevaar van Leeuwen in de nare wilderniſſe uytſtond, tot dat eyndelijk te *Marſegan*, een veſting der *Portugyſen* in die Landſtreek, en van daar in *Engeland* aanlande. Als mede eenige byſonderheden van *Muly Iſmaël*, Keyſer van *Marocco*; aangaande ſijn Perſoon en inborſt, deſſelfs Hof-houding, Lijf-wagten, Oorlogs-bedrijven tegen de *Algerinen*, Tyranny over de *Chriſten*-Slaven, enz.

1682 Scheeps-Togt van Jonkheer *Otho Fridrich van der Greuben*, Brandenburgs Edelman, na *Guinea*, met 2 Keur-vorſtelijke Fregatten, gedaan in het Jaar 1682. waar in allerhande byſonderheeden van verſcheyde Zee-kuſten in *Africa* gelegen, verhandelt worden, te weten de *Greyn-kuſt*, *Tand*- of *Quaqua-kuſt*, de *Gout-kuſt* en verſcheyde Koningrijken daar omtrent met des ſelfs Inwoonders, en des Schrijvers Reys van daar na *Terra Nova*, in *America* gelegen, enz.

1696 Ongelukkige Schipbreuk en yſlijke Reys-Togt, van ettelijke *Engelſſen*, in den Jare 1696. van *Jamaika* in *Weſt-Indiën*, na *Penſylvania* t'Scheep gegaan, en in de Golf van *Florida* geſtrand, alwaar ſy onder de *Menſchen-eeters* vervielen, en byna ongelooflijke wederwaardigheden uytſtonden.

NOODIG
NA-BERIGT,

Als mede

REGISTER

Der

ZEE-EN LAND-REYSEN:

Die deſe Verſameling in 28 *Deelen*, of
29 *Banden* bevat;

Opgeſteld na de ordre der Jaren, *wanneer*
de ſelve gedaan zijn.

NOODIG NA-BERIGT
Aan den
L E S E R.

Deſe *uytgeleeſe Verſameling der Gedenk-waardigſte Zee- en Land-Togten*, ondernomen door *Portugyſen*, *Spanjaarden*, *Engelſſen*, *Franſſen*, *Zweden*, *Deenen*, *Italianen*, *Hoogduytſers*, *en andere vreemde Volkeren; zedert het Jaar* 1246. *tot* 1696. (door Gods goedheyd) met veele moeyte en koſten, ten eynde gebragt hebbende. Soo vinde ik my verpligt, uyt kragt mijner Belofte, in 't *Noodig Voor-berigt* aan het Hoofd van 't *Eerſte Deel* deſes Werks gedaan: U. E. in dit *Laatſte* wederom aan te ſpreeken, en op nieuw te verſeekeren; dat geen van alle de *Reyſen* (met hare *Land-kaarten* en *Konſt-Printen*) ooyt te vooren *in* onſe *Taal* beſchreeven zijn; maar elk uyt het *Oorſpronkelijke*, nu alder-eerſt in goed *Nederduyts* overgeſet, en ten dienſte mijner Land-genooten in 't Ligt gebragt. Uyt wat *Spraak* yeder *Reys-Togt* vertolkt is, ſal onnoodig zijn aan te wijſen; gemerkt ſulks doorgaans op de *Tijtels* reets uytgedrukt ſtaat.

In mijn *Korte Schets*, of *Naam-lijſt* der *Reyſigers*, agter 't voorſz. *Noodig Voor-berigt*, worden op het Jaar 1583. &c. ook vermeld de Doorlugtige *Scheeps-Togten* der *Hollanders*, na *Ooſt- Weſt-Indiën* en andere *Geweſten* voor rekening van die *Maatſchappyen*, *ofte van Particulieren gedaan*: maar, onder het drukken, wierd my van veele voorname Liefhebbers geraden en verſogt; dat ik de ſelve by deſe *Verſameling* dog niet wilde

voegen, uyt reeden; om dat *dit een byſonder en volkoomen Werk op ſig ſelven was, betreffende alleen de Reys-Togten van vreemde Natien.* Hier door oordeelden ſy; dat ik niet alleen hen: maar de geheele *Nederduytſe* Wereld dienſt ſoude doen. Te meer, indien ik *uyt kragt van mijn verkregen Octroy* naderhand beſloot, gemelde *Zee-* en *Land-Reyſen* der *Hollanders*, met de vermeerdering en verbetering, die daar toe hebbe, in een *byſondere Verſameling* uyt te geven: want dit ſtrekte tot grooter glory van onſen eygen Land-aard, tot quijting van mijn Belofte, en tot beter gerijf van die, de welke deſe, of geene Natien apart begeerden.

Hoewel ik de deugdelijkheyd van deſen raad ſtraks begreep, ſoo vereyſte egter de voorſigtigheyd, alvoorens ten beſluyt quam, ſulks met geleerde Mannen, en grondige Kenders van *Reys-beſchrijvingen*, rijpelijk te overweegen, die dit ontwerp niet alleen goed keurden: maar my ook kragtiglijk daar toe aanmoedigden; dog met beding; dat ik, in de plaats van die nu uytgelaten zijn, ſtellen ſoude eenige andere ſeer aanmerkens-waardige *Reys-Togten* van *Vreemde Volkeren*, te vooren aan hen vertoont: maar die in mijn eerſte *Naam-lijſt* niet uytgedrukt ſtaan, wijl ik de ſelve doenmaals nog niet magtig was. Deſe zijn het, die ik, om een yeder genoegen te geeven, en mijn belofte te voldoen, hier by gevoegt hebbe; niet twijffelende, of alle regtſchapene Lief hebbers ſullen toeſtemmen, dat ſe uytſteekend fraay zijn, en derhalven overwaardig, om als heldere ſlonkerſteenen in de volgende *Naam-lijſt* te pronken; waar by men te letten heeft; dat alle, voor aan met een * gemerkt, in het *Oude Regiſter* niet geſtaan hebben: maar op nieuw daar by gevoegt zijn. Indien door de tijd van dit

ſlag

ſlag meer in handen krijge, die de Druk-pers verdienen, de ſelve ſal ik tot nut en vermaak van de Liefhebbers altijd getrouwelijk mede deelen, en wel met die vrijheyd; dat niemant verder verbonden word, als hy ſelfs begeert: want gelijk dit tegenwoordige *Werk* compleet is, ſoo ſal ook yeder *Reys-Togt*, die daar nog by komt, op ſig ſelve volkomen zijn.

In het algemeene *Regiſter* van deſe *geheele Verſameling*, die hier agter volgt, wilden ſommige; dat ik alle de *Ooſt-* en vervolgens alle de *Weſt-Indiſe Reys-Togten* by malkanderen plaatſen ſoude. Andere wederom; dat yeder *Natie* by een moeſte blijven. Een derde ſoort begeerde; dat alle *Reyſen* van een en het ſelfde Land, als by voorbeeld *Turkyen*, *Perſiën*, *Guinea*, &c. te ſamen ſouden gevoegt worden: maar het grootſte getal oordeelde beſt; dat het geſchikt wierd na de *Ordre des Tyds*, gelijk het Werk ook vervolgens was uytgekoomen: om dat veele Liefhebbers, (alhoewel in 't *Voor-berigt* het tegendeel verſogt is) die hunne *Exemplaren* reets hadden laten inbinden, door deſe verandering veel ſchade ſouden lijden. Dit laatſte, als het redelijkſte gevoelen, heb ik werkſtellig gemaakt, en voor yeder *Reys-Togt* geſtelt, van wat *Landaard* den *Reyſiger* is, en in welk ſtuk te vinden.

Door dit middel kan elk deſe *Verſameling* na ſijn zindelijkheyd verdeelen, ook *Barros* van *Ooſt-* en *Herrera* van *Weſt-Indiën* apart laten inbinden. Om nu te weeten, wat van deſe, of die Schrijver is, heb ik alle de *Reyſen* door den *eerſten* beſchreeven, met de *letter* B. en door den *tweeden* met H. geteekent.

Het duldeloos verlangen der Liefhebbers na de verdere *Bedrijven* van den Roemrugtigen *Ferdinandes Cortes*, ſedert het Jaar 1526. vervolgt tot op ſijn Dood, heeft

my aangeſet, om moeyte nog koſten te ſparen, tot dat ik dit Puykſtukje in handen kreeg. 't Is mede voor deſen door *Herrera* in 't *Spaans* beſchreeven, maar nu eerſt, wijl ik het niet eerder konde magtig worden, door een beſchaafde pen, in onſe Moeder-taal overgeſet, en ſpoedig afgedrukt, om 't met dit laatſte ſtuk gelijk uyt te geeven; hoewel het agter 't *Elfde Deel* moet geplaatſt worden, 't geen tot onderrigting van de Liefhebbers gemeld zy.

Indien den Almagtigen mijn leven, geſontheyd, en kragten, nog verder belieft uyt te rekken, mogte het wel geſchieden; dat ik om yeders keure, en nieuwsgierigheyd te voldoen, ook uytgaf een *voortreffelyke Verſameling van de Aanmerkelykſte Reys-Togten door onſe Hollanders gedaan, zedert het Jaar 1583. en ſoo voort tot op deſen tegenwoordigen tyd toe*, waar af veele nooyt zijn gedrukt geweeſt: maar ſouden uyt de egte *Hand-ſchriften* als-dan aller-eerſt het ligt ſien, ook alle de overige, de oude drukken in vermeerdering, of verbetering verre overtreffen. By gevolg een Werk, waar van ik ſonder vley-ſugt roemen kan, dat alle onzijdigen (want voor de ſulken doe ik alleen mijn vlijt en onkoſten) van verwondering en verbaaſtheyd ſouden opgetoogen ſtaan, ſoo wel over de zeldſaamheyd der ſtoffe, als over de deftigheyd van uytvoering. De *Copy*, beneffens veele nieuwe *Kopere Konſt-platen*, zijn reets in ſtaat, om gedrukt te worden, ten bewijs; dat het uytgeeven niet onmoogelijk is: maar eerlang geſchieden kan.

Gebruyk dan deſe *uytgeleeſe Verſameling* tot voordeel, lees naarſtig met opmerking, oordeel niet na ſchijn, maar na waarheyd en reeden, ende ontfang mijnen laſtigen arbeyd, met ſoo veel vergenoe-

ging,

ging, als U. E. de ſelve met genegentheyd word opgedragen. 't Welk my verder aanprikkelen ſal, om mijn *Tyd en Vlijt* aan uw nut en vermaak op te offeren, en metter daad te toonen; dat ik ben

U. E. Dienſtwillige

Leyden deſen
21 Mey 1708.

PIETER VANDER AA.

REGISTER
DER
ZEE- en LAND-REYSEN,

Die deſe *Verſameling* in 28 *deelen*, of 29 *Banden* bevat;

Opgeſtelt na de ordre der Jaren, *dat de ſelve gedaan zijn.*

NOTA. De *letters*, die voor yeder *Voyagie* ſtaan, betekenen van welke *Natie* dien *Reyſiger* uytgeſonden, of ſelfs geboortig is, namentlijk: E. *Engelſſen.* F. *Franſſen.* H. *Hoogduytſers.* IN. *Indianen.* I. *Italianen.* M. *Moſcoviters.* N. *Nederlanders.* P. *Portugyſen.* S. *Spanjaarden.* Dog de *letters*, die agter ſommige *Voyagien* ſtaan, beduyden B. *Barros*, en H. *Herrera.*

Anno

EERSTE DEEL.

F. 1246. Seer aanmerkelijke Reys-beſchrijvingen van *Johan du Plan Carpin*, en *Br. Aſcelin*, beyde als Legaten van den H. Apoſtoliſchen Stoel, en voor Geſanten van den *Paus Innocentius de IV.* afgeſonden na *Tartaryen*, en andere *Ooſterſche Volkeren.* Door de *Afgeſanten* ſelfs, op ordre van den *Paus* beſchreven: Alwaar ſy naauwkeurig en getrouw beſchrijven, het Land en Gebied der *Tartaren*, des ſelfs ſtand, hunne Huuwelijken, Kleedingen, Woningen, Godsdienſt en Plegtigheden, Wichelaryen, Gewoontens, Spijs en Drank, manier van Oorlogen, Begraaffeniſſen, &c. Met al het geene verders aanmerkens-waardig, hen op deſe Voyagien is voorgekomen.

F. 1253. Aanmerkelijke Reys gedaan door *Willem de Rubruquis*; voor Ambaſſadeur van den Koning *Lodewijk de IX.* afgeſonden na de *Ooſterſche* gedeelten der Wereld, inſonderheyd na *Tartaryen* en *China*, in 't Jaar 1253. Vervattende veelerley ſonderlinge ſaken, en voorgekomene gevallen; door den Afgeſant ſelfs beſchreven.

I. 1419. Eenige Aanmerkingen uyt de Reys van *Nicolo de Conti*, een *Venetiaan*, na *Indiën*, *Mangi*, *Cambalu* en *Quinſay*, gedaan 1419 en vervolgens.

P. 1419. Beknopt berigt van de eerſte Ontdekkingen der Zee-kuſten van *Africa* en *Ooſt-Indiën* gedaan door de *Portugyſen.* B.

P. 1419. Eerſte Scheeps-Togt der *Portugyſen* met 3 Scheepen toegeruſt van *Don Henrique*, *Infant* van *Portugaal*, waar in de *Caap Non* en *Bojador* worden ontdekt, omtrent het jaar 1419. B.

P. 1420. Scheeps-Togt van *Don Joan Gonſalvez* en *Triſtano Vaz*, die een Eyland vinden, dat ſe de naam van *Porto Sancto* geven, en op wat wijſe het ſelve bevolkt is, in het jaar 1420. B.

P.

P. 1420. Het vinden van *Madera*, met 2 Barken ondernomen van *Don Joan Gonſalvez* en *Triſtan Vaz*, in het jaar 1420. B.

P. 1433. Twee Scheeps-Togten van *Gileanes*, waar in hy de *Caap Bojador* aldereerſt voor-by zeyld, in het jaar 1433. B.

P. 1434. Twee Scheeps-Togten van *Alfonſo Gonſalvez Baldaya* en *Gileanes*, tot ontdekking van vreemde Landen, die het gevondene de naam van *Angra dos Ruinos* en *Angra dos Cavallos* geven, in het jaar 1434. en 1435. B.

P. 1440. Scheeps-Togt van *Antonio Gonſalvez*, om uyt het reeds ontdekte Land, vellen van *Zee-Wolven* te halen, daar hy onderwegen *Nuno Triſtano* vind, in het jaar 1440. en 1441. B.

P. 1442. Scheeps-Togt van *Antonio Gonſalvez* en *Nuno Triſtano*, na het reeds ontdekte Land, die een Rivier vinden, en de ſelve de naam van *Rio de Ouro*, dat is, *Goud Rivier* geven, als mede een Eyland, dat ſe de naam van *Garze* geven, in het jaar 1442. B.

P. 1444. Scheeps-Togt van *Lanzarote*, met 6 *Caraveelen*, by die van *Lagos* uytgeruſt, waar mede hy het Eyland *Nar* overrompeld, komt op *Tidor*, alwaar geen volk vind, komt op een ander Eyland, in het jaar 1444. B.

P. 1445. Scheeps-Togt van *Gonzalo de Sintra*, na het Eyland *Arguin*, alwaar hy van de Inwoonders dood geſlagen, en de plaats na ſijn naam word genoemt, in het jaar 1445. B.

P. 1446. Scheeps-Togt van *Antonio Gonſalvez*, *Diego Alfonſo en Gomez Pirez*, na *Rio de Ouro*, of *Goud-Rivier*, als mede van *Nuno Triſtano* en *Dinis Fernandez*, in het jaar 1446. B.

P. 1446. Scheeps Togt van *Diniſeanes*, *Alvaro Gil* en *Manſaldo*, na *Cabo Blanco*, *Arguin* en *Garze*, alwaar 14 *Caraveelen* ontmoeten, onder het Opper-Hoofd *Lanzarote*, die verder een Togt deed na *Guinee*, *Canarien*, &c. in het jaar 1446. B.

P. 1446. Scheeps-Togt van *Fernando de Caſtro*, na de *Canariſe Eylanden*, waar in geſien word, de Gods-dienſt, Regeering, manier van Leven en Oorlogen der Inwoonders, eer de ſelve *Chriſtenen* wierden, gedaan in het jaar 1446. B.

P. 1446 Scheeps-Togt van *Lanzarote*, van het Eyland *Garze*, met 7 Scheepen, waar mede hy de Rivier *Canaga*, of *Quedech* aandoet, alſoo genaamd na des ſelfs Land, en ſijn neerlaag aan *Cabo Verde*, in het jaar 1446. B.

P. 1446. Scheeps-Togt van *Nuno Triſtano*, na een Rivier, nu *Rio Grande* genaamd, alwaar met eenige van ſijn Volk dood bleef, en hoe het Scheepje met 5 onbedreeven menſchen t'huys quam. Als mede die van *Alvaro Fernandez*, tot aan de Rivier *Tabite*. Mitſgaders een korte Scheeps-Togt van 12 *Caraveelen*, onder *Giltanes*, in het jaar 1446 B.

P. 1447. Scheeps Togt van *Antonio Gonſalvez*, *Garcia Mendez*, en

Diego Alfonſo, met 3 *Caraveelen* na *Arguin*, *Cabo de Reſgate* in het jaar 1447. Beneffens een nette beſchrijving van de *Azaneguiſe* Inwoonders, hun manier van Leven, Regeering, Kleeding, Erneering van Vee, &c. door eenen *Joan Fernandez*, *Portugys*, aangetekend, dewijl hy ſelfs eenige tijd onder haar verkeerd heeft, in het jaar 1447. B.

P. 1448. Scheeps-Togt van *Gomez Perez*, met 2 Scheepen na *Rio de Ouro*, in het jaar 1448. Als mede die van *Diego Gil* na *Meza*, mitſgaders van *Fernando Alfonſo*, *Ridder*, met een *Deens* Edelman, na *Cabo Verde*, in het jaar 1449. B.

P. 1448. Eenige Scheeps-Togten der *Portugyſen*, onder byſondere Perſonagien, zijnde een verhaal van de Ontdekkingen van verſcheyde Eylanden, en Zee plaatſen, beginnende met het jaar 1448. en vervolgens. B.

P. 1481. Scheeps-Togt van *Diego d'Azambuja*, met 10 *Caraveelen* en 2 *Hulken*, gemonteerd met 600 Koppen na de *Guineeſe* Kuſt, om aldaar een Kaſteel te timmeren, dat hy van *Caramanſa* Koning aldaar verkrijgt, en het ſelve de naam van *St. George* geeft, in het jaar 1481. B.

P. 1484. Twee Scheeps Togten van *Diego Can* na *Rio de Padrano*, nu *Congo*, of *Zaire* genoemd, alwaar een Zuyl oprigt, en in ſijn *Tweede Togt* 600 mijlen verder als *Congo* vaart, daar 2 Zuylen oprigt, in het jaar 1484. 1485 B.

P. 1486. Scheeps-Togt van *Bartholomeus Diaz* met 2 Scheepen, yeder van 50 Vat, met een kleynder met mond koſt uyt *Portugaal*, om de *Indiën* te ontdekken: in welke *Togt* hy aldereerſt de *Caap de Bona Eſperance* heeft ontdekt, in het jaar 1486. B.

P. 1487. Voyagie van *Pedro de Covilhaan*, die tot een Mede-geſel had *Alfonſo de Paiva*, in het jaar 1487. Mitſgaders van *Lucas Marcos* na het Land van *Paap Jan*, in het jaar 1488. B.

P. 1488. Scheeps-Togt van *Gonſalo Coelho* na *Guinee*, met den Prince *Bemoy*, die als Balling in *Portugaal* gevlugt was, waar mede de Koning geſprek houd over het Land van *Paap Jan*, in het jaar 1488. B.

P. 1489. Scheeps-Togt van *Pedro Vaz da Cunha* na *Guinee*, alwaar hy den Prince *Bemoy* dood ſtak, met een voor-afgaande beſchrijving van *Jaloſ*, met des ſelfs Gedierten, Vrugten, &c. in het jaar 1489. B.

P. 1490. Scheeps-Togt van *Gonſalo de Souza*, met 3 Scheepen na *Congo*, die ontrent *Cabo Verde* ſterft, wien *Ruy de Souza*, des ſelfs Neef, in ſijn plaats volgde, en aldaar gelukkig aankomende, een Kerk van ſteen bouwde, &c. in het jaar 1490. Beneffens een verhaal van *Chriſtophorus Columbus* aan den Koning van *Portugaal*, wegens ſijn Scheeps-Togt, door ordre des Konings van *Caſtilien* gedaan. Mitſgaders verſcheyde Geſantſchappen der *Portugyſen* aan byſondere Koningen der *Mooren* en *Negers*. B.

Anno TWEEDE DEEL.

S. 1492. De Roemwaardige Scheeps Togt van *Chriſtoffel Columbus*; in den jare 1492. als *Ammiraal* van den *Oceaan*, ter ontdekking gedaan na de *Weſt-Indiſe* Landen, te vooren by de *Europianen* nooyt bekent nog bevaren. Herrera.

S. 1493. Tweede Scheeps-Togt van *Chriſtoffel Columbus*, ter nader ontdekking en bemagtiging van nieuwe Landen gedaan na de *Weſt-Indien*, in 't jaar 1493. H.

P. 1497. Eerſte Scheeps-Togt van *Vaſco da Gamma*, ter ontdekking van *Ooſt-Indien*, in het jaar 1497. en vervolgens. B.

S. 1498. Des Ammiraals *Chriſtoffel Columbus* derde Scheeps-Togt ter nader ontdekking gedaan uyt *Caſtilien*, na de *Weſt-Indien* in 't jaar 1498. Alles uyt de overgebriefde berigten, door den Ammiraal *Columbus* aan hare *Catholijke* Majeſteyten, uyt de *Indien* overgeſonden. H.

S. 1499. Eerſte Zee-Togt van *Alonſo d'Ojeda*, en *Americus Veſputius*, ter ontdekking van nieuwe Landen gedaan na de *Weſt-Indien*, in 't jaar 1499. H.

S. 1499. Scheeps-Togt van *Chriſtoffel Guerre*, met *Pero Alfonſo Nino*, in 't jaar 1499. gedaan. H.

DERDE DEEL.

P. 1500. en 1501. Twee byſondere Scheeps-Togten na *Ooſt-Indien*, van *Pedralvarez Cabral*, met een Vloot van 13 Scheepen, in het jaar 1500. en *Joan da Nova*, met een Vloot van 4 Scheepen, in het jaar 1501. B.

S. 1500. en 1501. Vijf verſcheyde Voyagien der *Caſtilianen* en *Portugyſen*, ter ontdekking gedaan na de *Weſt-Indien*, in de jaren 1500. en 1501. I. Door *Vincent Yanez Pinzon*. II. *Diego de Lepe*. III. Uyt laſt des Koninga van *Portugaal*, door *Peralvarez de Kabral*. IV. *Rodriguez de Baſtidas*. V. *Alonſo d'Ojeda* met *Americus Veſputius* voor de tweede reys. H.

IN. 1501. Sonderlinge Reyſen van *Joſeph*, den gebooren *Indiaan*; bevattende een aanmerklijke beſchrijving der Landen, Steeden en Inwoonders van *Caranganor*, *Calicut*, *Cambaya*, *Narſinga*, &c. Door de *Portugyſen* uyt ſijnen mond opgeteekend, 1501.

P. 1502. Tweede Scheeps-Togt van *Don Vaſco da Gamma*, na *Ooſt-Indien*, in het jaar 1502. en vervolgens. B.

S. 1502. Twee opmerklijke Scheeps-Togten afgevaardigt na de *Weſt-Indien*, in 't jaar 1502. d'Eerſte onder *Antonius de Torres*, ter overvoeringe gedaan van *Nicolaus d'Obando*, voor Opper-bevelhebber afgeſonden na *Hiſpaniola*. H.

S. De tweede door den Ammiraal *Chriſtoffel Columbus*, in 't ſelve jaar, voor de vierde Reys na de *Indien* gevaren. Waar in ook is:

S.

S. 1503. De gevaarlijke Togt, die *Diego Mendez de Zigura*, en *Bartelemei de Fieſco*, van *Jamaica* na *Hiſpaniola* gewaagt hebben. H.

P. 1503. Scheeps-Togt na *Ooſt-Indën*, van *Franciſco d'Albuquerque*. in het jaar 1503. en vervolgens. B.

P. 1504. Scheeps-Togt van *Lopo Soares*, na *Ooſt-Indiën*, in 't jaar 1504. B.

VIERDE DEEL.

S. 1504. De ramp-ſpoedige Zee-Togt door *Franciſcus de Porras*, van *Jamaica* na *Hiſpaniola* in 't jaar 1504. Beneffens des Ammiraals *Columbus* zeldſaam wedervaren met gemelden *de Porras*, en ſijn verdere Scheeps-Togten van *Jamaica* over *Hiſpaniola* na *Caſtilien* tot op ſijn dood. Aangehegt met nog een Scheeps-Togt, die *Ferdinandes Cortes*, om deſe tijd onder *Alonzo Quintero*, uyt *Caſtilien* na *Hiſpaniola*, gedaan heeft &c. H.

P. 1505. Roemrugtige Scheeps-Togt van *Franciſco d'Almeida* na *Ooſt-Indiën*, in 't jaar 1505. B.

P. 1505. Scheeps-Togt van *Pero da Nhaya* na *Ooſt-Indiën*, in het jaar 1505. en vervolgens. B.

S. 1506. d'Eerſte Scheeps-Togt ter verder ontdekking van de *Weſt-Indiën*, door *Jean Dias de Solis* en *Vincent Janez Pinzon* gedaan naar *Jukatan*, in 't jaar 1506. H.

P. 1506. Scheeps-Togt van *Triſtano d'Acunha* na *Ooſt-Indiën*, in het jaar 1506. en vervolgens. B.

VIJFDE DEEL.

P. 1506. Held-dadige Scheeps-Togt van *Alfonſo d'Albuquerque* na de *Roode-Zee*, met een Vloot van 7 Scheepen in het jaar 1506. en vervolgens, Bevattende de gelegentheyd, opkomſt en voortgang van de Koningrijken *Ormus*, *Goa*, *Malacca*, &c. met alle der ſelver Steeden, Rivieren, Zee-Havens, Gebergtens en Volkeren met hunne Gewoontens, Levens-manier en andere zeldſaamheeden; en op wat wijſe alle deſe plaatſen met hare Volkeren ſig onder de gehoorſaamheyd der *Portugyſen* hebben moeten buygen; door wederzijds bloedige gevegten, honger, dorſt, vuur en waters-nood, en andere ongelooffelijke uytgeſtane ongemakken. Beneffens een ſeer naauw-keurige aantekening van de *Roode-Zee* en de daar ontrent gelegene Landen. B.

P. 1507. De ongelukkige Scheeps-Togt van *Jorge de Mello* na *Ooſt-Indiën*, in 't jaar 1507. B.

P. 1508. De Ramp-ſpoedige Scheeps-Togt na *Ooſt-Indiën*, gedaan door *Jorge d'Aguiar*, met 17 Schoepen, in 't jaar 1508. B.

SESDE DEEL.

S. 1508. en 1509. Opmerklijke Zee-Togten ter nader ontdekking der *Weſt-Indiſe Eylanden* en *vaſte Kuſten*, in de jaren 1508. en 1509.

Door

Door *d'Ocampo*, *Ponze de Leon*, *Solis* en *Pinzon*, *d'Ojeda* en *Niquesa*. H.

P. 1509. Bloedige Scheeps-Togt van den *Maarſchalk Don Fernando Coutinho* na *Ooſt-Indiën*, in 't jaar 1509 B.

S. 1510. d'Aankomſt van *Jean de Ezquebel* ter bevolking van *Jamaica*: door den nieuwen Ammiraal *Diego Columbus*, van *Hiſpaniola*, derwaarts geſonden, in 't jaar 1510. Mitſgaders de Togten, die *Vaſco Nunes*, en *Diego Velaſquez* gedaan hebben in 't jaar 1511. H.

P. 1510 Scheeps-Togt na *Ooſt-Indiën*, gedaan door *Gonſalo de Sequeira*, in het jaar 1510. B.

P. 1511. Scheeps-Togt na *Ooſt-Indiën* gedaan van *Garcia de Norunha*, *in het jaar* 1511. B.

S. 1512. en 1513. Verſcheyde Zee- en Land-Togten gedaan in de *Weſt-Indiſe* Landſchappen en Eylanden; door *Jean Ponze de Leon* na *Florida*, in 't jaar 1512. door *Pamphilio de Narvaas*, na 't Landſchap *Camaguyca* en elders, in 't jaar 1513. Verhalende, behalven de ontdekking van *Florida*, en ſommige Eylanden, wonderlijke ontmoetingen van Krijg- en Oorlogs bloedige vegteryen, roveryen, moord en brandſtigtingen onder de *Indianen* en hare *Caciquen*, Heeren, of Koningen voorgevallen, en met behaling van buyt, of ſlagen by de *Caſtilianen*, op de *Lucayos*, *Caribanen* en andere diergelijke wreed-aardige Land-aard en Menſch-eeters, afgeloopen. H.

SEVENDE DEEL.

S. 1514. Uytvoerige Reys-Togten door *Pedrarias Davila*, met 15 Scheepen van ſijn Katholijke Majeſteyt voor Opper-Bevelhebber afgeſonden naar de Vaſte Kuſt van *Darien*; in 't jaar 1514. Verhalende nevens de vrugtbaarheyd des Lands, Dieren en Zeden, de gelegentheyd der Haven van de *Havana*, Perel-Viſſerye, veelerley Rampen, Schipbreuken, Hongers-nooden, Vegteryen en Nederlagen al-om geleden. H.

S. 1515. Aangevuld met de Scheeps-Togten van *Jean Dias de Solis*, en die van *Jean Ponce de Leon*, om de *Karibanen* te beoorlogen, in 't jaar 1515. H.

P. 1515. Scheeps-Togten en Manhaftige Krijgs-bedrijven te Water en te Land, gedaan door *Lopo Soares d'Albegeria*; uyt laſt des Konings *Don Manuel* van *Portugaal*, als Kapiteyn Generaal en Gouverneur der *Ooſt-Indien*, met een Vloot van 13 Scheepen derwaards geſonden, in 't jaar 1515. Verhalende d'Uytruſting van Scheepen na de *Roode-Zee*, *Arabie*, de *Maldivez*, *Bengale*, *Siam*, en elders, onder veel gelede rampen, Gevegten, verlies van Scheepen, Storm en Onweders: beneffens een beſchrijving veeler Landſchappen, Eylanden, Volken, en veele byſonderheden van der ſelver Zeden en Gewoontens. B.

P. 1516. Scheeps-Togt door *Fernando Perez d'Andrade*, als Opperhoofd

den Koophandel door gants *Indiën*, tot in *China*,) de Opſtand des Konings van *Ormus*, onder bloedige Gevegten, Moorden en Branden ten eynde geloopen. B.

Anno TIENDE DEEL.

S. 1521. Vervolg der Roemwaardige Zee- en Land-Reyſen des dapperen *Ferdinand Cortes*; aan de Vaſte Kuſt van *Mexico* en *Nieuw Spanje*. Gedaan in 't Jaar 1521. en vervolgens. H.

S. 1521. De Scheeps-Togt door de *Straat* na de *Moluccos*, door *Ferdinand Magellaan* ontdekt, na ſijn rampſpoedige dood, onder het Oppergeſag van *Duarte Barboza*, en *Gonzalo Gomez d'Eſpinoza*, met hare *Capiteynen*, tot in de *Specery-Eylanden*, agtervolgt in 't Jaar 1521. H.

S. 1521. Verder vervolg der Zee- en Land-Reyſen van den Dapperen *Ferdinand Cortes*. H.

S. *Nieuw-Spanje* in des ſelfs Aal-oude en hedensdaagſe Inwoonderen beſchreeven: en de Stigting der Stad *Mexico*, met d'eerſte inſtelling der Koninglijke Regeering aldaar, tot op der *Caſtiliaanen* Overheering van den Koning *Motexuma* agtervolgd. H.

S. Der *Mexicanen* Staatkunde, Godsdienſt en Burgerlijke Gewoontens, tot de Krijgs-bedrijven van *Ferdinand Cortes*, in 't bemagtigen van *Nieuw-Spanje* gedaan, naauwkeurig beſchreven. H.

S. 1522. *Ferdinand Cortes* verder bedrijf in *Nieuw-Spanje*, na 't veroveren van *Mexico*, niet ſonder behulp van *Montano*, *Chriſtoffel d'Olid*, *Gonzalo de Sandoval*, ende andere Bevelhebbers, onder veel tegenworſtelingen van *Diego de Velaſques*, manhaftig uytgevoerd in 't Jaar 1522, en vervolgens. H.

S. 1522. Zee- en Land-Togten door *Gil Gonzales Davila*, ter ontdekking der *Zuyd-Zee*, Noordwaarts van *Panama* gedaan. Benevens een beſchrijving van *Nicaragua*, in de ſelve Togt nader ontdekt, in 't jaar 1522. H.

S. Het Landſchap *Cumana*, in ſijn byſonderheden, en gewoone Levenswijs der *Indianen* beſchreven. H.

S. De Land-Beſchrijving van *Nieuw-Spanje*, in des ſelfs verſcheyde Handtering, Vee- en Volk-beſtuur, &c. agtervolgt. H,

S. 1523. De toeleg om een *Straat* t'ontdekken, door welke men uyt de *Noord*- in de *Zuyd-Zee*, de *Specery-Eylanden*, *Philippines*, en de *Kuſten* van *China*, (buyten benadeeling des Konings van *Portugaal*) ſoo konnen bezeylen, door *Stephan Gomez*, uyt de *Corunna* ondernomen, in 't Jaar 1523. H.

S. 1523. *Nieuw-Spanje*, met veel Gunſtbewijs, en Voorregten des *Catholijken* Konings, door *Ferdinand Cortes*, aan de Kroon van *Caſtilien* eygen gemaakt, &c. H.

S. 1523. Drie verſcheyde Togten ter Zee en te Land in de *Weſt-Indiën*, de

de eerſte door *Franciſcus de Garay* van *Jamaica* na *Panuco*; de tweede door *Pedro d'Alvarado* van *Mexico* na *Guatemala*; de derde door *Diego de Godoy*, mede van *Mexico* ter ontdekking en bevreedigung van verſcheyde Landſchappen, in 't jaar 1523. en verv. H.

* I. 1524. Scheeps-Togt van *Johan de Verrazano*, na *Florida*, met een kort Voor-berigt van de *Franſſe* Volk-plantingen aldaar.

ELFDE DEEL.

S. 1524. Twee onderſcheydene Reys Togten d'eene ter Zee en d'andere te Land, in de *Weſt Indiën*, beyde gedaan in het Jaar 1524. De eerſte door *Gil Gonzales Davila*, van *St. Dominicum* na de *Honduras* ondernoomen, behelſende de Volk-planting van *St. Gil de Buena Viſta*, een ontdekking van verſcheyde Landen en Volkeren, uytgeſtane Stormen, verlies van Scheepen, Moorderyen en andere Ongemakken. De tweede handeld van de gevaarlijke Land-Togt, door *Ferdinand Cortes* na *las Yhueras* gedaan, den Oproer binnen *Mexico*, door des ſelfs afweeſen aldaar veroorſaakt, de Straf-oeffening den Belhamels aangedaan, &c. H.

P. 1524. Aanſienlijke Scheeps-Togt door den Grave *Don Waſco da Gamma*, als *Ammiraal* ter Zee, en *Onder Koning* van *Indiën*, derwaarts gedaan in 't Jaar 1524. Behelſende niet alleen des ſelfs aankomſt en verrigting ontrent den Oorlog en Koophandel op *Goa*, *Couchin*, en elders, tot aan ſijn dood aldaar; maar ook de Scheeps-Togten en Krijgs-bedrijven onder ſijn Staatvolger *Don Henrique de Menezes* uytgevoerd. B.

S. 1525. Twee verſcheyde Scheeps-Togten gedaan na de *Moluccos* en *St. Martha*, in 't Jaar 1525. en vervolgens. De eerſte met 6 Scheepen uyt de *Corunna* door den Ridder *Garcia Joſre de Loyaſa*, na de *Specery-Eylanden*; de tweede door den Land-voogd *Rodrigue de Baſtidas* en *P. Alvares Palomino*, uyt de Haven van *St. Domingo*, na *St. Martha*, &c. H

S. 1525. Twee Scheeps-Togten vrugteloos ondernoomen: de eerſte door *Stephan Gomez*, uyt de *Corunna*, ter ontdekking van een nieuwe *Straat*, ten Noorden na *Cataya* en de *Specery-Eylanden*. d'Andere door *Lucas Vaſquez d'Ayllon*, van *St. Domingo* na *Chicora* en *Florida*, in 't Jaar 1525. H.

S. 1526. De trotsmoedige Scheeps-Togt van *Sebaſtiaan Gaboto*, met 3 Scheepen en veel Adelijke Manſchap ondernoomen na de *Moluccos*, door veel tegenſpoeden en onkunde aan *Rio de Plata* miſlukt, in 't Jaar 1526 H.

S. *Ferdinand Cortes* glorieuſe wederkomſt in *Mexico*, en 't verward beſtuur aldaar onder veelerley ſporrelingen door hem gelukkig bemagtigd. Als mede ſijn uytruſting van een Vloot na de *Moluccos*, en 't Geſantſchap aan de Koningen van *Gilolo* en *Tidor*, door de *Portugyſen* alom geſogt te dwarsboomen, &c. H.

* *

S.

S. 1526. Scheeps-Togt door *Diego Garcia*, ter nieuwe ontdekking langs de *Americaanſe* kuſten gedaan, in 't Jaar 1526. H.

S. 1526. Het beſtuur van *Nieuw-Spanjen*, en andere gedeelten der veroverde *Weſt-Indiën*, door den Koning van *Caſtilien* met nieuwe ordres voorſien; en gelaſt de Zee-kaarten tot die Vaarwaters benoodigt, door ervare Stuurluyden te verbeteren. H.

S. 1526. Vervolg der Verrigtingen en Ontmoetingen van *Ferdinandes Cortes* in de *Weſt-Indiën* en elders in het Jaar 1526. en vervolgens. Verhaelende onder andere een uytruſting van 3 Scheepen na de *Specery-Eylanden*, wat ontmoeting deſe Scheepen aldaar met de *Portugyſen* hebben gehad, en wat ſoort van Volkeren op eenige Eylanden, (door hen aangedaan) hebben gevonden. Als mede het vertrek van *Cortes* uyt *Mexico*, met een ongelooffelijke ſchat na *Kaſtilien*, alwaar gunſtig van den Koning werd ontfangen, van ſijne verrigtingen verſlag doet, ſig tegen ſijne beſchuldigers verdedigt, en eyndelijk des ſelfs Dood. H.

TWAALFDE DEEL.

S. 1526. Seer aanmerkelijke Scheeps-Togten, gedaan door *Franciſcus Pizarrus*, en *Didacus Almagrus*, van *Panama* na *Peru*, in den jare 1526. Mitſgaders de oneenigheden na haar dood aldaar, om het Opper-beſtier voorgevallen; benevens de verdere *Americaanſe* Geſchiedeniſſen, als ook de Zeden en Gewoontens dier Volkeren; waar in ſeer veel voorname ſaken vermeld worden.

P. 1526. Staat-ſugtige Scheeps-Togten door *Don Lopo Vaz de Sampayo*, als Gouverneur gedaan in *Ooſt-Indiën*, in 't Jaar 1526. en vervolgens. B.

P. 1527. Het Koningrijk *Zunda*, met dat van 't Eyland *Java*; beneffens der Inwoonderen Zeden, Gewoontens en Vrugtbaarheyd des Lands, in Leef-togt en Peper-gewas; navolgens de kundſchap der *Portugyſen* en eygen Landaard beſchreven. B.

P. 1527. Scheeps-Togt die *Don Jorge de Menezes* van *Malacca* door een nieuw en onbekende kours over *Borneo* na de *Moluccos*, door verzeyling eerſt na 8 Maanden heeft volbragt. B.

P. 1528. Scheeps-Togt door *Vincent da Fonſeca*, van *Malacca* gedaan na het Eyland *Banda*, en ter ontſet der *Portugyſen* op *Molucco*; beneffens die van ſijn Wederſtrever *Don Garcia Henriques* na *Couchin*, ongelukkig uytgevoerd &c. B.

P. 1529. Voorname Scheeps-Togten uyt laſt van *Lopo Vaz de Sampayo* in *Indiën* gedaan, en onder die d'Avontuurlijke Reyſe door *Martin Alfonſo de Mello*, met een Vloot van 8 Groote, en eenige Roey-Scheepen, onder veel rampen van *Couchin* gedaan na 't Eyland *Zunda*. B.

P. 1529. Verdere Scheeps-Togten en gelukkige Krijgs-bedrijven te Water en te Land, door den Gouverneur *Lopo Vaz de Sampayo*, met een

groote Vloot van *Couchin* tegen de *Malabaren*, den Heer van *Porca*, *Cambaya* en andere ondernoomen; en met behaling van groote Overwinningen en Buyt van Scheepen, Geſchut, Goud en Silver, Juweelen en andere Rijkdommen; in verſcheyde voorvallen op de *Mooren* volvoerd. B.

P. 1529. Rampſpoedige Zee-Togt door den Manhaften Kapiteyn *Simon de Souza Galvaon*, met een welbemande Galey, tot onderſtand van der *Portugyſen* Sterkte, van *Goa* na *Molucco* ondernoomen; doch op de Reys door trouwloosheyd des Konings van *Achem*, na veel getoonde dapperheyd, met verlies van Lijf en Leven; al te jammerlijk volcyndigd. B.

DERTIENDE DEEL.

P. 1528. Tienjarige Scheeps-Togten en heldhaftige Krijgs-bedrijven te Water en te Land door *Nuno da Cunha* als Gouverneur, gedaan na en in *Ooſt-Indiën*, in 't jaar 1528. Verhalende inſonderheyd des Mans dappere Voortſetting van der *Portugyſen* vrye Zee-vaart en Koophandel in de Koningrijken van 't *Ooſten*, en voorname Eylanden: van de *Africaanſe* Kuſt en 't *Naauw* van de *Roode-Zee* af, tot in 't hert der *Indiſche* Landſchappen; onder bloedige Gevegten met de *Moorſe* en *Turkſe* Zee-roovers, en in andere Koningrijken uytgevoerd: Belegeringen en verwoeſten van Steden en Sterktens, verbranden van Scheepen en Scheeps Vlooten, met veel gelede Tempeeſten en andere rampen, Geluk en Ongeluk op Zee en Land voorgevallen. Als mede de toeleg van den Koning *Don Jan* van *Portugaal*, om een eynde te maken van de lang ſmeulende Staar-krakeelen, tuſſen *Lopo Vaz de Sampayo* en *Pero Maſcarenhas* over 't Oppergeſag in *Indiën* aan de gang geraakt. B.

P. Het Koningrijk *Guzaratte*, of *Cambaya*, tot het vervolg der Tienjarige Scheeps-Togten van den Heer Gouverneur *Nuno da Cunha* in *Ooſt-Indiën*; Beneffens der ſelver Inwoonders, Koophandel, Handwerken, Gods-dienſt en Koningen beſchreeven B.

P. Geſantſchap door *Babor Putxiah*, Koning van *Mogol* en *Deli*, aan *Sultan Badur*, Koning van *Guzaratte* afgeſonden: En welke overmatige Krijgs-toeruſtingen daar op volgden, die onder grouwſame Wreedheden, Wraak en andere rampſalige voorvallen van Oorlog, ten eynde liepen. B.

P. Oorſprong der *Mogollen*; der ſelver Koningrijk en bewoonde Landen, Steden, Gewoontens, Kleedingen en Gods-dienſten des Volks. Beneffens hunne grouwſame Oorlogen met de nabuurige Koningen van *Cambaya*, *Chitor*, *Deli*, *Decan*, *Guzaratte* en andere Land-Heeren B.

P. Rare en ongehoorde Scheeps Togt, door *Diego Botello*, met een kleyne *Fuſt*, uyt *Indiën* na *Portugaal*, onder veel liſt en behendig-

heyd, niet ſonder nijpende nooden en lijfs-gevaaren, verwonderlijk uytgevoerd. B.

P. Ongelukkige Scheeps Togt die *Manuel Pacheco* met een *Galjoen* ondernam, dat *Garcia de Sa*, op het ſchelms verſoek des allertrouwlooſten Koning van *Achem*, had uytgeruſt; en met al ſijn Volk op de Reede aldaar moordadig om den hals quam. B.

DERTIENDE DEEL, II STUK.

P. 1536. Oorlogs-rampen en Dwingelandyen onder des Gouverneurs *Nuno da Cunhaas* tien-jarig beſtuur, in *Ooſt-Indiën*, tuſſen de Princen van 't Koningrijk *Decan*, op de dood van *Mamud Xiah* Koning van *Cambaya* voorgevallen. B.

P. Aanrekeningen, rakende inſonderheyd, d'opkomſt en volg-reeks der Koningen van *Decan*. B.

P. Der *Portugyſen* Oorlog met den *Samorin*, of Koning van *Calicut*, onder de Regeering van *Nuno da Cunha*, voorgevallen in 't jaar 1536. Beneffens de Manhafte Togt, die *Martin Alfonſo de Souza* van *Goa* na *Couchin* deed, en groote overwinningen op de *Samorinen* te Water en te Land behaalde. B.

P. *Mir Mahamed Zaman*, door hulp van *Nuno da Cunha*, tot Koning van *Guzaratte* en *Cambaya* verheeven. B.

P. Heldhaftige Togten te Water en te Land, door *Martin Alfonſo de Souza*, Opperhoofd van de Zee, tegen *Pate Marcar*, Ammiraal der *Samorynſe* Vloot des Konings van *Calicut* ondernoomen; en met veele overwinningen op de Kuſt van *Malabaar* (na eenige geleede rampen,) gelukkig uytgevoerd. B.

P. Het Koningrijk van *Bengale*, in ſijn Landſchappen en Steden, groote *Ganges*-Vloed en ſamen-loopende Rivieren, Bergen en Bouwlanden, der ſelver Vrugtbaarheyd en Levens-wijſe der Inwoonderen, beneffens hunne voorname Handwerken beſchreeven: Soo als die ten tijde dat *Nuno da Cunha* ſijn tien jarige Regeering als Gouverneur van *Indiën* voldiende, aldaar in ſtaat waren. B.

P. De droef-ſalige Gevangenſchap van *Martin Alfonſo de Mello* en ſijne Medemakkers, onder *Mamud*, Koning van *Bengale*; binnen de Hoofd-Stad *Gouro*, door een Gedenkwaardig toeval ontſlaakt; de Stad ſtormenderhand ingenomen, en den Koning te gelijk van 't Leven beroofd. B.

P. Manhaftige Krijgs Togten te Water en te Land, door *Don Eſtevan de Gama*, (met een Vloot van 26 Zeylen, uyt wraak over ſijn Broeders dood,) een en andermaal tegen den Koning van *Ujantana*, op de ſelve Zuydelijke Kuſt gelukkig uytgevoerd B.

P. Gedenk-waardige Scheeps-Togten door *Antonio Galvaon* op *Tidor*, *Gilolo*, *Ternate* en *Bacham*. B.

P. De Scheeps-Vloot des *Turkſen* Keyſers *Suleiman*, door den Gouver-

neur

neur *Nuno da Cunha* en ſijne Bevelhebbers, met veel dapperheyd verydeld. B.

P. Scheeps-Togt van *Don Garcia de Noronha*, met 12 Scheepen uyt *Portugaal* afgeſonden, in 't jaar 1538. B.

VEERTIENDE DEEL.

N. 1535. Naauw-keurige Voyagie van *Nicolaas Clenard*, Hoog-Leeraar in d'Academie tot *Leuven*, door *Vrankrijk*, *Spanjen* en *Portugaal*, na *Africa*, handelende beknoptelijk van de welluſtigheyd der *Franſſen*, de armoede, en belacchelijke grootsheyd der *Spanjaarden* en *Portugyſen*, verſcheyde zeldſaamheeden van *Mahometh* en ſijnen *Alcoran*: als mede der Pelgrims, na *Mecca* reyſende, met eenige byſonderheeden van de Stad *Fez*.

H 1535. Gedenk-waardige Scheeps-Togten na *Rio de la Plata*, in 't Zuyder-deel van *America*, en verſcheyde andere voorname *Americaanſe* Landſchappen, verrigt onder den *Spaanſen* Admiraal *Pedro de Mendoſa*, bevattende ongemeene byſonderheden van Landen, Volkeren, en voorgekomene wonderlijke gevallen. Beſchreven door *Ulrich Schmidt* van *Straubingen*: die alles in eygener perſoon heeft bygewoond en waargenomen.

S. 1539. De Gedenk-waardige Voyagie van *Don Ferdinand de Soto* na *Florida*, en des ſelfs ontdekking van de Landen in dat Geweſt, met al wat aanmerkens-waardig op de vier-jarige Reyſe is voorgevallen. Naauwkeurig beſchreeven door een *Portugys*, die ſelfs dit alles heeft bygewoond.

P. 1540. en 1541. Naauw-keurig verhaal van een Reys door *Portugyſen* uyt *Indiën* gedaan na *Soez*, behelſende de gelegentheyd van *Socatora*, en de Kuſten aan beyde zijden der *Roode-Zee*, ſoo als de ſelve voor meer dan 80 Jaren waren, met een nader aanwijſing van de Havens, Eylanden, Diepten, Droogten, en andere byſonderheden tot de kennis van de Zee, Land en Volk noodig. Door *Don Johan de Caſtro*.

I. 1541. Scheeps-Togt na *Weſt-Indiën*, van *Hieronymus Benzo*, geboortig van *Milanen*, zijnde een Beſchrijving van de gelegentheyd eeniger Eylanden, met des ſelfs Inwoonders, hun manier van leven, ommut voedſel, opſchik, trouwen, oorlogs-geweer, ſlaap-plaatſen, en op wat wijſe deſe Menſchen van de *Spanjaards* werden gevangen, tot Slaven gemaakt, en ſeer wreedelijk gehandeld.

VIJFTIENDE DEEL.

H. 1547. en 1549. De voorname Scheeps-Togten van *Jan Staden* van *Homburg* in *Heſſen*, na *Brazil*. Bevattende des ſelven wonderbaarlijke en gevaarlijke bejegeningen; gevangenis onder de Menſchen-eeters, zeldſame gevallen, nette beſchrijving van *Brazil*, ſoo des Lands, als der Menſchen, Dieren, Gewaſſen, &c.

F. 1556. De ſeer aanmerklijke en vermaarde Reys van *Johannes Lerius* na *Brazil* in *America*. Bevattende veele zeldſame gevallen, hem op ſijne Togt, en in dit Geweſt bejegent; naauwkeurige beſchrijving van 't Landſchap der *Tuppin Imba*; en haar wonderlijke Zeeden, ten tijde der eerſte aankomſt van de *Françoiſen* in dit Werelds-deel, &c. Nevens een verhaal van den ellendigen honger, in ſijne te rugge-komſt na *Vrankrijk* op 't Schip uytgeſtaan.

SESTIENDE DEEL.

E. 1558 Reys van *Anthony Jenkinſon*, op ordre van de *Engelſſe*, *Moſcoviſe* Maatſchappy, om een weg door *Tartaryen* naar *Catay* te ontdekken, in het Jaar 1558. Aanwijſende ſijn kours van *Aſtracan*, door de *Caſpiſche* Zee, verval aan de Noord-kuſt tegen over *Manguſlave*, en ſijne gevaarlijke ontmoeting van daar over Land tot *Boghar* toe. Als mede een Beſchrijving van den Aart en Zeeden der *Tarters*, de *Caſpiſche* Zee, Steden en Rivieren in deſen Togt doorreyſt. Door den Reyſiger ſelfs beſchreven.

* F. 1562. Verſcheyde Scheeps-Togten na *Florida*, door *Pontius*, *Ribald*, *Laudonniere*, *Gourgues* en andere: gedaan in het Jaar 1562. en vervolgens. Waar in veele zeldſame ontmoetingen zijn voorgevallen, van ſware Nederlagen, Wreedheeden, Hongers-nooden, Wraak-oefteningen, onderlinge Verdeeldheeden, Muyteryen en wonderbaarlijke Ontkoomingen, van eenige gevlugte *Franſſen*, uyt de handen der *Spanjaards*. Als mede een nette en naauwkeurige Aanteekening, van de Gelegentheyd van dit Landſchap, de Gods dienſt, Zeeden, Gewoontens, Levens-manier, Oorlogen, Dieren, Vogelen, Vrugten, Veld-gewaſſen en andere byſonderheeden.

H. 1563. *Cæſar Frederiks* agtien-jarige Reys, na en door *Indiën*, Anno 1563. en vervolgens. Seer naauwkeurig door hem ſelfs beſchreven.

SEVENTIENDE DEEL.

D. 1563. Scheeps Togt na *Yſland* en *Groenland*, gedaan door *Dithmar Bleſkenius*, in 't Jaar 1563. Waar in d'ontdekkinge der Landen, Gods-dienſten, en Zeden der Menſchen, nevens ſonderling-zeldſame ontmoetingen, naauwkeurig beſchreven worden.

H. 1573. Seer aanmerkelijke Reyſen, na en door *Syrien*, 't *Joodſche* Land, *Arabien*, *Meſopotamien*, *Babylonien*, *Aſſyrien*, *Armenien*, &c. In 't Jaar 1573 en vervolgens gedaan, en beſchreeven door *Leendert Rauwolf*, Med. Doctor, en Stads Genees meeſter tot *Augsburg*. Waar in de Gods-dienſten, Regeeringen, Wetten, Zeeden en Handelingen deſer Landen en Volkeren; als ook andere Gedenk-waardige Saken en Voorvallen; nevens veele ſchoone Kruyden, Gewaſſen, Droogues en

Ge-

Genees-middelen, als ook veel andere byſonderheden, opregt, net en klaar verhandelt werden.

*. E. 1576. Drie zeldſame Scheeps-Togten van *Martin Frobuher*. De eerſte na *China* ondernoomen, om derwaarts een *Straat*, of Doortogt te vinden, in 't Jaar 1576. De tweede, om in het Noord-Weſten een nieuwe doorgang na *Cataya*, *China*, en *Ooſt-Indien* te vinden, in 't Jaar 1577. De derde na *Cataya*, om derwaarts een onbekende *Straat*, naar het Noord-Weſten te ontdekken, in het Jaar 1578. Behelſende een Ontdekking van veele onbekende Eylanden, Baayen, Ertz-groeven, en den Landaard, omtrent die Noorder-gedeeltens, ſig onthoudende, verlies van Schepen, onheylen van de ongemeene groote Ys-velden en andere zeldſaamheden.

AGTIENDE DEEL.

E. 1577. Drie voorname Zee-Togten van *Franciſcus Draak*, na *America*, door de Zuyd-Zee en vervolgens rond-om den geheelen Aardkloot, gedaan in 't Jaar 1577. en vervolgens. Behelſende een naauwkeurige Beſchrijving der Kuſten van die Geweſten, veele byſondere voorvallen, en aanmerkelijke ſaken.

E. 1578 Kort verhaal van *Pieter Carder*, gebooren tot *St Vertaan* in *Cornwal*, niet verre van *Vaalmuyden*. Behelſende een verſlag van de ongelukken en rampen, hem 1578. op ſijn Reys met *François Drake* overgekomen, en van ſijn wonderlijk weder 't Huys komen, na dat hy 9 Jaren elendig geſukkelt had.

P. 1578. Aanmerkelijke en Geheugenis-waardige Scheeps-Togt van *Eduard Lopez*, *Portugys*, gedaan na 't vermaarde Koningrijk *Congo* in *Africa*, anno 1578. Bevattende een curieuſe beſchrijving van 't ſelve, nevens de Landen van *Angola*, *Loango*, *Batta*, en meer andere. Met veele wonderlijke gevallen, en ſonderlinge zeldſaamheden van d'Aarde, Vrugten, Menſchen, Dieren &c.

E. 1579. Twee Reyſen van *Johan Newberie*, de eene na het *Heylig Land*; en de andere na *Balſara*, *Ormus*, *Perſien*, en weder na huys door *Turkyen*, anno 1579 en vervolgens. Mitſgaders de Scheeps-Togt van *Petro Sarmiento*, naar de Straat van *Magellanes*, van *Lima* door de Zuyd-Zee bevaren, anno 1579.

I. 1579. Aanmerkelijke Zee- en Land-Reyſen, gedaan door *Caſpar Balby*; *Venetiaans* Koopman, naar *Ooſt-Indien*, van 't Jaar 1579. tot het Jaar 1588. Bevattende veelerley gevaarlijke bejegeningen; Beſchrijvingen van Landen en Steeden, wonderlijke Zeden en Gewoonten van Menſchen; nevens meer andere ſeer ſonderlinge ſaken.

NEGEN-TIENDE DEEL.

H. 1582. Ongelukkige Voyagie van *Michiel Heberer* van *Bretten*: door

verſcheyde gedeeltens van *Aſia* en *Africa*, in het Jaar 1582. en vervolgens. Verhalende het gevangen neemen, mitſgaders de harde en ſlaafſe Dienſtbaarheyd des Schrijvers, onder het wreede Jok der *Turken* in *Egypten*, en hoe hy eyndelijk, na veele uytgeſtane ongemakken, in ſijn vryheyd is herſtelt. Als mede een Beſchrijving van verſcheyde Eylanden, Steeden, Zee-havens, Oudheden van *Egypten*, *Turkyen* en het *Heylige Land*: ook de Gewoontens, Zeden en Straf-oeffeningen deſer Volkeren.

E. 1583. Aanmerkelijke Reys van *Ralph Fitch*, Koopman te *Londen*, gedaan van Anno 1583 tot 1591. Na *Ormus*, *Goa*, *Cambaya*, *Bacola*, *Chonderi*, *Pegu*, *Jumahay* in *Siam*, en weer na *Pegu*: van daar na *Malacca*, *Ceylon*, *Cochin*, en de geheele Kuſt van *Ooſt-Indiën*.

E. 1586. Verſcheyde voorname Reyſen na *Weſt-Indiën* en andere Geweſten, gedaan door den Hoog-agtbaren *Georg*, Graaf van *Cumberland*, of op ſijn koſten, en onder ſijn beleyd, van het Jaar 1586. tot 1598. Waar in veele aanmerkens-waardige ſaken, op die Voyagie voorgevallen, verhaalt werden.

TWINTIGSTE DEEL.

* E. 1586. Twee vermaarde Scheeps-Togten van *Thomas Candish*, *Engels* Edelman. De eerſte rond-om den geheelen Aard-kloot, gedaan in het jaar 1586. en vervolgens. Vervattende een nette Beſchrijving van veelerhande Eylanden, met de Gewoontens der Inwoonders, Baayen, Rivieren, Zee-Havens, Verwoeſting van eenige Steeden en Dorpen, het veroveren van verſcheyde Scheepen; en andere zeldſaamheeden, op deſen Togt voorgevallen. De tweede behelſt een ongelukkige en tegenſpoedige Reys na de Zuyd-Zee, opgepropt met alderhande elenden, koude en ongemakken in de *Straat Magellanes*, Oproer, Verraad, Nederlagen, tegen hunne Vyanden in *Braſilien*, en andere ſukkelingen: met des Admiraals eygen hand geſchreven aan den Hr. *Triſtan Gorges*, uytvoerder van ſijn uytterſte Wille.

E. 1589. De Gedenk-waardige Voyagien van *Andries Battel* van *Leigh* in *Eſſex* na *Braſilien*, en des ſelfs wonderlijke Avonturen, zijnde gevangen gebragt van de *Portugyſen* na *Angola*, alwaar en waar omtrent, hy by na 18 Jaren gewoont heeft, Anno 1589. en vervolgens.

E. 1591. Aanmerkelijke Reys, en verwonderlijk zeldſame voorvallen op de ſelve, van *Antony Kuivet*, gedaan uyt *Engeland* na de Zuyd-Zee, met *Thomas Candish*, anno 1591. en de volgende Jaren.

S. 1592. Ontdekking van *Weſt-Indiën* vlijtig onderſogt, en naauwkeurig aangeteeckent door *Joſeph d'Acoſta*, Soc. Jeſu; op ſijn Reys-

Togt

Togt derwaarts gedaan Anno 1592. en vervolgens. Waar in deſe *Nieuwe Weereld* niet alleen word beſchreeven in ſijne *Americaanſe* Volkeren, der ſelver Gods-dienſt, Zeden, Gewoontens en Levens-manier: maar ook den aart en eygenſchap dier Geweſten, met al het geen aanmerkens-waardig, tuſſen dien Landaard en hunne Overwinnaars is voorgevallen.

EEN-EN-TWINTIGSTE DEEL.

E. 1593. Kort berigt van Mr. *Ellis*, een der Kapiteynen van d'Heer Richard *Hawkins*, aangaande ſijn Reys door de Straat van *Magellanes* in 't jaar 1593. Behelſende een naauw-keurige beſchrijving van die Straat, en eenige plaatſen op de kuſten, en in 't Land van *Peru*. Mitſgaders *Engelſſe* Reyſen na de *Bermudas*, of *Summer*-Eylanden. En eerſt *Henrik May's* Schipbreuk daar omtrent in 't jaar 1593. Beneffens de eerſte *Engelſſe* Volk-planting aldaar, onder het beleyd van *Richard Moore*, Anno 1612.

* E. 1593. Avontuurlijke Reys-Togten van *Johan Smith*, in verſcheyde Gedeelten des Werelds, begonnen in het Jaar 1593. en vervolgens. Verhalende de Rampen en Tegenſpoeden des Schrijvers in ſijn jeugt, ſoo te water als te lande; ook ſijn opkomſt in de Oorlogen des Keyſers tegen den *Turk* en de *Tartars*, op wat wijſe hy gevangen genoomen, en als een ſlaaf gehandeld wierd; dog eyndelijk, door een wonderlijk waag-ſtuk ontquam. Als mede de Aart, Zeden, Gewoontens en Gods-dienſt, van allerley ſoort van *Tartars*.

E. 1595. Drie Scheeps-Togten na 't Goud-rijke Koningrijk *Guiana*, in *America* gelegen, door den *Engelſſen* Ridder *Walther Ralegh*, gedaan in de jaren 1595, 1596, 1597. Behelſende een naauw-keurige Beſchrijving van dit Land, der ſelver Eylanden, Gebergtens, Goud- en Silver-Mijnen, Rivieren, zeldſame Water-vallen, Rotſen, Vrugtbare Landsdouwen, Afkomſt der Volkeren, Gewoontens der Inwoonders, Suyp-Feeſten, Gediertens, Water-Gedrogten, Vrugten, Vogelen en Viſſen, &c.

E. 1596. *Benjamin Woods* Ongelukkige Reys na *Ooſt-Indiën*, met 3 Schepen; anno 1596 waar van niemant t'huys gekomen, maar alle vergaan, geſneuvelt, en omgebragt zijn.

N. 1598. De Voyagien van *Johan Davis*, gedaan na *Ooſt-Indiën*, in den jare 1598. en 1604. waar in veel byſonderheden en zeldſame ontmoetingen voorkomen.

N. 1598. Twee Brieven van *William Adams*; wegens ſijn Reys uyt *Holland* na *Ooſt-Indiën*, met 5 Scheepen, anno 1598. en vervolgens. En wat ontmoetingen hem in *Japan* overgekoomen zijn.

P. 1598. Berigt van een *Mahometaans* Koopman, aangaande *Cambaja*.

lu. Mitſgaders de moeyelijke Reys van *Benedictus Goes*, gedaan van *Labor* over Land door *Tartaryen* na *China*, in 't jaar 1598. en vervolgens.

E. 1599. Opmerkelijke Reys-Togten van den Heer *Antony Sherley*, gedaan in den jare 1599. na *Perſien*; en van daar als Geſant aan de *Chriſten* Vorſten afgeſonden Door hem ſelfs aan ſijn Broeder *Sherley* geſchreeven; die inſgelijks van de *Perſiſe* Koning in Ambaſſade is afgevaardigt geworden.

E. 1599. *Ooſt-Indiſe* Voyagien van *Johan Mildenhal*, en *Johan Cartwright*; Onder veel avontuuren en opmerkelijke waarnemingen, (in de jaren 1599. en 1606.) te Water en te Lande, gedaan na de Landen van *Perſien* en den *Grooten Mogol*.

TWEE-EN-TWINTIGSTE DEEL.

E. 1601. De eerſte Scheeps-Togt gedaan na *Ooſt-Indiën*, op koſten van de *Engelſſe* Maatſchappy, in den jare 1601. onder 't beleyd van den Generaal *James Lancaſter*. Mitſgaders een beknopt berigt van eenige Voyagien voor die tijd na *Ooſt-* en *Weſt-Indiën* door *Engelſſe* en andere Volkeren gedaan.

E. 1601. Voyagie na *Weſt-Indien*, gedaan door *David Middelton*, met Kapiteyn *Michael Geare*, in 't jaar 1601.

E. 1602. Scheeps-Togt van *Georg Weymouth*, gedaan in het jaar 1602. om in het *Noord-Weſten* een opening na *China* te ontdekken.

E. 1602. *Bartholomeus Goſnols* Reys van *Engeland* na het *Noorder-gedeelte* van *Virginien*, Anno 1602. Door *Gabriel Archer*, Edelman op de ſelve Reys, beſchreven.

E. 1603. Scheeps-Togt van *Martin Pringe*, gedaan in 't jaar 1603. van *Briſtol* na 't *Noorder-gedeelte* van *Virginien*.

E. 1603. Tweede Reys na *Virginien*, gedaan van Kapiteyn *Bartholomeus Gilbert*, in 't jaar 1603. Beſchreven door Mr. *Thomas Cunner*, een Edelman uyt *Bernards-Inne*, *Gilberts* Reys-genoot.

E. 1604. Tweede Scheeps-Togt van de *Engelſſe Ooſt-Indiſche* Maatſchappy, onder den Heer *Hendrik Middleton*, Generaal, in 't jaar 1604. Beſchreven door *Thomas Clayborn*.

E. 1604. Reys van *Hendrik Middleton*, na de *Moluccas*, in 't jaar 1604. neffens Brieven van Koningen in die Geweſten aan ſijn Majeſteyt.

E. 1604. Zee-Togt van Kapiteyn *Charles Leig*, gedaan na *Gujana*, en des ſelfs Volk-plantinge aldaar begonnen, mitſgaders de ongelukkige Reyſe van het Schip de *Olijf-bloeyſem*, tot des ſelfs onderſtaut der waarts geſonden, in het jaar 1604.

H. 1605. Seer aanmerkelijke Reys-beſchrijving na *Conſtantinopolen* en *Egypten*, gedaan in 't jaar 1605. en vervolgens, door *Nicolaus Schmidt*,

Schmidt, waar in van ſijne veelvoudige Togten, en zeldſame ontmoetingen door de *Egeiſche* Zee; van de Eylanden in de ſelve geleegen; van de Zeden, Gewoontens, en van de Regeering der Volkeren, gelegen aan de *Middelandſe* Zee langs de Kuſten van *Africa* en *Egypten*, ſeer naauwkeurig gehandeld word. Nevens een deftige Beſchrijving van de Keyſerlijke Reſidentie-Stad *Conſtantinopolen*, in 't byſonder van het Paleys, de Kerken en andere voorname Gebouwen aldaar, &c.

* E. 1605 De Reys van Kapiteyn *Johan Saris*; behelſende ſijne aanmerkingen, van 't geene ten tijde van ſijn verblijf tot *Bantam* in *Ooſt-Indiën* voorviel, van October 1605. tot October 1609. Als mede de verrigting van een *Hollandſe* Vloot voor *Malacca*, onder den Commandeur *de Jonge Matelief*, en het aantaſten van *Moſambique*, onder *Paulus van Caarden*.

DRIE-EN-TWINTIGSTE DEEL.

E. 1606. De gedenk-waardige Reyſen van den beroemden Kapiteyn *Johan Smith* na *Virginien*; gedaan in den jare 1606. en vervolgens, waar in een naauw-keurige beſchrijving dier Plaatſen, des ſelfs Inwoonders, hunne Gods-dienſt, Zeden, Gewoontens, Manieren van Regeering, Planten, Vrugten, &c. omſtandig vertoont werd, mitſgaders des Schrijvers wonderlijke gevallen met de *Wilden*, en verdere zeldſame ontmoetingen.

E. 1607 Derde Reys, gedaan door de *Engelſſe* Maatſchappy na *Ooſt-Indiën*, met 3 Scheepen, de *Draak*, *Hector* en *Conſent*, van Anno 1607. tot 1610. onder den Generaal *Willem Keelinge*.

E. 1607. Gedenk-waardige Reys van den *Engelſſen* Kapiteyn *Robert Coverte*, eerſt ter Zee; dog by *Cambaja* een elendige Schip-breuk geleeden hebbende, te Lande door *Indoſtan*, of *Opper-Indiën*, *Perſien*, *Arabien*, *Aſiatiſch Turkyen*, &c. met ſeer beſwaarlijke omſwervingen. Van 't jaar 1607. tot in 't jaar 1611.

E. 1607. en 1608 Voyagie van Kapiteyn *Willem Hawkins*, door *Ooſt-Indiën*, gedaan anno 1608 en vervolgens. Behelſende een naauwkeurig verhaal van ſijn ontmoeting by den Grooten *Mogol*; mitſgaders des ſelfs Hof-houding, Gods-dienſt, Krijgs-magt, Schatten, &c. door hem ſelfs aan de Maatſchappy in *Engeland* geſchreven. Nevens verſcheyde Aanmerkingen van eenige Kuſten, en een Voyagie in *Ooſt-Indien*; en byſonder door 't Land van den Grooten *Mogol*; gedaan en beſchreven door ſijn Koopman en Reys-genoot, *William Finch*, beginnende Anno 1607.

VIER-EN-TWINTIGSTE DEEL.

E. 1608. Scheeps-Togt van *Robert Harcourt* na *Guiana*, gedaan in het jaar 1608. Aanwijſende de Gelegentheeden en Hoedanigheeden deſes Landſchaps, des ſelfs Eylanden, Rivieren, Grens palen, verſcheydenheyd der Volkeren en Talen, Jaar-getijden, Tijd-rekeningen, Doodmalen,

malen, Spijſe en Drank: als mede veelerley ſoort van Dieren, Vogelen, Viſſen, Fruyten, Suyker-riet, Katoen, Verw-ſtoffen, koſtelijke Gommen, Balſem, Droogeryen, Tabak, &c.

E 1608. Vierde Reys van de *Engelſſe* Maatſchappy na *Ooſt-Indiën*, onder het beleyd van *Alexander Sharpey*, Generaal, en *Richard Rowles*, Lieut. Generaal; Neffens het aandoen van de *Roode-Zee*, door de *Aſcenſion*, gedaan 1608. en vervolgens. Mitſgaders de Voyagien en Berigten van *William Nicols*, *Samuel Bradshaw* en *Joſeph Salbank*. Als ook de

E. 1609. Vijfde Reys van de *Engelſſe* Maatſchappy na *Ooſt-Indiën*, byſonder na *Java* en *Banda*, gedaan en beſchreeven van Mr. *David Middelton*, in 't jaar 1609. en vervolgens.

E. 1610. Seſde Reys van de *Engelſſe* Maatſchappy na *Ooſt-Indiën*, door den Generaal *Hendrik Middelton*, vervattende ſijn Togt na *Socotora*, en door de *Roode-Zee* na *Mocha*, alwaar hy verraderlijk van de *Turken*, met eenige van ſijn Volk wierd gevangen genoomen, na *Zenan* gevoert; en eyndelijk ontquam; dwingende de *Turken* hem ſijne geleedene ſchade te vergoeden, &c. Als mede Dag-Regiſter van Kapiteyn *Nicolaas Dounton*, uytgevaren, voor Luytenant in deſe Reys, op het Schip de *Peper-corn*; handelende van de vrugtbaarheyd van *Saldania*, met des ſelfs Gedierrens, de meeſte Steden en Zee-Havens, aan en omtrent de *Roode-Zee* geleegen, en eenige verdere byſonderheeden, die in de Reys van *Middelton* maar kort zijn aangeroert, of overgeſlagen. Beyde gedaan in het jaar 1610. en vervolgens.

E. 1611. Sevende Reys na *Ooſt-Indiën*, op koſten van de *Engelſſe* Maatſchappy, door Kapiteyn *Antony Hippon*, waar in naauw-keurig worden aangeweeſen, de Hoogtens van de Son en Sterren, gelegentheyd der Dieptens, en ſorgelijke Ondieptens, van verſcheyde Zee-Havenen in *Indiën*, op wat wijſe de Klippen, Stranden, Banken en andere Gevaarlijkheeden, omtrent deſe Kuſten zijn te mijden, en de Baayen en Ree's veylig konnen werden aangedaan. En om dat de byſondere voorvallen aan Land in de voorſz. Reys ſijn overgeſlagen, ſoo is hier by gevoegt, het Dag-Regiſter van *Pieter Williamſon Floris*, na *Patane* en *Siam*. Gedaan in het jaar 1611. en vervolgens.

E. 1611. Agtſte *Ooſt-Indiſche* Reys, op koſten van d'*Engelſſe* Maatſchappy, gedaan met 3 Scheepen, onder Kapiteyn *Joan Saris*, in 't jaar 1611. en vervolgens. Vervattende de kourſſen en verrigtingen in de *Roode-Zee*, op *Java*, in de *Moluccos*, *Japan*, &c.

VIJF-EN-TWINTIGSTE DEEL.

E. 1611. Vier byſondere Reyſen na *Ooſt-Indiën*, zijnde de eerſte deſer, de Negende van de *Engelſſe Ooſt-Indiſche* Maatſchappy, met he Schip

Schip de *Jacobus*, door Kapiteyn *Edmund Marlow*, van *Briſtol*; gedaan in het jaar 1611. en vervolgens.

E. 1611. De Tweede is de Tiende van de *Engelſſe* Maatſchappy, met de Scheepen, de *Draak* en *Hoſtander*, door Mr. *Thomas Beſt*.

Hier is nog by-gevoegt een aanhangſel van eenige byſonderheeden, door Mr. *Copland*, *Robert Boner*, en *Nic. Withington*.

E. 1611. De Derde behelſt de Elfde Reys van de *Engelſſe* Maatſchappy, met het Schip de *Salomon*, beſchreven door *Ralph Wilſon*, gedaan in 't jaar 1611. en vervolgens.

E. 1612. De Vierde is die met het Schip de *Paarl*, daar *Samuel Caſtelton* Kapiteyn op was, in 't jaar 1612. en vervolgens.

E. 1613. Twaalfde Reys na *Ooſt-Indiën*, op koſten van de *Engelſſe* Maatſchappy, door Kapiteyn *Chriſtoffel Nieuwpoort*, in 't jaar 1613. en vervolgens.

* S. 1613. Voyagie van den Eerwaarden Vader *Antonio Fernandez* na *Gingiro*, gedaan in Geſandſchap met *Tecur Egzy*, door den Keyſer van *Ethiopiën* afgevaardigt, in 't jaar 1613.

E. 1614. Reys na *Ooſt-Indiën*, van Kapiteyn *Nicolaas Dounton*; door ordre van de *Engelſſe* Maatſchappy, met 4 Scheepen, in 't jaar 1614. en vervolgens. Als mede een Aanhangſel van de voorgaande Reys; behelſende 't geen Mr. *Elkington* en *Dodsworth* daar van hebben aangeteekend, enz.

E. 1614. Beknopte aantekeningen van een *Ooſt-Indiſche* Reys, gedaan uyt *Engeland*, met 3 Scheepen, de *Samaritaan*, de *Thomas* en *Thomaſine*: in 't jaar 1614. en beſchreeven door *Johan Milward*.

E. 1614. en 1615. Twee Scheeps-Togten van Kapiteyn *Johan Smith*, beyde gedaan na *Nieuw-Engeland*. De eerſte in 't jaar 1614. en de tweede in 't jaar 1615.

E. 1615. Tweede Reys van Kapiteyn *Walter Peyton*, na *Ooſt-Indiën*, in het jaar 1615. en vervolgens. Als mede

De Reys van *Thomas Coryat*, na *Aſmere*, zijnde de Hof-ſtad van den *Grooten Mogol*, in 't jaar 1615.

E. 1615. Scheeps-Togt van *Edward Terry*, na *Ooſt-Indiën*, met een Vloot van 5 Scheepen, in 't jaar 1615.

E. 1616. Twee byſondere Scheeps-Togten, de eerſte van *Roger Hawes*; behelſende een Berigt van het aanſtellen van een Comptoir tot *Cranganor*, onder den *Grooten Samorin*, &c. in 't jaar 1616. De tweede van *Alexander Childe*, na *Suratte* en *Jaſques*: in 't jaar 1616. en vervolgens.

SES-EN-TWINTIGSTE DEEL.

E. 1616. Scheeps-Togt van Mr. *Thomas Spurway*, na *Banda*, in 't jaar 1616. en vervolgens.

E. 1617. Tweede Scheeps-Togt van *Martin Pring*, na *Ooſt-Indiën*, met

met een Vloot van 5 Scheepen: gedaan in 't jaar 1617. en vervolgens. Beneffens een Aanhangſel van de voorgaande Reys van Kapiteyn *Pring*, beſchreeven door *Johan Hatch*, Schipper op de *Bye*, naderhand op de *Nieuwe-Jaars-Gift*, en in de te Rug-reys op de *Jacobus*, in 't jaar 1617. en vervolgens.

E 1618. Scheeps-Togt van Mr. *Edward Heynes*, van *Suratte* na *Mocha*, in 't jaar 1618.

E. 1618. Scheeps-Togt van *William Hoare*, van *Suratte* na *Achen*, *Tecoo* en *Bantam*, in 't jaar 1618. en vervolgens.

E. 1619. Naauwkeurige Aanteekeningen van *William Methold*, Preſident van de *Engelſſe* Maatſchappy, gehouden op ſijn Voyagie, in het jaar 1619. Aangaande de Koningrijken van *Golconda*, *Tanaſſary*, *Pegu*, *Arecan*, en meer andere Landen, geleegen langs de kuſt van den Zee-boeſem van *Bengale*; Beneffens den Gods-dienſt, Aart, Zeden en Gewoontens ontrent de Stammen deſer Volkeren, Huuwelijken, Verbranding der Vrouwen met hare Mannen; ook op wat wijſe de Diamanten uyt des ſelfs Mijn aldaar gehaald worden, door den Schrijver ſelfs onderſogt en beſien.

M 1619. Voyagie van *Evesko Petelin*, en *Andrasko*: na *Tartaryen* en *Cathay*, of *China*. Gedaan uyt *Moſcovien* in het jaar 1619.

E. 1620. Kort Dag-verhaal van de Zee-togt na *Suratte* en *Jaſques*, in de Golf van *Perſien*, gedaan in 't jaar 1620. Onder geſag van *Andrew Schilling*, met 4 kloeke Scheepen. Als mede

E. De Scheeps-Togt van *Richard Jobſon*, na de Rivier *Gambra*; gedaan met 2 Scheepen, waar van het eerſte genoemt wierd, de *Sion*, groot 200 Ton, en de *St. Jan*, groot 50 Ton. In het jaar 1620.

* E. 1620. Scheeps-Togt van *Anthony Cheſter*, na *Virginia*, gedaan in 't jaar 1620.

I. 1633. De Landſchappen der *Percoptize* en *Nogaize Tarters*, *Circaſſen*, *Mingrelianen* en *Georgianen*, beneffens die van de *Crim*, bereyſt; en der ſelver Inwoonderen, Aart en Levens-wijs beſchreven, in 't jaar 1633.

* E. 1634. Zee- en Land-Voyagie van den Ridder *Hendrik Blunt*, na de *Levant*, in 't jaar 1634. waar in op het naauw-keurigſt verhaalt word, 't geen hem onderweegen van *Venetien*, door *Dalmatien*, *Slavonien*, *Boſna*, *Hungaryen*, *Macedonien*, *Theſſalien*, *Thracien*, *Rhodes*, tot aan *Groot-Cairo* in *Egypten*, en van daar wederom te rug met veelvuldige gevaren en ongemakken is overgekoomen, &c.

SEVEN-EN-TWINTIGSTE DEEL.

P. 1636. Gedenk-waardige Aanteekeningen, gehouden door den Eerwaarden Vader *Hieronymus Lobo*, op ſijn Voyagie, gedaan in 't jaar 1636. Aangaande het Rijk der *Abyſſinen*; de Oorſprongen en Overvloeyingen des *Nijls*; de Oorſprong van den Tijtel van *Prieſter Jan*,

Jan, Koning der *Abyſſinen*; Oorſaak des naams van de *Roode-Zee*; Beſchrijving van den *Eenhoorn*, de *Phœnix*, de *Pellikaan*, en de *Paradijs-Vogel*, &c.

* P. 1636. Naauw-keurige Aanteekeningen van den Eerwaarden Vader *Manuel d'Almeida*, wegens *Opper-Ethiopien*, geduurende ſijn verblijf aldaar gehouden. Getrokken uyt het *Portugyſſe* Hand-ſchrift van den Eerwaarden Vader *Balthaſar Tellez*.

* E. 1648. De ongelukkige Voyagie van Mr. T. S. *Engels* Koopman, gedaan in den Jare 1648. en vervolgens; Behelſende ſijne zeldſame gevallen, hoe hy by de *Algierſe Turken* genoomen, en door de binnenſte deelen van *Africa* omgevoerd is; waar in met een het Koningrijk *Algiers*, beneffens de daar rond-om leggende Steeden en Plaatſen van aanſien, open gelegt, en de voornaamſte Koopmanſchappen dier Landſtreeke, mitſgaders der Inwoonderen Handelingen en Levens-wijſe, op het naauwkeurigſte beſchreeven worden.

* M. 1653. Lands-Reys van *Saedor Jacowits Boicoof*, uytgeſonden voor Ambaſſadeur van den *Czaar* van *Moſcovien*, na *China*; gedaan in het jaar 1653. Behelſende den Aart der *Tarters* en *Cathayers*; als mede hunne Woon-plaatſen, Kleedingen, &c.

F. 1670. De Scheeps-Togt van den Heere *Moüette*, uyt *Vrankrijk* na *America* ondernoomen; aan de Kuſt van *Barbaryen* ongelukkig voleynd. Verhalende niet alleen des ſelfs Elf-jarige Slavernye en wedervaren in de Koningrijken van *Fez* en *Marocco*, ſederd het jaar 1670, tot aan ſijn verloſſing en wederkomſt in ſijn Vaderland verduurd; maar ook de zeldſame Lot-gevallen van andere aanſienelijke Edelluyden, in Slavernye vervallen: beneffens een Beſchrijvinge der Zee-Steeden, Havenen, Koophandel en Handel-plaatſen op de ſelve Kuſten: als mede door hoedanige liſtige Vonden, de Los-gelden der *Chriſten* Slaven verſwaard, en hoe bedrieglijk de Factooren en Koopluyden daar mede om-ſpringen.

F. 1670. Ramp-ſpoedige Scheeps-Togt van den Heer *Gallonye*, gedaan uyt *Vrankrijk* na 't Eyland *St. Chriſtoffel*, en des ſelfs Vier-jarige Slavernye onder de *Barbaarze Turken* en *Jooden* te *Salée* in *Africa*, ſederd het jaar 1670. tot aan ſijn verloſſing.

AGT-EN-TWINTIGSTE DEEL.

F. 1673, Ontdekking van eenige Landen en Volkeren, in 't Noorder-gedeelte van *America*, door P. *Marquette* en *Joliet*; gedaan in 't Jaar 1673. Beſchrijvende den Gods-dienſt, Feeſten, 't Danſſen van den *Calumet*; ook den Aart, Zeden, Gewoontens en Levens-manier van de Bewoonders van de *Dwaſe-Haver*, de *Miamis*, *Maſkoutenten*, *Kikabeux*, *Ilinoyſen*, *Iroquoyſen* en *Falaiſen*. Als mede de Bouwing hunner Vlekken, Dorpen, Hutten, *Canoes*, Rivieren, Vrugten, Gediertens, Vogelen, Viſſen, &c.

* E.

*E. 1681. Ongelukkige Scheeps-Togt van *Françoys Brooks*, na *Barbaryen*, gedaan in 't jaar 1681. en vervolgens. Verhalende, op wat wijse den Reysiger met Verraad op Zee wierd genoomen, in een elendige dienstbaarheyd na *Macquenes* gevoert; wat ongelooflijke ongemakken en slagen, nevens andere *Christen*-Slaven (mede op diergelijke wijse gevangen genoomen) aldaar moest uytstaan; dog eyndelijk na een tien-jarige slaverny, met 2 sijner Lands-genooten, onder het geleyde van een *Moor* ontvlugte; wat menigvuldige ellenden van honger, dorst, gevaar van Leeuwen in de nare wilderniſſe uytstont, tot dat eyndelijk te *Marsegan*, een vesting der *Portugysen* in die Land-streek, en van daar in *Engeland* aan-lande. Als mede eenige bysonderheden van *Muly Ismaël*, Keyser van *Marocco*; aangaande sijn Persoon en inborst, des selfs Hof-houding, Lijf-wagten, Oorlogs-bedrijven tegen de *Algerinen*, Tyranny over de *Christen*-Slaven, &c.

*H. 1682 Scheeps-Togt van Jonk-heer *Otho Fridrich van der Greuben*, Brandenburgs Edelman, na *Guinea*, met 2 Keur-Vorstelijke Fregatten, gedaan in het Jaar 1682 waar in allerhande bysonderheeden van verscheyde Zee-kusten in *Africa* geleegen, verhandelt worden, te weten de *Greyn-kust*, *Tand-* of *Quaqua-kust*, de *Goud-kust* en verscheyde Koningrijken daar omtrent, met des selfs Inwoonders, en des Schrijvers Reys van daar na *Terra Nova*, in *America* gelegen, &c.

*E. 1696. Ongelukkige Schip-breuk en yslijke Reys-Togt, van ettelijke *Engelssen*, in den Jare 1696. van *Jamaika* in *West-Indien*, na *Pensylvania* t'Scheep gegaan, en in de Golf van *Florida* gestrand, alwaar sy onder de *Menschen-eeters* vervielen, en by-na ongelooflijke wederwaardigheden uytstonden.

EYNDE.

ONTDEK-

ONTDEKKING

Van eenige

LANDEN en VOLKEREN,

In 't Noorder-gedeelte

Van

AMERICA.

Door

P. MARQUETTE en JOLIET.

Gedaan in het jaar 1673.

Beſchrijvende den Gods-dienſt, Feeſten, 't Danſſen van den *Calumet*; ook den Aart, Zeden, Gewoontens en Levens-manier van de Bewoonders van de *Dwaſe Hoop*, de *Miamis*, *Maskoutenten*, *Kikabeux*, *Ilinoyſen*, *Iroquoyſen* en *Falaiſen*.

Als mede

De Bouwing hunner Vlekken, *Dorpen*, *Hutten*, Canoes, *Rivieren*, *Vrugten*, *Gediertens*, *Vogelen*, *Viſſen &c.*

Door den eerſt-genoemden Reyſiger ſelfs beſchreeven, en nu alder-eerſt uyt het *Frans* vertaalt.

Met een volkoomen *Regiſter* en *Konſt-Printen* verrijkt.

TE LEYDEN,

By PIETER VANDER Aa, Boekverkooper, 1707.

Met Privilegie.

(1)

ONTDEKKING
Van eenige
LANDEN en VOLKEREN,
In 't Noorder-gedeelte
Van
AMERICA.
Door
P. MARQUETTE en JOLIET.
Gedaan in het Jaar 1673.

ALs ik mp met de Heer Joliet, die daar toe verkooren was / in een onderneeming te gelepden / den 13. Mey 1673. met nog 5 andere Franſſen, in 2 van baſt van boomen gemaakte Canoes, ingeſcheept hadde / hebbende tot onſen vooꝛraad eenige Indiaanſe teꝛwe en wilt vleeſ mede-genoomen. Hadden wp die vooꝛ-ſoꝛg / van de Wilde op onſe zij te krijgen / om van haar alle bedenkelijke openingen van onbekende Landen te bekoomen / ook hadden wp upt haar verhaal een kaart gemaakt / waar in de Rivieren aangetoogen waren / de namen der volkeren / vooꝛ welkerꝛ Landen wp repſen moeſten / en de ſtreeken van de wind / die wp op onſe repꝛ te volgen van nooden hadden. 1673.

De Schrijver onderneemt een Togt te doen.

Sijn voorſigtigheyd in het ontdekken.

Het eerſte volk / dat wp op onſe Togt ontmoeteden / waren die van de Folle Avoine, dat is / Dwaſe Haver. Ik voer in der ſelver Rivieren / om die menſchen te beſoeken / aan de welke wp het Euangelie vooꝛ veele jaren gepꝛedikt hadden / men vind daar ook veel goede Chriſtenen, ſp hebben den naam van de Dwaſe Haver, om dat die op hare Landen gebonden woꝛd / 't is een ſoꝛt van gewas / dat d' epgenſchap heeft /

't Eerſte volk door hen ontmoet.

Oorſaak van hun naam.

't Kruyd *Dwaſe Haver.*

1673. op klepne ſtroomen en in moeraſſige plaatſen te groepen. Sp is die geene / die onder ons koozn groept / gelijk de apren daar van ſtaan op halmen / van plaats / tot plaats / 't ſamen geknoopt ; omtrent de maand Juny upt 't water ſpzuptende / en ontrent 2 voeten in de hoogte boven 't ſelfde waſſende / deg ſelfs kozlen daar van niet dikker / als die van onſe haver zijnde ; maar wel eens ſoo lang / en ook overvloediger meel uptlevrende. Siet hier hoe de Wilde die plukken / en om te eeten toeberepden. In de maand September, dat de maand van de verſameling der ſelver is / varen ſe met Canoes dwars dooz de Dwaſe Haver, de apren daar van in hare Canoes ſchuddende naar den vooztgang / die ſe daar mede hebben / het zaad valt / rijp zijnde / gemakkelijk / maken ſe daar van haren vooztraad / en om die van 't ſtroo / en den daarom zijnden bolſter te ſupveren / leggen ſp ſe op een houten rooſter / daar onder eenige dagen een wepnig vuur ſtookende / en de haver gedzoogt zijnde / doen ſe die in een / als een ſak gemaakt zijnde vel / in een daar toe onder de aarde gemaakte kupl / daar na het ſelve ſoo lang met voeten treedende / tot dat het koozn van 't ſtroo is afgeſchepden.

Der ſelver Oegſt.

Op wat wijſe om te eeten bereyd wierd.

Het ſelve als-dan gemakkelijk wannende / en wozd die / om tot meel te bzengen / geſtampt / die ſe ook ſonder ſtampen in water kooken / de welke ſp / met vet daar bp doende / ſmakelijk maken / en / op ſoodanigen wijſe gekookt zijnde / is de Dwaſe Haver ontrent ſoo goed / als den rijs / als die op geen ander maniet toe-berepd is.

Sijn voorſtel aan de Inwoonders.

Ik verhaalde aan 't volk van de Dwaſe Haver ; van voorneemen te zijn, om de afgeleegene Natien te ontdekken, en haar de verborgenheyd van ons heylig geloof te onderwijſen. Waar over ſp ten hoogſten verwondert waren / aanwendende alle bedenkelijken vlijt / om mp ſulks te ontraden ; mp bekent makende ; dat ik een volk

volk ontmoeten ſou, die met vreemdelingen geen mede-doogenheyd hebben, die ſy, ſonder eenige oorſaak, onthoofden, en dat 'er onder eenige volkeren, door welkers Landen wy reyſen moeſten, een Oorlog ontſtaan was, waar door wy ons in een onvermijdelijk gevaar ſtellen ſouden, om van de Krijgs-benden, die geduurig in't veld zijn, aangerand te werden; en dat de groote Rivier aan de onbekenden ſeer gevaarlijk is, vol afgrijſlijke Zee-monſters zijnde, die beyde menſchen en *Canoes* verſlinden. Ja! dat daar een ſpook is, dat men van verren hooren kan, 't welk die vloed toe-ſluyt. En die geene, die het naderen, te grond trekt: en is eyndelijk de hitte aldaar ſoo groot, dat die ons onfeylbaar de dood aandoen ſou. 1673.

Wat hem daar op geantwoord en geraden word.

Ik bedankte hen voor die goede onderwijſinge; maar ſeyde haar / die niet te konnen naarkoomen, aangeſien de zaligheyd der Zielen daar aan geleegen was, voor de welke ik voorgenoomen had, mijn leven over te geeven, en dat ik met dit vermeende ſpook den ſpot had; en dat wy ons, tegens deſe Zee-monſters, wel verweeren ſouden, en vervolgens wel op onſe hoede zijn, om ons van dat dreygende gevaar te bevrijden.

Des ſelfs antwoord daar op.

Daar dat ik haar eenige onderwijſing gegeeven had / en ons gebed tot God gedaan / nam ik afſcheyd van haar / gaande naar onſe Canoes, met de ſelve afgevaren zijnde / quamen wy ter plaatſe / daar onſe vaders met vrugt / tot bekeering van dat volk / gearbeyd hadden.

Neemt afſcheyd van dit volk.

Deſe Baay / die na de taal van dat wilde volk / een ſoodanigen quade uytlegginge niet heeft / want ſy noemen ſe eer de Zoute, als Stinkende Baay, hoewel het by haar ontrent een en de ſelve ſaak is. 't Welk ook den naam is / die ſe aan de Zee geeven / dat ons verpligte / om daar van een naauw-keurig onderſoek te doen / om te ontdekken / of in die Geweſten geen Zout-putten waren / ſoodanig / als die in 't Land van de Iroquoyſen zijn / maar wy en hebben 'er geen ge-

Zoute Baay.

Te vergeefs na Zout-putten gezogt.

1673. gevonden / oordeelende dat sulks door de veelvoudige slijk en modder / die wy daar vonden / voort quam / waar van geduurig quade dampen opgaan / die de grootste en geduursaamste donderslagen / die ik oopt gehoord hebbe / voortbrengen.

Sware donderslagen.

Gelegenheyd der Baay.

Die Baay heeft ontrent 30 mijlen lengte / en 8 mijlen breete / dese breete verminoert haar / naar de lengte / alwaar men den vloed gemakkelijk kennen kan. Welkers ebbe en vloed soodanig / als de Zee / gematigt is. 't En is hier de plaats niet / om te ondersoeken / of 't selve een waren vloed is / of dat die door de winden veroorsaakt word / en of de winden voor-loopers van de Maan / ofte van 't gevolg zijn / de welke gevolgelijk de beweeging van de Zee doen / en geeven aan de selve haren eb en vloed soo meenig-maal / als de Maan op den Horisont gaat / het seekerst / dat ik daar van seggen kan / is / als 't water seer stil is / men het gemakkelijk / volgens den loop van de Maan / siet op en neder gaan / hoewel ik niet ontkenne; dat dese beweeginge geen oorsaak kan hebben van de winden / die midden door die Zee gaan / doen aan den Oever / gelijk hem sulks aan onse oogen vertoont / wassen en vallen. Wy hebben dese Baay verlaten / om de Rivier / die daar in uytboesemt in te varen / die in haar ingang seer schoon is / en heeft een sagten vloed / vol Trap-gansen / Eynd-vogels / Swanen en ander gevogelte zijnde / die door de Dwase Haver derwaards gelokt werden / waar van se seer smakelijk zijn / als men in dese Rivier een weynig opwaarts gekoomen is / vind men die / ten aansien van de stroomen en klippen / seer moeylijk te zijn / de welke de Canoes, en ook de voeten der geenen / die se trekken / seer beschadigen / en dat meeren-deels als 't laag water is / wy bevrijden ons gelukkig van dese snelligheyd / ende naderden de Maskoutenten, ofte het Vuur-geslagte, ik was seer nieuws-gierig / uyt de vloeden van de berg-wateren / die na-by

Oorsaak van de beweeging der Zee.

Varen de Rivier in.

Die vol gevogelte is.

Vol klippen.

Koomen by de *Maskoutenten.*

dat

dat vlek zijn / te drinken: ook om den tijd in agt 1673.
te neemen van een kruyd / welkers verborgentheyd de Wilde aan vader Allouës geopenbaart hadden / te vinden: waar van de woortel een geneeg-middel voor de beet der slangen is / 't heeft God behaagt / dese woortel te geeven tegens 't vergift / dat in dat Land seer gemeyn is / dese woortel heeft een verwarmende kragt / en smaakt als 't boskruyd / als men het door de tanden uyt peupt / men moet die kauwen / en als dan op der slangen beet leggen / die daar van soo af-heelig zijn / dat se voor den geenen / die hem daar mede gewreeven heeft / weg loopen: sy bezingt / de hoogte van een voet zijnde / steelen voort / welkers bladeren een weynig langwerpig zijn / de bloem van de selve is wit / een goede over-eenkomste met die van de nagel-boom hebbende / ik Geneeskruyd voor de beeten der slangen.
gets daar van in de Canoe vergaderende / om ondersoekinge daar van te doen. hoe te gebruyken. Des selfs gedaante.

Tot hier toe is daar van d' ontdekking door de Franssen gedaan / en sy hebben nog niet wijders voort-gegaan. Dit vlek is van driederley soort van volkeren t' samen gevoegt / die haar al- Vlek bestaande uyt driederley volkeren.
daar vergadert hebben; te weeten Miamis, Maskoutenten en Kikabeux, waar van d' eerste de welvadigste / de beleefste en wel-gemaakste zijn / sy Beschrijving der eerste.
dragen 2 lange knevels / die haar over d' ooren repken / dat haar een goede gestalte geeft; sy zijn voor goede Oorlogs-lieden vermaard / gaande voort op hare vpanden / of koomen met goede lupt te rug / sy zijn seer leersaam en geeven / aan 't geen men haar segt / gehoor / sy hebben haar seer genegen getoont / om den vader Allouës te hooren / en wel soodanig / dat / als hy haar onderweeg / hem / tot dat de nagt quam / geen rust gaven. De Maskoutenten en Kikabeux Beschrijving der 2 andere soorten.
zijn groover en schijnen / ten aansien van de andere / wel boeren te weesen. Alsoo de basten om Maaksel hunner hutten.
hutten te maken in dat Land niet wel te bekoomen zijn / maken sy de selve van biesen / die se tot de muuren en dakken gebruyken / en is 't gemak

1673. van die bieſen-hutten ſeer groot / alſoo ſe de ſelve t' ſamen pakken / en / ten tijden van de jagt / waar 't haar gelieft / mede dragen.

Opgeregt kruys gevonden.

Als ik haar beſogt / bevond ik op my ſelven een groote vertroofſting; ſiende in 't midden van dat vlek een groot krups opgeregt / met veel witte vellen / roode gordels / boogen en pijlen verciert zijnde / die dat goede volk aan den God Maniton opgeoffert hadden; dat den naam is / dien ſe aan God geeven / tot dankbaarheyd / dat hy in den Winter tijd mede-lijden met haar gehad / en haar een overvloedige jagt gegeeven heeft.

Beſchrijving van het vlek.

Ik nam vermaak de gelegenthepd van dat vlek te ſien / 't welk ſchoon en vermakelijk is; want op de hoogte / daar 't ſelve geplaatſt is / ontdeckt men aan alle zijden / ſoo ver het oog bereycken kan / ſchoone weyden / door groote boſſen en langhout-gewas verdeelt zijnde: de aldaar gelegene Landen zijn ſeer goed / veel Indiaanſe tarwe voortbrengende / de Wilde verſamelen daar veel pruymen en druyven.

Vrugtbaarheyd aldaar.

Doch de oudſte vergaderen.

Wy waren daar ſoo haaſt niet aangekoomen / of den Heer Joliet en ik beeden de oudſten vergaderen. Haar ſeggende; dat hy van onſen Gouverneur afgeſonden was, om nieuwe Landen te ontdekken, en ik als een geſant Godes, om haar 't *Evangelie* te verklaren; en dat den Regeerder van dit al, van alle geſlagten wilde erkent zijn, en om ſijnen wil te gehoorſamen en vreeſde ik de dood niet; aan de welken ik my in deſe gevaarlijke reys overgaf; en dat wy, om onſen weg te vervorderen, 2 leyds-lieden noodig hadden; wy gaven haar een geſchenk; verſoekende mede / dat ſy ons die wilden toeſtaan, dat ſe ſeer beleefdelijk deeden; ons willende een geſchenk in vergelding geeven / dat een mat was / om ons daar van / geduurende de reys / voor een bed te bedienen.

Oogmerk van hun komſt bekent gemaakt.

Gaan met 2 Gidſen t' ſcheep.

Des anderen daags / zijnde den 10. Juny, ſcheepten ſig 2 Miamis, die men ons tot geleyders mede gegeeven hadde / in 't aanſien van een groote

te meenigte volks neffens ons in de Canoes, deſe lieden konden haar niet genoegſaam verwonderen te ſien / dat 7 Franſſen in 2 Canoes ſulken gevaar en ongewoonlijke uptvoeringe dorſten onderſtaan. 1673.

Op weetende / dat 3 mijlen van de Maskoutenten een Rivier was / de welke in die van de Miſſipy haar uptvloeſeminge heeft / en evenmatige kennis hebbende / dat den ſtreek van de wind / die wp houden moeſten / Weſt ten Weſten was / maar den weg is ſoodanig met Moerasſen en kleyne Tee'n verdeelt / dat men in de ſelve gemakkelijk dwalen kan / en te meer / doordien de Rivier / die ons daar na toebrengt / ſoodanig met Dwaſe Haver bewaſſen is / dat men den in-vaart tot de ſelve qualijk ſien kan; waar toe wp onſe 2 lepdg-lieden van nooden hadden / die ons den weg van 2700 treden gelukkig geleydeden / helpende ons de Canoes over 't land dragen en in de Rivier brengen / waar na de ſelve vertrokken / ons in dat onbekende land onder de voorſienigheyd Godes alleen latende. Aanmerkingen des ſchrijvers. Groot gevaar van een Rivier. Gidſen nemen hun afſcheyd.

Op dan die naar Quebek vloepende wateren verlatende / tot 5 / of 6 mijlen van hier / om te nemen die geene / die ons naar vreemde landſchappen gelepden / bevorderden wp ons / om derwaarts te varen / eer wp ons in-ſcheepten begaven wp ons den geheelen dag tot de gebeeden / de Heylige onbeſmette Maget op te dragen / onſe perſoonen in haar beſcherminge te nemen / en een goede upt-komſt aan de ondernoomen repg te geeven; Smeecken de H. Maget om hulp.

Maar dat wp elkanderen aangemoedigt hadden / zijn wp op de Rivier Meſcouſin in onſe Canoes gegaan / deſe Rivier is ſeer breed / hebbende een zandagtigen grond / met veele aanſtootingen / dat die vaart ſeer beſwaart; ſp is vol Eylanden / die met wijnſtokken beplant zijn / in de gronden vertoont het een goede aarde te hebben / met boſſen / weyden en heuvelen vermengt; men ſiet daar nooten / epken / without en ander ge- Rivier Meſcouſin. Vrugtbaarheyd der Eylanden.

1673. daanten van boomen/ welkers takken met lange dooznen beſet zijn. Wy hebben daar nog wild/ ofte viſſen geſien/ maar wel een groote meenigte gepten en koepen/ naar dat wy 30 mijlen gevaren hadden/ hebben wy een plaats vernoomen/ die haar baarblijkelijk vertoonde Yſermijnen in haar te begrijpen. Een van de onſen/ die 'er meer-maals geſien hadde/ ſepde; dat de geene, die wy gevonden hadden, in der daad ſeer goed en Yſer-rijk waren, ſy zijn met 3 voeten goede aarde bedekt/ ſeer na-by eenige t' ſamen gekeetingde klippen geleegen/ welkers onderſte gedeelte met ſeer ſchoon hout-gewas bedekt is. Naar dat wy op deſe vaart 40 mijlen gevordert waren/ quamen wy in den mond van onſe Rivier/ ons op de hoogte van 42 en een halve graad bevindende/ gaande den 17. Juny met een onuptſpreekelijke vreugt in Miſſipy. Ons nu op die vermaarde Rivier bevindende/ heb ik getragt alle des ſelfs by ſonderheeden opmerkelijk aan te teekenen.

Geyten en Koeyen.

Yſer-mijnen.

Rivier *Miſſipy*.

De Rivier Miſſipy heeft haren oorſprong uyt verſchepde ſtaande wateren/ die uyt de Landen der Noordlijker Volkeren vloeyen/ ſy is/ daar ſe te Miskou uytboeſemt/ eng/ den Zuydlijken loop daar van is langſaam/ op de regter-hand vertoonen haar veel hooge t' ſaam-gekeetende bergen/ op de linker een ſeer ſchoone aard/ op verſchepde plaatſen met veel Eylanden verdeelt zijnde. Het loot werpende/ hebben wy 19 vademen diepte bevonden/ een gelijkmatige breete van omtrent een vierde gedeelte van een mijl hebbende wy haren loop gemaklijk naar 't Zuyden/ en Zuyd-ooſten tot de hoogte van 42 graden volgende. Alhier zijnde bevonden wy/ dat ſe van gedaante veranderde/ zijnde aldaar geen bergen nogte boſſen/ de Eylanden met ſchoone boomen bewaſſen/ niet als gepten en koepen ſiende/ de trap-ganſen en ſwanen geen vleugels hebbende/ alſoo de ſelve hare veeren in dit Land verlaten. Wy ontmoeten van tijd tot tijd wanſchapene viſ-

Des ſelfs beſchrijving.

Veelerley vee en gevogelte.

ſen/

ſer / van de welke een ſoo hard tegens onſe Canoe ſloeg / dat ik my verbeelde de ſelve een grooten boom te zijn / die het aan ſtukken ſou geſlagen hebben; als mede een wanſchepſel het hoofd / als een Tyger hebbende / de neus ſpits / als een wilde gebaarde kat / regt om hoogſtaande ooren / het voorhoofd graauw en den hals ſwart / waar van wy er geen meer ſagen. Maar dat wy onſe netten in 't water gewerpen hadden / hebben wy ſteuren / en een ſoort van ongewoone viſſen gevangen / die de forellen ſeer gelijk zijn / doch zijn hier door van die onderſcheyden / dat ſe den keel / de oogen en neuſen klepnder hebben / en dat ſe by de neus eenen / 3 vingers breed zijnde / graat / als een vrouwen blanjet / hebben / een vadem lang zijnde / aan 't eynde daar van is een rondigheyd soo groot / als de breedte van een hand / 't welk de oorſaak is / dat ſe / upt het water ſpringende / agter over vallen. Tot 41 graden 28 minuten afwaards gevaren zijnde / den ſelfden ſtreek volgende / bevonden wy / dat de kalkoenen de plaatſen van 't wild gevogelte ingenoomen hadden / de Piſikious, of wilde oſſen / die van de andere beeſten.

1673.

Wanſchepſel geſien.

Vis gevangen.

Seldſame ſoort van vis.

Piſikious beſchreeven.

Wy geeven aan de Piſikious den naam van Wilde Oſſen, om dat de ſelve onſe tamme oſſen ſeer gelijk zijn / niet langer als de ſelve / maar wel eens ſoo dik zijnde / ons volk heeft 'er een van gedood / waar toe / om dien te beweegen / wel 10 mannen werk hadden: ſy hebben een ſeer dik hoofd / het voorhoofd breed en plat / de hoorens ander-halve voet wijt van een ſtaande; met onſe oſſen ſeer wel over-een koomende / uptgeſondert dat ſe grooter en ſwart zijn / onder den hals een groot neder-hangend geſwel hebbende / en op den rug een verheeven bult / 't geheele hoofd / den hals / en een gedeelte van de ſchouders is met lange manen / als de paarden behangen / 't is een top / die de langte van een voet heeft / dat haar ſeer afgrijſſelijk maakt / de ſelve / haar voor de oogen vallende / belet ſe van voor-upt

Een der ſelver gedood.

1673. te ſien: het overig van 't lijf is met groot gekruit hayr / als onſe hamelen / beſet; maar grover en dikker / dat in den Somer-tijd upt-valt / het bel als-dan ſoo ſagt / als ſluweel / woxdende: in welken tijd de Wilde het tot 't gebruyk van rokken neemen / die ſe met verſchepde verwen ſchilderen / het vleeſ en vet van de Piſikious is uptneemende goed / waar van ſe op haar Feeſten de beſte geregten toebereyden: wijders zijn de ſelve ſeer gevaarlijk / alſoo 'er niet een jaar voxbp gaat / of daar woxden Wilde doox de ſelve verſcheurt. Als men ſe komt aan te grijpen / nemen ſe / (indien ſp komen) de menſchen op de hooreng / die in de lugt werpende / en op de aarde vallende / treeden ſp die met voeten / tot dat ſe dood zijn. Soo men van verre met boogen / of ſnaphanen daar na ſchiet / ſoo moet men ſig terſtond op de aarde neder leggen / en in 't graſ verbergen: want ſoo ſp den geenen / die geſchooten heeft / verneemen / loopen ſe derwaards / hem aangrijpende; maar doordien ſe korte dikke beenen hebben / konnen ſe niet ſterk loopen / oft zp ten tijde / dat ſe bergramt zijn / met groote kudden in de wepden verſpxepd zijnde / alwaar ik veel-malen 400 t' ſamen geſien hebbe.

Gebruyk van hun vel.

Des ſelfs vlees lekker.

Hun wreedheyd.

Op wat wijſe de ſelve geſchooten worden.

Wp gedurig voort / ſonder te weeten waar naar toe / varende / hebben alreede meer / dan 100 mijlen gevoxdert / ſonder petg / als vogelen en beeſten / ontdekt te hebben / wel op onſe hoede zijnde / alſoo wp des avonds maar een kleyn vuur op 't Land ſtookten / om ons eeten te bereyden / en naar het avond-eeten voeren wp met onſe Canoes, ſoo wijt / als doenlijk was van 't Land / den nagt in onſe Canoes doox-bxengende / die wp op de Rivier van den Oever afgeſchepden ten Anker lepden / tot voorſorge altijd pemant van de onſen op ſchildwagt ſtellende / upt vreeſe / van overvallen te worden. Zupd en Zupd-weſt varende ons op de hoogten van 41 tot 40 graden / en eenige minuten / voor een gedeelte ten Zupd-weſten bevindende; naar dat wp t' ſe-

190 mijlen, ſonder menſchen te ſien, gevordert.

Vernagten in hun *Canoes*.

t' sedert onse invaart in de Rivier / wel 60 mijlen / sonder yets te ontdekken / gevordert waren. 1673.

Eyndelijk den 25. Juny, aan den Oever van de Rivier eenige voetstappen vernemende / in een kleynen gebaanden weg / sijnen uytgang naar een schoone weyde hebbende / wy aldus stilstaande / oordeelden het den weg naar eenige der Wilden Dorpen te zijn; hebben wy derhalven onderstaan / sulks te verneemen. De Canoes in bewaring van ons volk latende / belasteden wy / hen de selve niet te laten ontneemen; dit geschiet zijnde / hebben den Heer Joliet ende ik onderstaan / 't selve te vernemen / dat voor 2 persoonen een swaar en gevaarlijk onderstaan was / die haar aan de bescheydenheyd van een wreed en onbekent volk overgaven. Wy volgden dit kleyne pad in stilte / naar dat wy ontrent 2 mijlen gevordert waren / hebben wy aan den Oever van een Rivier een Dorp opgedaan / en op een heuvel / omtrent een halve mijl van 't eerste afgelegen / 2 andere; ons hert-grondelijk in de bescherminge Godes beveelende / en den selven om bystand aangeroepen hebbende / sonder ontdekt te worden: voort-gaande / soo na-by koomende / dat wy de Wilde konden hooren spreeken. Geloovende het doen den tijd van 't ontdekken te zijn / het selve met een groot geluyt en kragtige beweeging uytroepende / en / sonder verder te gaan / staan te blijven / op dit geroep de Wilde vaardig uyt haar hutten gaande / ons bewijslijk voor Franssen erkennende / boven-al siende den swarten rok / of ten minsten geen onderstelling hebbende sulks te beseffen / nademaal wy maar 2 persoonen waren / van welkers aankomst haar geen kennis gedaan was / affendende 4 oude mannen / om met ons gesprek te houden; van de welke 2 tabaks-pijpen / die met veeren verciert waren / in de handen houdende / met kleyne treeden voort-gaande / de pijpen na de Son verheffende / als of se die hadden willen doen smooken / son-

Verneemen voetstappen van menschen.

Marquette en *Joliet* begeeven sig op weg.

Vinden een Dorp.

Maken sig bekent door gerugt te maken.

4 Oude mannen door de *Wilde* uytgesonden.

Plegtigheyd van 2 Tabaks-pijpen.

1673. ſonder eenig woord te ſpreeken: van der ſelver Dorp tot by ons lang op den weg zijnde: eyndelijk by ons koomende / bleeven ſe ſtil ſtaan / om ons met opmerking in bedenken te nemen: die plegtigheeden ſiende / gaf my verſeekering / alſoo ſe die niet / als aan vrienden vertoonen / en nog te meer haar met ſtoffen gekleed ſiende / 't welk my deed gelooven het van onſe Bondgenooten te zijn. Ik haar dan eerſt aanſpreekende / vraagde / wat volkeren ſy waren, ſy gaven tot antwoord / *Ilinoyſen* te zijn. Ons / tot een teeken van vreede / de pijpen / om te ſmooken / aanbiedende / en vervolgens ons verſoekende / mede in haar Dorp te gaan / alwaar al 't volk (met ongenoegen van 't vertoeven) ons inwagte. Deſe tabaks-pijpen worden in die Landen Calumets genoemt / welk woord ſoodanig in 't gebruyk is / dat / om iny te doen verſtaan / ik genoodſaakt ſal weeſen / 't ſelve te gebruyken / daar van meer-maals geſprooken hebbende.

Houden geſprek t' ſamen.

Tabaks-pijpen *Calumets* genaamt.

In de deure van de hut / daar wy ingehaalt ſouden werden / ſtont den ouden man / die ons met een genoegſame bevangende geſtelthenid inwagte / dat by haar de in 't gebruyk zijnde plegtigheeden / als ſe pemant vreemds inwagten / zijn: deſe man was geheel naakt over-eynd ſtaande / ſijne handen na de Son verheeven en uytgeſtreckt houdende / als of hy hem tegens hare ſtralen had willen verweeren / die niet tegenſtaande 't ſelve / haar ſtralen tuſſen ſijne vingers op ſijn aangeſigt ſchooten / als wy na-by hem waren / deed hy ons deſe plegtigheyd; ſeggende; *Franſſen!* de Son is ſchoon, ons geheele vlek wagt op u komit en beſoeking, gy ſult met vreede in alle onſe hutten gaan. Hy ons in de ſijne gelepdende / alwaar een groot getal menſchen was / die onſe oogen verſtonden / met een diepe en groote ſtilſwijgenheyd. Alleenlijk deſe woorden uytende / die ſe van tijd tot tijd met ſwakke ſtemmen gaven / Siet *Broeders!* het is goed, dat gy ons komt beſoeken.

Plegtigheyd om yemant in te halen.

Geſtalte van een Meeſter der *Ceremonien.*

Die de *Franſſen* aanſpreekt.

Stilte der *Wilde.*

Naar

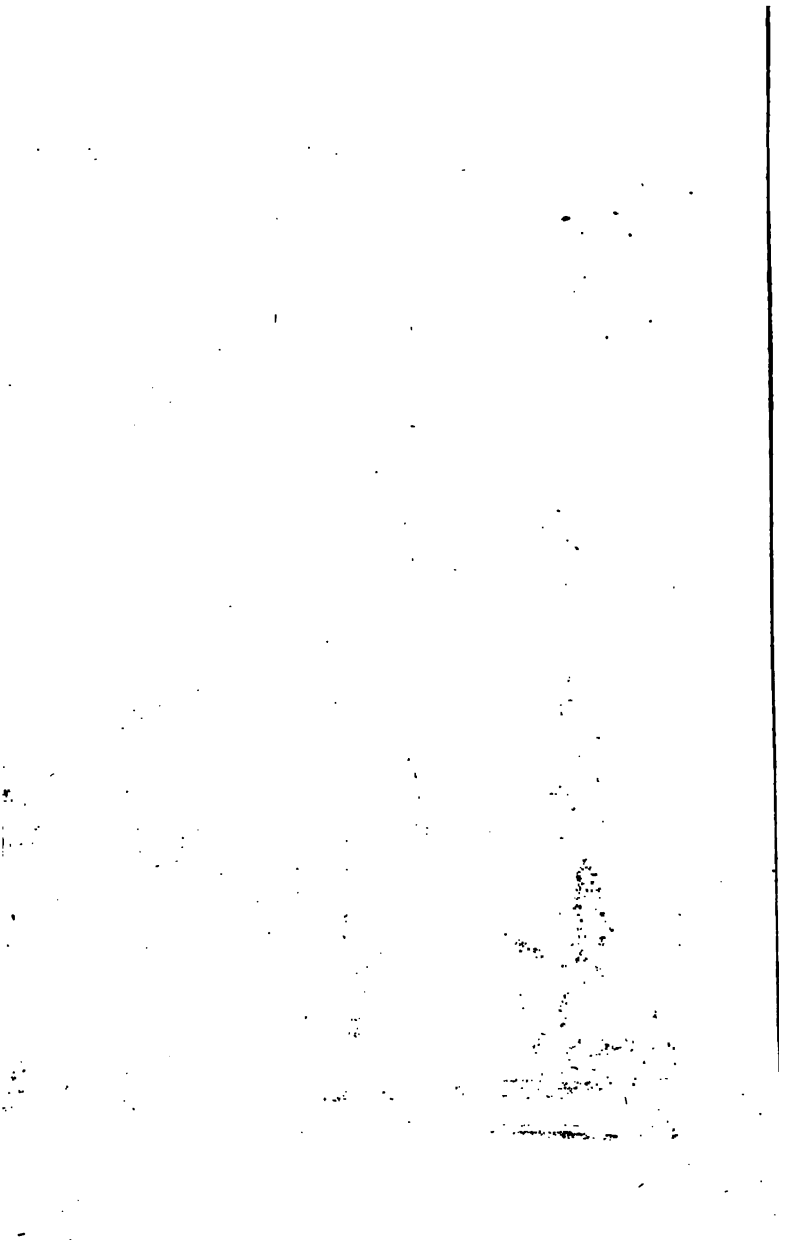

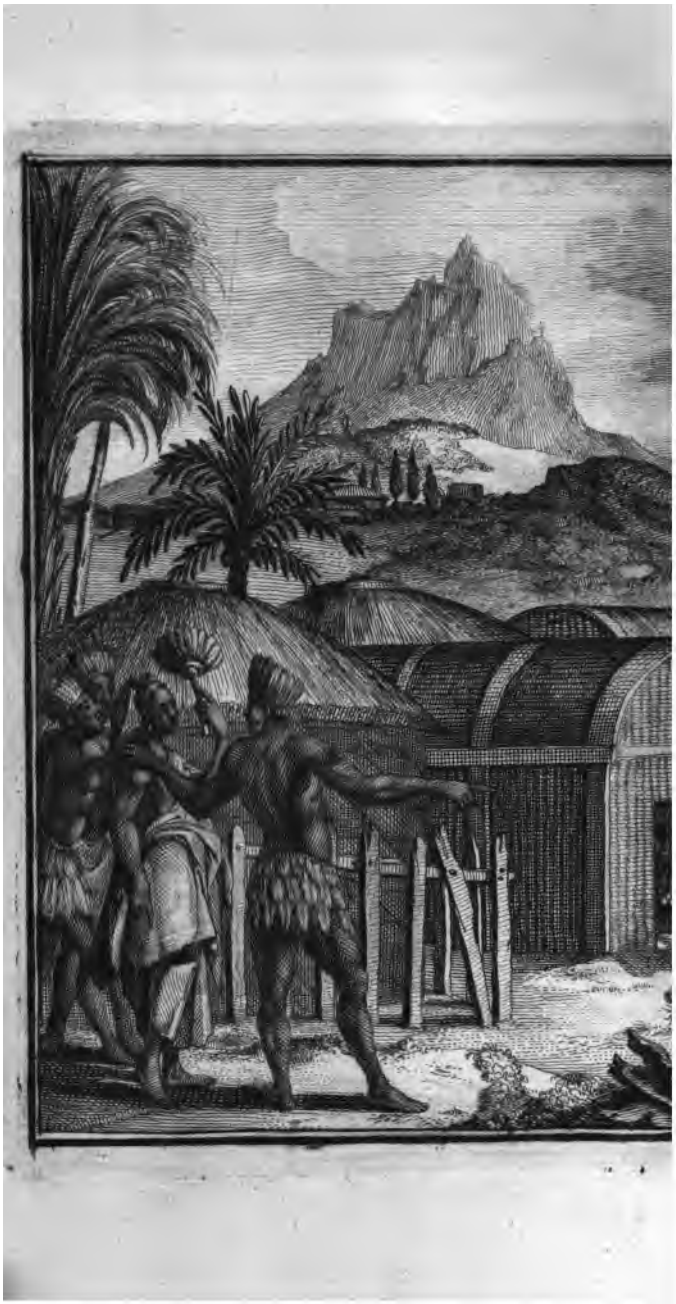

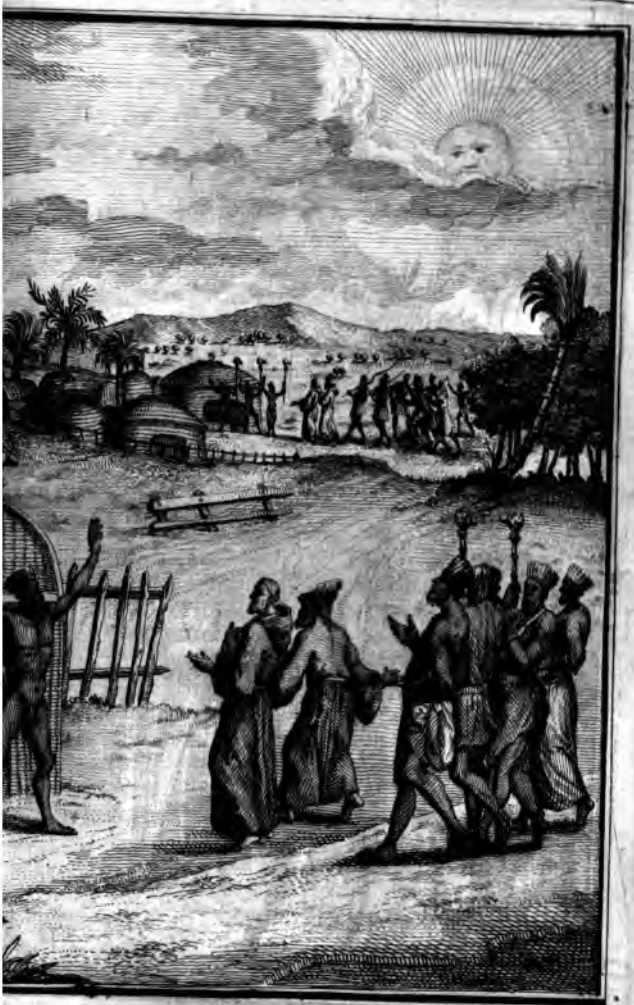

1673. natuur ſoet en onthalende is / ſy hebben veele vrouwen / van de welke ſe ſeer agterdogtig zijn / haar met groote ſorg bewarende: en indien ſe die op een quade daad bevinden / ſnijden ſy haar neus en ooren af: ik heb 'er veele geſien / die de teekens van haar trouwloosheyd dragen. Sy hebben wel gemaakte lighamen / zijn ras en vaardig om den boog af te ſchieten / ook ſnaphanen gebruykende / die ſe van de Wilde, onſe bond-genooten zijnde / die met de Franſſe koopmanſchap doen / koopen / deſe ten eerſten gebruykende / om haar vpanden / door 't geknal en de rook / vreeſe aan te doen: die de ſelve noopt geſien / nog gebruykt hebben / om dat ſe van 't Weſten te ver af geleegen zijn. De ſelve zijn ſtrijdbaar / haar ontſaglijk makende by die van 't Zuyden / en ten Weſten afgelegene volkeren / alwaar ſe hare ſlaven halen / die ſe tot haar koopmanſchap gebruyken / ende aan andere volkeren voor andere goederen verhandelen: die ſoo afgelegene Wilde, waar tegen ſy ten Oorlog trekken / hebben geen kennis van de Europiſe volkeren / niet weetende / wat yſer / ofte koper is / hebbende tot haar gebruyk / ſteene meſſen. Als de Ilinoyſen ten Oorlog gaan / moet het geheele Vlek daar van met een groot geroep / dat ſy des morgens aan de deuren van hare Hutten / voor haar vertrek / doen / verwittigt weeſen; de Kapitepns worden door de roode Veld-teekens / die ſe dragen / van de ſoldaten onderſchepden / die van Bevren / ofte Oſſen-hayren met genoegſame kennis gemaakt zijn. Waar van 'er een groot getal / een dag reyſens van 't Vlek / gevonden worden / ſy leven van de jagt in die landen overvloedig / als mede van de Indiaanſe terwe / waar van ſe een goede verſameling maken / hebbende noopt hongers-nood gehad / ſy zaapen ook boonen en meloenen / en boven al die geene / die roode kozlen hebben / hare pompoenen zijn de beſte niet / ſy laten die in de Son droogen / om deſ Winters en in de Lente te gebruyken. Hunne

Jalousheyd over hunne wijven.

Vaardigheyd der Vrouwen.

Op wat wijſe met de ſnaphanen omgaan.

Verhandeling hunner ſlaven.

Steene meſſen.

Wijſe der *Ilinoyſen*, om ten Oorlog te gaan.

Leven van de Jagt en Terwe.

Hunne Vrugten.

ne Cabanen, of Hutten zijn seer groot / zijnde met biese matten gevloert en gedekt; sp vinden al haar keuken-gereedschap in de Bosschen / haar lepels in de Ossen-hoofden / welkers bekkeneel sp soo aardig weeten te berepden / om met de selve bequaamlijk haar Sagamit te eeten / zijnde in haar ziekte mild-geevende / van meening / dat de geneesmiddelen / die men haar geeft / hare werkingen doen / naar de mate van de geschenken / die se de Geneesmeesters doen / niets als vellen tot haar kleeding hebbende: de vrouwen zijn verstandig en zeedig gekleet: de mannen daar-en-tegen ontsien haar niet onbedekt te zijn. 1673.

Beschrijving hunner *Cabanen*. Hun Huysraad. Mildadigheyd der zieke. Kleeding der Vrouwen en Mannen.

Ik weet niet / upt wat hp-geloovighepd eenige Ilinoysen, soo wel als sommige Nadoueſſen in haar jonkhepd vrouwe kleedingen dragen / de selve geduurende haar leven bewarende: waar in eenige verborgenthepd is. Want sp noopt trouwen / ende in haar te verneederen met te doen / 't geen vrouwen werk is / stellen se eer in / ondaangesien 't selve / gaan se ten Oorlog / maar geen ander geweer / als knodsen gebruykende / en geen boogen nog pijlen / dat manneliike wapens zijn. Sp zijn hp alle goochelaarpen en feestlijke dansserpen / die ter eeren van den Calumet gehouden werden / daar zijnde / moogen se wel singen / maar niet dansen; men roept se in de Raads-vergadering / alwaar / sonder haar toestemming / niets upt-gesprooken werd. Eyndelijk de belijdenis / die se van een ongewoonlijk leven doen / doet se booz Manitous aanneeemen / dat soo veel als Persoonen van een groot begrijp betekent.

Vrouwe kleederen van manneden in haar jeugd gedragen.

Hu is 'er niet meer over / als van de Calumet te spreeken / alsoo 'er onder haar niets van groter verborgenthepd / nogte aanbiedelijker is / men bewijst aan den Koninglijken Scepter niet soo veel eer / als men aan dien doet: hp vertoont een God des Vreedes en der Oorlog te zijn / den upt-spreeker van 't leven en de dood; 't is genoeg / dien hp hem te dragen / en door de vpanden gaande tot volkoomen verseekering te toonen / want

Hoe sig by de dansseryen gedragen.

Groote agting voor den *Calumet*.

1673. als ſe in 't heevigſte van 't gevegt zijn / en dien aan haar vertoont wozd / verlaten ſy de wapens: 't is daarom / dat een Ilinoys my een der ſelver vereerde / om my daar mede / tot een behouden lepds-man / by die volkeren te dienen / dooz wel-kers landen ik myn reys-voozt-ſetten moeſt. Daar is een Vzeedens / en Oozlogs Calumet, ſy gebzuyken ſe tot by-legging van de verſchillen / ende tot beveſtiging van de verbonden / ofte ook om met vzeemdelingen te ſpzeeken. Hy is gemaakt van een rooden als geſplitſen marmoz-ſteen / ſoodanig doozboozt zijnde / dat 't eene eynd bequaam is / den Tabak in te doen / en 't ander / om een 2. voet lang zijnden riet-ſtok in te ſteeken / die in 't midden doozboozt is / hy is in 't midden / 't hoofd en hals met verſcheyde gedaantens van vogels verciert; ſy behangen ſe ook met groote / roode / groene en andere verwige vederen / waar mede dat ſe geheel betrokken zijn: hem als een Sonnen-Calumet opnemende / maken ſe grooten ſtaat daar van; dat in der daad alſoo is / den ſelven / om aan de Son te rooken vertoonende om ſtilte / regen / of ſchoon weder te bekoomen. Sy zijn vzees-agtig van haar in 't begin van den Somer te baden / ofte om nieuwe vzugten te eeten / ten zy ſy al-vooren haar plegtige danſſen daar over gepleegt hebben / waar van de verbeeldinge hier volgt.

Waarom een *Ilinoys* een der ſelver aan *Marquette* vereerde.

Maakſel van den *Calumet*.

Plegtigheyd der Son-*Calumet*.

Calumets Dans.

Den Calumets dans / die onder die volkeren plegtig gevoert wozd / geſchiet niet / als om ſaken van belang: ſomtijds is 't om den Vzede te beveſtigen / ofte haar / wegens een grooten Oozlog / te vereenigen; ook wel om een algemeene verheuginge / dan om eenige volkeren / die tot bywooning van den ſelven genoodigt wozden; ook wel om eenige aanſienelijke perſoonen te ontfangen / ſoodanig / als of ſe aan den ſelven 't vermaak van een Valet / ofte Vly-ſpel geeven wilden; waar van ſe de plegtigheyd in den Winter-tijd in de Hutten doen / en des Somers in 't open veld. De plaats daar tot verkoore n zijnde /

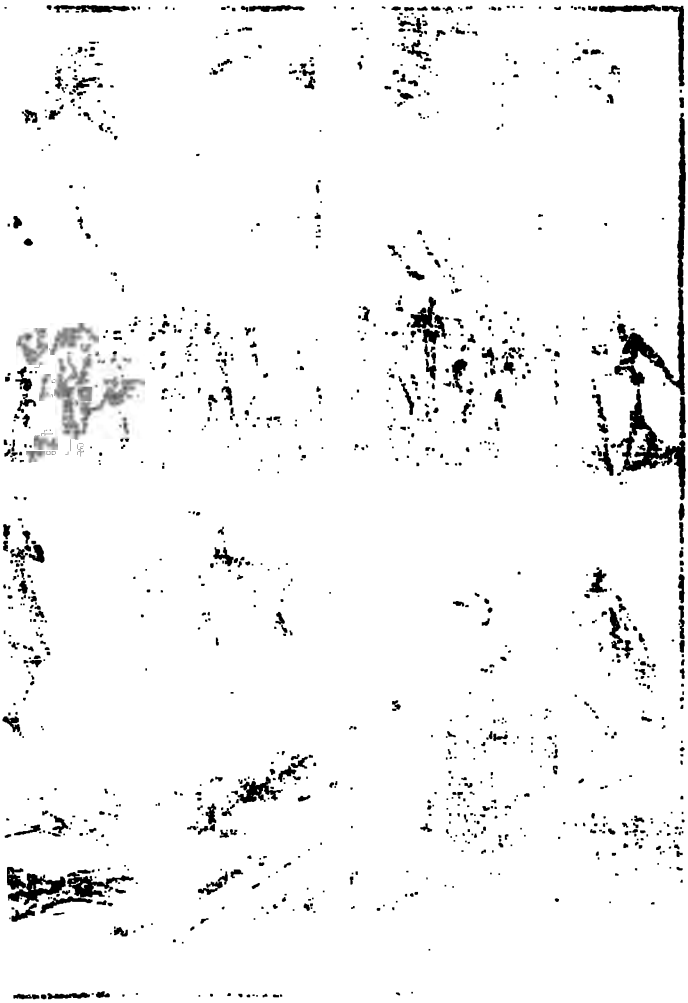

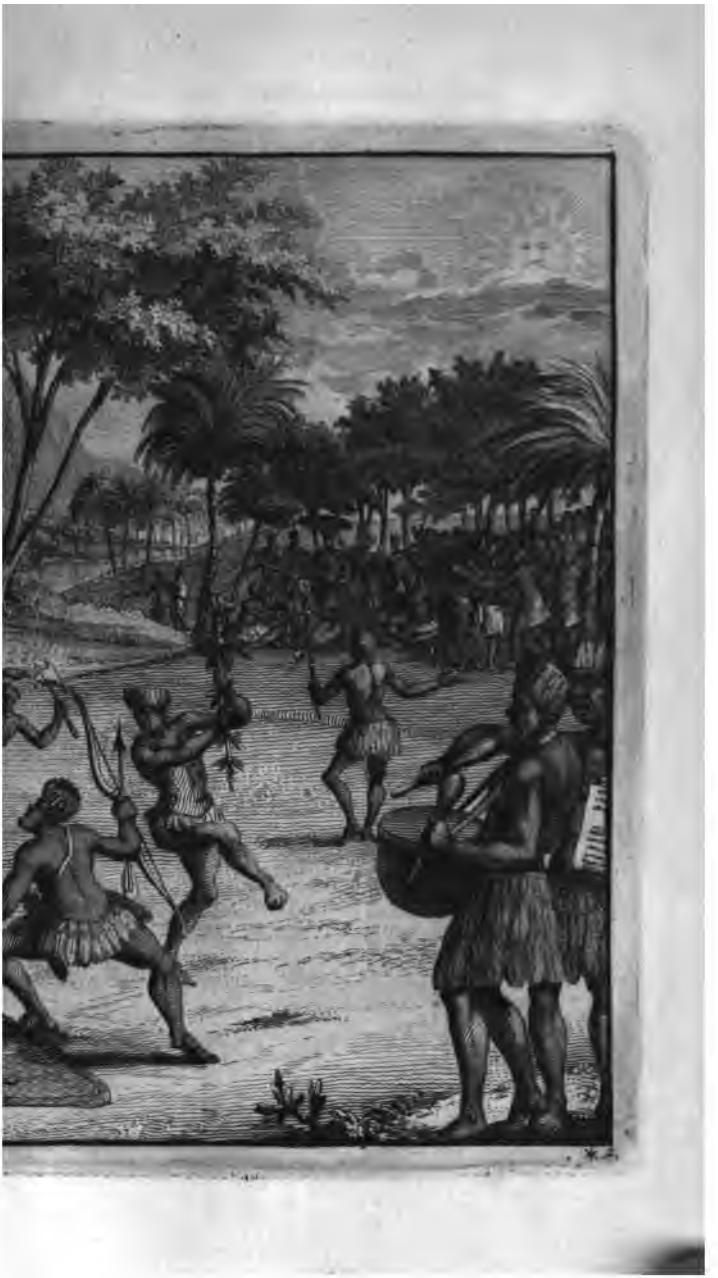

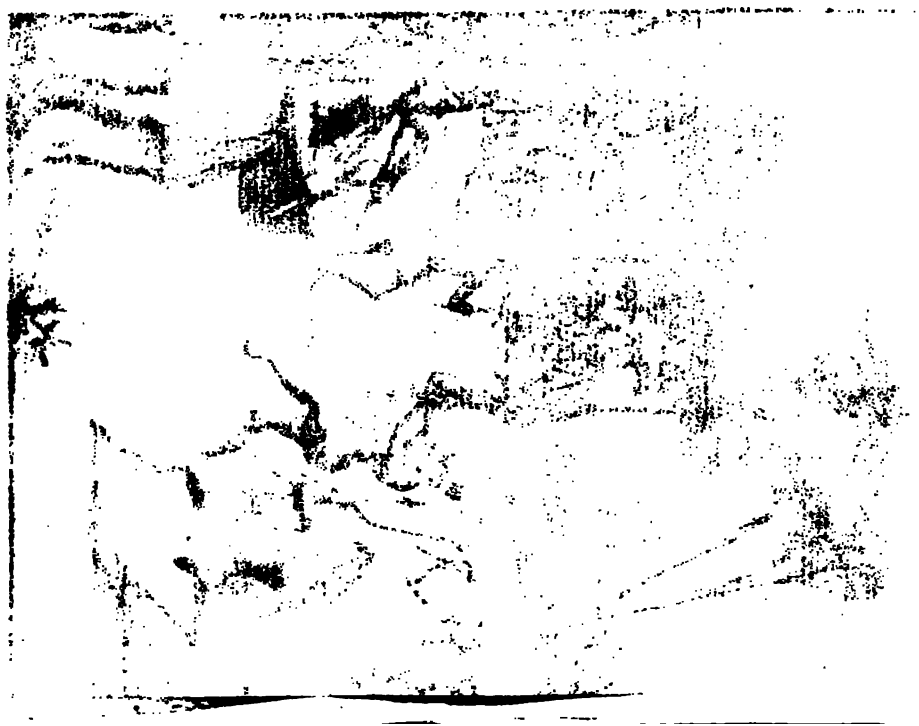

de / werd rondom met groene boomen beplant / om de aanſchouwers onder de takken van de groene bladeren te ſetten / en ſe ſoo van der Sonnen hitte te bevrijden; men ſpreyd in 't midden van die plaats een van verſchepden geverfde biesen gemaakte mat / die als een Tapijt gebruykt word / om den God des geenen / die den dans aanſtelt / daar op te ſetten / want een peder den ſijnen heeft / die ſe haren Manitou noemen / dat een Slang, Vogel, Steen, ofte andere diergelijke ſaak is / die haar al ſlapende geopenbaart is / in 't welk ſy al haar vertrouwen van den upt-ſlag des Oorlogs / om hare ſonden en haar jagt ſtellen; naaſt aan de regter-hand van deſen Manitou ſtelt men den Calumet, ter eeren des geenen / die het Feeſt aangeſtelt heeft / rondsom 't ſelve werden de wapenen van die volkeren / die ſe overwonnen hebben / geſtelt / als teekenen daar van zijnde / beſtaande in knodſen / heyr-bijlen / boogen / pijl-kookers en pijlen. 1673.

Toeſtel om de ſelve te vyeren.

Veelheyd hunner Goden by hen *Manitou* genoemt.

Op wat wijſe geeert.

Die ſaaken nu alſoo geſtelt zijnde / en de uur van den dans naderende / neemen die geene / die tot Sangers aangeſtelt zijn / onder de bladeren de eerlijkſte plaatſen / 't welk mannen en vrouwen zijn / die de beſte ſtemmen hebben / en in alles volkoomen over-een-ſtemmende; het overige volk komt haar dan bequaamlijk onder de takken neder ſetten / en een peder is verpligt / op ſijn aankomſt / den Manitou te groeten / dat al ſmoorende geſchiet / de rook naar den ſelven toewaayende / ſoodanig als of hy die bewierookte / een peder gaat daar na / den Calumet nemende / 't ſelve met 2 handen onderſtuttende / doet hem na de maat danſſen / die met de ſtem van 't geſang wel over-een-komt; doende hem verſchepdene figuuren maaken / nu hem aan de geheele vergadering vertoonende / met na d'eene en d'ander zijde te keeren; dat gedaan zijnde / verſchijnt in 't midden van de vergadering / den geenen / die den dans behoort aan te vangen / dan voortgaande / ende nu hem aan de Son vertoonende / gelijk als of

Order der Sangers.

Groetenis aan den *Manitou* te doen.

Dans van den *Calumet*.

1673. hp die wilde laten ſmooken / dan hem naar d'aarde bupgende / daar na de vleugelen als tot vliegen uptbzepdende / daar na vertoont hp hem aan de omſtanders om te rooken / en dat alles na de maat / en is dit de eerſte upt-komſt van 't Balet.

Eerſte uytkomſt.

Tweede uytkomſt met een Trommeldans.

De tweede beſtaat in een gevegt / dat geſchiet na de maat van 't ſlaan / op een naar-gebootſte Trommel / dat het geſang komt te volgen / of daar hp gevoegt wozd / met elkander wel overeen-koomende / den danſſer aan eenige krijgshelden het teeken geevende / om het op matten leggende geweer op te neemen / hem noodigende van op den Trommel-ſlag 't gevegt te beginnen / deſen daar op naderende / neemt den Boog en Pylen / met de Heyz-bijl / het gevegt tegens den anderen onderneemende / die geen andere Wapens / als den Calumet heeft. 't Welk een aangenaam ſchouw-ſpel is / en dat te meer / om dat het geduurig naar de maat gedaan wozd; den eenen aanvallende / en de ander verweerende / den eenen ſlagen toe-bzengende / die den anderen afſlaat; d' een die vlugt / en d' ander vervolgt / daar na doet den vlugtende met een afgrijſſelijk omkeerende geſigt / den anderen vlugten / en dat met ſeer aardige treeden / naar de maat van de ſtemmen / en Trommel-ſlag / dat het met reden vooz den ingang van een Frans Balet kan aangenoomen werden.

Zijnde een aangenaam geſigt.

Komt met een *Frans* Balet overeen.

Derde uytkomſt.

De derde uptkomſt geſchiet met een groote redeneering / die dooz den geenen / die den Calumet in de hand houd / geſchiet: want het gevegt / ſonder bloed-ſtozting / ge-epndigt zijnde / wozden dooz hem de ſlagen / waar in hp geweeſt is / verhaalt ſijne verkreegene overwinningen / hp noemt de Volkeren / de plaatſen en de bekoomene gevangens; tot vergelding van 't ſelve / wozd hp van den Preſident, of Doozſitter van den Dans / met ſchoone Bevers-vellen / ofte met pets anders begiftigt / dat aangenoomen hebbende / gaat hp den Calumet een ander aanbieden /

Belooning voor den Danſſer.

en

en desen aan een derden / ende soo vervolgens aan al d' anderen / tot dat se alle haar plegtigheyd beweesen hebben / als-dan aanbied den President, of Voorsitter den Calumet aan alle tot dit schouwspel genoodigde Volkeren / tot teeken van een eeuwig-duurenden Vreede / die onder dese Volkeren weesen sal. 1673.

Op wat wijse andere aangebooden.

Siet hier eenige der gesangen / die se gewoon zijn te singen / aan de welke sy een soeten toon geeven / die men door de nooten niet genoegsaam uytdrukken kan / die haar 't selfde / onaangesien alle aardigheyd / komt te geeven. *Ninahani, Ninahani, Ninahani nani ongo.*

Staaltje hunner gesangen.

Wy namen in 't laatste van de maand Juny, des na-demiddags ten 3 uuren / verlof van de Ilinoysen, in 't aansien van al 't volk / dat onse kleyne Canoes met verwondering aansag / als hebbende diergelijken nooyt gesien. Neder-waards de vloed van Pekitanoni volgende / die haar uytboeseming in de Missisipy heeft / koomende van 't Noord-westen / van de welke ik yets opmerkelijks te seggen heb / naar dat ik 't verhaal sal gedaan hebben / van 't geen ik op die Rivier in opmerking genoomen heb. Na by seer hoog verheevene klippen varende / een gewas verneemende / dat mijns bedenkens seer ongemeen was / welkers wortel hem als kleyne rapen vertoont / die met kleyne draden d' een aan d' ander gehegt waren / den smaak als wortelen hebbende / uyt dese wortel spruyt een hand dik / en een vinger breed gevlekt blad / uyt het midden van dit blad groeyen andere bladeren / de gedaante van blakers hebbende / die wy in onse zalen / om kaarssen op te setten / gebruyken / en yeder blad brengt 5 / of 6 geele bloemen / de gedaante van een klok hebbende / voort.

Neemen afscheyd van de *Ilinoysen.*

Vloed *Pekitanoni.* *Missisipy.*

Zeldsaam gewas.

Wy vonden aldaar een meenigte soo groot / als in Vrankrijk zijnde Moerbesye-boomen / en nog een kleyne vrugt / die wy Olyven noemden / die den smaak als Oranje-appelen had / en een ander / als een Hoender-ey groot / zijnde een vrugt /

Verscheyde vrugten gevonden.

1673. die wp in ſtukken kloofden / waar in 2 verdeelingen waren / in peder van de ſelve 8 / of 10 kleyne bzugten ingeſlooten zijnde / die de gedaante als Amandelen hadden / die / rijp zijnde / een aangenaame ſmaak hebben / onaangeſien den boom / waar op ſy waſſen / een ſeer quaden reuk had / welkers blad dat van de Noote-boom ſeer gelijk iſ ; en wozd in de wepden ook een / als kleyne Nooten gelijk zijnde / bzugt gevonden / dog de ſelve iſ teerder / waar van de bladeren ſeer groot zijn en van de ſtengels boozt-koomen / op 't eynde van de ſelve iſ een als Zonnen-bloemen zijnde hoofd / waar in al de Nooten bequaamlijk t' ſamen gevoegt zijn ; die raauw en gekookt ſeer goed zijn.

Waar van een de Nooten gelijk.

Als wp die hooge en afgrijſſelijke klippen boozby voeren / ſagen wp op een der ſelve 2 geſchilderde wanſchepſels / die ons met bzeeſe bevangen deeden / op de welke de alderſtoutſte Wilden niet lang ſter-oogen ſouden / hebbende de groote van een half / de hoozнen op 't hoofd / als een wilden Geyt ſtaande / vertoonende een afgrijſſelijk geſigt / roode oogen en een Tygers baard / 't aanſigt ſweemt eenigſints naar dat van een menſch / het lijf met ſchobben bedekt / de ſtaart was ſoo lang / dat hp 't geheele lijf omtrekken kan / over 't hoofd heen en tuſſen de beenen bzaapende / het eynde daar van als een ſtaart van een vis / het groen / 't rood en ſwart zijn de verwen / waar mede het toe-geſtelt iſ : en zijn deſe 2 wan-ſchepſels ſoodanig geſchildert / dat wp niet geloofden / eenige Wilden de Konſtenaars daar van te zijn. Alſoo de in Vrankrijk zijnde boozнaamſte Meeſters werk ſouden vinden / die ſoo goed te maken / ook zijn het ſulke hoog verheevene klippen / dat / om die te ſchilderen / booz de ſchilders beſwaarlijk daar bp te koomen ſou zijn.

2 Wanſchepſels.

Hun gedaante beſchreeven.

Als wp ons deſe 2 monſters aangaande / met reden-kaveling / onderhielden / en gemaklelijk booz een klaar en ſtil water bzijvende / hoozden wp 't gedeuns van een ſnel-loopende ſtroom / waar in wp

Koomen in een ſnel-loopende ſtroom.

wy quamen te vervallen / en ik heb noopt yets grouwsamer gesien; 't welk een versameling van seer groote boomen was / de takken / vlottende Eylandetjens / met sulken ongestuymheyd uyt den mond van de Pekitanonise Rivier uytstroomende / dat men / sonder sig in groot gevaar te begeeven / daar niet door varen kan: waar van de beweeging soodanig was; dat het selve 't water geheel modderig maakte / en niet weder klaar wierd. Pekitanoni is een aansienelijke Rivier / die haar seer wijd van 't Noord-westen in Mississipy uyt-boesemt / langs de welke veele Vlekken der Wilde gebouwt zijn: ik verhoope door de selve de Roode-Zee, of de Golf van Californien te ontdekken.

1673.

Gevaar in de selve.

Beschrijving van de *Pekitanoni*.

Wy oordeelden / dat die naar den streek van de wind / die naar Mississipy gaat / dat / soo die op den weg aanhoud / de selve in de Mexicaanse Zee haar uytboeseminge heeft. 't Sou seer voordeelig zijn die Rivier te vinden / de welke in de Zuyd-Zee naar Californien haren loop heeft; en dit is 't geene ik gesegt hebbe / dat ik door Pekitanoni hoopte te vinden / volgens 't geene de Wilde my daar van onderregt hebben / waar van ik de bevatting heb / die Rivier 5 / of 6 dagen opwaarts varende / men een groote schoone 30 mijlen lang zijnde weyde aandoet / die men ten Noord-westen moet over-gaan; de welke haar aan een kleyne Rivier eyndigt / op het welke men hem inscheepen kan; niet bekommerlijk vallende de Canoes over sulken schoonen Land / als dese weyde is / te dragen; dese Rivier heeft haren loop omtrent 10 / of 15 mijlen naar 't Zuyd-westen / die als-dan haren in-loop in een kleyne Zee neemt / waar uyt een ander diepe Rivier haren oorsprong neemt / haren loop naar 't Westen neemende / alwaar se uyt-boesemt. Alsoo dat ik niet en twijffel / of dit is de Roode-Zee. En ben niet wan-hoopende 't eenigen tijd daar van de ontdekking te doen / soo God my daar toe sijn genade en gesontheyd belieft te geeven / om alle

Loop van den *Mississipy*.

Canoes over de weyde gedragen.

Oorsprong van een ander Rivier.

Overdenking des Schrijvers.

1673. Volkeren van die Nieuwe-Wereld het Euangelie te moogen verkondigen / die soo een langen tijd in de blindheyd en de duysternis gekroopen hebben.

Laat ons den weg hervatten / naar dat wy 't gevaar van den snellen loop / soo veel doenlijk / ontkoomen waren / niet sonder bedenkinge van door den selven weg gedreeven te werden. Naar dat wy ontrent 20 mijlen naar 't Zuyden voortgevaren waren / en een weynig naar 't Zuydoosten / ons op de Rivier van Ouabouskigou bevindende / welkers mond op de breedte van 36 graden legt / voor dat wy aldaar quamen / door een plaats varende / die by de Wilde seer ontsaggelijk is / om dat se oordeelen / dat aldaar een Manitou, dat een spook te seggen is / sig onthoud; dat de aldaar voor-by varende verslind: 't welk dat geene was / waar mede de Wilde ons verschrikten / om ons daar door de onderneeming afkeerig te maken / siet hier nu het spook / 't welk eenige t' saam-gevoegde 20 voeten hoog zijnde klippen zijn / waar tegens alle de stroomen van de Rivier haren uyt-loop hebben / die van de haar volgende stroomen gesteuyt worden / en door een na-by geleegen Eyland opgehouden zijn / waar door 't water noodsakelijk door een enge sloot moet loopen / 't welk niet sonder een onderlinge strijdigheyd al de wateren / d' een op d' ander stortende / geschieden kan; 't welk een groot geruys komt te maken / dat de vreesagtige Wilde, die over alles verstelt staan / met verschrikking bevangt / en aan den voortgang / om tot Ouabouskigou te koomen / geen beletsel geeft. Dese Rivier komt uyt de in 't Oosten geleegene Landen / alwaar de Volkeren / die men Chuouanons noemt / in sulken grooten getale zijn / dat men in een gedeelte van 't selve 23 / en in 't ander 15 Dorpen vind / 't eene na-by 't ander geleegen zijnde; 't zijn geensints goede krijgs-lieden / maar 't is een volk / dat de Iroquoysen, sonder eenige oorsaak / den Oorlog aandoen / en / om dat die ar-

Rivier *Ouabouskigou.*

Schrik der Inwoonders voor een spook.

Dat bevonden word klippen te zijn.

Vreesagtigheyd der *Wilde.*

Oorsprong deser Rivier.

De Volkeren *Chuouanons.*

Hun Imborst.

arme menſchen haar niet verweeren konnen / laten ſy haar troups-wijſe vangen en weg-voeren / hoe onnooſel dat de ſelve zijn / zijn ſe nogtans van de Iroquoyſen, haar wreedheyd gevoelende / alſoo ſe de ſelve op een wreede wijſe verbranden. 1673.

Hoe ſe de *Iroquoyſen* handelen.

Een weynig boven deſe Rivier / waar van ik verhaal gedaan heb / zijn de Falaiſen, alwaar onſe Franſſen een Yſer-berg gevonden hebben / die van haar geoordeelt word overvloedig Yſer te hebben / verſchepdene aders in een voet hoog zijnde bedding hebbende / waar van men groote brokken aan de kepen vaſt gehegt ſiet. Men vind aldaar een driederley gekouleurde / vette / purpere / violette en roode aarde / 't water / daar men die in doet / krijgt een bloed-agtige verf. Daar is ook een ſwaar-weegend rood zand / ik ſtroopte petg daar van op een riem / die daar van de verf ſoodanig aan hem trok / dat / gedurende den tijd van 14 dagen / dat ik daar mede roepde / 't water dat niet afwaſſen kon.

Falaiſen. Yſer-berg.

Aarde van driederley kouleur.

Kragt van rood zand.

Alhier is 't / dat wy eerſt rottingen en dik riet aan de Oevers van de Rivieren ſagen waſſen / die een ſeer aangename groente hebben / alle de knoppen zijn met lange / ſmalle / ſcherpe bladeren behangen; ſeer hoog / en in ſulken groote menigte / dat de wilde offen beſwaarlijk daar door berſten konnen.

Vinden rottingen.

Der ſelver gedaante.

Tot hier toe zijn wy van de Maringouins niet ontruſt geweeſt / en wy maakten een begin van in haar Landen te gaan; ſiet hier! 't geene de wilde van die Gewesten tot haar beſcherming daar voor doen; ſy maken een verheeven ſtellagie van perſik-boomen / dat gevolgelijk niet ſeer vaſt en in den dag is: op dat den rook van 't vuur / dat daar onder aangeſtooken werd / dwarrs daar door vliegt / waar mede dit kleyn gedierte / die dat niet verdragen kan / verdreeven word: men legt ſig onder deſe perſik-boomen / die boven / tot een ſchuyl-plaats voor den regen / niet opſtaande baſten bedekt zijn. 't Gebruyk van die ſtella-

Beſcherm-plaatſen voor de *Maringouins.*

1673. gien is tegens de overvloedige en onverdraagelijke hitte van dat Land / als men hem onder de schaduwe van de benedenste verdieping neder-set / aldaar van de stralen der Son bevrijt zijnde / en van een soeten wind / die door dese stellagie waapt / ververssinge krijgt.

Groote hitte aldaar.

Om 't selve voor te koomen / waren wy genoodsaakt / van onse zeplen op 't water een hut te maken / om ons voor de Maringouins en Sonne-stralen te bedekken / ons in soodanigen staat naar 't wel-gevallen van de stroom drijven latende / hebben wy op 't Land eenige met snaphanen gewapende Wilde vernoomen / waar mede sy ons inwaagteden / ik vertoonde haar terstont mijn bepluymt Calumet, terwijl onse Franssen haar tot tegen-weer vaardig maakten / soo lang met schieten inhoudende / tot dat de Wilde haare eerste losssing souden gedaan hebben / ik haar in de Huronse spraak aanspreekende / waar op sy niet een woord antwoord gaven: 't welk my deed gelooven / dat sy ons den Oorlog aansepden: de vreese ons niet min / als haar bevangen hebbende / en 't geen wy als een Oorloogsteeken opnamen / was een noodinge van te willen naderen / en ons te willen te eerst geven; wy daar op upt de Canoes na haar hutten gaande / alwaar sy ons wild Ossen-vleesch / en Bevrensmout / met eenige uptnemende witte Pruymen aanbooden / sy zijn met snaphanen / bijlen / messen / hasegapen / en dubbelde glase vlessen / waar in se het bosbrupt doen / gewapent: sy hebben lang hayr / dat met de gestalte van de Iroquoysen wel over-een koomende is; de vrouwen zijn als de Hurones met kappen bedekt / sy verseekerden ons / dat 'er niet meer als 10 dagen reysens tot aan de Zee noodig waren, hare stoffen, seyden sy, van de in 't Ooslen woonende *Europeers* te koopen; en dat de selve Beelden, en Roose-kranssen hadden, en dat die op Instrumenten speelden: en dat 'er soodanige, als ik ben, waren, van de welke sy wel ontfangen wierden: ondertussen sag

Hut van zeylen gemaakt.

Wilde met snaphanen gewapent.

Waar tegen sig de *Franssen* wapenden.

De *Franssen* gaan na hunne hutten.

't Geweer dat *Wilde*.

Hun gedaante.

Beschrijving der Vrouwen.

Onderrigting van de *Wilde* aan de *Franssse* gedaan.

ik

ik niemant van haar allen / die eenige onderwijsing van 't geloof ontfangen hadde: waar van ik haar al't geen sy daar van wisten / onderwijsing deed / ende eenige beelden aan haar gaf. 1673.

Beelden aan de *Wilde* vereert.

Dese tijding ons aanmoedigende deed ons de riemen met een nieuwen moed aanvaarden / wy dan voort varende sagen soo veel Wey-landen niet / alsoo de Rivier aan beyde zijden met hooge boomen bewassen was / als Olmen / Katoen-boomen / en Wit Hout, dat aldaar weegens sijn hoogte verwonderens-waardig is: de meenigte wilde Ossen / die wy aldaar hoorden brullen / deed ons gelooven / dat aldaar na-by Weylanden zijn moesten: wy sagen aan de water-kanten eenige Quartels / en hebben een kleyne Papegay 't hoofd half rood / de ander helft en den hals geel / en 't geheele lijf groen zijnde / geschooten: omtrent 33 graden Oost-waards / bykans al Zuyd-waards aanvarende / als wy aan den Oever van 't water het genoemde Dorp Mitchigamea vernoomen hadden / namen wy onsen toevlugt aan onse Patronesse en geleydster der Heyligen de onbesmette Maagt, welkers bystand wy seer noodig hadden; alsoo wy van verren der Wilde stemmen / elkander ten Oorlog aanmoedigende / hoorden: met boogen / pieken / knodsen / bijlen en schilden gewapent zijnde / haar in order stellende / om ons te Water en te Land aan te vallen / sy scheepten sig in hunne van hout gemaakte Canoes, de een om de Rivier op / en de ander af te varen / in meening / om ons te omeingelen / en van allen zijden den weg af te snijden / die op 't Land waren quamen al gaande / om den aanval te beginnen; 2 jonge mannen in 't water springende / om onse Canoes te grijpen / wierden door de felle stroom des waters gedwongen / weder naar Land te gaan / een der selve met sijn knods naar ons werpende / die / sonder pemant te treffen / over ons heen vloog: ik wilde haar / met vertooning van de Calumet, teekenen en aanwijsing doen / dat wy niet quamen / om

Rivier met hooge boomen bewassen.

Veel wilde Ossen.

Veelverwige Papegay geschooten.

't Dorp *Mitchigamea.*

Verlegendheyd der *Franssen.*

De *Wilde* maken sig gereet om te vegten.

Vaardigheyd van 2 jonge mannen.

Vertooning van de *Calumet* te vergeefs.

1673. om haar te beoorlogen: den allarm geduurſaam volherdende / tragteden ſy ons van allen zijden met pijlen te doorſchieten / tot dat God het hert van de op den Oever ſtaande oude mannen haaſtig beroerde / ſonder twijffel door 't ſien van ons Calumet, 't welk ſy van verren niet gekent hadden / dien ik onophoudelijk aan haar vertoonde / wierden ſy ontroert / doende den yver van de jonge manſchap inhouden / 2 der Oudſten haar boogen en pijlen in onſe Canoes, tot verſeekering / voor onſe voeten neder-werpende / ſy daar in gegaan zijnde deeden ons naar 't Land varen / alwaar wy ons niet / ſonder met groote vreeſe bevangen zijnde / ontſcheepten / wy waren genoodſaakt in 't begin door teekens te ſpreeken / om dat niet een van haar de 6 talen / die ik ſprak / verſtond / eyndelijk quam 'er een oud man / het Ilinoys een weynig verſtaande / haar / met onſe / aan haar doende / geſchenken / te kennen geevende; dat wy naar de Zee varen wilden, wel verſtaande het geen wy haar te ſeggen hadden; maar ik en weet niet / of ſy / 't geen ik haar van God en hare Zaligheyd ſeyde / begrijpen konden; 't welk een Zaad is / dat in de Aarde geworpen / te ſijner tijd vrugten ſal koomen voort te brengen: op alles geen antwoord bekoomende / als al 't geen wy in een groot Dorp Akamſca vernamen / dat omtrent 8 / of 10 mijlen lager geleegen is / die ons Sagamit en viſſen aanbooden / dog wy bragten dien nagt met groote onruſt door.

Boosheyd der *Wilde*.

Agting voor den *Calumet* van de Oude.

Verſeekering aan de *Franſſen* gedaan.

Konden niet verſtaan worden.

't Dorp *Akamſca*.

Ons dan dien aanvolgenden dag met den Tolk aan Land begeevende / een Canoe met 10 Wilde, voor ons heen varende / en ontrent een half mijl weegs van Akamſca koomende / ontmoeteden ons 2 Canoes, waar in den Bevel-hebber om hoog ſtond / houdende den Calumet in de hand / met het welke hy / naar des Lands gewoonte / veele gebaarden maakte: met een aangenaam geſang aan onſe zij koomende / met aanbieding / om te ſmooken / daar naar ons Sagamit,

Begeeven ſig met den Tolk aan Land.

Beleeftheyd van een Bevelhebber.

mit, en van Indiaanſen Terwe gebakken brood geevende / waar van wp een wepnig aaten; hp verbolgens booz-upt varende / ons een teeken geevende / hem met gemak te volgen. Hebbende ons op de ſtellagie van den Overſten der Krijgsbende een plaatz toe-berepd / die ſeer aardig met ſchoone bieſe-matten behangen was / waar op men ons deed neder-ſitten / de oudſte rond-om ons hebbende / die naar de Krijgs-helden de naaſte daar toe zijn / en verbolgens 't gemeene volk: hp toe-bal aldaar een jongeling vindende / die 't Ilinoys beter verſtaan kon / als den daar ons van Mitchigamea mede-genoomen Volk / dooz den welken ik aan de geheele vergadering met aanbieding van onſe geſchenken ſpzak: ſp verwonderden haar over 't geene / ik haar / wegens God en ons Heplig Geloof / onderweeg / toonende een groote begeerte te hebben / van mp tot onderwijſing hp haar te houden. 1673.

Rang deſer Volkeren.

Marquette ſpreekt tegen de vergadering.

Wp haar verbolgelijk vzagende naar de kennis / die ſe van de Zee hadden; waar op ſp ons antwoozden / maar 10 dag reyſens daar van daan te zijn, dat wy in 5 dagen ſouden konnen doen, en dat ſy die Volkeren, die de ſelve bewoonden, niet kenden; uyt de reden, dat hare Vyanden verhinderden, dat ſe met d'*Europeers* verkeerden, dat de meſſen, bijlen, en al 't geweer, dat wy ſiende by haar te zijn, haar door de Ooſtelijke Volkeren verkogt waren, en voor een gedeelte van de in 't Weſten 4 dag reyſens geleegen *Ilinoys* Vlek; en dat die ons met ſnaphanen ontmoet zijnde *Wilde*, hare Vyanden waren, haar den toegang naar de Zee ſluytende, ende haar belettende met d'*Europeers* kennis en ommegang te hebben: en dat wy wijders gaande, ons in groot gevaar ſtelden, ten aanſien van de geduurige ſtrooperyen, die hare Vyanden op die Rivier deeden, alſoo die de ſelve onophoudelijk bevaren. Geduurende deſe onderhouding vzagt men ons in houte ſchootels 't eeten op / nu Sagamit, dan Terwe / daar na een ſtuk Honde-vleeſ;

Onderrigting van de *Wilde* aan de *Franſſen*.

Op wat wijſe de ſpijs wierd opgedift.

met

1673. oeffent / die 't onderſte gedeelte van deſe Rivier geduurig belemmeren.

Eyndelijk / naar dat wy alle bedenklijke kennis van deſe Rivier genoomen hadden / deeden ons alle deſe overwoogene redenen een beſluyt neemen / van te rug te keeren / dat wy aan de Wilde openbaarden; tot de welke wy ons naar een dag ruſtens gereet maakten.

Beſluyten om te rug te keeren.

Paar een maand neder-waarts op de Rivier van Miſſiſſipy varende / van 24 tot 34 en meerder graden / alwaar ik het Euangelie, naar myn uyterſte vermoogen / aan alle de dooy-repſende volkeren verkondigt hadde: varende om op den weg te koomen / den 17. July van 't Dorp Akamſca opwaarts naar Miſſiſſipy, alwaar den ſellen ſtroom ons groote moeyten toebragt / 't is wel waar / dat wy die Rivier / om op een ander te koomen / die onſe reys ſeer verkorten ſou / op de 38 graden verlaten hebben; die ons met weynig moeyten op de Ilinoyſe bragt.

Varen de Rivier nederwaarts af.

Akamſca.

Wy hebben op die Rivier niet vergelijkelijks geſien / aangaande de groothepd van landen / weyden / boſſen / wilde oſſen / herten / reen / wilde katten / trap-ganſen / ſwanen / eynd-vogels / papegapen / en bevers: aldaar zijn veel klepne Zeen en Rivieren: die / op de welke wy voeren / is breed en lang / en heeft een ſteylte van ontrent 60 myjlen; men kan in de Lente- en Somer-tijd maar een halve myl deg daags dooy-varen / wy vonden aldaar het Ilinoys Dorp / dat Kuilka genoemt word / dat in 74 Hutten beſtaat / alwaar ſe ons wel ontfangen hebben / en my verpligteden / dat ik / om haar te onderwijſen / weder koomen ſoude. Een der hoofden van deſe volkeren / met hare jonge manſchap vergeſelt zijnde / heeft ons tot aan de Ilionoyſe Zee uyt-gelepde gedaan / van daar wy eyndelijk op het eynde der maand September in de Stinkende Baay gekoomen zijn / van waar wy in 't begin van de maand Juny afgevaren waren.

Overvloed omtrent de Rivier.

Groote ſteylte.

't Vlek *Kuilka.*

Begeerte der Inwoonders.

Stinkende Baay.

Indien onſe geheele reys maar aan een ziel de ſalig-

ſaligheyd toegebragt hadde. Ik ſou de gedagten hebben / om voor al mijn moeyelijkheyd groote vergelding te ontfangen / en is dit 't geen / waar over ik mijn bedenking genoomen heb; want op de te rug-reys gingen wy door 't Ilinoyſe van Perouacca, ik was 3 dagen doende met in alle der ſelver Hutten te gaan / om haar de verboor-genheyd van 't geloof te verklaren; dit gedaan zijnde / bragt men my aan den Oever / daar wy ons inſcheepen ſouden / een Moribons kind / 't welk ik een weynig tijds / voor dat het ſtierf / doop-te / tot een wonderbare voorſienigheyd / tot deſer onnooſele zielen saligheyd. 1673.

Wenſch van *Marquette.*

Des ſelfs yver.

Kind der *Wilde* gedoopt.

EYNDE.

REGISTER

Der voornaamſte ſaken, vervat in de *Ontdekkingen* van P. MARQUETTE en JOLIET.

A.

Aanſpraak door *Marquette* aan de *Maskoutenten* gedaan, 6
Aanſpraak, door *Marquette* aan de *Ilinoyſen* gedaan, 13, 14
Akamſea, een Dorp, waar geleegen, 28

B.

Beelden, door *Marquette* aan de *Wilde* vereert, 27
Beleefdheyd, door een Kapiteyn der *Ilinoyſen* aan *Marquette* getoont, 13
——— van een Bevel-hebber der *Wilde* aan de *Franſſen* getoont, 28
Beweeging der Zee, waar door veroorſaakt, 4

C.

Cabanen, der *Ilinoyſen* beſchreeven, 17
Calumet, wat te ſeggen, en tot wat gebruyk gehouden, 12
——— is een teeken van veyligheyd, 13
——— groote agting en eerbied, door de *Ilinoyſen*, aan de ſelve getoont, 17
——— waarom door een *Ilinoys*, aan *Marquette* vereert wierd, 18
——— des ſelfs maakſel en gedaante beſchreeven, ibid.
——— op wat wijſe, ter eeren van de ſelve gedanſt word, 19, 20
——— hoe de ſelve aan andere word aangebooden, 21
——— agting aan de ſelve getoont, 28
Canoes, over land gedragen, 7
Chuouanons, een ſoort van volkeren, beſchreeven, 24

D.

Dans, op wat wijſe de ſelve, ter eeren van den *Calumet*, gedaan, 18, 19, 20
Danſſer, op wat wijſe beloont word, 20
Donder-ſlagen (ſware) by de *Zoute Baay* gevonden, 4
Dwaſe Haver, een volk daar na genoemt, 1
——— des ſelfs aart, gedaante, en gebruyk beſchreeven, 2
——— op wat wijſe de ſelve word ingeoegſt, en om te eeten bereyd, ibid.

E.

Eylanden (vrugtbare) in de Rivier *Meſcouſin* gevonden, 7

F.

Falaiſen, waar hun woon-plaats houden, 24
Feeſt der *Ilinoyſen*, op wat wijſe gehouden, 14
Feeſten, op wat wijſe by eenige *Wilde* gehouden, 30
Folle Avoine, wat te ſeggen, 1

G.

Gefangen der *Ilinoyſen* beſchreeven, 20
Geſchenken, door de *Ilinoyſen*, den *Franſſen* aangebooden, 15
Gevaar (groot) in een Rivier, 7
Gewas, van een ſeldſaame gedaante, in een Rivier gevonden, 21

Hond

H.

Hond, op wat wijſe by de *Ilinoyſen* opgediſt, 14
Hut van zeylen, door de *Franſſen*, tegen de hitte gemaakt, 26
Hutten der *Maskoutenten* beſchreeven, 5, 6
Huys-raad der *Ilinoyſen*, waar in beſtaat, 17

I.

Ilincys, beduydenis van des ſelfs woord, 15
Ilinoyſen zijn ſeer jaloers over hunne wijven, 16
——— in hun manier van leven beſchreeven, ibid.
Joliet, begeeft ſig met *Marquette* op een Togt. 1

K.

Kapiteyn der *Ilinoyſen* onthaalt *Marquette* heel beleeft, 13
——— raad *Marquette*, wegens veel onheylen, ten beſten, 14
——— doet *Marquette*, met 400 mannen uytgeleyde, 15
Kikabeux, een ſoort van volkeren, beſchreeven, 5
Kind der *Wilde*, door *Marquette* gedoopt, 33
Kleeding der *Ilinoyſen* van Mannen en Vrouwen beſchreeven, 17
Kruyd, ſeer dienſtig voor de beeten der Slangen, 5
Kruys, (opgerigt) van *Marquette* by de *Maſkoutenten* gevonden, 6
Kuilka, een *Ilinoys* Vlek, 32

M.

Maget, door *Marquette* en de ſijne aangeroepen, 7
Manitou, een God der *Ilinoyſen*, op wat wijſe ge-eert, 19
Maringouins, een gedierte, op wat wijſe de *Wilde* ſig hier tegen beſchermen, 25
Maſkoutenten, een ſoort van volkeren, waar hun woon-plaats houden, 4
——— der ſelver gedaante beſchreeven, 5
Marquette onderneemt een Togt met 2 *Canoes*, 1
——— komt by het volk van de *Dwaſe Hawer*, ibid.
——— geeft een voorſtel aan haar te kennen, 2
——— wat hem daar op wierd geraden, 3
——— neemt afſcheyd, en komt aan de *Zoute Baay*. ibid.
——— vaart een groote Rivier op, en komt by de *Maſkoutenten*, 4
——— doet aldaar de Oudſte vergaderen, en de reden van ſijn komſt bekent maken, 6
——— vernagt met ſijn volk in de *Canoes*, 10
——— begeeft ſig op weg, en komt aan een Dorp der *Wilde*, 11
——— op wat wijſe aldaar word ingehaalt, 12
——— doet een aanſpraak aan de *Ilinoyſen*, 13
——— neemt afſcheyd van den Kapiteyn der *Ilinoyſen*, 15
——— neemt afſcheyd van de *Ilinoyſen*, 21
——— komt in een ſnel-loopende Stroom, 22
——— begeeft ſig, met een Tolk na 't Dorp *Akamſea*, 28
——— ſpreekt tegens een verga-

dering der *Wilde*, 29
—— vaart een Rivier afwaarts, 32
Meſcouſin, een Riviet met veel vruchtbare Eylanden, 7
Miamis, een ſoort van Volkeren, beſchreeven, 5
Mildadigheyd, waarom van de zieke *Ilinoyſen* geoeffent, 17
Miſſiſipy, een Rivier met veelerley vee en gevogelte daar omtrent, 8
—— des ſelfs loop beſchreeven, 23
Mitchigamea, een Dorp, 27

N.

Nieuws-gierigheyd, der *Ilinoyſen*, om *Franſſen* te ſien, 13

O.

Onderrigting, door de *Wilde* aan de *Franſſen* gedaan, 26
Oorloogs-maniet, der *Ilinoyſen* beſchreeven, 16
Ouabouskigou, een Rivier, waar geleegen, 24
Oude (4) van de *Wilde*, van een Dorp tot *Marquette* uytgeſonden, 11
Oud-man, op wat wijſe *Marquette* in ſijn Hut ontfangt, 12
Order der Sangers, hoe by de *Ilinoyſen* waar-genoomen, 19

P.

Papegay, (veel-verwige) door de *Franſſen* geſchooten, 27
Pekitanoni, een Vloed, waar geleegen, 21
—— des ſelfs beſchrijving, 23
Perſonarca, beduydenis van des ſelfs woord, 15
Piſtikious, of *Wilde Oſſen*, beſchreeven, 9
—— des ſelfs wreedheyd, en op wat wijſe geſchooten worden, 10
Plegtigheyd, waar mede de *Franſſen* van de *Ilinoyſen* in hun Dorp worden ontfangen, 12

R.

Raad, op wat wijſe by de *Wilde* gehouden, 31
Rang, op wat wijſe, by de *Wilde* waar-genoomen, 29
Redeneering, op wat wijſe by den *Calumet*-dans word gedaan, 20
Regen, valt meer in de Winter, als in de Somer, 30
Rivier (ſchoone) ſig in de *Zoute Baay* uytboeſemende, 4
—— is vol gevogelte en klippen, ibid.
—— met hooge boomen bewaſſen, gevonden, 27
Rottingen, door *Marquette* aan den Oever gevonden, 25

S.

Sagamit, op wat wijſe bereyd word, 14
Son-Calumet, waar toe dient, 18
Spijs, op wat wijſe, door de *Wilde*, aan de *Franſſen*, wierd opgedist, 29
Spook, werd bevonden eenige t' ſaam-gevoegde klippen te ſijn, 24

T.

Trommel-dans, op wat wijſe, ter eeren van den *Calumet*, geſchiet, 20

V.

Vaardigheyd van 2 jonge Man, 27
Veeren, door het gevogelte by de Rivier *Miſſiſipy* verlaten, 8

Ver-

Virginia (Ooſtelijk) hoe geleegen, 31
Vis, door *Marquette* gevangen, 9
——— op wat wijſe aan *Marquette*, en de ſijne wierd toegedient, 14
Vlek, beſtaande uyt driederley ſoort van menſchen, 5
——— des ſelfs gelegenheyd, 6
——— beſtaande uyt 300 hutten, by de *Ilinoyſen* gevonden, 15
Vlekken der *Ilinoyſen*, hoe geleegen, 15
Voedſel der *Ilinoyſen*, waar in beſtaat, 16
Voorſigtigheyd van *Marquette* in het ontdekken, 1
Vrouwen der *Ilinoyſen*, beſchreeven, 16
Vrugtbaarheyd in koorn by de *Wilde* geſien, 30
Vrugten der *Ilinoyſen* beſchreeven, 16, 21, 22
Vuur-geſlagte, waar hun woonplaats houd, 4

W.

Wanſchepſel, door *Marquette*, in een Rivier geſien, 9
Wanſchepſels (2) op hooge klippen geſien, 22
Wapenen der *Wilde* beſchreeven, 26
Wenſch van *Marquette*, 33
Wilde maken ſig gereet, om tegens de *Franſſen* te vegten, 27
Woorden-wiſſeling, tuſſen *Marquette*, en een Kapiteyn der *Ilinoyſen* gehouden, 14

Y.

Yſer-berg, waar gevonden, 25
Yſer-mijnen, op de Eylanden van de Rivier *Meſcouſin* gevonden, 8
Yver van *Marquette*, 33

Z.

Zand (rood) heeft een wonderlijke kragt, 25
Zee-boeſem (*Mexicaanſe*) des ſelfs gelegendheyd beſchreeven, 31
Zoute Baay, door *Marquette* aangedaan, 3
——— des ſelfs gelegendheyd beſchreeven, 4

EYNDE.

Berigt voor den Boekbinder waar de Figuuren moet ſtellen.

* 1 tegen Pag. 12
* 2 ——— 18

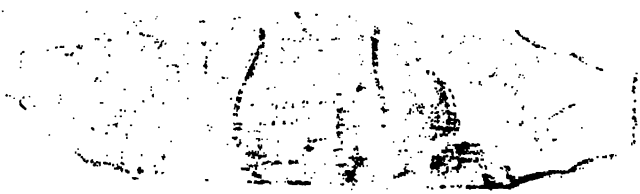

ONGELUKKIGE SCHEEPS-TOGT VAN FRANÇOYS BROOKS, NA BARBARYEN,

Gedaan in 't jaar 1681. *en vervolgens.*

Verhalende, op wat wijze den Reyziger met verraad op Zee wierd genoomen, in een ellendige dienſtbaarheyd na *Macquenes* gevoert; wat ongelooflijke ongemakken en ſlagen, nevens andere *Chriſten* ſlaven (mede op diergelijke wijze gevangen genomen) aldaar moeſt uytſtaan; dog eyndelijk na een tien-jarige ſlaverny met twee zijner Landsgenooten, onder het geleyde van een *Moor* ontvlugte; wat menigvuldige ellenden van honger, dorſt, gevaar van Leeuwen in de nare wilderniſſe uytſtond, tot dat eindelijk te *Marſegan*, een veſting der *Portugyſen* in die Landſtreek, en van daar in *Engeland* aanlande.

ALS MEDE

Eenige Byzonderheden van Muly Iſmaël, *Keyzer van* Marocco; *aangaande zijn Perſoon en inborſt, deſſelfs Hofhouding, lijf-wagten, oorlogs-bedrijven tegen de* Algerinen, *tyranny over de* Chriſten *ſlaven*, &c.

Door den Reyſiger zelfs in het *Engelſch* opgeteekent, en nu aldereerſt uit die ſpraak vertaalt.

Met een nodig Regiſter en Konſtprinten verrijkt.

TOT LEYDEN

By PIETER *VANDER Aa*, Boekverkoper. 1708.

Met Privilegie.

Keyzer van Marocco, zwoegen en zuchten, *is een zaak, niet t'eenemaal onnodig van Uwe Majeſteyten geweeten te worden, aangezien het de geheele wereld genoeg bekent is hoe zeer uwe Majeſteyten, gedurende der zelver leven en regeringe, hebben getragt het menſchelijk geſlagt in vryheyd te ſtellen, en den verdrukten te bevryden van de tyranny en het jok des dryvers.*

De Almagtige hand, die uwe Koninglyke Majeſteyten tot ſteunzel en vreugde van den ganſchen aardboodem geformeerd heeft, houde niet op alle Uwe ondernemingen ongeſtoord te laten gedyen, gevende dat de herten uwer onderdanen, en de nekken uwer vrauden altoos t'uwaarts gekeert zyn: op dat ze uwe Majeſteyten een ryken oogſt van laurieren geplukt hebbende, zulk een vrede-Olyf planten mogen, onder welkers loof ganſch Europa zig veele agtereenvolgende eeuwen mag verblyden.

't Wolk is, en zal ook altyd blyven
de onophoudelyke beede van uwer Majeſteiten arme en benauwde, dog wettige onderdaan

FRANÇOIS BROOKS.

BE-

Beſcheyden Lezer.

Schoon ik my onbequaam ken om deze ſtoffe by geſchrift ſmakelijk aan de wereld op te diſſen, dewijl mijne geboorte my de twee hooftzaken, namelijk *Stijl* en *Zamenſtellinge*, beide zeer noodig in zulk eene onderneeminge, niet heeft meede gedeeld, zoo heb ik het evenwel mijn plicht geagt na vermoogen de ware geſchapentheid der barbaryſche bedrijven, die ik door droevige ervarentheyd heb geſmaakt, en van mijne medeverdrukten nog dagelijx onder de onverdraagelijkſte ellenden al jammerende geſmaakt worden, in 't licht te brengen, of het miſſchien uw medogent hert meer en meer mogt beweegen, en uwe liefdegaven doen verdubbelen, tot verloſſinge en ontbindinge van die welke nog dagelijx zuchten onder haren Egiptiſchen Tuchtmeeſter. Ik heb getragt in deze volgende bladeren volkomen te beſchrijven en klaar voor oogen te ſtellen het alleraanmerkenswaardigſte dat, gedurende den rampzaligen tijd mijner kluyſteringe, aldaar by die woedende barbaren is voorgevallen. Ik zal niets te voorſchijn brengen dan enkele waarheden, welke de tienjarige verdrukkingen my maar al te wel hebben leeren kennen. Wy waren niet alleen afgeſneeden van

ven nog niet eens word vergund ter zijden af uit hun werk te ſlappen, om een weynig water, 't welk alleen hun drank is, tot verquikking te mogen neemen; maar in tegendeel van eenige Mooren, die als Tuchtmeeſters zijn, gedurig voortgedreven, en meenigmaal zoodanig geſweept en geteiſtert worden, dat ze dood ter needer vallen. Dewijl nu deze ellendige toeſtand ons is voor oogen geſtelt, en de Keizer van Fez *en* Marocco *door zijn herwaarts gezondene* Ambaſſadeur *aanbied om wegens al de Engelſe ſlaven een accoord t'hunner verloſſinge aan te gaan, en de* Dey van Algiers *desgelijx verzoekt dat wy doch alle onze daar zijnde ſlaven willen komen verloſſen, enz.*

Indien dan mijn voorverhaalde oogmerk het gewenſte einde moge hebben, zulx zal het beriſpelijke in my, ten opzichte van deze onvolmaakte uitgave, genoegzaam vergoeden: derhalven wil ik haare verdrukte toeſtand uwe goedwilligheyd en meedoogen, en mijn boek uwe genade en opregtigheid aanbeveelen, 't welk ik hoop dat niet zal geweigert worden aan die ellendige ſlaven, nog

aan uwen onderdanigen Dienaar

FR. BROOKS.

ON-

ONGELUKKIGE SCHEEPS-TOGT VAN FRANÇOIS BROOKS, NA BARBARYEN,

Gedaan in 't jaar 1681. en vervolgens.

IN November des jaars 1681. begaf ik my te Bristol aan boord van den Kapiteyn William Boury, voerende het schip de William en Mary, groot 120. Ton/ voorzien met 7. stukken Kanon/en 4. bassen/gaande om Convoy van Bristol naar Pleymouth, van welke laatste plaats wy wederom onder Convoy van den Turksen Tyger zeil gingen naar Cadix, alwaar dezelve ons verliet. Na dat de vloot nu behouden aangekoomen was/ bleven wy aldaar wagten naar goed gezelschap/ of naar ander Convoy; maar dewijl zich geen van beyden opdeed/ zoo gingen onze Kooplieden naar een Frans Commandeur/voerende 26. stukken/ die naar Marseille moest/ en accordeerden met hem om ons aldaar veylig te brengen. Hy begaf zich dan ten dien eynde t' scheep/ en deed een zeynschoot/ 't welk wy hoorden/ en hem aanstonds na zeylden. Wy waren niet boven drie (Engelse) mylen van Cadix, of hy zette zijne topzeylen by en verliet ons. Wy geraakten evenwel gelukkig te Mallaga, alwaar wy al wederom naar Convoy bleven wagten: maar na dat wy daar eenen geruimen tijd stil hadden gelegen/ op hope dat ons 't een of 't ander by zoude gekomen hebben/ zoo moesten wy

Vertrek van onzen Reysiger met Kapteyn Boury.

Komst tot Mallaga.

1681. nog alleen affſteeken / om dat wy met Haring waren geladen / die ſtond te bederven. Wy zetteden cours naar Alikanten, alwaar wy twee Vlamingen vonden / gaande naar Marſeille, d'eene met 16. en d'andere met 22. ſtukken / met welke wy des morgens ten vier uren zepl gingen. Na dat wy nu ontrent vier uren gezepld hadden / ontmoetten wy een Fregat van Briſtol; zy vroegen ons waar wy van daan quamen? Wy zeyden 't / en met eens / waar wy naar toe wilden. Wy vraagden / waar zy van daan quamen? En antwoordden / van Algiers. Wy vroegen verder wat nieuws daar was? En antwoordden / goed nieuws; want zy hadden den vreede geſlooten met de Algerinen. Wy hielden wat by / ondertuſſchen liet onze Kapteyn de boot uitzetten / ging over aan boord / en kreeg Copy van de Vreedens-artikelen tuſſchen de Engelſen en die van Algiers gemaakt / en dit gedaan hebbende / zeylden wy / in gezelſchap van de twee Vlamingen naar Marſeille, alwaar wy 19. dagen lagen wagten naar 't ordinare verlof / 't welk verkregen hebbende / voeren wy in de haven en loſten onze ladinge. Dit gedaan zynde / hield onze Schipper geweldig aan om op nieuws bevragt te worden / en weder te keeren; maar de Kooplieden zeyden / hy moeſt wat wagten / men zoude hem helpen; waar op wy eerſt onze ballaſt / toen te Santra Pee onze Kooplieden / en naderhant te Santra Pell onze lading van Olie aan boord kregen / en naar Briſtol zepl maakten: maar onderweeg liepen wy te Mallaga in / alwaar wy een ſchip vonden van Tunis gaande naar Londen, met twee Leeuwen en twee Barbaryſe Paarden, die tot een geſchenk aan den overleden Koning Karel de II. bereerd ſtonden te worden. De Commandeur quam binnen ons boord den Schipper bezoeken / die hem vraagde / Waar de reis naar toe lag? De Commandeur antwoorde / Naar Tanger; edog / dat hy 'er niet langer dan eenen dag meende ſtil te blyven.

De Capteyn bekomt de vreeden artykelen tuſſchen de Engelſen en die van Algiers, 't welk hem naderhand bedroog.

Onze

1681. Jood was by den Keyzer haast vergeten.

De Keizer had nu al eenige jaren voor Tarradant gelegen / en konde het niet meester worden / weshalven hy zig wederom naar Macquenes begaf. Na dat hy eenigen tyd t'huis geweest was, trok hy nog eens tegen gemelde stad op met een leger van 70000. man / so te voet als te paard / en liet uitroepen / soo 'ez eenige Christenen waren die kennis van mineren hadden / sy souden opkomen; en ingevalle sy de stad overmeesterden datze als dan op hyre voeten souden gestelt worden. Aanstonds quamen'er vier Engelschen voor den dag die 't werk ondernamen; de Mooren moesten graven / sy deeden niet als ordonneren. Wanneer men nu de mijnen voltooid / omtrent 30. tonnen Engels buskruyt daar ingerolt / en een loop van kruyd gelegt had / soo vloog de Christen die 't aanstak daar meede in de lucht. Daar was wel een bres in de muer van 't Kasteel gesprongen / maar de belegeraars konden niet stormen / om dat die van binnen soo sterk vuurden / en een groote meenigte volx van den Keyzer Mully Ismael doodden. Sy hervatteden het mineren nog eens onder de Burgt of kleyne schanzen: na dat'er kruyd in / en een loop gelegd was / raakte hy / die'er den brand in stak / sijn arm quyt / doch de Burgt vloog in de lucht met al die'er in waren. Als nu de Keyzer Mully Ismaël de bres eens quam bezigtigen / en te gelijk hoorde dat de Christen sijn arm verlooren had / belaste hy den Opper-Doctor hem sorgvuldiglijk te genezen / met bedreygginge / soo men bemerkte dat hy geen ongemeene sorge droeg / dat hy sijn hoop soude verliezen. Mully Hammet trok ondertusschen met sijn volk in de bres, en hield'er den Keyzer met de sijne butten / soo dat ze'er niet in konden.

De Keyzer belooft vryheid aan alle die het mineren verstaan en Tarradant vermeesteren.

Vier Engelsen geven zig aan, waar van de eerste in de lugt vliegt.

De tweede raakt zijn arm quijt.

Mully Hammet ontvelt een hoe.

Maderhand trok Mully Hammet met een kleine lyfwagt uit het Kasteel / en eenige van des Keizers spionnen ontmoetende / was'er onder allen een die Mully Hammet kende / dewelke op hem aan-

aanlep / en onder de voet ſchoot: waarop Mully Hammets lyfwagt met de verſpieders van Mully Iſmaël handgemeen raakte / en van weerhanten verſchepde dood bleven. Enige van Mully Hammets lyfgarde vluchten naar 't Kaſteel / en zepden aan den Opper-Bevelhebber van gemelde Kaſteel / dat hun Koning dood was: Strax liepen zy Mully Ran (zynde de voornaamſte Gouverneur by 't leven van Mully Hammet) voor Koning uit. Toen nu de Spionnen den Keyzer dit nieus bzagten / zoo onderzogt hy / wie Mully Hammet gedood had? Zy zepden / Een van de verſpieders: waarop hy de dader aanſtonds voor iemand liet ontbieden / en aanzeggen dat hy een goede vereering voor dat heldenſtuk zoude hebben. Deeze nu voor den Keyzer gebzagt zynde / verwagtte eene ſchoone vergelding / maar het eerſte dat hy / na gedaan onderzoek ontfing / was / Hond gy zult ſterven, omdat gy Mully Hammet gedood hebt; gaf voorts laſt dat men hem aan den ſtaart van een Muyl-Ezel binden / en door het ganſche leger ſleepen zoude; en dat'er een voorupt moeſt gaan / roepende / Dit is voor het dooden van Mully Hammet. Hy wierd zoo lang geſleept tot hy aan ſienters hing / en toen gebzagt ter plaatze daar het volk gemeenlyk heen moeſt alze naar 't veld gingen. Mully Ran bewaarde het Kaſteel en de Stad; ondertuſſchen liet den Keyzer al meer ondermynen / om die beyde te winnen / 't welk gedaan zynde / deed hy de ſtadsmuuren / en eenige werken met volk en al in de lucht ſpringen / en maakte zulken grooten bzeſ / dat Mully Iſmaëls volk te gelyk de Stad en 't Kaſteel te vierboet in ſtoof: en ſchoon hy beloofd had de inwooners zagt te zullen handelen / zoo nam hy eerſt de wapenen / oorlogsbehoeften / en al 't geld in verzeekering / en toen boerde hy de inwooners gevankelyk naar Macquenes; alwaar hy na zyne aankomſt al de Chriſtenen / en veele honderden inboorlingenſte werk ſtelde om een

1681.

Wat vergelding den dader voor het dooden van Mully Hammet kreeg.

1681. hof en eenige huyzen hooz zijne bzouwen te maken.

Zeldzame oplopentheid van den Keyzer.

De Keyzer op zeekeren tijd eens by dat werk komende (gelijk hy dikwils deed) niettegenſtaande het zeer hard regende / zoo gebeurde het terwijl hy na een van de huyzen toeging / dat de opperbaas met eenige andere doende waren om een balk op te hyſſen / en dat het touw bzak / zo dat de balk plotſ ter neder viel: waarop de Keyzer te rug treedende / den werkbaas in grammen moede by zig ontbood / en hem wegens zijne agteloosheid bzeyzde: de Meeſter antwoozde / dat hy geen meer zozge booz zijn leven zoude konnen bzagen dan hy hier omtrent deed / en dat het een ongeluk was 't welk hy niet verhoeden konde. De Keyzer evenwel nam 't geweer uit een zijner jonges handen / en ſchoot den baas onder de voet; ging van daar onder de Chriſtenen / tierende en ſcheurende als of hy alleg om 't leeven wilde bzengen; gaf zijne Negers en lijfwagt laſt datze heide Mooren en Chriſtenen, die daar werkten / afroſſen zouden / 't welk met zulken woede geſchiedde / dat veele aan hunne hoofden en armen deerlijk gequetſt lagen / zo dat die gebouwen meer na een ſlagters huys dan een werkplaats geleeken: ja hy zelfs reeg twee van zijne Mooren deur en deur aan zijne lang: invoegen hy zoo weinig werks maakt van een mens tot zijn vermaak te dooden / als van een hond.

De drie Engelſe Mineurs verzoeken vrydom, en verkrygen het.

Na dat de Keyzer nu eenigen tijd te Macquenes geweeſt was / quamen die drie Chriſten Mineurs, en verzochten hun bzydom / volgens zijne gedane beloften / 't welk hy aanſtonds toeſtond / en gaf hen een bzief meede aan den Gouverneur van Salé, dat hy deze maats met de eerſte gelegentheid zoude wegſchikken. Als zy nu te Salé aangekomen waren / en aldaar een ſchip vonden leggen / verzochten zy bzydheid om te mogen vertrekken: maar de Gouverneur in plaats van zulx toeteſtaan / ſchooz de gek wat met haar / en zeide / datze eerſt zoo veel hoofd booz hoofd moeſten be-

betalen / of datze anders daar moeſten blijven. De eene / die zijn arm verloren had / ging weerom en verhaalde hun wedervaren aan den Keyzer: waarop de Keyzer ſtrax een brief ſchreef / dreigende daarin den Gouverneur, zoo hy deeze luyden niet liet gaan / dat het hem zijn kop zoude koſten: maar de Gouverneur dien brief ziende / doorſt hen geen oogenblik langer ophouden. Aldus quamen die drie Engelſen, genaamt William Chalender, Robert Jakſon, en Benjamin Newman, door Gods oneindige goedheid behouden te Londen en in hun Vaderland. 1683.

In den jare 1683. ontmoette Kaptein Venetia de jonge (zijnde een zeerover die te Salé t'huys hoorde) eenen Mr. Bellamy, een Engelſman / die met een ſcheepje van 8. ſtukken na Livorno ging / en maakte jagt op hem: wanneer nu Mr. Bellamy op zy quam / vraagde hy / Waar van daan? 't antwoord was / van Londen. Hy vroeg verder / waar de reis na toe ging? Men zeide na Livorno. Mr. Bellamy vraagde ook waar hy van daan quam? en waar hy t'huis hoorde? De Rover antwoorde / te Algiers: doorts riep hy dat Bellamy de boot zoude uitzetten / en zijn pas aan boord brengen: Maar Bellamy gaf tot beſchepd / gy meugt uw eigen boot uitzetten indien gy wat met my te doen hebt. De Rover deed zoo / en zond zijn Lieutenant na Bellamy toe. Een van Bellamy's matrozen / die te Salé gevangen gezeten had / de gemelde Zeerover kennende / zeyde; Schipper / ik ken die knaap / hy hoort te Salé t'huys. Als nu de Lieutenant met de boot op zy quam / liet Bellamy eenige van de zijne gewapent ſtaan / en beval / dat'er niemand over zou koomen dan de Lieutenant alleen / dewelke de pas van Bellamy gezien hebbende / dezelve voor goed keurde. De Lieutenant keerde weder naar zijn Schip / en deed aan den Kaptein verſlag van zijne ontmoetinge / zeggende met een / Laat ons hunr ge-

Kapt. Venetia ontmoet een Engelſch ſcheepje, en eyſt de pas.

De Engelsman word gewaarſchouwt dat het een rover van Sale is.

1685. ben en hem een ſchrik aanjagen; waar op ſtraks order wierd gegeeven van alles klaar te maken. De Rover brande los; doch Bellamy bleef niet ſchuldig; en dus bleven zy al een geruymen tijd vechtende. De Rover kreeg omtrent 30. zoo doden als gequetſten; en Bellamy had ook wel de zijne / maar gebrek van krupd nootzaakte hem zig over te geven. Toen nu Venetia den Schipper met al zijn volk overgenomen / en wederom van zijn eygen volk op 't ander ſchip in de plaats gelaten had; vraagde hy Bellamy, Waarom hebt gy zoo veel van mijn volk doodgeſchooten en gequetſt? Bellamy antwoordde / ik zoude het heele resje / en u mede / gedood hebben / had ik maar krupd gehad: waarop Venetia aanſtonds zijn zabel trok / hem ter neder hakte / en zijn kleederen open rukte / zeggende / Ziet daar een ſtuk van een hond / en ſmeet het vermoorde lighaam zoo eens klaps bupten boord: de overige manſchap bragt hy te Salé binnen / en van daar naar Macquenes. Aldus heeft dat godloze geſpuys menig landsman van ons bedroogen / zeggende / datze te Algiers in plaats van te Salé t'huis hoorden. Ik bid God dagelijx dat hy dog mijne Landsgenooten en alle goede Chriſtenen voor de handen van dat ontmenſchte geſlagte wil bewaaren: en op dat een iegelijk op zijn hoede mag zyn / daarom heb ik dit geſchreven: want zijt verzeekert dat alle deeze dingen zuyvere waarheden zijn / om dat ik de meeſte door droevige ervarenthept zelf bezogt en bygewoont heb. Gode zy dank die my der ontkominge waardig heeft geagt / en dat ik veylig in mijn vaderland aangekomen ben.

Zy raken in gevegt, maar den Engelsman overmeeſtert.

Godloze mishandeling van den Engelſen Kapteyn.

Ander voorval van een Engels ſchip, daar 4. vrouwsperſonen op waren, onder andere een vryſter.

Anden jare 1685. wierd zeker ſchip / dat van Londen naar de Barbados ging en waar op zig vier vrouwsperſonen / twee moeders en twee dogters bevonden / door een van die heydenſe roofvogels ontmoet / en vervolgt. Wanneerze nu niet ver van elkander af waren / vroeg de Rover nau-

keu-

heurig / waar ze van daan quamen / en waar ze na toe wilden? Het antwoord was / als gezeid is / van Londen naar de Barbados. De Engelsche Commandeur vroeg ook den anderen / (zynde Venetia de jonge / op hebbende 300. Man / en 18. stukken) waar hy van daan was / en kreeg tot antwoord van Algiers: voorts eisten zy zijn pas / en riepen dat hy de boot zoude uitzetten: want zy zagen wel dat hy met geen genoegzaam Canon voorzien was om weerstand te bieden; 't welk gedaan zijnde / nam Venetia hen in de kajuit; en willende zijn beleefdheid toonen / tracteerde hyze / en gaf hen dadels / enz. Ondertusschen staken de Lieutenant en de Mooren elk hun pistool en houwertje in de broeksband / gingen met des Engelsmans sloep aan boord van 't ander schip / en namen alles wat'er was / ook de vier vrouwspersoonen / met zig. De Kaptein vraagde / wie dat jonge vroumens was? en of zy ooit getrouwd was geweest? Wanneer men hem nu een net verslag had gedaan ontrent haar / gaf hy last dat men haar in de kajuit brengen zoude / op dat niemand van 't janhagel haar bekruppen mogt / en zoo zeilde hy naar Salé. Daar gekomen / vraagt de Kapteyn van den Rover al de gevangene naar Macquenes, en de vier vroulup leverde men over aan de gesnedene of ontmande. Ondertusschen verwittigde de Kaptein den oppersten der gesnedene / dat een van die vier een vryster was: maar wat de manlup aanging / die wierden door de Negers tot eenen zwaren arbeid voortgepyest. Naderhand voerde men niet alleen al de Christenen die op 't schip geweest waren / maar ook de vier vrouwspersoonen naar Macquenes. De vrouwen leverde hem over aan des Keyzers Gesnedene; en aan het Opperhooft wierd door den Kapteyn der Mooren gezegt / dat de eene een maagt was; waarop men haar aanstonds by des Keyzers wyven bragt: voorts zond de Gesnedene naar den Vice-Roy, en liet hem bekent ma-

1685.

Hoe zy met de vrysters handelen.

1685. ken/ hoe hy met de maagt gehandelt had: de Vice-Roy gaf hierop aanstonds order dat men de andere vrouwen t'zijnen huyze zoude brengen; en dat de Negers eenen zwaren dienst zouden leggen op de schouderen der arme Christenen/ die 's nachts onder andere gevangene geloofsgenooten opgesloten wierden/ en even zoo veel onderhoud kreegen datze 't lijf behouden konden/ jaa het geene hunne medebroederen hen aanbood/ konde men niet eeten/ om dat het/ gelijk ik reeds gezegt heb/ zoo slegt was dat de beesten het zelfs niet proeven wilden; 't welk gevoegt by het leggen op de koude grond en der Negeren harde handelingen/ vele zieken onder hen maakte. En om hun smerten te verdubbelen/ zoo lieten de Negers hen niet ongeplaagt om af te vallen: maar de Christenen zuchten dagelijx tot God/ datze dog in hunne verdrukkingen mogten versterkt worden/ ja dat zijne oneindige barmhertigheid dog een middel wilde aan de hand geven/ waar door zy uit deze droevige slavernij mogten ontkomen.

Den Keyzer word bekent gemaakt dat men een Christen maagt had. Hy ontbiedze in 't leger, en hoe hy ze handelt om tot zijn wil te krijgen.

Ter zelver tijd liet de Opperkamerling of gesnedene den Keyzer weten/ dat hy onder zijne vrouwen ook een Christen maagt had: waarop de Keyzer te rug zond/ dat hyze onder geleide van een party ontmande naar 't leger zoude voeren. In 't veld gekomen/ viel de Keyzer haar met groote beloften van vergeldinge geweldig lastig/ datze dog afvallen en by hem leggen wilde. Zy smeekte ernstig den God des Hemels datze dog bewaard en gesterkt mogte worden tegen die zware aanzoekingen en groote beloften/ welke hy gebruikte om zijne begeerte te verbullen. Wanneer hy 't nu op zulk eene wijze niet konde te booven koomen/ begon hy haar te dreygen/ en plaatste haar onder zijne andere zwartinnen/ zeggende/ zoo iemand onder haarlieden dat mensch eenige vriendschap beweest/ dat hyze om 't leven zoude doen brengen: en dus wierd zy/ onder gedurige slagen en mishandelingen/ eenige

ge dagen agtereen bewaard. Zy bad gedurig tot den Almagtigen om sterkte / en bleef voornemens den Keyzer te wederstaan. Hy zogt haar evenwel weder op nieuw door temtatien en grote beloften te verwinnen / en tot den afval te beweegen / maar zy weigerde het; waarop hy haar door zijn gesnedene met dunne koorden zoo lang deed geesselen / tot ze voor dood ter needer lag / en belaste dat men ze voor die tijd uit zijn gezigt zoude brengen; voorts dat niemand haar te hulp mogt koomen voor dat hy'er om stuurde / 't welk twee dagen daar na was / krijgende ondertussen geen ander voedzel dan het meergemelde zwart verschimmeld brood. Na gezeyde twee daagen was hy haar al wederom met dreigementen en beloften aanboord; 't welk zy nogmaals uytstond / biddende God dat hy haar do g uyt de handen van dien wreeden wilde verlossen. Toen liet hyze prikken met dingen die zijne wijven wel in plaats van spelden gebruikten / en al immers zo scherp waaren. Dus zogt dien beestagtigen en heilloozen guyt / door allerhande middelen die hy bedenken konde / dit mensch te dwingen / 't welk zy zoo lang wederstond / tot de tormenten en 't levensgevaar haar persten hem het lighaam ten besten te geven / schoon haar hert gansch anders gestelt was. Wanneer hy haar nu gewassen / en naar 's lands wijze gekleed en vercierd hadde / lag hy by haar; en zijn lust geboet hebbende / deed hy haar / gansch ontaart / in aller haast van voor zijne oogen weg doen. Toen hy nu merkte datze zwanger was / zond hyze door zijne kamerlingen of gesnedene naar Macquenes: deze leeverden haar / beneffens de ordre die de Keyzer ontrent haar gegeven hadde / weder over aan den oppersten karmeling, en naderhand verloste ze van twee kinderen.

1685.

Doet haar geesselen, dog te vergeefs.

Laat haar met priemen prikken.

Zy valt af.

Legt by hem en word bevrugt van 2 kinderen.

Ontrent vier jaaren te vooren waren'er twee Engelschen en een Fransman te Memora, welke

1685. op zeekeren tijd eens/ beneffens eenige Mooren/ in een boot de rivier langs varende/ dooz iemand dat een Lieutenant was/ belast wierd aan land te gaan/ en wat van hun zwart bedurven brood en wat water te halen. Terwijl de Mooren nu zo langs die Rivier tot hun vermaak bleven varen/ zeiden die drie Chzistenen tegen malkanderen; Nu schijnt onze tijd gebozen om ons vzy te maken. De Fransman zepde/ De Mooren zullen ons te sterk zijn. De Engelsen antwoozden daarop/ Vreez niet/ laat ons op God vertzouwen/ hy zal ons verlossen. Zy gingen dan met hun brood en water wederom aan boozd. De Lieutenant zepde/ Leg de riemen uit/ en trek nu gy honden; 't welk zy met tijdzaamheid verdzoegen. Toen nu des avonds eenige Moren zig tot ruften begeven hadden/ vielen de drie Chzistenen op de overige die niet sliepen aan: dog alzoo die vreesden dat de Chzistenen hen te magtig mogten zijn/ schzeeuden zy de andere wakker. Ter vlugt quamen ze booz den dag spzingen/ en de Lieutenant nam zijn mes en stiet den eenen Engelsman onder de boet; maar de andere Engelsman sloeg den Lieutenant ter neer/ ja vogten t'zamen zoo lang/ tot 'er van weerhanten bloed gestozt wierd.

Twe Engelsen en een Fransman zogten te ontkomen, maar te vergeefs.

Hoe zy gestraft wierden.

Des volgenden daags bzagt men den Engelsman en den Fransman geborgd naar Macquenes booz den Keyzer, die aan de Moren vzaegde/ Wat'er boozgevallen was? Na gedaan onderzoek zepde de Keyzer, Ingevalle gyl. aanstonds niet afvallen wild, zozal ik u dooden. De Fransman liet het glijden: waarop de Keyzer den Engelsman nogmaals dzeigde/ zo hy niet op staande boet veranderde en afviel/ hy hem aanstonds dooden zoude. De Engelsman antwoozdde/ Gods magt is grooter dan die van den Duyvel, en men mogt doen watmen wilde/ zy zouden hem tot geen afval bzengen. De Keyzer eiste zijn zwaard/ en viel aan 't hakken/ meenende hem daar dooz te doen omkeeren. Maar hy

hy zeide / ik ben in 't gelove van Jesus Christus opgequeekt / en wil het niet verzaken. Toen hakte deeze verwoede Tyran met een toozнig gemoed zoo lang dat de ellendige ter nederviel / ja hy herfde en floeg zodanig of hy een Os slagte: voozts liet hy zijne jonges dat lighaam zo lang met messen pzikken tot dat het t'eenemaal vol gaaten was. Wanneer dit alles verrigt was / zeide hy in zijn taal; Laten'er nu vier Engelse honden komen om dezen hond weg te halen. 1685.

Terwijl zy nu bezig waren dat lighaam weg te bzagen / wierpen de jonge Negers al gestadig met steenen / zeggende / Dat zy ook zoo baaren zouden / ingevalle zy niet afvallen en moorsch wozden wilden / maar de bzagers waren wel zo wijs dat ze stil heenen gingen / zonder een woozd te spzeeken: want zoo ze maar het minste daar op geantwoozd hadden / de jongens zouden haar zeekerlijk op 't lijf gevallen hebben. Dreygemen sen de dragers van de dode Engelsman.

Het was deeze Engelsen een groote troost dat hy gestozven was in het Christen geloof, en dat hy het kostelijker en dierbaarder had geagt dan zijn eygen leven: bewarende hetzelve standvastelijk / zelfs wanneer de Tyran al bezig was zijn lighaam te mishandelen. Zy bzoegen hem dan ter plaatze alwaar zy 's nagts hupsvesteden / zijnde onder de aarde / dede hem zijne boeijen af / bewaarden hem dien nagt / en bzagten hem 's mozgens / onder het geduurig werpen van steenen over al waarze gingen / ter plaatze daar hy begraaven moeste wozden. Zoo dza zy nu dat lighaam in de aarde gelegt hadden / wierdenze aanstonds / volgens onder gewoonte / naar hun werk geperst en vooztgedzeven. Waar zy het doode lighaam lieten.

Die wreede Tyran op een tijd eens komende om het werk te bezigtigen / vzaagde / waarom zy niet sterker vooztgingen? Zy antwoozden / om dat'er verscheide Chzistenen ziek waren. Hy ging naar de plaats daar zy lagen / zijnde onder de aarde / en speelde daar zoo wel de rol van Hero- Zeldzame wreedheyd des Keyzers aan eenige zieke Christenen.

1685. rodes in het dooden tot zijn vermaak / als die van Pharao, dewelke in de dagen van ouds der Israëlyten ſlavernij verſwaarde / wanneer hy haar tiggelſteenen deed maaken / en geen ſtroo wilde toeſtaan; maar wy leezen ook wat eynde die tyrannen gehad hebben. De Negers dan ſleepten dooz laſt van den Keyzer de zieke / die zoo ſlap waren datze op hunne beenen niet konden ſtaan / dooz den dag / en dezelve dooz zijne voeten nederleggende / doodde hy'er op ſtaande voet zeven van / makende alzoo die ruſtplaats tot een ſlagters huys. De rechte Mooren waren ontſteld datze zulk een bloedig en onmenſchelijk bedrijf zagen.

Hoe hy de ſlaven plaagt in den ſwaren regen.

Het is een oud Engels ſpreekwoord / hoe meer regen, hoe meer ruſt: maar God weet / dat het ons lot viel in den regen 't meeſt booztgedreven en allernauſt aan 't werk gebonden te wozden; ja wanneer het alderſwaarſt reegende / wierd ons werk niet verminderd / maar verſwaart / en dit doet hy niet alleen aan Chriſtenen / maar duizenden van zijne inboozlingen moeten mee het zwaarſte werk doen / en kozven met aarde van de eene plaats naar d'andere op hun hooft dragen: ja laat het regenen zoo hard als 't kan / (want 's winters vallen'er dikwils zwaare ſloztvlagen) hy zal'er by blijven ſtaan / en zetten de Negers onophoudelijk aan om die menſchen met ſweepjes van dunne touwtjes van den mozgen tot den avond al dooz te mennen. En wanneer het dan tijd dooz hem is om te eeten / zoo zend hy dikwils naar 't kaſteel / en laat zijn ſpijze daar by 't werk brengen / op dat dog niemand van de ſlaven iets moge verzuimen.

Hy heeft zware gebouwen in zijn Kaſteel onderhanden / dewelke by zijn leven niet voltooid zullen wozden / daar geeft hy dat arme volk niet alleen werk aan / maar hy houd het daar meede ook onder de knie.

Waar toe de ſchanſſen van 't Kaſteel dienen.

De kleine ſchanſſen by het Kaſteel dienen meer om van buyten groote ſterkte te vertoonen en

en om de vpanden verbaerd te maaken / dan tot het geene waar toe hy dezelve gebruikt / namentlyk tot pakhuyzen en ſchuren om alderhande goed in te leggen. 1688.

In den jare 1688. quam de Tyran op zeekeren tyd / naar ouder gewoonte / zyn werk eens bezigtigen / en ziende de ſtoffe die zy in plaats van halk gebruikten om de muren op te metzelen / beſtaande upt aarde / leem / en zand / nam hy een handvol op / dog het mengzel ſtond hem niet aan: waarop hy ſtraxt zyne Negers belaſtte den werkbaas te halen / den welken by den nek gegrepen ende vooz hen gebzagt zynde / hy vzaagde / Waarom is'er geen meer leem onder de aarde gemengt? De werkbaas antwoozde: Ik heb geen leem meer / en dat is de reden waarom de ſtof niet beter valt. Waarop zond hy om het opperhooſd van de in 't werk zynde Negers en Chriſtenen, en ondervzaagde hem op de zelfde wyze: Deeze zeide / dat hem Muyl-Ezels ontbzaken om leem te bzengen. Toen zond hy om de Muyl-Ezels / om te zien hoe veel dat'er waren / en ziende dat 'er een te kozt was / 't welk de Neger zeide dat wegens verminkthepd aan zyn hups ſtond / gaf hy ozdze aan zyne dienaars / datze hem zoo lang vaſt zouden houden / tot men daar aan hups gezonden had om te zien of die Neger de waarhepd had geſpzooken: maar toen men den Muyl-Ezel daar niet vond / gaf de Keyzer bevel dat men hem tot aan zyn onderbzoek zoude uithleden / en aan den ſtaart van een Ezel vaſtmaaken / 't welk gedaan zynde / wierd hy naar 't gevangenhuis / een half myl ver / geſleept / om aldaar te blyven.

Wonderlijke wreedheyd van den Keyzer, ziende dat de metzelkalk wat flegt viel.

De werkbaas liet hy van vier Negers, aan elke arm een / en aan yder been een / uitrekken / en zoodanig teiſteren dat hy zig niet meer omwenteelen konde; voegende daar by / Pas wat beeter op mijn Muyl-Ezels, en zoo ik weder kom en zul-

Straffe gepleegt aan de werkbaas.

1685. ben en hem een ſchrik aanjagen; waar op ſtraks ordre wierd gegeeven van alles klaar te maken.

Zy raken in gevegt, maar den Engelsman overmeeſtert.

De Rover brande los; doch Bellamy bleef niet ſchuldig; en dus bleven zy al een gerupmen tijd vechtende. De Rover kreeg omtrent 30. zoo doden als gequetſten; en Bellamy had ook wel de zijne / maar gebrek van krupd nootzaakte hem zig over te geven. Toen nu Venetia den Schipper met al zijn volk overgenomen / en wederom van zijn eygen volk op 't ander ſchip in de plaats gelaten had; vraagde hy Bellamy, Waarom hebt gy zoo veel van mijn volk doodgeſchooten en gequetſt? Bellamy antwoordde / ik zoude het heele reſje / en u mede / gedood hebben / had ik maar krupd gehad: waarop Venetia aanſtonds zijn zabel trok / hem ter neder hakte / en zijn kleederen open rukte / zeggende / Ziet daar een ſtuk van een hond / en ſneet het vermoorde ligchaam zoo eens klaps bupten boord: de overige manſchap bragt hy te Salé binnen / en van daar naar Macquenes. Aldus heeft dat godloze geſpups menig landsman van ons bedroogen / zeggende / datze te Algiers in plaats van te Salé t'huis hoorden. Godloze mishandeling van den Engelſen Kapteyn.

Ik bid God dagelijx dat hy dog mijne Landsgenooten en alle goede Chriſtenen voor de handen van dat ontmenſchte geſlagte wil bewaaren: en op dat een iegelijk op zijn hoede mag zyn / daarom heb ik dit geſchreven: want zijt verzeekert dat alle deeze dingen zuyvere waarheden zijn / om dat ik de meeſte door droevige ervarenthept zelf bezogt en bygewoont heb. Gode zy dank die my der onthominge waardig heeft geagt / en dat ik veylig in mijn vaderland aangekomen ben.

Ander voorval van een Engels ſchip, daar 4. vrouwsperſonen op waren, onder andere een vryſter.

Inden jare 1685. wierd zeker ſchip / dat van Londen naar de Barbados ging en waar op zig vier vrouwsperſonen / twee moeders en twee dogters bevonden / door een van die heydenſe roofvogels ontmoet / en verbolgt. Wanneerze nu niet ver van elkander af waren / voeg de Rover nau-

keu-

bootje het minſte ding daar niet konde uithalen. 1689.

De Monniken dat ziende ſtaken een Vreedebaan op / en maakten met den Moorſſen Gouverneur een verdrag / mits datze den Keyzer te Macquenes nog eerſt eens zouden gaan ſpreeken. Aldaar gekoomen zijnde / zepden zy tot den Keyzer; Indien gy ons vry en franc met zak en pak wilt laten uittrekken / wy zullen de ſtad / benefſens al de Chriſtenen en 't oorlogs-tuyg / in uwe handen leveren: 't welk de Keyzer toeſtond en beloofde te zullen doen. Godlooze handel van de Monniken van Alarach.

Deze Munniken weder naar Alarach keerende / belaſten den Gouverneur der Mooren dat hy een groot Gaſtmaal zoude aanrechten: en daarop in de ſtad gaande / zepden zy tegen hun eygen Gouverneur, datze met den Keyzer waren overeengekoomen; Datze met haar volle geweer naar Ceuta zouden trekken / denkende dat het op die wijze beter was / dan naderhand onder de Chriſten ſlaven te moeten verkeeren. Hoe zy de Gouverneur der ſtad bedriegen.

Het gebeurde nu dat de Gouverneur der Mooren en de Spaanſe Gouverneur het Middagmaal zamen gehouden hebbende / de eerſte aan den anderen na de Maaltijd verzogt / dat hy doch ten eerſten om zijn volk wilde ſturen / en op het ſpoedigſte naar Ceuta zenden. Zy quamen daar: maar de Gouverneur der Mooren deed hen aanſtonds het geweer neerleggen / en in verzeekering nemen / zeggende / datze eerſt naar den Keyzer te Macquenes moeſten gaan / alzoo die begeerig was om haar te zien / en datze alsdan weder zouden keeren naar Ceuta. Daarna namen de Mooren de zware ſtukken Kanon / de Bagagie / Musketten / krupd / en bragten 't onder het geleyde van een goede krijgsbende naar den Keyzer. 't Spaans Garniſoen word Krijgsgevangenen, en na Macquenes gevoerd.

Zoo dra nu dat Garnizoen aldaar aangekoomen was / liet de Keyzer die menſchen aanſtonds dooz de Negers aan 't werk dryven / en de zware ſtukken Kanon plat op den grond / by het Kanon De Keyzer maakter aanſtonds ſlaven van.

dat

1689. dat hy uit Memora gebragt had / tuſſchen twee muren neder leggen. Dus wierden sy van de Negers in een ſlaafzen en harden dienſt gehouden / den ganſchen dag geſlagen en geſtreept / en 's nachts onder de aarde gehuisveſt / gevende hen zulk brood gelijk de andere ſlaven hebben / en wat water om 't leven te behouden.

Een menigte word ziek en ſterft.

Toen nu die arme Chriſtenen dien zwaren arbeyd / en die wreede ſlagen vijf maanden lang ondergaan hadden / viel'er een groote meenigte ziek en ſtierf: ondertuſſchen quam den Tyran eens verneemen / hoe 't met die menſchen al ging? Hy kreeg tot antwoord / Dat zeven hondert van dezelve afgevallen / en vijf hondert geſtorven waren.

De Chriſtenen zenden een ſmeekſchrift na den Koning van Spanjen.

Even daar na beſlooten die arme Chriſtenen een ſmeekſchrift op te ſtellen en aan den Koning van Spanjen over te zenden / waarin sy de ellendige toeſtand onder dezen wreeden Keyzer, (genietende niet als verrot brood en wat water als sy 't vangen konden / en wordende daar-en-boven nog wreedelijk gehaſtijd) t'eenemaal voor hem bloot legdden. Den Koning van Spanjen quam dat ſmeekſchrift ter hand / en hetzelve ziende / gaf hy den Ryx-Raad te kennen in wat droevigen ſtaat sijne Onderzaten onder dien wreeden Tyran den Keyzer van Marocco leefden: ja de Koning nam het ook zoo ter herten / dat hy een Ambaſſadeur naar den Keyzer zond / om te zien of hy wegens de in ſlavernij zijnde onderdanen konde over-een komen.

De Koning neemt hun saak ter herten.

Komſt van den Spaanſen Ambaſſadeur te Marocco, en hoe hy accordeert.

Wanneer de Ambaſſadeur daar aangekomen was trof hy 't accoord in dezer voegen; Dat de Koning van Spanjen duizend Mooren zou geven voor hondert Chriſtenen; en voor de ſoldate vrouwen en kinderen zoude hy geven vier tegen een. De Ambaſſadeur bedong by den Keyzer, dat de Chriſtenen te Teruan leggende / een wepnig benedden Tanger moeſten gebragt worden / en daar zoo lang blijven / tot dat de Mooren tot Ceuta, een

een ſtad niet ver daar van daan / zouden aangekomen zijn. 1689.

Hier op keerde de Ambaſſadeur weder na huys / en deed aan den Koning van Spanjen zijn Meeſter verſlag van den droevigen toeſtand zijner elendige onderdanen / zeggende / Datze dag en nacht moeſten werken; Datze geen ander voedzel hadden dan verrot Garſten-brood en water; Datze na gedanen zwaren arbeyd en uitgeſtane wreedheden der Mooren niets hadden om hunne vermoeyde leden op neder te leggen / nog kleederen om aan te trekken / maar datze dagelijx geſlagen en gebeukt wierden / en dat dikwils van den Keyzer zelf / om hen tot afval te dzengen. De Ambaſſadeur keert weder na Spanjen, en verhaalt zijn wedervaaren.

De Koning gaf laſt aan zijn Ambaſſadeur zoo veel Mooren te neemen als hy geaccordeerd had; 't welk hy deed / en ſtak'er mede over na Ceuta. Toen hy nu aldaar aangeland was / ging hy / de Mooren te Ceuta latende / naar Teruan, en zeyde tegen den Gouverneur aldaar / dat de Mooren te Ceuta gereed ſtonden / en dat zoo veel Chriſtenen als het hem beliefde derwaarts te zenden / hy zoo veel Mooren, als geaccordeerd was / in de plaats zoude ontfangen. Steekt weder over na Ceuta, met de ſlaven.

Wanneer nu de Mooren en Chriſtenen altemaal tegen elkander uitgewiſſeld waren / vraagt de Moorſe Gouverneur de zijne op naar Macquenes. De Keyzer vraagde / Hoeze in 't Chriſtenrijk gevaren waren? Zy antwoordden / dat men haar yder jaar had gegeven een Wammesje en een Broek, en eens daags een zeeker portie dzoog en wat gekookte boonen tot haar montkoſt: maar toenze in haar eygen Land quamen / begondenze der Chriſtenen ſlaverny en erbermelijken toeſtand te beweenen / ziende wat honger / houde / en geeſſelingen zy dagelijx moeſten uitſtaan / ja de tranen dorſten haar meenigmaal van dzoefheyd uit de oogen. Sommige Mooren zeyden / dog heymelijk / datze Chriſtenen waren / maar openlijk dorſten zy 't niet bekennen. De Keyzer ondervraagt zijne ſlaven na hun toeſtand in Chriſtenrijk.

1989. Bp andere gelegentheden / wanneer zp des Keyzers wzeedhepd zagen / (moozdende diktwils d'een of d'andere tot zijn vermaak; en genieten-de niet anders dan wat bedurven Garſtenbrood en wat ſtinkende Botter,) zepdenze / liever in Spanjen te willen zijn als daar. Sommige pak-ten zig weer weg / en ſtapten over na Spanjen, verhalende het volk aldaar / wat vooz een wzee-den Tyran hun Keyzer was / en hoe ellendig hp de Chriſtenen handelde.

Sommige ſla-ven loopen weer na Span-je, en waar-om.

De Koning van Spanje ondervraagt de ſlaven.

Toen nu de Spaanſe Ambaſſadeur met die af-geloſte Chriſtenen in Spanje aangekomen was / vzaagde de Koning hen / Hoe zy gevaren wa-ren? Zp deeden een vzeed verſlag van de zware dienſtbaarheyd en ſlavernp die zp / gedurende hun verblijf aldaar / onder den Keyzer van Marocco hadden moeten uitſtaan. De Koning zepde / dat ze wel gedaan hadden dat zp in hun gelove wa-ren ſtaande gebleven.

De Ambaſſa-deur ſpreekt voor de nog overgeble-ve-ne.

De Ambaſſadeur leverde ook op nieuw een Re-queſt of ſmeekſchzift over aan den Koning zijn Meeſter / waarin hp zijne Majeſteyt ernſtig bad, dat hp doch de overgeblevene wilde gedenken / en hun lijdende toeſtand in zijne Chziſtelijke overleg-ginge neemen. De Koning deed alzoo / en be-zozgde dat zp wat tot hun verquikking erlang-den.

De nog achtergeblevene gevangenen verzoeh-ten desgelijx hp een onderdanig verzoekſchzift aan den Koning, datze jaarlijx iets tot onderſtand mogten hebben; 't welk hen wierd toegeſtaan / en voozts zozgvuldig in acht genoomen / dat al-les wel overgezonden en tot hun nut en gebzuik aangelegd wierd.

Wat de En-gelſe Koopl. te Cadix en in Portugal aan de ſlaven deden.

De Engelſche Kooplieden te Cadix en in Por-tugaal, vernoomen hebbende hoe het met de ge-vangene ging / en dat de Engelſen geen beter lot hadden dan de andere / lepdden desgelijx iets on-der malkanderen uit om die ellendigen in den nood te hulpe te komen / en zonden 't van Cadix naar

Te-

Tetuan, aan eenen Antony Packer, Koopman 1689.
aldaar / met verzoek / dat hy het ten beste van
de gevangene wilde aanleggen. Deze Koopman
deed zoo; en hoft voorerſt wat ſtof tot kledinge
om hunne naakthepd te bekken: Waarop de ge-
vangene aan Antony Packer, en aan de Engel-
ſe Kooplieden ſchreven / dat zy hen hartgrondig
bedankten voor de bewezene liefdadigheyd / en
datze God baden / hy wilde hen in alle hunne
ondernemingen zegenen.

Voorts bid ik God dat hy de harten van on-
zen genadigen Koning en Koninginne, gelijk hy
die van anderen gedaan heeft / wil vermozven /
op dat zy iets mogen bezorgen / 't welk tot ont-
heffinge en onderſtand verſtrekke van hunne be-
droefde onderdanen, welkers harde verdrukking
ik niet heb konnen nog willen verbergen: want
op mijn vertrek heb ikze in den erbermelijkſten toe-
ſtand gelaten van de wereld.

De arme Chriſtenen die van deze Heilſche en by Hoe men
den Keyzer van Marocco t'huys hoorende Zee- met de ſlaven
roovers gevangen genomen worden / voert men handelt.
naar Macquenes, daar zy van Zonnen opgang
tot den ondergang zwaren arbeyd moeten onder-
gaan; ja de Negers dryven haar ſomtijds met
zware kolven vol aarde op hunne hoofden / door
laſt des Keyzers / gins ende weer. Wanneer zy
des avonds door de Negers naar hun verblijf-
plaats (zynde op de houde grond in een onder-
aardſch hol / met zware balken afgeſchooten en
goede grendels verzorgd) voortgeſtoud zyn / zoo
worden ze als ſchapen al tellende daar in / en
's morgens al tellende daar weder uitgejaagd; en
wanneer het komt te gebeuren dat'er een minder
uit / zoo laat de Keyzer aanſtonds de Negers vaſt
houden / en zend zyn lijf-wagt uit om'er na te
zien. Hun voedzel is brood van bedurven garſt
gemaakt / en wat water indien het te bekomen is.
Dikwils worden zy 's morgens naar hun werk

1689. gedzeven/ niet wetende of zy magtig zullen zijn de verdzukkingen van dien dag uit te ſtaan; en wanneerze dan 's avonds by hun legerſtee koomen/ in verwagting van wat te zullen ruſten/ zoo laat de Tyran haar ſomtyds dooz zijne Negers te rug en aan 't werk dzijven/ 't zy dan om deze of geene muren omverre te halen/ gaten te hakken/ of iets diergelyx; verſchaffende hen alzoo dag en nagt werk/ zonder hen dikwils eenig onderhout van bzoot of water te geven: en als dat werk al gedaan is/ dan durven de Negers die ellendigen nog niet naar hups toe mennen zonder 's Keyzers laſt/ uit vzeeze datze wegens zoo eene misdaad het leven zouden komen te verliezen: Maar als zy zijne ozdze hebben/ dan dzijven zyze na 't hol/ wozden geteld/ en tot Zonnen opgang opgeſlooten.

Hoe lang onzen Keyziger daar gezeten heeft.

In die ſlavernye heb ik/ te gelijk met mijne arme Landsgenooten/ tien jaren verſleeten; maar nu beſchou ik/ dooz Gods gzoote barmhartigheden/ wederom mijn lieve Vaderland: dog ik kan niet dan met tranen gedenken aan de ellenden der geene die ik onder den Tyrannigen Keyzer van Marocco heb achtergelaten; biddende den Almagtigen God dat hy doch geene van mijne Landsgenooten wil laten vallen in de handen van zulk eenen harden Tuchtmeeſter, Dziehondert en veertig Engelſen/ onderdanen van onzen genadigen Koning/ zwoegen nog onder dat zware juk.

Afkomſt des Keyzers.

Deze Keyzer is/ wat zijn geboozte belangt/ afkomſtig van een zwarte bzouw en een wit man/ (een der beſte Edelen van dien tijd) is heel baal van kleur/ maar gramſtoorig zijnde/ verbeeld hy net 't geen hy is/ namentlijk een helſch Trawant. Zijn onderdanen letten'er altijd op/ en komen wel haaſt zien wanneer hy tooznig is.

Zijne kleedinge.

Zijne kleedinge beſtaat in een fijn Hollandſch hemd met wijde mouwen/ daar een gemeen man gemaklijk een onderbzoek van zoude kon-

nen

nen maken; daar na een groote onderbroek van- 1689.
de zelve ſtof / met een andere broek daar over-
heen: dan heeft hy voorts over zijn hemd aan
een hemdrok zonder mouwen van 't alderfijnſte
goed dat'er te bekomen is: daar over wederom
een rok van 't alderfijnſte laken / meeſt gemaakt
op de Engelſe wijze; daar over nu draagt hy iets
't welk zy een Silham of Barnooſe noemen / maar
wy mogen 't wel een hozte omhangrok heeten /
zijnde overal met goud en zilver geboord / benef-
fens een kap om over zijn hooft te ſtulpen. Bo-
ven op die kap ſtaat een groote knop rondom met
franſe / en d'omhangrok is van onderen ook rond-
om met een groote franſe bezet: beneden de bozſt
is hy open / maar boven vaſt. In koud weer
heeft hy daar nog een mantel over heen, al mede
met een kap over 't hooft. Somtijds heeft hy
ook wel een zijden Tulband op; maar als het
heet weer is / zoo draagt hy een kleed van zeeker
ſtof by na als fijn krip / met een hoed op. Boozts
draagt hy heele ſchoone roode leerzen / maar op
een ganſch andere wijze als by ons: hy zit meer
te paard dan hy te voet gaat. Onder de lijfwagt /
die uit groote en kleindere perſoonen beſtaat, zijn
'er eenige die ſchoenen dragen / en hebben over
hun hemd en onderbroek niet anders aan dan
een rok met een kap / waar van ſommige ligt /
en andere wederom donker gekleurt zijn. Som-
tijds heeft de Keyzer een gevolg van honderd /
dan eens van vyftig / ook wel eens meer / en
zoooo. Negers tot zijn eygen ſlaven.

Onder van zijn ſwarte lijfwagten hebben een Wat hy ge-
roer / en agter den Keyzer worden gemeenlijk vier meenlijk ag-
Lancen gedragen / beneffens eenige geladen snap- ter na laat
hanen / om tot zijn vermaak alternets d'een of dragen, om
d'ander Chriften, of ook wel een inboozling om d'een of d'an-
hals te brengen. Zelden komt hy t'huys of heeft der te doo-
iemand ter neer geleid / 't zy dat hyze met de den.
Lans door en door gereegen / of dat hy ze door-
ſchooten / of aan den ſtaart van een Ezel vaſt

1689. doen binden heeft / en dat man of vrouw zonder onderscheid / of zonder dat hy'er zig ooit over beklaagt: want hunnen grooten Profeet Mahomet heeft hem met zoodanigen geloof ingenoomen / dat hy meent met iemand te dooden den Hemel te verdienen: maar indien een ander de handen aan hem slaat / dat zoo eene onvermijdelijk in de Hel moet.

Hy laat hem altijd water nadragen door een jonge / en drinkt het / om het volk te doen geloven dat hy noopt anders nuttigt; ook laat hy klepne stokjes agter zig voeren / om de arme slaven dagelijks te teisteren; ja ieder uur van den dag is hy bezig met bruiken en slaan / alzoo 'er niets is daar hy grooter vermaak in schept.

Mully Hamet word voor Koning uytgeroepen.

Hy was eerst een Coyde of Gouverneur van zeeker landstreeke geweest; maar door zijn beleefdheid en ongemeene goedaardigheid omtrent het volk raakte hy in groote achtinge aldaar. Te dier tijd was eenen Mully Sheade, woonende in de Stad Fez, Koning / en quam te overlijden: dewijl nu al de inwoonders dier plaatze blank zijn / en hy mupsbaal / zoo riepen zy Mully Hamet voor Koning uyt.

Mully Ismaël zoekt het te beletten, en vermeestert Fez.

Mully Ismaël, die als gezeid is / zeer bemind onder zijn volk was / raapte een klepn legertje by een / toog tegen gemelde stad op / en won dezelve; toen hy nu Fez overmeesterd had / zocht hy het volk aan de hand te krygen: ondertussen vergaderde eenen Gilan ook een klepn legertje; maar Mully Ismaël trok aanstonds hem te gemoet.

Trekt vooms op tegen eenen Gilan en slaat hem.

Dewijl nu dezen Gilan onze Natie zeer toegedaan was / zoo bood de Gouverneur van Tanger hem zijn dienst en bystand aan / ingevalle hy genegen was om het aantenemen; doch Gilan bedankte hem / zeggende / ik heb het quaad genoeg alleen met mijn volk / het zoude te erger voor de Christenen luyden indien zy met my gingen; en handgemeen wordende / wierd hy van Mully Ismaël overwonnen / en zijn hoofd naar Marocques gebragt.

Een-

Terwijl ik nog daar was nam de Keyzer even- 1689.
wel twee zoonen van Gilan by zich op 't Kasteel/ en lietze beneffens zijn eigen kinderen onderwijzen/ om dat de vader zoo een stout en kloekmoedig man was geweest.

Onzen Engelschen Gouverneur was zeer over 's verlies van Gilan en zijn volk aangedaan. Toen nu de Keyzer het grootste gedeelte van dat land/ en ook zelf Tarradant overmeestert had/ keerde hy aanstonds te rug naar Macquenes, en gaf bevel aan zijne Bassaes of Gouverneurs datze groote huyzen met zware muuren op hun eige kosten zouden bouwen, op levens straf. Daar waren'er die hunne huyzen voltoopden/ maar andere wederom konden niet wegens onmagt/ om dat men ze zoo onder gehouden gehad: en nu zocht hyze ook klein te maken/ om dat zy naderhand niet mogten rebelleren tegen zijn oudsten zoon Mully Sedan, dien hy beminde boven alle zyne andere zoonen/ en dagt in zijn plaats te zullen volgen; maar ik hoop en wensch van God dat zulx noopt geschiede: want die jonge Tyran volgt zijn vaders voetstappen/ met hakken en mooyden van slaven/ zeer na/ ja is somwijlen erger/ zoo dat het volk hem zoo wel begint te ontzien als den Ouden. Wat straf de Keyzer de Bassaes opley, om hen kort te houden.

's Keyzers Kasteel heeft vier pooyten: dog de stad Macquenes is in zig zelf een oude vervallen plaats. Het kasteel leyd een wepnig van de stad af/ hebbende op sommige plaatzen een dubbelden muur/ met eenige oude stukken pzere kanonnetjes: want het metaal geschut/ 't welk hy den Koning van Spanjen heeft afgenoomen/ is in geen gebruik/ om dat hy 't aan de Gouverneurs niet duyrt overlaaten/ upt vreeze datze d'een of d'ander tijd eens tegen hem mogten opstaan: een dien eynde heeft hy het altemaal naar Macquenes laten voeren/ en binnen de pooyten van 't Kasteel/ tusschen twee muren/ plat op den grond neer doen leggen. 's Keyzers Kasteel beschreven.

1689. De binnen den muur leggende gebouwen zijn zeer hoog / dog bupten om 't kaſteel ſtaan verſcheyde kiepue ſchanzjes. Niet lang geleden liet hy nog twee ſteeden beginnen te bouwen / die hy zijn leeven nooit voltooid zullen wozden; maar zulx dient nergens anders toe / dan om het landvolk te plagen / en zoo laag te houden als hy kan: want indien alles op zijn eyge koſten geſchiedde / hy zoude zoo veel gebouwen niet hebben.

Hy deed nog twee ſteeden bouwen, en waarom.

De ſchattingen die opgebzagt wozden / ſlupt hy al te maal weg in de ſchathiſt / maar zelden haalt hy'er weer wat upt.

Wat ſpijze, en hoe by eet.

De ſpyze die hy gemeenlijk gebzupkt / beſtaat upt een zeeker ſoozt van graan / 't welk zy Cuſcozoo noemen / wozdende eerſt gekookt / dan gemengt met haarl. botter / (die veel walgagtiger en ſterker valt dan de onze) en in ſchotelen gedaan zijnde / ſnijdmen'er heel kozt wat ſchapevleeſ in. Dan gaat hy ter neder zitten / en zijn hand in de ſchotel dopende / roert hy 't eerſt wat om / en bzengt het aan den mond. Wanneer hy gegeten heeft / roept hy de Negers / om in zijne tegenwoozdigheid het overſchot te ozberen / 't welk zy al-bevende doen / upt bzeeze van gedood te wozden; want indien de eene iets meer nam dan d'andere / dan zou het zeekerlijk de gulzigſte te beurt vallen. Hun bzank is gemeenlijk water; maar hy kraakt wel eens wijntje; (dog hierin volgt hy getrouw de les van den grooten Pzofeet Mahomet op / dewelke het volk leerde / dat het een groote zonde was wijn te bzinken) ja hy is dikwils tot leedwezen van zijne arme ſlaven / wel eens beſchonken: niettegenſtaande hy een iegelijk / zelf de grootſte onder hen / met de dood zoude ſtraffen / ingevalle hy iemand zo geſteld vond / of dat het hem maar ter oore quam.

Lijfwagt. Zijn lijfwagt beſtaat upt zwarte jongelingen / van veertien / zeſtien / tot achtien jaren oud: indien hy dezelve uptzend om dezen of genen aanzien-

zienlijken man van 't platte land wegens de minste misdaad op te haalen / zoo vliegenze aanstonds van de hand als een deel jagthonden: daar naa komenze met hem aan als een os die men ter slagtinge leid / hebbende een touw om zijn hals: en voor den Keyzer komende / word hy gedood / of deerlijk geslagen / of geboeit in 't gevangenhuys gesmeten / en dus regeert hy zijn eigen volk. 1689.

Wanneer hy eens op zeekeren tijd iets met de Engelsen te verrigten of te verhandelen had / wasser niemand van zijne Raden die hem durst zeggen / dat zijne zaaken dan in 't toekomende wel of qualijk zouden staan / hoe zeer hy dezelve ook daarover aan boord was / al uyt vreeze dat hun antwoord hem mishagen mogte; weshalven hy altijd eerst zijn gedagten moest uitten / en dan zeyden zy naderhand het zelfde. Hy houd zelden zijn woord / 't welk de reden is waarom hy de meeste Koningen en Princen, die met hem te doen gehad hebben / heeft bedroogen / gelijk in 't geval van de Algerinen is gebleeken; maar die hebben 't hem naderhand duur genoeg in de kieren genaait. Hoe zeer zijne Raden hem vreezen.

Terwijl ik nog daar was maakte hy vreede met de Hollanders en Franssen, maar brak 't verbond wel haast / nemende toen met der spoet verscheide Hollandsche en Fransche scheepen / en maakte hunne onderdanen tot slaven. Wanneer hy van daag iets zweert / zoo zal hy morgen wederom zweeren 't geen regt tegenstrijdig is. Hoe valsch en verraderlijk hy ook is / zoo konde hy evenwel den Spaanssen Ambassadeur niet bedotten / die niet een Moor wilde overgeven voor dat de Christenen aan een Spaans garnizoen waren overgelevert. Maakt vreede met de Hollanders en Franssen, maar duurde niet lang, en waarom.

Indien d'een of d'ander Christen Koning of Prins zijn Ambassadeur aan dezen Keyzer zend / gelijk'er in mijnen tijd van Engeland, Spanjen en Vrankrijk zijn geweest / zoo laat hy ze op hunne aankomst een gerumen tijd wagten / ja Hoe hy Ambassadeurs van andere Hoven ontfangt.

1689. is zoo hoog in zijn eigen gedagten / dat niettegenſtaande het mannen van aanzien zijn / hy 'er evenwel geen agting voor heeft: en wanneer zy al voor hem verſchijnen / zo is hy of in zijn ſtal / of te paard / of hy zit op een hoop aarde / en ſpreekt zoo met hen door middel van een Tolk.

Valze trek aan Karel II. gepleegt.

Ontrent twaalf jaren geleden zond hy een Ambaſſadeur aan wijlen Koning Karel den II. om zijne Majeſteyt niet alleen geluk te wenſchen / maar ook om een vreede / of iets diergelijx met zijne Majeſteyt aan te gaan / en ondertuſſchen liet hy de robers uitloopen en onze Engelſe ſchepen neemen. Onze Koning niet denkende dat hy zoo valſ zoude zijn / zond den Keyzer een geſchenk over met den Ambaſſadeur Hammet Benhado / die tegenwoordig al immers zoo vreed tergen de Chriſtenen is als iemand van 's Keyzers wegen.

Wanneer en hoe hy zig tot ſlapen begeeft.

De Keyzer begeeft zich nooit tot ſlapen dan wanneer hem een doodelijke vaak zoodanig overvalt en dommelig maakt / dat hy zijn hooft niet meer opheuren kan: en eer hy zig dan al tot ruſte begeeft / zoo brengt hy dikwils nog den eenen of den anderen Neger bupten of binnens deuren omhals; dan lept hy zijn hooft maar op de bloer in een zijner kauiers van 't Kaſteel op een matras ter needer: en dien nagt wat geſlapen hebbende / ſtaat hy 's morgens heel vroeg op / en begint zijn oud tpranniſch werk wederom by der hand te vatten / doende zijne ſlaven van de Negers geeſſelen en beuken / en zoodanig in hunnen arbeid voortdrijven / dat het bpna onmogelijk ſchijnt om tot den avond te konnen uitharden. Ondertuſſchen ſmeeken die arme Chriſtenen dagelijx den God des Hemels / dat het hog zijn welbehagen mogte wezen / haar in dien bedrukten ſtaat t'ondersteunen; dat hy haar hog wilde bewaren en verloſſen van dien harden dienſt welke zy moeſten ondergaan; ja dat den arm van dien bloedigen Tyran eenmaal mogt verkort worden. En wan-

neer

neer zy gedenken aan hun Vaderland en goede regeeringe / dan doen zy niet als geduriig hermen en lamenteren over hunnen toeſtand / zendende hare gebeden opwaarts naar den Hemel / dat dog haren Koning en het Vaderland beſchut en beſchermt blijve; en dat de Almagtige de herten wil vermozwen / op dat zy in dezen jammerlijken ſtaat met meedogende oogen mogen beſchout wozden. Onder dit klagen de eene tegen den anderen / geven zy de zake over aan hem / die alles wijſſelijk beſtiert en beſtelt / zonder wiens toelatinge niets kan geſchieden / en die alleen magtig is te zijner tijd verloſſinge toe te bzengen. 1689.

Des Vzydags gaat de Koning na de plaatze des gebeds / na dat hy alvooreng zijne ſlaaven heeft bezigtigt / die upt dziederhande ſoozt beſtaan / namelijk Chriſtenen, Negers, en een ſlag van volk 't welk men Brabbers noemt. De laatſte zijn inboozlingen / die hy zoodanig onder houd datze niet magtig zijn hunne ſchattingen op te bzengen; deze wozden niet minder geplaagt dan de andere. Wanneer hy na 't gebed gaat.

Indien hy nu in den mozgenſtond / eer hy na 't gebed toe gaat / niemand van 't leven berooft / dan zijn zy altijd in dupzend bzeeze dat hy 't bp zijn wederkomſt zal doen. Hy rijd altijd ging en herwaarts / zijnde gemeenlijk elf uuren als hy upt gaat / en een uur als hy weerom komt / tegens welken tijd de ſlaaven altijd een op ſchildwagt zetten; want te dier tijd zijnze zo bervaert / als ofze altemaal zo ſtonden vernielt te wozden / ja werken op dien dag meer dan den ganſchen week. Op zekeren dag heeft hy eens zebenentwintig Moren omgebzagt: maar niemand kan zeggen hoe veel duizent zielen dezen onbermhertigen Tyran geſlagt heeft geduzende zijne regeeringe / 't welk niet meer dan twee-en-twintig jaren is. Wat hy voor of na 't gebed gemeenlijk doet.

Ik geloof niet dat hy 't getal zijner wijven weet / want hy heeft een groote meenigte blanke, zwarte, muysvaale, en koperkleurige: Wat ſoort van wijven hy heeft.

1689. is zoo hoog in zijn eigen gedagten / dat niettegenſtaande het mannen van aanzien zijn / hy 'er evenwel geen agting voor heeft: en wanneer zy al voor hem verſchijnen / zo is hy of in zijn ſtal / of te paard / of hy zit op een hoop aarde / en ſpreekt zoo met hen door middel van een Tolk.

Valze trek aan Karel II. gepleegt.

Ontrent twaalf jaren geleden zond hy een Ambaſſadeur aan wijlen Koning Karel den II. om zijne Majeſteyt niet alleen geluk te wenſchen / maar ook om een vreede / of iets diergelijx met zijne Majeſteyt aan te gaan / en ondertuſſchen liet hy de roverş uitloopen en onze Engelſe ſchepen neemen. Onze Koning niet denkende dat hy zoo valş zoude zijn / zond den Keyzer een geſchenk over met den Ambaſſadeur Hammet Benhado / die tegenwoordig al immerş zoo vreeş tergen de Chriſtenen is als iemand van 's Keyzers wegen.

Wanneer en hoe hy zig tot ſlapen begeeft.

De Keyzer begeeft zich nooit tot ſlapen dan wanneer hem een doodelijke vaak zoodanig overvalt en dommelig maakt / dat hy zijn hooft niet meer opheuren kan: en eer hy zig dan al tot ruſte begeeft / zoo brengt hy dikwils nog den eenen of den anderen Neger buyten of binnens deuren omhalş; dan lept hy zijn hooft maar op de vloer in een zijner kamiers van 't Kaſteel op een matras ter needer: en dien nagt wat geſlapen hebbende / ſtaat hy 's morgens heel vroeg op / en begint zijn oud tyranniſch werk wederom by der hand te vatten / doende zijne ſlaven van de Negers geeſſelen en beuken / en zoodanig in hunnen arbeid voortdrijven / dat het bijna onmogelijk ſchijnt om tot den avond te konnen uitharden. Ondertuſſchen ſmeeken die arme Chriſtenen dagelijx den God des Hemels / dat het hog zijn welbehagen mogte wezen / haar in dien verdrukten ſtaat t'ondersteunen; dat hy haar hog wilde bewaren en verloſſen van dien harden dienſt welke zy moeſten ondergaan; ja dat den arm van dien bloedigen Tyran eenmaal mogt verkort worden. En wan-

neer

neer zy gedenken aan hun Vaderland en goede regeeringe / dan doen zy niet als geduric klermen en lamenteren over hunnen toeſtand / zendende hare gebeden opwaarts naar den Hemel / dat dog haren Koning en het Vaderland beſchut en beſchermt blijve; en dat de Almagtige de herten wil vermozwen / op dat zy in dezen jammerlijken ſtaat met meedogende oogen mogen beſchout wozden. Onder dit klagen de eene tegen den anderen / geven zy de zake over aan hem / die alleg wijſſelijk beſtiert en beſtelt / zonder wiens toelatinge niets kan geſchieden / en die alleen magtig is te zijner tijd verloſſinge toe te bzengen. 1689.

Deg Dzydags gaat de Koning na de plaatze deg gebeds / na dat hy alvooreng zijne ſlaaven heeft bezigtigt / die upt dziederhande ſoozt beſtaan / namelijk Chriſtenen, Negers, en een ſlag van volk 't welk men Brabbers noemt. De laatſte zijn inboozlingen / die hy zoodanig onder houd datze niet magtig zijn hunne ſchattingen op te bzengen; deze wozden niet minder geplaagt dan de andere. Wanneer hy na 't gebed gaat.

Indien hy nu in den mozgenſtond / eer hy na 't gebed toe gaat / niemand van 't leven berooft / dan zijn zy altijd in dupzend bzeeze dat hy 't by zijn wederkomſt zal doen. Hy rijd altijd ging en herwaarts / zijnde gemeenlijk elf uuren als hy upt gaat / en een uur als hy weerom komt / tegens welken tijd de ſlaaven altijd een op ſchildwagt zetten; want te dier tijd zijnze zo verbaert / als ofze altemaal zo ſtonden bernielt te wozden / ja werken op dien dag meer dan den ganſchen week. Op zekeren dag heeft hy eens zebenentwintig Moren omgebzagt: maar niemand kan zeggen hoe veel duizent zielen dezen onbermhertigen Tyran geſlagt heeft gedurende zijne regeeringe / 't welk niet meer dan twee-en-twintig jaren is. Wat hy voor of na 't gebed gemeenlijk doet.

Ik geloof niet dat hy 't getal zijner wijven weet / want hy heeft een groote meenigte blanke, zwarte, muysvaale, en koperkleurige. Wat ſoort van wijven hy heeft.

1689. Wat haar gewaat belangt / zy dragen een rood of geel zijden kleed over haare hoofden; hemden van zeer fijn linnen / en zoo wijd dat'er gemaklijk twee van konnen gemaakt worden; als mede heele fijne onderbroeken / die byna tot op de hielen hangen / en in de midden gesplecten zijn. Haar opperkleed bestaat uyt fijn Flenel, hebbende een zijden gordel om de middel. Op yder borst dragenze gouden of silveren spelden / waarmeede zy haar opperkleed vast maken. Om de armen / als mede om het dunste van hare benen / dragen zy silvere kettingjes / en roode muylen aan hare voeten.

Der selver kleedinge.

Zy heeft een groote meenigte kinderen van allerhande kleuren.

Huyzen en Paleyzen der vrouwen beschreven.

Zy heeft ook verschepde kostelijke vertrekken gemaakt in zijn Kasteel tot zijn eygen verblijf; maar voor zijne vrouwen heeft hy verschepde schone huyzen gebouw / en twee pragtige Palezyen / waar van het grootste voorzien is met twee-en-zeventig marmele pilaren, elk ten minsten dzie voet dik / dienende om het kostelijke schilderwerk dat men boven ziet / te onderschragen. In 't midden van het grootste Paleys is een marmere waterbak, voorzien met zeer schoon fonteynwater dat regt in 't midden opborrelt / en uit een wel voortkomt die'er omtrent twee mijlen van daan legt.

Hoe hy de wijven handelt als hy zijn luft met haar geboet heeft.

Indien hy genegen is by een van zijne wijven te slapen / zoo zend hy een Kamerling [of ontmande] om te halen welke hy hebben wil: zoo dra hy nu zijn luft met haar geboet heeft / doet hyze aanstonds weg gaan / zijnde by die gelegenthepd alzoo ontaard / als in al zijne andere bedryven: Zy gaat ook zonder vertoeven heenen / want anders zoude het haar leven kosten.

Wat hy ondersaat haar uytdeelen.

Hy is gewoon aan zijne wijven een zeeker quantiteyt meelbloeme te geben / 't welk hy voor een van zijne Kamerlingen [of gesnedene] onder haar laat uitdeelen; 't welk gedaan zijnde gaat hy 't na-

naderhand zelf bezigtigen / of den Kamerling ook bedziegelijk gehandelt heeft. Op zeekeren tijd quam een van zijne wijven by hem / hebbende een kiepn kintje in de armen / en bad hy wilde haar dog een weynig meer meel en botter geven : Hy verſocht datze wat wagten wilde / zy zoude het zoo krijgen / waarop hy aanſtonds eenige van zijne Kamerlingen booz den dag liet komen / en belaſtte dat men haar dooden / en het jonge kind lid booz lid aan ſtukken trekken zoude. 1689. Wreede daad aan een zijner wijven gepleegd.

Somtijds ſchept hy vermaak in het vertoonen der ſchoone gebouwen aan zijne wijven ; maar eer hy zulx doet / zoo zend hy zijne Geſnedenen booz uit om een pgelijk te verdzijven uit haar gezicht ; dan rijd hy zelfs met gzoote ſtacie / hebbende een Lance in zijne hand / booz zijne wijven heen / dewelke hem ten getale van twee of dziehondert volgen / roemende en pzijzende zeer 't een en 't ander / en zich ten hoogſten verwonderende over de uitnemende parade ; want de bzouwen durven geen woozd anders ſpzeken dan 't geene hy gaarne hoozt.

In den jare 1688. zond de Keyzer van Marocco een bzief naar de Algerinen, te kennen gevende / dat hem was ter ooren gekomen / dat zy zoo veel Chriſten ſlaven hadden ; weshalven hy verzocht dewijl hy zeer veel had te werken / of zy hem eenige wilden verkoopen / hy zoude booz 't ſtuk betalen 150. Daalders / ten getale van 500. Indien ja / dan wenſte hy dezelve op het ſpoedigſte te mogen hebben. De Keyzer verzoekt eenige ſlaven te koop van de Algerinen.

Die van Algiers zamelden dziehondert Franſen by-een / en bzagten die te Tetuan : na datze nu aldaar ontſcheept waren / voerde de Gouverneur haar opwaarts naar Macquenes, vertoonde deze den Keyzer, en bzaagde / of ze naar zijn zin waren ? Hy antwoozdde Ja ; en lietze ſtrax op een barbarpſche wijze wegdzijven. Ondertuſſchen bleven die van Algiers wachten naar 't geld / Ontfangt 300.

maar

1689. maar alzoo de betalinge wat te lang achter bleef/ zoo reſolveerden zy den Keyzer daar eens over aan te ſpreeken. Toen zy het van hem eyſten/ gaf hy tot antwoord; Ik geef geen geld voor ſlaven die in mijn Land gebragt worden. De andere quamen hem met zachte woorden aanboord/ zeggende/ Zy hoopten dat hy haar op die wijze niet handelen zoude/ enz. Hy antwoordde wederom/ Zoo gijl. niet aanſtonds uit mijn Land gaat, zoo zal ik u altemaal de kop laten afhakken: Waarop zy zig ten eerſten naar Algiers begaven/ en aan den Koning, mitsgaders de eygenaars van de ſlaven/ verſlag deeden van het geene hen by den Keyzer was wedervaaren/ en wat hy/ rakende de Chriſtenen, gezegt hadde.

Schots antwoord in plaats van geld.

De Koning van Algiers zoekt dit te wreeken.

De Koning van Algiers zamelde met der haaſt een Leger van 50000. Man by-een; maakte eenige amonitie en veldſtukken gereed/ trok door Trimſan, (een ſtad tegen 's Keyzers grenzen gelegen) heen/ en quam zonder ſlag of ſtoot in zijn gebiedt/ alwaar zeer veel van Mully Iſmaëls volk/ in het voortrekken/ tot de Algerinen quam overlopen. De Coydes of Gouverneurs lieten Mully Iſmaël weten dat die van Algiers waren doorgedrongen/ en tegen hem afquamen. Mully Iſmaël dat hoorende/ raapte een Leger by-een van 80000. Man/ zoo te voet als te paard/ en ſtelde zijn Zoon Mully Sedan tot Generaal over hetzelve.

Komt met zijn Leger vlak by Tezzo.

Terwijl hy bezig was om dat Leger na behoren te voorzien/ trokken die van Algiers al hooger op/ en quamen tot aan zeker ſtad genaamd Tezzo, twee klepne dagreyzens van Fez, alwaar zy halte hielden.

Mully Sedan trok ook tegen hen op/ maar wanneer hy daar gekoomen was/ ſchreven de Algerinen een brief aan den Vader Mully Iſmaël, hem bekend makende/ dat zy niet uitgetrokken waren om met zijn Zoon te vegten/ maar met hem.

Hy

Hy liet weerom weten / dat zijn Zoon Mans genoeg voor hen was. 1689.

Even na dat zy dien brief ontfangen hadden / raakten die twee Legers aan malkanderen; edog Mully Sedan kreeg de nederlaag / en verloor veel volks in die Bataille; behalven dat'er veel wegliepen / en zig by de Algerinen voegden. Hierop zond hy aanſtonds een verhaal van het voorgevallene aan den Keyzer zijn Vader; die / zulx verſtaan hebbende / ſtux liet uitroepen; indien'er eenige Chriſtenen hem te hulpe wilde koomen / en voor Konſtapels by het zwaare kanon ſtaan / hy zoude hen / ingevalle de Algerinen de nederlaag kreegen / op vzye voeten ſtellen. Acht Engelſen quamen'er voor den dag ſpringen / die voorgaven datze wel met het kanon konden omgaan / en genegen waren met hem op te trekken. De Keyzer gaf vliegens laſt dat hondert Moren deze Konſtapels ten dienſte zouden ſtaan / en zes zware ſtukken kanon / die zy oordeelden de bequaamſte te wezen / van de ordinare legplaats / tuſſchen de twee muren / helpen weghalen. Het leger van den Keyzer word geſlagen.

De Konſtapels zeyden / daar waren geen afuiten of rolpaarden; waarop de Keyzer in alder-yl om timmerlieden zond / en belaſte hen / datze op het ſpoedigſte goede en ſterke rolpaarden zouden hebben te maken / op verbeurte van hun hooft.

Mully Sedan liet zijn Vader op nieuw weten / dat ingevalle hy niet ten eerſten de vpanden quame aan te taſten / de Algerinen in den tijd van vier dagen binnen Fez zouden wezen. Mully Ismaël dat hoorende / was genoodzaakt op het ſpoedigſte derwaarts te gaan / met zich neemende al wat hy by-een konde krijgen / doch de Veldſtukken moeſt hy achter laten. Zoo dra de Keyzer by zijn Armé gekomen was / maakte hy vzeede met den Generaal der Algerinen; ten welken einde hy gaf acht-en-veertig Mupli-Ezels met goud 's Keyzers zoon ſchrijft om byſtand, maar den vreede word geſlooten, en hoe.

1689. goud geladen / beneffens een paard met zijn tuigt ter waarde van 200000. Kroonen.

Wrede mishandeling van een Neger en een Christen, en waarom.

ONtrent een Maant hoor dat ik van Macquenes ging / zoo gebeurde het dat de Keyzer, (hebbende zeheren Elias Roberts, Engelsman / tot wagter over eene hudde schapen aangesteld) in persoon de schapen ging bezigtigen / en dezelve over tellende / bevond dat'er drie aan ontbraken; waarop hy ten eersten zond naar den Oppersten Neger die'er de lijst van hield / en vraagde hem / waarze gebleven waren? De Neger zepde / De Christen heeft de sleutel / en de schapen pder nacht opgeslooten hebbende / neemt hy die met zich ter plaatze daar hy gaat slapen onder de aarde. De Tyran zond aanstonds zijn bloedhondige Negers om den ellendigen Christen, die niet ver van daar was / op te halen. Deze gekomen zijnde / wierd hem gevraagd; Waar doch die schapen waren die'er ontbraken? Den armen halfs antwoordde / Ik gaa pder nacht / wanneer ik de deure wel geslooten heb / naar mijn rustplaats; maar de Neger heeft een nagemaakte sleutel. Waar op de Keyzer zich omkeerde / en na gedaan onderzoek de Neger schuldig vindende / stak hy hem op staande voet met zijn Lance op verschepde plaatzen door en door. Voorts vrepgde hy den Christen, om dat hy zulx niet eerder geopenbaart hadde / zeggende / Indien gy nu op dit moment niet wilt afvallen en Moorsch worden, soo zal ik u doen als den Neger die daar voor uwe voeten neder legt. De Christen antwoordde bloedmoedig; Ik ben in het Gelove van Jesus Christus opgevoed / en zal nooit veranderen of afvallen; ik vreest God / wiens magt grooter is dan de uwe. Hier op riet de Keyzer straks aan 't halsten; daar na liet hy hem door zijn bloeddorstige Negers uitrekken / en slaan tot der dood toe. Toen ging hy naar de werkplaats / alwaar zig ook eenige Engelsen bevonden / en zepde tot hen;

Standvastigheyd van den Christen.

Ik

Ik heb daar een hond, een van uw broeders ge- 1689.
dood, om dat hy geen beter zorg voor mijn ſchapen gedragen heeft, gaat brengt hem weg: waar op vijf of zes heenen gingen en bragten dien armen menſch / die zoo deerlijk van dien hoofwigt geſlagen was / weg. Zijn ligchaam was zoo zeer gebrijzeld / dat hy nog armen noch beenen konde uitſteeken / en konde zelfs veele dagen lang geen ander voedzel genieten dan 't geene wy hem in den mond ſtaken. Maar door Gods ongemeene barmhartigheyd was hy op mijn vertrek van daar tamelijk herſteld.

Wanneer nu dezen onbarmhartigen / of laat ik liever zeggen / dit ontaard beeſt / zijne arme gevangenen op deze wijze tot zijn eygen vermaak ſlaat of vermoordt / zoo durft niemand een woord voor haar ten beſten ſpreeken: want dewijl hy geen meer werk maakt van een menſch te dooden / dan van een hond / zoo is hy tot geen medelijden te bezingen; ja indien iemand eenige gunſt of faveur van hem verzoekt / die word zelfs gedood / of jammerlijk van hem of van zijne Negers geſlagen.

Zeker Moor gehoeytig in die landſtreeke / ziende mijn droevigen ſtaat dien ik dagelijks ondergaan moeſt (te lang om hier te verhalen) was met medelijden aangedaan / quam na my toe / en ſprak my aan in zijn eygen taale / alzoo hy een Arabier was / en wel wiſt dat ik die tale verſtond: hy vraagde my / Of ik wel weer na mijn Vaderland wilde? Ik vroeg daarop / Of dat ernſt of niet? Hy antwoordde / ja het was ernſt / hy zoude my gelepden / en gaan zelf met my naar de ſtadt Marſegan, waarin een garnizoen lag dat den Koning van Portugaal toebehoorde. Ik zeyde / Misſchien zult gy een zijdelijke vergeldinge voor uwe moeite van my verwagten / maar ik heb niets om u te geven. Hy antwoordde / dat hy zulx wel wiſt wel-

Onzen Reyziger krijgt aanzoek om weg te vlugten, en hoe.

1692. wegens mijn ſiegten toeſtand. Ik vraagde waar hy woonde? Het beſchepd was / in een plaats genaamt Aſſimore, digt by het zo eben genoemde Chriſten Garniſoen, voegende daar by / dat hy het op de goedaardigheyd van dien Gouverneur wel dorſt laten afloopen / mits dat ik op onze aankomſt aldaar by gemelde Gouverneur om een vereerinkje dooz hem zoude ſpreeken. Ik beloofde zulx te zullen doen; en zoo ik het niet deede / dat ik dan erger als een Jood mogt worden; en de Joden houden zy dooz de allerergſte en allerontrouſte onder alle volkeren. Ik vroeg / wanneer wy ons dan wat voorzien zouden tegen onze Heps? Hy antwoordde; zoo dra zich maar de minſte gelegentheyd opdee.

Hy verzoekt nog twee Engelſen met zig te neemen.

Ik bad hem verder / dat ik nog twee Engelſen meede in ons gezelſchap mogt neemen; de eene was genaamt Triſtram Bryan, geboortig van Pleymouth, en d'ander Eduard Tucker, komende van Nieu-Engeland. Eindelijk raakten wy in den tyd van vyf dagen gereed met een klepne proviſie van brood / naa maate van onze reis / want wy ſtelden voor vaſt dat wy 's nachts zouden moeten reizen / en des daags ons verbergen / om niet ontdekt te worden: 't zy hoe 't wil / wy hadden werks genoeg om dezelve in twee-en-twintig dagen te volbrengen / behalven dat wy onderweeg veel gevaar en gevry uitſtonden / gelyk uit de volgende omſtandigheyden blyken zal.

Begeven zig alle vier op zeys, en wanneer.

Op den 26. Jump 1692. gingen wy in den avondſtond uyt Macquenes, en vragten 't dien nagt zoo ver als wy konden / zynde zoo wel als de Moor die ons gelepdde / in een gedurige vreese van achterhaalt te zullen worden / wel wetende / dat indien zy ons gevonden hadden / wy het met de dood zouden hebben moeten bekopen / of men zoude ons misſchien verbrand hebben / alzo de Moor onzen Leidsman geen ander lot te verwagten hadde gehad. Met het lumkeren van den dag quamen wy by een Rivier / en daar over geraakt

zyn-

zijnde / vonden wy een klepn bosje, alwaar wy dien dag ruſten: dit was den 27ſten. 1692.

Des avonds even na zonnen ondergang was onze Gids al weder gereed om voort te trekken / zonder te weten hoe 't af zoude loopen; en ik had zeer veel moeyte hem in te ſtampen dat wy dog niet eerder behoorden te gaan voor dat het t'eenemaal donker was. Toen wy nu uit het Bosch op den regten weg geraakten / ontmoetten wy tien Mooren, hebbende eenige Ezels by zig / geladen met yzer / om naar den Keyzer te brengen / 't welk van eenen Savage, een Engels ſchipper komende van Bilboa, genomen was: dog wy volgden 't exempel van onze Gids, die haar goede nagt wenſchte / en zy ons ook: en zoo geraakten wy te dier tijd ongemoeyd voorby / want zy meenden dat wy Mooren waren / om dat wy op de zelfde wijze gekleed gingen. Wy trokken dien nagt evenwel zoo ſterk voort als 't ons eenigzins doenlijk was / hoewel in een gedurige vreeze dat de Mooren ons mogten verklikken. Tegen het aanbreeken van den dag begaven wy ons tot ruſte in eenige ſtruellen of kreupelbosjes / langs welke de Mooren hunne ſchapen / of Hunderen gingen drijven / maar Gode zy dank / niemand zag ons. Vertrek op den 27. Juny des avonds en wat hun ontmoet.

Des avonds / zijnde den 28ſten, voetteerden wy den ganſchen nagt deur; dog met het krieken van den dag konden wy geen bequame plek binden om ons te verbergen / hoe wy ook zogten; maar ontrent zonnen opgang vonden wy een plaats tuſſchen twee bergen in / alwaar de winterſche regenvlagen / die van de bergen komen afrollen / eenige holen hadden gemaakt / niet ver van het gemeen voetpad. Wy begaven ons in dezelve / en zagen verſcheyde Mooren langs dien weg heen gaan / hebbende eenige met yzer geladene Muil- en andere Ezels by zig / maar zy wierden ons niet gewaar. Het meeſte gedeelte van den dag ſliepen wy; edog de Moor of ſy Optogt van den 28. en wat hen wedervaart.

1692. hielden altijd de wagt / in welken tijd de gezeyde Moor wat palm by-een verzamelde / en slingers daar van maakte / om'er tegen Leeuwen en andere wilde beesten / steenen meede te werpen.

Den 29. ontmoeten zy eenige Mooren, die hen aanspreeken.

Wy gingen dan al wederom na Zonnen ondergang / zijnde den 29sten, voort en quamen aan de kant van een Rivier, alwaar wy een hoopen Moren en Muil-Ezels, geladen met pakgoederen / die de Zaleesche Mooren uit een prijs geligt hadden om naar den Keyzer te Macquenes te brengen / vonden pleysteren: deze vraagden onzen Gids naukeurig af / waar wy van daan quamen / en werwaarts wy gingen. Het antwoord was; Van Macquenes, en naar Salé: voorts wenste ons Moortje hen goede nagt / en gingen zonder iets verder te onderzoeken / langs de kant van de Rivier heen tot wy konden overkomen. Over zijnde / vonden wy een groote meenigte doorn- en biesbosjes: Maar dewyl onze Gids vreesde dat zig daar Leeuwen onthielden / repten wy ons zoo veel wy konden en liepen een berg op / welkers top een groot pleyn uitleverde: en dewyl wy zeer dorstig waren / stapten wy nog al een goed endeweegs verder / tot dat wy eyndelyk eenig geluit van kikvorssen en padden hoorden. Toen wy by die plaats quamen, vonden wy dat het een stilstaand en stinkend water was / hoewel wy'er / om onzen dorst te verslaan / hertig van dronken / en 't smaakte ons wel. Dat gedaan zynde gingen wy al verder en vonden een vervallen Kasteel / eertyds den Portugezen toebehoord hebbende / alwaar onze Gids gaarne zyn verblyf genoomen hadde; maar ik was van gedagten dat'er misschien wel Mooren in mogten vernagten / om datze gemeenlyk in zulke plaatzen 's nagts hun ruste neemen. Dus gingen wy voort tot wy quamen by een groot stuk lands dat vol hoog onkruyd stond / en daar bleven wy dien dag.

Opregt van

Des avonds na Zonnen ondergang / zijnde den

den 30ſten, braken wy wederom op; dog wy waren zeer doorſtig / alzoo de Zon dien dag uitneemende heet had geſcheenen / en wy den ganſchen dag onder geen andere ſchaduwe dan het onkruyd gelegen hadden. Ik vraagde onzen Gids, hoe lang het nog wel zoude aanlopen eer wy by water quamen? Hy antwoordde; Een weynig verder is een Riviertje: maar dewyl onze keelen by-na toegenepen wierden van droogte / zoo viel ons den weg geweldig lang: eyndelyk kreegen wy water / aten een ſtukje brood toe / en dat verquikte ons grootelyks. Wy ſtapten altoos voort tot dat den dag aanbrak / en leyden ons neder in 't onkruyd tot 's namiddags twee uren / te welker tyd drie vrouwsperſoonen ons wel een reys of driemaal quamen ſtooren / zonder datze onze tronp zagen: op 't laatſt quamen wy met ons dzien voor den dag / terwyl onze Gids by haar ſtond en vraagde / welk de regte weg naar Salé was? De vrouwen vraagden daarop / waar wy van daan quamen? Onze Gids antwoordde / van Tafalet, een ſtad onder dat gebied gelegen. Zy vroegen / of hy daar den ganſchen nagt vertoefd / en wie hy daar by zig hadde? Hy antwoordde daar op / Wie van zyn gebueren / 't welk vremdelingen zynde aldaar den ganſchen nagt gelegen hadden. Het is wonder / vervolgdenze / datze door de Leeuwen niet verſcheurd zyn / want daar loopt'er niet alleen een groote meenigte / maar deer nagt verſlindenze 't een of 't ander ſtuks vee van ons: voorts zeydenze dat wy ontrent nog vier mylen van Salé waren. 1692.

den 30. Juny en wat hen gebeurt.

Na Zonnen ondergang / zynde den 1. July, braken wy op / en trokken voort tot wy quamen by een bos / alwaar onze Gids gaarne halte had gehouden / maar ziende ligt in der Landlieden Tenten / en hoorende daar omtrent een Leeuw brullen / gingen wy verder / en quamen by een vervallen tooren / daar een ſchoone Fontein by was. Wy dronken eens helder / en ververſten

Den 1. July komen zy by een bosje, en waarom zy daarom niet dorſten vertoeven.

1692. ons zelven / maar dorſten daar niet blijven / uit vreze voor de Mooren, die zig daar ophielden; weshalven wy nog al wat verder gingen / tot wy quamen in een valey / alwaar wy een hol / door den winterregen gemaakt / vonden / en daarin onze ruſt namen. Even na Zonnen-opgang verſcheenen twee Mooren die palm gingen ſnijden; ik maakte onze Gids wakker die hen aanſprak / en goeden morgen wenſchte / gelijk zy ook desgelyx aan hem deeden. Zy vraagden hem; Waar hy van daan quam / en waar hy naar toe wilde? Hy antwoordde / Dat hy een wepnig aan deze zyde Tafalet van daan quam / en dat hy een groot Heylig ging bezoeken in de ſtad Temſnah. Zy voegen verder / Of hy niemand by hem had? 't beſchepd was / Ja / nog drie. Zy vraagden; of wy daar den ganſchen nagt gelegen hadden? Onze Gids zepde / Ja. 't Is wonder / vervolgdenze / dat de Leeuwen u niet verſlonden hebben; met een traden zy toe om te zien waar wy laagen / en ſpraken ons aan in 't Arabiſch: Maar de Gids zepde / dat wy die taal niet verſtonden; ondertuſſchen bleven wy ſtilletjes leggen onder onze witte ſlaaplakens / die eveneens waren als de Mooren gemeenlijk dragen. Dus gingen zy heene en lieten ons leggen / zeggende / Gy doet wel dat gy den Heylig gaat bezoeken. Wy bleven daar niet lang / maar ſtonden ten eerſten op; en een ſtukweegs daar van daan een boſſchaadje ziende / gingen wy daar na toe / uit vreeze dat zy ons te Salé verklikt / en wederkeerende / aldaar gevonden mogten hebben. Het Boſje daar wy in verborgen lagen / was vlak aan een Rivier, maar niemand durſt'er uit gaan om eens te drinken / om dat'er den ganſchen dag zoo veel volk ging ende weer boorby ging.

Worden van twee Mooren aangeſproken, en wat onze Gids hen op den mouw ſpelde.

Vogt op den 2. July en wat zen wederroer.

Den 2. July tragten wy des avonds na Zonnen ondergang de Rivier te paſſeeren; maar dewijl de ſtroom ſterk en doorgaans zeer diep was / konden wy'er niet over. Toen wy nu langs de

de kant van de Rivier hoger op gingen / quamen wy by een groote party Mooren, maar ter oorzaake van de duysterheyd zagen zy ons niet / uitgenomen een / dat een inboorling was / en toen bezig om een bundel rottingen by-een te binden / en daar mede over te zwemmen. Onze Gids wenste hem goede nagt / en de andere desgelyks wederom / en dus gingen wy al hooger op / tot dat wy een plaats vonden daar 't zoo diep niet was: wy raakten eyndelyk aan de andere kant / klommen een berg op / bezet met doornbosjes / en rustten aldaar / dog onze Moor bleef buiten 't bosje leggen. 's Morgens met Zonnen opgang quamen'er twee Mooren, by zig hebbende twee Ezels / zeggende tegen malkanderen; 't Is wonder dat de Leeuwen dien Man niet verscheurd hebben / meenende daar meede onze Gids, om dat zy hem zoo buiten 't bosje zagen leggen. 1692.

Toen de Zon onder was stapten wy al weder voort / doende ons best dat wy aan de Zeekant mogten geraken: Maar dewyl'er heel veel volks by den weg de wagt hield om met hunne honden 't wild gedierte uit de Tuynen te houden / gelyk wy hoorden / zoo agten wy het veyligst wat van die knapen af te wyken / weshalven wy wat ter zyden gingen / en onze ruste wederom onder de doornen namen. Den 3. July.

Den volgenden nagt / zynde den vierden July / gingen wy zoo ver als wy eenigzins konden / en vermoeyd en slaauw zynde namen wy onze rust. Den 4. July.

Op den 5. dito zetteden wy na Zonnen onder-gang al weder voort / tot dat wy eyndelyk quamen by een staand water / werwaarts wy door 't gerugt van de kikvorschen wierden geloodt: en alhoewel het water stonk / zoo smaakte het nogans lekker toen wy 't dronken: ja met een dronk van het zelve en een stukje brood verfristen wy ons zeer. Maar daar ter plaatze raakte ons brood op; weshalven wy nog een weynig ver- Den 5. July. nu raakte hun brood op.

1692. der gingen / en toen uitrustieden.

Den 6. July. Den 6. dito gingen wy na Zonnen ondergang altweer aan 't reiken; doch wy wierden een deel ligten gewaar van eenige inwoonders die daar onder hunne tenten vernagtten: Wy verdeelden ons voor een wijl om den regten weg uit te vinden: maar eyndelijk quam ik op een weg die de landlieden gemeenlyk gebruiken als sy ter markt gaan / en daar ontmoetten wy elkanderen weer. Wanneer wy te zamen al wederom wat voort gewandelt hadden / hoorden wy eenige honden blaffen / die (soo ik geloof) ons gewaar wierden; en niet ver daar van daan vonden wy een Leeuw effen ter zijden den weg leggen: De Gids slaat een slapende Leeuw. doch onze Moor wierd hem soo dra niet gewaar / of hy gaf den Leeuw / eer hy ontwaakte / een vinnige slag voor den kop: waarop de Leeuw tegen hem begon te brullen / en ons wel een quartieruurs verbolgde; maar onze Gids had dat slingeren met steenen soo gsif / dat de Leeuw ons eyndelijk verliet. Naderhand geraakten wy in een dalepe / aan weerkanten met een bos voorzien. Toen den dag aanquam rustieden wy in een dier bosschen / zonder dat wy een stukje brood tot ons onderhoud hadden: wy dorsten evenwel niet boswaard in gaan voor dat het klaar dag was / uit vreeze voor de Leeuwen. Wy vonden een Zoekt water voor zyne maats. stuk van een pot in 't bos / waar in de Moor uit de dalep wat water haalde en ons bragt; want wy dorsten 't niet doen / vreezende dat het volk ons zien mogte. Toen de Moor ons dat water overgaf (terwijl wy ondertusschen in zijn afwezen niet hadden gedaan als lameuteeren over onze droevige toestand / alsoo wy ons met palmbessen / gras / onkruyd / en al wat maar eetbaar was / generen moesten) zeyde hy in zijn eygen taal / God is groot: daarop liet hy ons wel vier uren alleen / verkoft ondertusschen zijn knapzak en kost'er ontrent anderhalfpond brood voor / waar van hy ons wat mee deelde / 't welk wy op aten

en

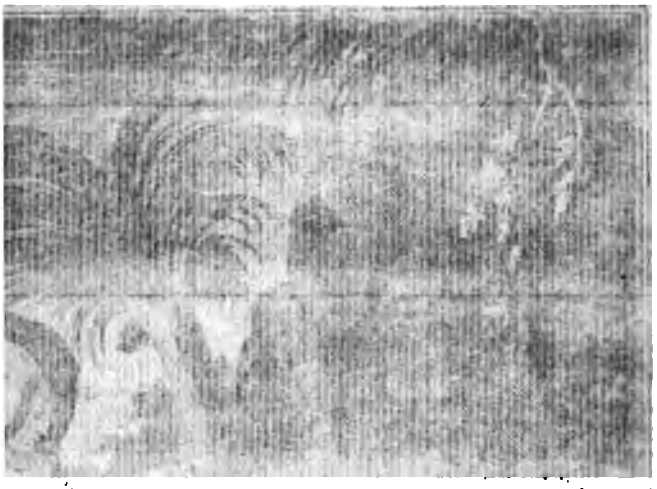

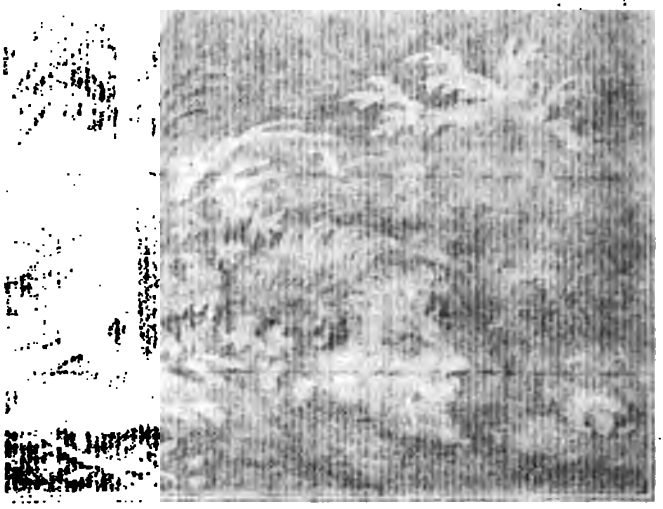

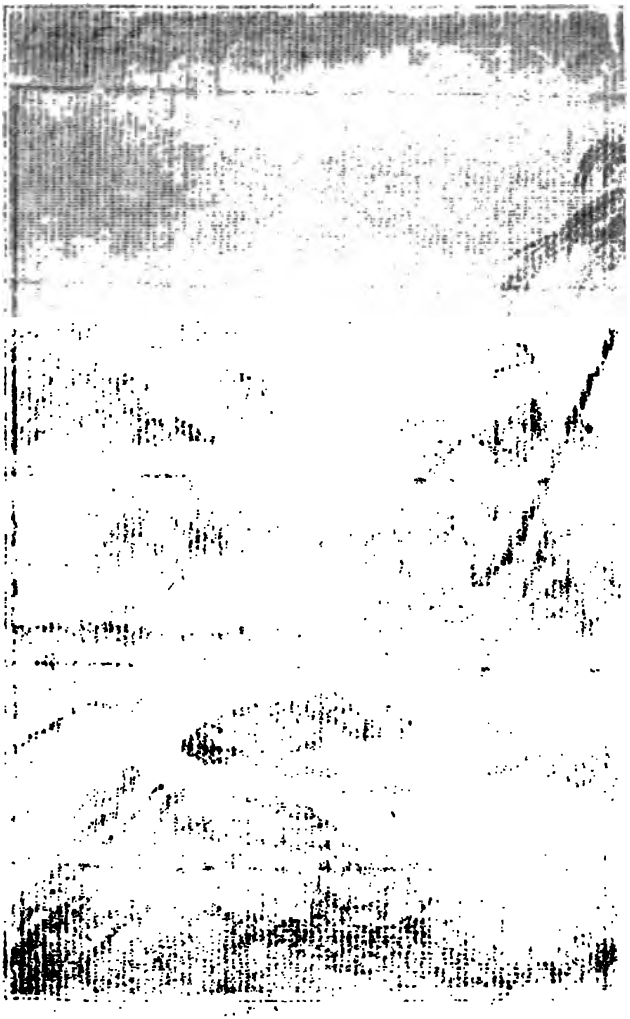

en toen haalde hy nog wat water in den pot. Na dat wy wat gegeten en gedronken hadden / begaven wy ons ter ruste / houdende twee aan twee de wagt. 1692.

Op den 7den regsden wy na zonnen ondergang al weer door; en terwijl wy door het bos gingen deed onze Moor gedurig niet anders dan stenen slingeren / of'er misschien hier of daar een Leeuw had leggen loeren. Nae dat wy nu ons zelven met wat brood en waater op nieuw ververst hadden / namen wy onze rustplaats onder de Doornen / maar water konden wy dien nagt niet meer vinden. Den 7. July.

Des anderen daags / zijnde den 8. quamen wy des nagts by een ander bosch / waarin wy een groot stuk weegs voortrukten / houdende twee van ons de gedurige wagt tegen Leeuwen en andere wilde beesten. Den 8.

Op den 9den trokken wy nog al door dat zelfde bos / maar hadden geen water. Den 9.

Den 10den gingen wy na zonnen ondergang zo ver dat wy by een Rots quamen / aan welkers voet wy een fontein vonden / en daar wat gedronken hebbende / wierden wy ganssch fris. Van daar gingen wy zoo lang tot wy by eenige doornen of struellen quamen, en hielden toen halte. Den 10.

Des morgens ontrent ten agt uuren / zijnde den 11den regende het zeer sterk / weshalven wy voortnamen dien geheelen dag te marcheren; na dat wy alvoorens wat gepluhte kooznaiten die de Gids ons bragt / in onze handen aan stuk gewreven / en by gebrek van brood opgegeten hadden. Wy gingen naar den top van eenen berg op welkers krupn een boom groeyde: wy klauterden in dien boom / en zagen een groot endeweegs van ons af de Zee. Dien ganschen dag en den volgenden nagt deden wy niet als draven tot dat wy ons des anderen daags morgens ter ruste begaven / maar zonder brood of water. Den 11. July. gingen zy by dag, en waarom.

Den 12den gingen wy des avonds na zonnen Den 12. ont-

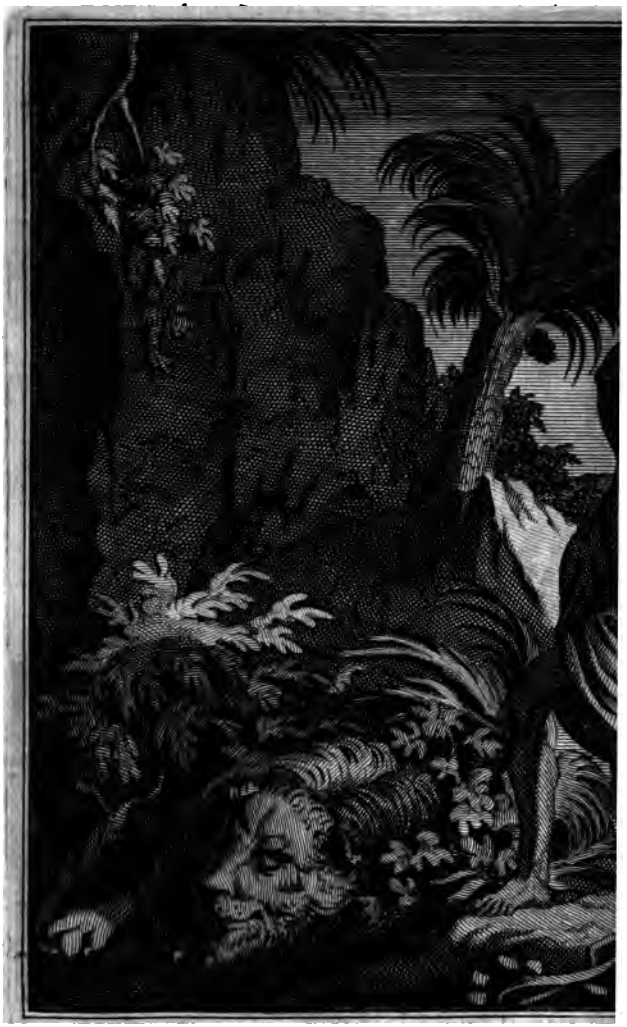

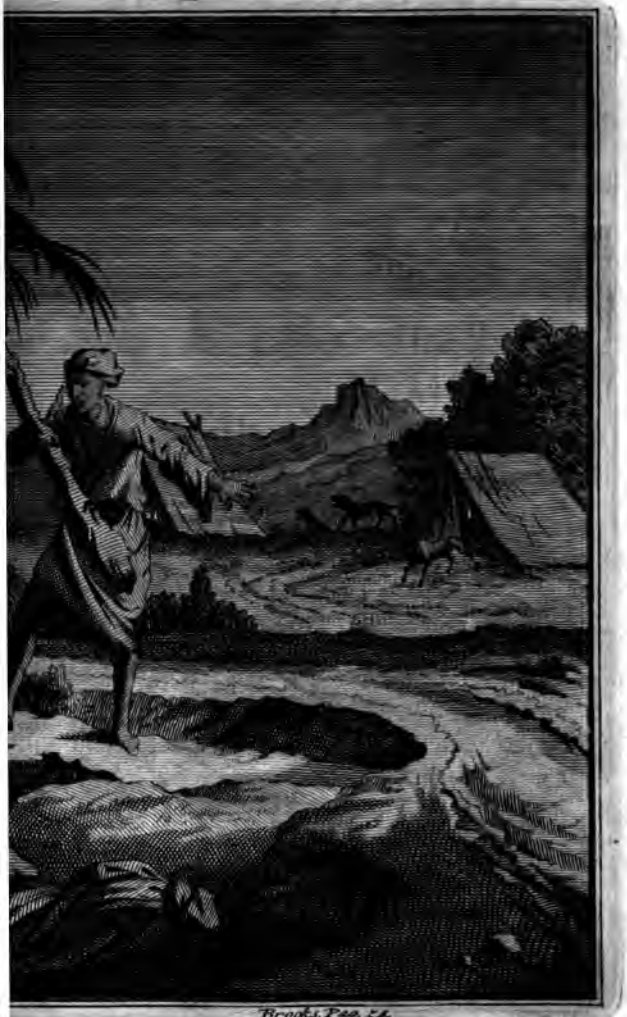

Brooks. Pag. 54.

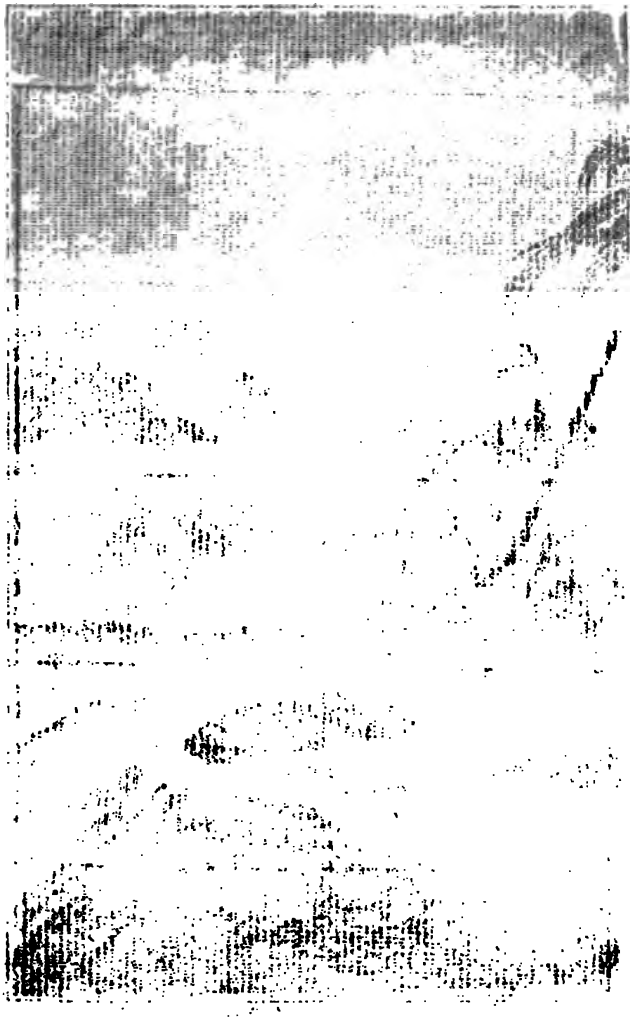

en toen haalde hy nog wat water in den pot. Na dat wy wat gegeten en gedronken hadden / begaven wy ons ter ruste / houdende twee aan twee de wagt. 1692.

Op den 7den regsden wy na zonnen ondergang al weer door; en terwijl wy door het bos gingen deed onze Moor gedurig niet anders dan stenen slingeren / of'er misschien hier of daar een Leeuw had leggen loeren. Nae dat wy nu ons zelven met wat brood en waater op nieuw ververst hadden / namen wy onze ruslplaats onder de Doornen / maar water konden wy dien nagt niet meer vinden. Den 7. July.

Des anderen daags / zijnde den 8. quamen wy des nagts by een ander bosch / waarin wy een groot stuk weegs voortrukten / houdende twee van ons de gedurige wagt tegen Leeuwen en andere wilde beesten. Den 8.

Op den 9den trokken wy nog al door dat zelfde bos / maar hadden geen water. Den 9.

Den 10den gingen wy na zonnen ondergang zo ver dat wy by een Rots quamen / aan welkers voet wy een fontein vonden / en daar wat gedronken hebbende / wierden wy ganschlyk fris. Van daar gingen wy zoo lang tot wy by eenige doornen of struellen quamen, en hielden toen halte. Den 10.

Des morgens ontrent ten agt uuren / zijnde den 11den regende het zeer sterk / weshalven wy voornamen dien geheelen dag te marcheren, na dat wy alvoorens wat gepluhte kooznairen die de Gids ons bragt / in onze handen aan stuk gewreven / en by gebrek van brood opgegeten hadden. Wy gingen naar den top van eenen berg op welkers krupn een boom groeyde: wy klauterden in dien boom / en zagen een groot endeweegs van ons af de Zee. Dien ganschen dag en den volgenden nagt beden wy niet als draven tot dat wy ons des anderen daags morgens ter ruste begaven / maar zonder brood of water. Den 11. July. gingen zy by dag, en waarom.

Den 12den gingen wy des avonds na zonnen Den 12. ont-

1692. ondergang een goed endeweegs; maar van verre hoorende het geknor en gelupt van eenige kikvorſchen en padden / gingen wy derwaarts heenen / en vonden de plaats / dog het water was bzak: maar hoe bzak het ook was / zoo ſmaakte het echter als beſte biertje / ter oozzake van onze uitgedzoogde dozſt. Een wepnig verder ontmoetten wy een man van aanzien / vooz zoo veel wy uit zijne kleedinge en gevolg / beſtaande uit tien perſonen / beſlupten konden. Onze Moor boog zig eerbiedigliik / en wenſte den Heer goeden nacht. De Heer wenſte ons het zelfde toe / en vzaagde onzen Moor in zijn eygen taale / waar wy na toe gingen? Onze Moor antwoozdde / naar Santa Crus. Waarop hy ons goe reys wenſte. Onze Moor vzoeg / waar hy van daan quam? Hy antwoozdde / van Aſſimore. Wy gingen onzen weg tot dat wy eyndelijk by eenige kreupelbosjes quaamen / en daar dien nagt ons ter ruſte lepden.

moeten zy een groot Heer, en wat hen wedervoer.

Den 13. komen zy onder Aſſimore.

Den 13den Julij ſtapten wy na zonnen ondergang al weer vooit / en geraakten zoo digt onder Aſſimore, dat wy het volk / als wy wat ſterp toelupſterden / gemaklijk konden hooren / en de ſtad zien leggen tegen de Zuydzyde van eenen berg / hebbende een Rivier vooz zig / die zoo diep is dat wy'er niet wiſten over te komen / om dat een onder ons niet ſwemmen konde: weshalven wy aan de Nooidzijde van de Rivier heen trokken / tot wy quamen by een plaats daar veel riet ſtond / alwaar wy aan de kant van de Rivier ons verblijf namen.

Den 14. ging de Gids in die ſtad om wat bzood.

Den 14 Julij ging onze Moor na zonnen opgang zijne familie, welke in die ſtad woonde / eens aanſpzeeken. Dewijl wy nu zulken langen tijd zonder bzood geweeſt waren / zoo verzogt ik onzen Moor dat hy dog wat met zig nemen wilde. Hy deed zoo; en zogt insgelijx na iets daar onze medemakker / die niet zwemmen konde / mede over de Rivier mogt raken. Des nademid-

middags ontrent vier uren quam hy weer by ons met wat brood / zeggende / dat hy ook een boom gevonden had. Toen 't donker was gingen wy den boom zien / maar dezelve was ganſch onbequaam om mede over te dryven: wy keerden derhalven weer te rug na de biezen / en bleeven daar. 1692.

Op den 15den dito de Zon het hooft boven de kimmen geſtoken hebbende / verzogt ik onze Moor, dat hy dog eens verneemen zoude aan het volk / waar men beſt over de Rivier kon komen? men zeyde / dat'er geen ander weg of middel was / dan met het ſchuytje dat by de Stad lag. Waarop onze Moor omtrent een halfuurtje hoger landwaards-in ging / alwaar hy een man en een vrou / zittende op eenen Ezel / zag door de Rivier heen waden: deze plaats nu merkte hy met eenige ſteenen / op dat wy naderhand dezelve vinden mogten; en toen tot ons wederkeerende / bleven wy aldaar tot zonnen ondergang. Maulyx waren wy opgebrooken en een weinig vooruitgegaan of wy hoorden een Leeuw brullen; dog hy verſcheen ons niet. Eyndelyk geraakten wy by de plaats die onze Moor geteekend had / en ter nederzittende overlepdden wy met malhanderen of wy daar wel over dorſten gaan / aangezien dat'er eenig volk was in zeeheren hof niet ver van ons af: maar terwyl wy met zulx te overleggen bezig waren / hoorden wy een Leeuw brommen / waarop wy ſtux onze ſpillen pakten / en door de Rivier togen; en na dat wy toen nog wat verder waren gegaan / bleven wy aldaar ruſten. Den 15. laten zy nog by Aſſimore, en waarom zoo lang.

Den 16. Julp na zonnenondergang ontrent een halfuur vooruitgerukt zynde / zagen wy een ſtad / die / volgens het zeggen van onze Moor, heylig was / werwaarts het volk / 't welk niet magtig is de ſchattinge aan den Keyzer te betalen / den toevlugt neemt. Den 16. komen zy by een heylige ſtad.

Den 17. Julp begaven wy ons na zonnenondergang al wederom op reys; dog omtrent ter mid- Den 17. ter middernagt

1692. middernagt geraakten wy zoo digt onder * Merſigan (zynde de plaats daar wy wezen moeſten, toebehoorende den Koning van Portigaal) dat wy het garnizoen beroepen konden. Ik verhefte dan myn ſtem; en de Soldaten gaven my antwoord, vragende, wie wy waren? Ik riep weederom, Wy zyn drie Chriſtenen en een Moor. Zy gaven'er aanſtonds kennis van aan den Gouverneur, en zeyden, dat wy wat naderen zouden, op dat wy van de een of d'ander Moor niet gehoord mogten worden. Wy deeden zoo; maar loopende naar een aberegtſe plaats, riepen zy ons toe, dat wy na de twee draaybruggen moeſten gaan; en daar gingen wy toen nederzitten.

komen zy by Merſigan, en beroepen het Garnizoen.

Den Gouverneur laat hen binnen. Eyndelyk quam de Gouverneur en de verdere Officieren over den muur kyken, en na dat hy ons ter deege ge-examineert hadde, liet de wagt ons door zyne orde binnen; belaſtende voorts aan zyne knegts, van ons t'zynen huyze te brengen, en wat ververſchinge te geven. Hy quam ook zelf by ons, verwonderende zig dat wy zoo zober in 't eeten en in 't drinken waren. De Gouverneur nam ons in een kamer alleen, en vraagde my, Of ik niet wes van drie mannen wiſt die van zyn Garniſoen by de Mooren gevangen genoomen waaren? Ik antwoordde, dat ik wel wiſt van twee, maar niet van de derde. De Gouverneur zeyde dat ik de Moor eens vraagen zoude, of hy wel onderneemen wilde die twee herwaarts te brengen? Ik ſtelde het de Moor voor, dewelke my verzogt, den Gouverneur te willen verzeekeren, dat hy zyn uterſte vermogen zoude in 't werk ſtellen. Hierop beſtelde de Gouverneur ons een logement: en des morgens liet hy door zyn klerk twee brieven ſchryven en aan

Vraagt na drie Ruyters, en of de Gids die ook wel zoude willen overbrengen.

De Moor neemt het aan.

* Macquenes *en* Merſigan *legt niet boven de* 200. (*Engelſe*) *mylen van elkanderen, maar doordien wy by nagt reyſden, en dikwils den weg miſten, zoo hebben wy wel* 300. *mylen gegaan eer wy by die plaats quamen.*

aan onzen Moor geeven, hebalven nog veertig 1692.
ſtukken van agten voor dat hy ons daar gebragt had; met beloſte / Indien hy die twee Portugezen Beloften van den Gouverneur.
daar bragt / de Gouverneur hem zo veel geven zoude / dat hy'er met zijn familie voor altoos genoeg aan hebben zoude om van te leven. De Moor beloofde zijn beſt te zullen doen. De Gouverneur dan belaſte dat men ons het middagmaal opzetten zoude; maar ten vier uren liet hy my en de Moor by hem koomen / en gelaſte my / den Moor in zijn taal te zeggen / indien hy in zijne te ruggekomſt ergens voor vreesde / hy wilde hem eenige Kuypers te gemoet zenden om hem op den weg te gelepden. De Moor antwoordde / dat het veplígſt voor hem was alleen te gaan. Des avonds gaf den Gouverneur hem zoo veel De Gids vermondkoſt mee als hy voor hem zelf noodig agtte trekt.
te wezen; en daar mede de Moor afſcheid nemende / ging henen / en aanvaarde de reys.

Ontrent drie weeken daar na quam'er een Portugies oorlogsſchip in die haven om 1800. Soldaten uit dat Garniſoen af te loſſen: Ik vraagde den Gouverneur, of wy mee aan boord mogten gaan? Hy ſtond ons zulx gewillig toe: maar na dat wy ontrent vier dagen aan boord geweeſt / en de meeſte Soldaten al t' ſcheep waren / zoo zond de Kapteyn, door de Lieutenant van de Pinas, een briefje aan den Gouverneur, verzoekende dat hy dog de overige ten eerſten wilde aan boord ſchikken. Toen nu de Pinas naar 't ſtrand quam afzakken / verwonderde het janhagel van ons ſchip zig geweldig datze daar Mooren zagen / en vraagden / Wat die daar deeden? De Portugieſe Kapteyn zeyde / zy komen met een vredevlag, om over drie Mooren, die by de onze genomen zijn / in onderhandeling te treeden. Zy booden den Gouverneur twee duizent daalders voor de drie / om dat'er een Sjak of Gouverneur onder was; of anders zoo veel waardy aan runderen, ſchapen, of koorn in plaats van geld. Onzen Reyziger gaat ſcheep.

De

1692. De Gouverneur zeyde neen / daar zijn dzie Kupters / behoorende tot dit Garniſoen / gevangen / en zoo als ik hoor / zijn'er nog twee van te Macquenes. Zy antwoozdden / Wy weten wel van wie gy dat gehoord hebt / dat hebben de Chriſtenen die dooz de Moor herwaarts gebragt zijn / U gezegt: maar / zeyden zy / de Moor heeft dat duur genoeg moeten betalen; want hy is met de ſtukken van achten en de dzieven gevangen gekregen / dooz den Keyzer gedzagt / en levendig verbzand: dan welk woozd de Gouverneur zeer ontſtelde / zeggende daarop; Ik hoor dat'er nog twee van die Kupters te Macquenes in leven zijn / maar ik dzees dat de derde dood is / om dat ik 'er niets van hooz / gaat naar den Keyzer en accordeer met hem over die twee Chriſtenen, en als gy dezelve hier bzengt / zal ik u de dzie Mooren in de plaats geven. Zy antwoordden / dat niet te konnen doen. Dan zult gy / zeyde de Gouverneur, de Mooren noopt krygen. Wanneer nu des avonds de onze aan boozd quaamen / vzaagde ik / wat'er nieuws was? Zy zeyden / zeer flegt nieuws; want daar zijn een partij Mooren by onzen Gouverneur geweeſt / en hebben hem verhaalt / dat de Gids, die u lieden tot hier toe heeft geconvoyeert, gevangen en levendig verbzand is. Toen ik dat hoozde / wierd ik zeer bedzoefd / wetende hoe trouwhartig die Moor omtrent ons in het blugten van Macquenes / op den weg had de te werk gegaan.

De Gouverneur krygt tyding dat de Gids gevangen en verbrand is.

Komſt te Liſſabon. Wy raakten eyndelijk t'zepl / en quamen dooz Gods goedheyd behouden te Liſſabon aan / alwaar wy naar 's Konings Paleys gingen, en zijne Majeſteyt lieten bedanken dooz het goede dat zijn Gouverneur aan ons hadde bewezen.

Toen wy daar by 't Paleys quamen / ſchoot 'er een gzoote meenigte van den Adel toe / die ons vzaagde / van wat Natie dat wy waren? voegende daar by / indien wy begeerig waren den Koning te ſpzeeken / wy konden wel. Zy verwittigden den

1692. der gingen / en toen uitrusteden.

Den 6. July. Den 6. dito gingen wy na Zonnen ondergang alweer aan 't reiken; ebog wy wierden een deel ligten gewaar van eenige inwoonders die daar onder hunne tenten vernagtten: Wy verdeelden ons voor een wijl om den regten weg uit te vinden: maar eyndelijk quam ik op een weg die de landlieden gemeenlijk gebruiken als zy ter markt gaan / en daar ontmoetten wy elkanderen weer. Wanneer wy te zamen al wederom wat voort gewandelt hadden / hoorden wy eenige honden blaffen / die (zoo ik geloof) ons gewaar wierden; en niet ver daar van daan vonden wy een Leeuw effen ter zyden den weg leggen:

De Gids slaat een slapende Leeuw. dog onze Moor wierd hem zoo dra niet gewaar / of hy gaf den Leeuw / eer hy ontwaakte / een vinnige slag voor den kop: waarop de Leeuw tegen hem begon te brullen / en ons wel een quartieruurs vervolgde; maar onze Gids had dat slingeren met steenen zoo gryp / dat de Leeuw ons eyndelijk verliet. Naderhand geraakten wy in een valeye / aan weerkanten met een bos voorzien. Toen den dag aanquam rusteden wy in een dier bosschen / zonder dat wy een stukje brood tot ons onderhoud hadden: wy dorsten evenwel niet boswaard in gaan voor dat het klaar dag was / uit vreeze voor de Leeuwen. Wy vonden een

Zoekt water voor zyne maats. stuk van een pot in 't bos / waar in de Moor uit de valey wat water haalde en ons bragt; want wy dorsten 't niet doen / vreezende dat het volk ons zien mogte. Toen de Moor ons dat water overgaf (terwijl wy ondertusschen in zijn afwezen niet hadden gedaan als lamenteeren over onze droevige toestand / alzoo wy ons met palmbessen / gras / onkruyd / en al wat maar eetbaar was / generen moesten) zeyde hy in zijn eygen taal / God is groot: daarop liet hy ons wel vier uren alleen / verkoft ondertusschen zijn knapzak en kost'er ontrent anderhalfpond brood voor / waar van hy ons wat mee deelde / 't welk wy op aten;

en

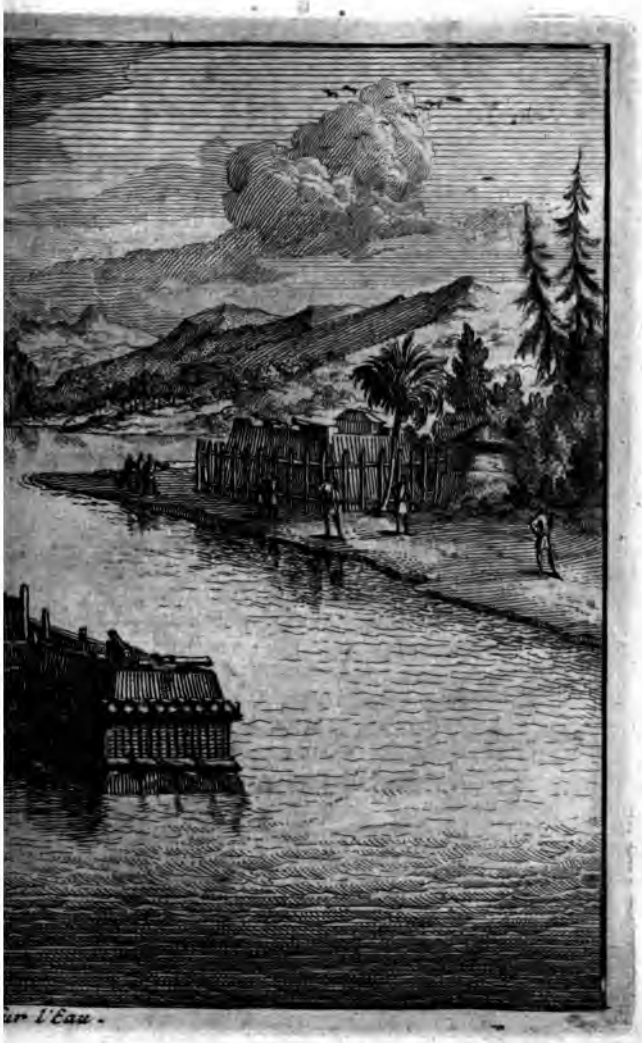

ur l'Eau.

den Koning van ons begeeren; waarop zijne Majesteyt aanstonds order gaf dat wy by hem souden komen; Hy vraagde / Of wy Frans, of Portugeez spraken? Ik zeyde / Wy spreeken wat Portugees, en ook iets van de Lingua Franca. Waarop vroeg hy / Waar wy van daan quamen? Ik deed in 't kort een verhaal van ons wedervaaren. De Koning was zeer verwonderd hoe wy zoo lang zonder brood hadden konnen leeven. Voorts vraagde zijne Majesteyt naar de andere Christenen die nog onder die slavernij zaten? Ik zeyde hem alles wat my diesaangaande te binnen quam; en verzogt / dat hy dog uit den overvloed van zijne goedertierene mildadigheyd haar in die verzuchtinge wilde gedenken. Hy antwoordde / dat hy nooit zoo veel van hen gehoord had: belovende dat hy nog voor den winter iets tot hunner verquikkinge / zoo van kleederen als mondkost / koopen en overzenden zoude. Ook vraagde hy my / of iemand van zijne onderdanen begeerd had dat ik hun toestand aan hem zoude voordragen? Ik zeyde / Neen: maar dewijl ik door Gods toelatinge deelgenoot ben geweest van die zelfde verdrukkingen / zoo weet ik zeer wel hoe 't met hen geschapen staat. 1692. Worden by den Koning gebragt en ondervraagd.

Ons afscheyd genomen hebbende / vervolgden wy onzen weg op Holland, alwaar mijne twee makkers bleven: maar ik stak over naar Engeland, daar ik (Gode zy dank voor zijne groote barmhertigheyd) behouden aanquam / ziende my door zijne Godlijke voorzienigheyd verlost uit de handen van dien wreeden Tyran, en zijn helsch Negergespuys: Wenschende / dat God almagtig alle mijne landsgenooten / 't zy Koopman of Zeeman / wil bewaren / op datze nooit in zijne barbarische handen mogen koomen te vervallen. Komst in Holland en Engeland.

EYNDE.

RE-

REGISTER

Der voornaamſte zaken in deeze Reystogt verhaald.

Larach, een ſtad, door den Keyzer van *Marocco* belegert. 28
Op wat wyze door bedrog der Monniken overgegeven. 29
Ambaſſadeurs, op wat wyze van den Keyzer van *Marocco* gehandelt worden. 39
Arm van een Engelsman, in het mineeren verlooren. 16

B.

Bedriegery van een Rover is oorzaak dat Brooks gevangen werd. 11
Bellamy, een Engels Kapiteyn word gewaarſchouwt voor een Rover. 19
Raakt met dezelve in gevegt. 20
Moet zig overgeeven, word gedood en mishandelt. 20
Beloften van den Keyzer gedaan op het mineeren. 16
door den Gouverneur van Merſigan gedaan aan een Moor weegens 2 gevangene Portugyſen. 59
Boosaardigheyd van den Keyzer aan eenige ſlaven getoont. 18
Bowry (*William*) Kapiteyn vaart met het ſchip William en Mary van Briſtol en komt te Mallaga. 9
Krygt de vreedensartykelen tuſſen de Engelſche en die van Algiers. 10
Word van een Turkſe Rover overmeeſtert. 11
Brood door een Moor voor zijn knapzak gekogt. 54
Brabbers, wat ſoort van volk, en hoe van den Keyzer gehandelt. 41
Brooks, ſie Françoys Brooks.

E.

Elias Roberts, een Engelsman, word ellendig van den Keyzer mishandelt en gedood. 46
Engelſe (3) op wat wijze uyt hunne ſlaverny behouden te Londen quamen. 18, 19
2. ſoeken het te ontvlugten, en hoe het met hen afliep. 24, 25

F.

Franſſen (300) tot ſlaven aan den Keyzer van Marocco, door die van Algiers gezonden. 43
François Brooks vertrekt van Briſtol en komt te Mallaga. 9
Komt te Marſeille, vertrekt van daar, en komt weeder te Mallaga. 10
Word met zijn ſchip van een Tangerſe Rover vermeeſtert. 11
Werd na Salé en van daar na Macquenes gevoert. 12
Alwaar hy zeer ellendig word gehandelt. *ib.*
Onderneemt neffens 2 Engelſen en een Moor te ontvlugten. 48
Onthouden zig in een bosje, en gaan wederom op weg. 49
Ontmoeten een gezelſchap van Mooren. 50
Komt aan een ſtinkend water waar uyt hy met de zyne drinkt. *ib.*

Word

Word van 3 vrouwsperſoonen ontmoet. 51
Lyd groote honger met de zijne in de wildernis. 54
Ontmoet een groot Heer van aanzien. 56
Komt met zijn gezelſchap onder *Aſſimore*. *ib.*
Paſſeert met groot gevaar over een Rivier. 57
Komt te Merſigan; en word wel van den Gouverneur onthaalt. 58
Gaat aan boord van een Portugieſch ſchip. 59
Gaat onder zeyl, en komt te Liſſabon. 60
Word by den Koning gebragt en ondervraagt. 61
Vertrekt, komt in Holland en eyndelyk in Engeland. *ib.*

G.

Gilan word van Mully Iſmaël overwonnen. 36
Goddeloosheyd van de Monniken van Alarach aan de Chriſtenen betoont. 29

K.

Kaſteel des Keyzers van Marocco beſchreeven. 37
Keyzer van Marocco, deſſelfs afkomſt beſchreeven. 34
Keert zelden t'huys zonder yemand te dooden. 35
Heeft groot vermaak om zyne ſlaven te ſlaan. 36
Maakt vreede met de Hollanders en Franſſen, maar breekt de zelve. 39
Op wat wyze en wanneer zig tot ſlapen begeeft. 40
Wanneer hy na het gebed gaat, en hoe hy zig alsdan gedraagt. 41
Mishandelt ſeer ellendig een Engelsman en een Moor. 46
Kleeding van den Keyzer van Marocco beſchreeven. 34,35
Koning van Algiers komt met 50000. mannen, om den *Keyzer* te beoorlogen. 44
Koorn-ayren by gebrek van brood gegeten. 55

L.

Leeuw werd door een Moor voor den kop geſlagen. 54
Leeuwen verſlinden veele menſen in Africa. 51
Ligbaam van een dooden Engelsman mishandelt. 24
Lyfwagt des Keyzers beſchreven. 38

M.

Macquenes, een plaats daar men de ſlaven gevangen houd. 12
Merſigan, een veſting der Portugyſen in Africa. 58
Monniken bedriegen de Gouverneur van Alarach. 29
Moor zoekt Brooks aan, om te ontvlugten. 47
Verantwoord zyn gezelſchap aan 3. vrouwsperſoonen. 51
Als mede aan 2 Moren. 52
Koopt eenig brood en bezoekt zyne vrienden in Aſſimore, 56
Neemt aan om 2 Portugyſen, te Macquenes gevangen, by den Gouverneur van Merſigan te brengen. 58
Neemt afſcheyd en vertrekt. 59
Wierd daar over levendig verbrand. 60
Mooren willen liever ſlaven in Spanjen als in hun eygen land weezen. 32.
Mully Hammet raakt om 't leven.

Slagte vergelding den Dader hier over betoont. 17
Mully Sedan word van de *Algerinen* verſlagen. 45

N.

Nicholſen (Kapiteyn) koopt eenige ſlaaven vry, dog moet de zelve wedergeven. 13

P.

Paleyſen der vrouwen van den Keyzer van Marocco beſchreven. 42

S.

Sjak handelt bedrieglyk met de gevangene en verloſte ſlaven. 13
op wat wyſe hy wierd omgebragt. 15
Slaven moeten ellendig werken in Africa. 14
Worden ſlegt van de Negers gehandelt. 22, 26, 33
Smeek-ſchrift door de Engelſe ſlaven aan Koning Karel gezonden. 12
Spanjaards van Alarach worden tot ſlaven van den Keyzer van Marocco gemaakt. 29
Veele der zelver worden ziek en ſterven. 30
Zenden een ſmeekſchrift aan den Koning van Spanjen. *ib.*
Spys des Keyzers van Marocco, hoe bereyt. 38
Steeden, waarom van den Keyzer gebouwt worden. 38
Straſoeffening van den Keyzer aan verſcheydene van zijn werkvolk gepleegt. 27, 28
aan een Engelsman en een Neger gedaan. 46

T.

Tarradant, een Stad, word van den *Keyzer* belegert. 14
Werd van de Belegeraars ingenoomen. 17

V.

Veldſlag tuſſen die van *Marocco* en die van Algiers. 45
Venetia, een Zee-Roover, overmeeſtert een Engels ſchip. 20
Krygt op een bedriegelijke wijze een ander Engels ſchip. 21
Vreede, tuſſen den Keyzer van Marocco en den Generaal der Algerinen gemaakt. 45
Vryſter (gevangene) op wat wyze van de Rovers gehandelt. 21, 22, 23
Uytwiſſeling tuſſen de Spanjaards en Moren met de ſlaven geſchied. 31

W.

Wagt door de Engelſe tegen de Leeuwen gehouden. 55
Woordenwiſſelingen tuſſen een Commandeur van een Schip van Tunis met de Kapiteyn Boury. 10
Wyven van den Keyzer van Marocco in hoe veel ſoorten die beſtaan. 41
Der zelver kleeding. 42
Wreedheyd van den Keyzer aan de zieke Chriſten ſlaven geoeffent. 25, 26
Als mede over een Neger. 27
Ook aan een zyner wyven en haar kind gepleegt. 43

EYNDE.

VOORNAME

SCHEEPS-TOGT

Van Jonkheer

OTHO FRIDRICH VANDER GREUBEN,

Brandenburgs Edelman,

Na

GUINEA,

Met 2 Keur-Vorſtelijke Fregatten,

Gedaan in het Jaar 1682. *en vervolgens.*

Verhandelende (behalven des Scheeps-voorvallen) de voornaamſte gelegentheeden van verſcheyde Zee-kuſten in *Africa* en voornamelijk der *Greyn-kuſt*, *Tand-* of *Quaqua-kuſt*, *Goud-kuſt* en verſcheyde Koningrijken omtrent die plaatſen, en des Reyſigers Togt van daar na *Terra Nova* in *America* gelegen.

Als mede

Den Aart, Zeeden, Gewoontens, Gods dienſt, Begraaffeniſſen, Erffeniſſen, Woon-plaatſen, Kleeding, Wapenen, Muſijk-konſt, Eed-ſweeren en verdere Zeldſaamheeden dier volkeren.

Door den Reyſiger ſelfs opgeteekent en nu alder-eerſt uyt het *Hoogduyts* vertaald.

Met noodig Regiſter *en* Konſt-Printen *verrijkt.*

TE LEYDEN,

By PIETER VANDER Aa, Boekverkooper, 1707.

Met Privilegie.

(3)

dat hy maar uyt een ander heeft genoomen; daar men ſig van de getuygenis van andere ook mag en moet bedienen, en niet altijd alles uyt ſijn eygen hooſd moet ter neerſtellen. Soo ſchrijft den wel-geleerden *Martijn Zeiller* in 't eerſte Deel van ſijn *Handboek Pag.* 100. en 101. Dat my heeft aangemoedigt, om mijne na *Guinea* met God gelukkig uytgevoerden Scheeps-togt op het papier te brengen. Die ik in deſe meening ook aan den beſcheyden Leſer overgeef: Egter geensſints met die gedagten, als of ik daar door eenigen naam en aanſien by de heedendaagſe geleerde Wereld tragt te maaken. Want ik ben met de ſoete beſmetting van 't veelvuldig boek-maaken ſoo geheelijk niet ingenoomen, dat ik ſchier niet wel duur ſoude willen ſweeren, dat my in geenen deelen raakte, 't geen den ſeer vernuftigen *Italiaan*, *Severus de Monzambano* in ſijn, hoewel kleyn, maar egter ſeer veel pit in-hebbend Boekje *Van den Staat des Duytſen Rijks*, aan ſijn Broeder *Lelius*, van onſen *Duytſen* Land-aard in 't gemeen, niet dan al te waar ſchrijft, als hy ſegt: *dat een onverſadelijken ſchrijf-ziekte de* Duytſe *menſchen heeft beſeeten; maar dat het aan ſeer weynige gegeeven was, jets voort te brengen, dat door de ſchranderheyd van ſijn uytvinding, of aardigheyd des verſtands, de toeſtemming van de geletterde Wereld mogt verkrijgen.*

Maar ik heb alles ter eeren Gods, en tot onderregting van goede vrienden, (waar onder gy gunſtige Leſer mede gerekent werd) geſchreeven, en ik wil ook, dat dit Werkje alſoo en niet anders mag erkent en opgenoomen werden.

Vaar dan wel *Beſcheyden Leſer*, en oordeelt van mijne *Reys-beſchrijving* na de redelijkheyd: En vertrouw vaſtelijk, dat ik uwen getrouwen en eerlijken vriend en Dienaar wil zijn en blijven, ſoo lang als ik hieten zal.

OTHO FRIDRICH VAN DER GRUBEN.

1682. menigh tot 7 ſloepen toe / om de walviſſen te vangen / op hunne ſcheepen by haar hebben / ſoo verſogten wy hen / om aan ons eene daar van te willen verkoopen / dat ſy ook gewillig deeden.

'ſ Anderen daags daar aan viel een Matroos uyt ons ſchip buyten booyd / die met groote moeyte noch gered wierd / doen-maals begonden ſoo wel mijne Soldaten als het bootsvolk ziek te worden.

Spreeken met een *Hollandſen Groenlands*-vaarder.

Na 2 dagen ontmoetten ons eenige haring-buyſen / deſe deeden ons booy brandewijn en ſpek (overmidds ſy een eed moeten doen / om buyten *Holland* geen haring te verkoopen) een tamelijke menigte verſſe / gezouten en ongezouten haring over.

Sien eenige Haring-buyſen.

d'Orcades Fayarhil, en *Schotland*.

Dese dagen hier na kreegen wy de Engelſſe Eylanden Orcades en Fayarhil in 't geſigt / liepen daar op ter linker-hand Schotland booyby. In deſe ſtreek vingen wy de ſchoonſte en ſmaakelijkſte vis / die men ſoude begeeren. Dus hebben wy 10 dagen van de Elve tot aan de Orcades, ten deele met booy- ten deele ook met tegen-winden gezeylt / 't welk uytmaakt 150. mijlen / als men 't regt toe regt aan reekent.

Krijgen de eerſte doode.

Tien dagen daar na is een Soldaat / Barent Wiſch genaamt / overleeden / dien ik na 't avondgebed onder onſe vlag / half opgerolt / in de diepte der See / heb laten begraven / en in plaats van klokken met een kanon-ſchoot laten beluyden / na een booy-afgegaan ſterf-lied en een treurige ſchalmeyen-klank.

De 2 Doode.

Den volgenden dag ſagen wy tegens den avond op 't Fregat de Mooriaan op de halve ſteng de vlag / dat een doods-teeken is / en 't welk de begraaffenis van een Soldaat te kennen gaf / ſoo ik daar na verſtond / doen beyde de ſcheepen / na 't buyten booyd ſetten van den dooden / digter by een quamen. Hoewel my deſe tijding ſlegt aanſtond: Want ſoo het ſterven ſoo had booyt-gegaan / ſoude het haaſt met alle mijn volk zijn gedaan geweeſt.

Begin van 't water-drinken.

Dese dagen hier na begon ons volk water te dzin-

dzinken / 't welk sommige / die den stank onge- 1682.
went waren / seer vreemt voorquam. Alsoo heeft
in 26 dagen na onse af-reys het vier sijn afscheyd /
en het water sijn begin by ons genoomen.

Na 2 dagen verquamen wy 4 Scheepen / die regt op ons aanzielden: Overmids wy nu om-trent Gibraltar waren / daar sig de Algierse Roo-vers meest pleegen op te houden / beelden wy ons niets anders in / als dat het Turkse Zee-roo-vers waren: wy rupmden derhalven ons schip op / en maakten ons klaar en gereet / om te slaan: ondertussen overviel ons de nagt / en wy gin-gen onsen gang al voort / en verlooren hen te-gen den mozgen uyt het gesigt. Voyt daar aan passeerden wy de hoogte van de Eylanden de Bar-les, die voor Lissabon leggen / weshalven na 't oude scheeps-regt / alle de geene / die hier nog niet geweest hadden / van de groote tee aan een touw in 't water moeten vallen en drie-maal na mal-kanderen gedoopt werden: andere / die niet val-len wilden / mogten sig met een Dukaat / Rijks-daalder / of wat minder / na mate en onderscheyd der Personen / daar van vry-koopen: ja onse boot en sloep / wierden met 4 stoop wijn / wijl se de Barles nog niet gepasseert hadden / vry-gekogt. *Gibraltar.* Sien 2 Scheepen. Schoop-doop voor de *Barles.*

Doen wy de Barles voor-by waren / begon de hitte soo sterk toe te neemen / dat se my uyt de ka-juyt dreef / en dwong onder onse scheeps-tent / in een hang-mat te slaapen. Ter deser tijd kregen wy voor de Canarise Eylanden Madera in 't ge-sigt. Aldus zijn wy van Schotland tot aan de Canarise Eylanden / met veele verandetlijke winden gezeylt / dat een streek van 500 mijlen is. Begin der hitte. *Madera.*

Madera is een vrugtbaar Eyland / volkrijk en met schoone steden bebouwt / het is geleegen tus-sen Spanjen en de Canarise Eylanden; hebben-de 18 mijlen in sijn omtrek; de lugt is 'er gesond en seer wel gematigt: het werd wegens sijn groot-te schoonheyd en vrugtbaarheyd een Koningin van alle Eylanden genaamt: want de wijn wast daar in soo grooten overvloed / dat de ranken dik-wils Beschrijving deses Ey-lands.

1682. wils meer trossen druyven / als bladeren dragen / waar van den wijn de heele wereld door vervoert werd: Nog brengt het seer veel suyker, en veele heerlijke vrugten voort. 't Is eerst van een Engelsman ontdekt / en namaals onder 't gesag van de Portugysen geraakt / onder de welke het tot nog toe is gebleeven. Thans is het met 3 welbebouwde steeden verciert / waar van de voornaamste Fundekel genaamt werd / 't welk de verblijf-plaats van den Stad-houder en den Bisschop is. Sy is seer vermaaklijk op eenen hoogen berg gelegen / met schoone kerken en kloosters opgepronkt. De andere Stad hiet Monchrico, de derde Sint Bernhard. De Inwoonders zijn geheel zeedig en neeringagtig / haren koophandel bestaat in wijn / suyker / honing / wasch / oranje-appelen en citroenen / 't heeft een beschutte en veylige haven / waar in de scheepen voor alle stormen seeker / en voor vyandlijke aanvallen beschermt leggen konnen / alsoo se met goede en sterke Kasteelen wel voorsien en bewaart is.

Des selfs steeden.

Fundekel.

Monchrico.

St. Bernhard.

Koop-handel.

Van Madera voeren wy verder / en sagen de Canarise Eylanden Ferro en Palma. Dese Eylanden zijn 't eerst van een Frans Edelman Jean de Bethencourt in 't jaar 1401. ontdekt / die men daarom den Canarisen Koning noemde. De selve heeft se in den naam van de Kroon Spanjen verovert en in besitting genoomen / welk Koninkrijk se tot nu toe nog besit / en een groot voordeel daar uyt trekt. Veele meynen; dat sy desen naam voeren van het suyker-riet Canna: andere willen den naam af haalen à Canibus, van de honden / die sig in groote meenigte daar op onthielden. Veele houden het daar voor / dat se van de Gelukkige Eylanden der ouden zijn. Heedensdaags zijn se nog seer beroemt weegens de welsingende Canarie-vogels: Sy zijn 7 in getale / lijden geen venijnig dier / niet tegenstaande de lugt daar seer heet / en al vry ongesont is. Het voornaamste Eyland van alle hiet Groot-Canariën, dit heeft een Stad van den selfden naam / gelijk mede

Canarise Eylanden.

Oorsaak des naams.

Canarie-Vogels.

mede nog eenige andere ſteden als; Allagona, Galdar en Guja. Het andere voert de naam van Ferro, dit is ook wel bekent / om dat de ouden op dit de Zuylen van Hercules hebben geplaatſt met het omſchrift: Non plus ultra. Ook hebben ſy aldaar den eerſten Meridiaan geſtelt. Het derde werd Teneriffa genaamt / dit is het grootſte / en heeft ook den hoogſten berg / de Pico genaamt / die altijd met ſneeuw bedekt / en naauwlijks te beklimmen is. Deſen berg is 8 Duytſe mijlen hoog / ſoo dat men hem op klaar weder wel 50 / of 60 mijlen ver in Zee van de ſcheepen ſien kan. Sommige wereld-beſchrijvers plaatſen op dit Eyland den Primum Meridianum. Het is seer vrugtbaar en 't heeft een ſoo treffelijken wijn / dat men jaarlijks over de 28000. stijks daalders aan hoſtlijken Canarie-Sek daar upt vervoert. De overige Eylanden zijn Gomera, Palma Nova, Forreventura en Lançerota. 1682.

Zuylen van *Hercules*.

Peco.

Overvloed van wijn.

De Spaanſe Weſt-Indiſch-vaarders pleegen gemeenelijk met de na hunne koomende Silver-vloot by de Canariſe Eylanden haar Rendevous, of ſamel-plaats te houden / en bevel te wagten / in wat haven ſy in Spanjen moeſten inloopen. Wat de Eylanders aanbelangt / die zijn sterk van ligchaam / hupn van verw / breed van neus / levendig van geeſt / hoogmoedig / en seer oorlog-ſugtig / alſoo ſy hunne goederen en perſoonen ſteets wel moeten waarneemen / wijl de Turkſe Seeroovers daar omtrent geſtadig kruyſſen / veele brandelijke invallen doen / en de Inwoonders met hunne goederen gedurig mede ſleepen.

Samelplaats der *Spaanſe Weſt-Indiſch* vaarders.

Gedaante aart en Zeeden der Inwoonders.

Op Madera kreegen wy de voor ons gunſtige Ooſt Paſſade: dien dag vingen wy den Koning van de viſſen / een vergulden Dolphijn.

Koning der viſſen.

'ſ Anderen daags heel vroeg deede ſig van verre omtrent het Eyland Palma, dat op 28 graden legt / een ſchip aan ons op / 't welk / mids wy beter bezeplt waren / op den avond inhaalden / en ſagen; dat het een Hollandſch Ooſt-Indiſch-vaarder / zijnde het Eyland Mauritius genaamt / was;

Ontmoeten een *Hollandſen Ooſt-*

1682. was; 't was een schip van 500 last / 't welk 500 menschen na Oost-Indiën voerde. Overmidts het nu had gesien / dat wy alle neerstigheyd aanwenden / om het te bezeylen / had het ons voor een Zee-roover aangesien / en dieshalven sig / om te slaan / klaar gemaakt / alle zeylen tot op 3 na ingehaalt / en wagte ons in die gestalte in.

Indisch-vaarder.

Begroeten malkanderen met geschut.

Doen wy nu by-een quamen / en ons voor vrienden te kennen gaven / begroetten wy malkanderen met 5 Kanon-schooten / en bedankten malkanderen met nog 3 andere schooten. Terwijl wy nu van malkanderen afscheyd namen / liet hy sijn geheele musketterye / om te toonen / dat hy om te vegten klaar was geweest / los branden: maar daar was by-na upt onagtsaamheyd van dese musketiers een Kapitein nevens nog ander volk op ons schip geraakt geworden: wy sulk ook niet verstaande / hadden heel ligt malkanderen in 't hayr geraakt / soo den bevelhebber sijne Soldaten / om hunne onbedagtigheyd / niet had bestraft / en tegens ons sig beleeft had ontschuldigt. Dien selven avond verlieten wy den Oost-Indisch-vaarder / en liepen hem upt het gesigt; maar overmidts wy het Fregat den Mooriaan wijd van ons agter upt sagen / liepen wy ons in den wind / om daar op te wagten: 't selve quam / om met ons te spreken / soo digt by ons schip gevoopen / dat het quam 5 voeten scheelde / of wy hadden malkanderen in den grond gezeylt.

Verlaten malkanderen.

Passeeren des kreefts Sonnen-keer-kring.

Twee dagen hier na passeerden wy den Tropicus Cancri, dat is den Sonnen-keer-kring van den Kreeft / en quamen onder de Zona Torrida, of onder de versengde lugt-streek / met goede wind en groote hitte. Tot hier toe zijn wy van Madera in 6 dagen / en gevolglijk 133 mijlen gezeylt.

Rio d'Ouere.

Deze Sonne-wending legt op 23 graden en 30 minuten / regt onder de selve is een Rivier / Rio d'Onere genaamt / van de welke tot aan de rivier Senegal, of Sahagra, dat nog agter Cabo Blanco legt / is niets bysonders te sien / of aan te merken / alleen dat het een dor en een onvrugtbaar

daar land is. 't Is waar / daar woonen nog gints en herwaarts eenige arme Mooren, die meest van visschen leven / wijl het land niets / als wilde dieren / voortbrengt / daar-en-tegen geeft de Zee soo veel vis / als men soude begeeren / waar van wy 'er ook al een tamelijk deel vingen. De Portugysen onthouden sig gemeynelijk met hunne scheepen in de Bogt van Rio d'Onere, van waar sy daaglijks met hunne booten in Zee varen / en heele schuyten vol vis vangen / die sy droogen / of in-zouten / en daar-na hunne Oost Indise scheepen daar mede op reys voorsien. De Mooren, die hier maar half swart zijn / helpen hen trouwelijk: Want sy koomen dan aan strand / en helpen hen hunnen vis om een stuk brood / eenen dronk wijns / of om een oud hemd 5 / of 6 weeken schoon maaken en in-zouten. Anders is dit land geheel van fijn zand / 't welk als men 'er opgaat / onder de voeten kraakt als de bevroren sneeuw: voorts zijn van Rio d'Onere tot Cabo Blanco 34 mijlen.

1682.

Overvloed van Vis.

Hoe de *Portugysen* sig daar van bedienen.

'S Anderen daags bereykten wy Cabo Blanco, anders gesegt het Witte Hoofd, alsoo genaamt / om dat dit land uyt woeste en onvrugtbaare witte steen-klippen bestaat / op de welke nog loof / nog gras wast / ten zy hier / of daar een doorn-dosje: waarom ook de Portugysse vissers sig t' huys van allen voorraad voorsien / en die mede brengen moeten. Daar is een soo groote meenigte van vis / dat op verscheydene maalen de geheele ruyme Zee rondom ons schip geheel met vissen overdekt was / van welke wy een brave party met grooten lust vingen. De Portugysse vissers onthouden hen in een veyligen Bogt agter Cabo Blanco. Niet ver van daar loopt de Rivier Rio Sint Antonio 40 mijlen dieper landwaarts in: langs dese Riviet legt het stedetje Caragoli, alwaar veele / dog seer arme Mooren woonen / die alle op de Portugysse vissers passen / en de selve ten dienst staan. Om kort te gaan / soo dient dese geheele Land-streek van des Kreefts Sonnen-keer-kring / (Tropicus Cancri) tot aan de

Cabo Blanco levert veel vis.

Ri-

1682. mede het tegens den wind kan laveeren / en / waar het heen wil / zeplen / onder is een geelen ſlijm / dat eenig leven in ſig heeft.

Twee dagen hier na quamen wy over een Zandbank / wy wierpen ons diep-loot / en vonden 8 vademen water. 's Avonds ſtierf een Matroos / Jan Janſſen Dood genaamt / dien wy 's anderen daags zyn begraafſenis in de Zee maakten.

Matroos geſtorven.

Inwoonders tuſſen *Cabo Verde* en *Cabo Roxo*.

Van Cabo Verde, tot Cabo Roxo zyn de Inwoonders ſeer valſ en loos / overmits men nog water / nog hout / of ook eenige vrugten van 't Land mag halen / ſonder voor-afgaande Geſchenken aan de Heeren des Lands te doen: deſe zyn Koningen / Capiſcirs, of Edellieden / Prieſters / Fidalben, en Opper- en onder-Kapitepnen / of ook nog aan de langs het ſtrand woonende Mooren: welk gebruik de Hollandſe, Engelſe en Franſſe Scheepen ingevoert hebben. Deſe vereeringen beſtaan gemeenelyk in een anker brandewyn / eenige ſtaven yſer / een ſnaphaan / degen / buskruyt en meer andere diergelyke dingen / daar ſe luſt toe hebben. Wat de Portugyſen aangaat / de ſelve doen groote vereeringen aan de Moorſe Koningen / om der ſelver gunſt te winnen / wyl ſy niet alleen onder de Swarten vermengt woonen / maar ook Swarte wyven trouwen.

Wat Koopmanſchap aldaar valt.

Wat den Koophandel aangaat van Cabo Verde tot Cabo Roxo, dat 44 mylen is / de ſelve beſtaat in Hupden / Waſch / Amber, Elpenbeen / en Slaven / egter werd het meeſte Volk aan 't ſtrand / als tot Suala en Rio Gambio verhandelt / aldaar gelyk ook langs de heele Kuſt van Guinea hebben ſe geen geld / maar alleen waaren / en op ſommige plaatſen een vrugt / genaamt Cola, die als Kaſtanjen op hooge boomen waſſen / bont en purperagtig van berw / een weynig wit / en bitter van ſmaak: De Swarten eeten daar van een weynig na de maaltyd / daar na drinken ſy / overmits deſe Cola een lieffelyken ſmaak aan 't water geeft. Deſe Cola waſt in overvloed te Siërra Liona, alwaar ſe de Portu-

Vrugt *Cola* een gangbaare munt aldaar.

gy-

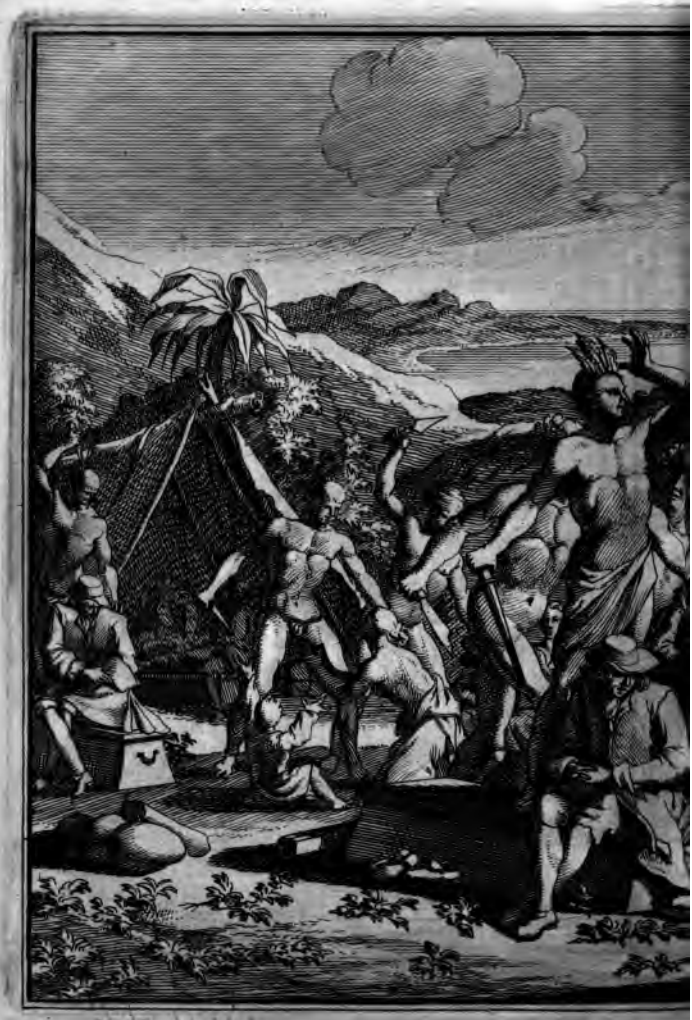

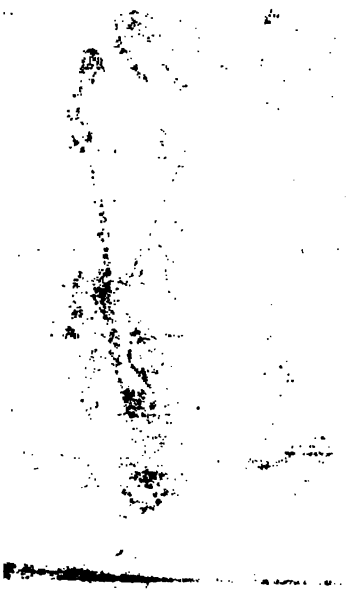

1682. na dansten sy met hunnen Kapiteyn / op den toon van onse Schalmeyen / die wakker opdeunden. Van hun leven / handel en wandel / sal ik in 't vervolg spreeken:

Aart en Zeeden deses Volks.

Van Cabo Verde af tot aan Siërra Liona toe / en verder leven de Mooren onder het gebied van hunne Koningen / die hen / na dat de misdaad is / hard / of sagt straffen. Als yemant beledigt / of mishandelt is / en daar over regt-dag sal gehouden werden / sit de Koning in 't openbaar / omtrent hem staan eenige Edelluyden / of Rigters: dan komt den klager te voorschijn / valt op de knyen / onderstut sijn hoofd met sijne elleboogen / en spreekt tegens den Koning; Donda, waar op de Rigters antwoorden: Mo. Daar op werd in de tegenwoordigheyd des Konings / de klagten aan een van de Raden voorgedragen / die de selve opentlijk aan de andere Regters vertelt / dit gaat soo by de ry om tot aan den laatsten / welk de klagte nevens het oordeel / dat de andere gesprooken hebben / aan den Koning voor-draagt; die dese uytspraak bevestigt / of verandert na sijn goed-dunken: Heeft den beklaagde den dood verdient / soo werden alle sijne goederen tot op sijn kinds-kinderen toe verbeurt verklaart / en hy selfs werd in den Oorlog gesonden / daar hy voor aan de spits tegens den vyand / als een lijf-eygene sig moet dood vegten. Hare wooningen aangaande de selve zijn seer kleyn / boven op en rondom met riet en Palm-bladen bedekt / van een ronde / of langagtige gedaante / van 12 tot 13 voeten hoog / en 8 / of 9 wijd / de deuren daar van zijn maar 4 voeten hoog / soo dat men / sonder sig te buygen / daar niet in kan gaan. Hunne slaapplaats is een voet hoog van der aarde / in een hoek van de hut van leem gemaakt / zijnde 3 voeten breed en met een van riet / of biesen gemaakte mat bedekt. De Schoorsteen bestaat uyt 2 steenen / die midden in dit Paleys leggen / op de welke sy Milie, vis en vleys kooken en bakken. De wanden en vloeren zijn uyt den natuurlijken grond /

Gezigt des Konings.

Uytspraak van het Vonnis.

Armelijke wooningen.

Slaap-plaatsen.

grond / of van een roode leem. Hier nevens heeft 1682.
elk dorp een byſondere plaats uytgekooren / en tot hunne t'ſamen-komſten geſchikt / 't welk bo- Plaats van By-een-komſt.
ven de andere hupſen wat uytſteekt en verheeven ſtaat. 'Onder is dit een voet hoog met leem beſtreeken en bepleptert.

Aldaar vergaderen ſy ſig met hunne Bevel-hebbers / rooken Tabak / mannen / vrouwen en kinderen door malkanderen / wijl ſy van deſen rook ſoo veel houden / dat ſe niet alleen geſtadig by daag rooken / maar ook 's nagts in klepne ſakjens de Tabak als een koſtelijk Juweel om den hals hangen. Haar aangeſigt / lijf en handen beſnijden en doorkerven ſy / wijvende daar na de wonde met bus-krupd / of een ſeeker krupd / op dat het lijk-teeken ſig te dupdelijker ſoude vertoonen. Hoe ſwarter dat ſe zijn / hoe ſchoonder dat ſe meenen te weeſen; Ja ſy houden ſoo veel van haar ſwarte verw / dat ſy ſig alle morgen van 't hoofd tot de voeten met vet / of olp ſmeeren; Als nu de heete Sonnen-ſchijn daar op komt / ſmelt dit vet / dat ſy dan in hun hupd in-wryven / en den heelen dag daar na als een ſpiegel blinken. De oorſaak hier van is tweederlep: Eerſt overmits ſy daar van ſwarter worden / en ten anderen / dat 'er de hoofd-pijn mede overgaat / anders ſoude door de onlijdelijke hitte / terwijl ſy naakt loopen / hunne hupd op hun lijf van een ſplijten / en haar de hoofd-pijn onverdraaglijk vallen / 't welk dit ſmeeren geheel wegneemt / en hun de hupd leenig en ſagt maakt / gelijk ik ſelfs geſien en bevonden heb. Deſe gewoonte is by alle Swarten gemeyn.

Tabak van een yeder gerookt.

Kerven en ſnijden haar lighaam.

Beſmeeren ſig met vet, en waarom.

Wat hunnen Gods-dienſt aangaat / ſy bidden alle / ſoo die van Cabo Verde, Refuſco, Suala, Porta Dela, tot aan Cabo Roxo den Dupvel aan / wien ſy jaarlijks een deel van hunne goederen / maar alle 5 / of 7 jaren yeder een menſch op-offeren / ook wel 2 / of meer / na dat ſy na hun ſeggen van den Dupvel ſchade geleeden / of groote ſonden begaan hebben. Haar Kerk is een

Duyvels-dienſt, en verfoeylijk Menſchen-offer.

1682. tuyn met palen / als met en Staketſel omringt / die van boven open is. Eer ſy 'er intreeden leggen ſy alles van ſig af tot op hunne Meſſen toe / dan gaan ſy in 't beede-huys / vallen op hunne knyen / ſteeken de handen voor-uyt / ſlaan ſe over het hoofd te ſamen / buygen hun aangeſigt na de aarde / en bidden van den Duyvel / wat ſy van doen hebben. Na dat ſy dit gebed drie / of vier-maal herdaan hebben / gaan ſe wederom te rug. Terwyl ſy nu hun vet voorhoofd tegens den grond aan-ſtooten / en 't ſtof en ſlyk hen aan de kop blyft hangen / derven ſy dat niet af-weegen / maar moeten het ſoo lang daar op laten ſitten / tot dat het van ſelfs daar af valt.

Hun Kerk. Grimmatzen.

Kleeding der Mannen.

Van hunne kleeding valt wepnig te ſeggen / overmits ſy gantſch naakt gaan / uytgenoomen midden om hun lyf dragen ſy een band / waar aan ſy een ſtukje linden van een ſpan breed vaſt maken / en door de beenen door halen / om de ſchaamte daar mede te bedekken. Maar die digt aan ſtrand woonen / en wat meer als de gemeene zyn willen / dragen een ouden hoed op 't hoofd / of anders een bonten kottoenen mutz / mitſgaders een hembd van geſtreept linden met wyde mouwen.

En der Wyven.

Het Vrouw-volk is ſeer vermakelyk / om aan te ſien / mitsdien het met het boven-lyf gantſch naakt gaat / om het beneden-lyf een bonten / of witten doek draagt / en barrevoets gaat: Agter haar dragen ſe de kinderen in een gordel-doek: Het boven-lyf is van den hals tot aan den navel bont / of veel-verwig met allerlep beeld-werk / ja ook op hare borſten (die als Hollandſe Koeuyers af-hangen) hebben ſy verſchepdene blaauwe beſchilderingen met bus-krupd ingedrant / die ſy eerſt met de punt van een meſ ſuyden / om boven andere daar mede te pronken. En werd men deſe naakte boeſemen en borſten ſoo gewent / (onder de welke ook nog veel wel-gemaakte te ſien zyn) dat men ſchier daar van walgt / om 'er uyt nieuws-gierigheyd na te kyken.

Voorts

1692. tuyn met palen / als met en Staketſel omringt / die van boven open is. Eer ſy 'er intreeden leggen ſy alles van ſig af tot op hunne Meſſen toe / dan gaan ſy in 't beede-huys / vallen op hunne knyen / ſteeken de handen voor-uyt / ſlaan ſe over het hoofd te ſamen / buygen hun aangeſigt na de aarde / en bidden van den Duyvel / wat ſy van doen hebben. Na dat ſy dit gebed dzie / of vier-maal herdaan hebben / gaan ſe wederom te rug. Terwijl ſy nu hun vet voorhoofd tegens den grond aan-ſtooten / en 't ſtof en ſlijk hen aan de kop blijft hangen / derven ſy dat niet af-veegen / maar moeten het ſoo lang daar op laten ſitten / tot dat het van ſelfs daar af valt.

Hun Kerk. Grimmarzen.

Kleeding der Mannen.

Van hunne kleeding valt wepnig te ſeggen / overmits ſy gantſch naakt gaan / uytgenoomen midden om hun lijf dzagen ſy een band / waar aan ſy een ſtukje linden van een ſpan breed vaſt maken / en door de beenen door halen / om de ſchaamte daar mede te bedekken. Maar die digt aan ſtrand woonen / en wat meer als de gemeene zijn willen / dzagen een ouden hoed op 't hoofd / of anders een bonten kottoenen mutz / mitſgaders een hembd van geſtreept linden met wijde mouwen.

En der Wijven.

Het Vzouw-volk is ſeer vermakelijk / om aan te ſien / mitsdien het met het boven-lijf gantſch naakt gaat / om het beneden-lijf een bonten / of witten doek dzaagt / en barrevoets gaat: Agter haar dzagen ſe de kinderen in een gozdel-doek: Het boven-lijf is van den hals tot aan den navel bont / of veel-verwig met allerlep beeld-werk / ja ook op hare borſten (die als Hollandſe koeuyers af-hangen) hebben ſy verſcheydene blaauwe beſchilderingen met bus-krupd ingebzant / die ſy eerſt met de punt van een meſ ſnijden / om boven andere daar mede te pronken. En werd men deſe naakte boeſemen en borſten ſoo gewent / (ſonder de welke ook nog veel wel-gemaakte te ſien zijn) dat men ſchier daar van walgt / om 'er uyt nieuws-gierigheyd na te kijken.

Voorts

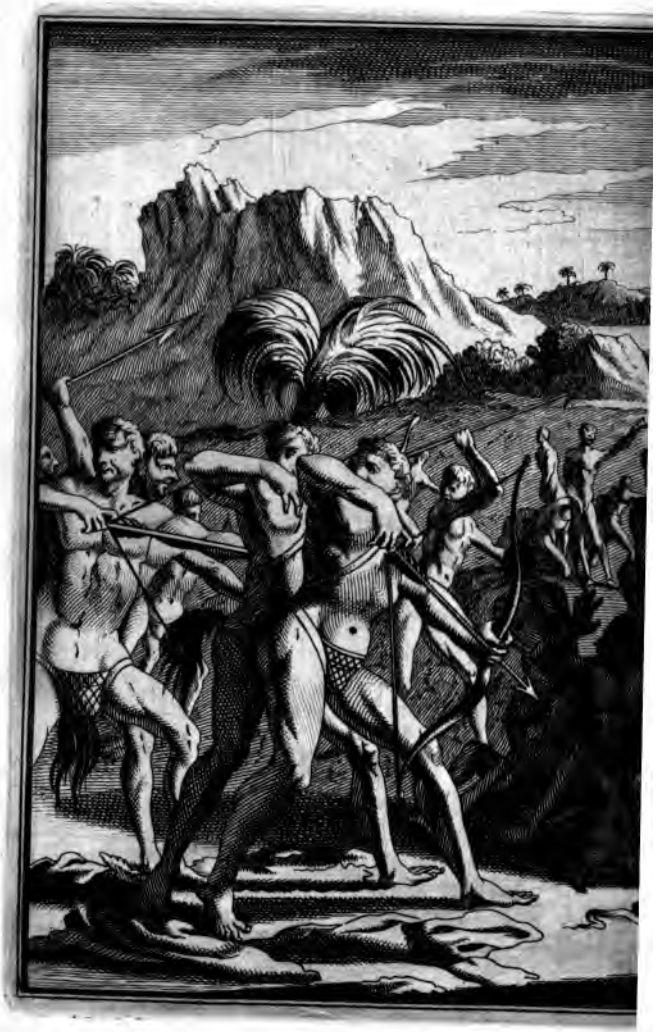

Voorts pronken sy ook seer met haar hayr / dat heel kort / gekrult en swart is / als swarte lammeren-wol. Dit hayr / soo kort als 't mag zijn / weeten sy fraay en net te vlegten / sommige als een kroon / andere als een huyf / of mutz / andere weer op een andere wijs / daar na besmeeren sy het met wit vet / of met oly van Palmboomen / waar mede sig dan in de Son begeeven / die dit vet over 't gantsche lijf doet af-druypen / wrijvende het selve sterk in haar huyd / en stinken daar van / als de Geyten-bokken / blinken te gelijk / als een spiegel. 1682.

Pronken seer met hun hayr.

Hunne Lak-werken maken sy meest selfs op een werk-tuyg / dat se in de aarde vast setten. Sy maken mede seer konstige matjens en sakjens van biesen / of basten van boomen / die sy dan met seekere boom-bladeren / of rood houd verscheydentlijk verwen. Sy rooken soo sterk Tabak / dat se de pijp noopt uyt den mond laten. Hunne spijs werd van de wijven toe-bereyd / als namentlijk op sommige plaatsen Rund-vlees en Milie, dat een soort van koorn is / 't welk men eerst kookt / daar na weer droogt / en in houte bakken / soo kleyn als zand stoot: daar na werd het door de wijven in een pot / of ketel / als pas geschooten rijst gekookt / in een houten nap / of schootel gedaan / en met de handen tot kockjens gekneed en gebakken. Dit geregt / of bereydsel is my ten eersten soo voor-gekoomen / als wanneer men by ons de kapoenen met deeg mengt. Sommige stampen het ook met een houten stamper tot meel / daar sy dan een deeg van maken / en vervolgens kleyne ronde klootjens / als erwten / die sy in eenen sak van boom-basten doen / en in den rook laten droogen. Als sy droog worden / soo eeten sy se in plaats van brood / of toe-spijs. Sy zijn soet van smaak / maar smaken een weynig na den rook.

Maken konstige Lakwerken.

Gemeene spijs.

Milie-brood.

Als van andere plaatsen / of dorpen de vrienden malkanderen besoeken / om-armen sy sig onderling / en de een vat des anders middelste vin-

Wijse van groetten.

1682. ger / dien ſy / door ſeekere hand-greep / ſoo uyt malkanderen reuken / dat hy kraakt en knapt.

Begraafeniſſen. Hunne Dooden begraven ſy eerſt onder de aarde / daar na koomen de naaſte vrienden by 't graf / ſetten daar op alderhande vrugten / als Wyn van Palm-boomen / een ſchotel vol Rijſt / Tabak met een Pyp / en wat ſy verder krygen konnen. Soo 't een handwerks-man is geweeſt / ſoo leggen ſy al het werk-tuyg / dat den overleedene by ſijn levens-tijd gebruykt heeft / op het graf; by voorbeeld ſoo het een Smid is geweeſt / ſoo leggen ſy daar op Tangen / Blaasbalken / Aambeeld / Koolen en Yſer. Is het een Viſſer geweeſt / ſoo brengen ſy Angels / Netten / Viſſen / Hengel-roeden / en wat meer tot het Viſſen noodig is / by-een: Daar-en-boven maken ſy van hout een klein afbeeldſel van een menſch / omtrent van ander-halven voet hoog / dit ſtellen ſy op 't graf / doordien geen eenige Swart onderſtaan / om 't geringſte van 't graf te ſteelen. De wyven / die geen diergelijke houte poppen maken konnen / neemen een ſtroop-wis / bindende boven aan / in plaats van den kop / een ronde bol / of pop / en ſetten dat op 't graf / om den afgeſtorvenen aldus hier mede de laatſte eer aan te doen.

Manier van bidden, en waarom. Sy bidden ſeer neerſtig en dat om 4 dingen: eerſtelijk op dat ſy daaglijks goed eeten en drinken mogten hebben / gelijk ook Spaanſe Wyn en Brandewyn. Ten tweeden overmits ſy gelooven / dat 'er een weeſen aller natuuren / of weeſen is / dat van grooter kragt als de haare is. Ten derden overmits ſy 't vaſt daar voor houden / dat alles van dien grooten Alleen-heerſcher / die alle andere weeſens en natuuren regeert / werd onderhouden. Ten vierden dewyl ſy nog een andere Wereld gelooven / die alleenlijk van eenen Alleen-heerſcher (Monarch) geregeert werd / deſen bidden ſy / dat als ſy na hun dood by hem ſullen koomen / ſy by den ſelven in genaden mogten ontfangen worden / en voor-al rykdommen bekoomen: Alſoo ſy gelooven / dat in dat leven pre-

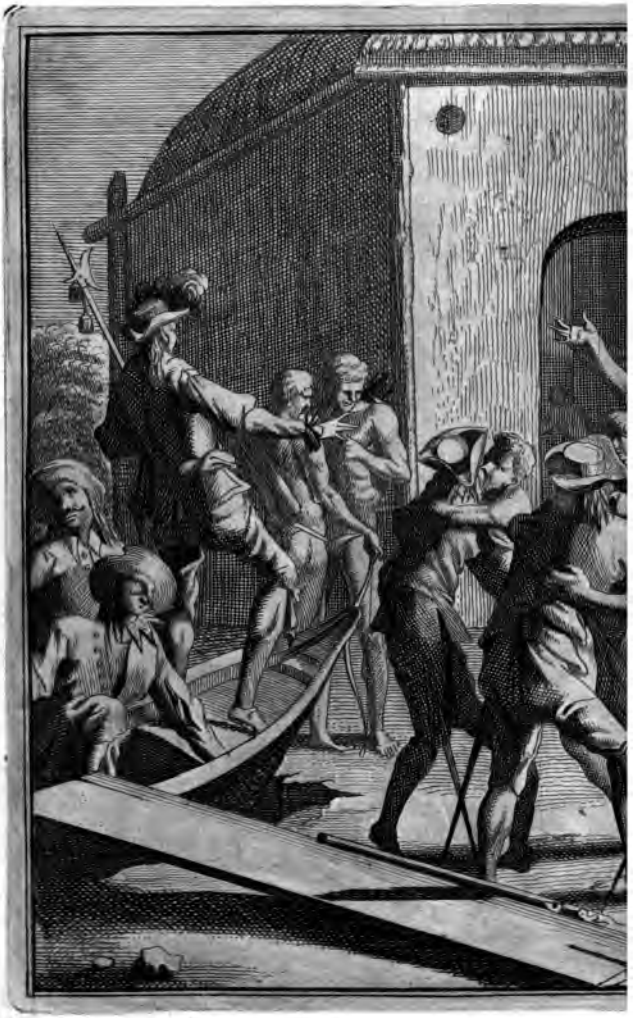

penant in plaats van 100 pond Goud / of Elpenbeen / dat hy hier mogt beſeeten hebben 1000 pond ſal krijgen / wijl tog alle hunne goederen alſ-dan tien-voudig ſullen vermeerdert werden. Ook hoopen ſy in geene Wereld verhoogt en tot groote Ampten bevordert te werden / alſoo dat een geweerſen Kapitein de eer van een Overſte ſoude bekleeden / om deſe redenen ſtaan ſy ſeer ſterk naar Ampten / en om Kapiteyns / Fidalbes, Prieſters / Capiſcirs, en ook Koningen te werden / op dat ſy in 't andere leven dies te meer aanſien / om te ſpreeken / ſouden moogen hebben. Inſgelijks beſoeken ſy vlijtig en meenigmaal de graven der dooden / om de ſelve door dat opgeregte popje aan te roepen / overmits ſy de dooden by den grooten Monarch voor hunne begunſtigers en voorſpraken houden / daarom bidden ſy de ſelve / om by den ſelven hunne voorbidders te willen weeſen; dat hy ſe op deſe Wereld lang wil laten leeven, rijk en magtig maken, op dat hy ook eens daar na daar in 't andere leven een man van aanſien mogt werden. In hun gebed ſtooten ſe met hun kop tegens den grond / om te toonen / dat ſy niet dat opgeregte beeldetje / maar hunnen vriend in de andere Wereld aanbidden / in deſe gedaante maar ter ſijner eer en gedagtenis daar ter neer ſtellen. Na dit gebed / ſtrijken ſy over hun voorhoofd van 't eene oor tot het andere een rooden ſtreep / dien ſy tot gedagtenis van hunnen vriend ſoo lang dragen / tot dat den ſtreep weer van ſelfs uptgaat. 1682.

De Afgeſtorvene aangebeeden.

Met wonderlijke grillen.

Wat de plegtigheeden der begraaffenis aanbelangt / op de ſelve koomen alle de vrienden van den overleedenen by-een tot 3 / of 400 toe; blijven dikwils 3 dagen by malkanderen / en maken een wonderlijk geraas: Want de een ſpringt / de ander weent / de derde lagt / de vierde ſpeelt / en ſy ſchreeuwen alle in 't wild door malkanderen: Daar na ſteeken ſy den dooden alle ſijne goudene ringen aan de vingeren / en begraven met heen al ſijn Goud / Elpenbeen / Kretels / ja

Lijk-plegtigheeden.

1682. al ſijn imboel / op dat hyr gints ook mogt rijk zijn / en by den Monarch in aanſien weeſen : 't Lijk begeleyden ſy t' ſamen ten grave / gelooven-de ; dat haren dooden / om ſijn groot en aan-ſienlijk gelepde / by den Monarch aanſtonts ge-hooz ſal verkrijgen / en een voornaam Bevel-heb-ber werden.

Veele Potte-bakkers. Onder andere werk-lieden hebben ſy veel Pot-te-bakkers / die de Potten en 't aarde-werk van klep / ſonder eenig werk-tuyg / met de handen kneeden en rond maken. Waar-en-boven / wijl de Chriſtenen hun jaarlijks wel 100000 Staven

Smeeden. Yſer toe-boeren / zijn onder hen ook Smeeden / die in de open lugt op 't zand arbeyden / alwaar ſy een bzeed yſer / in plaats van een aambeeld / in den grond ſlaan / ſy hebben daar nevens ook klepne blaas-balken / die uyt 2 ſchijven / 2 leedere ſakken / en eene yſere pijp beſtaan : daar mede blaſen ſy hunne hoolen op / en ſmeeden vooz ſig

Hun Geweer en Wape-nen. Pijlen / Meſſen / en meer andere noodige ſaken. Vooz hun geweer voeren ſy een Boog met Pij-len / een Aſſegay, of Werp-ſpies / een krom-mes / ſommige ook een Snaphaan / of een Muſquet / die ſy van de Chriſtenen krijgen.

Betalen hout en water. Op den derden dag / na onſe aankomſt / quam den voorgemelden Heer Water-Kapitein Jan Tho-maſſen aan ons boozd / om betaling vooz ſijn wa-ter en hout / waar vooz wy hem een paar ſtoop Brandewijn / en een paar fleſſen Wijn gaven. Om nu aan ons te toonen / wat vooz een eerlijk man / dat hy was / toonde hy ons verſcheydene Gunſt-bzieffens van veelderley Scheepen / waar van ik 'er hier maar een tot een ſtaaltje verhalen

Schoone Gunſt-brief. ſal : Den wind waayt uyt het Ooſten en Weſten. Hoed u voor de ſwarte honden ; want ſy zijn niet te vertrouwen, wijl ſy valſche ſchelmen zija, tot uw na-rigt : Ik heb gegeeven voor water en brand-hout, een Snaphaan, 3 pond Kruyd en 3 fleſſen Brandewijn. *Sierra Lione.* Het Schip. N. N.

Na dien tijd ben ik nog eenige malen aan Land ge-

gegaan / en nog wel op verſchepde plaatſen / om ſe te leeren kennen / als ook om de Negeryen te beſoeken. Maar waar wp ons heenen wendeden / vlugteden de Inwoonders voor ons beſchwaarts in / ſoo dat ik niet als hier / of daar een kreupelen / die niet meer kon loopen / en daar nevens een kat / of een hond gevonden heb. Als ik in deſe hutten trad / vond ik evenwel niets / als hier / of daar een mes / een houten ſtamper / een aarden pot / of een matjen: Soo dat den heele hups-raad naauwlijks een ſchelling / en 't heele kasteel omtrent 3 ſchellingen mag waard geweeſt zijn / zijnde 't ſelve niet anders / als een hut van de bladeren der Cocos-boomen op-geſlagen / welke wp ons een boer in eenen halven dag ſonde konnen toeſtellen. En ik mag wel met regt deſe lupden gelukkig agten / wijl hunne natuur niet ſoo wepnig te vreeden is. Sp ſorgen voor geen ſchoenen / kouſſen / hoeden / of kleederen / dzinken water / eeten een wepnig rijſt / of Milie, dat hen hunne Tupuen en Plantagies in overvloed geeven / niemant verbied hen de koſtelijkſte en ſmakelijkſte vzugten / die over-al voor neder een in 't wild waſſen / daar bp zijn ſe vzolijk / ſingen / ſpzingen / quinkeleeren en verheugen ſig / en wecten nog van ſorgen / nog van begeerte tot rijkdommen. Wijl den Engelſſen Geſag-hebber / welken wp op onſe aankomſt op ons Schip outhaalt hadden / ons verſogt had / om hem op ſijn Eyland te beſoeken; ſoo ben ik / na dat wp onſe Scheepen hadden klaar gemaakt / met den Kapitepn / en met bepde de Ingenieurs in onſe Sloep na het Epland Bens gevaren / dat 3 mijlen de Rivier op legt. Onderweegen quamen wp voor bp verſchepdene Negeryen, ſagen ook / dat ſe al daar de heerlijkſte viſſen vangen. Daar na quamen wp aan een Epland / alwaar voor deſen de Engelſſen een Logie, of Pak-hups gehad hebben / die ſe naderhand door bzand en krijg weer verlooren hebben. 't Selve als ook alle de andere daar-om heen in groote meenigte leggende Ey-

1682.

De Reyſiger gaat aan Land.

Slegten Huys-raad.

En Hutten.

Sorgeloos leven deſer Volkeren.

Hun vroliykheyd.

De Schijver vaart na *Bens*.

1682. landen/ zijn ſeer vrugtbaar in Dadel- Palm- of Cocos-boomen / Limoenen / Citroenen / Bananas, Bacovas, Ananas, Potatoes en veel meer andere nog onbekende vrugten.

Vrugtbaarheyd van dit Eyland.

Van hier roeyden wy verder op / en raakten aan 't Eyland Bens. Den Engelſſen Geſag-hebber Johan Caſe quam ons tegen / verwelkomde ons met 7 Kanon-ſchooten / en deed ons alle bedenkelijke eer aan / onthaalde ons met koſtelijke wijnen / die onlangs uyt Engeland met het voorgemelde ſchip waren gekoomen / ook met hoenders / lammeren / en een wild ſwijn / dat dien avond / tot ons geluk / van een Neger geſchooten was; daar is ſeer veel van dit wild-vraad op deſe Eylanden.

Word ſeer wel ontfangen.

't Eyland Bens beſchreeven.

Dit Eyland Bens heeft omtrent een halve mijl in ſijn omtrek / om een goede lugt te hebben / heeft men by-na alle de boomen daar van omgehakt / op dat den grond een vyer uyt-waaſſeming en wegdamping van alle beſmetting mogten hebben / en de Son de ſelve met hare vroogende warmte van alle ſompigheyd ſoude reynigen. Op een zijde daar van / alſoo 't rondom hoog legt / is de wooning (Logie) der Engelſſe, die van den Zee-kant met een muur van 8 voeten hoog is beveſtigt / daar op hebben ſy 8 ſtukken van 2 / 3 / 6 tot 8 pond toe / ſtaan. Agter de muur ſtaat een hups van gehouwen ſteenen opgehaalt / daar den Gouverneur in woont / 't welk met een Poort en een ſlegte verrotte ſtaketting omſet is / alwaar mede 2 twee ponders ſtaan: daar-na ſiet men aan de linker-hand nog een Beukery met 4 metale ſtukjens van 2 / tot 3 ponden. Noch is 'er een ander hups mede van ſteen opgehaalt / waar in des nagts de ſlaven opgeſlooten werden / welke ſoo wel by nagt / als by dag / 2 aan 2 aan de voeten geſlooten zijn.

Als ook de *Logie*.

Onder aan den berg is hunne Negery, waar in de ſlaven en ſlavinnen der Compagny woonen / die op het Eyland allerley dienſten doen moeten. Daar is ook in een valley een heerlijke Fonteyn diep

Negery beſchreeven.

diep in een klip ingehouwen / die heerlijk soet wa- 1682.
ter uptgeeft. Voor de aldaar woonende Christe-
nen, of Matroosen is 't er een langagtige hut / en
dan nog 2 bysondere hutjens / in de welke des
Gouverneurs en der Scheeps-kapitepnen hunne
Byslaapen woonen / die na hare wyse in zijde
gekleet gaan / en niets bloots aan haar lijf sien
laten.

Doen ik de Negers hutjens door-wandelde / quam ik ook by de Byslt (Concubine) van den laatst overleeden Gouverneur / die een jongetjen en een meysjen by de selve geteelt had / die half swart en half wit waren / eyter meest na den blanken kant trokken / alsoo sy lang blond haar hadden; dese werden Malaten genaamt: Die geene / welke van een Swart en een Malatinne, of van een Malaat en een Swartinne voortkoomen / zijn mede niet regt swart / en werden Castizen genaamt. *Malaten, Malatinnen en Castizen.*

Na dat wy nu 3 dagen aan een door den Engelsman braaf onthaalt waren / en met versche spijsen ons hert opgehaalt en verquikt hadden / versag hy nog ten overvloed onse sloep met limoenen / insgelijks liet hy sijne Concubinen nevens andere Swarten in sijn wooning by hem koomen / dese moesten Bajaaren, op een werktuyg als een stroopen veedel / waar aan onder Calbassen, in plaats van het stroo was / boven op houten / waar op een Swart met Trommel-stokken sloeg / hebbende om sijne handen psere bellen / die met den toon van gemelde houten over-een-stemden. Dans door *Swarte* hoeren gedaan.

Eyndelijk roepden wy weer aan ons schip / na dat wy den Gouverneur tot een tegen-besoek uptgenoodigt hadden / om dat wy gelegenthepd mogten hebben / om des selfs beleefdheyd te vergelden. Hy sloeg het ook niet af / wijl hy / behalven dat 't s anderen daags weer een schip wilde de rivier af brengen / dat aan de andere Logies moest aanbaaren. Als wy nu aan ons schip waren gekoomen / verwelkomden wy gemelden Gouverneur met 7 schooten / en deeden ons upt- *Engelsman* op het schip der *Brandenburgse* genoodigt.

1682. gelſſe ſchip aan / daar op begaf ſig den meer-gemelden Gouverneur / terwijl wy ondertuſſen onſe ankers ligteden / en in Zee liepen na Cabo del Monte, dat wy ook op den agſten dag bereikten. Dooz waar deſe 2 plaatſen leggen niet heel wijd van malkanderen. Maar wijl wy de dzoogtens van St. Anna moeſten omvaren / viel de Heps wat langer. Onſe zieken / die wy al meer als 12 hadden / wierden dooz de verſſe dzugten weer alle geſond.

Loopen in Zee en koomen te *Cabo del Monte*.

Dit booz-gemelde Cabo del Monte legt 91 mijlen van Siërra Liona, daar wy in 7 dagen quamen. Eenige mijlen agter Cabo del Monte begint de Greyn-kuſt, namelijk by het woud Mata de St. Maria van de Portugyſen genaamt; dit Greyn, dat men ook Malaguette noemt / of Grana Paradiſi is als een ſoozt van Peper / hoewel wat ſcherper. De langte van deſe Greyn-kuſt is 40 mijlen / namelijk van Mata de St. Maria tot aan Cabo di St. Clement. Het beſte grepn waſt tuſſen Rio des Eſclavos en St. Clement, dat omtrent 7 / of 8 mijlen van een lept.

Beſchrijving van het *Greyn*, en *Greyn-kuſt*.

Op deſe kuſt werd niet alleen het Grepn / maar ook goed Elpenbeen en Goud gehandelt / dat de Swarten in de Rivier Sint Paoblo en in de Rivier Lunco vinden. De beſte koopmanſchappen / die men daar heen kan bzengen / zijn ſtaven pfer / koopere ketels / meſſen / glaſe koraalen / root / blaauw en geel laken. De bewooners van de gantſche Greyn-kuſt zijn groote viſſers / ſy varen met klepne Canoes 3 / of 4 mijlen in de open Zee / de daar heen koomende ſcheepen te gemoet / by welke als ſy koomen / ſcheppen ſy met de regterhand water / en gieten dat in hunne oogen / ſchzeeuwende Guipo! dat de Kapitepn van 't ſchip dan ook doen moet. Dit is als een eed van hunne vzientſchap / of het Jurámentum Amicitiæ, als dit van beyde zijden gedaan is / koomen ſy aan boozd / om te koopmanſchappen. Sy gaan ook booz 't meeren-deel naakt / hebbende de meeſte maar een lapje doek booz de ſchaamte gebonden / van

Elpenbeen en Goud.

Inwooners van de *Greyn-kuſt*.

Hun Eed-ſweeren.

Kleeding.

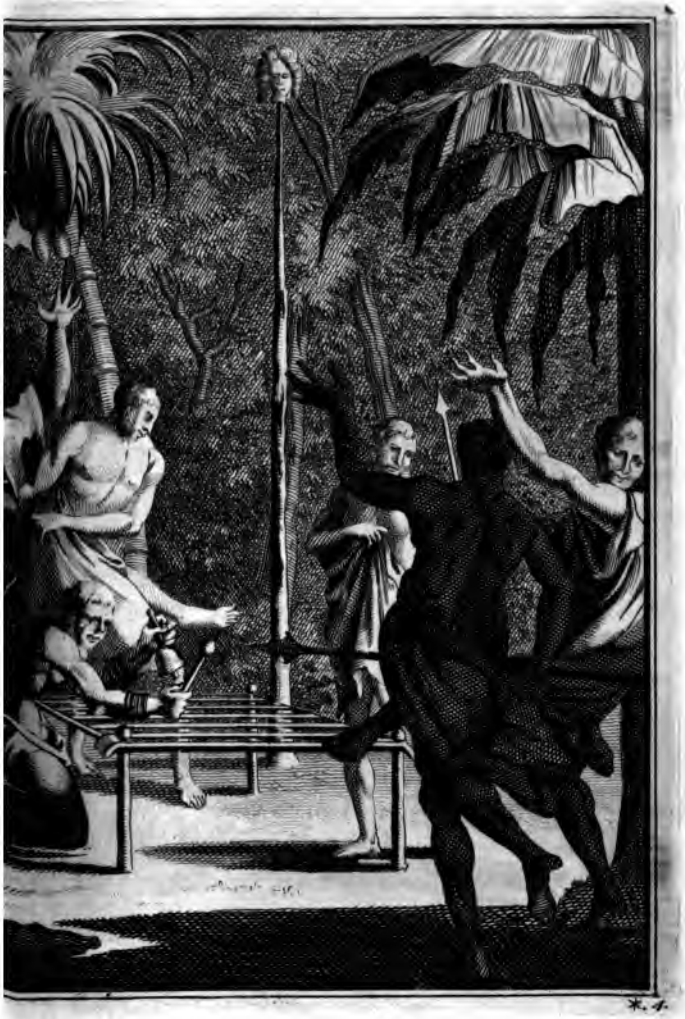

1682. Hunne dooden begraven sy met singen en springen / hoopende treffelijke Ampten door den Overleedenen by den grooten Monarch te verkrijgen / waarom sy den gestorvenen vriend voor hunnen voorspraak houden / en door hem alle noodsakelijkheeden aan den grooten Monarch laten voordragen.

Begraving hunner dooden.

Doen wy nu 's avonds aanquamen / en voor Cabo del Monte het anker hadden geworpen / stierf onsen Kajuyt-wagter aan de Land-ziekte; hy was een sterk en gesond Jongeling / en was in 4 dagen / fris / gesond / dood en begraven.

Kajuyt-wagter sterft.

Canoetje met *Negers* komt aan boord.

's Anderen daags quam een Negers-Canoetje aan ons Schip / met 3 Swarten, die sig water in de oogen gooten / en van ons den eed van getrouwigheyd af-vorderden / dien wy ook deeden; Egter wilden sy ons niet vertrouwen / maar voeren heen en weer om ons Schip / als de katten om het spek. Ten laatsten quamen sy nog aan boord / en beloofden 's anderen daags met Oliphants-tanden weerom te sullen koomen. Haar vrees quam daar van daan / om dat 'er dikwils Fransse Scheepen koomen / met voorgeeven van te willen koopmanschappen / die dan daar-na / als 10 / of 12 Negers in 't Schip gelokt hebben / daar mede weg naar West-Indiën varen / en se aldaar voor Slaven verkoopen.

Reuyling van Koopmanschappen.

Op den derden dag quam dese Canoe eerst weerom met omtrent 1000 pond Tanden: maar de andere bleeven agter. Voor dese Tanden reuylden sy Ketels / Konings Kleertjens en een Snaphaan. 's Namiddags voer ik met den Kapiteyn na Land / om te gaan sien / of sy wel soo veel Tanden hadden / als sy voorgaven. Doe wy nu nog omtrent een Pistool-schoot van Land waren / quamen over de 50 Swarten aan Strand / schreeuwende; dat wy souden aan Land koomen: Maar wy wilden hen niet vertrouwen; want sy zijn soo boos en loos / dat se de Christenen dikwils soo lang gevangen houden / tot dat se sig met een paar duysent Rijks-daalders aan

List en quaad-aardigheyd der *Swarten*.

waa-

waaren gedwongen zijn / wy en los te koopen. 1682.
Ook konden wy boven dat niet aan 't Land koomen om de barning / alsoo de Zee daar soo hoog op-stoof / dat indien dese Strand-golven onse boot hadden in 't naauw gekreegen / sy de selve in dupsent stukken geslagen hadden. Daar-en-tegen lieten de Negers niet na / om ons aan Land te noodigen / quamen daar toe eerstelijk met een Canoe aan onse boot varen / daar-na toonden sy ons over de 1000 ponden Tanden / seggende; dat sy de selve wel gaarn wilden aan onse boot brengen; maar dat se sig weegens de onstuymigheyd van de Zee niet door de brandingen dorsten wagen.

Op den vierden dag nam de Kapiteyn eenige Koopmanschappen mede / en voer weer na Land toe: doen zeagten de Negers eerst een Swart in onse boot / en begeerden een van ons Volk tot Gysselaar aan Land: Als dit nu geschiet was / handelden sy met ons / maar sogten nog eyter den schelm te speelen / wijl sy hunnen Gysselaar te vooren belast hadden / om uyt de boot te springen, en na Land te swemmen, en dan hadden wy onsen man met veel waaren moeten uyt-koopen. Maar wy merkten dese kneepen / hier-om trokken wy onsen Neger een rok aan / en knoopten dien van boven tot onderen toe / op dat wy hem daar by souden konnen vast-houden / anders had hy ons met sijn naakte huyd ligt moogen ont-glippen en ont-swemmen. Den schelmsen Neger daar-en-tegen begon al den rok los te maken en sig ter vlugt klaar te maken / wanneer wy dit vermerkende een touw namen / en hem soo lang daar mede vast bonden / tot dat se onsen Matroos weder aan boord brachten / 't welk van haar kant met veel bedenking en wooz den-wisseling toe-ging / wijl sy hem al sogten te bepraten / om by hen te blijven. Eyndelijk brachten sy ons onsen man / en namen den hunnen / ons te verstaan geevende / dat sy wensten om Blanke luyden by hen te hebben / om hunnen handel

Kapiteyn vaart aan Land.

Der Negers toe-leg ontdekt en gestruyt.

en

1682. en koopmanſchap op een beter voet te brengen / ſy braagden ons ook met eenen / of wy niet geneegen waren aldaar een Sterkte te bouwen? Sy wilden ons tot de opbouwing ſeer gaarne behulpelijk zijn: Maar wy ligten onſe ankers en voeren daar van daan op Cabo Miſerado, daar vonden wy ons Fregat den Mooriaan weer / dat voor 3 dagen by Cabo del Monte was van ons geſcheyden.

Voorſtel door de *Negers* aan de *Brandenburgſe.*

Cabo Miſerado legt 10 mijlen van Cabo del Monte, die men by klaar weer ſeer wel ſien kan. Doen wy nu ons anker hadden gewonnen / zeyden wy den Kapiteyn van 't Fregat den Mooriaan aan ons boord / die my by ſijn aankomſt bekent maakte; dat ingeval ik nog eenige begeerte had, om mijnen Vaandrig nog voor 't laatſt te ſpreeken, ik niet ſoude vertoeven, om hem te koomen ſien, alſoo hy lag en ziel-toogde: Dewijl het nu al ſeer laat was / ſtelde ik dat beſoek tot 's morgens upt / als wanneer ik hem met mijne Ingenieurs beſogte. Maar ik vond hem al buyten ſpraak / en met de dood worſtelen / die ook 2 uuren daar na volgde / en dat ook aan de Landziekte / alſoo hy zedert 9 dagen pijn in de borſt had gevoelt / en naauwlijks 3 dagen geleegen had. Ik borſt my niet verſtouten / om hem aan Land te begraven / hoewel ik digt daar-by voor anker lag / want ik vreesde; dat de Negers het doode ligbaam weer opgraven / (gelijk ſy pleegen) het hoofd op een ſtaak ſetten / daarom danſſen en 't ligbaam aan den Duyvel op-offeren ſouden. (gelijk ſulks op de voorgaande Print-verbeelding van Pag. 29. te ſien is) Hierom beval ik den Oberſteedenen in een deeken te naapen / en met 8 Kanon-koegels aan de voeten / onder 't gebalder van 3 ſchooten upt het grof geſchut tegens den avond / na Scheeps-gebruyk / in de diepe Zee te begraven.

Gelegenheyd van *Cabo Miſerado.*

Dood van den Vaandrager.

Des ſelfs begraaffenis.

Na dat nu den Vaandrager 's morgens om 10 uuren was overleeden / voer ik 's na-middags met de Kapiteyns aan 't Land Miſerado, ſonder geweer / alſoo my myn Kapiteyn had berigt / dat deſe Negers vreedſame menſchen waren / die men

Grauben gaat aan Land.

ligt

ligt door het geweer ſoude verſchrikken / en daar door den handel en koopmanſchap beder- ven. 1682.

Doen wy nu aan Land gekoomen waren / ſagen wy wel 50 kloeke en ſterke Swarten, met eenige wepnige wyven / en 2 hunner Kapiteynen / die in den beginne ſeer vriendelijk met ons omgingen / maar op 't laatſt met malkanderen heymelijk begonden te lupſteren en te ſpreeken / en na myne gedagten te overleggen / op wat wyſe ſy ons alle mogten gevangen neemen; En 't ſoude 'er ſeekerlijk toegekoomen zyn / ſoo niet een oud Kapiteyn was tuſſen beyden gekoomen / en de andere hard met woorden beſtraft had. Doen wy dit begonden te merken / gingen wy te rug naar onſe boot / alſoo wy belooft hadden / om 's anderen-daags met veel meer waaren weer te koomen. Ondertuſſen dankten wy God; dat wy heels-hupds weer aan ons Schip gekoomen waren. Dit heb ik my tot een geſtadige waarſchouwing laten dienen / om noopt ongewapent aan Land te gaan; Want de Negers hadden ons maar alle behoeven gevangen te neemen / en dan daar na ſoo veel los-geld te begeeren / als ſy gewilt hadden / ſy hadden ons ook (na 't ontfangen los-geld) alle konnen de kop af-houwen / en daar ſoude geen haan na gekraapt hebben / ook ſouden wy de eerſte niet geweeſt zyn / die ſe ſoo een poets geſpeelt hadden. Toeleg der *Negers.* Gelukkig ontkoomen.

's Anderen daags wapende den Kapiteyn de Sloep met eenige Matrooſen / en voer met een Ingenieur aan Land; Maar ſy ſouden haaſt een ongeluk gehad hebben: want de Swarten waren wel 200. ſterk / en ons volk maar 8 man met Degen en Piſtoolen gewapent / waar mede ſy wepnig hadden konnen uyt-regten / ſoo dat ſy hunne waaren moeſten geeven / gelyk ſy ſe ſelfs begeerden. Na verreuppling van alle de goederen / beloofde hen de Kapiteyn; dat hy nog meer andere uyt het Schip ſoude gaan halen, trad daar op met al ſyn volk in de boot en voer heen. Ander tegen-ſpoed voor de *Brandenburgers.*

1682. Den derden dag nam ik 30 gewapende Soldaten en 15 Matroosen / met de welke ik nevens den Kapiteyn en de Ingenieurs aan Land stapte / om onse lekke boot weer digt te maken en te harpuysen / met voorneemen / dat / soo se ons aantasten wilden / om haar braaf te ontfangen / en ik soude wel hebben dorven onderstaan / met mijn 50 man tegens 500 van hen te plok-hayren. Maar de Kapiteyn hield het daar voor; dat se niet by ons souden koomen / als sy het geweer souden sien. Naauwlijks was ik aan Land gekoomen / of ik liet mijne fluyters en schalmeyers helder opblasen / terwijl dat de andere de Vaartuygen op 't Land trokken / om de selve te pekken. Doen wy in 't begin van ons werk waren / quamen 4 Swarten by ons als Spionnen / om te bespieden / of wy ook geweer by ons hadden; Als sy dit nu gewaar wierden / bleeven sy sonder schroom by ons / riepen de andere ook by sig / tot dat omtrent 35 menschen by ons quamen / ons biddende; dat wy met hen wilden handelen. Maar wy hen een afslanend antwoord toe-voegende / bleeven sy nogtans by ons / verkoopende ons Hoenders / Rijst en meer andere ververssingen.

Gaan haar Boot aan Land harpuysen.

Greuben laat sijne *Musicanten* speelen.

Eenige van ons volk wiesschen hun linden / van welke door de Negers, dat seer handige gaauw-dieven zijn / een bonte neus-doek ontstoolen wierd; Als ik eenige Swarten wat ernstig daarom aansprak / begonden sy alle met malkanderen soo geswind na het Bos te loopen / dat men se naauwlijks met een paard soude hebben konnen in-halen / uytgenoomen 2 van hen-lieden / die Opper-hoofden waren; dese bleeven staan / riepen de andere te rug / en moesten de een na den ander in de Rivier gaan / de oogen openen en water daar in gieten / dat by hen eenen eed doen te kennen geeft. Die geene / op de welke ik agterdenken hadde / moesten hunne hemden uytschudden: dat ik hen soo seer niet liet doen / om den vermisten neus-doek / maar uyt nieuws-gierigheyd /

Behendig steelen der *Negers*.

Konnen snel loopen.

Eed der *Negers*.

hepd / om te moogen weeten / wat ſp aan hunnen hals hadden hangen / alſoo ik daar aan eenige ſnoeren gewaar wierd. Als-doen ſag ik op hun naakte lijf / raauwe lappen van hupden van allerlep wilde dieren / waar in ſp veelderlep Dupvels-werk genaapt hadden als : Tanden / Klaauwen / Stroo / Slangen-koppen / en andere afſchouwelijke toover-pzullen meer. Waar op ik hen vzaagde / waar toe deſe vuyle prullen dienden ? Gaven ſp mp met half gebzooken Portugys en half met bedupdingen te verſtaan : Dat ſy dit voor den donder droegen, op dat de ſelve hen niet beſchadigen ſoude. Deſe nieuws-gierighepd gaf mp aan-lepding / haar op Portugys verder te vzagen : Wie dan daar boven donderde, en hoe ſy hem aanbaden ? Ik liet aan hen ook een vzonk Bzandewijn / en wat bzood nebens een ſtuk ſpek geeven ; dat ſp met hunne lange meſſen in een oogenblik verdeelden / en ſeer ſmakelijk opknapten : Waar op antwoozden ſp mp ; Dat boven den grooten Monarch donderde, tot wiens eeren ſy vervolgens alſoo danſten : Sommige namen hunne Aſſagaayen, andere Meſſen / een deel bzomden en ſnozkten door de neus / daar op liepen ſp heel behendig als raſende / of dol / met ſeer wonderlijke gebaarden in 't zand rond-om / ſchzeeuwden / huppelden en ſpzongen met hunne Aſſegaayen en Meſſen / verdzaapden de oogen / knerſten met de tanden / en maakten de wonderlijkſte gebaarden van de Wereld / tot dat ten laatſten een / inſyns eer-agtens / geheel uptſinnig van doerige aandagt wierd : doen liepen de andere toe / wzongen hem met geweld de Pick / of Aſſagaay upt de hand / en klopten hem ſoo lang op den hop / tot dat hem den puer over-ging / en hy ſig bedaren liet.

1682.

Zeldſame beuſelingen door de *Negers* op hun lijf gedragen.

Guychelwerk voor den Donder.

Duyvelsdienſtig danſſen.

Ik begeerde ook te weeten / hoe ſy uyt vreugde danſten ? Als-doen verſogten ſp ; dat ik voor hen op de Schalmeyen wilde laten blaſen : daar op bedal ik een Poolſen dans op te ſpeelen / waar na de Swarten ſoo behendig huppelden / dat

Negers konnen behendig danſſen.

1682. het hen geen dans-meester soude na doen. Ja sy wisten den Cadance soo wel te houden ('t welke alle de Mooren, die ik by dupsenden gesien heb / als aangebooren schijnt) als den besten Pool: sy liepen met hunne Assagaayen seer snel na ons toe / hielden sig in een oogenblik in vollen loop stip op / schermden soo in aan-val als in verweering seer aardig en geswind / soo dat ik my daar over ten hoogsten moest verwonderen.

Wapen-oefening en drillen. Daar na toonden sy my / hoe sy tegens hunne Vyanden vegten / liepen daar op suel van my / en wendeden sig in een oogenblik geswind tegens my / als of sy my doorstooten wilden / sprongen daar op ook in de hoogte / gelijk of sy over my wilden heenen springen. Ik haalde een breeden Sabel uyt / en riep 'er een toe / dat hy als te vooren op my soude aanloopen, doen wilde hy niet / maar antwoorde / dat als sy by hunne Vyanden geweer sien, sy 10 treeden ver als-dan met de *Assagaay* daar op werpen. Ik nam een Snaphaan / seggende; hy soude nu werpen, maar hy sloeg dit ook af / seggende; ik soude hem ook niet konnen raken, daar op sprong hy soo rad van de eene zijde na de andere als een Steen-bok. Als ik dit alles met veel vergenoegen beschouwt en aangemerkt had / namen wy ons afschepd en vertrokken.

Bequame leg-plaats van *Cabo Miserado* voor de Scheepen. Wat de daar by geleegene Landen van Cabo Miserado aan-belangt / de selve zijn seer bequaam voor alle Scheepen; Men kan daar op de Kusten gemakkelijk voor anker leggen op 9 vademen water; ook seer wel hout en water halen. Aldaar zijn ook 2 treffelijke Rivieren / in de welke men gemakkelijk met een boot kan inloopen.

Worden door tegen-wind opgehouden. Op den vierden dag wonden wy onse ankers op / in voornemen om na Rio Sester te loopen; maar wy wierden door tegen-wind en de stroom te rug / tot in 't gesigt van Cabo del Monte gedreeven.

Alhoewel nu van Cabo Miserado tot aan Rio Sester maar 25 mijlen gereekent werden / soo hebben

ben wy nogtans om vooz deſen by-gebzagte ooz- 1682.
ſaaken 8 geheele dagen toegebzagt / want hoewel
tegens den avond eenige malen een goeden wind
kreegen / die onſe reys had konnen bekozten / ſoo
hebben wy egter 's nagts moeten ten anker koo-
men / uyt ſozg van Rio Seſter mis te loopen / om
dat dit land geen byſonder kenteeken heeft / maar
gelyk als de andere om-leggende plaatſen ſig blak
op-doet. Wanneer wy nu regt tegens over Rio Koomen o-
Seſter met onſe ſcheepen labeerden / quamen 2 ver *Rio Se-*
klepne Canoetjes met Negers 3 mijlen vooz-uyt *ſter* op de
by ons / te kennen geevende / dat *Sanguin* regt o- Reede.
ver ons lang, en dat des ſelfs Koning ons liet ver-
ſoeken, om aldaar te ankeren, ſy bzagten ons
ook met eenen tot op de reede vooz Rio Seſter.
Ik moeſt my op 't hoogſt verwonderen / dat de Stoutheyd
Swarten ſig ſoo wyd in Zee op hunne Canoetjes der *Swarten*
dozſten wagen / als de welke niets anders en zyn / in 't vaaren
als een klepn uytgeholt ſtuk houts / van onge- over de
baar 8 voeten lang / en 2 bzeed / waar mede ſy ſeer Zee, met
ſnel konnen vaaren / ſittende agterwaarts op hun *hunne Ca-*
hurken / met klepne riemen / of ſcheppers in de *noes.*
handen. Soo de Zee ſomtyds wat hol ſchiet / en
de Canoe omſinkt / weeten ſy 'er het water ſeer
knaphandig uyt te hooſen / en haar daar weer in
te ſlingeren. Onſen Schipper wilde het ook eens
beſoeken / om 'er op te vaaren / maar hy was 'er
ter naauwer nood aan de eene zyde in geſteegen /
of hy lag al met de andere zyde in 't water.

Soo haaſt als wy ons anker hadden gewoz- *Greuben*
pen / voer ik met den Kapitein aan land / alwaar vaart aan
ons veele Swarten verwagteden / die ons berig- Land.
ten / dat 's anderen daags hunnen Koning, die 3
mijlen de Rivier op in 't land woonde / aan 't
ſtrand koomen ſoude. Ondertuſſen beſogt ons
den Koningklyken Pzins / die my in het dozp / dat
digt aan de rivier legt / om-lepde / en my na hun
wyſs groote beleefthepd beweeg: Ondertuſſen reupl-
den en vermangelden ons ſcheeps-volk veel
ryſt en hoenderen vooz witte glaſe koraalen van
de Swarten.

1682. boomen rondom beplant is. Op de zijde van 't dorp legt des Konings Hof / met een rietten schutting afgetuynt / en bestaande upt 2 hutten / die met stroope matten zijn behangen / de een is tot sijn slaap-kamer / en de andere tot gehoor-geevinge (audientie) geschikt. In desen Hof komt hy woonen / als 'er scheepen op de reede leggen / daar hy sig anders gestadig in 't land pleegt te onthouden. Alhier verlooren wy een Matroos / die na scheeps-regt wierd over boord gewerpen.

Konings Hof.

Dood van een Matroos.

Vertrek van *Rio Sester.* Van Rio Sester liepen wy voort / en bragten het tussen Sanguin en Baffa. Hier bragten ons de Swarten veel Malaguette, of Greyn aan boord. Daar na voeren wy verder de kust langs na Setra Croe toe / en quamen op Wappo, Niffo, Setre, Paris, tot aan Cabo das Palmas. Dese gantsche streek / waar in de gesepde plaatsen leggen / beginnende van Cabo S. Clement tot Cabo das Palmas, werd Signorebo genaamt; gelijk ook mede de Greyn-kust.

Signorebo, wat streek soo genaamt.

Komst tot *Cabo das Palmas. Quaqua-kust.* In 9 dagen quamen wy van Rio Sester tot Cabo das Palmas, dat 45 mijlen zijn. Van Cabo das Palmas tot Sette Aldeas streckt sig de Tand- of Quaqua-kust, omtrent de lengte van 30 mijlen. Op voert den naam van de spraak der Inwoonders / die altijd op quaqua uytkomt / en 't staat my als nog wel voor / dat ik se heb hooren spreeken / als of 'er eenen hoop eenden in een plas onder een quakten. Van weegen een handel / die aldaar valt / werd se de Tand-kust genaamt / om dat daar seer veel olifants-tanden vallen / die de Negers met Canoes aan boord brengen / en voor pser / bekkens / ketels / of arm-ringen verhandelen. Wy betrouwden ons niet / om aan land te gaan / alsoo 't 'er seer ongesond is / en op veele plaatsen aldaar nog wilde Swarten woonen / die Canibalen, of menschen-vreeters zijn.

Tand-kust.

Menschen vreeters.

't Land Aldeas. Van Sette Aldeas tot aan den stroom Rio de Sueyro noemt men het land Aldeas; maar het hoort nog onder de Quaqua-kust, wijl des selfs Inwoonders ook met niets anders / als met tanden handelen. In

A. *Konings Hof.* B. *Konings Huysen.* C.

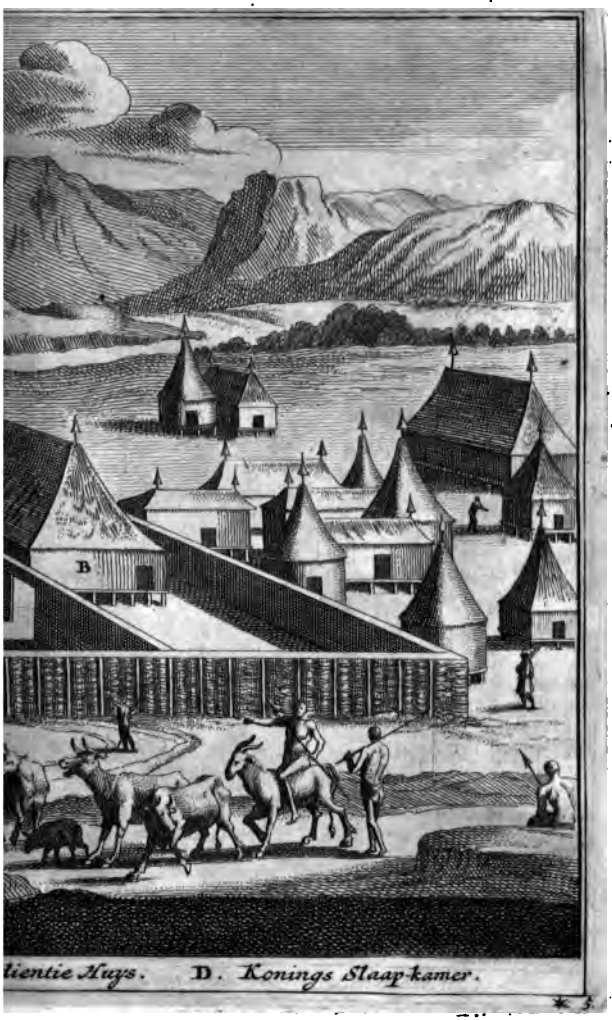

lientie Huys. D. Konings Slaap-kamer.

In verſchepdene land-kaarten werd deſe Kuſt in 2 deelen verdeelt / waar van het eene Coſta de Male Gens (om de woeſtheyd der volkeren) het andere Coſta de Bonne Gens genaamt werd / om dat daar het volk pets vziendlijcker iſ. Van Cabo das Palmas tot aan Rio de Sueyro de Coſta zijn 73 mijlen / die wp in 16 dagen hebben gezeylt / maar wp hebben den meeſten tijd hier en daar ſtil geleegen / en zijn alle deſe na-volgende plaatſen gepaſſeert / als namelijk: Het dorp Berby, daar wp ankerden: maar om dat 'er geen Canoes aan boord quamen / ons ankers weer ligteden / en naar Druvin zeylden / daar wp wederom ſtil lagen: Alhier quamen evenwel ook geen Negers aan boord / maar ſp ſtaken hier en daar groote vuuren aan / waar mede ſp malkanderen de aankomſt van vreemde ſcheepen te verſtaan geeven. Wp deeden ons beſt / om de oorſaak upt te vinden / waarom de Swarten ſig wantrouwden by ons te koomen / gelijk ſp anders plegen te doen / wp ſonden daarom onſe ſloep aan land / om ſulks by de Mooren te verneemen / dog met uptdrukkelijk bevel / om niet uyt haar vaartuyg te gaan, ook geene *Negers* by hen aan boord te laten koomen; maar om alleenlijk van verre met hen te ſpreeken, of men ſe daar toe brengen konde, om aan de ſcheepen te koomen.

1682.

Hoe ver *Cabo das Palmas* van *Rio de Sueyro de Coſta* af is.

Berby.

Druvin.

De *Negers* zijn ſchuuw voor de *Brandenburgers.*

Doen nu onſe ſloep een piſtool-ſchoot ver van 't ſtrand bleef leggen / begaven ſig de Negers in Zee / en noodigden ons volk / om aan land te koomen / de onſe daar en tegen verſogten haar aan ons ſchip. Met eenen quam een Canoe en 3 Swarten by de ſloep / om ons volk te ſpreeken: dog ſprongen 'er alle 3 in / voorneemens om onſe ſloep te vermeeſteren / dat ſeer ligt had konnen geſchieden / ſoo onſe 5 mannen / die 'er in waren / niet wel opgepaſt hadden. Sy keerden weer aan boord / verhalende / wat hen bejeegent was / en daar by / dat ſe eenige dupſent Swarten met boogen en pijlen gewapent geſien hadden / en dat ſe by-na alle waren verlooren geweeſt.

Negers ſoeken de Reyſigers te verraden.

1682. ſtaven pſer maakten den koop. Maar den Schipper / die het weegens den eenvoudigen en armen boer jammerde / joeg den ſchelmſen verkooper van hem weg / met verwijt van ſijn ſchelmſtuk.

Beſchrijving van den Landaard.

Wat de eygenſchap der Inwoonderen in 't gemeyn aangaat / ſy zijn meeſt altemaal kloeke / lange en ſterke menſchen / lief-hebbers van den Oorlog / dewijl het eene Opperhoofd met het ander dikwils 5 / of 6 jaren krijg voert; ſy konnen ſig ook wel behelpen met ſchiet-geweer / als ik ſelfs geſien heb. Sy zijn ſeer hoogh / verkoopende niet alleen hunne gevangene / die ſy in den krijg bekoomen / maar ook hunne wijven / kinderen / en naaſte vrienden / waar van ik boven 2 voorbeelden verhaalt heb: Want ſy agten hare vrouwen als de honden / en trouwen 'er ſoo veel / als ſy betalen konnen.

Vrouwen weynig geagt.

Huuwelijken.

Wijvenkoop.

Wijl nu de pryſs kleyn is / neemt een Swart ook veele wijven / want hy kan 'er een van hare Ouders / om een Os / of om een paar Geyten-bokken koopen. Deſen Os word openlijk gebraden / de vrienden van weerzijden daar op genoodigt / die hier en daar een ſtuk van 't pas half-gaare gebraad afſnijden / het met tanden van een ſcheuren / dat het bloed daar van langs haar naakte lijf af-loopt. Daar na ſuyghen / ſchreeuwen en danſſen ſy alle hoog malkanderen / als onſinnige menſchen. Hunne hupſen zijn op de voorgemelde manier gebouwt / ook is van hunne kleeding berepts geſproken / als de welke maar in een ſmal lapjen linden beſtaat / dat voor haar ſchaamte hangt.

Als een Neger ſterft / die eenige rijkdom nalaat / ſoo heeft den naaſten vrient van den afgeſtorven het meeſte regt daar toe. Als deſe dat will erven / ſoo moet hy ſijn leven ſtellen in handen van des geſtorven oudſte vrouw / de ſelve een groot meſ in de handen geven / dan voor de ſelve neder-knielen / en den blooten hals aan haar toe-repken. Soo 't wijf nu begeert de nalatenſchap ſelfs te erven / ſoo heeft ſe regt en magt / om

Gevaarlijke Erffenis.

den

den vriend met 3 ſneeden den hals af te ſnijden / en daar na behoud ſy dan de goederen / maar ſy moet dan met ſchande / als een hoer / onder de gemeente leeven. Heeft daar-en-tegen de vrouw de eer lief / ſoo ſlaat ſy den vriend met de vlakke hand in den nek / en laat hem leeven. Als-dan geeft haar den vriend een klein onderhoud van de nalatenſchap / en de weduw blijft eerlijk. Hier moet ik nu verſtouten / om den gunſtigen Leſer te vragen ; Indien ſulke erffeniſſen ook by ons een Lands-gebruyk waren, of 't wel raadſaam ſoude zijn, ons leven alſoo in de beleeftheyd van de vrouwen te ſtellen? Ik ſoude vreeſen ; dat de gierigheyd by meenige ſoo veel mogt uytwerken / dat ſe uyt liefde daar toe / alle vrienden ſouden den hals af-ſnijden : Maar dit verſta ik alhier van de gierige wijven. 1682.

Aanmerking daar op van den Schrijver.

Als de man geſtorven en met groot gehupl en geſchreeuw ter aarden is gebragt / beweenen hem de wijven nog 5 / of 6 dagen lang. Gedurende deſen tijd koomen haar hare vrienden en bloedverwanten beſoeken / koomende dikwils over de 100 wijven te ſamen / die onder malkanderen een ſeer zelsſaam misdaar maken. Na deſe treurdagen koomen de andere vrienden / en beſchenken deſe rouw-dragende met goude ringen / geblomt katroenen doek / als ſy om hun lijf binden en dragen. De vriend / die ſy by 't leven geſpaart heeft / beſoekt ſijne weldoenderinne ook / vereert aan haar eenige ringen / kleederen / ook wel een heele Oliphants-ſtaart / dien ſy boven met root / of geel doek benaapen / het overige beſtrijken ſy vet met Olij / en polijſten deſen ſtaart ſoo ſwart / dat hy blinkt / als een ſpiegel. Daar na hangen ſy dien / om mede te pronken / om haren hals / en jagen daar mede ſig de vliegen van 't lijf. Deſe ſtaarten werden van de Tand-kuſt gebragt / en geld 'er daar-na een over de 10 Ducaten. Veele van hen dragen ſe ten praal aan haar geweer / want ſy zijn ſeer raar aan de Goud-kuſt. Beweenen der Doode.

Vereeringen aan de Weduwe toegebragt.

Doen wy nu voor Abeni 3 dagen hadden ſtil

1692. gelegen / quamen dagelijks eenige Swarten met Gout aan booꝛd. Den eerſten dag beliep ons een ſeer ſwaar onweer van donder / blixem en regen / daar men geen onweer van Europa mag bp vergelijken: want vooꝛ eerſt regende het ſoo ſterk / alſ of het met bakken en emmers van den Hemel wierd af-gegooten / daar bp ſloeg den donder ſoo verbaarlijk omtrent 18 ſlagen rond-om ons Schip / dat ons allen de haꝛen te berge reeſen / en dat op peder ſlag het Schip ſcheen te ſullen verpletteren en te vergrupſen. De blixem-ſtraalen waren ſoo klaar en helder / dat men in den donkeren nagt / een halve mijl upt de Zee van 't Schip de boomen aan land ſien konde.

Een ſwaren ſtorm, en onweer.

Yſſelijke Donderſlagen en Blixemen.

Bravade der *Negers*.

Deꝛs volgenden daags ſagen wp de Swarten met hoopen langs het ſtrand loopen / en met Muſquetten onophoudelijk ſchieten: Daar-na quamen 3 Canoes onder een groot geſupg en geſchreeuw aan ons booꝛd / ter ooꝛſaak dat hunnen Kapitepn bp hen was / en ſijn krijgs-hepp bp een had / om tegens die van Iſſeni ten ſtrijde te trekken / tot wiens eere alle deſe ſchooten gedaan waren. Gedagten Kapitepn hoft van ons eenige baatjens met Bzandewijn / en oveꝛ de 800 pond Buskrupd / bleef doen niet lang bp ons / maar ſpzak: Als ik gelukkig uyt den ſlag weder te rug kom, ſal ik morgen weer by u zijn. Daar op vervoegde hp ſig ten eerſten weer na ſijn Leger / dat hem bp ſijn aankomſt met veele Muſquetſchooten verwelkomde.

Op den derden dag kreegen wp onſe Fregat weer in 't geſigt. Ik had wel dupſent-maal gewenſt / ſoo 't de tijd had willen lijden / den krijgstogt der Swarten te moogen bp-woonen / en hunne krijgs-oꝛder met mijne oogen te moogen aanſchouwen / dewijl ſp met groote magt ten ſtrijde trekken / en boven alles hunne hoofden en Oberſten groote gehooꝛſaamhepd en ontſag toedzagen. Sommige gebzupken Muſquetten / andere Aſſagaayen, en groote meſſen / begtende ſoo wzaakgierig / dat ſp gedurende het gevegt niet-tegt quar-

Oprogt ten Oorlog.

Hunne wraakgierigheyd in den ſtrijd.

quartier geven / maar als blind en dol in den strijd toeloopen / en wanneer sy geen wraak konnen neemen / sig met eygene handen het leven benemmen. 1682.

Wat de liefde tot het Vaderland kan uytwerken / heb ik seer gemaklijk aan de wilde Africanen konnen af-neemen: Alsoo ik op veele verschepdene plaatsen veele Mooren heb gevonden / die meer als 10 jaren by die van Europa in de hups-gesinnen der voornaamste en rijkste luyden / als de aanzienlijkste hups-genooten / onder de grootste vryheyd en gunst hunner Heeren hebben geleeft / maar egter sig daar-na weer na hun Vaderland hebben begeeven / en hebben dat woeste en armoedige Africaanse leven meer geagt / als alle de weelusten van Europa. Wanneer ik de reden en oorsaak daar van begeerde te weeten / wierd my geantwoord: Een mensch, die sig met weynig kan behelpen, is de rijkste en vergenoegste: In *Europa*, moesten sy van hunne vrienden vervreemt en afgesondert leeven, voor eeten en drinken sorgen, daar sy in tegendeel in haar Land by hunne vrienden zijn, de schaamte met een lap van biesen gevlogten bedekken, met eenen dronk water en een hand vol *Milie*, als de alder-vergenoegste en rijkste luyden der Wereld leven konnen. En om de waarheyd te bekennen / soo moet ik hen by-springen / en tot beslupt seggen; Dat die geene de gelukzaligste zijn / *quorum natura paucis contenta*, dat is / welker natuur met weynig te vreeden is. *Mooren* dragen hun Vaderland groote liefde toe. Redenen hier over by-gebragt. Lof der vergenoeging.

Den dag daar aan berepkten wy Cabo Sint Apolonia: Alhier quamen de Swarten aanstonts met veel Gouds aan boord. Daar bleeven wel 20 Negers overnagten by ons in 't Schip / dien se niet een sulk geraas doorbragten / dat het onmoogelijk was / om een oog toe te doen. 's Morgens hogten sy van ons 500 Musquetten / en 400 pond Bus-krupd / om hunnen Oorlog / die sy Land-waarts in voerden / voort te setten. 's Avonds quam ons Fregat weer by ons / by welks Komst te *Cabo St. Apolonia*. Gout aldaar gereuylt. 't Fregat den *Moriaan* komt weer by haar.

1682. welks aankomst eenige Kanon-schooten gelost wierden. Hem volgde daags daar aan een Engelse Guinees-vaarder / die nog by nagt aan ons boord sond / om na wat nieuws te vragen. Ik kreeg 's anderen daags seer grooten trek / lust en begeerte / om eens een goeden teug bier te proeven / waarom ik in de sloep trad en aan dat vreemde Schip aan-voer / alwaar ik niet alleen mijne begeerte met het kostelijke Engels Bier voldaan / maar ook mijne maag met een seer lekkeren Engelssen podding gevult heb. Voor welke beleefthepd wp den Engelsman weer aan ons Schip noodigden / en soo wel onthaalden / dat den goeden Engelsman, soo weegens het wel-gewapende Schip / als de vrolte der manschap / en onse Musijk / of Speel-tuyden geheel opgetoogen en ook ontstelt zijnde / sig verlooren meende / wijl hy ons voor Zee-roovers hield. Doen hy nu eyndelijk van ons boord was vertrokken / en dat wp 's anderen daags in 't voor-by varen hem aanspraken / om eenige supker te koopen / soo bedankte ons den Engelsman nogmaals / seggende: Hy kon onse *Guineesse* vaart nog vatten, nog begrijpen, want soo een leven kon geen voordeel aanbrengen. Maar den goeden Engelsman kon sig niet inberlden / dat by ons na een vrolijk uur een seer magere maand plag te volgen.

Als mede een *Engels* Schip.

Alwaar den Schrijver wel onthaalt wierd.

Verlegenheyd van den *Engelsman.*

Wp hadden omtrent 3 uuren gezeylt / doen ontmoette ons den Hollandsen Lorrendraayer Thomas Sturs, die een Deensche Last-brief (Commissie) en Vlagge voerde / den selven hadden wp op de Elve voor Glukstad, en ook in Siërra Liona gesprooken. Gemelde Kapitepn noodigde mp aan sijn boord / en onthaalde mp met seer goed Serbster bier / dat mp / om sijn heerlijke smaak / den halven nagt in sijn Schip hield. Als wp van malkanderen schepdeden ligten wp wederom onse ankers / en voeren tot in 't gesigt van 't Kasteel Axim, uyt het welk 2 Hollanders aan ons boord quamen / die ons den volgenden dag met Cocos-nooten en soete Oranjen-appelen / voor on-

Hollandsen Lorrendraayer.

Komst te *Axim.*

onſe beleeſthepd / die wp hen aan ons boozd had- 1682.
den beweeſen / beſchonken.

Dit Axim is het eerſte Hollandſe Fozt op de Kuſt van Guinea, en (gelijk alle de Guineeſſe Sterktens / uptgenoomen Mina) meer tot ſchzik van de Swarten, als tot wederſtand van de Blanken gebouwt. Het is een klepnen vierhoek / gelegen op een tameljk hoogen berg / aan wiens voet een loopend ſoet water langs een klepne Negery, booz-bp vliet / en van de Mooren na boven in 't Kaſteel gedzagen werd. Deſe Negery legt aan bepde zijden van den Berg. Boozts heeft deſe Sterkte geen meer beſetting van Chriſtenen, als een Koopman / een Aſſiſtent, een Kozporaal en 11 Soldaten / die bequaam genoeg zijn / om sig tegens de Swarten te beſchermen. Want groote Sterkten met ſware Beſettingen in Guinea te onderhouden / kan den hedensdaagſen Gouthandel niet opbzengen / dewijl de Lozrendzaaperg de Guineeſſe Kuſt / gelijk ik al geſegt heb / geheel verderven / om dat de Negers alle hunne noodſaakljkheeden van de booz-bp varende Scheepen koopen / ſoo dat de Sterkten en Logies geenen aftrek van hunne Cargeſoenen hebben / en om deſe redenen geen groote koſten tot der ſelver onderhouding konnen aanleggen. Waarom alle de Natien, die maar eenige Fozten / of Logies op de Kuſt van Guinea hebben / als daar zijn de Franſſen, Engelſſen, Deenen, Portugyſen en Hollanders, in hunne beſte Kaſteelen niet over de 20 Soldaten / en in hare Logies niet meer als een Opper- en Onder-Commis, houden / gelijk ik ſelfs in verſchepdene Fozten en Logies geſien en bevonden heb.

Dat het eerſte *Hollandſe* Fort is.

Slegte ſterktens in *Guinea*.

Verdorven Goud-handel.

Wijl 't met onſe Handel booz Axim niet wel boozt wilde / ligten wp al wederom ons anker / van wil zijnde / om regt toe na Commende te varen / wp liepen derhalven ſonder eenig vertoeven Cabo de tres Puntas, Tacorary, Boutru, Samma booz-bp / en wierpen het anker booz Commende in den grond / waar van ik ſtraks nader ſal melden.

1682. Doen wy een dag in 't geſigt van Commende en het Kaſteel del Mina geleegen / ook al een redelijke menigte van Goud ontfangen hadden / ſond den Koopman Generaal Thomas Ernſthuyſen, (die men Directeur Generaal van de Kuſt van Guinea noemt) ſijnen Opper-Koopman Jan Pelt, met 2 Aſſiſtenten aan ons Schip / proteſteerende; dat wy hen groote ſchade aan hunnen Koophandel deeden, overmits wy nergens eenig regt hadden, om op de Kuſt te handelen: Waarom ſy ons verſogten, om ons met ons Schip weg te pakken; Anderſints ſouden ſy ſig van de natuurlijke regten moeten bedienen, en ons met magt en geweld daar van daan verdrijven. Daar op hielden wy krijgs-raad / en gaven aan deſe Gedeputeerden tot antwoord: Dat wy gehouden waren, ons na de ordre van ſijne *Keurvorſtelijke Doorlugtigheyd* van *Brandenburg* te gedragen, en dewijl ſy ſig *Heeren van de geheele Goud kuſt* noemden, wy ook wel te vreeden waren; dat ſy hunne Onderdanen de *Negotie* en Handel met onſe Scheepen verbooden: Maar overmits ſy dit niet doen konden, was 't een klaar bewijs, dat het vrye Landen zijn, in de welke aan een yeder door de Ingeſetene toegelaten werd, om te koopmanſchappen. Wilde voor 't overige den *Generaal Directeur* de natuurlijke middelen gebruyken, ſoo ſouden wy den uytſlag daar van verwagten, en onſe vryheyd met die magt, die de natuur mede aan ons verleent had, voorſtaan en hand-havenen. Daar op onthaalden en tracteerden wy deſe Afgeſondene ſeer hoflijk en ſwierig / latende by hun bertrek onſe geheele laag en de Muſquetten dapper vuur geeven / om daar mede aan te toonen / dat wy altijd en aanſtonts gereed en klaar waren / om die geene / die ons van deſe Commendiſche Kuſt verdrijven wilde / in te wagten.

Proteſt van de Hollanders aan Greuben gedaan.

Wat antwoord daar op gegeeven.

'ſ Anderen daags ſonden wy uytgedruckt bevel / aan 't Fregat den Mooriaan, dat in ons geſigt lag / om ſig aanſtonts by ons te koomen verboegen / dat ook daags daar aan geſchiede. Het-

beng

vens hen quam nog een Zeeuwsen Lorrendraaper/ wiens Schip Graauw gat genaamt wierd / en leyde sig niet ver van ons. Wy beslooten / om nog 6 dagen voor Commende stil te leggen / en af te wagten / wat de Hollanders doen / of laten souden / en wy maakten ons klaar om te slaan. Als wy nu in dees staat den vyand bleeven wagten / quamen gemelde 3 Afgesandten 's anderen daags weerom / en versogten ons heel vriendelijk in den naam van hunnen Generaal en van de gantse Guineesse Maatschappy, om hen de behulpelijke hand te willen bieden / om den gedagten Zeeuwsen Lorrendraaper / die omtrent een Kanon-schoot van ons lag / te neemen / en hem aan 't Kasteel del Mina te brengen: Daar voor booden sy ons aan / voor alle schaden / die ons daar uyt mogten ontstaan / in te staan / en de helft van den buyt met ons te sullen deelen. Waar over wy andermaal Krijgs-raad hielden / en hebben wy dit gesamentlijk toegestaan en 't versoek van den Generaal ingewilligt. Daar op lieten wy de Gedeputeerden voor ons koomen / die wy alsoo antwoordeden: Dat wy hadden goed gevonden, hen de behulpelijke hand te leenen, hoewel wy van den buyt niet het geringste en begeerden, maar dit tussen onse en hunne Compagny ter af-handeling wilden over-laten: Waar mede wy onse ankers met een boeg-reep / of met een anker touw lieten weg glyen / en den Lorrendraaper agter de vodden saten / de welke al het geene / dat by ons omging / gemerkt hebbende / sig tot loopen (waar op sig alle de Lorrendraapers verlaten) al klaar gemaakt had: hy liep dan aanstonts Zeewaarts in / en wy hem met onse beyde Scheepen en alle zeylen soo sterk na / als wy konden. Maar tot ons ongeluk brak onse groote marszeyls ree / dat ons soo veel in onse vaart ophield / dat in de tijd van 2 uuren ons den Lorrendraaper al uyt het gesigt was geloopen: En of wy hem al eenige Kanon-schooten na de vodden gaven / soo konden se egter soo ver niet toe-reyken; Want

1682.

Zeeuwse Lorrendraayer.

Versoek der Hollanders.

Kriigs-raad daar over gehouden.

Laten hun besluyt aan de Hollanders weeten.

Vervolgen den Lorrendraayer.

Dog te vergeefs.

1682. ons wilden toelaten, aldaar een *Brandenburgſe* Sterkte te bouwen; dat ſy my met blijdſchap toeſtonden. Waar op ik hen alle des anderen-daags verſogt in de Fregat den Keur-Prins te koomen / beloovende / dat ſy door onſe Kapiteynen op de ſcheeps-vaartuygen ſouden werden afgehaalt. Waar op 's morgens vroeg de Kapiteyns na land voeren / en myne 2 ſchrijvers nevens den kamerdienaar / om voor Gyſelaars aan land te blijven / met haar namen / ſy bragten ook 's namiddags 8 Capiſcirs aan boord / met de welke ik voor eerſt mondeling een verbond heb geſlooten / met voornemen / om het daags daar aan op het papier te brengen / en te onderteekenen. Na dat alles was vereffent en afgedaan / liet ik hen boven onder de tent / alwaar een tafel was gedekt / brengen / en door myne Veſting-bouwers (Ingenieurs) ſoodanig onthaalen / dat men ſe alle / wegens hun ſmoor-dronkenſchap / met een takel in de ſloep moeſt nederlaten / want ſy wilden ook niet eer van 't ſchip / voor dat ik ſe alle een vereering had gegeeven. Of ſchoon ik en beyde myne Kapiteyns ſeer twijffelden / of 'er wel een bequamer plaats op de gantſe kuſt van Guinea ſoude te vinden weeſen / ſoo wilde ik evenwel niets ſchriftelijk / met die van Accoda ſlupten / voor dat ik de Capiſcirs, aan de welke ik was afgeſonden / had geſprooken / en de Land-ſtreeken van haar gebied mede had geſien.

Alwaar met de *Negers* over een Sterkte handelen.

In der ſelver *Capiſcirs* luſtig aan boord onthaalen.

Gaan nog een andere plaats beſien.

Gelegenheyd van het Dorp *Accoda*.

Wat de gelegenheyd van Accoda aangaat / aldaar is tot het opbouwen van een Sterkte een half Eyland / dat ſig 30 roeden ver in Zee uytſtrekt / en een ſoo goede haven maakt / dat men in den quaden tijd daar niet alleen kan aankoomen / maar ook een tamelijk groot vaartuyg voor alle ſtormen en winden kan bevrijden / daar en tegen heeft deſe plaats wel eenige bergen om ſig leggen / maar men kan 'er met geen vaartuygen bykoomen / om dat 'er de Zee gedurig ſoo ſterk op ſtoot / ſoo dat het onmoogelijk is / om eenige ſtukken geſchut daar op te brengen.

Voor

Dog om weder op mijn boorig verhaal te koo- 1682.
me/ ik voer dan met bepde mijne Ingenieurs en de 2 Kapiteyns na land/ om den nagt over daar te blijven/ en vervolgens met het aanbreeken van den dag met mijn vaartuyg na Cabo de tres Puntas te varen/ om aldaar mijne laft op de Capiſcirs af te leggen/ en des lands geleegenheyd te gaan beſien. De Inwoonders van Accoda waren ſeer beleeft en gedienſtig/ en onthaalden ons dien nagt over na hun vermoogen. Doen wp 'ſ morgens opſtonden/ beloofden ſy ons/ alle trouw en hulp tot den opbouw, en ons alle gemak en dienſten daar toe te ſullen toebrengen: Waar op wp hen eenen ſilveren degen te pande lieten/ dat wp ſouden weder-koomen/ terwijl wp upt de Baap roeyden. Waar in ſy vermagten.

Eeben op deſe upt-baart ontmoette ons den koopman van Boutru, met eene groote en beele kleyne Canoes, op hem hebbende ſijne Concubinen, eenen Aſſiſtent, en hun geheele geſelſchap. Wp kenden hem heel wel/ wijl hp ons/ en wp hem weer tot Boutru getracteert hadden: Waarom wp hem vraagden: waar heen? Zijn antwoord was: Ik ben geſonden van den Generaal van *Mina*, om in *Accoda* mijn verblijf te gaan neemen, waarom hy ook hier en daar ſoo lang eenige huyſen tot mijn verblijf heeft laten opbouwen, tot dat hy een degelijke *Logie* ſal doen konnen vervaardigen; En daar-en-boven is alhier by my een *Capiſcir* van *Accoda*, die my heeft afgehaalt. Waar mede voer hp aan land/ en liet ſijn vlag op een hupg ſteeken. Koopman van *Boutru* komt met ſijne *Concubinen* by de *Brandenburgers*.

Maar wp/ doen wp ons bedroogen ſagen/ boeren hem na/ en verweeten aan de Swarten hunne ontrouw/ die ons wel van herten geerne hadden behouden/ en dat half Eyland tot onſen veſting-bouw willen ſchenken/ op aldien wp begeerden met de Hollanders in Compagny te leeven. Wijl ons deſe aanbiedingen niet aan en ſtonden/ voeren wp aan ons ſchip; maar met het vallen van den nagt/ namen wp onſen weg na onſe Capi- *Greuben* gaat aan boord en vertreka.

ſcirs

1682. ſcirs in Tres Puntas: Ondertuſſen laveerde onſe andere Fregat den Mooriaan, met een ſterken doewel tegen-wind op / en lepde ſig vooz de waater-plaats; in 't ſelve hebben wp een gedeelte van den nagt dooz-gebzagt.

Gaat met de ſloep aan Land om hunne *Capiſcirs* op te ſoecken.

Als 't nu volkoomen dag was / ſtapten wp weer in de ſloep / in meening / om onſe Capiſcirs te ſoecken / want ons was wel de Land-ſtreek / waar omtrent ſp ſig onthielden / maar niet ſtiptelijk het jupſte dozp bekent / waaromn wp eerſt aan de water-plaats roepden / om te ſien / of wp daar water genoeg vooz onſe bepde ſcheepen konden hebben. Van daar klauwterden wp over hooge bergen / grouwſaame klippen en digte boſſchagien / en raakten eyndelijk op een vermaakelijke vlakte / daar wp wel veel vzugtbare boomen / maar niet als verlatene en verwoeſte Negers hutten vonden. Wp meenden dat onſe ſloep ons ſoude volgen / dog ſp bleef aan de water-plaats leggen / daar wp ſe gelaten hadden / ſoo dat wp ſchier van dozſt meenden te verſmagten: want de Son ſcheen ſoo heet / dat wp 't ſoo geen uur meer ſouden hebben konnen uptſtaan / ſoo niet heel toevallig mijn Kapitepn een wepnig water uyt een Rots-ſteen had ſien affſypelen / waar mede wp onſen matten geeſt laafden en verquikten: maar hoe neerſtig dat wp alleſ ondersogten / ſoo vonden wp dog over-al nietſ anderſ / als verwoeſtingen.

Liden grooten dorſt.

Grenken beſiet een Berg.

Ten laatſten wierden wp eenen hoogen Berg gewaar / maar die nog een halve mijl van ons af lag. Dewijl nu de andere geheel vermoept waren en ons niet konden volgen / ging ik alleen met Kapitepn Philip derwaartſ / hoopende daar op eenige Swarten te ontmoeten / die ons beſchepd van onſe Capiſcirs konden geeven: maar wp vonden ons in onſe hoop bedzoogen / en vonden evenwel nietſ / als de verwoeſtinge en uptroeping van een groote Negery; 't welk bp ons wonderlijke gedagten verooꝛſaakte. Terwijl wp nu met de waere geſchapenheyd en regte gelegenheyd van deſen berg

Krijgt kundſchap van eenige Negers.

berg van na bp te beſien / en ter deegen op te neemen / (alſ de welke ons tot op bouwing van een Fort, of Sterkte ſeer bequaam booz quam) beeſig waren / quamen 'er 18 Swarten, met muſquetten gewapent / met hare wijven den berg opklimmen / die ons bekent maakten; dat alle de Inwoonders van deſe omgelegene Landſchappen, door die van *Adom* verdreeven, en verſlagen waren, welk ongeluk ſeekerlijk ook onſe Capiſcirs ſal getroffen hebben. Daar op gingen ſp hunnen en wp onſen weg. 1682.

Komt wederom by ſijn volk.

Doen wp weer bp ons volk quamen / berigten wp hen; dat den berg wel onbewoont / nogtans ſeer bequaam was / om aldaar een Fort op te maken. Hier op ſonden wp onſe bp ons hebbende Negers na ons baartupg / met boozneemen / om 's anderen daags de gelegenhepd van den berg nog beter en naauwer te onderſoeken; Ondertuſſen gingen wp alle / om eenige verkoeling te hebben / en booz de onverdzaaglijke en onlijdelijke hitte ons te bergen / tot aan den hals toe in 't water / en wp vingen met onſe bloote handen veel vis / die ſoo haaſt / als wp ſe aan land dzoegen / ons van de roof-vogelen wierden upt de handen gehaalt / waarom wp om beurt bp den vis met den blooten degen in de hand moeſten ſchild-wagt houden. Eyndelijk quam ons baartupg / dat wegens de ſwaare ſtozting der Zee niet aan land konde koomen / maar wp moeſten tot aan de klippen gaan / en voeren doen aan boozd / alwaar wp ons met ſpijs en dzank weer verquikten.

Vis met de handen gevangen.

Gaat den Berg nogmaals beſien.

Daags daar aan voer ik met mijne 2 Veſting-bouwers (Ingenieurs) en met Kapitepn Vos na 't land / om de gelegenhepd van den berg upt den grond te boorſoeken en hem ter degen af te meeten. Als dit geſchiet was / ſagen wp 1000 ſchreeden van den berg af een klepn rivierſje / dat wp naderden / en als wp des ſelfs diepte / die omtrent 5 / of 6 voeten was / wilden meeten / vonden wp aldaar ſeer lekkere oeſterg in groote

mee-

1682. meenigte / waar van ſig onſen luſt en begeerte eenige dagen na malkanderen bediende. Ondertuſſen wierden wy op nieuw eenige gewapende Swarten, die tegens ons over gingen / gewaar / die ons uytvoerigljk berigt deeden / hoe de 3 Capiſcirs waren om t' leven gekoomen / en de Inwoonders verdzeeven gewozden / waar van 'er verſchepdene te land-waard in waren gevlugt / die met ons (als 't ons beliefde / om 's anderendaags weer te koomen) bzeeder ſouden koomen ſpzeeken. Hier en tuſſen / quam ook ons andere Fregat de Keur-Prins aangezeplt / en wierp het anker by de water-plaats / daar wy ons na toe verboegden / en den nagt over uyt-ruſteden.

Krijgt wederom kundſchap door de *Negers*.

Komt wederom aan Land.

's Mozgens bzoeg gingen wy weer aan land / maar kreegen egter geene van onſe verdzeevene Negers te ſpzeeken; waar uyt wy merkten / dat ons de andere Mooren, uyt hoop / om van ons groote geſchenken te krijgen / ſoo lang hadden om den tuyn gevoert.

Beſluyt, om op deſen berg Poſt te vatten, genomen.

Na dat wy den Berg tot het maken van een Sterkte / ſoo bequaam / als ergens een plaats op de geheele kuſt van Guinea mag weeſen / hadden geoozdeelt / liet ik beyde de Kapiteyns en de beyde Ingenieurs by my roepen / en wy beſlooten te ſamen / ſonder eenige verdere omſtandigheyd / om op den ſelven poſt te vatten: waar op ik de myne deede t' ſamen koomen / aan hen voozſtellende / hoe ik willens was, om een Fort op deſen berg te maken: en dat allen, die luſt had, om ſeekeren tijd aldaar in beſetting te blijven, ſig konde aangeeven: Waar op ſy ſig altemaal op ſeekere voozwaarden vzywillig daar toe aanboden.

Voorſtel aan de Soldaten, en hun antwoord.

Trekken te ſamen aan Land.

Vinden 2 *Capiſcirs* op den Berg.

Aldus trokken wy na loſſing van 5 Stukken Geſchut met Ketel-trommen en Schalmeyen aan Land / en bevonden op onſe aankomſt / dat 'er 2 Capiſcirs op den Berg waren / waar op ik my met vliegende Vaandel / Ketel-trommen en Schalmeyen by haar na boven begaf / alwaar ſy my zijn tegen gekoomen / en in een oude opgewozpen

Hut

Dat verſogten op hen te willen koomen / daar ik aan hen mijn voorneemen herh te verſtaan gegeeven / en hen met wepnig woorden tot mijn wil en begeerten gebragt heb. Nog op dien ſelfden dag heb ik 6 dzie-ponders / langs een naauw pad en opgang boven op de Spits doen op-trekken en ſleepen : Dat ſonder hulp van de Swarten onmoogelijk had konnen geſchieden / wijl dat den Berg ſoo hoog / en den weg ſoo rouw en ſtrobbig was / ook liet ik voor mp nog dien ſelven dag een Tent van een Scheeps-zepl op-ſlaan / en ik bleef dien nagt over aan Land. 1682. Alwaar ſy Poſt vatten.

Des volgenden daags / zijnde den 1. January 1683. bzagt Kapiteyn Vos de groote Keur-Brandenburgſe Vlag van het Schip / die ik met Trommelen en Trompetten herh afgehaalt / met alle mijne Soldaten in 't gewoer ſtaande heb ontfangen / en aan een hoogen Vlagge-ſtok heb doen ophaalen / en daar op met 5 met ſcherp-geladene Stukken het nieuwe Jaar geſchooten / de welke peder Schip met 5 ſchooten heeft beantwoord / en ik weer met 3 bedankt. En wijl dat de naam van ſijne Keurvorſtelijke Doorlugtigheyd door de gehele Wereld groot is / ſoo doopte en noemde ik ook met eenen den Berg / Den Grooten Fridrichs Berg. Deſen dag ſloegen onſe Soldaten hunne Barakken op / en ik liet door de Negers voor mp en voor mijne Onder-Bevelhebbers ook een langwerpige Barak op-regten. Onderuſſen beriep ik mijne Bevel-hebbers nevens de 2 Capiſcirs op mp in de Tent en gaf hen mijn voorneemen nogmaals te verſtaan / en wilde mp van hunne getrouwigheyd door een eed verſeekeren. Waar op ſp mp antwoordeden : Dat ik daar aan niet had te twijffelen, by aldien ik met hunnen *Fetiſſe* wilde ſuypen ; dat wy het inſgelijks trouw met hen meynden, hen niet ſouden verlaten, en tegens hunne Vyanden ſouden beſchermen. 't Welk doen ik hen had ingewilligt en toegeſtaan / wierd een ſchaal met Brandewijn voor den dag gehaalt / en hus-krupd daar door geroert : daar 1683. *Keur-Brandenburgſe vlag* op den Berg geplant. Werd des *Grooten Fridrichs Berg* genaamt. Verbond met de *Capiſcirs*. Plegtelijken Eed van getrouwigheyd.

1683. upt moeſt ik die onaangename geſondheyd eerſt dzinken / de beyde Capiſcirs volgden my na / en beſmeerden met de reſt de tong van de gemeene Swarten, op dat ſy mede getrouw ſouden blijven.

Na verrigting van deſe heerlijke plegtigheeden beſchonk ik ſoo wel de Capiſcirs, als ook de omſtaande Swarten rijkelijk / in meening; dat ik niet meer ſonde behoeven vereeringen upt te deelen: maar den tijd heeft my naderhand wel anders geleert. Dien ſelven dag bzagten wp nog 2 ſeg ponders op den Berg.

De veſting-bouwers ſteecken het Fort af.

'ſ Anderen daags wierd dooz de Ingenieurs het Fozt afgeſtooken / dooz de Swarten Stozm-palen aangebzagt / en die van mijne Soldaten geſet.

Door de *Hollanders* te laat belet.

Terwijl wp met ons werk beeſig waren / quam ſig een Capiſcir van Axim by ons aangeeven / die een Hollandſe Vlag by hem had / met laſt van hunnen Koopman / om de ſelve van de hoogte te laten af-waayen, by aldien wy 'er nog geen Poſt gevat hadden: maar hy moeſt / gelijk hy gekoomen was / weer vertrekken. Vervolgens paſſeerden dagelijks veele Capiſcirs met hunne Onderdanen den Berg / (wijl hier den gemeynen Heeren weg langs liep) die by-na alle ons eens quamen beſoeken / ons met een ſchootel rijſt / of met een koppel hoenderen beſchenkende / waar dooz ik aan hen weer de waardy van eenige Rijks-daalders en 't lijf vol Bzandewijn n:oeſt geeven.

Onderling geſchenk met de *Negers*.

Eenige der ſelve vertrokken weer / gaande van daar ſe gekoomen waren / en andere bleeven by ons / en maakten dooz ſig hutten op den Berg / terwijl dat ons volk en de Negers in hunnen arbeyd doozt-boeren. Op deſen dag gaf Kapiteyn Blanck (dien ik tot Gebieder (Commandant) van de Sterkte had aangeſtelt) aan Kapiteyn Vos ſijn Schip over / en quam by my op den Berg ſijn verblijf neemen. Kozt daar op quam 'er een Engels Schip / dat het eerſte is geweeſt / 't welk on-

Kapiteyn *Blanck* tot eerſten Bevelhebber van de Sterkte aangeſtelt.

onſe Vlag met Kanon-ſchooten heeft begroet / en 1683.
by ons is geankert. Daar na vertrok Kapitein Vos met het Fregat den Mooriaan na Cabo St. Apolonia om te handelen.

Een *Engels* Schip eert het eerſt de vlag.

Hier nevens kan ik niet nalaten te verhalen de ſwierige beleefthеyd / of liever heb-ſugt der Swarten, wanneer ik ſe pets vereerde / of beloofde; alsdan boogen ſy ſig tot aan de aarde / vatten de een ſtukjen houts / aarde / of wat ſy maar bekoomen konden / en ſtaken 't my tot een teeken van dankbaarheyd in de hand. Wanneer ſy my een hoen / of een ſchootel rijs bragten / wilde ik my ook van hunne manier bedienen: maar 't wilde niet door den beugel: alſoo hunne meening was / dat dit gebruik maar alleen was by de Swarten, en niet by de Blanken..

Gierige beleefdheyd der *Swarten.*

Maar op dat ik weer op mijn text koome / daar quam 's anderen daags een Deenſchen Lorrendraaper by ons Kaſteel ten anker / die ons eveneens met 5 ſchooten begroette. Nog dien ſelven dag voer ik aan ons Fregat de Keur-Prins, van daar aan 't ſchip van den Lorrendraaper / aan 't welk ik mijnen matten geeſt met goed Serbſter bier weer verquikte / en daar na in den Keur-Prins overnagte. Doen ik in mijn beſten ſlaap was / quam mijn volk my bekent maaken de aankomſt van een heymelijk geſandſchap / dat my ſpreeken wilde. Maar overmids men de Swarten niet in alles mag vertrouwen / voornamentlijk by den nagt / en wijl ik de oorſaak van dit nagt-beſoek niet konde inbeelden / wilde ik in 't eerſt geen gehoor geeven. Maar als ſy my geen ruſt lieten / nam ik een paar piſtoolen onder mijn rok / en liet ſe voor my koomen. Doen kende ik ſe voor Ingeſeetene van Accoda, die my beweegen wilden / om onſen berg te verlaten / en by hen een Fort te bouwen. Ik beſtrafte hen eerſt over de ontrouw aan ons beweeſen / doen ſpraak den Geſant: Heer! ſiet hier ben ik een *Capiſcir*, deſe is mijn broer, dat is ſijn vrouw, en daar is ſijn kind, die laat ik u tot gijſelaars; begaan wy aan UE.

Een *Deens* ſchip begroet de vlag.

Heymelijk geſandſchap der *Negers* van *Accoda.*

Hun aanbrengen.

1683. eenige ontrouw, ſoo doet met haar na uw goeddunken. Ik beſchepde ſe 's anderen daags weer bp mp/ mids ik voor-af daar over moeſt raad pleegen: 't welk geſchiede. Daar op kreegen ſp tot antwoord: dat ſy gedult moeſten hebben, tot dat wy met God over een jaar met onſe ſcheepen weder quamen, als dan ſouden wy beſcheydentlijker konnen ſien, wat men hier in doen ſoude. Met welke antwoord ſp wel niet geheel wanhoopig/ maar nogtans met ſlegte hoop vertrokken.

Antwoord daar op.

't Verbond op 't Papier geſtelt.

's Volgenden daags bragt ik het Verbond op 't papier/ dat ik met de Capiſcirs (die nu al 14 ſterk op den berg waren) had geſlooten/ dewijl ſp het ſelfs meermaalen aan mp verſogt hadden. Doen ik hen van de beſending van die van Accoda geſprooken had/ waren ſp nog miſtrouwender/ wijl ſp in vreeſ ſtonden/ dat wp hen ſouden verlaten. Derhalven riep ik hen bp mp in mijn tent/ en ging met den Commandeur Philip Blanck, en de Capiſcirs aan een tafel/ gaf hen nogmaals den inhoud van ons verbond op 't Portugys te verſtaan/ en begeerde; dat ſp 't ſouden beſweeren. Doen epſten ſp eerſtelijk eenige waaren van mp/ waar voor ſp aan onſe Maatſchappp den Berg en 't omleggende land in eygendom verkogten. Daar na liet ik een ſchaal met Brandewijn Extract van Alſem en ſproop van Violen toemaken/ nam een lepel in de hand/ en vraagde aan den Oudſten/ of hem beliefde te drinken? Deſe antwoorde daar op: Ja ik drinke, dat ik de voorwaarden, die my zijn voor-geleeſen, ſtiptelijk ſal onderhouden en na-koomen, en onder deſe Vlag, die over ons waayt, ſal leeven en ſterven. Soo ik mijnen eed verbreek, mag my de groote Monarch in een oogenblik doen ſterven. Eenige onder hen wilden wel Fetiſie drinken/ maar konden niet eer met de hunne den berg betrekken/ als over 3/ 4/ of 6 maanden/ dit wilden de andere aan hen niet toeſtaan.

't Selve door den eed geſtaaft.

Formulier van den eed.

Na dat ſp nu alle den eed gedaan hadden/ nam den oudſten Capiſcir de ſchaal in de hand/ en begeer-

geerde. Dat ik en den Commandeur hen alle 1683.
ſouden ſweeren; dat ik hen tegens alle hunne vyanden ſoude beſchermen, en in geen nood ſoude verlaten; dat ik haar wijf nog hunne kinderen niet ſoude wegneemen, nog de ſelve ſoude verkoopen, mitſgaders hen tegens de *Hollandſe* Maatſchappy ſoude verdeedigen. Dat ik beloofde / aan hen alles te ſullen houden, uytgenoomen, als ſy aan de *Hollanders* mogten reeden en oorſaak geeven, of yets mogten ontvreemden. Daar op ſtak En onderlinge verbintenis.
my den Capiſcir een lepel van den booz-ſepden dzank in de keel / waar aan ik booz 6 weeken genoeg had / gelijk ook den Commandeur / de welke (ik weet niet / of in jok / of in ernſt / dat ik booz 't naaſt ſoude gelooben) daar op ſpzak: mag ik nog uwe wijven, nog uwe dogters neemen, ſoo geeft my een wijf. Een Capiſcir biel hem hier op in de reden ſeggende: als wy na 's lands wijs wilden trouwen, dat dan hare dogters tot onſen dienſt waren. Wp naamen dit in jok aan / gaben hen hunne geſchenken / en daar bp nog een anker bzandewijn / en lieten ſe gaan.

De Koopman van Axim, liet 's anderen daags Beſoek des Koopmans van *Axim*.
ſijn komſt aan my bekent maken / willende een Laſt bp my af-leggen. Als ik hem nu de gehooz-geebing had toegeſtaan / quam hp van verre met 2 baandelen aantrekken aan wien ik eenen Ingenieur te gemoet zond / met verſoek; dat hy dog ſijn overige volk nevens de vaandels wilde onder aan den berg laten: alſoo de ſelve van nu af aan niet meer als eene vlag konde veelen; welk mijn verſoek bp hem ook plaats vond.

Hier moet ik den Leeſer een wepnig ophouden / met de beſchzijving van de kleeding en den optogt van den Hollandſen Afgeſant. Doen mijn volk Optogt en pragt van den *Hollandſen* Ambaſſadeur.
ſig in order had geſchaart / en de ketel-trommen en ſchalmepen ſig luſtig lieten hooren / ſag ik den Heer Ambaſſadeur den Berg op koomen / bekleet met een rooden ſcharlaken rok / met boozlugtige ſilvere knoopen / hebbende en ſeer grooten bos linten op de ſchouder / als ook op den hoed en aan

1683. den degen / gelijk als de oude ſwaart- of veeder-vegters pleegen te draagen. Daar onder had hy een leder-verwig Veſt vooris een blaauwe ſatijne broek aan / een langen groenen draagband met geele franje / met een lijf-verwige gebreyde gordel om 't lijf. Sijne ſchoenen waren geſtikt / en ſijne kouſſen van witte zijde; agter hem gingen ſijne 2 Aſſiſtenten op-na in de ſelfde kleeding. Daar op volgden 8 Swarten, die op kleyne uytgeſolde oliphants-tanden een naar- en zeldſaam muſijk maakten / onder welk aangenaam accoord / nog een ander kaarl op een kleyn Trommeltje met een krommen haak in de hand daar onder ſloeg. Doen ik hem had in 't Fort genoodigt / liet hy ſig door een Neger ontkleeden / alduſ nam deſen Heer eerſt ſijn gemak / en verquikte ſig met een dronk wijn / daar op quam hy met een Proteſt voor den dag (dat van ſijnen Generaal niet onderteekent was.) Maar ik vaardigde hem maar kort af / ſeggende: Dat wy deſen Berg en deſen hoek Lands, van de *Swarten* hadden gekogt. Soo ſy daar tegens wilden *Proteſteeren*, konden ſy 't te *Berlijn* doen: wilde hy voor 't overige met ſijne Maatſchappy onſen vriend blijven, ſouden wy alle tegen-vriendſchap van onſe zijde laten blijken; In tegendeel ſtond hen vry, om te doen, wat hen beliefde. Daar na wierd nog eenig gedronken / en daar op afſcheyd genoomen.

Doet uyt de naam der *Hollanders* een *Proteſt*.

Dat door de *Brandenburgers* verworpen wierd.

Hier na bragten wy nog 2 ſtukken ſes ponders op den Berg; En mijn volk begon al de een na den ander ziek te worden. Ik werkte ſoo lang met de Swarten, tot dat ook my de ſware landziekte door een ſterke hoorts onder de voet wierp. Als deſe koorts op ſeekeren dag eens wat af was / quamen onſe Capiſcirs met hunne wijven / en bragten voor my / en den Commandeur onſe Bruyden. Het waren kinderen van 9 jaren oud / welker naakte lijf met allerley verwen was beſchilderd. Om 't lijf had elk een pl / of los dun doek. De wijven lieten my in 't bed geen ruſt / of ik moeſt my in mijn kamer-rok met den Commandeur

Ongemak van de landziekte.

Bruyloft met *Grenden* en een Swartinnetje.

deur ter tafel ſetten; Aldaar wierden ons onſe 1683.
wijfters aan de zijden geſtelt / de tafel gedeckt / en
de bruyloft gehouden / daar ook de wijn niet moeſt
ontbreeken / ſoo lang als hem de wijven niet in
't hoofd voelden. De mannen ſaten / na 's lands
wijs / van verre / en ſoopen ſig trouwlijk vol aan
den brandewijn.

Daar na wierden ons onſe Bruyd van ha- Bruyloftsdans van de Wijven.
re Ouders overgegeeven en aanbevoolen. Onder-
tuſſen danſten de wijven met ſulk een geſchreeuw /
dat ik gedwongen wierd / dit aangename geſel-
ſchap te verlaten / en het bed te verkieſen. Wijl
mijn Bruyd geen Portugys verſtond / liet ik haar
door mijnen ſongen ſeggen: dat ſe voor als nu
wel mogt na huys toe gaan; en dat, als ik ſe
ſoude van doen hebben, wel ſoude laten halen;
ondertuſſen gaf my mijne ziekte ſoo veel te doen /
dat ik niet alleen mijn Bruyd / maar ook al het
brouw-volk in den hoogſten graad t' ernemaal Des Schrijvers ſware krankheyd.
bergat / of wel mijnen Swarten Engel my in
mijn ziek-bed dagelijks quam beſoeken / hoewel
dit meer geſchiede / om haar hongerige maag te
vullen / en om wat tot een vereering te krijgen /
als om wat anders.

Deſe booſe land-ziekte nam ſoo ſterk de over- Algemeene Land-ziekte onder 't volk.
hand / dat van 40 mannen / niet meer als 5 de
wagt konden waar-neemen. Wy andere lagen
altemaal plat ter neer; Ik was in de raſerny
van deſe quaad-aardige koortz / mijne ſinnen
gantſch bijſter / de Commandeur / Ingenieurs, Bar-
bier / of Heel-meeſter / nevens alle de Soldaten /
konden ſig niet roeren / maar ſtorven dagelijks
weg / de een na den anderen / en dat ſoo ſchie-
lijk / dat men den dag over niet anders te doen
had / als om graven te maken / die wy met groe-
ne takken en ſtruyken af-hepnden / en de ontziel-
de lighamen / in Gods naam / daar in hebben
gelegt. Men heeft my al twee-maal voor dood
gehouden; ja! ik was in ſoo een elendigen toe- Tover-middelen tegens de
ſtand / dat de Capiſcirs ſelfs / alle hunne midde-
len opſogten en in 't werk ſtelden / om my te hel-

1683. den degen / gelijk als de oude ſwaart- of veeder-vegters pleegen te draagen. Daar onder had hy een lever-verwig Veſt voorts een blaauwe ſatijne broek aan / een langen groenen draagband met geele franje / met een lijf-verwige gebreyde gordel om 't lijf. Sijne ſchoenen waren geſtikt / en ſijne kouſſen van witte zijde; agter hem gingen ſijne 2 Aſſiſtenten by-na in de ſelfde kleeding. Daar op volgden 8 Swarten, die op kleyne uytgeholde oliphants-tanden een naar- en zeldſaam muſijk maakten / onder welk aangenaam accoord / nog een ander kaarl op een kleyn Trommeltje met een krommen haak in de hand daar onder ſloeg. Doen ik hem had in 't Fort genoodigt / liet hy ſig door een Neger ontkleeden / aldus nam deſen Heer eerſt ſijn gemak / en verquikte ſig met een dronk wijn / daar op quam hy met een Proteſt voor den dag (dat van ſijnen Generaal niet onderteekent was.) Maar ik vaardigde hem maar kort af / ſeggende: Dat wy deſen Berg en deſen hoek Lands, van de *Swarten* hadden gekogt. Soo ſy daar tegens wilden *Proteſteeren*, konden ſy 't te *Berlijn* doen: wilde hy voor 't overige met ſijne Maatſchappy onſen vriend blijven, ſouden wy alle tegen-vriendſchap van onſe zijde laten blijken; In tegendeel ſtond hen vry, om te doen, wat hen beliefde. Daar na wierd nog eens gedronken / en daar op afſcheyd genoomen.

Doet uyt de naam der *Hollanders* een *Proteſt*.

Dat door de *Brandenburgers* verworpen wierd.

Hier na bragten wy noch 2 ſtukken ſes ponders op den Berg; En mijn volk begon al de een na den ander ziek te worden. Ik werkte ſoo lang met de Swarten, tot dat ook my de ſware landziekte door een ſterke koorts onder de voet wierp. Als deſe koorts op eenkeren dag eens wat af was / quamen onſe Capiſcirs met hunne wijven / en bragten voor my / en den Commandeur onſe Bruyden. Het waren kinderen van 9 jaren oud / welker naakte lijf met allerley verwen was beſchildert. Om 't lijf had elk een pl / of los dun doek. De wijven lieten my in 't bed geen ruſt / of ik moeſt my in mijn kamer-rok met den Commandeur

Ongemak van de landziekte.

Bruyloft met *Grenden* en een Swartinnetje.

1683. hadden genoomen / mepnden wp regt toe dooz de Even-nagts-lijn (Linea Æquinoctialis) te zeplen ; maar een tegen-wind dzeef ons / tot geluk dooz de zieken / langs de kuſt heen na 't Eyland Sint Thomas, alwaar wp ons met verkens / hoenderen / zuyker / Cocos-nooten / en meer andere ververſſingen rijkelijk verſagen / waar dooz ik ook met Gods hulp weer mijn geſondheyd verkreeg. Daar na wendeden wp het weer na de Goud-kuſt toe.

Ververſt ſig tot *St. Thomas.*

Uytgeſtrektheyd der *Goud-kuſt.*

Na Axim volgt ons Fozt de Groote Fridrichsberg, daar aan Cabo de tres Puntas, Accoda, Boutru, Samma, Commende, en eyndelijk de Hoofd-plaats der Hollanders, St. Georgio del Mina. Een ſterke plaats / welke de Portugyſen op een Rotz-ſteen aan de Zee hebben gebouwt. De ſelve hebben de Hollanders van den Berg St. Georgio beſchooten / en na de verovering met groote vlijt meer verſterkt. En hp aldien deſen berg niet ſoo na aan Mina was / ſoo was de plaats niet ligt in te neemen / om dat ſe van natuur ſeer ſterk is: maar 't Fozt St. Georgio is ſoo gevaarlijk dooz Mina, dat men daar van boven af met een hand-roer peder een in treffen kan. Dit Fozt werd beſtiert dooz een Baandzager / die omtrent 20 man onder ſijn gebied heeft. In Mina heeft een Generaal ſijn verblijf / waar toe een Koopman verkooren werd / die in de Guineeſchen handel wel ervaren is. Deſe is ook daar na niet meer als een Koopman ; hp voert egter groot geſag / gebiedende met vol-magt over alle de Hollandſe Comptoiren / en de aldaar woonende Chriſtenen, als mede over alle daar heen-koomende ſcheepen. Maandelijk moeten alle de andere Fozten en Logies / aan hem het ingehandelde gout nevens de reekening daar van over-ſenden / dat hp dan vervolgens met de ſcheepen na Holland verſent.

Verblijfplaats van den *Hollandſen* Generaal.

Del Mina. Cabo Corſo. Deenſen Fridrichs-berg.

Na del Mina komt het Engelſſe Fozt / Cabo Corſo, daar den Deenſen Berg tegens over legt / waar van men Cabo Corſo, als men wil / kan dwin-

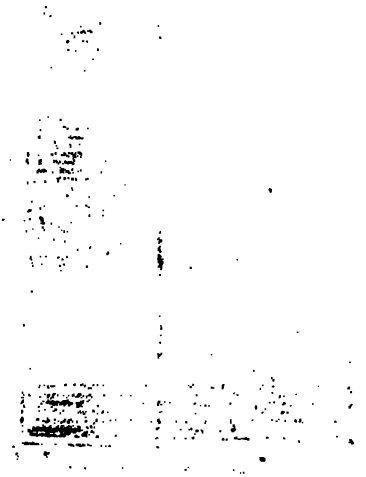

dwingen / zijnde deſ ſelfs Fort op eenen hoogen Berg jupſt tegens Cabo Corſo over / en maar een muſquet-ſchoot daar van geleegen. Nog zijn op deſe Kuſt de Sterktens Naſſau en Cormentin, die nog aan de Hollanders toe-koomen. Ook legt hier het Deenſe Kaſteel Chriſtiaans-berg, dat den Heer Commandeur / die thans in Portugal een voornaam man ſoude zijn / aan de Portugyſen heeft verkoft / die het ook nog heedens-daags beſitten. De Hollanders hebben bp-na alle de Forten en Logies op de Goud-kuſt in / die ſp de Portugyſen in den oorlog hebben afgenoomen / en hebben geen eene plaats / als alleen het Fort Naſſau ſelfs gemaakt. 1683.

Naſſau.

Cormentin.

Chriſtiaans-berg.

Aan de Goud-kuſt paalt het Koningrijk Arder, welks Koning wel aan alle Land-aarden in ſijn Land den vryen handel / en nog wel Logies / of Pakhuyſen / maar geen Forten / of Sterkten / wil toe-laten: van welke Logies daar ook al veele van verſchepdene Land-aarden zijn opgeſlagen / om Slaven / die ſp daar na vervoeren / in te koopen.

Arder.

Slaven-handel.

Voor dit Koningrijk loopt de ſchip-rijke Rivier Loagos, aan welks oever / onder veele andere een groot dorp legt / waar in men een braaven handel met oliphants-tanden dryft / die de Swarten voor brandewijn / lak / koraal / pſer / kopere en pſere arm-ringen en meer diergelijke verreuplen en verhandelen.

Rivier Loagos.

Soo ik pets van de Zeeden der Inwoonders ſal melden / moet ik ſeggen; dat ſe t'eenemaal ſlaven des duyvels zijn / die ſig van hen niet alleen laat aanbidden / en ſig dikwils en meenigmaal in een ſienlijke gedaante aan hen vertoont / maar ook als een Gods-ſpraak / (Oraculum) over al hun doen en laten / werd om raad gevraagt. Sp offeren hem als hunnen God / danſſen en ſpringen op den maat-ſlag van een houte Trommel op ſijne Feeſt dagen. Hun dagelijks werk doen ſp meeſt by nagt: want in geheel Guinea moet men ſig voor de Son en den morgen-dauw ſeer hoe-

Aart deſer Inwoonders.

Hun Duyvels-dienſt.

1683. hoeden en wagten / als de welke (gelijk ik eylaas selfs heb ondervonden) groote en sware ziektens veroorsaaken; te meer als men door de vrugten des lands sig wil verkoelen / en in 't eeten daar van sig maar een weynig te buyten gaat.

Werken by nagt.

Benin.

Uyt het Koningrijk Arder, komt men in de Stad Benin, die sig om hare groote een Koningrijk noemt; Want haar land strekt sig 18 mijlen in de breette en 40 in de langte uyt: Sy heeft mede een Koning / dien de Inwoonders groote eere en ontsag toe-dragen / sy drijven grooten handel met Oliphants-tanden en Peper. Dese Stad legt tussen 2 beroemde stroomen / als de Rivier Loagos en Rio Formoso. Van de eerste is boven gesprooken. Wat die van Formoso aanbelangt; de selve strekt sig wel 100 mijlen landwaards in / en werd bewoont van 3 Koningen / die steets tegens malkanderen oorlogen / waarom men dese volkeren nooyt sonder geweer vind / om dat sy aan alle plaatsen hunne vyanden verwagten. Op den rug draagen sy een koker vol vergifte pijlen / op den schouder een boog / aan de eene zijde een lang bloot mes / in de eene hand een Assagaay, of werp-spies / in de andere een krom-mes als een zabel. Sy leeven in gestadige onrust / op dat sy tot den Oorlog souden te bequamer zijn: want alwaar 'er maar 2 / of 3 te samen koomen / soo oeffenen en drillen sy malkanderen met hare wapenen. Als sy slaven gevangen krijgen / soo voeren sy de selve na de Zeehavens / en verkoopen se aan de Christenen, meesten-deels voor yser. Sy gaan heel naakt / behalven dat de schaamte met een linden lap bedekt is / in welks plaats die geene / die dieper in 't land woonen / basten van boomen gebruyken. Haar spijs zijn Aapen / Oliphanten en diergelijke. Ook souden sy in haar kin een gat hebben / waar door sy een tand van een Zivet-kat steeken.

Alwaar men met Peper en Elpenbeen handel drijft.

Rivier *Formoso.*

Beschrijving van des selfs bewoonders.

Oorlog-zugtig volk.

Hun dragt.

Voedsel.

Die van *Soere* zijn *Canibalen.*

Na Benin volgt het Koningrijk Soere, welks Bewoonders schier nog geheel woest en wild zijn / de-

dewijl ſy de Blanken, die ſy maar betrappen konnen / op-vreeten. Sy roepen den Duyvel aan / dien ſy op eenen verheeven heuvel / een ſeer konſtlijken Tempel gebouwt hebben / in den welken dat ſy hem eeren / dienen / aanbidden en om raad vragen. Als ergens yemant van hunne vrienden krank legt / vragen ſy aan de duyvel / of hy op koomen, of ſterven ſal? ſterft hy / ſoo verbranden ſy het lighaam tot aſch. 1683.

Die mede den Duyvel aanbidden.

Dit Koningrijk trekt groot voordeel van de ſchip-rijke ſtroom Forcados, op de welke men ſterk met Elpenbeen en Peper handel drijft. Eenige mijlen op deſe Rivier legt het volk-rijke Dorp Jambum, wiens Inwoonders / gelijk die van Angola, hunne tanden ſcherp vijlen / om het half raauwe menſchen-vleeſ daar mede dies te beeter te konnen van een ſcheuren. Het land is 'er onvrugtbaar / waarom ſy ſig voor 't meeren-deel van de vis / die de rivier in groote meenigte uptlevert / moeten onderhouden.

Rivier Forcados.

Wiens beroonders hunne tanden ſcherp vijlen.

Op Forcados volgt Rio Reaal. Tuſſen deſe 2 Rivieren werd geen koopmanſchap gedreeven / wijl niet alleen het land onvrugtbaar van waaren / maar ook de gantſche See-ſtrand van de eene vloed tot de andere vuyl en onſuyver is / ſoo van zanden / rotzen en blinde klippen / op de welke / indien eenig ſchip komt te vergaan / en 't volk daar van / om hun leven te bergen / ſig na land begeeft / ſoo werden ſy van de Inwoonders doodgeſlagen en op-gevreeten.

Rio Reaal.

Wat levens-middelen / of eet-waren aan-belangt / als Oſſen / Schapen / Geyten / Hoenderen / als ook de land-vrugten / kan men aan den mond der Rivier in een kleyn Mooren Stadje om een kleynigheyd bekoomen. De Inwoonders ernееren ſig ook veel van het zout / dat ſy ſelfs maken; want de Swarten koomen ſomwijlen met groote Canoes, of ſchuyten / die ſoo groot zijn / dat wel 100 mannen daar in ſtaan en vegten konnen / de Rivier afvaaren. Deſe vaartuygen vranden ſy uyt eenen boom / en dat ſoo konſtelijk / dat ſe op

Levens-middelen waar te bekoomen.

Zout-handel.

de

1683. de eene plaats niet dikker zijn / als op de andere. Daar op schilderen sy dan hunne Fetisies, of dupbels / die sy aanbidden / hoe leelijker en gedrogtelijker / hoe aangenaamer. Dese Swarten brengen of allerhande brugten / of slaven mede / die sy aan de Portugysse scheepen / of als die 'er niet en zijn / aan de zout-maakerpen voor zout verkoopen.

Slaven-handel.

Gedaante en zeeden deser volken.

Wat hunne gestalte en maaksel aangaat / zijn het groote en sterke Menschen / die altijd gewapent zijn / dragende op den rug een schild van dikke hupden / daar geen houw kan door-dringen. Als sy de Rivier afkoomen / staan 'er gemeenelijk over de 100 menschen in een vaartuyg / die hunne scherp gevijlde witte tanden toonen / met hunnen bek schuymen / en met een grouwsaam en vervaarlijk geschreeuw een yselijke en verschrikkelijke vertooning maken.

Aart en zeeden der *Negers* van de *Bogt van Camerones.*

De Ingesetene van de Bogt Camerones, zijn nog heel wild / vreetende niet alleen de Blanken, maar hunne eygene dooden op / en voeren steeds krijg onder malkanderen. Nogtans vint men in dese Bogt nog een plaats / daar de Inwoonders

Schaquini. Schaquini genaamt werden / van de welke men yvoir en Peper / die wit is / voor koopere armen been-ringen inreuylt / zijnde dese pets menschelijker als de andere.

Witte *Mooren.*

Men stelt voor vast; dat 150 mijlen dieper land-waarts in / geheel blanke Menschen woonen / die wit gekroest hayr / en witte wijn-braauwen souden hebben. Op den dag / als de Son is op-gegaan / konnen dese Blanken niet / of wepnig sien / maar scheemeren steets met de oogen; waarom sy by nagt / wanneer hun gesigt seer scherp is / met de nabuurige Swarten oorloogen / de welke sy ook seer groote schade toe-voegen: want sy vegten onvermoept en hoopeloos / nog laten sig niet ligt van pemant gevangen neemen.

Die 's nagts beter sien als by den dag.

Riviet *Calbares.*

Alhier volgt de Rivier Calbares, alwaar veele scheepen steets hunne slaven laden / die voor yser verkoft werden: Maar sy zijn soo dom als het on-

onvernuftige vee / soo dat men se beswaarlijk eenig hand-werk / of anderen arbeyd kan leeren: waarom se ook niemant gaarne koopt. Dese volkeren leggen regt onder de Middellijn, en hebben hunnen Koning / die schier alle de derwaarts koomende scheepen komt besoeken / en de selve met slaven beschenkt / op dat men hem ook wat mogte vereeren. Alhier herstelt en kalefatert men de vervallene / of beschadigde scheepen / alsoo de Rivier daar seer bequaam toe is: maar ook daar nevens is 'er de lugt soo vergiftig en ongesont / dat het niemant is te raaden / om lang op dese plaats stil te leggen.

1683.

Is goed om de scheepen te kalefateren.

Als de scheepen alhier hunne Koopmanschap gedaan hebben / loopen sy na Cabo de Lopo, alwaar sy sig met water en brand-hout voorsien. Dit behoeven sy selfs niet te kappen / maar de Negers brengen het van selfs aan de scheepen. Men verhandelt alhier veel yvoir / honing en wasch / waar van de Inwoonders haar grootste neering en bestaan hebben. Cabo de Lopo legt al op de Oost-zijde van de Linie, en maakt het begin van 't Koningrijk Angola. Van het eynde der Goud-kust, tot aan Cabo de Lopo reekent men 200 mijlen. Tussen de Linie en de Sonnen-keer-kring van den Steenbok (Tropicus Capricorni). werd weynig gehandelt / wijl de Inwoonders aldaar nog seer wild en woest zijn / en ook altijd onder malkanderen krijg voeren / behalven op nog eenige plaatsen / daar de Portugysen slaven en oliphants-tanden koomen handelen / als te Bengo, Dando, Ambres, Pinda, Congo, Loando, en in de Bogt van Alauro Martins. In 't Koningrijk Congo zijn de Portugysen in goede agting / wijl sy den Koning daar van steets tegens den Koningen van Pinda, Pikin en Missica helpen Oorlog voeren / waarom hy ook aan de Portugysen, die in Loanda woonen / alle sijne gevangene verkoopt. Tot Loanda, dat in 't Koningrijk Angola legt / hebben de selve Portugysen een kleyn Steedetje St. Paulo genaamt. Derwaarts

Cabo de Lopo.

Wat waaren aldaar vallen.

Eynde der *Goud-kust.*

Handel der *Portugysen.*

Koningrijk *Congo.*

St. Paulo.

1683. waarts werden alle misdadigers / die de dood in Portugal verdient hebben / heen gesonden / om tegens de Negers te vegten / en het Kasteel Masengama te beschermen / alwaar een soo schadelijke en ongesonde lugt is / dat van 1000 uytgebannene naauwlijks 20 ooyt weerom koomen. Voorts zijn de Inwoonders nog seer wild / bidden den Duyvel aan en vreeten de Menschen op. Ook moogen de Kooplieden / die met hen handelen / wel oppassen en voor sig sien / op dat sy niet alle vermoort en opgevreeten werden.

Kasteel *Masengama.*

't Eyland *St. Thomas.*

Nu keer ik my wederom aan 't Eyland St. Thomas, alwaar my / tot bevordering van mijne gesondheyd / de wind voor-by de Guincese kust had langs heen gedreeven. Het staat nevens de 2 volgende onder de gehoorsaamheyd der Portugysen, en werd van 5 Regenten bestuurt / van de welke jaarlijks een het Opper-hoofd is. Het heeft een sterk Kasteel in 't vier-kant gebouwt / wel met geschut voorsien / waar in het Opper-hoofd sijn verblijf houd: De andere woonen in de Stad / die 'er uyt siet als een groot dorp. De haven is 'er seer bequaam voor alle scheepen / soo wel als sy daar in loopen / om suyker te laden / of sig van water / vrugten en versse spijsen voorsien willen. Hier voor moeten sy 8 Rijksdaalders aan geld aan den Commandeur van 't Kasteel en een slaaf aan de Heeren Regenten geeven.

Sterk Kasteel.

Ongesonde lugt aldaar.

Dit Eyland heeft een seer ongesonde lugt / wijl 't regt onder de Middel-lijn legt. Daar woonen veel voorname luyden / die uyt Portugal gebannen zijn. Ook moet ik bekennen; dat ik van mijn levens dagen ook geen land heb betreeden / alwaar valsser en bedriegelijker Menschen woonen / als tot St. Thomas, waar sy maar een vreemden konnen bedriegen / of opligten / sullen sy dat niet alleen niet nalaten / maar ook met allen voordagt en toeleg daar toe arbeyden / dat mijn beurs wel dapper heeft ondervonden. De Ingeboorne des lands zijn meest heel swart en bruyne lieden en leeven / soo wel de voorname / als de

Aart der Inwoonders.

Waar se van leeven en bestaan.

de arme van hunne Plantagiën / die ſy alle dooz ſlaven laten bearbeyden / in de ſelve teelen ſy alderhande vzugten des lands / als Bananas (die ſy in plaats van bzood op 't vuur bzaden / wijl ſy geen hoozn teelen) Baccovas, Cocos en veel meer andere vzugten / ook veel ſuyker. Ook beſtaan ſe van de vee-fokkery / als van Oſſen / Geyten / Varkens en Hoenderen / die ſy aan de daar aanloopende ſcheepen verkoopen. Die wat meer als de gemeene zijn / gaan zelden op de ſtraat / maar laten ſig dooz 2 ſlaven in een hang-mat dzagen / agter ſig hebbende nog 5 / of 6 andere / waar van 'er een een bzeeden Sonnen-ſcherm / en den anderen den Wegen nadzaagt. 1683.

Hun Pragt en groote hovaardy.

Ik heb eens een vooznaame vzouw dooz-by mijn herberg ſien dzagen / welke 4 ſlaven en 12 ſlavinnen alle in eenerhande kleeding had agter haar na-loopen. Ik moet bekennen; dat dit dzagen veel bequamer als het rijden is; wijl de Swarten veel raſſer en gemakkelijker als een karoſ met pemant daar heen loopen.

Grootsheyd der Vrouwen.

Niet verre van St. Thomas legt het Eyland Iſle de Prince: dit behoozt mede aan de Portugyſen, en is ſeer vzugtbaar / waarom veele ſcheepen daar heen loopen / om ſig met goed vleys en vzugten te ververſſen.

Princen-Eylant.

Het derde Portugyſſe Eyland / dat tuſſen de Leeven-nagtlijn, en de Sonne-keer-kring van den Steenbok legt is Annaboam, 't welk klepn / vermaaklijk en vzugtbaar is. Het wozd blootelijk dooz een eenigen Portugys geregeert / die alle de Swarten onder ſijn geſag heeft. Derwaarts loopen mede veele ſcheepen aan / om dat de ververſſingen aldaar ſeer goed koop zijn.

Annaboam.

Doen wy nu dit Eyland dooz-by waren / hebben wy onſen weg weſt-waarts aan op de Oost-zijde van de Leeven-nagtlijn naar hupg toe genoomen / en dooz een gelukkige Paſſade onſe reyſ in Gods naam voozt-geſet. Middelerwijl is niets aanmerkelijks dooz-gevallen / midg wy daaglijks niet anders als Wolken en de woeſte Zee ſagen /

Te rug-reys.

1683. en veele storm-winden / of Travaden uyt-stonden / waar van 'er een op seekeren dag ons schip byna had omgewaayt.

Gevaarlijke *Travade.*

Terwijl wy nu eenige dagen met tegen-winden sukkelden / kreegen wy eyndelijk de lang gewenste / of gesogte West Passaat, met de selve liepen wy over de 600 mijlen op de West-zijde van de Linie; Eyndelijk setteden wy onsen loop (Cours) 2 streeken Noordelijker / en passeerden de Linie ten andermaal met een stijve koelte / dat onder ons geen kleyne vreugd veroorsaakte; uyt oorsaak / dat men by het door-varen van de Linie, in 't gemeen groote stilte heeft te vreesen / die wel 6 / of 8 weeken kan duuren / soo dat sig de scheepen niet van hare plaats konnen roeren: Soo nu een diergelijke stilte ons mede had beloopen / soude het ons seer slegt zijn vergaan / wijl wy niet alleen de brandende hitte geduurig / tot versmagtens toe / hadden moeten uytstaan / maar ook daar nevens grooten honger en dorst moeten lijden / wijl onse mond-voorraad soo verdorven en afgenoomen was / dat soo wel ik als de geringste swabber in 8 dagen niet meer als 2 pond brood / dat nog half verschimmelt was / voor sijn Portie / of deel kreeg.

Passeeren ten tweedenmaal de *Linie.*

De *Zoute-Eylanden.*

Eenige dagen daar na passeerden wy de Son / en lieten Oostelijk de Zoute-Eylanden voor ons leggen / die aldus van de Hollanders genaamt werden / om dat se seer veel zout voort-brengen; de Spanjaarden noemen se Os Ilhas de St. Jago. De Portugysen, wien sy onderworpen zijn / noemen de selve Ilhas de Cabo Verde, wijl sy na aan het voor-gebergte van Cabo Verde zijn geleegen; van de oude Wereld-beschrijvers / werden sy Hesperides, of Gorgades genaamt: En van de selve gebeuselt / dat den Hof / die door een draak bewaart wierd / daar op gestaan heeft. Sy zijn 10 in 't getal / brengen anders niets / als een menigte zout op / en eenige boks-huyden: het zout werd in verscheydene groeven aan de Zee gemaakt / en van de Son gedroogt; En het valt daar

Verscheyde benamingen.

daar soo veel / dat het Eyland Mayo alleen jaarlijks meer als 200 scheeps-ladingen daar van kan uytleeveren: 't Hoofd-eyland hiet St. Jago, waar op een Stad legt / die een en den selven naam draagt / nogtans heeft se weynig inwoonders / wijl 'er de logt niet seer gesond is. De overige Eylanden zijn genaamt St. Antonio, St. Vincent, St. Luçia, St. Nicolao, del Sale, Bona Vista, Magio Friogo en Brave, maar alle dese Eylanden zijn niet bewoont / wijl veele daar van onvrugtbaar zijn / op de welke sig nog eenige Banditen op onthouden / die van geyten / of bokken moeten leeven. De Zee werd hier om heen de Groene genaamt / overmids se op sommige plaatsen struyks-gewijs met groen en geel kruyd soo overdekt is / dat se wel na een schoone groene weyde gelijkt.

1683.

Leveren veel zout uyt.

Namen deser Eylanden.

Groene-Zee.

Na dat wy nu de Zoute-Eylanden voor-by waren / liepen wy Noord-waarts aan na Terra Nova van de schippers Terreneuf genaamt / maar als wy den 40 graad bereykten / voeren wy / gelijk wy de Zoute-Eylanden gedaan hadden / mede de Vlaamse voor-by / die daar van desen naam dragen / om dat se door een Vlaming, of Nederlander het alder-eerst gevonden en ontdekt zijn; Sy voeren anders ook den naam van haar voornaamste Eyland Terçeras, of sy werden mede genaamt Acores, wegens de groote menigte van Havikken / die sig aldaar onthouden; andere noemen se de hooge Eylanden / in vergelijking van de Canarise, welke lager na het Zuyden leggen / sy staan onder 't Koningrijk van Portugal, dat een groot voordeel daar van trekt / wijl sy brugtbaar zijn van wijn / koorn / leer / en meer andere koopmans-waaren. Dese Eylanden zijn 7 in getal: als Terçera, waar van de hoofdstad Angra werd genaamt / Gratiosa, St. George, Fayal, Rio St. Michaël en St. Maria, na de welke nog 2 andere Eylanden sig aan 't gesigt opdoen / als Corvo en Flores, op dese hebben veele van de oude Wereld-beschrijvers den eersten Meridiaan gestelt.

Loopen na Terreneuf.

De Vlaamse Eylanden.

Corvo en Flores Eylanden.

1683. Na dat wy nu de Vlaamſe Eylanden voorbij waren / quamen wy op de banken van Terra Nova, (Terreneuf) die over de 700 mijlen Noord-waarts van den Evenaar (Æquator) leggen; zijnde een van de grootſte en nuttelijkſte Eylanden der gantſer wereld / dat in 't jaar 1505 van de Franſſe eerſt is ontdekt. Het is ſeer bequaam voor de ſcheepen / wijl het van ſeer veel See-havens is voorſien / onder de welke de Franſſe Haven Porto de Plaiſance voor de beſte van allen werd gehouden; de Engelſſe hebben ſig hier mede om den rijken vis-vangſt van de Cabbeljaauwen (die men by ons Stok-of Berger-vis noemt) neer-geſet / maar doen eens de Inwoonders deſes Lands / om 't Eyland vruchtbaar te maken / een groote menigte houts in de boſſen verbrandeden / is al het pek en harſ van alle deſe verbrande boomen / door de Rivieren in de See gedreeven / waar door deſen koſtelijken vis-vangſt geheele 7 jaren van dit Eyland wierd verbannen / zijnde door den reuk / of ſmaak daar van de viſſen verdreeven. De ſcheepen / die uyt Vrankrijk, Engeland, Holland, en Portugal, op dit Eyland vaaren / om drooge vis te laden / loopen eerſt aldaar in een haven / daar na maken ſy hunne ſcheepen aan de klippen vaſt / ſlaan een groote loots / of tent aan land op / van planken / daar na vaaren ſe dagelijks met ſloepen en booten in See / vangen met angels de Cabbeljaauwen in groote menigte / en brengen ſe daar-na aan land / daar dan al ſcheeps-volk gereet ſtaat / om den vis te haaken en te haabenen / en in de Son en Lugt op de ſteen-klippen te droogen / waar mede ſy ſoo lang doende blijven / tot dat ſy een ſcheeps-lading daar van gevangen en gedroogt hebben; dan vertrekken ſy daar mede na huys / en verkoopen ſe met groot voordeel geheel Europa door. Andere / die men de natte viſſers noemt / vaaren met hunne ſcheepen op de Terreneuſſe Zand-banken / die Oost-waarts van dit Eyland leggen / en vangen met hare angels uyt het ſchip ſoo veel van deſe

Beſchrijving van 't Eyland *Terra Nova*.

Op wat wijs de Stokvis en Abberdaan gevangen en bereyt word.

dese Cabbeljaauwen/ als sp selfs willen/ met klep- 1683.
ne moepte. Dese zouten sp in tonnen/ en ver-
voeren se even-eens met groot voordeel door de
Christenheyd: men noemt dese plaats daarom een
Zand-bank, wijl de See om dese bank heen son-
der grond werd gevonden/ maar op de bank/
daar sig de vis onthoud/ kan men op 30/ of meer
of min vaademen grond krijgen; van dese bank af
hielden wp streek Noord-Oost aan na Yerland toe.

Na dat wp voor-bp Terreneuf waren gehou- Gebrek aan
men/ wierden wp gewaar/ dat onsen mond-kost Mond-kost.
seer geminderd was/ en dat het ons onmoogelijk
soude zijn/ met de selve om den Noord tot na
huys toe te koomen; derhalven heeft ons de Loopen
nood gedwongen/ om ons voornemen te veran- na 't Ca-
deren/ en binnen deut na 't Canaal toe te steeve- naal.
nen/ mids den weg niet alleen veel nader is/ als
agter Schotland om te vaaren/ (wijl van Terre-
neuf tot aan 't Canaal 410 mijlen zepleng is)
maar ook wijl men gemeynelijk in dit vaar-wa-
ter/ verscheydene scheepen komt te ontmoeten/ die
den nood-lijdende met hare Victualie, of leevens-
middelen behulpig zijn/ daar men in tegendeel
sig wepnig/ of niet van dit voordeel bp 't Noorden
om kan bedienen.

Als wp nu eenige dagen ten deele met goede/ Lijden
maar meer met tegen-wind hadden gevaren/ be- groote hon-
gon ons brood (dat sonder dat nu al geheel be- gers-nood.
schimmelt was) soo af te neemen/ dat wp ons
sonder het selve moesten behelpen/ 't geen nogtans
geweest was/ om upt te staan/ soo maar onsen
anderen voorraad/ als vleesch/ spek/ erwten en
grutte/ niet mede geheel verrot en verdorben ge-
weest waren: Ook sou dat nog ons soo seer niet
gekrenkt hebben/ als wp maar nog geen gebrek aan
water hadden gehad/ waar van het noch geringe
overblijfsel soodanig stonk/ dat het rook als het
ergste en vuylste goot-water. Maar eplaas! al-
le onse eet-waren (Victualie) welke bestonden in
garstig spek/ en stinkend vleesch/ dat van de pekel
was op-gevreeten; als ook in heel beschimmelde

1683. welke ſig voor wepnig jaren met malkanderen hebben verbonden: de kleine Rivier Tiveda is de greng-ſcheyding van deſe 2 kroonen. Wat Engeland aangaat / 't ſelve werd noqmaal in tweën verdeelt / te weeten in Wallis, of Cambria en in Lægria? Cambria is wat kleyn / maar Lægria werd wederom in 4 Diſtricten, of Landſchappen afgedeylt. De wijd-beroemde koop-ſtad Londen, die aan de ſchip-rijke Rivier de Teems legt / is het hooft en de ſit-plaats der Koningen / de voornaamſte ſteeden / die daar aan volgen / zijn York, Briſtol, Oxfort, Cambridge, Cantelberg: tot Cambridge en Oxfort zijn de 2 hooge-ſchoolen; tot York en Cantelberg de verblijf-plaatſen van 2 Aards-Biſſchoppen / aan de welke 24 gemeene Biſſchoppen onderworpen zijn / de welke / niet tegenſtaande ſy van de hervormde Gods-dienſt zijn / dit gebruyk noq van de Roomſche Kerk / waar onder ſy mede voormaals geweeſt zijn / hebben behouden.

Het Koningrijk Schotland.

Schotland werd eertijds Calidonia genaamt / heeft onder andere voornaame ſteeden ook Edenburg, dat als noq de Hooft-ſtad des Rijks is / en voormaals de ſit-plaats (Reſidentie) der Schotſe Koningen was. Dit Koningrijk is vrugtbaar / en werd noq tot op deſen hupdigen dag van veele wilde menſchen bewoont: onder ander vee / dat 'er in 't gemeen ſeer veel is / bzeugt het groote vette oſſen voort / welkers vet / of ſmeer niet beſtalt / of hard werd / als 't eens geſmolten is / maar altijd daar-na als een olp bloeyt; Onder ſijne zeldſaamheeden heeft het een ſtorts / de Doove Rotz genaamt / als men onder de ſelve ſtaat / kan men maar 10 treeden van ſig 't gedonder van een ſwaare Kanon-ſchoot niet eens hooren. Ook is daar een Zee van 5 mijlen lang / en anderhalve breed / welke in ſig 30 voor 't meerendeel bewoonde Eylandjens begrijpt / waar van 'er een altijd dzijft / ook werd Schotland met de Hiberides, en dan noq na 't Noorden met de Orcades in een groote meenigte vermeerdert.

Doove Rotz.

Deſe

Dese volgt het derde Eyland/ Yerland genaamt/ dat eben-eens een Koningrijk is en Westelijk van Engeland af legt/ het is 60 mijlen lang/ en 28 breed/ het soude als Malta geen vergiftig dier moogen lijden. In de Stad Dublin houd den Onder-Koning sijn verblijf-plaats/ hoewel de Stad Armac de eygentlijke Hooft-Stad is/ waar in sig een Aards-Bisschop ophoud; dit Eyland word eben-eens als Schotland nog van veel wilde menschen bewoont/ 't is ook vrugtbaar en heeft een gesonde lugt. Dit is 't alles/ wat ik kortelijk van dese 3 Eylanden heb willen seggen. Nu wil ik my weer tot het aannaderend eynde van mijn swaren Scheeps-togt keeren. 1683.

Het Koningrijk Yerland.

Na dat wy met goeden wind ons anker in 't Eyland hadden geligt/ passeerden wy 's anderen daags de Hoofden, tussen Calais en Douveren, alwaar wy een Franse Vloot van 24 scheepen voor-by liepen/ die haren kours na het Noorden namen. Als wy haar uyt het gesigt hadden verlooren/ beliep ons een grooten storm/ maar wy kreegen 't Heylige land in 't gesigt/ en quamen daar op tussen de Zand-banken/ met dien swaren vliegenden storm/ van voorneemen om de Elve in te loopen/ dat ons alle gewisslijk het leven soude gekost hebben/ indien wy niet een soo ervaren stuurman met namen Jacob Lambregtzen, op ons schip gehad hadden/ die ons met de genadige hulpe Gods/ gelukkig in den mond van de Elve gebragt heeft: soo dat ik dit/ hoewel voor de laatste/ maar ook teffens voor de gevaarlijkste door-gang (Passagie) van mijnen Guineesen Togt wel mag agten.

Passeeren de Hoofden.

Storm.

Groot gevaar.

Van hier liepen wy den stroom verder op na Hamburg, daar ik mijn volk agter liet/ de post nam/ en my na Berlijn begaf/ alwaar ik aan sijne Keur-Vorstelijke Doorluchtigheyd een omstandig verhaal van mijn Gesantschap en Togt na Guinea en de Goud-kust heb gedaan/ de welke/ God dank/ over mijne verrigtingen wel in sijn schik en te vreeden was/ en my niet alleen

Komt te Hamburg.

Berlijn.

1683. na 3 maanden gunſtiglijk na Pruyſſen ſond/ maar my ook het Hoofdmanſchap der beyde Ampten/ Marienwerder en Rieſenburg aldergenadigſt vereerde. Alwaar ik alle de mijne nog in goede geſondheyd heb gevonden/ uytgenoomen mijn oudſten broeder/ die voor Weenen, als Majoor, in een Schermutſel met de Turken was gebleeven. Ik heb aldus op deſe Reys 18 maanden toegebragt/ en de ſelve/ ſoo als ik ſe met God had aangevangen/ ook in des ſelfs naam geeyndigt.

Den ſchrijver beſluyt ſijn Reys.

EYNDE.

RE-

REGISTER

Der voornaamſte ſaken, vervat in de *Scheeps-Togt* van OTHO FRIDRICH VAN DER GREUBEN na *Guinea*.

A.

Aap (zeldſame) in *Siërra Liona* gevonden, 27
Aapen weeten de Oeſters op een looſe wijſe te vangen, 26
Abberdaan, op wat wijſe te *Terreneuf* bereyd word, 84, 85
Accoda, een Dorp, naauw keurig beſchreeven, 60
—— der ſelver inwoonders zijn ſeer beleeft, 61
Afgeſtorvene werden door die van *Siërra Liona* aangebeeden, 21
Afgoden-dienſt, op wat wijſe door die van *Siërra Liona* verrigt werd, 17, 18
Aldeas, wat landſchap alſoo genoemt werd, 40
Annaboam, een *Portugys* Eyland is ſeer vermaaklijk, 81
Arder, een Koningrijk in *Africa*, 75
Axim, een Kaſteel der *Hollanders* in *Guinea*, 53
—— van hoe veel volk beſet is, ibid.

B.

Bajaaren, een ſoort van danſſen, op wat wijſe geſchiet, 25
Barent Wiſch, een Soldaat, ſterft en word in Zee geſmeeten, 6
Barles-Eylanden, waar gelegen, 7
—— ſcheeps-regt op wat wijſe hier omtrent gehouden, ibid.
Bedriegery der *Swarten* omtrent den Goud-handel gepleegt, 47
Begraaffeniſſen, op wat wijſe door die van *Siërra Liona* verrigt worden, 20
Beleefdheyd (gierige) der *Negers* omtrent de *Brandenburgers*, 67
Benin, een Stad, werd om ſijn groote een Koningrijk genoemt, 76
Bens, een Eyland, beſchreeven, 24
Berg, door *Greuben* uytgekooſen, om 'er een Fort op te bouwen, 64
—— werd den *Grooten Fridrichs Berg* genoemt, 65
Beuſelingen (zeldſame) door de *Negers* van *Cabo Miſerado*, op hun lijf gedragen, 35
Bewoonders van de *Greyn-kuſt* zijn groote Viſſers, 28
—— zijn verraderſſe en diefagtige menſchen, 29
—— zijn menſchen-vreeters, ibid.
Bewoonders van de Rivier *Senegal* beſchreeven, 12
—— bidden den Duyvel aan, ibid.
Bewoonders van *Siërra Liona* zijn valſſe en diefagtige menſchen, 26
Bezaantje, een Zee-vergift, beſchreeven, 13
Bidden werd van de Bewoonders van *Siërra Liona*, om 4 redenen gedaan, 20
Blanck (Kapiteyn) tot eerſte Commandant van het Fort aangeſtelt, 66
Blixem-ſtraalen (yſſelijke) by *Abeni* geſien, 50
Bogt Camerones, der ſelver bewoonners zijn menſchen-vreeters, 78

Boom, van 17 vademen dik in *Sierra Liona* gevonden, 27
Borſten, der vrouwen van *Sierra Liona* zijn ſeer groot, 18
Bontrw, een Sterkte der *Hollanders*, met des ſelfs beſetting beſchreeven, 57
Bravade (zeldſame) door de *Negers* van *Abeni* gemaakt, 50
Bruyloft tuſſen *Greuben* en een *Swartinnetje*, 70
Bruyloft-dans door eenige ſwarte wijven gehouden, 71
Buskruyd, door de *Brandenburgers* aan de *Negers* verkogt, 51

C.

Cabo Blanco levert ſeer veel viſch uyt, 11
Cabo Corſo, een *Engels* Fort in *Guinea*, 74
Cabo de Lopo levert goed water en brand-hout, 79
—— wat koopmanſchappen aldaar vallen, ibid.
Cabo Miſerado heeft een ſchoone leg-plaats voor de Scheepen, 36
Cabo Verde, waar gelegen, 13
—— brengt veel *Cocos*-boomen voort, ibid.
Calbares, een Rivier, waar omtrent veele Slaven verhandelt werden, 78, 79
Canarie-vogels, waar van daan koomen, 8
Canariſe Eylanden, waar van hun oorſprong hebben, ibid.
—— der ſelver namen beſchreeven, ibid 9
Canoes, op wat wijſe door de *Negers* gemaakt worden, 77
Capiſcurs (8) werden deftig van *Greuben* onthaalt, 60
Caragols, een Steedetje van arme *Mooren* bewoont, 11
Caſtizen, wat ſoort van menſchen dus genoemt worden, 25
Cola, een vrugt, verſtrekt op ſommige plaatſen omtrent *Guinea* voor geld, 14
—— werd ſeer veel van de *Negers* gekaauwt, 43
Cormentin, een Sterkte der *Hollanders* in *Africa*, 75
Corvo en *Flores*, waar gelegen, 83
Coſta de Male Gens, en *Coſta de Bonne Gens*, waar gelegen, 41

D.

Dans door de *Swarte* Hoeren op 't Eyland *Bens* gedaan, 25
—— door eenige ſwarte Juffers gedaan, 57
Donder, op wat wijſe door de *Negers* van *Cabo Miſerado*, daar over geredeneert, 35
Donder-ſlagen (vijſſelijke) aan de Kuſten van *Africa* omtrent *Abeni* gehoort, 50
Dooden, op wat wijſe door de Bewoonders van de *Groyn-kuſt* begraven worden, 30
—— op wat wijſe door de *Negers* beweent worden, 49
Doods-teeken, op wat wijſe door de Vlag word bekent gemaakt, 6
Dragt der Bewoonders van de Rivier *Formoſo* beſchreeven, 76
Dublin, de verblijf-plaats van den Onder-koning van *Yerlaal*, 89
Duyvel, laat ſig aan de Bewoonders van de Rivier *Senegal* ſien, 12
—— werd van de meeſte *Afri-*

caners gedient en aangebeeden, 17

E.

Edenburg, de Hoofd-ſtad van het Koningrijk *Schotland*, 88

Eed, op wat wijſe door de *Negers* van *Cabo Miſerado* werd gedaan, 34

——— op wat manier het alderſwaarſt by de *Negers* van *Abeni* gedaan werd, 45

——— plegtelijk tuſſen de *Brandenburgers* en *Capiſcirs* gedaan, 65

——— des ſelfs formulier beſchreeven, 69

Eed-ſweeren, op wat wijſe van de Bewoonders van de *Greyn-kuſt* gedaan werd, 28

Elve, een Rivier, is ſeer gevaarlijk, om uyt- en in-te loopen, 4

Engeland, een Koningtijk des ſelfs beſchrijving, 87, 88

Erffenis der *Negers* op een gevaarlijke wijſe altijd te bekoomen, 48, 49

——— aanmerking van *Greuben* hier over te berde gebragt, 49

F.

Ferro, een der *Canariſe* Eylanden, 9

Fetiſie, wat by de *Negers* te ſeggen is, 45

Forcados, een Rivier, welkers bewoonders hunne tanden ſcherp vijlen, 77

Formoſo, een ſchoone Rivier, werd van 3 Koningen bewoont, 76

——— der ſelver Bewoonders beſchreeven, ibid.

Fort, door de *Brandenburgers* op een Berg gebouwt, 66

Fundekel, een Stad op het Eyland *Madera*, 8

G.

Gebrek aan Levens-middelen door *Greuben* geleeden, 73

Generaal der *Hollanders* in *Guinea* heeft groot geſag, 74

St Georgio del Mina, een ſterke Plaats der *Hollanders* in *Guinea*, 74

Gerigt, op wat wijſe door den Koning van *Sierra Liona* gehouden, 16

Geſandſchap, door die van *Accoda* aan *Greuben* gedaan, 67

Geſant (*Hollandſe*) verſchijnt met ſtatie by *Greuben*, 69

Geſchenken, op wat wijſe aan de Inwoonders tuſſen *Cabo Verde* en *Cabo Roxo* geſchieden, 14

——— (weder-zijdſe) tuſſen *Greuben* en den Koning van *Rio Seſter*, 39

——— tuſſen de *Brandenburgers* en *Negers* gedaan, 66

Geſchut op den Berg door de *Brandenburgers* gebragt, 65

Gevaar van *Greuben* om te ſtranden, 4

Gods-dienſt der Bewoonders van de *Greyn-kuſt* beſchreeven, 29

Goud in de Rivieren *Sint Paoblo* en *Lunco* gevonden, 28

——— door de *Swarten* aan boord gebragt, 44

Goud handel, op wat wijſe in *Guinea* verdorven word, 53

Goud-kuſt, des ſelfs uytgeſtrektheyd beſchreeven, 74

Greuben, ſie *Otho Fridrich van der Greuben*.

Greyn, des ſelfs gedaante beſchreeven,

te koop geveylt, 43
——— fin-ſpeeling hier op gemaakt door *Greuben*, ibid.
——— door de *Negers*, om te gebruyken, aangebooden, 44
——— werden ſeer weynig van de *Negers* geagt, 48
——— op wat wijſe van de Ouders konnen gekogt worden, ibid.
Winter van *Sierra Liona* beſchreeven, 26
Woningen van de Inwoonders van *Sierra Liona* beſchreeven, 16

Y.

Yerland, een Eyland en Koningrijk, des ſelfs beſchrijving, 89

Z.

Zee-paarden onthouden ſig in de Rivier *Senegal*, 12
Zoute Eylanden hebben veele benamingen, 82, 83
Zuylen van *Hercules*, waar gevonden, 9

EYNDE.

Berigt voor den Boekbinder, waar de Figuuren moet ſtellen.

* 1 tegen Pag. 15
* 2 ——— 18
* 3 ——— 20
* 4 ——— 29
* 5 ——— 40
* 6 ——— 75

ONGELUKKIGE SCHIPBREUK en Yſlyke REYSTOGT,

van etlyke Engelſchen, in den Jaare 1696 van

JAMAIKA

in *Weſt-Indiën*, na

PENSYLVANIA

t'ſcheep gegaan, en in de Golf van *Florida* geſtrand, alwaar zy onder de *Menſchenëeters* vervielen, en byna ongelooflyke wederwaerdigheden uytſtonden.

In 't Engelſch beſchreeven door
JONATHAN DICKENSON,
éénen van de Reyzigers. En daaruyt vertaald door
W. SEWEL.
En met Printverbeeldingen en noodig Regiſter verrykt.

TE LEYDEN,
By PIETER VAN DER AA, Boekverkooper.

Met Privilegie.

(4)

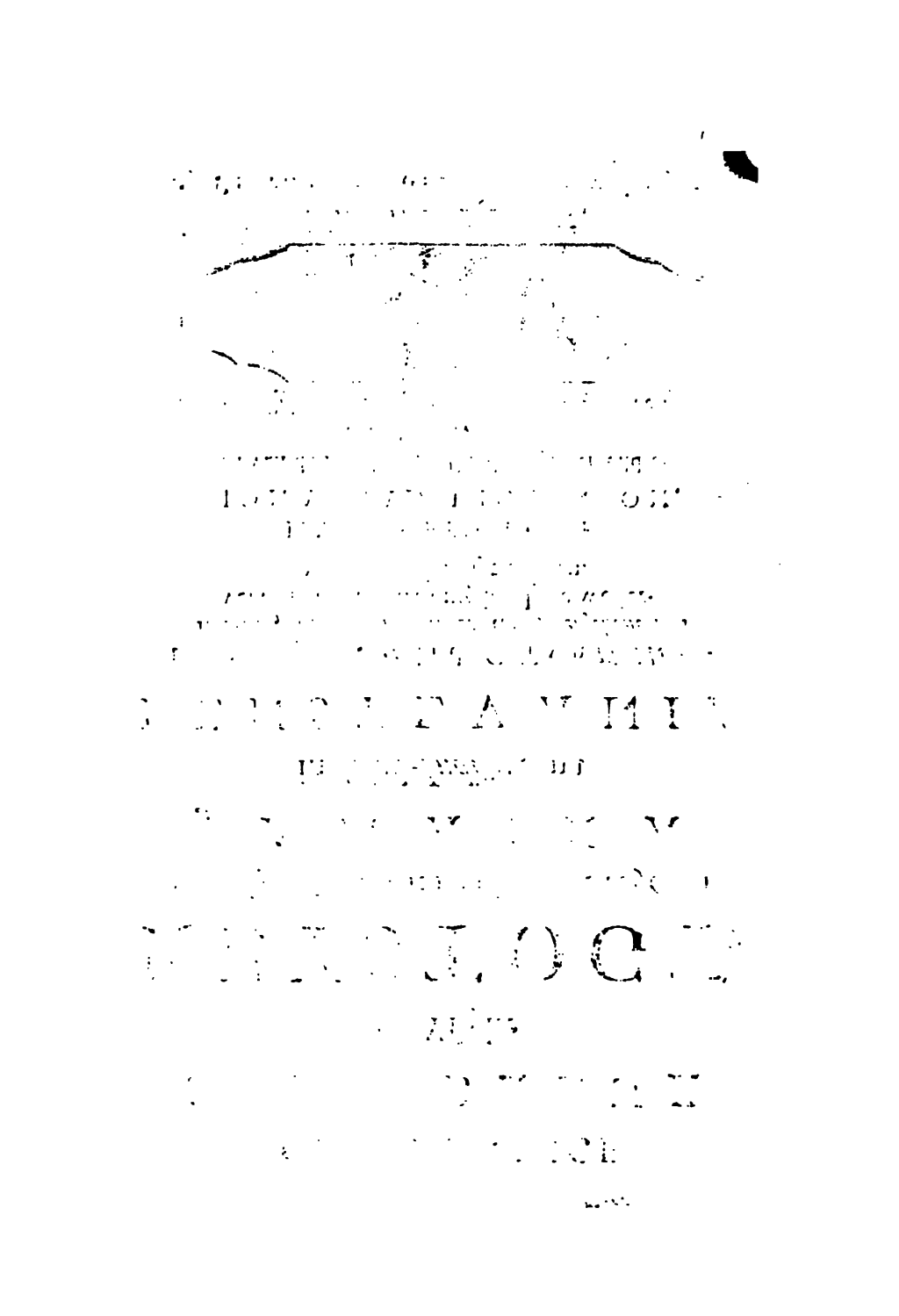

Op de
ONGELUKKIGE
REYSTOGT
van
JONATHAN DICKENSON,
en de zynen.

Wat treurſtóff' komt hier voor myn' oogen,
Die onder 't leezen 't hart ontroert?
'K voel my getroffen door meêdoogen,
Door iets dat my tót deernis voert.
'K aanſchouw alhier een teedre moeder
Ten uyterſte op de proef geſteld,
Wanneer z'haar lieve kind, verwoeder
Dan 't hart gedoogen kon, gekneld
Zag van de ontmenſchte Kanibalen,
Verbitterd op 't onnozel wicht.
Dit harteleed recht af te maalen,
Is iets daar myne pen voor zwicht.
Hoe moſt de droeve moeder zuchten,
Wanneer haar kindtje klaagt en ſchreyt,
En zy elk oogenblik moſt duchten
Dat haar de doodſteek wierd bereyd!
Hoe onbegryplyk wierdt de liefde,
Die zy haar krooſt toedroeg, doorboord!
De honger van het kind doorgriefde
Haar hart, wanneer zy 't kermen hoort,
En zelv' geen zóg heeft om't te voeden,
Wyl't door verdriet was opgedroogd;
En zy haar lam niet kon behoeden,

Maar bly was dat een' Wilde 't zoogt.
Wat droefheyd moſt het niet verwekken,
Wanneer zy naakt wierdt uytgeſchud,
En zich, nóch 't kindtje, niet kon dekken;
Ja zelfs haar man, haar heul en ſtut,
Onmagtig ſcheen haar trooſt te geeven;
Doordien hy ſteeds den dood verwacht,
En vreeſt dat dan zyn kind, in 't leeven
Bewaard, zal worden opgebragt
By die verſtókte Menſcheneeters,
Die ſnoô gedróchten, heet op bloed!
Wie gruuwt niet voor die woeſte vreeters
Van menſchen-ſpieren, fórs van moed!
Wat wanhoop moſt die doodſchrik baaren!
En daarby bleef het nóg niet ſtaan:
De honger moſt dien druk verzwaaren,
Men kon het lyf geenſins verzaân.
Dat by den drek was weggeſmeeten
Wierdt greetig weder opgezócht;
En, door den fellen nood, gegeeten
Zelfs dat geen 't welk het woeſt gedrócht
Van Wilden niet had willen proeven.
Hierby quam nóg de guure kou;
Het ys drukt in de voeten groeven,
En kerft de zoolen van de vrouw.
De wind doorſnydt de naakte leden,
Het Kindtje is blond en blaauw om 't lyf.
Die ramp wordt echter doorgeſtreeden;
Hoewel de Zwarten, minder ſtyf
Om uyt te houden, nederzygen,
En de één naa de' ander quynt en ſterft.
De Blanken daarentegen krygen
Weêr nieuwen moed, en elk verwerft
Ten laatſten de behouden haven,
Waarin ik hen van verr' beoog.

Hier-

Hiermeê wordt ook de drift begraaven,
Die myne pen tót dicht bewoog.

W. Se'wel.

Anders.

Zie hier een' Vrouw zeer fel van zwaaren ramp beſtreeden;
Haar zuygend kind ook, eer't nóg wiſt wat rampen zyn,
Daarvan omringd, gekneld aan zyne teêre leden;
Een Vader hoopeloos, doordien'er weynig ſchyn
Van uytkomſt was, altzaam nógtans geréd, geborgen.
Een blyk dat Gód alleen beſt voor den menſch kan zorgen.

W. S.

1696. aanstuyvende / riepen zy Nikkalier, Nikkalier. Wy wisten in 't eerst niet wat dit te zeggen was; doch naa dat zy dit geschreeuw eenige reyzen herhaald / en ten laatsten ook Espania geroepen hadden / bemerkten wy dat zy met het eerste Engelschen, en met het laatsten Spanjaarden meenden; dies wierdt hen op het laatste Ja geantwoord. Maar zy schreeuwden wederom No Spania no: en lieten zig alle andermaal hooren / Nikkalier, Nikkalier. En terwyl wy op onze kisten / koffers en doozen / en sommige van ons op den grond neerzaten / wierden wy van de Indiaanen omringd: wy hielden ons echter alle stil / en eenige van ons in een zeer bedaarde gestalte des gemoed / gansch bereyd om af te wagten wat Gode believen zoude over ons te gehengen.

En toonen zig gereed om onze Reyzigers te vermoorden.

Terwyl wy dus zaten / byna als onbekommerde menschen / rukten de bloeddorstige Wilden de ruygte rondom ons uyt / en vervoegden zig elk agter eenen van ons. De Kassekey had zig achter my geplaatst / en stondt op de kist waarop ik zat; en alle hadden zy een mes in de hand / en stonden met een uytgestrekte arm gereed om ons 't leeven te beneemen / hebbende sommige hunnen man by 't hoofd gevat / met hunne kniën tegen zynen schouder; in deeze gestalte scheenen zy te wachten na den Kassekey, dat die hen met moorden voorgaan zoude. Middelerwyl raakten deeze Wilden met malkanderen in hooge woorden / welke wy niet verstonden; doch het beliefde God den Heere op een zeer zonderlinge wyze tot onze behoudenisse te werken; want heel schielyk wierden zy alle verstomd / en stonden als verbaasde menschen / ontrent een quartier uurs lang; ook veranderde hun gelaat zodaanig / dat zy dezelfde persoonen niet geleeken. Vervolgens hunne plaatsen verlaatende / quamen zy tusschen ons in / en begeerden dat wy onze kisten / koffers en doozen openen zouden: 't welk geschied zynde / namen zy alles daar uyt / en verdeelden 't onder malkanderen; maar ons geld nam de Kassekey na zich / en ver-

Dog veranderen van opzet.

borg

borg het daarnaa hepmelyk onder de ruygte van 't Kreupelboſch. Vervolgens trokken zy ons de kleederen uyt / laatende ons elk maar een broek / of ſommigen eenen ouden rok behouden / uytgenomen myne Huysvrouw en Kind / Robert Barrow, en onze Schipper / van welke vier zy dien dag wepnig of niets namen. Zy vraagden ons toen al weer / Nikalier, Nikalier? Waarop wy tot antwoord gaven / Penſylvania. 1696.

Wy broegen toen na St. Auguſtyn, een Spaanſche plaats / alsmede na Ste. Lucia, een ſteedtje dat ontrent een graad Noordwaards lag: maar zy wouden ons gaern wysgemaakt hebben dat beyde die plaatzen na 't Zuyden lagen. Doch wy weezen dat ze Noordwaards lagen / en wy noemden de Havana, en gaven te kennen dat die Zuydwaards lag: maar hoewel zy zich onkundig hielden / 't bleek echter dat zy wel beter wiſten. Want de Kaſſekey gaf ons eyndelyk te verſtaan / hoeveel dagen reyzens Ste. Lucia van ons af was; maar van St. Auguſtyn woud hy niet hooren. Ondertuſſchen weezen zy ons 't elkens dat wy Zuydwaard moſten gaan; maar wy antwoordden daarop dat wy Noordwaard aan moſten na St. Auguſtyn. Desniettegenſtaande bleeven zy al wyzen dat wy na 't Zuyden moſten; en dat de weg niet verre was. Maar wy bleeven by ons ſtuk / en gaven te verſtaan dat wy van 't Zuyden gekomen waaren / en dat onze weg Noordwaards lag. Al 't welk dan eyndelyk eenigen ingang by hen kreeg.

Wy bemerkten wyders dat de Kaſſekey ons toegedaan wierd; want hy bleef den meeſten tyd by ons / en weerde telkens de klepne Dieffes / die ons van die wepnige oude pruillen / welke wy nog behouden hadden / poogden te berooven / van ons af. Eer het nog avond wiezd begon het te regenen; weshalve de Kaſſekey ons door teykenen te kennen gaf / dat wy eene ſchuylplaats moſten maaken. Hierop ſloegen wy eene Tent op / en kreegen eenige bladen om op te leggen. De Kaſſekey toond zig beſcheiden.

Ons

1696. ppl en boog gewapend / toegevoegd / met bevel dat wy ons met hen op reyze moſten begeeven; en ieder van ons / die eenigzins ſterk genoeg ſcheen / wierdt een pak gegeeven om te draagen. Onze Schipper met zyn gebroken been wierdt voortgeholpen van zynen Swart Ben. Myne Huysvrouw was genoodzaakt haar Kind zelve te draagen / en de Wilden wouden niet toelaaten dat iemand van ons haar eens verpoosde: en zo iemand zyn pak eens wou neerleggen / dan dreygden zy hem te doorſchieten; zo dat wy dus gedwongen wierden bloots voets voort te gaan.

En gaan eyndelik op weg.

Wy hadden een van des Schippers Graadboogen / een Stuurmans Almanak / en twee andere boeken gebogen: en terwyl wy langs de Baai voortgingen / nam onze Stuurman Richard Limpeny de hoogte / en bevondt dat wy op de breedte van zevententwintig graaden en acht minuten waaren. Eenige van de Indiaanen / ziende hem de Graadboog opheffen / wierden daarover zo verſtoord / dat zy hunne boogen begonden te ſpannen om hem te doorſchieten; maar 't beliefde Gode hen te weerhouden / dat 'er geen bloed vergooten wierd.

Dit brengt my te binnen dat dezelfde Limpeny dien morgen met Thomas Fownes uyt onze Tent na den oever gegaan zynde / daar de Indiaanen waaren / en Indiaan met een mes in de hand op Thomas quam aanloopen / en hem aangreep als om hem te doorſtooten; doch Thomas viel op zyne knien / en bedienende zich van zekere Spaanſche Ceremonie / badt hy den anderen / hem toch niet te willen dooden; waarop de Indiaan aſliet / en hem beval te gaan vanwaar hy gekomen was / gelyk Thomas vertelde toen hy by ons quam / en ons zyn wedervaaren verhaalde.

Maar om tot onze Togt te komen; naa dat wy ontrent vyf Engelſche mylen voortgegaan waaren door gul zand / met een heete Zonneſchyn / quamen wy by een ſleuf of Rivietje / aan de an-

de-

dere zyde van 't welk een Indiaansch Dorp was / 1696.
beſtaande uyt hutten / gemaakt van takken of dunne ſtaaken/die met het eene end in den grond ſtaken / en met het ander boogswyze aan malkanderen vaſt gemaakt waaren / zynde gedekt met Palmeteg-bladen. Men beval ons neer te zitten / en de Kaſſekey toen by ons komende / groef met zyne hand eenen kuyl in 't zand / van ontrent een voet diep / daar hy water kreeg / en ons toen door teekens weeg dat wy drinken zouden: en dewyl wy zeer grooten dorſt hadden / deeden wy zoo; maar 't water was brak. Hier zittende / zagen wy groote vuuren ſtooken aan de andere zyde van de ſleuf; 't welk ſommige van ons deed denken / dat dit een toeſtel voor ons was. Naa verloop van ontrent een uur / quam'er een Indiaan met een kleyne Kano van de andere zyde / en ik met myne huysvrouw en kind wierden bevolen daarin te gaan: deeze Kano was maar even zoo wyd dat wy'er in zitten konden; en naa dat wy overgevoerd / en op 't land getreeden waaren / weeg de Indiaan ons dat wy na de hutten gaan zouden / gelyk wy deeden; doch 't ſcheen als of de Indiaanſche kinderen verbaerd voor ons waaren; want zy liepen voor ons weg. Men weeg ons toen na eene hut / welke wy daarnaa verſtonden dat deg Kaſſekeys wooning was. Zy was ontrent een mans lengte hoog; wy vonden daar deg Kaſſekeys wyf / en eenige oude vrouwen / zittende op eene kooi van ſtokken gemaakt / ontrent een voet hoog van den grond / en met matten bedekt. Zy weezen ons dat wy op den grond zouden nederzitten / 't welk wy deeden. Deg Kaſſekeys wyf / hebbende een jong kind aan haare borſt te zuygen / gaf dat aan een andere vrouw / en begeerde ons kind te hebben; 't welke myne huysvrouw zeer noode wou toelaaten; doch zy wou zich niet laaten afwyzen / maar greep het kind / en lepd het aan haare borſt / bekykende en betaſtende het van het hooft tot de voeten; en eyndelyk gaf zy't aan myne huysvrouw weder. Nu was'er weer een

Komen aan des Kaſſekeys hut.

1669. gedeelte van ons volk overgekomen: en wy by de hut neergezeten zynde / quam'er een Indiaan by ons met een gekookte visch op een Palmetes-blad / welke hy by ons nederleyde / en wees dat wy eeten zouden; maar ons verdriet was zo groot / dat wy geen lust tot eeten hadden. Ons volk eyndelyk altemaal overgeraakt zynde / quam de Kassekey ook / en begaf zich aan 't werk; hy stak eenige staaken op een ry in den grond / nevens zyne hut / en bondt eenige takken met Palmetes-bladen overdwars daaraan vast / ontrent drie voeten hoog boven den grond: toen leyde hy twee of drie matten van ried daarby neer; en't bleek dat hy deeze schutting voor ons gemaakt had tegen den wind / want hy beval ons op de matten neer te leggen / 't welk wy deeden; en die niet op de matten konden leggen / mosten zich op den blooten grond behelpen.

Worden daar tamelyk bejegend.

De Kassekey ging toen in zyne hut / en zette zich met de beenen kruysling onder zyn lyf op zyne kooi neer / alwaar hem een korfje met Palmetes-beyen gebragt wierdt / welke hy heel graag op at. Daarnaa quamen eenige Indiaanen by hem / die veel praats hadden. Toen het donker geworden / en de Maan op was / tradt'er een Indiaan / daartoe gesteld / na buyten / en de Maan styf aankykende / begon hy vervaerlyk te roepen en te schreeuwen / en tierde zich aan als een dul mensch; 't welk ontrent een half-uur duurde / zynde alle de andere Indiaanen stil tot dat hy gedaan had. Daarnaa maakten zy alle een vervaerlyk getier / blaffende sommige als een hond / terwyl andere huylden als een wolf / of een ander vreemd geluyd maakten. Daarnaa was'er een die een blok of knoest kreeg / en zich neer gezet hebbende / hieldt hy die knoest overend / terwyl andere rondom hem quamen / en met zingen en tieren een verbaazend geschreeuw maakten. Eyndelyk quamen'er de wyven ook by / en maakten't geraas nog grooter. Dit duurde tot middernacht. 's Morgens was 'er een zwaare dauw / en ons vuur / dat wy ge-

Spooreloos getier der Indiaanen by de maaneschyn.

maakt

maakt hadden / verbrand zynde / waaren wy byster koud. 1696.

Dien morgen zag de Kassekey ons vry vrindelyk aan; en hy zondt zynen zoon met zyn prikstok na het riviertje om Visch voor ons te vangen; 't welk hy zeer behendig deed / gelyk sommige van ons / die met hem gegaan waaren / tot onze verwonderinge zagen; zonder dat wy / hoe sneedig wy ook toe keeken / eenige visch konden zien / hoewel hy die zag / t'elkens als hy zynen stok na den visch gooide / dien hy dan trof / en aan 't end van den stok op 't land wierp: somtyds liep hy eenen visch heel snel naa / en zelden miste het hem als hy'er na schoot. Dus had hy in twee uuren tyds eene zoo visch gevangen / die groot genoeg was voor twintig menschen. Daar waaren ter zelfder tyd ook andere beezig met visch te vangen; zo dat'er overvloed van visch voor ons was: maar de jammerlyke staat / waarin wy waaren / benam ons den honger. Ook waaren sommige van ons van gedachten / dat de Wilden ons tot eeten poogden aan te porren / om zich zelven daar naa te beter met ons te verzaaden: want terwyl de Kassekey na ons schip gegaan was / zagen de andere Indiaanen ons zeer grimmig aan; 't welk ons te meer deed vreezen dat zy iets quaads met ons voorhadden.

Aardige Visch vangst.

's Naamiddags zagen wy een groot vuur / ontrent de plaats daar ons Schip lag / waaruyt wy beslooten dat ons schip en de boot aan brand gestooken waaren. En dit deed ons te meer gelooven dat het voorneemen der Wilden was ons om 't leeven te brengen. Op het ondergaan der zonne quam de Kassekey t'huys; wy spraken hem aan / en hy antwoordde / en scheen vry spraakzaam / 't welk ons niet quaalyk aanstondt. Dewyl nu de avond begon te vallen / en de wind Noordelyk liep / verplaatsten wy onze schutting / en voegden'er de matten by / om ons voor den wind te beschutten; zo dat wy toen op 't bloote zand mosten neer leggen. Eer 't nog donker was quam'er een

1696. party Indiaanen van 't Zuyden / alle met yp en boog gewapend / en dicht by ons gekomen zynde / hurkten zy neer. Dit ſcheen ons toe een nieuw gevaar te zyn / zo dat wy die genen van ons / welke in ſlaap gevallen waaren / ontwaakten / om zich tot dood te berepden; want wy dachten dat zy in den zin hadden ons 't leeven te beneemen / of Zuydwaards weg te voeren. Deeze Wilden zaten dus een geruymen tyd / maar eyndelyk gingen zy weg / na hunne hutten. Dus volgde het eene gevaar op het ander; en evenwel ſcheenen wy ſomtyds boven de vreeze daarvan te zyn / en een hepmelyke hoope te hebben / dat God / die ons reeds upt zoo veele perykelen verloſt had / ons nog verder redden zoude.

Robert Barrow nam hierupt gelegenheyd om ons tot lydzaamheyd te vermaanen; en deed een zeer ſtichtelyke verklaaring over Openb. 3. 10. Omdat gy het woord myner lydzaamheyd bewaard hebt, zal ik ook u bewaaren uyt de uure der verzoekinge. Deeze zyne vermaaning beſloot hy met een zeer vuurig gebed / biddende God / dat nademaal het hem believd had toe te laaten dat wy onder woeſte en Barbariſche Heydenen vervallen waaren / hy ons / indien het zyn gezegend welbehaagen was / wilde bewaaren en verloſſen / opdat onze naamen niet in vergeetenheyd mogten begraaven worden / en dat zyn ligbaam onder zyne Vrinden mogt ruſten. En op 't ſluyten van zyn gebed ſcheen het als of hy eene verzekering by zich zelven had / dat zyne bede aan ons vergund zoude worden: waardoor wy ons zeer verquikt en verſterkt gevoelden.

R. Barrows Predikatie.

Den volgenden morgen / zynde den 27ſten van September, en den eerſten dag der weeke / hielden wy al weder by den Kaſſekey aan / om Noordwaards na St. Auguſtyn te gaan. Zyn antwoord was als te voozen / dat wy dan alle gedood zouden worden. Eyndelyk evenwel bragten wy 't zo verre / dat hy beloofde dat wy 's anderen daags gaan zouden. En daarop nam hy twee van myne Zwarten / en den eenen van onzen Schipper / en

en voer met een kano na de Baap. 1696.

Ondertusschen waaren de Indiaanen beezig met het goed dat zy uyt ons schip genomen hadden / en wouden ons alle gaern aan 't werk gestelt hebben / sommige aan 't een / en andere aan 't ander. Maar wy niet weetende wat het gevolg daarvan mogt zyn / toonden ons ongewillig. Evenwel waaren'er sommige van ons volk die hen te wille waaren / en eenige lappen stof of linnen tzamen naaiden / de ontstelde sloten van de kisten verhielpen / en 't een en 't ander voor hen deeden: want alles wat uyt zyn schik was / begeerden zy dat wy verhelpen zouden: hoewel wy zulks bleeven weygeren. Ik hoorde te dier tyd eenen van de voornaamste Indiaanen deeze Engelsche woorden spreeken / English son of a bitch, [Engelsch teevekind]: Dit zeggen verschrikte my / want ik besloot daaruyt / dat zy eens iemand van onze landaard in hun geweld mosten gehad hebben / dien zy die woorden hadden hooren spreeken: en 't was niet zonder groote ontroerdheyd dat ik wat van de hut afging.

De Indiaanen willen de Engelschen aan 't werk zetten.

Wy hadden eenen grooten Bybel / waarin de een of ander van ons dikwils las. En op deezen dag tzamen neder gezeten zynde / en leezende / verzocht Robert Barrow stilte van ons / nevens een aandachtigen inkeer des gemoeds: Waarnaa hy een stichtelyke aanspraak deed / en die met een gebed besloot. De Indiaanen waaren ondertusschen by ons gekomen / en eenige van de jonge lachten om ons / zonder dat zy ons evenwel stoorden; maar de ouden stonden al den tyd heel bedaard; en gingen / naa dat het gebed gedaan was / stil heene. Sommige van hen / inzonderheyd de oudste zoon van den Kassekey, scheenen vermaak te hebben in ons te hooren leezen / en repten ons somtyds den Bybel toe / opdat wy'er in leezen souden; want de klank daarvan scheen hen zo te behaagen / dat zy zeer stil zaten / en aandachtig daarnaa luysterden.

Hooren gaern in den Bybel leezen.

De Kassekey het grootste gedeelte van den dag

1696. met drie van onze Zwarten uptgeweeſt zynde/zagen wy eyndelyk onzen boot met de Zwarten te rug komen. Hierover verheugden wy ons/ omdat wy meenden dat de boot al verbrand was. Onze Zwarten zeyden ons/ dat zy met den Kaſſekey geweeſt waaren ter plaatſe daar onze tent geſtaan had; en dat het voornaamſte werk was geweeſt het geld te bergen/ en op een andere plaatſe te begraaven; want deeze duide man durfde ons volk beter betrouwen dan zyn eygen. Dit geſchied zynde waaren zy na 't Schip gegaan/ en hadden 't in de brand geſtoken; waarnaa zy onzen boot in 't water hadden gebragt/ in welke de Kaſſekey de kiſten/ waarin ons linnen en ander goed was/ gezet had. Zy hadden ook een klein vaatje met wyn/ 't welk zy uyt het groot vat getapt hadden/ nevens eenige ſuyker/die door 't vuur niet verteert was/ uyt het afgebrande wrak genomen/ en met zich in den boot gebragt. De Kaſſekey ten laatſten met de Mano ook aankomende/ zeyde ons dat wy den volgenden dag met onzen boot zouden vertrekken. Dit was een vrolyke tyding voor ons. Ook bragten eenige Indiaanen/ die uptgeweeſt waaren/ Oeſters/ waarvan de Kaſſekey ons etlyke gaf/ en beval daarvan te neemen zo veel wy wilden. Eer 't nog donker was opende hy de kiſten/ en zyn wyf nam 't gene'er in was/ daaruyt; maar hy ſcheen nu heel goedaardig jegens myne huysvrouw en kind/ en gaf haar eenige dingen/die haar en 't kind wel te paſſe zoude komen. Onzen boot zagen wy dat vry lek was/wy lieten hem derhalven zinken opdat hy dicht mogt zwellen.

De Engelſchen vertrekken. Den 28ſten September waaren wy 's morgens vroeg al in verlangen om te mogen vertrekken/ waartoe wy dan verlof kreegen. Wy verzochten eenige dingen te hebben daar de Wilden geen gebruyk van maakten/ te weeten een glas met wyn/ of zes pond boter/ wat ſuyker/een vaatje met wyn/ en wat Sjokolade: dit wierdt ons toegeſtaan/ nevens een ronde bak/ om 't water uyt onzen boot te

te hoozen. Maar de Kaſſekey wou eenen van myne Zwarte jongens/geheeten Cæſar, met kracht houden / en wat ik'er ook tegen inbragt / het mogt niet helpen. Eer wy nog vertrokken / poogden etlyke Indiaanen die wepnige oude plunjen en vodden / welke wy nog aan hadden / ons te ontneemen; maar alzo wy den Kaſſekey daarover aanſpraken / beval hy dat zy ons met vreede zouden laaten. Onder de Indiaanen was'er een die zeer groot behaagen in Salomon Kreſſon had / en hem naauwlyks van zyne hut wou laaten wyken/zonder met hem te gaan arm in arm: deeze Indiaan had onder zynen roof een nacht-rok / dien hy Salomon aantrok / en Salomon droeg hem ook den meeſten tyd dat wy daar waaren ; maar toen wy weggingen ontnam de Indiaan hem den rok / en liet hem niet dan een broek behouden / toonende zich zeer verſtoozd. 1696.

Wy dan aan 't water gekomen zynde / zetteden al ons volk / die te voet gaan zouden / over / en de Schipper / Robert Barrow / ik / myne huysvrouw en kind / nevens twee van onze matroozen / gingen in den boot / en roeiden noozdwaard aan ; maar de Kaſſekey zeyde dat wy na de Baay toe moſten / waartoe wy in 't eerſt wepnig zin hadden ; maar naderhand bevonden wy evenwel dat zyn raad goed was. De Kaſſekey en eenige andere Indiaanen gingen ondertuſſchen met ons volk na 't wrak / terwyl wy in den boot waaren / en met roeijen vooztſpoeiden. Doch de boot was zoo lek / dat een man ſchier geſtadig werk had met water upt te hoozen.

Het was over den middag eer wy 't wrak verlieten / dat tot op den bodem toe afgebrand was / en in 't zand vaſt welde. Wy roeiden toen voozt met onzen boot / terwyl de andere langs ſtrand te voet gingen. Kozt vooz Zonnen-ondergang quam ons volk aan met eene menigte van kleyne viſch / die zo 't ſcheen dooz den ſtozm opgedreeven / en met het vallen van 't water op de ſtrand gebleeven was / want de oever was'er een groot ſtuk Zy verlaaten het wrak.

1696. wegs mee bezaaid; weshalve ons volk zoo veel daarvan opnam als het draagen konde / hoewel de visch al een stuf weg had. Toen de zon onderging stierden wy aan land / zo om ons zelven wat te ververschen / als om mynen Heer Benjamin Allen in den boot te neemen; want door het gaan van dien naamiddag had hy op nieuws eene kooytg gekreegen / zynde nog zwak van de zwaare ziekte die hy op 't schip had gehad.

Een van myne Swarten had nog een vuurslag en tondeldoos behouden / en wy hadden nog twee messen bewaard; met dit gereedschap kreegen wy een vuur aan / hoewel met groote moeite; want onze tondel was niet goed / en al het hout was van zout water doorweekt. Toen ons vuur brandde / braadden wy onze visch / en aten'er hartig van / houdende een deel over / die wy bewaarden / doordien wy niet wisten wanneer wy weder dus versorgd zouden worden / dankende Godt ondertusschen voor zyne genade. Wy hadden nu een groot vuur / en veele van ons kroopen aan de luuwe zy daarvan / terwyl andere zich in 't zand begroeven / op hoope van wat te slaapen / en dan des te beter het gaan / of 't voetsen te konnen uythouden; maar de zandvliegen en groote muggen plaagden ons zo hyster / dat het onmoogelyk was te rusten. Wewyl dan de maan scheen / bragten wy onzen boot weder te water / en ik / myne huysvrouw / en kind / de Schipper / Robert Barrow / myn neef Allen, Salomon Kresson, Joseph Buckley, en des schippers Swart gingen'er in / en voeren toen voort / terwyl het overig gezelschap langs strand ging. Omtrent middernacht quam ons volk by een Indiaansch dorp / waarop de Indiaanen in meenigte te voorschyn quamen / en de onzen poogden te berooven van dat weynige dat zy nog hadden: doch deeze een kleynen tegenstand biedende / deeden de Wilden geen verder geweld / maar wenkten ons toe dat wy aan land zouden komen; maar de onze rieden 't ons af.

Worden wedet van de Wilden aangerand.

Den 29 September, 's morgens met het opgaan

van

van de zon / ſtierden wy na land / en zagen na ons volk / maar wy wierden'er niet eenen van gewaar; wy bleeven derhalve wel twee uuren ſtil leggen / en eyndelyk zagen wy hen aankomen met eenen grooten ſtoet van Indiaanen. Toen zy tegen ons over waaren / wuyfden de Wilden dat wy aan land zouden komen: maar wy weygerden 't / vermids wy bemerkten dat zy niets goeds in den zin hadden; en telkens rukten zy ons volk het een of 't ander af; doch ziende dat zy ons niet aan land konden krygen / verlieten zy de onzen eyndelyk. 1696.

Op den middag nam onze Schipper met zyn graadboog de hoogte / en bevondt dat wy op de breedte van 27 graaden en 45 minuten waaren. Ontrent ten een uure zagen wy twee Indiaanen met pyl en boog ons volk in 't gemoet loopen / die zulks ziende in 't eerſt wat ſtil ſtonden / en daarnaa te rug keerden; waarop een van de Indiaanen een pyl ſchoot / die eenen van hen dyna getroffen had. Dit deed hen ſtil ſtaan; en de Indiaanen by hen komende / keeken hen grimmig aan. De onze gingen thans weer voorts / en de Indiaanen met hen / tot dat zy aan het Dorp quamen. Wy zagen toen dat de onze in de hutten gingen / maar zy bleeven'er niet lang / omdat de Wilden hen de lappen kanifas / die zy hadden / ontneemen wouden. Zy dan een wepnig waters gekreegen hebbende / gingen weder voorts / maar de twee Indiaanen volgden hen. Wy zagen toen een zeyl ten ooſten van ons / en denkende eerſt dat het een Brigantyn was / beſlooten wy 't zelve te volgen; maar het duurde niet lang / of wy wierden gewaar dat het een Kano of ſchuyt was met twee maſten en zeylen. Dit vaartuyg zette koers na land toe; maar zoo dra wy gezien waaren / hieldt het weder af; doch daarnaa bemerkende dat wy niet volgden / wendde het weer na ſtrand. Dit maakte ons bedugt / dat die van 't vaartuyg voorhadden volk van land te haalen / en dan op ons af te komen; hierom roeiden wy heel ſterk en yielden

Die in den boot zyn zien een Vaartuyg.

1696. den 't zo een lange poos gaande; maar ziende dat het op ons niet gemunt was/ wendden wy weder na 't land toe. 't Was dien dag zeer heet/en wy hadden geen water gehad ſederd dat wy het dorp/ bezuyden de plaats daar wy geſtrand waaren/genaamd Hobay/verlaaten hadden/en daarom verlangden wy aan land te komen; maar wy zagen'er geen kans toe/ omdat de zee zo hol ging/ en de baaren van 't Oosten quamen aanrollen; en ontrent een Engelſche myl van land ging'er een zeer zwaare barning; zo dat onze Schipper rond uyt zeyde dat het onmoogelyk voor ons was leevendig aan land te komen. Ik was evenwel zeer begeerig om aan land te weezen/ en gaf zulks aan ons gezelſchap te verſtaan; maar zy zeyden dat het gevaar te groot was. Ik onthende dit niet/ maar kon nogtans niet geruſt weezen/ en bleef daarom aandringen dat wy 't na 't land moſten zetten: doch de Schipper en de Matroozen zeyden al weder dat'er geen kans was behouden aan land te komen. Evenwel hield ik zo hard aan/ dat zy 't eyndelyk onderlepden; zo dat wy reeds tot op een halve Engelſche myl het land genaderd waaren; maar de zee ging daar zoo byſter hol/ dat wy meenden dat een hooge baar die achter ons quam aan rollen/ ons overſtelpt zoude hebben; doch wy raakten'er op/ eer ze brak; Echter vertoonde dit zich zo pſlyk/dat'er geen bepraaten aan den Schipper en de maats ſcheen te weezen om dichter te naderen. Wy ſtaken derhalve weer af/ en namen een beſluyt om den ganſchen nacht af te houden; want ons volk was moede/ en de zon op 't ondergaan; dies overlepden wy 't dat de helft van ons zich dan te ſlaapen zoude begeeven/ terwyl de andere helft de wacht zoude hebben/ en de boot met de ſteven t'zeewaard houden. Maar de lucht begon'er zo onſtuymig uyt te zien als of'er een ſtorm op handen was/ en de zee ging hoe langer hoe holler. Dit deed my op nieuws aanhouden om 't na land te zetten: en elk was'er genoeg toe genoegen/maar men oordeelde het ondoenlyk. Even-

wel

wel beſlooten wy ten laatſten gezamentlyk het te waagen; en bevelende ons in de beſcherminge van den Almagtigen God/ſtierden wy 't na ſtrand/ en ziende toen ons volk/ deeden wy een ſeyn dat wy by hen zochten te komen/ gelyk 't ook geluk-te/ zo dat wy ſchielyk dooz de barning heen raak-ten/ en op een bank quamen te zitten. Hier hiel-pen wy Robert Barrow, nevens myne huysvrouw en kind met der haaſt uyt den boot/ eer der eene zee quam die hem vol water ſtortte; en naauw-lyks waaren zy'er uyt/ of de boot raakte vol; even wel voerden wy den zelven wat dichter op ſtrand. 1696

Komen aan land.

De twee Indiaanen/ die de onzen gevolgd wa-ren/ poogden ons nu die wepnige oude vodden/ welke wy nog aan 't lyf hadden/ te ontneemen; en dewyl wy zulks niet gewillig toelieten/ ſcheurden zy nu den eenen en dan den anderen een lap af, en daarmede wegloopende/ quamen telkens weer om iets anders; en ontnamen ons ook 't gene de Kaſſekey van Hobay vooz myne vrouw en kind gegeeven had; waar tegen wy niet konden doen dan ons met geduld wapenen.

Doch wor-den op nieuws beroofd.

Dewyl een van hen een wepnig Spaanſch kon ſpreeken/ vraagden wy hoe verre het was van Sante Lucia; en wy verſtonden dat wy'er niet ver-re af waaren/ ook maakten zy tekenen/ dat wy daar komende wreedelyk ter dood gebragt zouden wozden: doch wy hoopten beter.

Ons volk zepde dat zy/ eer 't nog donker was/ twee of drie huyzen landwaard in gezien hadden/ die zich wit vertoonden; dit gaf ons eenige hoope dat daar Spanjaards waaren: Wy gingen der-halve vooz na Sante Lucia, alzo de Indiaanen ons te verſtaan gegeeven hadden dat wy by een water zouden komen/ en dat Sante Lucia aan de andere zyde daarvan lag. Ontrent vier Engel-ſche mylen vooztgegaan zynde quamen wy by een rivier/ maar zagen geene huyzen aan de andere zy-de; dies beſlooten wy dien nacht te blyven daar wy waaren. Wy zagen'er 't voetſpooz van eenen groo-

1696. grooten beer / en van andere wilde beesten: en deeden ons best om hout te krygen / waarnaa wy een vuur maakten; doch toen wy wat wilden rusten / wierden wy van de groote muggen en zandvliegen gestoord. Wy groeven derhalven kuylen in 't zand / kreegen gras / en leyden 't daar in / om ons alzo voor de vliegen wat te bedekken; maar het was vinnig koud / en ons vuur schaars / zo dat wy weynig ruste hadden.

Ontrent middernacht stuurden wy onze Maats heenen / om te zien of zy den boot konden vlot krygen / en na de rivier voeren / om'er mee na de andere zyde over te vaaren. Zy by den boot gekomen zynde bragten hem in 't water; maar de zee ging zo hol / dat hy terstond vol water was / en zy daarmee weer tegen de strand aan dreeven. Terwyl onze Maats na den boot gegaan waaren / zagen wy etlyke Indiaanen in eene Kano by toortslicht visschen: en vermoedende dat zy ons vuur ziende / na ons toe zouden komen / zonden wy iemand na Salomon / (die mee na den boot gegaan was /) omdat wy oordeelden dat hy best met hen zou konnen spreeken. Maar zy quamen niet; en wy lagen slaapeloos / en konden tot geen ruste komen.

Den 30sten September met het aanbreeken van den dag zagen wy een Kanootje van de andere zyde te water gaan / met twee Indiaanen daarin / om te visschen. Wy riepen hen toe in het Spaansch; maar zo dra zy ons hoorden en zagen / begaven zy zich met alle spoed aan land / en liepen na hun dorp; wy hieruyt bemerkende dat zy schuuw voor ons waaren / begonden nu beducht te zyn dat'er geen vrindschap voor ons zoude weezen / gelyk wy gehoopt hadden; wy gaven derhalve ons volk / inzonderheyd onze Zwarten / raad hoe zy zich draagen zouden.

En by Sante Lucia komende moeder naakt uytgeschud.

Met het opgaan der zonne zagen wy de Indiaanen in grooten getale met pyl en boog gewapend / na de rivier toe komen / alwaar zy met vyf of zes Kanoos overvoeren / terwyl andere van hen

't wa-

A. *Een Officier.* B. *Een Chriſten Concubyn.* C. *Een Officiers Wy*

emeen Wyf. E. Een Gemeen Man. F. Een Slaaf.

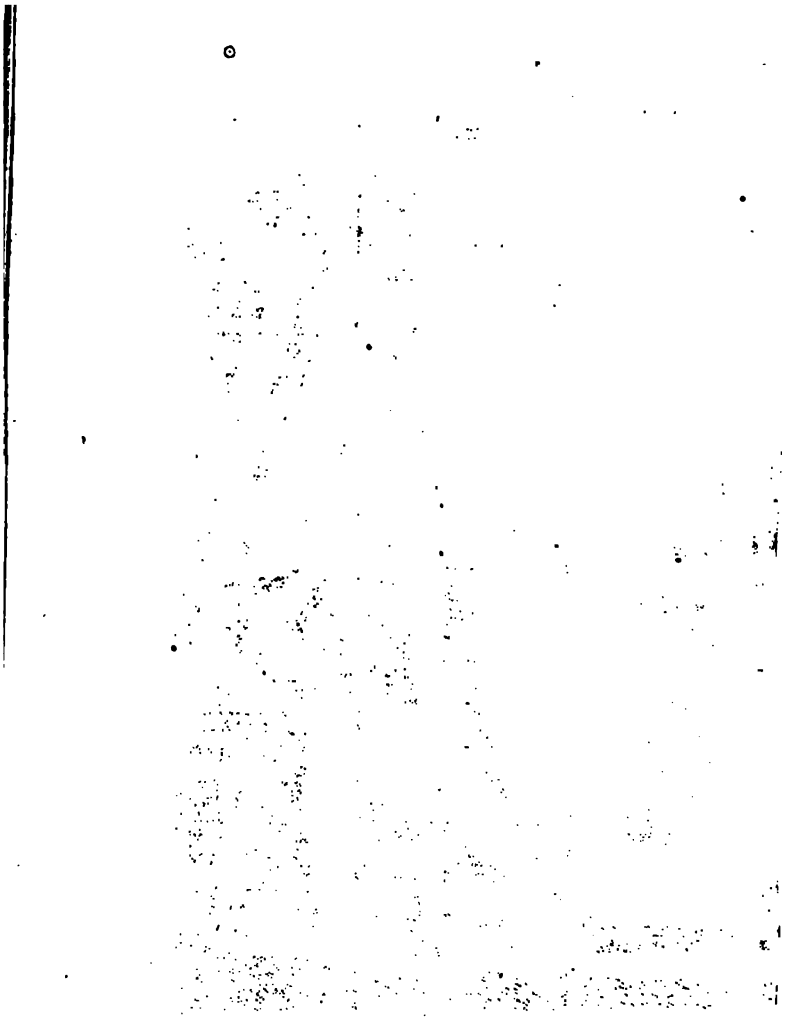

't water overzwommen; waarop zy met de groot- 1696.
ſte verwoedheyd die moogelyk was op ons afquamen. Salomon riep hen toe in 't Spaanſch; maar zy antwoordden in 't eerſt niet; doch nader komende, begonden zy te ſchreeuwen Nikkalier, Nikkalier. Wy bleeven alle ſtil zitten, verwachtende niet anders dan eenen wreeden dood; want zy maakten zulk een getier, dat zy niemand van ons konden hooren ſpreeken. Terſtond ontrukten ze ons die wapnige bodden welke wy nog aan 't lyf hadden, en die eene broek aanhadden, wierden van den grond opgetild, en dezelve hen alzo afgetrokken. Myne hupsvrouwe ontſcheurden zy ook alles, en ziende haar haairſnoer wouden zy haar het haair afſnyden, terwyl een ander als een happige hond toegreep, en de ſnoer met een hozt na zich rukte. Ons arm kind rukten zy alles af wat het aanhad, en trokken 't van lid tot lid, als of zy 't hadden willen verſcheuren. Naa dat zy ons nu alles, op ons leeven na, ontroofd hadden, begonden zy met malkanderen te praaten, en ſchuymden uyt den mond als wilde beeren. Waarnaa greepen zy hunne pylen en boogen en ander geweer, en ſchreeuwden, Nikkalier, Nikkalier. Salomon ſprak hen daarop aan in 't Spaanſch; doch zy wouden niet naar hem hooren; maar voeren voort met hun geſchreeuw, Nikkalier, Nikkalier: en zettende de pylen op hunne boogen, begonden zy de peezen te trekken om ons te doorſchieten. Doch heel onverwacht zagen wy dat zy ſchielyk omkeeken om zo 't ſcheen na iets te luyſteren; waarnaa zy hun bloedig opzet ſtaakten. En een van hen nam eene broek, en gaf die aan myne hupsvrouw. Wy hadden onzen Bybel en nog een ander boek by ons; en dewyl deeze Kannibalen zagen, dat wy, ſtaande daar zoo naakt als wy geboozen waaren, onze ſchaamelheyd poogden te bedekken, ſcheurden zy bladen uyt onzen Bybel en 't ander boek, en gaven ons elk een blad om ons daarmede te dekken; terwyl zy ondertuſſchen ons belachten en ſpoogen; en 't geene de een ons

En met den dood gedreygd.

1696. lande draagen/ en dus wierden wy ook opgeſchikt. Men beval ons op den vloer neer te leggen/ doch 't was'er pſlyk mozſig; want alle de ſteenen der beſſen die zy aten/ en alle de drek en vuyligheyd die van hen quam/ lag op den grond/ waarop veelerley ongedierte kroop/onder andere groote zwarte en haairige ſpinnekoppen/ met twee ſchaaren als die van krabben/ voozts ſchorpioenen/ en ontelbaare weeglupzen. Dit was ons leger/ en dit onguur gedierte kroop ons over 't naakte lyf/ en 't was vergeefs het af te weegen/ want het liep telkens even dik.

Krygen alhaar een yſlyke legerſtee.

De Indiaanen zaten ondertuſſchen/ gelyk gezegd is/ de Kaſſekey aan 't hooger end/ en de hooijen waaren met mannen/ vrouwen/ en kinderen bezet/ die ons vaſt aankeeken. Terwyl wy dus lagen/ hoozden wy eene vrouw of twee heel droevig huylen/ de eene dacht my dat des Kaſſekeys wyf was; en dit deed ſommige van ons vreezen/ dat men ietz quaads met ons voozhad. Wy hoozden ook een heel miſſelyk gelyd/ niet van een menſch/ en evenwel waar of wat het was/ konden wy niet bemerken; want ſomtyds ſcheen het aan de eene/ en ſomtyds aan de andere zyde van de hut te zyn; en dewyl alles ons pſlyk voozquam/ zo beeldden wy ons t'elkens in dat de dood vooz de deur ſtond. Doch naderhand quamen wy te weeten wat dit gelyd was. In eenen hoek van de hut was een Indiaan/ die een pot te vuur had/ waarin hy eenen drank maakte van de bladen van zeker gewas/ 't welk de Spanjaarden/ zo als wy naderhand verſtonden/ Kaſſina noemen; deeze bladen wozden/ naa dat ze eerſt gedroogd zyn/ in een pot gekookt; dan wordt dit nat in een groote ronde bak gegooten/ en daarnaa eene Pompoen daarin gelegd/ die boven aan een klein gaatje/ zoo wyd als een vinger/ en aan de zyde een gat ruym nog eens zo groot heeft; met deeze Pompoen wozdt dit nat gebrouwen/ zo dat het wakker ſchuymt/ en een bruyne kleur krygt; en als de Pompoen in dit nat ondergedompeld wordt/ dan maakt de lucht

lucht een gelupd dooz de gaten die'er in zyn/en dit gelupd verandert zich naar de beweeging/en was 't gene dat ons in 't eerst zo wonderlyk voorquam. Toen deeze drank gemaakt/ en zo koel gewozden was/ dat men hem slurpen kon/ wierdt hy in eene groote schelp of zeehoozn eerst den Kassekey gebragt/die'er een gedeelte van op den grond stozte/ en de rest uptdronk/ waarnaa hy zeer lupd hemde: daarnaa ging de schaal rond onder deg Kassekeys Kaaden;maar niemand anders/noch vrouw noch kind/ mogt van dien drank proeven/waarvan hy en de zyne slurpten/ en ondertusschen tabak/ of eenig ander krupd rookten. 1696.

Ontrent den middag wierdt ons wat visch op Palmeteg-bladen gebragt; deeze visch was gekookt met schobben en alleg/ zynde niets daarupt genomen dan de darmen; maar ons verdriet en bekommerdheyd was zo groot/ dat ons geen eeten lustte. Krygen wat visch.

Toen 't avond was/ en wy op onze boozige plaatg neergelegen waaren/ spanden de Indiaanen een beestehupd over de holle bak/ waarin zy hunnen drank brouwden/ en maakten'er nu eenen trommel van/ waarop zy met eenen stok sloegen; ook hadden zy twee uptgeholde pompoentjeg waarin zy steentjeg gestoken hadden/en deeze hingen elk aan eenen stok/ waarmede zy slingerden en rammelden/ en daarby zulk een pslyk getier maakten/dat het ons niet wepnig verdeelde: somtyds quamen hunne mepgjeg daar ook by/en zongen en dansten lustig. Dit duurde tot ontrent middernacht/ en toen gingen zy slaapen. Woest getier der Wilden.

Den eersten October zag de Kassekey ons bry brindelyk aan/ en gaf ons 't een en 't ander/inzonderheyd aan myne hupsvrouw/welke een party schelpvisschen van hem kreeg; hy braadde een of twee daaraf/en weeg haar dat zy zo most doen met de rest/ en die dan opeeten. De Indiaansche vrouwen namen somtyds ons kind en lepden 't aan haare borsten; want de moeder had zo wepnig te zuygen/ dat het wicht op verre na niet ge-

1696. noeg daaraan had. Dit kind / dat van zyne geboorte af ziekelyk was geweest tot den tyd toe dat ons schip strandde / begon'er nu wolyk uyt te zien / en luft tot eeten te krygen / hoewel het geen ander dekſel ter werreld had dan een ſtuk van een onberepd hartevel.

Houden raat. 's Morgens ontrent ten tien uuren zagen wy de Indiaanen ſchielyk aan 't beweegen / de meeſte gingen na hunne hutten; de Kaſſekey ſchikte zyn hoofd op / en beſchilderden zich / gelyk de andere ook deeden. Toen zy zich klaar gemaakt hadden / quamen zy in des Kaſſekeys hut / en zetteden zich neer op hunne plaatſen. Het duurde niet lang of daar quam een vreemde Indiaan met een klepn gevolg / die een zonderlinge bupging deed / en zich toen by den Kaſſekey neer zette / terwyl de gene die met hem gekomen waaren / zich onder de anderen verboegden.

Na een weynig ſtilte begon de Kaſſekey een geſpreek / het welk byna een uur duurde; daarnaa ging de vreemde Indiaan met zyne makkers uyt / na de waterkant / en zy haalden uyt hunne kanoos eenige geſchenken / welke zy den Kaſſekey bragten / en daarop van zyne bpzitters gepreezen wierden. Deeze geſchenken beſtonden in eenige boskes van het gewas daar zy hunnen drank van maaken / en een ander krupd / het welk zy in plaats van tabak gebrupken; boozts waaren'er eenige kuſſens met mos gevuld / om het hoofd op te leggen / in plaats van eene peuluw. Naa dat deeze plegtigheyd volbragt was / gingen zy alle nederzitten / en dronken Kaſſina / rookende en praatende ondertuſſchen tzamen / zo lang die vreemdeling daar bleef.

De Engelſchen krygen wat te eeten. Ontrent den middag wierdt ons eenige viſch gebragt / doch zo weynig dat elk pas een mond-vol daarvan kreeg / zo dat het met der haaſt op was / dewyl onze honger nu begon toe te neemen. De Kaſſekey beval onzen Schipper / my en myne hupsvrouw / nevens Salomon Kreſſon / op de hooyen te komen zitten / en onze viſch daar op te eeten:

ten: ook gaven zy ons wat van hunne beſſen; wy proefden die / maar niet een van ons konze in zynen mond houden van wege de leelyke ſmaak / die wy nergens beter by gelyken konden / dan by rotte kaas en tabak onder een gemengd. Wat daarnaa vraagden eenige van de Wilden ons / of wy Spanjaarden waaren? Salomon antwoozdde Ja. Waarop dan ſommige van de Indiaanen na zulke van ons weezen die zwartachtig en bruin haair hadden / zeggende van deeze dat zy Spanjaarden van de Havana, en van gene dat zy van St. Auguſtyn waaren. Maar die ligt haair hadden/deeden hen twyfelen/en ſommige zeyden / dat die geen Spanjaarden waaren. 1696.

't Was ontrent drie uuren in den achtermiddag dat de Vreemdelingen vertrokken: Niet lang daarnaa wierdt ons gezegd dooz de Indiaanen/die nu geloofden dat de meeſte van ons Spanjaarden waaren / dat wy na het naaſte dozp zouden gezonden wozden; en zy zeyden ons dat daar Nikkaliers van Briſtol waaren / teweeten zeß mannen en eene vrouw / en dat die al gedood zouden zyn eer wy daar quamen. Wy hielden ons ſtil / hoewel dit ons niet wepnig ontſtelde; zy zeyden ons ook dat'er iemand zoude komen om ons te haalen / en na het naaſte dozp / en vandaar na St. Auguſtyn te gelepden.

Toen het avond gewozden was begaven zy zich weder tot hun gewoonlyk gezing en gedans: en laat in den nacht / eer dit geraas nog geëyndigd was / quam'er een Vreemdeling in / die met pyl en boog gewapend was. Deeze ſpzak ontrent een half uur lang met den Kaſſekey en zyne makkers; waarnaa men ons ſchielyk beval op te ſtaan / en men zondt ons met dien vreemdeling weg / zonder ons zoo veel tyds te geeven dat wy zien konden of wy ons ganſche gezelſchap byeen hadden. Ondertuſſchen wierden wy wel anderhalf uur gaans verre van een partp Indiaanſche jongens gevolgd / en met ſteenen gegooid. Eyndelyk verlieten zy ons / op twee naa / die onzen Lepdsman Worden by nacht voortgezonden.

1696. gezelſchap hielden; maar wp miſten toen Salomon Kreſſon, nevens des Schippers jongen / en zynen Zwart Ben, 't welk ons zeer moeide.

Wp hadden ontrent vyf Engelſche mylen gegaan / eer onze Lepdsman ons deed ſtil houden; wp waaren toen niet verre van een Indiaanſch dorp / tot het welk ik vermoedde dat onze Lepdsman behoorde; want de Indiaanen quamen van daar met vuur en water voor hem / en maakten ook een vleug van Palmeteg-bladen. Hier bleeven wp ontrent twee uuren: de vliegen of muggen waaren hier zeer dik / en de nacht geweldig koud / zo dat onze naakte lyven een dyſter ongemak moſten uptſtaan. Eyndelyk moſten wp weder voort / wordende het overige van dien nacht gruuwelyk geplaagd van de twee groote Indiaanſche jongens / die altemets eenen van ons aangreepen / en vraagden of hy een Nikkalier was. En zo iemand neen zepde / dien gavenze dan een ſlag of twee met eenen knuppel / en zepden / hy was het al. Dus moſten wp dan dien ganſchen nacht voort.

Komen by een wrak. Den 2den October, naa dat de zon op was / quamen wp by het wrak van 't ſchip 't welk wp verſtaan hadden dat geſtrand was; het was t'eenemaal aan ſtukken geſtooten / en de kiel op ſtrand gedreeven. Wp zagen ſuykertonnen / gengber / en kampecieſhout; dit deed ons gelooven dat dit ſchip een van onze vloot was geweeſt / en dat het gevoerd was van Burroughs of Smith, beyde te Briſtol t'huys hoorende. Een Engelſche myl verder quamen wp by een Water / en onze Lepdsman zepd ons dat wp / uptgenomen myne huysvrouw en Robert Barrow, daarover moſten zwemmen; wp gaven hem te kennen dat we niet zwemmen konden: hy voerde derhalve Robert Barrow, onzen Schipper / my / nevens myne huysvrouw en kind eerſt over / en daarnaa het ganſche gezelſchap. Dit duurde vry lang / omdat het een wyd water was; en toen wp alle over waaren / wierdt het zeer heet / zo dat myne huysvrouw ſlaauw en afgemat was / gelyk ook Robert Barrow en onze

Schip-

Schipper / wiens been zo ppnelyk was / dat hy'er onder bezweek. Wy raakten dan achter eenen wyngaard om vooz de zon te schuylen; en ik zond eenen van myne Swarten om na verscy water te zoeken; maar 't was'er niet te vinden: doch hy kreeg aan de zeekant eenige drupven / die onze zwakheu en kreupelen wat verquikten. 1696.

Maar onze Leydsman preste ons voozt: zo dat wy nog vier of vyf Engelsche myleu verder gingen / en toen den Kassekey van het dozp / die Gebieder was over het Noozder gedeelte van die kust / ontmoeteden. Hy was een oud man / wiens haair en baard grys waaren. Hy vzaagde na den Kapitepn / en ons volk weeg op onzen Schipper Joseph Kirl; dien hy daarop omarmde; ook vroeg hy na onzen Stuurman. Deeze Indiaan sprak meer Spaansch dan iemand van alle de andere welke wy tot nog toe aangetroffen hadden; doch hy kon evenwel niet achter malkander weg spzeeken / maar deed ons alleenlyk eenige vraagen; en daar waaren'er drie of vier onder ons die'er zo taamelyk op antwoozden konden; want Salomon was / als gezegd is / achter gebleeven. Deeze oude Kassekey scheen deernis met ons te hebben / en zepde dat die ons dus uptgeschud en beroofd hadden / schelmen / maar dat wy zyne Camerados of vrinden waaren: Hy zepde ook dat hy ons binnen weynig dagen na Auguslyn zoude gelepden; alsmede / dat'er zeg Engelsche mannen en eene vzouw in zyn dozp waaren. Wy vraagden of die mee na Auguslyn zouden; maar hy schudde zyn hoofd / en weeg zuydwaards zeggende Nikkalier no Camerado (de Engelsche waaren zyne vrinden niet;) 't welk ons ganscy niet aangenaam was te hoozen. Deeze Kassekey en de zyne hielden ons gezelschap tot op een klepn uur gaans van hun dozp af / want toen gingen zy voozupt / dewyl zy harder loopen konden dan wy. Dit dozp / dat Jiece genoemd wozdt / lag ontrent een quartier gaans landwaard in van de strand af / zynde omringd met een moeras / waarin witte Mangrove-boo-

En vervolgens aan het dozp Jiece.

1670. boomen groeiden / die het gezigt van 't dorp van de zeekant benamen. Men bragt ons aan des Kaſſekeys hups / 't welk ruym / en vol van Indianen was: en ons wierdt bevolen neer te zitten. De oude Kaſſekey haalde wat water / en waſchte Robert Barrows en myne hupsvrouws voeten: daarnaa kreeg hy eenige lappen kanifas en etlyke gengber-ſakken / die uyt het geſtrande Schip gekomen waaren / en deelde die onder ons uyt. Aan onzen Schipper wierdt een geſcheurde rok gegeeven / die 't ander volk ontnomen was. Myne hupsvrouw kreeg twee lappen zeyldoek / en ik en eenige andere kreegen elk een gengber-zak: voorts gaven ze een oud linnen lapje / zoo groot als een neusdoek / om ons kind te dekken. Dit was alle de kleeding die wy kreegen. Robert Barrow en myne hupsvrouw waaren t'eenemaal afgemat van gaan / want hunne voeten waaren vol gaten door de ſcherpe ſtompen en ſteenen / daar zy op 't heete zand over gegaan hadden; inzonderheyd waaren Robert Barrows voeten zeer gekneusd / zo dat men'er kuylen in zag daar men 't end van een duym in ſteeken kon. Men beval ons derhalve wat te ruſten / en neer te leggen.

Daar zy volk van een ander geſtrand ſchip vinden.

Het volk van 't geſtrande ſchip / geheeten de Nantwich van Briſtol, waarvan Schipper was Jan Smith, zynde met ons van Jamaika t'zeyl gegaan / beſtondt uyt nog vyf mannen en eene vrouw / te weeten Andries Murray, Koopman / Andries Barnes, Stuurman / Huyge Allen, Jan Oſſer, Jan Sheirs, en Kornelis Toker een jongen / nevens de vrouw die als paſſagier mede voer / geheeten Penelopé. Wy met dit volk in geſpreek komende / verſtonden dat zy dien zelfden nacht geſtrand waaren als wy / hebbende al twee dagen van te voren geen zeyl konnen voeren. Toen hun ſchip vaſt raakte hadden zy zich in de boot begeeven / en waaren zo aan land gekomen: en niet lang daarnaa quam een gedeelte van hun wrak ook aan land gedreven / nevens eenige vaten met vleeſch en ſpek / etlyke kiſten / en andere dingen meer. Zy beſlooten toen noordwaard

aan

aan te gaan: Maar hun Stuurman Andries Barnes had lang aan de loop geweest/ het welk hem zo uptgemergeld had/ dat hy niet dan vel en been was/ en derhalve niet voortkon. Wat voort gegaan zynde quamen zy by een water/ daar zy niet overkonden; dies keerden zy te rug/ om hunne boot te haalen: maar terwyl zy daar mee bezig waaren/ quamen de Indiaanen op hen af/ en vraagden hen in 't Spaansch van wat Natie zy waaren/ en epschten voorts hunne kleeding. In 't eerst hadden zy geantwoord/ Spanjaarden: maar de Wilden keeken hen zo verwoed aan/ dat zy ten tweeden maale antwoordden Engelschen. Daarop begonden de Indiaanen te schreeuwen/ Nikkalier, Nikkalier, en schudden hen terstond alles uyt wat zy aanhadden/ waarnaa zy hen na 't dorp dreeven: maar Andries Barnes, niet gaan of staan konnende/ lieten zy naakt leggen. Doch eer zy aan het dorp quamen/ gaf de Kassekey hen eenige kleeding/en hen wierdt voorder geen geweld aangedaan. Sy hadden visch en bessen in overvloed gehad tot dat wy quamen. Johan Smith, Andries Murray en Penelopé hadden hun verblyf in des Kassekeys wooning/ en de andere waaren in andere Indiaansche hutten geschikt. Doch toen wy quamen/ zeyde de Kassekey hen/ dat zy voor de Spanjaarden mosten ruymen; Smith en Murray wouden hier niet aan/ en de Indiaanen gebruykten geen dwang. 1696.

Naa dat wy eenigen tyd onder dak geweest waaren/ quamen'er eenige Indiaansche vrouwlup met korfjes vol van palmbessen/ wilde kroosjes/ en zeedruyven; de twee laatste konden wy eeten/ maar de smaak van de bessen konden wy niet in onze monden verdraagen. Wy lepden ons neer in een hoek van de kooi die men ons aangewreezen had/ en aan 't ander end lag de jonge Kassekey, zo dat wy door een kist/ die tusschen beyde stondt/ gescheyden waaren. Tegens den avond wierdt'er eene zeer groote visch ingebragt; en de oude Kassekey zeyde tegens onzen Schipper dat die voor de

1696. Spanjaarden was / en dat hyze derhalve dooz iemand mogt laaten toemaaken / tot welken eynde hy ons een pot beschikte. Het duurde niet lang of wy hadden de visch klaar gemaakt / en aten'er van. Toen het avond gewozden was vraagde de oude Kassekey ons naar ons verlies. Wy gaven hem daarop te verstaan zo wel als wy konden / dat'er in ons Schip veel stof tot kleeding / en ook wry wat geld was geweest / al het welk de Indiaanen van Ho-bay ons afgenomen hadden. Hy dit gehoozd hebbende wierdt begeerig om'er ook een deel van te bekomen / en zepde dat hy'er tot dien eynde meende na toe te gaan. Ontrent middernacht quam Salomon Kreisson, die achter gebleeven was / by ons / met twee Indiaanen. De oude Kassekey vraagde hem ingsgelyks na ons schip / goed / zilver / en geld. En Salomon gaf'er hem omstandiger bericht van / dan wy hadden konnen doen. Dit deed hem beslupten om den volgenden dag met volk en vaartuygen na Ho-bay te gaan / en hy wou hebben dat Salomon met hem gaan zoude; maar die weygerde zulks.

Wy vraagden Salomon toen na de reden waarom hy / en des Schippers Swart en jongen / achtergebleeven waaren. Hy zepde / dat men hem met geweld wederhouden had; maar dat de Swart en de jongen in een ander huys sliepen / toen wy weggejaagd wierden. Salomon had wel bemerkt dat de Wilden iets voozhadden met hem te houden / maar wat het was / had hy niet recht konnen verstaan; doch 't had hem toegescheenen dat zy twyfelden of wy alle wel Spanjaarden waaren; even als die te Sinte Lucia tegens Salomon zepden / dat hy een Spanjaard was / en eenige andere meer; doch dat de meeste van ons geen Spanjaarden waaren; en dat Salomon dooz ons gestolen was / hoewel hy zepde zulks onwaar te zyn.

De Kassekey van Jiece vertrekt na Ho-by.

Den 3den October, 's mozgens vertrok de oude Kassekey met twee Kanoos en tien Indiaanen na Ho-bay, zeggende dat zo dra als hy wedergekomen

men was / hy ons na St. Auguſtyn zoude bren- 1696.
gen; en dat hy ſtaat maakte / als 't goed weer
was / zes dagen te zullen uytblyven. Maar de
wind was dien dag Noordooſt / en 't zag'er ſtor-
mig uyt / ook begon het hard te waaijen / en tegens
den avond wierdt het water zo hoog / dat het over
't land liep / en in de hutten quam. In den nacht
kreegen wy regen / en de wind nam toe.

Den 4den October 's morgens bleef de wind en Een ſtorm en hoog wa-
regen nog duuren / en 't water ſtondt in des Kaſ- ter.
ſekeys wooning reeds een knie hoog. Ik begaf
my derhalve met myne huysvrouw en kind / ne-
vens Robert Barrow en Benjamin Allen, na een
Indiaanſche hut die op eenen heuvel van Oeſter-
ſchelpen ſtondt / alwaar wy dien dag bleeven. De
Noordooſte wind hieldt ondertuſſchen even winnig
aan / en 't water zwol door den regen hoe langer
hoe hooger / zo dat de Indiaanen hunne drooge
beſſen in hunne Kanoos bragten / en die elders
poogden te bergen. Ook begaven veele van de
Indiaanen zich in hunne ſchuyten / en bragten
hun goed na hooger land / dat'er een groot end
wegs vandaan lag / alwaar eene plaats voor hun-
nen Kaſſekey gemaakt was. Eer het dag was
dreef het al in het huys daar wy waaren / en de
Indiaanen wilden dat wy zouden weggaan / en
ons in een oude Kano begeeven / die ter oorzaake
van een gat dat'er in was / reeds half vol water
lag. Hiertoe hadden wy geen luſt: doch zy zien-
de dat wy noode weg wouden / begonden boos te
worden / en grypende onzen neef Allen, bragten
zy hem in de Kano / en voerden hem weg; niet
lang daarnaa quamen zy met de Kano weer / en
bevolen my en Robert Barrow ook te vertrekken.
De wind en regen was ondertuſſchen nog even
heftig. Ik zag toen eene hut op een anderen Oe-
ſter-heuvel / daar 't water nog niet opſtondt; Ik
begaf my daar na toe / en vraagde door teykens /
of wy daar weezen mogten De Indiaanen ſchee-
nen niet ongewillig: derhalve bragt ik myne huys-
vrouw / kind / en Robert Barrow daar. Onder-

1696. tuſſchen nam de regen en wind / en de hooge vloed dien dag niet af / zo dat wy beducht waaren nog te zullen verdrinken; ook waaide de hut hpkans omverre / zulks dat de Indiaanen t'elkens beezig waaren met die vaſt te binden / en te herſtellen. De voornaamſte man van 't hups riep zyn wyf om ons kind de borſt te geeven / want het was ſchier uytgehongerd / doordien de moeder geen melk in haare borſten had; want ſederd dat de ſtorm begonnen was / hadden wy geen voedzel genooten; ook was'er geen verſch water te krygen / dewyl 't land met zeewater bedekt was. De Indiaanen gaven ons wat beſſen / welke wy wel gaern wouden gegeeten hebben / maar de ſmaak daarvan was zo leelyk in onze monden / dat het was als of wy'er aan ſtikken zouden. Ondertuſſchen begonden wy ſtaat te maaken / dat als de Watervloed aanhield / wy wel haaſt niets meer van noode zouden hebben. Evenwel waaren wy gezond / en onze honger begon zo toe te neemen / dat wy al dikwils van de beſſen proefden; maar wy konden'er geen genoegen aan krygen.

Den 6den October quam het water ook in de hut daar wy waaren / zo dat de Indiaanen zelfs bekommerd wierden. Maar tegens den middag begon de wind na 't Zuyden te ſchieten / en naa eenige uuren zag men het water vallen.

De vloed zakt.

Den 7den tegens den middag was het water reeds etlyke voeten gevallen: Ik ging derhalve uyt om na ons volk te zien / welke ik in des Kaſſekeys wooning gelaaten had. Ik vond hen nog daar; hoewel alle de Indiaanen de hut verlaaten hadden. Ons volk had zich boven op de kooi gehouden / die wel vier voet hoog was; en 't water was reeds tot op twee of drie duym na aan de bovenſte rand gekomen: zulks dat zy zich geen andere dood toegelegd hadden / dan daar te zullen ſterven. Wy klaagden toen malkanderen onzen honger en dorſt; maar daar was geen helpen aan; want het water in de putten was zo zout als dat van de zee; en de beſſen / hoe hongerig wy ook waa-

waaren/ hadden zulk een afschuuwelyke smaak voor ons/ dat zy ons geen genoegen konden geeven. Ondertusschen baden wy somtyds de Indiaansche wyven/ dat zy ons kind eens aan de borst wilden leggen/ 't welk zy zelden weygerden. 1696.

Den 8sten October kreegen wy eenig water te drinken; maar het was zo brak/ dat het niet bequaam was.

Den 9den keerde de jonge Kassekey weer in zyne wooning met zyne kisten en andere dingen.

Den 10den kreegen wy een goed maal van visch/ het beste dat wy nog gehad hadden/ zo lang wy daar geweest waaren. Wy begonden nu zeer te verlangen na de wederkomst van den ouden Kassekey, maar wy vreesden dat het quaad weer zyne terugkomst vertraagen zoude.

Den 11den October 's mozgens vytyds quam 'er eene boode met tyding dat de oude Kassekey maar eenige weynige mylen van het dorp af was/ en dat hy voor de middag nog wel komen zoude. Toen wy hem in 't gezigt kreegen gingen wy alle na de waterkant om hem te ontfangen. Wy zagen dat hy met eene soort van staatsie aanquam: want de twee Kanoos waaren aan malkanderen gebonden/ en tusschen beyde lagen etlyke stokken die van 't eene boord tot op 't ander reykten/ en met eene mat bedekt waaren/ waar op een kist stondt/die my toebehoord had/nevens myn Swartje Cæsar, 't welk de Kassekey van Ho-bay my ontnomen had. Op deze kist zat de Kassekey op nieuws met roode verw bestreeken/met de beenen krupslings onder 't lyf/terwyl zyn volk de Kanoos met boomen voort duwde. So dra hy ons zag/ riep hy Wouf, en keek ons zeer stuursch aan. Hy wierdt van zyn volk met plegtpleeginge ontfangen/ steekende zyne handen uyt om hen die te laaten kussen. Zyne kist wierdt voor hem heene gedraagen na zyn huys/ alwaar hy na toe ging/en het vol Indiaanen vondt. Hy deed daar eene vertelling die etlyke uuren duurde/ verhaalende/ naar 't ons

De Kassekey komt te rug.

1696. 't ons toescheen / alles wat hy gehoord en gezien had / en dikwils noemde hy 't woord Nikkalier, 't welk ons deed vreezen dat het met onze zaak niet wel stondt: Naa dat hy zyne vertelling geeyndigd / en de oudste Indiaanen het hunne daarop gezegd hadden / begonden zy Kassina te drinken / en te rooken / tot 's avonds toe.

Maar toont zich verstoort.

Toen het huys ruym geworden was keek de oude Kassekey ons donker aan / en toonde ons een byl / mes / de kist / en etlyke andere dingen die hy gekreegen had / en vraagde of die de onze niet waaren; wy bekennende dat ze de onze waaren geweest / zeyde hy dat ze Nikkalier waaren: wy gaven hem daarop te verstaan dat wy die dingen van Engelschen bekomen hadden; maar dat ons geld Spaansch was. De Schipper / Salomon, en ik / namen daarnaa gelegenheyd met hem te spreeken / en hem zyne belofte van ons na St. Augustyn te brengen / indachtig te maaken. In 't eerst zeyd hy dat hy op zyne reys na Ho-bay, en te rug / veel moeite en ongemaks had uytgestaan / en dat hy wat uytrusten most eer hy weder uytgaan konde: vervolgens zeyde hy / dat de weg lang en moeijelyk was / en dat wy op verscheydene plaatsen de Kanoos een groot end over land zouden moeten haalen; ook zeyd hy dat'er nog wel tien dorpen tusschen dit en Augustyn lagen / en borst voorts met een toornig gelaat uyt / dat hy te Ho-bay verstaan had dat wy zelve gezegd hadden / alle Engelschen te zyn. En daarop keerde hy zich om / en liep van ons af.

Hier lag nu alle onze hoope in 't stof / en wy bemerkten wel haast dat de Indiaanen jaloers wegens ons begonden te worden; want zy vroegen ons dagelyks of wy geen Nikkalier of Engelschen waaren; en 't voldeed hen niet / als'er neen op gezeyd wierdt. Etlyke dagen verliepen'er dus / wanneer wy eyndelyk verstonden dat de oude Kassekey voorhad na St. Augustyn te gaan. Wy verzochten derhalve van hem / dat indien wy niet alle mogten gaan / hy ten minsten eenige van ons wilde me-

mede neemen. Maar hy zepde / dat hy'er niet meer dan eenen met zich neemen wou. Hierop vraagden wy onder malkanderen / wie die een zoude weezen? de meeste wouden hebben dat ik het zou zyn; maar ik en de Schipper zepden dat het best was dat Salomon ging / omdat hy goed Spaansch sprak / en niemand anders van ons zulks doen kon: en indien een ander van ons gekomen waare onder de Indiaanen verder Noordwaards / welke wy vermoeden dat vry wel Spaansch spraken / die zou terstond zich zelven beklapt hebben te zyn 't gene reeds vermoed wierdt dat wy waaren: maar Salomon liep dies aangaande geen gevaar. Deeze redenen voldeeden ons volk niet / zo dat sommige gram wierden; 't welk de oude Kassekey bemerkende / zepde hy tegens Salomon, dat als zy zulk een gerucht maakten / hy'er dan niet eenen met zich neemen zoude; en zo hy iemand met zich nam / dat het Salomon, de Schipper / of ik most weezen. Wy bewoogen hem dan eyndelyk / dat Salomon met hem gaan zoude. De Kassekey ordineerde toen eenige Indiaanen met hem te gaan / en men haalde eene Kano / welke aan 't maaksel bleek wel eer Engelschen toebehoord te hebben: doch zy was nu zo vol van gaten en scheuren / dat men my en onzen Schipper belaste deeze Kano dicht te maaken / daar wy zeer veel werks aan vonden / omdat de Kano oud / en op veele plaatsen 't hout vergaan was. 1696.

Den 18 den October 's morgens vertrok de oude Kassekey met Salomon en zes Indiaanen in de Kano / na St. Augustyn: hy nam een kistje met zich / waarin / zo ons volk meende / ontrent honderd stukken van achten waaren / nevens eenige andere dingen / uyt ons schip gekomen. Het weer zag'er heel regenachtig uyt / 't welk ons deed vreezen / dat indien het weeder heel ruuw was / Salomon het leeven daar by zoud inschieten / eer hy te St. Augustyn quam / want hy had niets aan dan een Indiaansch broekje / en een stukje van een vel / om zyne boyst te bedekken. Hy vertrekt na St. Augustyn.

Wy

1696. Wy hadden uyt den Kaſſekey verſtaan / dat het wel ontrent een maand zoude duuren/eer hy te rug konde komen: en den tyd dien hy uyt was bygten wy met veel ongemaks dooz. Het weer begon nu koud te wozden/en de vooztaad van mondkoſt / beſtaande in Palm beſſen / wilde kroosjes / en zee-druyven / wierdt ſchaars / omdat de tyd dat die vruchten groeyen voozby was / en geen vzuchten weer vooz de volgende Lente te verwachten waaren.

Dit volk zaait / noch plant niet/en bemoeit zich nergens mee / dan 't gene het dozre zand van zelfs voortbzengt. Viſch hebben zy in overvloed / als zy die vangen willen; maar vooz ons was die ſchaars / zo dat eene maaltyd in eene week doorgaans ons deel was; en hadden wy meer/ 't was ietz raars. Naa dat de oude Kaſſekey vertrokken was / nam ons ongemak toe / inzonderheyd leedt myne hupsvrouw en kind groot gebrek; want haar melk dzoogde weg / en ons kind kreeg nu en dan wel wat te zuygen van de Indiaanſche wyven / maar niet genoeg / omdat 'er onder haar zelve eene vrouw of twee was / die jonge kinderen / en ook niet te zuygen hadden. Onze honger was zo groot / dat wy ſchier alles te lyf ſloegen; de nieuwen en 't gedarmte der viſſchen / die op den drekhoop geſmeeten waaren / zochten wy op / en 't ſmaakte ons wel; ja vooz 't overſchot dat de Indiaanen weggooiden / en 't water daar zy hunne viſch in gekookt hadden / al was 't nog ſoo mozſig behandeld / bedankten wy hen. Hoewel nu myne hupsvrouw naauwelyks eenige melk in haare bozſten had vooz ons eygen kind/nogtans was 'er een Indiaanſch wyf / dat onlangs in de kraam gekomen zynde / en niets te zuygen hebbende / begeerde dat myne vrouw haar kind zoogen zoude. Myne hupsvrouw bewilligde hiertoe; want zy kreeg toen braaf viſch te eeten; waardooz haare melk weder toenam / zo dat ons kind zo wel als het Indiaanſch / hierdooz te zuygen kreeg. Maar ons verdriet en hartzeer onder dit volk bleef onder-

Groot ongemak der Engelſchen door honger.

derluſſchen groot: want ſomtyds ſcheen het als 1696.
of zy een boos voozneemen tegen ons hadden; op andere tyden vertelden zy ons/die quanſuys Spanjaarden waaren/ op wat wyze zy 't volk van Schipper Smith zouden om hals brengen. Dus was droefheyd en zwaare bekommering dagelyks ons deel; en ſomtyds verbeeldden wy ons niet anders dan nog jammerlyk te zullen ſneuvelen: en in deeze verlegenheyd wiſt men naauwlyks wat men malkanderen beſt raaden zoude. Evenwel waaren'er onder ons/welker hoope nooit bezweek/ maar die een vaſt vertrouwen hadden dat God onze verloſſinge te wege zoude brengen. Onder alle deeze wederwaardigheden was'er niets dat my en myne huysvrouw pſlyker te vooze quam/dan de overdenking dat men ons miſſchien eyndelyk dooden/ en ons kind in 't leeven laaten/ en onder deeze woeſte Wilden opbrengen zoude: als dusdaanige gedachten by ons opreezen/ ontſtelden ze ons niet weynig.

Zonderlinge plegtigheyd der Indiaanen.

Het was nu eerſte quartier Maans gewozden/ op welke tyd de Indiaanen eenen plegtigen dans hielden/ die des mozgens ontrent ten acht uuren begon. Eerſt quam'er een oud man/ die een ſtok nam van ontrent acht voeten lang/ met een breede pyl aan 't eene end/ en tot op de helft rood en wit geſchilderd/ als een barbiers ſtok. In het midden van deeze ſtok ſtak een ſtuk houts/ van fatſoen als het been en de voet van een man; en het ander end was zwart geverwd. Deeze ſtok upt des Kaſſekeys huys gebragt zynde/ wierd overend in den grond gezet; en toen dit gedaan was/ haalde de oude man eene kozf met zeys ratels/ welke hy upt de kozf nam/ en onder aan den ſtok neerlepde. Toen quam'er een andere Indiaan/ die een pſlyke heel opſtak/ en zo lupd begon te huylen als een groote hond/ doch met een veel langer aaſſem; waarnaa hy eene afkondiging deed. De Indiaanen die hierop afquamen/ waaren meeſt alle rood/ of zwart/ of zwart en rood geſchilderd; hunne huylen waaren dooz een touw om den mid-

del

1696. del toegegord / zo ſtyf geſpannen als 't moogelyk was; hunne pylkokers hadden zy op den rug / en hunne boogen in de handen; en toen zy zich rondom deezen ſtaf verzameld hadden / greepen zeks van de voornaamſten / waar onder ook hun Geneesmeeſter / dien zy in groote waarde houden / de ratels op / en ſtaande rondom den ſtok / boogen zy zich / onder een gruuwelyk getier / omophoudelyk ontrent een half uur lang. Ondertuſſchen ſtonden alle de andere zeer ſchril te kyken / zich krabbende / en wyzende op en neer / en na deeze en gene zyde / met een gelaat gelyk men de Raazernyen wel verbeeldt. Dit duurde zo lang tot dat de zeks voornaamſten met ratelen ophielden. En daarop begon de ganſche hoop te danſen / ſtampende op den grond ontrent een uur lang zonder ophouden; waardoor het zweet hen op een ongemeene wyze uytbrak / en langs 't lyf vloeide / zo dat de grond zo door 't zweet / als door 't gedang / 's anderen daags vol kuylen en met maatjen bezaald was. Deeze plegtige dans wierdt zo dikwils herhaald / tot dat het reeds drie of vier uuren in den achtermiddag was; wanneer veele ſlaauw en ziek geworden waaren. Toen vergaderde deeze menſchen in 't huys van den Kaſſekey, alwaar zy nedergezeten zynde met heete Kaffina beſchonken wierden / daar zy luſtig van dronken / wordende aan de zieken meer daarvan gegeeven / dan aan andere / daarnaa aten zy beſſen; want zy eeten op zulke dagen niet / voor dat het avond is.

Den volgenden dag ontrent den zelfden tyd in den morgen / wierdt de dans hervat / gelyk ook op den dag daar aan; maar toen quamen'er veele Indiaanen uyt andere dorpen / die ook aan 't danſen gingen / zonder dat de een zich met den anderen bemoeide. Doch die dag wierdt ſtrikter by hen onderhouden / dan de andere twee dagen / want geen vrouw mogt hen aankyken; waarom ook de vrouwen / die noodzaakelyk uytweezen moſten / haar aanzigt met matjes bedekten.

Den 25ſten October was een dag van overvloed voor

voor ons / want wy kreegen zo veel visch en bes- 1696.
sen / dat wy'er voor twee dagen genoeg aen hadden. Wy zagen deeze week dat'er veele groote korven met gedroogde bessen van verschepdene dorpen gebragd en aan den jongen Kassekey overgeleverd wierden: 't welk wy aanzagen als eene tol die aan den Kassekey van dit dorp / welke de voornaamste over alle de omleggende dorpen was / betaald wierdt.

Den 27. October wierdt ons een zak met bessen gegeeven; zynde de zak van gras gevlochten; deeze bessen aten wy in twee of drie dagen op / maar toen mosten wy zo veele dagen vasten / eer de jonge Kassekey ons iets meer geeven wilde.

Jan Smith en Andries Murrey lagen op dien tyd aan een zwaare koorts / en wierden daarover van de Indiaanen belacht en bespot. Wy bemerkten ook dat dit volk ganssch geen medelyden had met de ouden onder hen die niet meer werken konden / en met zulke die zwak of quynende waaren: want de jonge worden daar gedient voor de ouden / en de ouden / zo wel vrouwen als mannen / zyn slaaven van de jongen. Onmedogendheyd der Indiaanen.

Wy zagen daar ter plaatse verschepdene teekens en blyken van sommige onzer landaard / die onder deeze Wilden vervallen waaren: onder andere twee Engelsche Kanoos / de eene van eenen Ceder / en de andere van eenen Katoenboom / gelyk die van Jamaika; etlyke blokken en planken van Lignum vitæ; wat gereedschap / en eenige messen; voorts een scheepsneg waarop de naam van Thomas Foster stondt. Sommige van deeze dingen zagen'er al vry oud uyt / en als of zy al verschepdene jaaren by de Indiaanen geweest waaren / maar anderen zagen 'er nieuwer uyt: doch wy durfden'er niet na vraagen; want wy twyfelden of die dingen niet in ons gezigt gebragt wierden / om ons eens te toetsen.

In dit dorp was een Indiaan / die etlyke jaa-

1696. ren geleden door eenige Engelſchen was genomen / om hen voor dupker te dienen na zeker wzak beooſten Kuba / alwaar hy eenigen tyd by hen was; maar wanneer hun ſchip eens aan Kuba aendeed / om verſch water in te neemen / was deeze Indiaan buyten hoord geſprongen / en zo in de Havana gekomen / vanwaar hy na St. Auguſtyn / en vervolgens weder in zyn dorp geraakt was. Het voornaamſte dat deeze man tegen de Engelſchen had / was dat zy hem genomen hadden; want hy klaagde niet dat zy hem quaalyk hadden gehandeld. Deeze Indiaan noodigde onzen Schipper Kirl, Salomon Kreſſon / en eenige andere van ons / ſomtyds tot zynent / en geliet zich heel vrindelyk / vzaagende dan of wy wat eeten wilden; en als hy ons bepen voorzette / vzoeg hy hoe wy die noemden / verwachtende dat wy die op zyn Engelſch noemen zouden: doch wy bemerkten wel wat hy broogde; dies zeyden wy Uvas / gelyk de Spanjaards die noemen; waarop hy dan zeyde dat de Engelſchen die Plums noemden. Op diergelyke wyze ſpzak hy veel meer met ons; want hy poogde den Schipper / Salomon / en my / in onze woorden te vangen; maar hy kon'er niet toe komen; want als Salomon niet by ons was / wouden wy naat zyne noodiging en reeden nooit luyſteren.

Den 31ſten October quam'er een Kano met Viſch aan / en het wierdt vry geſteld voor elk een om'er zo veel upt te neemen als hy wilde: zo dat de Indiaanen zelve ons aanporden om'er van te haalen; want het ſcheen als of't een roof was voor ons en de Indiaanſche jongens; zo dat wy voor ons allen viſch genoeg kregen voor twee of drie dagen.

Den 2den November quamen'er twee vreemde Indiaanen / die zo hard geloopen hadden / dat zy geweldig zweetten; upt deeze verſtonden wy dat de oude Kaſſekey met Spanjaarden te rugge quam; deeze tyding quam ons zo onverwacht te vooren / dat wy'er niet wel geloof aan ſlaan konden;

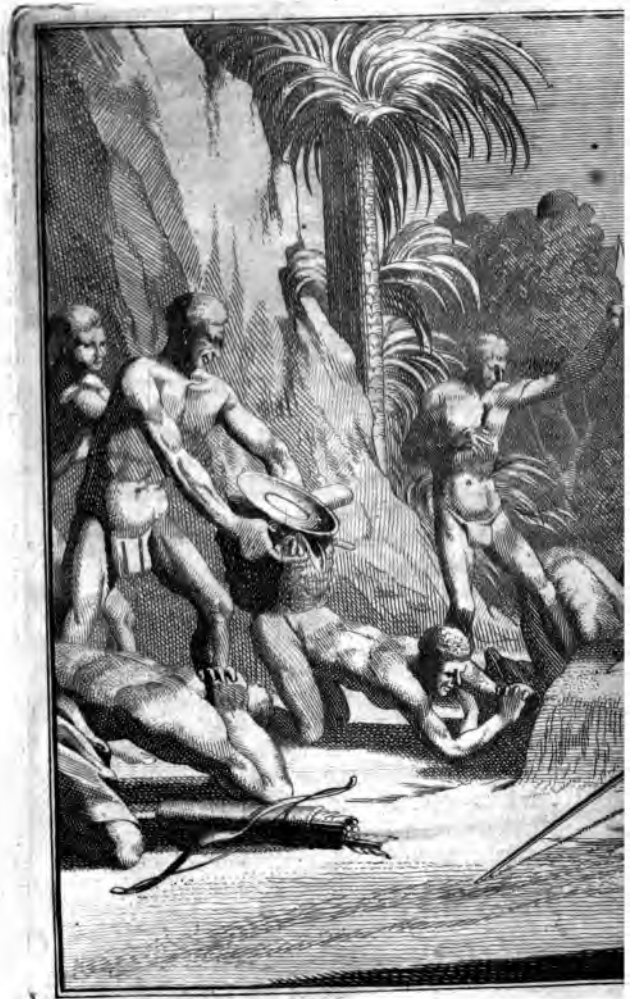

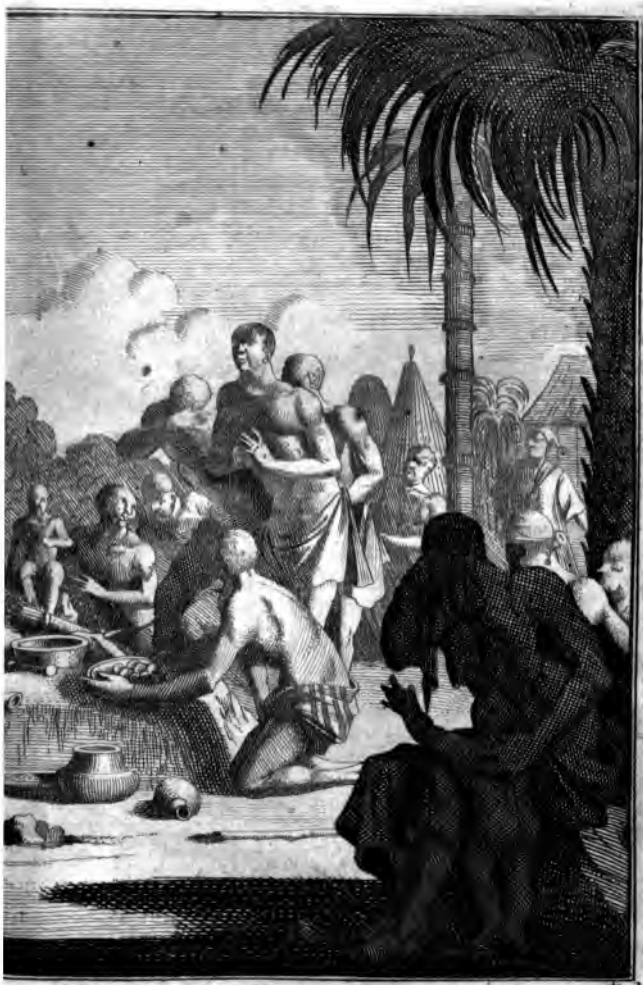

*.3.

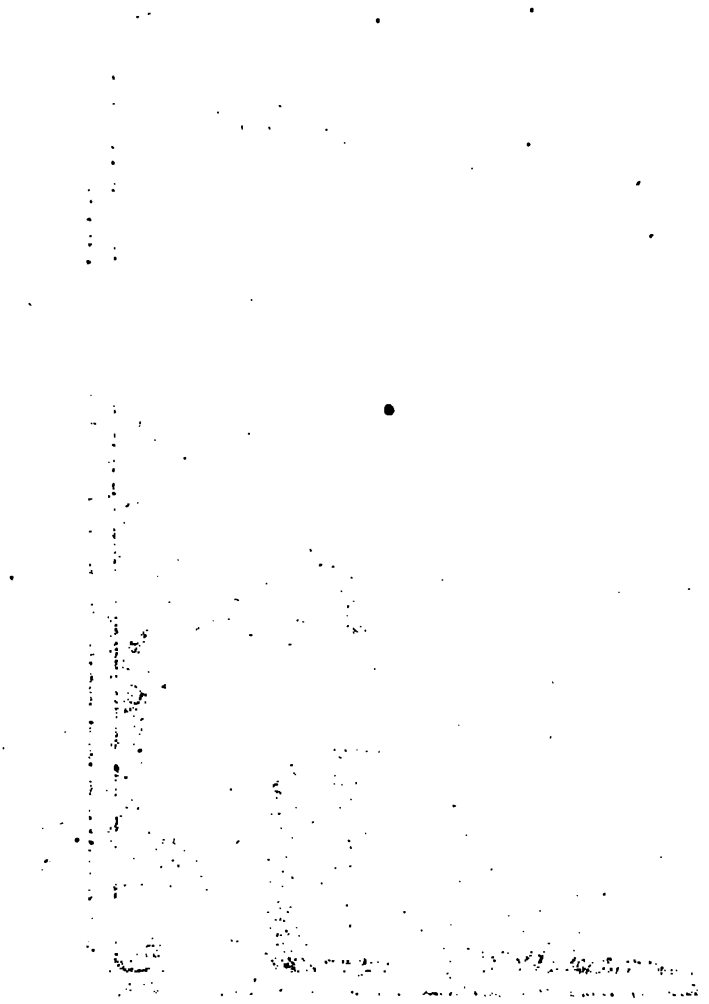

konden; want Salomon was nog pas zestien dagen weg geweest; en wy hadden gehoord dat het een spoedige reyze most weezen / als men in een maand van St. Augustyn te rug quam. Maar wy hadden niet lang tyd om dit te overpeynzen; want het duurde geen uur / of wy hoorden vier roers afschieten; waarop wy uytkeeken / en de Spanjaards in hunne Periago (een vaartuyg zo genoemd) gewaar wierden. De Indiaanen stonden hierop verbaasd / en als van schrik overwonnen; zulks dat wy wel zien konden dat het gebalder van een roer een vervaerlyk geluyd voor hen was. 1696.

De Spanjaarden / zynde tien Soldaaten / stapten aan land / met hunnen Kapiteyn Sebastiaan Lopez / nevens eenen Indiaan / die hem voor tolk diende. Zy omhelsden ons heel vrolyk / en zeyden dat zy blyde waaren ons nog leevendig te vinden; maer wy konden niet vaerdig met hen weg spreeken / hebbende alleen zo veel Spaans geleerd / dat wy eenige vraagen konden doen / en een gedeelte van de hunne beantwoorden. Zy dan geen Engelsch / en wy niet Spaansch genoeg kennende / om malkanderen volkomen te verstaan / bemerkten de Indiaanen dit wel haast / en begonden daarop te schreeuwen Nikkalier, Nikkalier; ook zagen zy ons zeer nydig aen / zo dat wy geloofden / indien 't in hunne magt gestaan had / wy niet veele uuren zouden geleefd hebben. Maar zy ontzagen de Spanjaarden.

Etlyke Spanjaarden komen by de Engelschen.

Wy ontfingen toen eenen brief van Salomon / welke hy onderwege / toen hy Kapiteyn Sebastiaan Lopez ontmoette / geschreeven had / en daarin te verstaan gaf dat de Stadvoogd van St. Augustyn zorg gedraagen had om ons te redden / van wat landaard wy ook mogten weezen. Maer hoe die Stadvoogd en deeze Spanjaarden eenige kennis van ons konden hebben / was iets dat wy niet begrypen konden; want zy waaren veertien dagen van St. Augustyn geweest / zynde dit by na zo lang als Salomon uyt geweest was; en zy

1696. den na Ho-bay: hy beval derhalven dat zy om den Swart zenden zouden / dewyl hy hem niet achterlaaten wilde. Doch de Indiaanen zeyden dat hy binnen een dag of twee te rug zoude komen.

De Spanjaarden zochten gestadig na alles wat zy vinden konden dat de Indiaanen ons en anderen ontnomen hadden; en toen zy niets meer konden vinden / poogden zy door Tabak de Indiaanen te beweegen om te voorschyn te brengen wat zy verdupsterd hadden: want een blad of een half blad Tabak was by de Indiaanen zo waard / dat zy gaern een elle of meer van Linnen / Wollen / of Syde / daarvoor geeven wilden; zulke groote liefhebbers zyn zy van Tabak / dat zy alles daarvoor willen afstaan. Eenigen tyd te voore eer de Spanjaarden daar gekomen waaren / was'er een Indiaan van het Dorp / die een zeer aanmerkelyke party Ambergrys / moogelyk ontrent vyf pond / had; hier roemde hy op / dat hy / als hy na St. Augustyn ging / daar voor van de Spanjaarden eenen spiegel / een byl / een mes of twee / en drie of vier Mannokoos (dat is vyf of zes pond) Tabak konde koopen.

Den 4den November maakten wy riemen voor Smiths boot van stokken / en van eenige duygen van suyker-baten / die van zyn wrak aan land gedreeven waaren. En dien avond quam des ouden Kassekeys Wyf te rug met Ben / onzes Schippers Swart / en onzen boot / die ons wel te passe quam tot ons vertrek. Wy werkten den ganschen nacht om den boot te kalefateren en met riemen te voorzien / zynde van voorneemen te vertrekken / zo dra wy klaar waaren.

De Spanjaarden hadden wepnig voorraads met zich gebragt / zo dat'er niet veel voor ons ten beste was; want zy hadden maar een maat koorns / en een wepnig broods / dat meer naar stof en doode klanders geleek dan naar brood: en evenwel was een handvol daarvan een aangenaam geschenk

ſchenk voor ons. Wy mengden het met wat wa- 1696.
ters / en maakten een pap daarvan / die ons zeer wel ſmaakte. De honger was ons nu niets vreemds / en wy hadden geen koſt om op onze reyze mede te neemen : maar onze verloſſing ſcheen dit alles over te haalen. De Indiaanen wouden ons geen beſſen geeven / maar ons volk maakte datze een zak van des Kaſſekeys beſſen / daar ontrent een ſchepel vol in was / met behendigheyd kreegen / en dit was alles daar wy met eenendertig menſchen ons op te verlaaten hadden.

Den 5den November / 's morgens ontrent drie uuren voor dag / vertrokken wy van het Dorp Jiece. Het weeder was nu koud / en wy hadden niets om ons mee te dekken / dan 't gene de Indiaanen ons te voore gegeeven hadden / uytgezeyd dat de Spanjaarden een oud wambes kreegen / het welk eenen van Smiths volk ontnomen was / en het aan myne Hupsvrouw gaven / beneveng een lapje ſtof om ons kind te dekken. Maar het beliefde God ons in deezen ſoberen ſtaat zo te verſterken / dat wy den ganſchen dag zonder ophouden roeiden / tot drie uuren naa dat het al donker was / komende toen aen een Indiaanſch Dorp / daar wy Robert Barrow / onzen Schipper / en de andere vonden / zynde zy pas een uur of twee voor ons daar gekomen. Zy hadden niets gegeeten van dien tyd af dat zy van ons gegaan waaren / tot nu toe / dat wy hen wat van onze beſſen gaven : zy hadden een van de twee nachten in eene Moeras gelegen ; en waaren zo wel genoed / als menſchen in zulken nood weezen konden.

De reſt volgt.

Zy komen by den anderen.

Naa dat zy van ons gegaan waaren / was 'er al eenige tyden een voorval geweeſt / dat onzen Schipper Joſeph Kirl het leeven byna gekoſt had. Het eerſte was / dat toen de Kanoos nog aan malkanderen vaſt waaren / de Jerſche jongen Kornelis Toker / geſtadig eenige beſſen nam van een kleyn hoopje / dat zy onder malkanderen meenden verdeeld te hebben : De Schipper Kirl en ſom-

1696. mige andere verbooden hem dit verſchepden maal/ maar hy woud het niet laaten; hierop nam de Schipper de ſchop waarmede hy de Kano voortroeide/ en gaf'er den jongen een' ſlag meê. Een van de Indiaanen greep toen zyne pyl en boog/ en wou Kirl doorſchieten; maar dien ſcheen het zo wepnig te ſcheelen of hy leefde of ſtierf/ dat hy zepde dat de Spanjaarden zynen dood wel wreeken zouden.

Het ander voorval was/ dat hy moede zynde van roeijen/ en aan Jan Smith, Andries Murray, en anderen die zo ſterk waaren als hy zelf/ verzocht hebbende dat zy't eens voor hem opneemen zouden/ en zy zulks wepgerende/ zo had hy, als magteloos/ de roeiſchop neergelegd: waarop de Indiaanen hem bevalen die weder op te neemen en te roeijen; 't welk hy wepgerde/ zeggende dat indien zy hem dooden wilden/ zy zulks mogten doen; tot welken eynde hy zyne borſt ontdekte: en't ſcheen dat zy't gedaan zouden hebben/ indien 'er geen groote dzepgenenten tuſſchen beyde gekomen waaren/ die het belet hadden.

Het derde was dit: doordien het hard waaide en de Zee hol ging/ waaren zy genoodzaakt geworden de twee Kanos t'ontbinden/ en elk byzonder te vaaren. Onze Schipper Kirl nam't beſtier van de eene Kano op zich/ hebbende daarin zynen jongen/ onzen Neef Allen, Robert Barrow, Nathaniel Randal/ en de Swarten en Swartinnen: Hy vondt in dus byzonder te vaaren meer genoegen dan te vooren/ hoewel 'er niemand was die hem helpen kon dan Nathaniel Randal. 't Gebeurde nu dat myne Swartin Sara/ de andere geheeten Quenſa quaalyk bejegende/ en haar ſloeg: hy en Robert Barrow haar daarover dikwils beſtraffende/ wierdt zy des te boozer/ en bejegende hen ingelyks zeer leelyk; waarop de Schipper haar met zyne roeiſchop ſloeg; een van de Indiaanen uyt de andere Kano dit ziende greep toen zynen pyl-ſtok en ſchoot daarmede na hem/ en't ſcheelde wepnig of hy had hem geraakt.

Den

Den 6 den November wierdt Schipper Kirl en die hy by zich had dooz den Spaanschen Kapitein bevolen met het krieken van den dag te vertrekken; en een uur of twee daarnaa volgden wy/roeijende den ganschen dag zonder ophouden/ tot een uur of twee naa donker. Wy quamen toen by een Indiaansch Dozp/alwaar niets te krygen was/dan water. De Spaansche Kapitein wou niet toelaaten dat Schipper Kirl, die wel twee uuren naa ons quam/ aan land zoude komen/ maar beval dat zy voozt zouden roeijen/ om te gelyk aan de plaats te zyn daar wy onze vaartuygen over land zouden moeten haalen. 1696.

En gaan weer voort.

Den 7 den November peurden wy 's mozgens vroeg weer aan 't roeijen/en zetten 't wakker voozt. Tegens den middag quamen wy by eenige moerassige eylanden/ alwaar 't moeijelyk was den dooztogt te vinden. Eyndelyk wanneer wy dicht by een Indiaansch dozp gekomen waaren/ riepen de Spanjaarden/ waarop een Indiaan zich liet zien/ die ten laatsten na ons toequam waaden/ om ons booz Loots te dienen. Wy raakten dan voozt/ en quamen in den tyd van een uur daar Schipper Kirl en de zynen waaren; want de Indiaanen die hy by zich had wouden hem niet verder laaten voozt vaaren/ booz dat wy quamen. Wy geraakten toen binnen een half uur aan de plaats/daar wy onze vaartuygen ontrent een vierde van een Engelsche myl over land mosten sleepen. De Spaansche Kapitein gaf toen aan den Indiaan/ dien wy ingenomen hadden/ een stuk van een blad tabak/ beveelende hem met der haast voozuyt te loopen/ en zynen Kassekey te zeggen/ dat hy met zyn volk most komen/ om onze vaartuygen over land te helpen haalen. Maar dewyl wy zelve terstond de handen aan 't werk sloegen/ hadden wy ze al overgehaald toen de Indiaanen aanquamen. De Spaansche Kapitein gaf aan den Kassekey een blad of twee tabak/en beval hem dat hy eenig volk zoud uytzenden om te visschen; gelyk hy deed; zo dat ons tegens den avond een

Haalen de Vaartuygen over land.

1696. braave zoo visch gebragt wierdt: maar niemand van ons volk kreeg'er iets van / uytgenomen myne huysvrouw en Penelopé; want dat de Spanjaards niet opaten bewaarden zy om mee te neemen.

Eer 't nog donker wierdt ontstondt'er een storm uyt het Noordoosten / zo dat het scheen dat wy eenen droevigen nacht van regen en wind zouden hebben; en op de plaats daar wy waaren was noch boom / noch kreupelbosch of haage / noch eenige schuylplaats. Ondertusschen waaide de wind zo vinnig koud / dat wy niet geloofden dat we tot den volgenden morgen leeven zouden. Wy hadden geen hout om vuur van te stooken / en wisten derhalve niet wat wy doen zouden Eenige van de sterkste onder ons gingen evenwel na de strand om te zien of 'er ook eenig dryfhout was / en zy vonden een weynigje. Ondertusschen nam de regen en de donker toe / en wy hadden niets om te schuylen dan onze vaartuygen / die wy gaern zouden omgekant hebben / om'er onder te zitten; doch de Spanjaards wouden ons dat niet toelaaten / 't welk in der daad hard was; want zy hadden voor zich zelven eene schuyling van matten gemaakt. Wy mosten dan geduld neemen / en maakten van het gekreegen hout / dat van zout water doortrokken was / een vuurtje zo goed als wy konden; en 't beliefde Gode / dat die nacht / hoewel het fel koud was / ons zo zwaar niet viel / als wy gedacht hadden.

Houden by nacht stil in de open lucht.

Den 8sten November 's morgens / gingen wy weder voort / maar het water was zo laag dat wy genoodzaakt waaren te waaden / en de boot etlyke Engelsche mylen voort te duuwen; eyndelyk quamen wy in een diepe sleuf / alwaar niets te zien was dan moeras en water / zonder eenig vast land of geboomte. 't Was ontrent tien uuren wanneer wy drie of vier musketten hoorden afschieten niet verre van ons / in die zelfde sleuf waarin wy waaren: Onze Spanjaarden antwoordden terstond met weerom te schieten; en het duurde niet lang

Vervolgen mone reyze.

lang of wy zagen een Periago (zeker vaartuyg zo geheeten) aankomen / met volk die last hadden om zich te begeeven na de plaats daar wy gestrand waaren / en den Indiaanen af te neemen 't gene zy ons ontrooft hadden: doch dit vaartuyg keerde te rug / omdat hier geen gelegenheyd was aan land te komen. Naa een uur of twee quamen wy in eene (a) wydte of inham alwaar op sommige plaatsen geen land te zien was. Ontrent een uur voor zonnen ondergang quamen wy by een Indiaansche plantazie/en dit was de eerste plaats daar wy eenige plantery zagen: 't Gene hier geplant was waaren Pompoenen; maar de Spanjaards waaren ons te gaauw / en plukten alles weg eer wy'er by quamen. Etlyke van ons kreegen'er nog eenige wepnige / zo groot als een vuyst; en alhoewel wy een vuur gemaakt hadden / evenwel hadden zy geen geduld omze te kooken / maar zy staekenze wat in 't vuur / en atenze toen op. De Spanjaarden maakten een groot kookſel van hunne Pompoenen; en de Periago, die van St. Auguſtyn quam / had brood / kooyn / en reepen gedroogd ossenvleesch meegebragt; maar wy kreegen'er niet van / uytgezepd dat de Spaansche Kapitepn mynne huysvrouw een reepje van 't ossenvleesch gaf / dat ontrent zoo groot was als een stokje lak; doch wy bewaarden het / te gemoet ziende dat wy in nog grooter nood zouden komen / als de Spanjaards ons verlieten.

1696. Ontmoeten een vaartuyg.

De Spaansche Kapitepn Sebaſtiaan Lopez ſtelde alhier een geſchrift op / 't welk hy begeerde dat ik en onzen Schipper Joſeph Kirl ondertepkenen zouden? maar wy weygerden zulks / omdat hy ny daardoor wou verbinden om hem eenige van myne Swarten te geeven; en ik zepd hem / dat ik achtte dat het den Stadhoogd van St. Auguſtyn toequam om van my en myne Swarten naar zyn goedvinden te beſchikken; en dat wy daarom zulk een

(a) Uyt de omſtandigheden ſchynt het dat deeze kuſt vol van baaijen, en met wadten bezet is, omdat onze reyzigers ſomtyds als in de open zee, en dan weder op ondiepten waaren.

1696. een schrift niet begeerden te onderschryven. Zynde ondertusschen door honger genoopt/ leenden wy eene pot/ waarin wy wat Pompoenbladen met water kookten/ en daarvan ons genoegen kreegen. Doch deeze nacht viel ons veel moeijelyker dan de voorige; want hoewel het zo hard niet waaide/ echter was de wind Noordwest/ en zeer koud; en wy lagen in het open veld zonder eenige schuylplaats/ zo dat wy ons lyf aan de eene zyde van hitte schrookten/ terwyl de andere zyde verkleumde. 't Kind van onze Zwartin Hagar, geheeten Kajo, kreeg alhier de stuppen/ voornamelyk door koude/ en gebrek van voedsel; maar wy konden 't niet helpen. De Spaansche Kapiteyn het kind in dien staat ziende/ en denkende dat het sterven zoude/ vraagde of het kind een Christen was: waarop hem geantwoord wierdt/ dat het zo goed een Christen was als hy 't maaken kon: hy eyschte evenwel wat waters/ en doende wat daarvan op de kruyn van des kinds hoofd/ doopte hy 't op zyn manier/ maakende te gelyk een teken van 't kruys/ en noemende het Francisko; welk bedryf aan des kinds vader en moeder eenig genoegen scheen te geeven.

De Spanjaarden verlaaren hen om te rug te keeren na 't wrak.

Den volgenden morgen/ zynde den 9 den November, wierdt bestemd dat wy onze reyze vervolgen/ en de Spanjaards te rug keeren zouden na de plaats daar wy gestrand waaren; maar onze twee boots konden ons alle niet voeren; dies wierdt ons de groote Periago der Spanjaarden gegeeven om ons een dagreyze verder te brengen/ met vier Spanjaarden/ waarvan drie de Periago te rug brengen/ en de vierde ons na St. Augustyn geleyden zoude. Wy vertrokken dan/ en hadden een moeijelyke vaart; want somtyds zaten wy vast op Oesterbanken/ of andere ondiepten/ en waaren schier uyt het gezigt van land; 's naamiddags ontrent twee of drie uuren hadden wy geen water om te konnen voortvaaren/ want de Noordweste wind dreef het water uyt de baai; maar alzo wy niet verre van strand waaren/ alwaar een Indiaansch dorp gestaan

ſtaan had / gingen wy na land / en vonden aan de palmſtruyken eenige rype beſſen / daar wy heel greetig na waaren. Doch daar overviel ons een harde wind met regen / en de nacht was op handen / ſo dat wy beraadſlaagden wat wy doen ſouden; want het was niet moogelyk daar een ſchuylinq te maaken. Onze Indiaanſche Leydsman zeyde dat'er ontrent twee Engelſche mylen verder een dorp was: wy waaren blyde dit te hooren / want het regende hard. Wy gingen dan niet onzen leydsman langs ſtrand over eenige rompelige heuvels / tot dat wy aan het dorp quamen / alwaar wy beſſen in overvloed vonden; maar de regen bleef duuren tot 's morgens toe. 1696.

Den 10den November wilden de Indiaanen niet langer by ons blyven; en onze Spaanſche Leydsman porde ons aan om te vertrekken / gelyk wy dan deeden / wordende een groot end langs de baai van veele Indiaanſche jongens gevolgd / die etlyke van ons vry wat overlaſt aandeeden; doch wierden eyndelyk / door den Spanjaard / die hen een roeſtig musket toonde / weerhouden / ſo dat sy ons verlieten. De weg viel hier zeer moeylyk / want op ſommige plaatſen was het moeraſſig / en op andere was de grond heuvelachtig en oneffen / ſo dat het zeer ſmartelyk voor onze bloote voeten was. Wy quamen ten laatſten aan een dorp; en wat daarvandaan lag een ander / daar een gedeelte van ons volk heen geſchikt wierdt / en alwaar ontrent een jaar te voozen eenige Duytſchen gedood waaren / die hun ſchip op de Boheemiſche zanden verloozen hebbende / een vlot gemaakt hadden / en daarmede hier aangekomen waaren; alwaar de Kanibalen hen / ſo de Spanjaard ons zeyde / opgegeeten hadden. Ons volk zag het vlot nog / en wierdt niet quaalyk van de Indiaanen bejegend / want sy gaven hen viſch en beſſen te eeten. Wy bleeven dan gezamentlyk in deeze twee dorpen tot den volgenden morgen; doch de Indiaanen van het dorp daar ik was / waaren ons ſo gunſtig niet / als die van 't ander dorp; ſo dat ſom-

1696. ſommige van ons volk gezind ſcheenen hunne on-
de vodden / die zy nog aanhadden / aan de Indi-
aanen te verkoopen voor wat viſch: maar wy
overleden dat van twee quaaden het nog beſt was
ons / zo veel wy konden / voor de houde te be-
ſchutten; want elke dag wierdt nu houder; en wy
vreesden dat zo 't nog lang duuren zoude / wy ſelv
niet zouden konnen uptſtaan.

De Engelſchen zetten ondertuſſchen hunne reyze voort.

Den 11 deh November's morgens gingen wy van dit dorp weder na onze twee boots; en die van ons volk / welke in 't ander dorp waaren / verſtonden wy dat een groote Kano hebben zouden / om van daar te roeijen / en ons in de baai te ontmoeten. Wy hadden al etlyke mylen voorgeroeid / zonder hen te zien; dies wilde de Spanjaard aan land weezen om na hen te kyken; en dewyl wy aan een inham waaren / beval hy ons na de andere kant over te roeijen / en hem daar te wachten; gelyk wy deeden / blyvende daar etlyke uuren. Wy zochten ondertuſſchen / zo op 't land / als aan 't water / of 'er niet ietz te vinden was om te eeten. Doch op 't land was niets te krygen; maar aan 't water kreegen wy eenige ſchelpviſch / die wy aten. Eyndelyk quam de Kano met ons volk / doch de Spanjaard was 'er niet by; maar na verloop van een half uurtje quam hy met een Kanootje aan. Dit was de plaatz daar Salomon de Spanjaarden ontmoet had. De Kanoos hadden elk twee Indiaanen om haar voort te roeijen / en wy hadden tot onzen Leydsman eenen Indiaan / geheeten Wan-Antonio, welken de Spanjaard zeyde eenen Chriſten te weezen / en eenen inboorling van dat dorp daar de Duytſchen gedood waaren. Wy gingen dan met onze twee boots en de Kanoos voort / en roeiden tot aan den avond / wanneer wy by eene plaatz vol kreupelboſch quamen / alwaar wy beſlooten dien nacht te blyven. Hier was houts genoeg / zo dat wy groote vuuren ſtookten: en 't gebiel ons daar zo wel / dat wy ons te ſlaapen legden. Maar in 't midden van den nacht leed ik een groot verlies; want ik had nog

wat

wat heele beſſen / en eenige die gekneusd waaren / om met water te mengen / en ons kind daar mee te ſpyzen. Doch dewyl het vuur omgeſlooten wierdt / raakte de boek / waarin wy ons eeten hadden / in de brand / en alles verloozen; en wy konden nu niets wederkrygen / dooz dat wy by de Spanjaarden quamen / 't welk ten minſten nog twee dagen reyzens was. Ontrent een uur daarnaa begon de wind uyt het Noozdweſten op te ſteeken met regen; doch dewyl'er dicht by Palmeto groeide / peurden onze Schipper Kirl en ik te werk / en maakten eene ſchuylplaatz welke ruym tien van ons booz 't weer beſchutten kon: en naauwlyks hadden wy gedaan / of het begon zeer hard te regenen. Onderwylen liepen de vier Indiaanen hepmelyk na hunne Kanoos / en roeiden weer te rug. Wy miſten hen niet booz dat het dag was / en komende toen aan de waterkant / zagen wy dat de Kanoos weg waaren. Dit bragt ons in groote verlegenheyd / doch de Spanjaard zeyde dat die 't ſterkſt waaren / gaan moſten: Deeze / dien dit te deurt viel / waaren Richard Limpeney, Andries Murray, Kornelis Toker, onzes Schippers jongen Jan Hillard, en Penclopé, nevens zeven Zwarten en Zwartinnen / te weeten / Pieter, Jack, Caſar, Sara, Bella, Suſanna, en Quenſa. De Spanjaard en de Indiaan Wan-Antonio gingen met hen tot aan de ſtrand / en weezen hen toen dat zy Noozdwaards langs den oever moſten gaan; waarnaa zy weder by ons quamen. 1696.

Een gedeelte gaat te land.

Wy roeiden toen met onze twee boots den ganſchen dag zonder ophouden / tot dat de zon onderging / en begaven ons thans aan land / alwaar wy op eenen hoogen berg quamen / daar een groote Indiaanſche hut geſtaan had / die om verre gevallen was; wy maakten'er echter een beſchutſel van tegen den Noozdweſten wind / die zeer guur begon te waaijen. De Spanjaard ging ondertuſſchen een paar Engelſche mylen verder na de zeeſtrand om te zien of ons volk daar boozbygegaan was; en wederkomende zeyde hy dat ze gepaſſeerd waa-

1696. waaren. Wy vraagden hem of ze by eenig Indiaansch hups of dorp konden komen / omdat wy vreesden / zo zy den nacht zonder vuur of schuylplaats overbragten / dat zy 't besterven zouden: en hy antwoordde dat zy den ganschen nacht zouden moeten voortgaan. De donker viel ondertusschen; en wy hadden vuur en houts genoeg: ook hadden wy een party gras verzameld om op te leggen / hoopende dat wy wat ruysten zouden: maar de Noordweste wind nam toe / en waaide met zulk een bittere koude / dat wy in eenen jammerlyken staat waaren; want als wy zo dicht aan 't vuur lagen / dat wy ons aan de eene zyde brandden / vervrooren wy aan de andere zyde; zo dat wy den meesten tyd van den nacht moesten staan / en ons t'elkens omkeeren: want de kou was zo fel / dat ons allen dacht / die nooit zo streng gevoeld te hebben: ja de Spanjaard / die gekleed was / klaagde immer zo veel als wy die naakt waaren. Eyndelyk quam de dag aan / en toen moesten wy weer voort

't Was nu den dertienden van November. Wy zouden nog gaern wat by ons vuur gebleeven hebben; maar dat kon niet weezen. Wy gingen dan na onze boots / waadende door 't water / tot dat wy schier stpf van koude waaren. By de baartuygen gekomen zynde spoeiden wy ons weer voort / en naa dat wy ontrent een paar Hollandsche mylen geroeid hadden / zeyde de Spanjaard ons dat wy de boots daar moesten laaten / en nu te lande voortspoeyen. Wy moesten nu ontrent een Engelsche myl verre door een moeras waaden / eer wy op 't drooge strand quamen; en vandaar most men nog vpf of zes Hollandsche mylen gaan / eer men aan 't hups van de Spaansche Wacht quam. De Noordweste wind waaide fel / en de koude was zodaanig / dat de sterkste van ons sich niet toelepde dien dag te zullen uythouden. Toen wy door het moeras op de zeestrand gekomen waaren / ging elk / Swarten en Blanken / zynen gang / zonder de een na den anderen te wachten. Ik / imp-

De reyst volgt ingelyks te lande.

mijne huysvrouw en kind / Robert Barrow / mijn Neef Benjamin Allen / en mijn Swart London, dien ik by my hield om ons kind te draagen / bleeden alleen by malkanderen ; de andere waaren voorgt gegaan / en maakten geen staat dat sy ons / of ten minsten mijne huysvrouw en kind / nebens Robert Barrow, ooit weder zien zouden. Wy gingen ondertusschen so wel voort als wy konden ; en naadat wy ontrent twee Engelsche mylen gegaan hadden / bevingh de koude onzen Neef Allen zodaanig / dat zijne leden stijf wierden / en hy nederviel / klaagende jammerlijk dat de bittere kou hem den dood doen zoude. Ik en mijne huysvrouw hielpen hem op / en namen hem elk onder eenen arm ; maar zijne leden verstijfden op't lest t'eenemaal / zijne spraak ontging hem / en hy begon upt den mond te schuymen. In deeze verlegenheyd wisten wy geen raad : by hem te blijven was ons zelven om den hals te helpen ; en wy wouden gaern so lang voort als wy eenigsins konden : Wy droegen hem derhalven wat voort / en lepden hem / die nog niet dood was / onder aan den zanddijk. Ik nam een besluyt om ons volk naa te loopen / doordien eenige van hen nog niet upt ons gezigt waaren / gelijk ik dan deed / laatende mijne huysvrouw en't kind met den Swart naakomen. Ik was ontrent twee Engelsche mylen voorgeloopen / en deed teekens / op hoope dat sy zulks ziende / my inwachten zouden / om my te helpen onzen Neef voort te draagen : maar niemand van hen bleef staan ; en ik liep so lang tot dat ik bupten adem was / en nederviel. Ik raakte evenwel weder overend / en ging toen te rug om mijne huysvrouw te gemoet te gaan. Dus voortgaande / ontmoette ik den Spanjaard met den Swart Ben / komende upt de zanddupnen. Ik deed hem myn beklag wegens onzen Neef ; maar hy my niet volkomen verstaande / ging voort : ik sprak toen den Swart aan / en deed hem groote beloften / indien hy mijnen Neef wilde haalen. Hy nam op zich te rug te gaan / en zijn best te doen. Eyndelijk

Een van de Reyzigers bezwykt door de koude.

1696.

1696. delyk quam myne huysvrouw en kind my tegen; zy was van droefheyd schier overstelpt / klaagende bitterlyk dat wy onzen Heer Allen dus moesten achterlaaten / en verwachtende dat zy en 't kind hem haast op die wyze volgen zouden.

Robert Barrow was nu verre achteruyt / en ik vreesde dat wy hem nooit zouden weer zien. Ik deed alles wat ik kon om myne huysvrouw te troosten / en haar moed in te spreken / biddende haar dat zy zich toch niet door droefheyd zou laaten overwinnen / vermids wy nog niet t'eenemaal zonder hoope waaren / en zeggende dat God ons in deezen nood helpen zoude / gelyk hy in veele andere had gedaan / terwyl wy in dit land geweest waaren: voorts zeyd ik / dat indien het nogtans den Heere believen zoude dat wy ons leeven in deeze Woestyne moesten laten / wy hem dan moesten bidden ons kracht te verleenen dat wy zulks gewillig mogten doen. Aldus voortgaande in groote kommer van lighaam en gemoed / verwonderden wy ons evenwel over Gods goedheyd / die ons dus verre uyt zo veele overgroote gevaaren gered had: het welk dan een heymelyke hoope / hoewel met menschelyke vreeze en twyfelingen vergeld / in ons baarde / dat God de Heere ons nog verder bewaaren zoude. Ik nam ons kind nu van den Swart en droeg het zelf. Ik had een Indiaansche mat / daar een scheur in was waardoor ik myn hoofd stak / deeze hing over myne borst tot aen mynen middel; en daar onder droeg ik ons kind / waardoor het nog wrp wat voor de felle wind beschut was; maar het arme wicht was van het hoofd tot de voeten blond en blaauw van koude; en over zyn lyfje zo koud als een steen / zonder dat het geemelyk was. De Moeder lepd het nu en dan wel eens aan de borst / maar daar was weynig uyt te haalen: en behalve dat / wy durfden niet stil staan / uyt vreeze dat wy verstyven zouden.

Zeer spitze togt des Schryvers.

Eene Zwartin sterft.

Omtrent twee uuren naa den middag quamen wy by onze Swartin Hagar / met haar kind op de

rug / dat byna dood was. Wat verder voortgaande vonden wy onze jonge Swartin Quensa, dood zo wy meenden; want zy was zo styf als een doode weezen kon / en haare oogen stonden stil; evenwel wierden wy ten laatsten nog eenigen adem gewaar; maar zy had geen gevoel noch beweeginge: wy namen haar dan op / en leyden haar onder aan den zanddyk. Dit voorval verzwaarde de droefheyd myner Huysvrouwe / en zy docht dat zy niet veel langer zou konnen voortgaan. Doch ik hield niet op / haar moed in te spreeken / en haar te zeggen dat zy toch niet most staan blyven / zo lang zy noch eenige kracht had. Al ons ander volk was nu uyt ons gezigt / op vier na; ik zond derhalve mynen Swart voorupt / om hen te onderhaalen / en te verzoeken dat zy wat zachter wilden gaan / opdat wy by hen komen mogten; want ik hoopte als wy in hun gezelschap waaren / dat het myne Huysvrouw wat moed geeven zoude: maar zy wilden niet / dies wachtte de Swart ons in. Wy waaren Robert Barrow nu uyt het gezigt quyt; maar het duurde niet lang / of wy onderhaalden Jan Smith / eenen van die vier; want hy begon te bezwyken / en zyn gezelschap liet hem achter / waarover hy byster klaagde. Ik berispte hem over zyn klaagen / uyt vreeze dat hy myne Huysvrouw daardoor flaauwhartig maaken zoude. De Son was nu naby op't ondergaan / en wy begonden altemets te kyken of wy de Wacht-post niet zagen: ook klom myn Swart nu en dan op de hoogste duynen / om te zien of hy niet een huys / of eenige rook van vuur / kon gewaar worden. Deeze togt wierdt nu gruuwelyk zwaar / want de dag dus koud zynde / had men te verwachten dat de nacht nog veel erger weezen zoude; en wy waaren onmagtig zonder ruste door te reyzen / zynde van buyten door koude / en van binnen door honger geneepen; en als wy stil hielden / was'er niet anders te verwachten dan dat wy binnen korten verstijven en sneuvelen zouden. In deeze groote bekommerdheyd / dacht my dat ik

1696.

1696. eenen man zag / ſtaande op den zanddyk / maar nog verre van ons af; doch ik durfde daar niet van ſpreeken / upt vreeze dat het anders uptvallen mogt; maar de andere zagen hem ook haaſt; en eyndelyk zagen wy hem wandelen. Wy klommen dan op de duynen / om te zien of wy geen huys konden gewaar worden; en komende op den volgenden duyn / zagen wy een huys. Dit was ons een zeer groote blydſchap / alhoewel de moeheyd ons nu zo bevingt / dat onze moed begon te verſlaauwen / naa dat wy het huys in't gezigt gekreegen hadden.

De Schryver met de zynen komt by een huys.

Wy het huys gekomen zynde vonden wy daar vier Schildwachten / nevens den Spanjaard onzen Lepdsman / en drie van ons volk / teweeten Joſeph Buckley, Nathaniel Randal, en Jan Sheirs. De Spanjaards heerten ons welkom / en maakten plaats voor ons om by 't vuur te zitten: de voornaamſte van de Wacht gaf myne Huysvrouw een karſaye rok om zich te dekken / en gaf ons elk een ſtuk broods van Indiaanſch koorn / 't welk ons zeer wel ſmaakte / en daarnaa kreegen wy rykelyk heete Kaffina te drinken. 'T was nu donker / en ik bad de Spanjaarden dat zy wilden gaan zien na mynen Neef en Robert Barrow / belovende hen een braave belooning; maar zy ſcheenen my niet volkomen te verſtaan; ebenwel begreepen zy wel / dat myn Neef bpna (zo niet ganſch) dood was; en dat het met den ouden man ſlecht was geſteld. Doch zy zeyden dat het geen weer was om upt te gaan; maar dat als de oude man aanquam / zy hem waarneemen zouden. Een uur of anderhalf daarnaa quam een van de Spanjaarden / die na de ſtrand gegaan was / en Robert ontmoet had / met hem aan / en bragt hem in huys. Wy verheugden ons toen wy hem zagen / en vraagden na onzen Neef en den Zwart Ben. Hy zeyde dat onze Neef zyn beſt gedaan had om op te komen / maar dat hy niet kon; en dat hy hem ook aangeſprooken had / doch dat de ander hem niet had konnen antwoorden / hoewel hy ſchreyde;

maar

maar Robert kon hem niet helpen : doch verder 1696.
voortgaande had hy den Swart Ben ontmoet/ die
hem zeyde dat hy na onzen Neef vorging. Een groot
end verder had hy onzen Swart Jak gezien / die
van den zanddyk afsulde / zynde zyne leden van
onderen reeds dood / en roepende om vuur / opdat
hy niet mogt sterven : maar onze Swartin Quensa/
die wy uyt den weg gesleept hadden / had hy niet
gezien. Wy waaren nu in zeer groote bekommerlyk-
heyd om onzen Neef / doch konden niemand van
de Spanjaarden beweegen om hem te haalen / of
eenig hout na hem toe te brengen om een vuur te
maaken ; want indien dat had konnen geschieden/
moogelyk waare hy gered geweest : maar wy
hoopten nog al dat Ben hem brengen zoude.

De Spanjaarden begeerden toen dat de meeste
van ons na het naaste Wachthuys / dat noch een
Hollandsche myl verder was / zouden gaan ; maar
wy alle baden hen dat zy ons toch in het huys wil-
den laaten blyven / al was't maar op den blooten
grond ; want wy waaren onmagtig om verder te
gaan ; daarenboven zou de koude ons gedood heb-
ben ; want wy waaren zo vol van pyn / van 't hoofd
tot de voeten / dat het onuytspreekelyk was. Eynde- Daar zy vernachten.
lyk stonden zy toe dat Robert Barrow / ik met my-
ne Huysvrouw en kind / en Joe Smith, in het huys
zouden blyven ; maar aan Joseph Bukley. Nathaniel
Randal ; Jan Sheirs en myn Swart London wil-
den zy zulks niet vergunnen : Doch een van de
Spanjaarden nam een brandend hout / en zeyde
tot die vier dat zy hem zouden volgen. Hy bragt
hen by een bosje van geboomte / en wees hen dat
zy hout mosten krygen / en groote vuuren maaken /
en daar dan by neer leggen. De Spanjaard weer-
komende / zeyd ons dat zy in een bosch waaren / en
vuurs genoeg hadden : wy zweegen 'er stil op / maar
vreesden dat zy tot 's morgens toe niet leeven zou-
den ; want het vroor dien nacht sterk.

Na dat zy weg waaren kreegen de Spanjaards
wat Indiaansch-koorn / 't welk zy roosteden / en
ons een gedeelte daaraf gaven ; ook gaven zy ons

1696. wat Kaffina te drinken; doch wy leeden zulk een pyn/ dat we niet konden ruſten: onze voeten waaren geweldig zeer/ want het vel was doorgeſleeten/ en wy hadden korſten van zand en bloed onder de zoolen; zo dat wy/ naa eenigen tyd in't huys geweeſt te hebben/ onze voeten naauwlyks op den grond konden neerzetten. Voorts was het dien nacht zo fel koud/ dat ſchoon wy onder't dak waaren/ wy ons echter by't vuur niet verwarmen konden.

Den 14den November 's morgens zagen wy dat het wy wat gevrooren had/ zo dat wy naauwlyks buyten de deur durfden gaan. Ons volk/ dat onder den blooten hemel vernacht had/ bragt er't leeven nog af/ maer klaagde toen het in huys quam geweldig over het ongemak dat zy dien nacht uytgeſtaan hadden. Naauwlyks hadden zy een uur by ons geweeſt/ of de Spanjaards zeyden ons dat wy vertrekken moſten na het naaſte Wacht-huys/ dit was ons een droevig bevel/ doch inzonderheyd myne huysvrouw/ die als zy neer zat haarzelve niet kon oprechten. Maar daar was niet in te doen/ wy moſten voort/ hoe zeer wy ook voor myne huysvrouw en Robert Barrow baden/ dat zy ten minſten zo lang blyven mogten/ tot dat wy eene kano kreegen. Toen wy uyttraden gaven de Spanjaards my en myne huysvrouw een merk dat wy wat wachten zouden/ gelyk wy deeden; daarop gaven zy ons een handvol geroost koorn/ en zeyden dat wy nu na't naaſte Wacht-huys moſten gaan/ daar wy eeten genoeg vinden zouden. De Zon was nu al taamelyk hoog/ maar wy konden'er geen warmte van voelen/ want de Noordweſte wind waaide nu al zo ſtyf als 's daags te vooren. Wy moſten door diep zand gaan/ 't welk onzen gang/ inzonderheyd voor myne huysvrouw en Robert/ zeer moeyelyk maakte; doch voor de koude hadden de Spanjaards haar eene deken geleend/ mids dat wy die aan't naaſte Wacht-huys laaten zouden.

En toen de reyze weer vervolgen.

Wy quamen eyndelyk by een water/ aan de andere zyde van't welk de uytkyk en het Wacht-huys ſtondt; hier moſten wy een weynig wachten; doch by het

het duurde niet lang / of een van de Schildwachten quam met eene Kano / en haalde ons over. 1696.

De Schildwacht woud ons daar niet in hups laaten komen / maar liet ons aan de lunwe zyde daarvan een vuur stooken / en daarby neder zitten; en toen wy 'er ontrent een half uur geweest waaren / beval hy ons na 't naaste wachthups / dat noch een Hollandsche myl verder was / te gaan / gevende ons eenen beker Kassina, en wat Indiaansch hoorn / dat wy in 't naaste Wachthups / daar meer van ons volk was / zo hy zeyde / toebereyden konden. Ik verstond hier dat onze Ewaertin Hagar daar den voorigen avond laat was aangekomen / met haar dood kind op de weg / 't welk de Spanjaards begraaven hadden.

Een van de Spanjaarden ging met ons tot aan de naaste overvaart / neemende een brandend hout met zich / om eenige ligte brandstoffe in de vlam te steeken / tot een teyken voor die van de andere zyde om ons over te haalen; want het was een wyd water. Toen de Kano overquam om ons in te neemen / nam onze Lepelsman myne Hupsvrouw den deken af / doch de Ewart die ons overhaalde / leende haar een van zyne rokken. Aan de andere zyde gekomen zynde kregen wy een hagelbuy / eer wy aan 't hups quaamen: doch daar komende / werden wy vrindelyk ontfangen / en met zulk een gerecht van spyze onthaald / als wy in lang niet gehad hadden / 't welk voor onze verhongerde maagen zeer wel te passe quam. Ons volk ging den morgen na St. Augustyn, met eenen Lepelsman: doch Penelope en Jan Hoster bleeven by ons / zynde onmagtig om voort te gaan. Wy vertoefde dan hier tot den volgenden morgen; maar de nacht was zo geweldig koud / dat wy niet rusten konden.

Den 15den November 's morgens zeyden de Spanjaards dat wy ons moesten klaar maaken tot de reyze / dewyl zy niet in staat waaren om ons daar langer te houden. Wy verstonden dat wy noch vyf of zes Engelsche myles van

1696 St. Augustyn waaren; en wy zagen geen kans zo verre te gaan / zynde alle styf en kreupel. Wy verzochten derhalve dat wy met een Kano mogten gaan; maar dat wierdt afgeslagen; wy baden dan voor de twee Vrouwen en Robert Barrow, en verkeergen ten laatsten dat die in de Kano waaren zouden.

Terwyl wy dus in reeden waaren / quamen er twee Spanjaarden in / zynde de een die welke 's daags te voore met ons volk gegaan was / en de ander was door den Stadvoogd gezonden met eene Kano / en vier Spanjaarden / om ons af te haalen. Dit was ons een zeer blyde tyding / want indien wy alleen gegaan hadden / zonder leydsman / wy zouden 't naar allen schyn bestuyven zyn. De man die om ons quam / bragt twee dekens mede / een voor myne huysvrouw / en de andere voor Penelope. Toen wy tot op een uur gaans aan de plaats gekomen waaren / verliet hy de Kano / doch wy waaren niet gewillig om 'er uyt te treeden / want sommige van ons zouden geen halfuur hebben konnen gaan. De wind bleef ondertusschen nog al Noordwest / en waaide vinnig koud / zo dat wy een groote pyn in onze leden hadden / en niet deeden dan klappertanden. Ons kind / hoewel het trilde van koude / en zo blond en blaauw om 't lyfje was / dat wy ons verwonderden dat het nog leefde / was evenwel stil.

Zy komen te St. Augustyn.

Wy quamen eyndelyk ontrent twee uuren voor donker te St. Augustyn; en aan land getreeden zynde wierden wy na 't huys van den Stadvoogd gewoezen. Toen wy daar quamen / bragt men ons eene trap op / alwaar de Stadvoogd stondt / die myne Vrouw straks na de kamer zyner Huysvrouwe liet brengen / en ik en Jan Smith gingen in een vertrek alwaar de Stadvoogd ons eenige vraagen deed / maar ziende hoe zeer koud wy waaren / gaf hy ons eenen kelk met Spaanschen wyn / en liet ons na de keuken gaan / om ons by 't vuur te warmen. Een half uur daarnaa riep hy Jan Smith en my by zich / en gaf ons elk een hemd / een hoed / een paar

En worden by den Stadvoogd gehuysvest.

zyde

zyde kousen / en muylen; zeggende dat hy nog 1696.
geen wolle kleeding had / maar die voor ons zou laaten toestellen. Wy deeden de hemden aan / en spoeiden ons weer na de keuken om by't vuur te zyn. Robert Barrow wierdt in een ander huys gebragt / want de lieden die aan't huys van den Stadvoogd gekomen waaren namen de genen welke zy wilden met zich. Doch de Schipper Joseph Kirl en Jan Smith / ik / en myne huysvrouw en kind / bleeven in't huys van den Stadvoogd gehuysvest.

Al ons volk die met onzen Schipper Kirl gegaan waaren / quamen nu om ons te zien / en wy bemerkten dat de lieden aldaar hen veel vrindschap beweezen; want zy waaren van't hoofd tot de voeten in den dos gestoken / met zo goede kleeding als de luyden te missen hadden. Onze schipper Joseph Kirl deed ons nu een verhaal van zyn wedervaaren / naa dat hy ons twee dagen te vooren aan de baai verlaaten had / en zeyde dat zy alle niet gedacht hadden myne huysvrouw en kind / en Robert Barrow ooit weder te zullen zien. Richard Limpeny en die met hem gegaan waaren / hadden een zwaaren togt van zesendertig uuren achtereen gehad / en drie van onze Zwarten die by hem waaren / te weeten Jack, Cæsar, en Quensa, waaren omhals geraakt / doordien zy gingen neer zitten om te rusten; want zy wierden met der haast styf / en besturven't zo: zulks dat'er dien dag vyf van ons gezelschap het leeven verlooren / ook vreesden wy dat de Zwart Ben mede gesneuveld zoude zyn. Joseph Kirl zeyde ons ook dat hy niet anders dacht of hy zoude mede eenige van zyn volk / op den togt van het laatste Wachthuys af / verlooren hebben; want zy waaren gansch afgemat / zo door de koude / als door den moeijelyden weg / dewylze door veel waters hadden moeten waaden / en dan weer door gulle zanddunen voortstappen: en toen ze in't gezigt van St. Augustyn gekomen waaren / hadden zy na vaartuygen moeten wachten om hen over te haalen / In

1696. waaren ondertuſſchen ſtyf van houde gevoorden. Daar gekomen zynde had Joſeph Kirk aanſtonds by den Stadvoogd verzocht / dat ons hulpe mogt toegezonden worden; want hy vreesde dat ſommige van ons al dood waaren. De Stadvoogd had daarop verſtond iemand laſt gegeeven om ons met een vaartuyg te haalen; maar het getyg was juyſt verloopen / zo dat hy niet voor middernacht had konnen vertrekken; hoewel de Stadvoogd zich zo wel daaraan had laaten gelegen zyn / dat hy niet te bed wilde gaan / voor dat hy zelf zag dat de ſchuyt afvoer om ons te haalen.

Salomon Kreſſons togt. Salomon Kreſſon vertelde ons toen ook zyne togt van Jiece af / en hoe hy 't grootſte gedeelte van den weg tegen gehad had. De Indiaanen hadden hem wel bejegend tot aan het dorp toe daar de Duytſchen gedood waaren; doch die van het dorp hadden bemerkt dat hy geen Spanjaard was / zonder dat zy hem evenwel iets zeyden; maar zy waaren zeer hondſch jegens hem / geevende hem niets te eeten / en laatende hem op den grond by 't ongedierte leggen. Den volgenden dag met zyn voorig gezelſchap voortgaande / waaren deeze ook zoo boos op hem / dat als zy hem maar aankeeken / zy hem ſlaan wilden. Tegens den middag by een water gekomen zynde hadden zy ſlordig weer / met houde regen en wind; zy voeren echter daarover / maar de Indiaanen toonden zich zo boos tegen hem / dat hy geen anderen raat maakte als door hunne handen te zullen ſneuvelen. Dit was de plaatz daar wy op den 13den November eenige ſchelpviſch vonden / toen wy na den Spanjaard / die uytgeſtapt was om ons ander volk te zoeken / waaren wachtende, hier hadden de Indiaanen een bruc gemaakt / en daarop was de Spaanſche Periago / waarin de Kapiteyn Sebaſtiaan Lopez met zyne tien ſoldaaten was / komen aanvaaren. Dit had de Indiaanen zo ontſteld / dat zy ganſch verbaaſd ſtonden; doch Salomon was ten hoogſten verheugd. De Spanjaards ontmaanen den ouden Kaſſeley

zyne

zyne kist en andere dingen die hy by zich had / en zeyden dat hy te rug most keeren na de plaats van waar hy gekomen was. Maar zy bleeven dien nacht daar ter plaatse; en 's anderen daags bevalen de Spanjaards aan twee Indiaanen van die landstreek / dat zy Salomon zouden brengen tot aan het Wachthuys; doch zy bragten hem maar een weynig verder dan daar wy onze reyze te lande hadden voortgezet; en't scheen als of zy iets quaads tegen hem in den zin hadden. Hy vraagde hen derhalve of zy voortgaan wilden; maar zy keeken hem zeer stuursch aan zonder hem te antwoorden: Hy stapte dan zelf voort / en was blyde dat zy niet volgden. 1696.

Maar wy verlangden te weeten / hoe de Spanjaards alhier kundschap van ons gekreegen hadden; en dat was dus. Toen wy te Jiece gekomen waaren / daar Schipper Smith met de zynen was / en daar wy onder de benaaminge van Spanjaards gingen / terwyl de andere voor Engelschen bekend waaren / liep het gerucht daaraf van het eene dorp tot het ander noordwaards / tot aan het naaste dorp aan't Wachthuys / alwaar eenige Indiaanen woonden / die Roomsgezind gewoorden waaren. Een van deeze was aan't Wachthuys gekomen / en had daar verteld / dat 'er bezuyden Jiece twee schepen waaren gestrand / waarvan het eene een Spaansch / en 't ander een Engelsch schip was; en dewyl de Spanjaarden op dien tyd twee schepen uythadden / die na de Havana gezonden waaren om nooddzuft / vreesden zy dat het een van deeze twee soude zyn. Op dien zelfden dag dat deeze tyding den Stadvoogd van St. Augustyn ter oore quam / kreeg hy ook bericht dat een van hunne Monniken door de Indiaanen van de Kaap vermoord was / 't welk alduys was geschied. Drie Monniken hadden eene gelofte gedaan / dat zy zich na de Indiaanen aan de Kaap begeeven zouden / om die te bekeeren. Hierop waaren zy in een dorp gekomen / benoorden de plaats daar wy gestrand waaren. De Kalleky van

Hoe de tyding van onze Schipbreukelingen te St. Augustyn gekomen was.

1696. van dat dorp liet zich door hen beweegen om't Roomsch-geloof aan te neemen; dit vertoornde zyn volk geweldig tegens de Monniken; zo dat het begeerde dat de Kassekey zyn geloof afstaan / en de Monniken dooden zoude; maar hy noch het een / noch het ander / begeerende te doen / hadden zy hem / en eenen van de Monniken / gedood; zynde de twee andere het ontvlucht. Op deeze tyding was aanstonds een Periago afgezonden / om ons / van wat landaard wy ook waaren / af te haalen; ook was'er een party Spanjaarden en Indiaanen gestuurd na het dorp daar de Monnik gedood was.

Doch om weder tot ons onthaal te keeren: Wy hadden nu een overvloedig avondmaal / en aten als verhongerde menschen / zelve niet weetende wanneer wy genoeg hadden. Ondertusschen was onze smaak door het eeten van bessen zo bedurven / dat wy zelfs aan't zout geen zoutheyd konden proeven. Naa de maaltyd wierden wy van legersteden verzorgd / doch met weynig beddinge.

Den 16den November 's morgens zagen wy dat het een halfduym dik gevrooren had / en zo had het al eenige nachten van te vooren; maar als de Zon opging dooide het ys haast weg. De Stadvoogd quam by ons / en vraagde hoe wy voeren: ons wierdt toen Chokolade / tot eene ontnuchteringe / gebragt; en de Stadvoogd zeyde dat het land arm was / doch dat alles wat hy in huys had voor ons ten beste was / en dat wy maar eysschen zouden wat wy begeerden: Wy antwoordden zeediglyk / dat dit voor deeze reys genoeg was; alhoewel onze graagte op dien tyd niet wel was te voldoen.

Beschryving van St. Augustyn.

Deeze plaats is eene Krygsbezetting / die (zo wy verstonden) half door den Koning van Spanje / en half door de Kerk van Rome onderhouden wordt. Alle de mannen die daar woonen / zyn soldaaten / die alle soldy trekken naar hunne bediening: die de Wachtpost waarneemen / ontfangen

gen honderd vpftig ſtukken van achten 's jaars; 1696.
't de toevoer van brood / kleedinge / enz. komt van de Havana en Porto Vello ; en het was reeds in't derde jaar / dat 'er geen Schip van die plaatſen daar geweeſt was / 't welk hun gebrek te grooter maakte; want alles was ſchaars / uptgenomen krygsbehoefte en zout / daar zy genoeg van voorzien waaren. De Stadhoogd zeyd ons dat wy vry mogten gebruyken 't gene in zyn huys was / maar dat wy / als we uptgingen / voorzigtig moſten weezen / omdat ſommige onze landaard niet toegedaan waaren : wy beloofden dat wy ons naar zynen raad ſchikken zouden. Toen ons volk by ons quam / verhaalden wy hen wat de Stadhoogd ons geraaden had. Doch zy zeyden ons dat zy't ganſche ſteedtje doorgegaan / en in verſcheydene huyzen geweeſt waaren / daar de lieden hen vrindelyk ontfangen / en van't gene zy voorzien waaren gegeeven hadden : Zy vertelden ons ook dat'er eenige Engelſchen woonden / en dat zy in derzelver huyzen geweeſt waaren : dat de booznaamſte daarvan was eene Willem Kar / van't Eyland Ely / die ontrent dertig jaaren geleeden op een Schip na Zuyd Karolina vaarende / niet verre van deeze Haven geſtrand was ; dat etlyke van 't volk verdronken / maar hy en eenige andere door de Indiaanen hier gebragt waaren / en dat ſommige daarvan met Spaanſche ſchepen waaren vertrokken / en andere geſtorven. Doch dat deeze man Roomſch Katholyk gewoorden / en hier met eene Spaanſche Vrouw getrouwd zynde / een Officier van de bezetting / en de booznaamſte tolk was / hebbende zeven kinderen by zyne Vrouw.

Deezen dag quam Joſeph Kirls Zwart Ben hier ook : hy verhaalde ons dat naa dat ik hem te rug gezonden had / hy na onzen Reef had gezocht / doch hem niet had konnen vinden : dat hy daarop na eene plaats had geweeken / om voor de koude te ſchuylen / en dat hy eyndelyk

1676. lyk eenen hoek gevonden hebbende / daar was ingekroopen / en zich neder had gelegd / tot den volgenden morgen; doch dat hy toen zo styf aan houde was / dat hy zyne beenen niet had konnen gebruyken / en daarop na de strand gekropen was; dat een Spanjaard / van 't eerste Wachthuys / naa dat wy vertrokken waaren / langs strand gegaan zynde om te zien of t'er nog iemand van ons volk leefde; hen alle / uytgenomen Ben, dood gevonden had; en dat hy een buur gemaakt hebbende / Ben daardoor weder gevoel in zyne beenen had gekreegen / en dus te recht gekomen was.

Terwyl wy hier nu waaren / quam Willem Kat de Tolk ons zeggen / dat de Stadhoogd en twee van 's Konings Amptenaaren ons zouden onderzaagen wegens t verongelukken van ons schip / en wat voor goederen en geld wy verlooren hadden; en wat wederwaardigheden wy hadden uytgestaan onder de Indiaanen van Florida. Dit geschiedde / en daar liepen twee of drie dagen door met dit onderzoek / 't welk op papier gestelt / door ons allen ondertekend wierdt. Naadat dit geschied was zeyde de Stadhoogd ons / dat hy Kapitein Sebastiaan Lopez binnen weynig dagen te rug verwachtte; en dat hy naa zyne aankomste / bezorgen zoude ons na Karolina te doen voeren met Kanoos en volk om ons te beschermen.

Myne Huysvrouw wierdt deeze week met eene hoorts bevangen / die haar eenige dagen bybleef / en toen verliet. De Stadhoogd beval zynen Doktor haar te bezoeken / en van het gene noodig was / te verzorgen: ja zyne vyndschap was ongemeen; want hy vraagde ons dagelyks of ons iets ontbrak van 't gene hy had; en waaren alle dagen zo goede spyze als hy zelf.

Wy bekeeken het Steedtje van 't eene end tot het ander; het is een groot quartier gaans lang; doch niet op een geregelde wyze gebouwd: De huyzen staan niet dicht op malkanderen / maar zyn met groote boomgaarden voorzien / waarin veele Oranjeappelboomen / Limoenboomen / Pge-

geboomen/ Perſikboomen / enz. groeijen. De 1696
huyzen zyn meeſt van een oud maakſel/ en de
helft daarvan niet bewoond. Het getal der man-
nen is ontrent dziehonderd/ welke in dienſt van
de Regeeringe zyn; en veele moeten vooz ſchild-
wacht op de Uytkyken dienen. Aan 't Noozd-
end van 't Steedtje ſtaat een groote ſchaus/ zyn-
de vierhoekig/ met bolwerken/ en ieder bolwerk
gemaakt om dertien ſtukken geſchut op te leg-
gen; doch op de geheele Veſting lagen pas der-
tig ſtukken. De muur van de Veſting is ontrent
dertig voet hoog/ en van ſteen/ die uyt de zand-
grond aan de zeekant gegraaven wozdt/ opge-
haald: deeze ſteen/ die uyt zand en ſchulpjes be-
ſtaat/ is niet heel hard/ voor dat hy in de opene
lucht komt; want als de Zon hem beſchynt/
wozdt hy met der tyd hard. De Schans wozdt
met eene graft omſpoeld/ maar men wilde ons
niet toelaaten daar in te komen; doch Joſeph
Kirl wandelde dezelve eens rond.

Den 23ſten November ſpzaken ik en Kirl met
malkander/ dat naardien 'er gezegd was dat wy
binnen vier of vyf dagen na Karolina ('t welk de
Spanjaarden St. Joris noemen) vertrekken zou-
den/ het wel noodig zoude zyn dat wy ons van
kleedinge verzozgden; en dat het derhalve niet
onoozbaar zoude weezen indien hy zynen/ en ik
eenen of twee van myne Zwarten verkoft/ om
ons vooz het gene daarvan quam/ met kleedin-
ge en voozraad op de reyze te konnen voozzien.
Wy gingen derhalven by den Stadvoogd/ en
booden hem onze Zwarten aan; maar hy ſloeg
zulks af; wy zeyden hem wat onze bevooging was/
en vzaagden hem of wy die dan verkoopen mog-
ten; maar hy zeyde van neen/ 't en waare
aan hem zelven/ vooz 's Konings rekeninge;
en dat niemand zonder uytdrukkelyk verlof die
mogt koopen: doch dat hy evenwel met de
twee Koninglyke Ampteraaren daaraf ſpzeeken/
en ons beſcheyd bzengen zoude.

Den volgenden dag gaf de Stadvoogd ons te
ver-

1696. verſtaan / dat hy ons geloof geeven wilde voor't gene wy en ons gezelſchap van noode hadden: Ik zeyde hem dat ik / myne huysvrouw en kind / en Joſeph Kirl / wat warmer kleeding van noode hadden / indien die te bekomen was. Hy beval daarop / dat men hem een opſtel zoude geeven van't gene ons ontbrak / en zeyde dat hy / zo het te bekomen was / het ons beſchikken zoude; mids dat ik en Joſeph Kirl dan een handſchrift gaven dat wy aan den Gouverneur van Karolina zouden betaalen zo veel als die ſomme beliep. Dit zeyden wy bereyd te zyn om te doen; maar wy verzochten dat ons volk dan mogt bevolen worden ons ook een handſchrift te geeven voor't gene wy om hunnent wille zouden genoodzaakt zyn op te neemen. Dit oordeelde de Stadvoogd dat niet meer als billyk was. Ik gaf toen een opſtel van't gene ik achtte dat 'er vandoen was voor Joſeph Kirl, Robert Barrow, my en myn huysgezin; alsmede hoeveel Indiaanſch koorn / erwten / gedroogd oſſenvleeſch / zout / en aardene potten / wy voor't ganſche gezelſchap van noode hadden. Maar kleeding was 'er niet te bekomen / uytgenomen zo veel ſtof daar een kleed voor myne huysvrouw en kind af kon / en eenige weynige vellen / welke Kirl en ik bekomen hadden: Ik kreeg ook nog zeven dekens / maar tot een hoogen prys: deeze dienden voor Joſeph Kirl, Robert Barrow, my en myn huysgezin. Wy kreegen daarenboven vyf Roves (zynde een zekere maat) Ammunitie brood / doch zo vol van myt / dat koorn veel beter was; twintig roves gedroogd oſſenvleeſch aan reepen / zeſtig roves Indiaans koorn / tien roves erwten / een rove zout / eenige krupken om water in te doen / en aardene potten om ons eeten in te kooken.

Den 25ſten November riep de Stadvoogd my en Joſeph Kirl om eene verklaaring te geeven / dat hy ons verzorgd had van alles wat 'er te bekomen was: en hy zeyde ook dat hy Sebaſtiaan Lopez al voor dien tyd verwacht had / en niet genegen was ons te laaten vertrekken voordat hy

Goed vertrouwen van den Stadvoogd.

quam /

quam; omdat wy alles / wat hy van ons goed of geld had konnen bekomen / tot een dupt toe weerom zouden hebben; maar wy zeyden dat wy verzochten om die reden niet opgehouden te worden; want wy hadden dat reeds als verlooren doorgeschreeven: en nademaal het God den Heere believd had hen tot werktuygen onzer behoudenisse te maaken / zo gaven wy upt vryer harte alles wat het onze geweest was / aan den Stadhoogd / en die persoonen welke uptgezonden waaren om ons te haalen. De Stadhoogd zeyde dat hy niets daarvan begeerde / en dat wat hy gedaan had / upt liefdaadigheyd was geschied. Wy verzochten dan / zo'er iets weergekreegen wierd / dat de soldaaten het hebben mogten: ook overleyden wy onder ons zelven / dat indien die arme menschen niets kreegen / zy evenwel iets voor hunne moeite behoorden te hebben: dies zeyden Kirl en ik tot den Stadhoogd / dat wy aan Kapiteyn Sebastiaan Lopez en zyn volk / honderd stukken van achten wilden vereeren / voor dat zy ons van de Indiaanen weggehaald hadden. De Stadhoogd nam goed genoegen in deeze aanbieding / en zeyde dat hy bezorgen zoude dat die somme aan hen geteld wierd. 1696.

Ontrent deezen tyd kreeg Robert Barrow een hevige buykpyn / waarop een zwaare loop volgde: verscheydene andere van ons volk kreegen desgelyks een buykloop / 't welk voornaamelyk ontstondt / doordien wy al te graag in 't eeten waaren; en 't zou moogelyk erger geweest zyn / indien onze meeste spyze niet upt krupden en pompoenen bestaan had; want vleesch was 'er schaars / 't welk ons behoud was; naardien dat / als wy het in overvloed gehad hadden / ons veel slimmer zoude bekomen hebben.

Den 26sten November teekenden wy een handschrift van vierhonderd stukken van achten; daarnaa teekende ons volk een Obligacie voor ons / waarin zy aannamen hun deel van de mondkost / die wy tot ons behoeve zouden mogen-

1696. men / en de vracht die wy voor hen tot aan Karolina zouden moeten geven / te betaalen. Wy verzogden ons toen zo wel als wy konden: en ik kreeg wat wyn en brandewyn voor my en myn huysgezin / en eenige noodwendigheden voor ons kind / zynde wel genoeg tot de reyze.

De Reyzigers. Den 29sten November, naadat wy 't middagmaal gehouden hadden / en Kanoos voor ons vervaerdigd waaren / quam Kapiteyn Francisko de Roma met zes ſoldaaten / om ons te gelepden. De Stadvoogd quam ſelf aan de Waterkant / en in 't weemen van afſcheyd omhelsde hy eenigen van ons / en wenſchte ons wel te vaaren / zeggende met eene / Dat als wy weder by ons volk zouden gekomen zyn, wy hem haaſt vergeeten zouden; maar, vervolgde hy / zo gylieden my vergeet, God zal my niet vergeeten. Aldus ſcheyden wy op een zeer vrindelyke wyze / en vertrokken

Vertrekken van St. Auguſtyn. van Sant Auguſtyn 's naamiddags ontrent ten drie uuren. Wy voeren twee of drie Hollandſche mylen verre tot aan een dorp / genaamd Santa Cruce, alwaar aan land getreeden zynde / wierden

Komen te Ste. Cruce. wy in het Indiaanſch pakhuys gebragt. Dit was een rond gebouw / met zeſtien vierkanten / en in ieder vierkant ſtondt een bedſtede / waarin twee menſchen konden leggen: dit huys was heel ſchoon / en zuyver / en in zyn middelpyn ontrent vyftig voeten wyd; en boven in den top was een vierkante opening van ontrent vyftien voet. De Spaanſche Kapiteyn hoog bedſteden voor hem en de zynen / en weeg ons aan in welke wy zouden gaan ſlaapen. In dit dorp was eene Kerk met drie klokken / en een Prieſter die den dienſt waarnam: de Indiaanen gingen daar al zo ſtipt ter Kerke als de Spanjaarden. Toen 't donker geworden / en de tyd van hunne Godsdienſt (want het was Zondag) voorby was / quam de Prieſter in / met etlyke Indiaanen / zo vrouwen als mannen / die op hunne wyze begonden te danſen. Wy kreegen daar overvloed van Kaſſina te drinken / en zulke koſt als de Indiaa-

diaanen voor ons klaar gemaakt hadden; want sommige dragten gekookt koorn / andere erwten / en andere iets anders / waarmede wy een goede maaltyd deeden / en toen gerust sliepen to 's morgens toe. 1696.

Den 30sten November 's morgens bytyds vertrokken wy weder / gaande ontrent twee Hollandsche mylen met Kanoos / en toen mosten wy te lande voortgaan; doch men verzorgde ons met eene karre / om onze voorraad en goed / en ook zulke die niet gaan konden / te voeren. Wy repsden eenen weg van ontrent vyf Hollandsche mylen tot aan een Wachthuys / alwaar wy dien nacht bleeven: en den volgenden morgen gingen wy ontrent vier Hollandsche mylen langs strand / tot aan een water / alwaar wy met Kanoos overgevoerd wierden / tot aan een Indiaansch dorp genaamd St. Ivans, leggende op een eylant. St. Ivans. Wy passeerden door geboomte tot aan een Indiaansche Plantazie. Het dorp is vry groot / en heeft eene kerk en eenen Priester. 't Volk is kloek en myver / en is wel van verkens en gevogelte voorzien; ook bespeurden wy aan de hoornschynen dat 'er koorn in overvloed was. De Indiaanen verzorgden ons met spyze; en wy sliepen in hun pakhuys / 't welk grooter was dan dat in 't ander dorp.

Den tweeden December dragten de Indiaanen ons 's ochtends kost tot een ontbyt; en de Priester gaf myne Hupsvrouw eenige vrooden van Indiaansch koorn / 't welk iets ongemeens was / als ook eenige vogels. 't Was ontrent tien uuren wanneer wy vertrokken: wy gingen een Engelsche myl voort tot aan een water / alwaar Indiaanen met Kanoos waaren om ons na het naaste dorp te voeren. 't Scheen ons toe dat wy dan ganschen weg wel langs de zeekant konden gegaan hebben / maar dat de Spanjaards niet wilden dat wy 't gezigt van die streek hebben zouden.

Een uur voor Zonnen-ondergang quamen wy Ste. Maria.

1696. aan 't ſteedtje Sante Maria, 't welk eene taamelyk groote grensplaats is / met eene krygsbezetting / zynde bewoond van Indiaanen en Spaanſche ſoldaaten: wy wierden in 't Pakhuys gebragt / als naar gewoonte; want ieder dorp of ſteedtje heeft een pakhuys / welke gebruykt worden in tyden van nyolykheyd / om in te danſen; en voorts om vreemdelingen te herbergen. Dit huys / 't welk rond gebouwd was / was in de middelyn wyd eenentachtig voet / en had twee en dertig vierkantjes; zynde yder vierkant voorzien met eene bedſtede van acht voet lang / en van een bequaame hoogte / wel geſchilderd en met matten belegd. In 't midden van dit gebouw was een vierkant van dertig voeten wyd / met eene opening in den top van 't huys: dit vierkant is de dansplaats / alwaar dan / als'er gedanſt wordt / een vuur in 't midden wordt geſtookt.

De Vrouwen van die plaats kleeden zich met boom-mos of baſt / waar van zy boven-en onderrokken maaken / die van verre of by avond zeer mooi toonen. De Indiaanſche jongens welke wy zagen / gingen in de Kerk t' ſchool / zynde de Prieſter hun Leermeeſter. Een halfuur gaans van deeze plaats was een dorp genaamd Sant Philips. Wy moſten in dit Steedtje twee of drie dagen blyven; want onze zeſtig roves koorn / en onze tien roves erwten / moſten wy hier ontfangen; en wy lieten de helft van ons koorn door de Indiaanen tot meel ſtampen / houdende de andere helft heel / omdat wy niet wiſten wat voor weer wy hebben zouden; want de Prieſter van dit ſteedtje / die eenige jaaren te vooren te Charles-Town, in Zuyd Karolina, was geweeſt / verhaalde ons dat hy in dit getyd van 't jaar een maand onderwege geweeſt was. Dit was iets dat ons maar ſlecht aanſtondt / als wy overdachten dat wy nog een maand zouden moeten onderwege zyn / daar wy reeds zo lang waaren opgehouden geweeſt; maar te rug te zien was niet geraaden / te meer dewyl wy tothiertoe zo zonderling waaren bewaard.

Ter-

Terwyl wy hier waaren / poogden wy ons zo veel wy konden van voedsel en dekſel te verzorgen. Wy kreegen van de Indiaanen overvloed van look en lange peper / om ons koozn en erwten daarmee ſmaakelyk te maaken / dewyl die heyde windig waaren. Wy maakten ons ook houtene bakken en lepels om uyt te eeten; en wy vlochten touw van biezen / om 't zelve tot het maaken van hutten of tenten te gebruyken / indien wy die t'eeniger tyd mogten van noode hebbe. 1696.

Toen onze tyd van vertrekken gekomen was / wierden wy van zeven groote Kanoos verzorgd / om ons te voeren: want wy waaren ruym zeſtig perſoonen ſterk / teweeten achttien van ons eygen / en zes van Smiths gezelſchap / zeven Spanjaarden / en in de dertig Indiaanen / die de Kanoos moſten roeyen. Wy hadden uyt alle de dorpen eenige Indiaanen / daar onder twee Kaſſekeys. Ik heb vergeeten te zeggen dat Penelopé, zwanger zynde / op 't aanraaden van de Spanjaarden te St. Auguſtyn was gebleeven; en dat Jan Hilliard, de jongen van Joſeph Kirl, aldaar door de Spanjaarden was opgehouden / onaangezien Kirl by den Stadvoogd ſterk verzocht had dat men hem zynen jongen mogt laaten toekomen; maar de knaap was uyt het ſteedtje gevoerd / en nergens te vinden. De Stadvoogd had wel beloofd dat hy hem naazenden zoude / maar wy vernamen hem niet. Wy verſtonden hier dat de Indiaanen van Karolina, welke Jammaaſics genoemd worden / ontrent een maand te vooren hier waaren geweeſt om hartevellen af te handelen.

Den 5den December 's morgens vertrokken wy na Sant Philips / alwaar de Spaanſche Kapitеyn ons noodigde om aan land te komen / en ons Kaſſina te drinken gaf. Wy bleeven hier ontrent een uur / want de Spanjaards hadden iets vergeeten dat zy gingen haalen: en daarop toogen wy weer voort. Twee of drie Hollandſche mylen verder St. Philips.

1696. Den 10den met het krieken van den dag voeren wy weer voort. Ontrent tien uuren quamen wy aan een water dat in zee loopt / maar dewyl 't getyt ons tegen was / begaven wy ons aan land op een veld. Hier vonden wy onder 't geboomte den Kassekey van St. Ivans; wy vertoefden daar een wepnig / en dronken 'er Kassina. Daar waaren konynen by menigte; doch wy bleeven 'er niet boven twee uuren; en zonden den Kassekey weer voorupt; wy roeiden tot op een uur voor zonnenondergang / en quamen toen aan eene plaats geheeten Sante Katalina, alwaar veleer veele Indiaanen zich neergeslagen hadden; want het land was bequaam gemaakt om te beplanten / een groot stuk wegs daaromheene. Hier vonden wy den Kassekey weer / als ook eene Kano met Karolynsche Indiaanen / zynde een man met zyne vrouw en kinderen / met honden en andere jagtgereedschap. De Spaansche Kapitepn sprak hem aan door zynen Colli / om hem te beweegen dat hy brieven voor ons wilde bestellen: hy bewilligde hiertoe / en daarop zette de Kapitepn zich aan 't schryven aan den Governeur van Karolina.

Ontmoeting van andere Indiaanen.

Wy hadden een ruym veld om op te leggen / maar daar was niets om eene schuylplaats van te maaken / dan een Engelschе myl verder: doch wy ontzagen geen moeite: want hoe verre 't ook te haalen was / wy gingen 'er na toe / en de een kapte takken af / de ander sneedt rys / een derde bezorgde brandhout / en andere droegen 't heene; zo dat wy tegens dat het donker was / een braave schuylplaats klaar hadden. De Spaansche Kapitepn my hebbende laaten roepen / verzocht dat ik eenen brief aan den Governeur van Karolina wilde schryven; 't welk ik deed; ik schreef ook aan iemand van myne kennis aldaar; en toen de brieven klaar waaren / behandigde ikze aan den Kapitepn / en keerde weer na myn gezelschap. Zy hadden nu eene hut gemaakt die ons dacht dat dicht genoeg was / al waare 't ook dat het regende; en daarop maakten wy eeten klaar voor ons

Die aanneemen brieven na Karolina te brengen.

ons avondmaal / en voor den volgenden dag: ook sneeden wy een party droog gras om op te leggen / en alzo een goede nachtrust te hebben. Ontrent tien uuren 's avonds vertrokken de Karolynsche Indiaanen met onze brieven na Karolina. 1696.

Den 11den ontrent twee uuren voor dag / quam 'er een stukwind upt den Noord-westen; de lucht was dik betoogen / en 't scheen als of wy een zwaaren regen zouden hebben. Het duurde ook niet lang of het begon te regenen / waarvoor wy geen ander beschutsel hadden dan onze dekens. De regen duurde tot dat het dag wierdt; en toen begon de Noord-weste wind zeer sterk en koud te waaijen. Onze hut stondt met het open na 't Noordwesten; dies teegen wy aan 't werk / om onze hut te verzetten; en wy gingen om meer rakken / rys / en gras haalen: het gras gebruykten wy tot het oprechten van een aarde borstweering / die wy drie of vier voeten hoog maakten / opdat 'er de wind op afstupten zou. Wy waaren deezen ganschen dag beezig met het vergrooten en verbeteren van onze hut / en met brandhout te haalen; want de wind waaide zeer guur: ook konden wy dien nacht / ter oorzaake van de koude / wepnig rusten. Onstuymig weer, doet de reyzigers vertoeven.

Den 12den bleef de wind nog al als vooren: wy verbeterden 't gene nachts door het vuur upt zyn schik geraakt was; en wierpen nog al meer aarde op tot eene hoogte; trachtende by dage niet verzuymelyk te weezen om voor den nacht zorg te draagen / dewyl de koude ons dan quelde / inzonderheyd den ouden Robert Barrow, die eenen zwaaren loop had / welke hem van St. Augustyn af bygebleeven / en door de felle koude toegenomen was; zo dat hy geen natuurlyke rust kon krygen / en wy / met al wat wy deeden / hem niet verwarmen konden: doch hy was wel vergenoegd met onze geringe hulpe / alhoewel hy 'er wepnig baat by vondt. Wy gingen dien dag verscheydenmaal heene om hout te haalen; want 't Weer blyft duuren.

1696. wy mosten verre gaan over een open veld / zo dat de koude ons schier verkleumde / eer wy te rug quamen. De wind scheen dien avond wat af te neemen ; maar in den naa-nacht stak hy weer op.

Den 13den. 's morgens was de wind wat afgenomen / en de zon begon door te breeken. Joseph Kirl leende van de Spanjaarden een roer met wat buskruyd en hagel / om eenige wilde ganzen / of ander gevogelte / te gaan schieten ; maar hy kon niet opdoen / en quam / zonder iets bekomen te hebben / te rugge. Wy deeden dan onze maaltyd met Indiaansch koorn / en gereept Ossenvleesch. De Spaansche Indiaanen waaren alle deeze drie dagen op de jagt / en kreegen etlyke herten; maar zy atenze op zo dra zyze gedood hadden ; dewyl hunne voorraad van koorn reeds op was In den achter middag was de wind vry veel afgenomen ; zo dat wy / op hoope van 's anderendaags te vertrekken / bereydschap daartoe maakten.

Den 14den. December 's morgens voeren wy weer voort / met goed weeder / en weynig wind; wy roeiden gestadig aan / tot ontrent drie uuren naa den middag / wanneer wy by een water quamen dat in zee loopt / en ontrent twee Hollandsche mylen wyd is : en dewyl het scheen als of'er wind en regen op handen was / en dat'er als dan een hol water ging / oordeelden wy dat het gevaarlyk was over te steeken. Wy begaven ons derhalve aan land / het welk hoog / en met groote bosschaadjen van Pyn- en Eykeboomen bezet was. Wy gingen hier met alle spoed aan 't werk om eene schuylplaats voor 't weer te maaken ; en de Indiaanen maakten zich hier ook hutten / dat zy totnogtoe niet gedaan hadden : zy dekten die meest met Palmetes-bladen ; maar de onze waaren maar met takken gedekt / die geen regen afkeeren konden / hoewel wy dien nacht veel regen en wind kreegen. Het was nu by de Spaansche Kersnacht / (want zy onderhouden den Nieuwen styl) / weshalven zy vrolyk waaren met zingen / en

Vertrek der reyzigers.

Kersnacht.

en op een ſtuk pzerg te klinken. En den volgen- 1696.
den dag baden zp de Indiaanen om een geſchenk-
je / en de Indiaanen hen tusgelpks; doch 't ge-
ne de Indiaanen aan de Spanjaarden gegee-
ven hadden / kreegen zp weer.

Den 16den was het miſtig en regenachtig weer; maar wp gingen evenwel voozt / en roeiden tot ontrent twee uuren naa den middag / wanneer de regen ſterk toenam / en de wind upt den Noozd-ooſten begon op te ſteeken. Wp gingen derhalve aan land; maar de Kapitepn zepde dat wp geen ſtaat moſten maaken / daar lang te blpven; dewpl hp gezind was voozt te gaan / en / zo 't weer zulks toeliet / den ganſchen nacht niet ſtil te houden. Maar 't weeder quam tot geen bedaa-ren / zo dat wp tot den donker toe in den regen zaten; wp verzochten derhalve den Kapitepn / dat wp den nacht daar mogten blpven / en tot dien epnde een hut maaken: doch hp ſcheen'er niet toe te willen verſtaan; maar zepde dat het weer wel opklaaren zoude / en dat hp dan voozt wilde. Doch daar was geen ſchpn van; want de regen nam toe / en wp waaren doornat / en ſtpf van koude; dies ſtondt hp epndelpk toe dat wp blp-ven zouden: maar dewpl 't nu donker was / viel 't ons zeer moeijelpk eene ſchuplplaats te maaken; wp ſloegen evenwel de handen aan 't werk / en hielden niet op / voozdat wp een beſchutſel tegens den regen verbaerdigd hadden. En hebbende vuu-ren geſtookt / dzoogden wp onze natte kleederen zo wel als wp konden. Tegens dat de dag aan-quam / begon de regen op te houden.

Een kom-merlyke nacht op 't land.

Den 17den met het opgaan van de Zon / roei-den wp weer voozt tot aan den middag / wanneer wp aan een water quamen dat in zee loopt / en aldaar aan land traden. Wp bleeven hier den ganſchen naamiddag / en dzoogden onze dekens enz. en maakten ook eeten klaar. Toen het donker was gingen wp weer voozt / zpnde van voozneemen den ganſchen nacht dooz te roeijen: maar wp moſten zo veele moeraſſen en kreeken paſſee-

Gaan we-der voort.

1696. paſſeeren / dat wy ſomtyds eenen verkeerden weg inſloegen / en dan weer te rug moſten roeijen. Ontrent middernacht wiſten onze Roeijers niet langer raad; en zochten derhalve na eenen dzoogen hoek lands / om daar op te gaan. Dzie van onze ſchuptjes quamen eyndelyk aan eenen dzoogen hoek; alwaar wy uytraden / en vuuren gemaakt hebbende tot den dag toe bleeven. Toen het dag gewozden was / begaven wy ons in onze baartuygen / om na ons ander gezelſchap te zoeken / welke wy eyndelyke vonden; zy hadden hunne Kanoos aan 't ried vaſt gemaakt / en waaren daarin blyven zitten tot dat wy quamen.

Moeijelyke doortogt. Den 18den, 's mozgens was het zeer miſtig / gelyk het dien nacht ook geweeſt was; maar wy zochten evenwel zo lang / tot dat wy eenen doozlogt vonden / 't welk een ſmalle ſleuf was / pas zo breed dat onze Kanoos daardooz konden / en een Engelſche myl lang. Toen wy'er dooz waaren / quamen wy in een wyd water / of meir / 't welk in eenen inham liep / die zo wyd is dat men hem niet over zien kan; in dit meir ontlaſt zich de rivier Sabina, welker water / wanneer wy in den loop daarvan quamen / wy bevonden zoet te zyn / en zich niet met het ander te vermengen. Ontrent den middag waaren wy deeze wyde te gepaſſeerd / en roeiden toen in zee ontrent twee Hollandſche mylen voozt / om in eenen anderen inham te komen. Ontrent ten drie uuren liep de wind Noozdooſt / en 't begon'er zo donker upt te zien / dat wy vooz eenen ſtozm vzeesden; en daarom gaern na land wilden; doch de Kapitein zeyde dat als wy nog een mooi end voozroeiden / wy dan by Port-Royal komen zouden. Maar wy zagen ondertuſſchen eene Kano aan ſtrand / en roeiden 'er na toe: deeze Kano was met vellen geladen / welke eenige Kooplieden te Karolina toebehoozden; daar waaren vier Indiaanen by; maar drie daarvan liepen upt vreeze vooz de Spanjaarden weg / doch de eene bleef. Wy ſtapten daar aan land / en vonden 'er eenige Indiaanſche hut-

hutten / maar in zulken slechten staat / dat ze wep- 1696
nig beschutsel konden geeven; doch dewyl daar veele Palmeteys bladen waaren / dekten wy de hutten daarmede / en verbeterdenze; maar eer wy nog gedaan hadden / kreegen wy een' sterken wind en regen / welke den ganschen nacht duurde; dan wy lagen nog redelyk droog / hoewel het zeer zwaar stormde.

Den 19den December bleef de storm nog al duu- Storm wind.
ren uyt den Noordooſten met regen; en dewyl wy te gemoet zagen dat wy hier nog eenigen tyd zouden moeten vertoeven / maakten wy onze hutten grooter. Ontrent tien uuren schoot de wind uyt den Noordweſten / met sneeuwjagt die eenige uuren duurde: ondertusschen waaide het zo vreeslyk / dat wy vreesden dat de hooge pynboomen op ons zouden neerstorten. Wy stuurden den Karolynschen Indiaan uyt om zyne drie makkers te haalen; maar zy wilden niet komen. De Spaansche Indiaanen klaagden over gebrek van spyze; wy gaven hen derhalve vier Roves koorn / willende niet gaern meer missen / omdat wy niet wisten hoe lang wy door 't weer nog opgehouden zouden worden: ook hadden sommige van ons volk hun part reeds opgegeeten; en wy zagen wel te gemoet / dat / zo wy nog lang onderwege waaren / wy hen van onzen voorraad zouden moeten byzetten.

Den 20ſten waaide de wind nog even guur; Brand in
doch in onze hutten waaren wy taamelyk voor eene van de
de koude beschut. Ontrent den middag raakte hutten.
de hut van ons bootsvolk in de brand; maar dewyl die de buytenſte van alle was / (want wy hadden 'er acht) en aan de luuwe zyde stondt / waaide de vlam van ons af; anders hadden alle de hutten gevaar geloopen. Wy verstonden hier dat wy niet boven een dag of twee reyzens van den Engelschen bodem waaren.

Den 21ſten voeren wy bytyds voort / en paſ- seerden het meir van Port-Royal, 't welk van een groote wydte was. Ontrent ten twee uuren naa

den

1696. den middag / gingen wy aan land / want wy hadden tegen stroom. Hier was een dicht bosch / alwaar wy dien nacht redelyk wel lagen.

Den 22sten gingen wy al vroeg weder voort / en roeiden tot over den middag / wanneer wy by de eerste woonplaats in Karolina quamen / toebehoorende eenen Richard, Bennet, die ons minnelyk ontfing / en ons zeer rykelyk met goede spyze en drank onthaalde / en om onzent wille den Spanjaarden ook alle moogelyke vrindschap bewees / 't welk zy dankbaarlyk erkenden. Wy bleeven daar dien nacht.

Komen in Karolina.

Den 23sten. naadat wy 's morgens wel gegeeten en gedronken hadden / vertrokken wy ontrent ten tien uuren / in gezelschap van eenigen der gene die hier woonen / en roeiden gestadig voort / tot op twee uuren na eer't donker was / zynde verscheydene plantazien gepasseerd. Wy gingen toen aan land / om 't gety te verwachten; en dewyl wy in een bosch schuylden / en goede vuuren maakten / bleeven wy daar tot middernacht / en roeiden toen voort tot op een uur of anderhalf voor dag / wanneer wy aan't huys van den Governeur Blake quamen.

En vervolgens by den Governeur Blake.

Den 24sten December. Toen den Governeur opgestaan was / liet hy Joseph Kirl, Jan Smith, Andries Murray, en my / by zich komen / en vraagde ons na onze reyze / en waarom de Spanjaards met ons gekomen waaren. Wy deeden hem een verhaal van de groote beleefdheyd des Stadvoogds van St. Augustyn jegens ons / en hoe hy ons had laaten vertrekken / zonder iets te eyschen dan 't gene wy uyt onze vrye wille hem toegestaan hadden. De Governeur liet toen den Spaanschen Kapiteyn binnen komen / en ontfing van hem de brieven door den Stadvoogd van St. Augustyn gezonden / als mede onze Obligacie / welke de Governeur aannam te betaalen; waarnaa hy ons veel vrindschap bewees / en vroeg hoe't met ons allen gesteld was. Robert Barrow liet hy ten huyze van zyne buurvrouw Margarite Bammers / eene

bedaagde

bedaagde vrouw / van onze gezindheyd / brengen: 1696.
zeggende dat die zeer wel op hem passen zoude. Daar naa gaf hy kleeding aan Joseph Kirl, Jan Smith, Andries Murray / my / en myne huysvrouw en kind / en aan de maats gaf hy elk een duffelse deken / om hen warm te houden: Voorts verzorgde hy ons rykelyk van spyze en drank. Wy kreegen toen verlof van den Goverheur om de Spanjaards met ons na Charles-Town te laaten trekken / dewyl wy geneegen waaren hen naar ons vermoogen te vergelden.

Den 25sten naa den middag gingen Joseph Kirl, Jan Smith / ik / myne huysvrouw en kind / na Margarita Bammers, die ontrent twee Engelsche mylen van den Goverheur afwoonde / en alwaar wy Robert Barrow vonden. Wy bleeven daar dien nacht / en den volgenden morgen spraken de Spanjaards / die te water quamen / ons aan.

Den 26sten 's morgens vertrokken wy met hen na Charles Town (of Karelstad), alwaar wy ontrent een uur voor den avond aanquamen. De Heeren van deeze Stad verordineerden een aanzienlyke herberg / om de Spanjaarden te huysvesten / en hen wel met spyze en drank te onthaalen / gelyk ook geschiedde / tot hunne verwondering: zy bleeven daar acht dagen; ondertusschen overlepden wy met ons volk dat wy aan de Spanjaarden honderd stukken van achten tot een vereering zouden geeven; waar by ik en Joseph Kirl nog iets voegden / en die somme toen onder hen / yder naar zynen staat / uytdeelden. Komen te Charles-Town.

Den 4den Januarius 1697. verbaerdigden Joseph Kirl en ik een geschenk voor den Stadhoogd van St. Augustyn; en wy vertrokken toen met de Spanjaarden na den Goverheur Blake, alwaar zy eenen dag bleeven. De Goverheur onthaalde hen wel / en zyne brieven verbaerdigd hebbende / gaf hy den Spaanschen Kapitein een braaf geschenk / en liet hem vertrekken / zeggende dat zy by de Jammasie-Indiaanen zo veel Indiaansch koorn mogten medeneemen als zy wilden; De dor-

pen

1697. pen deezer Indiaanen / lagen twee of drie dagen roeijens van Charles-Town.

Den 9den quam ik met myne huysvrouw en kind te Charles-Town, hebbende Robert Barrow in eenen zwakken staat by Margarite Bammers gelaaten. Ik met myne huysvrouw en huysgezin nevens Joseph Kirl waaren gehuysvest by Kapitepn James Ribee. En ons bootsvolk vondt werk in de schepen die daar lagen.

Den 6den Februarius vertrok Joseph Kirl na't eyland Providentia, op hoope van daar te spoediger na Pensylvania / daar hy woonachtig was / te konnen vertrekken. Terwyl wy uu te Charles Town waaren / wierdt Robert Barrow daar ook gebzagt / zynde zeer zwak: hy wierdt gehuysvest by Maria Cross.

De Schryver vertrekt na Pensylvania.

Den 18den Maart, begaf ik my met myn huysgezin / en Robert Barrow / t'scheep / en wy gingen t'zeyl na Pensylvania / daar wy eyndelyk naa 14. dagen onderwege geweest te zyn / behouden aanlanden; want het was den eersten April, 's avonds ten acht uuren / dat wy te Filadelfia aanquamen.

En komt te Filadelfia behouden aan.

Maar Robert Barrow was zo ziek / dat 'er geen kans was hem dien avond uyt het schip te krygen. Doch hy zeyde „ Dat het hem een groot ge„ noegen gaf dat God zyne bede / dat zyn ly„ daar ter plaatse rusten mogte / verhoord had: „ voorts / dat zyn hart nog sterk was; dat hy „ Gods goedertierenheyd erkende / en dat zyne te„ genwoordigheyd hem in alle wederwaardighe„ den bygestaan had.

Den volgenden morgen / naadat het schip aan de kaai gehaald was / wierdt Barrow in een hammak daarupt gedraagen / en ten huyze van Samuel Carpenter gebzagt / en te bedde geholpen. Men trok hem thans een schoon hemd aan / en hy rustte toen een mooye poos. Wanneer daarnaa etlyke van zyne vrinden hem quamen bezoeken / en zeyden dat het hen moeide hem in dusdaanigen staat te zien / strekte hy zyne hand upt als om hen te omhelzen / en zeyde „ Schoon myn lighaam

ziek

„ ziek is / nogtans is myn gemoed gezond / en myn 1697.
„ verſtand goed. God de Heere is goedertieren jegens
„ my geweeſt tot deezen dag toe / en heeft my deezen
„ morgen aangenaamelyk verquikt; hy heeft myne
„ begeerte beantwoord; want ik heb hem gebeden
„ om vergenoegzaamheyd / en dat ik hier ter plaatſe
„ mogt komen / opdat myn lyk hier mogt ruſten.
Wat daarnaa hoorde men hem zeggen: Het is een goede zaak, een onergerlyke conſcientie jegens Gode en de menſchen te hebben. Den 4den April 's morgens ten vyf uuren / liet hy iemand eenen brief aan zyne huysvrouw / die in Engeland woonde / ſchryven / waarin hy / naa eene betuyginge zyner liefde tot haar / een bericht gaf van zyne reyze / en des Heeren byſtand aan hem beweezen; geevende haar wyders te verſtaan; „ dat hy zyne uytwendige zaaken geëf- Robert Barrow ſterft.
„ fend had / zo dat hy haar in ſtaat liet van te konnen
„ beſtaan. Eenigen tyd daarnaa zeyde hy tot de om-
ſtandezs die by hem waaren / „ Dat de Heere met
„ hem was / en dat alle dingen wel waaren / zo dat
„ 'er niets voor hem te doen ſtondt / dan te ſterven.
Ook overleedt hy dien zelfden dag / en wierdt twee dagen daarnaa te Filadelfia begraaven. Hy had zeer groote wederwaardigheden met lyd zaamheyd doorgeſtaan; en in tyden van de zwaarſte ongevallen raadde hy ons met geduld af te wachten wat God over ons mogt gehengen. Dikwils zeyde hy / dat hy geloofde dat God ons zoude redden, en ons niet in de wilderniſſe onder die woeſte menſchen verlooren laaten gaan. Aldus heeft deeze vroome Man zynen loop met blydſchap volepndigd / en zyn lighaam afgelegd / ruſtende nu by God / den belooner der rechtvaerdigen.

Hebbende dan onzen zwaaren togt tot hiertoe Beſluyt.
dus ten eynde gebragt / in welke Gods groote barmhartigheyd / en wonderbaare goedertierenheyd / zo rykelyk aan ons is beweezen / door ons te verloſſen / en tot deezen tyd toe te bewaaren / zo hoop ik dat wy / die dus gered zyn / nooit zullen vergeeten / of uyt onze geheugeniſſe laaten gaan / dien deerlyken ſtaat waar toe wy gebragt waaren; maar dat wy onze

1697. blyt om God den Heere te dienen zullen verdubbelen; 't welk de ernſtige wenſch en zucht myner ziele is.

EYNDE.

NAABERICHT.

ONdankbaarheyd jegens menſchen, van welke men groote gunſten genooten heeft, wordt by alle welgemanierde en beſchaafde volken met recht verfoeid; ja men vindt dat zelfs de zeedelyke Heydenen eertyds geoordeeld hebben, dat men iemand niet erger konde brandmerken, dan hem eenen ondankbaaren te noemen: hoe veel te meer zyn de Chriſtenen dan verplicht, de zonde van ondankbaarheyd jegens God, dien zy weeten de bron aller genaden te zyn, ten hoogſten te ſchuuwen? Hierom is het dat naaſt aan de oneyndige *Barmhartigheyd onzes Gods*, hen om Chriſtus wille beweezen, waardoor *de opgang uyt de hoogte* hunne zielen *bezocht heeft*, verlöſſingen uyt groot gevaar, wanneer die op een zeer zonderlinge wyze geſchieden, hen tot voorwerpen van dankbaarheyd jegens hunnen opperſten Verlöſſer behooren te verſtrekken. En hoewel dankzegging, welke alles is wat wy arme ſtervelingen Gode konnen geeven, haaren oorſprong in het hart heeft, nogtans *ſpreekt de mond uyt den overvloed des harten*; en daarom kan iemand die waarlyk dankbaar in zyn harte is, niet anders dan vermelden *wat groote dingen hem de Heere gedaan heeft*; ja zyn gemoed is zo ingenomen met de uytmuntende blyken der Godlyke Voorzienigheyd t'zyner behoudeniſſe, dat hy zich genoopt voelt om zulks openlyk aan de waereld te verkondigen, opdat de faam van Gods doorluchtige daaden wyd en zyd, van zee tot zee, en van't ééne eynde der aarde tot het andere, tot grootmaakinge van zynen roemwaerdigen en overheerlyken Naam, zich mag verſpreyden, en dus uytgegalmd, eeuw in eeuw uyt op de tongen der menſchen

ſchen zweeven. Duſdaanige bedenkingen hebben den Schryver deezer Reyſtógt aangeleyd, zyn rampſpoedig wedervaaren op 't papier te ſtellen, en in druk uyt te geeven: ondertuſſchen wordt de Leezer verzócht eenige zonderlinge zaaken in deeze Reysbeſchryvinge gemeld, wat nader te overweegen, en de vólgende aanmerkingen eenige plaats in zyn gemoed te vergúnnen.

De harten van alle menſchen zyn in Góds hand, hy kanze zwaaijen zo als't hem belieft. Toen de verwoedheyd der Menſchen eeters op 't hoogſt was, en zy, elk met een mes in de hand, op't punt ſtonden om den Schipbreukelingen de keel af te ſnyden onder een vervaerelyk getier; wierden deeze Wilden zeer ſchielyk verſtomd, zo dat zy ſtonden als verbaaſde menſchen; en hun bloedig opzet wierdt door hunnen *Kaffekey* óf Koning geſtuyt. Wanneer onze Reyzigers daarnaa aan een andere plaats quamen, daar zy zig verbeeld hadden veyliger te zullen zyn, vonden zy zich in hunne hoope te leur geſteld: want daar vertoonden zich nieuwe gevaaren, niet minder yſlyk dan de voorgaande; maar nógtans beſchutte God hen voor verder onheyl, dan dat zy moedernaakt uytgeſchud, en van dat weynige dat zy nóg om en aan hadden, t'eenemaal beroofd wierden, en daarop nóg eenige andere zeer moeijelyke wederwaardigheden moſten doorſtreeven; wordende ondertuſſchen door de meedoogendheyd van des *Kaffekeys* wyf, welke onder die onmenſchelyke gedrógchten nóg met eenige teederheyd des harten aangedaan was, behouden en van den dood geréd.

In wat een groot gevaar waaren ze telkens wanneer de Wilden vermoedden dat zy Engelſchen waaren; het ſcheen wel dat hunne vermomming van zich voor Spaanjaarden uyt te geeven veel tót hunne behoudeniſſe hielp; dóch gelyk eenige maar ſimpelyk de waarheid verzweegen, waaren 'er andere, die ruymer van gemoed, ronduyt zeyden 't gene onwaar was: maar zeer aanmerkelyk is 't, dat de vroome *Robert Barrow*, wanneer hem zonder

bewimpeling door den *Kaſſekey* gevraagd wierdt, *Nikkalier*, *Nikkalier*? naamelyk, *of hy een Engelſchman was*? eenvoudiglyk daarop antwoordde *Ja*, en't zelfde antwoord gaf, wanneer men hem zulks ten aanzien der anderen ook vraagde. Hoewel nu zyne oprechtigheyd veroorzaakte, dat hy en zyn gezelſchap van hunne kleederen beroofd wierden, nógtans gedoogde Gód niet dat de Wilden hen aan't leeven quamen.

't Was niet alleen het gevaar van woeſte menſchen waaruyt zy verlóſt wierden, maar Gód gehengde ook dat zelfs de elementen hen met den dood dreygden, niet alleen toen ze heel ſchielyk in de boot door de barning wierden gevoerd, en op een zeebank gezét; maar wanneer ze door den hoogen watervloed in doodsnood gebragt, op den oeſter-heuvel behouden wierden. Niet min wonderlyk is het dat zy de vinnige neepen der overfelle koude, inzonderheyd de zoogende Moeder met haar naakte wichtje, op hunne bloote lighaamen doorſtonden; daar nógtans etlyke der Zwarten, een vólk anders veel hardvochtiger dan de Blanken, daar onder bezweeken, en 'er 't leeven by inſchooten. Ik zwyg van de afſchuuwelyke ſpyſe, als gedarmte en vis-vinnen, op den drekhoop weg geſmeeten, welke zy door den grooten hongersnood te lyf ſloegen.

Aanmerkenswaerdig is 't ook dat zy zo minnelyk en beleefd van den Stadvoogd van *St. Auguſtyn* bejegend wierden; want het is genoeg bekend, dat de Religie die daar ter plaatſe beleeden wordt den menſchen niet inprent medelyden te betoonen aan zulke die met den haatelyken naam van Ketters beſtempeld zyn. Maar gelyk reeds gezeyd is, de harten van alle menſchen zyn in Gods hand, aan wien alleen, als de hoofdoorzaak, 's menſchen behoudenis uyt gevaar toe te ſchryven is.

REGISTER

A.

Ambergrys ontrent vyf pond gewigt van een Indiaan, aan de Spandjaards voor een Spiegel, Byl en 2 meſſen met wat Tabak gegeven, 54.

St. Augustyn, door Dikkenſons Reiſmakkers, by d'Indianen bevraagt, om hun wys te maken datze Spanjaards waren 13 Deſelve plaats in zyn gelegentheid onder de Spanjaarden beſchreven. 76-79

B.

Beſſen der Indianen, konnen om hun leelyke ſmaak by d'Engelzen niet gegeeten worden. 35

Bybel by de Engelzen, gelezen, verwekt veel aandagt by eenige Indianen, alhoewel niet een woord verſtonden. 21. Van de Indianen, de bladen uyt geſcheurd, en gegeven om de uytgeſchudde Maats hunne ſchaamte te dekken. 29

Blake Gouverneur van Karolina, Ontfangd Dikkenſon beleefdelyk. 94

Boom-mos tot kleeding van ſommige vrouwen heel Cierlyk gemaakt. 84

Buykpyn uit veel eten van Pompoenen ontſtaan. 81

D.

Dans der Indiaanen onder groot huilebalken, by 't eerſte quartier maans gehouden. 47

Danſſeryen, en trommelen op beſpanne Pompoenen, hoe des avonds by d'Indianen gepleegd 33

Dickenson gaat met zyn Vrou en Kind van Jamaica na Penſylvania 't zeyl. 6. Loopen uit vrees voor de Franſe Vloot in de Havane. 7. Krygt een ramp aan zyn Schipper die een been breekt, en komd tegen over Kaap Florida. 8. Word ontrent Florida van een ſtorm beloopen, waar door met zyn Schip ſtrand. 8. 9. Geraakt met al zyn Reisgezellen aan land, met eenige voorraad om een Tent op te ſlaan. 9. Zyn volk brengd de mondkoſt, Kiſten en Koffers uyt hun geſtrande Schip aan land. 10. Heeft een verwoede ontmoeting van twee naakte Indianen, die ten beſten afloopt. 10. Verneemd dat met zyn Reysgezellen onder een woeſt volk vervallen is, die men Mens-Eters noemde, 11. Zyn geſtrand Schip van menigte Indianen geplunderd. 11. Word met zyn Makkers in 't byzyn van der Indianen Kaſſekey, voor Nikkalier of Engelzen uytgeroepen. 12. Is in gevaar van met al zyn Reysgezellen, van de Indianen vermoord te worden, dog raken met plonderen vry. 12. Vragen de Indianen na St. Auguſtyn en St. Lucia, twee Spaanſe plaatſen. 13. Word met alzyn Maats de kleeren afgenomen, en naakt uytgeſchut. 13. Geraaken onder een Tent daar wederom geſtoord, worden. 14. Doen

verſoek aan den Kaſſekey, om vry en vrank na St. Lucie te mogen gaan, en worden andermaal geplonderd. 15. Gaat met gewapende Indianen op reys na 't Dorp van den Kaſſekey. 16. Zyn Vrouw heeft een voorval met des Kaſſekeys Wyf, die haar kind wil zogen. 17. Hebben verſcheide wedervaren tot aan des Kaſſekeys hutt. 17. Worden in des Kaſſekeys hutt tamelyk onthaald. 18. En op een zeldſame maniere van Viſch beſorgd, die hen bekommerd. 19 Geraaken van 't een gevaar in 't ander dat hun telkens de dood voor-oogen doet houden. 19, 20. Houden andermaal by den Kaſſekey aan, om Noordwaards op na St. Auguſtyn te gaan. 20. Krygen verlof om met de Boot te vertrekken, en eenige dingen tot leeftogt. En worden nog met een plondering gedreigt. 22, 23. Dickenſon gaat met zyn vrouw en eenige zijner Makkers met de lekke Boot op reys, terwyl andere voeteeren. 23. Komen by nagt in een Indiaenſch Dorp, in gevaar van plondering, dat ten beſten afloopt. 24. Heeft met zyn Schipper en Matrooſen groot geſchil, om uyt een holle zee met hun Boot door de Barning aan land te komen. 25-27. Met Vrouw en Kind uyt de Boot aan land geraakt, worden van de Indianen, al hun ſlegte plunje van 't lyf gerukt. 27. By de zyne aan land gekomen, gaat voort om te St. Lucie te komen, 27. Na by gekomen, worden Moedernaakt uitgeſchud, en met de dood gedreigd. 28. 29. En van de Kannibalen over 't dekken hunner ſchaamte beſpot. 29. Lyden op weg, veel ſlagen, ſtooten, en goojen met ſteenen; en zyn vrouw het mes op de Keel gezet. 30. 31. Verkrygen, van een Kaſſekey ſchorte-kleeden van herte vellen, en ſtroowiſpen. 31. Als ook een legerſtêe op de aarde die van Drek, Spinnen, en Weegluyſen, weg kroop. 32. Dikkenſon ziet zyn ziek Kind ſederd het ſtranden van zyn Schip en alle ſukkeling, dapper aangroejen en geſond worden. 34. Word beangſt gemaakt, dat in 't naaſt aankomend Dorp, 6 of 7 Engelzen waren, die al gedood zouden zyn eerſe daar aanquamen. 35. Word genoodſaakt by nagt te vertrekken, worden van Jongens met ſteenen gegooit, en met kluppels geſlagen alsſe loochenden *Nikkalier* te zijn. 35. 36. Komen by 't wrak van een Schip dat insgelyx van hunne Vloot geſtrand was. 36. Ontmoeten een ouden Kaſſekey, die hun *Camerados* noemde en beloofde na St. Auguſtyn, te geleiden. 37. Vinden, eenige Engelzen van een geſtrand Schip met hun van Jamaika 't zeyl gegaan, die hen hun wedervaren verhalen. 38. 39. Van een ouden Kaſſekey, voor *Engelzen* gehouden, ontveinſen zulx door hun Spaans geld. 44. Lyden groot

groot ongemak en honger terwyl d'oude Kaſſekey met Salomón Kreſſon na St. Auguſtyn was. 46. Het Kind van een Indiaanſch Wyf, door Dikkenſons vrou geſoogd, om goede maaltyd van Viſch te konnen houden. 46. Dikkenſons bekommering voor zyn, en zyn vrouws dood; en in 't leven blyven van hun Kind, by de wilden. 47. Volgt den hoop die met de Spanjaards na St. Auguſtyn waren, onder gebrek en atmoede. 55. Vinden op weg, Moeraſſen, en ander plaatzen, daar hunne Vaartuigen over Land moeten halen. 57. Heeft veel voorvallen en queſtie in 't roejen, van de Canoos en Boot. 57. 58. Moeten door ſtorm onder den blauwen Hemel in harde wind, vernagten, en lyden groote kou. 58. Komen aan een plantagie van Pompoenen, daar zy zig van bedienen. 59. Trekt onder 't Geley van een Spaanſen Kapitein voort, met veel kou, gebrek en ongemak. 63. 64. Zoo dat een van hun reyſigers op weg beſwykt, daar groot Spel mede hebben. 65. 66. Komen na veel geleede kou en ongemak, aan een Huys, daar de Spaanſe hun welkom heeten. 67. 68. Verduren verder dag aan dag meer en grooter ongemak. 69. 70. Komen eindelyk te St. Auguſtyn, en worden by de Stadvoogd gehuisveſt. 72. 73. Verneemd hoe de Spanjaarden op St. Auguſtyn kennis van hunne Schipbreuk aan Hobay konden hebben. 75. Word te St. Auguſtyn vanden Stadtvoogd over zyn wedervaren onder d'Indianen van Florida ondervraagd, en doet het in geſchrift ſtellen. 78. Verſoekt 2 van ſijne Swarten te mogen verkoopen, om zig voor die penningen te konnen kleeden tegen dat na Carolina ſouden gaan. 79. 80. Word van den Stadtvoogt na Carolina met provyſie en Credyt uitgeruſt. 80. Van St. Auguſtyn op reys na Carolina, komd te Santa Cruz. 82. Verreyſen van St. Cruz, na St. Maria en doen op weg verſcheide plaatſen aan. 82-85. Is op wegh na St. Philips. 85. en ziet der Indiaanen harte en verkens-jagt. 86. Schryft een Brief aan den Gouverneur van Karolina. 88. Worden op weg van quaad weder beloopen, en hebben veel arbeid met haar Hutt te beſorgen. 89. En verder een bekommerlyke nagt op 't veld. 91. Komd eindeling in Karolina, daar hy zyn reys en Spaans geley van St. Auguſtyn verhaald. 94. Krygd verlof van den Gouverneur om na Karel-ſtadt te gaan. 95. Gaat zeil na Penſylvania, daar gelukkig aankomd. 96. En vervolgens behouden te Filadelfia. 96. Beſluit zyn reys verhaal met de dood van Robbert Barrow. 97

Druyven in ſtêe van vers Water gevonden, verquikt, de vermoeide Engelzen op weg, na St. Auguſtyn. 37

Duyker die van Kuba ontloopen was, beproeft op veel wyſen, om

om d'Engelzen te verklikken, datze geen Spanjaards waren. 50

E.

Engelzen te dees tyd by d'Indianen doodelyk gehaat. 11. En by deſelve *Nikkalier* genoemd. 12. Die donker of ſwart Hayr hadden, paſſeeren by d'Indianen ligt voor Spanjaarden, maar de blonte waren verdagt. 35. Lyden in 't dorp Giece, groot ongemak en honger, zoo lang den ouden Kaſſekey na St. Auguſtyn was. 46

G.

Gengber zakken, en wat oud zeyldoek door een ouden Kaſſekey aan Dikkenſon, en zyn Volk tot kleeding omgedeeld. 38
Geſtrande Schip van Dikkenſon, door menigte Indianen aangerand en geplunderd. 11. En verbrand na dat heel 't resje daar hadden uitgenomen. 22

H.

Hartevellen aan de Engelzen gegeven om zig wat op zyn Indiaans, met Stroo-weſpen te kleeden. 31
Harte en Verke Jagt van de Indiaanen gepleegt op weg zynde na Carolina. 86
Hobay, de plaats daar Dikkenſon met zyn Schip geſtrand was. 26
Hoog water maakt, de Engelzen, al-om in de Hutten der Indianen verlegen. 41. 42
Hutten der Indianen, ſomtyds op heuvelen van Oeſterſchulpen gebouwd tegen 't oploopen der Rievieren. 41

I.

Indianen komen met hun tween, heel verwoed, op Dikkenſons geſtrande Reysgeſellen aanloopen, die hem wat Tabak ontnemen en voortgaan. 10
Indianen, maken in 't opkomen van de Maan een grouſaam geroep en getier. 18. Doen geweld op de Engelſen, om hen op weg veel dienſt te doen, dat zy meeſt bleven weygeren. 21. Hooren met aandagt in de Bybel lezen, alhoewel niets daar van verſtonden. 21. Schudden Dikkenſon met Vrouw en Kind naakt uyt, en dreigen al zyn Reysgeſellen met de dood. 29. Zyn met elkander in twiſt, om Dikkenſon en zyn Makkers te dooden of niet. 30. Met hoedanige Danſſeryen en huylebalken het eerſte quartier Maans vieren. 47. Worden door Tabak-blaaden, zeer willig gemaakt. 57
Indiaanſe drank, hoedanig in een Pompoen bereid, by de Spanjaarden KASSINA genoemd. 32. 33
Jonathan Dikkenſon, ziet Dikkenſon Letter D.

K.

Kannibalen, onbeſchofte roof op de ſlegte plunje der Engelzen.

gelzen, gedaan. 29
Karolynſe Indianen, van Dikkenſons Reysgeſelſchap, op de Jagt ontmoet. 87
KASSEKEY de gewoone naam van der Weſt-Indiaanen Koningen aldaar. 11
Kaſſekey laat de Indianen de geſtrande Engelzen, hun geborge goederen plunderen, en neemd alle haar geld zelf na hem. 12. Betoond zig ontrent de geſtrande maats eenigſinds gunſtig. 13. Hoedanig, zyn woonhutt, en Wyf en Kind, van Dikkenſon bevonden. 17. Brengd de Boot van 't geſtrande Schip, by de Engelzen, en belooft hen daar mede te vertrekken. 22. Hy en zyn Wyf betoonen eenig medoogen ontrent Dikkenſon, zyn Vrouw en Kind, die van de Indianen, voor Nikkalier of Engelzen wierden aangerand. 30. Hoedanig met zyn Raaden de warme drank *Kaſſina*, uyt een Zeehoorn ſlurpen. 33. Ontfangd van zyn Volk vereeringen, van bladen tot den drank Kaſſina, Tabak-kruid &c. 34
Kaſſekey van het Dorp *Giece*, een oud Man bewyſt Dikkenſon en Vrouw grooten vriendſchap en verſchaftze wat zeyldoek en gengber zakken tot kleeding. 38. 't Verlies van Dikkenſons Schip en plonderen van al 't goed aan Hobay geleden, verſtaan hebbende, trekt derwaards om ook een deel daar van te gaan halen. 40. Dien van het Dorp *Giece*, komd met groote ſtaatſie van Hobay te rug. 43. Brengd eenige dingen, van de Engelze mede, daar hy hun uyt zegt voor *Nikkalier* te houden. 44
Kaſſina, een zeker drank hoe uit bladen by de Indianen gekookt. 32
Kind van Dikkenſons Vrouw, door het wyf van den Kaſſekey begeerd om haar borſten te zuigen. 17. Dat van een Swartin, word door een Spaans Kapitein gedoopt. 60
Kroosjes en Zeedruiven, konden de Engelzen eten maar niet der Indiaanen Palmbeſſen. 39
Kuſſens met droog Mos gevuld voor den Kaſſekey, om op te ſlapen. 34

L.

LOok en lange Peper, gebruikt om Koorn en Erweten ſmakelyk te maken. 85
St. LUCIE, een plaats noordwaards, daar de Spaanſe 't hok in hadden, en van de geſtrande Engelzen, zoo zeer als St. Auguſtyn geſogt. 13. 27

M.

MAane, by d'Indianen, met groot ſchreeuwen en roepen, geëerd. 18
Moord van een Monnik uyt dry, hoe te St. Auguſtyn rugtbaar geworden. 75
Muggen en Zandvliegen, plagen, de Engelzen, die zig op reys in 't zand te ſlapen leyden. 24

REGISTER.

N.

NIKKALIER, de gemeene naam der Engelzen by de Weſtindianen. 12

O.

Onmededoogentheid der Indianen, ontrent de oude, zieke en afgeſlaafde Menſchen. 49
Oude Indianen, zoo onder Mannen als Vrouwen, voor ſlaven van de Jonge gehouden. 49

P.

Palmbeſſen uyt eenige Dorpen, als een Toll, of Schatting aan den Kaſſekey gebragt. 49
Port Royal op Jamaica, de plaats van waar Joh. Dikkenſon na Penſylvania afvaard. 6

R.

Reysgeſellen van Dikkenſon, willen hun om beſt wil voor Spanjaards by de Indianen uitgeven. 11
Robberd Barrow, doet aan zyn Reysgeſellen een ſtigtélyke vermaning, tot lydſaamheid in al deſe gevaren. 20. Leeſt dikmaal in de Bybel in tegenwoordigheid eeniger Indianen. 21. Sterft te Filadelfia in Penzylvania aangekomen. 97
Rommelpot hoedanig by d'Indianen, uyt Pompoenen gemaakt en gebruykt. 33

S.

Salomon Kreſſon, een Reysgeſel van Dikkenſon, red zyn geſtrande Engelzen by de Indianen, door zyn Spaanze Taalkunde. 11. Gaat met den ouden Kaſſekey, na St. Auguſtyn, om dat hy tamelyk wel Spaans ſprak. 45. Verteld, aan Dikkenſon zyn reiſe van Giece af tot aan St. Auguſtyn. 74
Spanjaards by d'Indianen minder gehaat dan de Engelzen. 11. Beletten dat d'aankomende Engelzen van d'Indiaanen onbeſchadigt blyven. 51. Verſoeken Dikkenſon weder na Hqbay te keeren, daar hy geen zin toe heeft. 52. Hoe op St. Auguſtyn kennis gekregen hadden van 't ſtranden deſer 2 Engelze Schepen. 75
Spaans Kapitein, die de Engelzen met Dikkenſon na St. Auguſtyn geleiden, heeft met hen en d'Indianen veel ſporreling. 56. 57. Doopt het Kind van een Swartin, in 't geſelſchap der Engelzen. 60
Stadtvoogd van St. Auguſtyn bewyſt d'aangekome Engelzen veel vriendſchap en gemak. 76
Ondervraagd Dikkenſon wat zy al onder d'Indianen van Florida hadden uytgeſtaan, en maakt'er een geſchrift van. 78. Ruſt Dikkenſon met zyn vrou en eenige zyner Makkers, met proviſie en kredyt uit. 80

Tabak

REGISTER.

T.

Tabak by de Indianen wonder graag begeerd. 54
Tente kleeden en oude Zeilen aan ſtukken geſneden, en tot kleeding voor d'uitgeſchudde Engelzen gemaakt. 15
Tol, met gedroogde Palmbeſſen, aan een jongen Kaffekey van verſcheide Dorpen aangebragt. 49

V.

Viſch door ſtorm op 't Land gedreven, by 't vallen van 't water, op ſtrand gebleven, verſtrekt den geſtrande Engelſen een graage koſt. 23. 24.
Word den Engelzen by des Kaffekeys Indianen op palmites bladen opgeſchaft. 35
Viſchvangſt, door de Soon van den Indiaanſe Kaffekey, ſeldſaam geoeffend. 19
Viſchwater, en darmen van Viſch by d'Indianen verworpen, by d'Engelzen graag ingeſlokt. 46

W.

Wilden, ziet Indianen, Letter I.

Z.

Zand van de Zee-oever door een moetwilligen Indiaan het Kind van Dikkenſon in de Mond geſtopt. 31
Zeevogels in 't geſtrande Schip van Dikkenſon geraakt, nemen de Hoender-hokken in. 9

EYNDE.

Berigt voor den Boekbinder om de Figuren te plaatzen.

Figuur { *. 1. *. 2. *. 3. } tegen pagina { 12. 29. 51.

$$\begin{Bmatrix} \cdot \\ \cdot \\ \cdot \end{Bmatrix}$$

HACHELIJKE REYS-TOGT
Van
JACOB JANSZ de ROY,
Na
BORNEO EN ATCHIN,
In ſijn vlugt van BATAVIA, *derwaards ondernomen in het Jaar* 1691. *en vervolgens.*

Zijnde een opregt verhaal van zeldſaame ontmoetingen, en deerlijke rampen; als beroovinge van Vaartuygen en Goederen, Honger, Dorſt, Naaktheyd, Armoede, veelderley Doods-gevaar en andere onuytſpreekelijke ongemakken, door hem ſelfs uytgeſtaan.

Mitſgaders een ſeer Naaukeurige Beſchrijving van het Eyland BORNEO, *met des zelfs Koningrijken, als* Banyer Maſſing, Succadana, Cottaringen, *de Woon-plaatſen van de* Viadjes *en andere, met hare overkoſtelyke Goud- en Diamant-Mynen, Camphur en andere koopmanſchappen; als ook hare Goud-rijke Bergen en Rivieren, Negeryen; ſchoonheyd der Vrouwen, Huuwelijken, Imborſt en Zeeden der Inwoonders, &c.*

Inſgelijks een aanmerkelijk Berigt van het Koningryk *Atchin* op *Sumatra*, met haar Land-aard, Regeering en uytvoering van Lyf-en Hals-ſtraffen over de Dieven.

Door den Reyſiger ſelfs opgeſteld,

En dewijl deſe plaatſen bij onſe Natie weijnig bekent zijn, om ſijn voortreffelijkheijd, nu na een Egt Af-ſchrift in 't ligt gegeeven.

Den alderlaaſten Druk, met korte *Inhouden*, noodig *Regiſter* en *Konſt Printen* verrijkt.

TE LEYDEN,
By PIETER VANDER Aa, Boekverkoper.
Met Previlegie.

(5)

op pag. 1. *in 't begin deſer Voyagie en ſoo vervolgens aldaar te ſien is.*) Welk artykel alſoo het te lang was, in 't hoofd deſer Druk verandert hebbe, met de naam van *Reys-beſchryving*, dewyl 't in der waarheyd dog dat is. Buyten de voornoemde woorden, is het egte *Af-ſchrift* in alles getrouw gevolgt, ſonder daar yets by, of af te doen; als alleen tot verbetering, zijn ſommige baſtaart-woorden in goed *Neder-duyts* verandert, en ettelyke ſchrijf-fouten gecorrigeerd. Daar en boven is tot cieraad, en beter gebruyk, door een naarſtig Kender, by deſe *Reys-Togt* doorgaans de Korten Inhoud op de kant gebragt, en wijders met fraaye Konſt-Printen, en volkomen Regiſter verrykt, hebbende nodig geagt, dit UE: en alle Lief-hebbers voor af te berigten, niet twyfelende, of dit alles ſal haar ten hoogſten aangenaam zyn. Verblijve

Uwen
Ten Dienſt-bereyden,
PIETER VAN DER AA.

derige
oning
de Roy
den Ge-
l en
en van
n.

van
nhaal.

van
t.

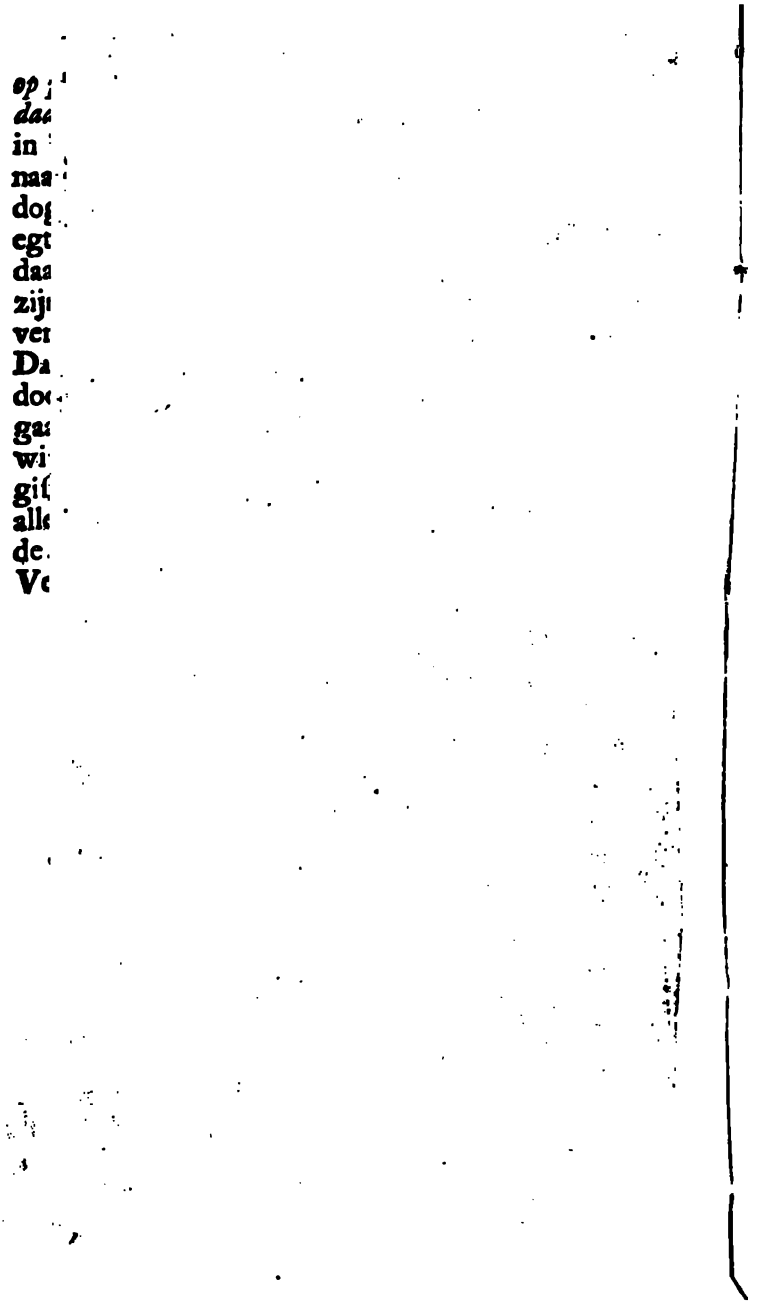

REIS-BESCHRYVING VAN JACOB DE ROY,

Door hem opgeſteld

Aan ſijne

Wel EDELE HOOG-GEBIEDENDE HEEREN.

DOor dien dan den ondergeteekende / gedurende deſſelfs Leevens-loop / wel 't meeſten-deel ſijn tijdelijk geluk door de oeffening der Waapens betragt heeft / en dat'er volgens de krijgs-tugt / een blinde gehoorſaamheyd / als meerder perweg aan minder gebied / verepſt werd : kan UE: Hoog Agtb: ligt bevroeden / dat den ondergeſz. op 't geëerd bevel van UE: Hoog Ed: ſig ſoo gaarne / als verpligt ten eerſten berepd willig getoond heeft / om een beknopt verhaal aan UE: Hoog Ed: te vertoonen / wegens deſſelfs ontmoetinge. 't Geen hy dan op ſijn Soldaats heeft ontwoorpen / en verſoekt neederig / dat het van UE: Hoog Agtb: ook ſodanig mag opgenoomen werden ; ſullende dan met de verepſte Eerbiedigheyd / tot de ſaak treeden en ſeggen / dat hy / gelijk een pegelijk doet / ſijn beſte en het ſeekerſte / voor het onſeekerſte kieſende / geen andere middelen tot deſſelfs behoudenis wiſt te beraamen / als ſig op een plaats te begeeven / daar hy de ſijdige herts-togten van ſijne Vpanden niet onderwoorpen was ; mitsgaders ook om te konnen ontgaan de magt / dewelke ſijn meerder over deſſelfs Perſoon en Goederen hadden ; inſgelijks om voor te komen / dat ſommige van ſijn ſchijn-vrinden / haar ſelfs bedienende van de ongeluklen / waar in hy doen-maals was ; als wel weetende / dat des ondergeſz. heer op ſijn tong is / ſijn mond niet mogt mis-ſpreeken / en overwoogen hebbende / datter nog een bit-

Neederige vertooning van de Roy aan den Generaal en Raaden van Indiën.

Begin van het Verhaal.

Redenen van ſijn vlugt.

* Nota. *Het opſchrift deſer Reys-Togt is van den Schrijver ſelfs, te ſien in 't Voor-berigt.*

bittere Suurdeesem in den boesem schuplt van sommige E: Compagny's bedienden / ten Reguarde van den ondergeschreeven persoon / en inder-daat bedugt weesende / dat sijn weder-partijders het daar heenen souden weeten te schikken / dat hem de smaathepd mogte over-komen van een gevankenisse / en met een doorsigtig Oordeel wel konnende beseffen / dat die selfde lupden met een slinger-slag al haar verstant souden scherpen / om hem nog meerder in 't elende te helpen: of ten minsten door een Regts-geding van een lange nasleep tot het gebeente toe upt te mergelen / egter ten anderen sijde 't gevaar wel overwoogen hebbende / waar in hp sig om sijn voorneemen upt te voeren begaf / en in tegendeel sijn selfs vlepende van een gewenste uptkomst; so is 't, Ed: Hoog Gebiedende Heeren, dat den ondergeteekende misnoedig / en daar bp in der daad wanhoopig / egter dat besiupt bp hem nam; van liever met de waapens in de hand sijn leeven te eyndigen, als met hoon langer onder de menschen te leeven, te meer / om dat het sijn voorneemen niet en was / deselve tegens sijn Vaderland (als een wederspannige) te gebruiken; maar dat'er nog wel eerlijke lieden souden gevonden werden / dewelke hem naar sijn dood de lof souden geeven / dat hij als een misnoegde, en niet als een wederspannige gestorven was / met diergelijke gedagten bef wangert zijnde / stapte den ondergeteekende op

In hoe begonnen.

Stapt in een Vaartuyg met 41 koppen bemant.

Den 20. October 1691, omtrent drie uuren naar de middag van de klepne Maronde in deg selfs eygen Inlands Vaartupg / bemand met 41 koppen en meest met Proviand geladen / genoegsaam van schiet-en scherp-geweer voorsien / behalven handgranaaten en stink-potten: ja tot schilden toe voor de Inlanders, dewelke aan haar gelaat neevens mp blijken gaaven / man-moedig gereselveert te zijn / het uptterste te willen waagen / ingevalle ons 't een / of ander ongemak hadde overgekoomen.

Komt te Carang Sadoelang.

Den 22. dito, bevonden wp ons ontrent de Carang Sadoelang, anders de Schaadelijke Hoek ge-

genaamt: als wanneer van kours veranderden / de ſteeven Noord-weſt-waarts naa 't Epland Banca ſettende; voornemens zijnde Benoorden gemelde Epland om te loopen / Johoor en Mallacca te paſſeeren / en wijders de Stad Atchin aan te doen: overmits van gevoelen was / dat aldaar gelegenthey ſoude aantreffen / om met d'eene Chriſten Matic of den anderen / hoe eerder / hoe liever na Europa te verſeylen / om met mijn komſte in 't Vaderland met minder moeyte en bekommering / de middelen in 't werk te ſtellen / dewelke God / en de natuur den menſch gegeeven heeft / tot verdeeding van ſijn eere / 't welk ons immers alſo lief behoorde te weeſen / als ons eygen leeven / als ook om daar te konnen verneemen / 't geen den ondergeteekende noopt in Indiën heeft konnen te weeten komen; naamentlijk / wie dat ſijn beſchuldigers waaren. Sijn voornemen na 't Vaderland te gaan.

Den 23. dito, moop weer en ſiegt waater / de wind Oost-Zuyd Oost / paſſeerden verſcheyde Chaloupen, en ſoo gaande als koomende daartuygen van Batavia ſonder eenige andere aanmerkens-waardige voorvallen / maar op Sien eenige Chaloupen.

Den 24. dito, 's morgens vroeg ſaagen een Schip West-Noord-West / naar giſſing een mijl van ons / ſijn kours na de Straat Banca ſettende / van vermoeden weeſende / dat het Jagtie .... was / dat lang voor ons vertrek naar Palimbang, om een lading Peper van daar te haalen / geſonden was / paſſeerende deſelve omtrent 8 uuren 's ogtens / ſonder dat een van tweën ſijn kours veranderde. Als ook een Jagt.

Den 25. dito, ſaagen 't Epland Banca voornoemt / wind en weder als vooren / liepen omtrent 4 of 5 mijl buyten de Wal / tuſſen de Eplanden. Banca.

Den 26. dito, liepen wp aan een kleyn Epland / daar wp een goeden haaven / en verſ water vonden / ten opſigte dat den onder-geteekende geneegen was / om 't vaar-tuyg t'eenemaal in ſtaat van tegen-weer te brengen / gelijker-wijs als ook Koomen aan een Eylandje.

vermits dat de Palimbangers, Johooreſen en Javanen, het ſelve in meenigte vervoeren / alſoo by ervarenthey̆d onderbonden is / dat gedagte metaal ſeer bewerkſaam is / waar van ſy haar bedienen / tot het maken van hunne Pieken en Kritſen, wy̆/ als geſegt / begeerig zijnde / om eenige menſchen te ontmoeten / en ter plaatſe voornoemd aangekomen weeſende / ſond den onder-geſchreeven 2 Javanen naar Land / om van de Inwoonders / was het moogelijk / eenige mond-koſt voor geld te koopen / werdende ook met haar aan-komſte door die luyden vrindelijk ontfangen / en toe-segging gedaan / voor betaaling te erlangen / 't geene ſy benoodigt hadden; nogtans onder beding / dat geen volk meer aan land ſoude komen als gedagte 2 Javanen, en beſlooten 3 of 4 van de fatſoenlijkſte naar boord te ſenden / om met den onder-geſchreeven t'accoordeeren / gelijk als ſy ook verſcheenen / mede brengende eenige hoenders / verſſe vis en fruyt / tot een vereering / waar en tegen die boodſchappers / met eenige klepnigheeden beſchonken weeſende / ten eerſten wederom naar land afgevaardigt wierden / hebbende haar ook een klepn preſent voor den Pangerang, (haar Opperhoofd) mede gegeeven / 't geen ſulken goeden uyt-werking quam te neemen / dat des anderen-daags / zijnde

2 Javanen aan Land geſonden om mond-koſt.

Eenige inwoonderen koomen aan boord met ververſſing.

Den 11. dito, weder aan 't Vaartuyg quamen / met een Coyang rijſt / brengende een lengte van ſoute-vis / hoenders / en vrugten te koop / waar voor ſy ten genoegen betaalt wierden.

2 Maccaſſaren aan boord gekoomen.

Den 12. dito, verſcheenen inſgelijks 2 Maccaſſaren aan boord / met een klepn Canootje, dewelke eertijds op Batavia geweeſt waaren / ſeyden ook / den ondergeteekende aldaar wel gekend te hebben / 't geen waarlyk een gewenſte ſaak was / ten opſigte / dat die lieden / uyt een ſonderlinge ſugt van geneegenthey̆d quamen te ontdekken / dat de twee uytgeſondene Javanen, naar 't voorbeeld van hunne verraderſe Land-aard / een verbond met de gemelde See roovers hadden aangegaan / om die nagt ſig meeſter van ons Vaartuyg te maaken,

en

en wijders alle die geene te massacreeren, dewelke van hunne heyloose aanslagen onbewust was, ons nader te kennen geevende; dat de 2 *Javanen*, die doen-maals nog in 't vaartuyg waren, al mede van de t'samen-sweering wisten: (zijnde die luyden door den onder-geschreeven uyt-drukkelijk gehuurd/ om op de Zeylagie en 't roer te passen) naademaal zy volgens voor-geeven van gedagte Maccassaren, eerst *Amock* binnen 't vaar-tuyg zouden speelen, op welk geroep sy-lieden dan soo van de *Palimbangse* Zee-schuymers als van de inwoonders geholpen, ende by-gesprongen zouden werden, om ons dan gesamentlijk te vermoorden; dit soodanig met ernstige uitdrukkingen van gemelte Maccassaren verhaald zijnde/ kunnen U Edele Hoog Agtbare beseffen/ dat wy niet weynig dien nagt op onse hoede waaren/ houdende een oog in 't zeyl en sagen ook in der daat eenige Canoos, vol gepropt van volk/ die in de rovers ge-embarqueert wierden/ en hoorden verschepde trommeltjes Gomme-slag in haar vaar-tuygen/ en soo mede bemerkten wy/ dat sy ons bry digt op sij quamen te korten/ 't geen ons beweegde om een Bas-schoot met scherp over haar heen te schieten; waar op sy ten anker quamen/ blijvende de gantse nagt stil by den andere leggen/ tot den dag toe/ als wanneer ons anker ligtende/ haar inmiddens toe-roepende/ dat wy van hunne godloose voor-neemens kondschap hadden, met die nadere by-voeginge; dat indien sy anderhints als regtschaapen lieden yetwes wilden aanvangen, maar neevens ons in de ruymte zouden komen, om malkanderen een voor-deel af te sien; hebbende ons ongevaar een half mijl van de wal begeeven/ daar wy haar ook tot de middag (al hoewel te vergeefs) bleeven wagten/ 't welk van ons gesien zijnde/ be-yverden wy ons naar 't voorschreeve Eyland weder te komen/ en aldaar na de Oosterse beurt-winden te toeven/ om onse voorgenomene reyse te vervorderen/ werdende in die tijt van een seer swaare siekte over-vallen/ sulks dat om die oorsaake den onder-schreeven eeni-

Voorneemen deser inwoonders.

Verder gevolg hier van.

Zijn hier tegen op hun hoede.

Zee-roovers koomen op hen af.

Moedigheyd van den Schryver.

Komt weder by het Eyland.

Hutten op het land gemaakt.

nige hutjes aan 't ſtrant liet opregten en 't vaartuyg op de wal halen / 't geen om twee byſondere nisigten geſchiede / namentlijk / om dat beter gemak aan land ſoude hebben / als ook ten anderen / om dat eenigſints bedugt was voor een tweede oproer onder ons volk / werdende haar ſoo doende de middelen benoomen / van 't vaartuyg te konnen afloopen / in die ſtaat bleeven wy tot

Gebrek aan mond-koſt.

Den 16. Jan. 1692. wanner van de ſiekte een wepnigje gebeterd weeſende / en niet ſonder agterdogt overwoogen hebbende / dat onſe mond koſt begon te minderen / beſloot daarom / een ander plaatg op te ſoeken / om eenige leevens-middelen te verkrijgen / van d'eene Negery of d' andere / wy zeylden op ons gemak langs den wal Zuyd Oost heen tot

Rivier Panboangh.

Den 23. Jan. dat ons voor de Rivier van Panboang bevonden / dewelke wy in-ſeylden en wijders 13. dagen beeſig waaren / met roepen / eer dat wy menſchen konden aantreffen / ſulks dat naar lang ſukkelens / eyter een oude vervallen Negery in 't geſigt kreegen / en vervolgens een vaartuyg gewaar wierden / en naar dat wy een taamelijke tijd met die luyden mond-geſprek hadden gehouden / quaamen ſy aan ons voord / alwaar goed gevonden werd / Yemand van ons volk aan hunne Opperhoofden te ſenden: aanbiedende / daar toe hunne vrijwillige dienſt / gelijkerwijs dat in gevolge 't vaſt geſtelde ook een van onſe Maccaſſaren naar boven af vaardigde / met een ſmal geſchenk voor de Regent van de plaats / en bleeven in twijffelagtige gedagten tot

Oude Negery.

Geſant aan den Opperhoofd.

Die met 16. Perſoonen aan boord komt.

Den 17. February, dat gemelte Opper-hoofd met een gevolg van 16. perſoonen aan boord quam; ſtellende ſig die quanten by-ſonderlijk vriendelijk aan. Maar in opmerking genoomen hebbende / dat ſy met een ongemeene nieuwg-gierigheyd alles naauw-keurig naar-ſaagen en ook niet lup om te vraagen waaren / ſo dogt het ons raadſaam een oog in 't zeyl te houden / laatende over ſulks ons volk in de waapens koomen / haarlieden ver-

Voorſorg tegen deſe.

ma-

manende; niet meer als 2. perſoonen te gelijk binnen ons booʒd over te komen / gelijk ſulks ook ſtiptelijk van de onſe onderhouden wierd. 't Opperhoofd dooʒ den ondergeſchʒeeven naar vermogen onthaald werdende / en op afvʒaging welke van de dʒie de regte ſpʒupt was / (vermits dat de rivier ſig ſodanig verdeeld) om aan haar Negery (daar ſp ons toe verſogten) te koomen / en van haar onderregt werdende / ſtelden wp onſe riemen ſchʒap / en niet ſegenſtaande / dat daar een ſeer harde afwaatering liep / geraakten wp met roepen een moop ſtuk weegs de rivier op / maar vonden / nog ʒaagen geen Negery; en naar dat de bewuſte zepn-ſchooten gedaan hadden en niemant verneemende / kreegen wp doen vermoeden / dat die gaſten ons een verkeerde ſpʒupt hadden aangeweeſen / en daarom ook een beſlupt naamen / om naar de voorſchreeve *Negery* weder te keeren, edog in 't weder-keeren bevonden wp dat 'er een party boomen om verre gehouwen en dwars over de Rivier waaren / zulks dat wp met ſeekerhepd konden ſien / dat die booswigten van vooʒneemen hadden geweeſt / ons de weg af te ſnijden / om ſig meeſter van ons leeven en goederen te maken / 't geen haar in der waarhepd ook gelukt ſoude hebben / indien dat nog maar een dag boven getoeft hadden; niet ſonder moepte / egter aan gemelte Negery gekoomen weeſende; vonden daar eenpaarig goet / de voet aan land te ſetten / met de helft van 't volk / ten epnde om van daar eenige vʒugten / die daar in overvloed waren / te bemagtigen / en aan booʒd te bʒengen; edog met die vooʒſigtighepd / dat de helft van 't andere volk / ondertuſſen in de waapens binnen 't vaartupg ʒoude blijven / om in tijd van nood altijd in ſtaat te ʒijn; haar ſpits-bʒoeders te konnen bp-ſpʒingen; 't geen dan in der daad met een wakkere couragie ook volbʒagt wierd / want dewijl de ververſſing-haalders in hunne oeffening beſig waaren / en bereptg een goed gedeelte van Palmijt, &c. ons toegebʒagt hadden / wierden wp 7. kloeke vaartupgen / dewelke een andere ſpʒupt af quaamen /

Vaaren de Rivier op.

Dog zijn misleyd.

Schelmſtuk der Negers.

Koomen aan de Negery.

Beſluyt om te landen.

Verneemen 7. vaartuygen en een troup volks.

ingelijks ook een groote troep aankoomende gewaapende mannen / te lande gewaar / welke aanſtonds ons volk met hunne Spatten vpandlijk begoſten aan te taſten; 't geen wp van 't vaartuyg ſoo gaauw niet vernoomen hadden / of wp ſtelden de trompen van onſe Baſſen naar haar toe / en gaaven dit vuur op met ſoodanig een gevolg / dat naar een ſchoot 3. of 4. gedaan te hebben / ſp alg bloode mooidenaars de vlugt naamen / 't geen ons volk geleegendheyd verſchafte / om ſonder gevaar haar weder aan booyd te verboegen / gelijk ſp deeden / uytgeſonderd een man / die wp miſten / moogelijk om dat ſig van den hoop / en te moeſkoppen ſal begeeven hebben; den vpand dusdaanig te land geſlaagen / en de zeege aan onſe zijde volkoomen behaald hebbende / was het werk (om ſoo te ſeggen) nog maar half klaar / ten opſigte van de bewuſte 7. kloeke vaartuygen: booywaar een ongelijke kans / dog hoe vinniger dat men aangetaſt werd / hoe heevviger dat men ſig verdeedigt; daar waaren geen andere middelen booy onſe behoudenis / alg die geene / die wp met onſe wapens moeſten ſoeken; vegten was de bootſchap / of duyſend dooden te ſterven / indien wp ons op genaaden aan onſe vpanden hadden overgegeeven / was zulks ons booyland.

Daar vuur op gegeeven wierd.

Vermiſſen een man.

Voornemen om te vegten.

Dapperheyd des volks.

Jtu den ondergeſchreeven moet ook ſeggen / dat 'er niet een onder ſijn volk was / dewelke de minſte teekens van laf-hartigheyd liet blijken / gemelde vaartuygen al ſagtjens en geſchaard op de onſe aankoomende / begaaven wp ons van de wal regt midden in het baar-water / haar-lieden in wagtende / en doen ſp gemakkelijk onder 't berepk van onſe muſquetten waaren / en vervolgens onſe andere ſchiet-geweeren / met ſulk een vaardigheyd / dat den vpand de derde charge niet geneegen zijnde af te wagten / het op een loopen ſtelde: had de nagt niet op handen geweeſt / wp ſouden nog vyp meer van die boeven de reſt gegeeven hebben; maar onbekend zijnde / in wat booy ſchupl-hoeken datſe haar koſten verbergen / vonden wp geraadſaam die

De vaartuygen komen op hen af.

Neemen de vlugt.

die ſielten / de Negery en de Rivier te verlaaten / het geen ons vyy gemakkelijker te doen was / als doen wy quamen. Want

Den 21. Dito, geraakten wy buyten die ongelukkige Rivier op 3. vadem ten anker / om den dag af te wagten / zynde ons volk al t'ſamen moede en af-geſlooft van de zwaare ongemakken / die ſy uytgeſtaan hadden / en des 's morgens bevonden / dat niet meer als een half voet waters diepte hadden / waar over ons vaartuyg vaſt aan de grond raakte / wanneer den ongeſchreeve oyzer gaf / dat men de leedige water-vaaten, en porten ſoude hebben op te vullen, vermits voor gaf / met hoog waater van daar te willen vertrekken, en naar *Banyer Maſſing* te willen ſteevenen, om aldaar te ſien, of men niet van 't benoodigde ſoude konnen geriefd werden, ende alſoo een pegelpk in ettelijke daagen niet veel gegeeten hadde / en een meenigte van vis gewaar werdende / begaf ſig peder een aan 't viſſen / ſoo hy best konde / en om van gelijke onſen yver tot 't gemeene beſt te toonen / begaf ſig den onderſchreeven met 2. Europiaanen aan land / laatende der nog 2. aan booyd / benevens 4. Chineeſen, aan de welke ik ernſtig vooy myn vertrek belaſte / ſneedig op hun hoede te weeſen, om niet over-rompeld te werden, of overvallen, en inſonderheyd d'Europiaanen, bevreelende / ons eygen volk, niet veel te betrouwen, den ondergeſchreeven aan land met ſijn geſelſchap koomende / was hy ſoo gelukkig / dat hy ten eerſten 4. ſtuks wilde Verkens ſchoot / dewelke gevilt en naar booyd wierden geſonden / ebog ondertuſſen / dat naar land om ons welvaaren te ſoeken waren / overlegden ſy aan booyd / om ons verderf te bouwen / aangeſien / dat die heplooſe Chineeſen een verbintenis met 't andere volk maakten / om haar ſelfs op een verraderlyke wijſe meeſter van 't vaartuyg te maken; want de jagt gedaan weeſende / begaaven wy ons weder naar booyd / en om dat het een ſoet en lieffelijk weeder was / wierden wy beluſt om ons te waſſen / tot dien eynde onſe kleederen uyt-

Raaken uyt de Rivier.

Het vaartuyg aan de grond.

Begeeven ſig om te viſſen.

De Roy ga. aan land.

Schiet 4. wilde Verkens.

Voornemen der Chineeſen.

De Roy geneegen om ſig te waſſen.

uptgetrokken / dewelke wy nevens 't geweer aan boord ſonden / upt-geſonderd een ſnaphaan / een paar piſtoolen / en een patroon-tas / daar nog 25. patroonen in waaren / die wy aan kant hielden / en naar dat wy als geſegt gereynigt / en aan 't vaartuyg geroepen hebbende / dat zy wat nader aan de wal ſouden hebben te komen, om met meerder gemak daar in te komen ſtappen, en geen andere gevoelen / of de minſte gedagten hebbende / of ſy ſouden / ſulks ſeerlijk hebben in 't werk geſtelt / naademaal 't anker geligt wierd / ſoo waaren die God-vergeetene ſchelmſe Chineeſen de eerſte / die een aanvang van dit treur-ſpel maakten / hunne verbloekte moord-luſt / eerſt op die twee ſlaapende maats (ik meen d'Europiaanen, die aan boord gebleeven waaren:) koelden / ſulks dat ſy ter wereld geen tegenſtand vonden / als van een jong borſt / zynde een Meſties, dien den ondergeſchreeven mede genoomen hadde / om dat ſig eenigſints op de Chirurgie verſtond / edog dien armen jongeling wierd ten eerſten van hun allen over-vallen en omcingeld / en helaas! met 3. ſwaare wonden gequetſt / derhalven om 't wepnigje leeven / dat hem noch by-bleef te bewaaren / ſprong hy in 't water / werdende van drie ſtuks mepden / en 3. onnooſele ſlaave kinderen / dewelke haar leeven met haar te water te begeeven ſogten te behouden / gevolgt.

Chineeſen beginnen hun toeleg.

2. Europiaanen gedood.

Geval van een Meſties.

Dog moet hier noch nader by voegen / dat het eerſte voorwerp van dat dreevig ſchou-ſpel my eerſt te vooren quam / als de Meſtieſe meeſter over boord ſprong / want wy wierden ook gewaar / dat hem een Javaan, in 't water met de krits in de hand naar ſettede / om hem in dat Element te matſen / maar de ondergeſchreeve ſulks verneemende en wel konnende beſeffen wat 'er gaande was / begaf ſig ten eerſten naar gedagte Javaan met de piſtool in de hand; niet alleen om hem loon naar werken te geven / maar ſelver een edel-moedige aanval op het vaartuyg te onderneemen / edog myn pooging was dien aangaande vrugteloos / vermits dat ſy van 't vaar-

Moord-ſugt van een Javaan.

Dapperheyd van de Roy.

baartuyg den Javaan wederom toeriepen / hem aan boord kreegen / en verders 't See-waard in ſtaaken.

Erbarmelijk was het om dien armen meeſter t' aanſchouwen / want hy hield ſijn darmen met ſijn beyde handen vaſt / en wat nood was het nog geweeſt / indien pemand van ons allen eenige geneesmiddelen / of gereetſchap gehad hadde / om dien man te konnen verbinden. Ellende van de Meſtics.

Dit is / Wel Ed. Hoog Agtbaare, ten opſigte van dien meeſter geſpreoken / maar waarlijk als men den ſtaat gelieft aan te merken / waar in den ondergeteekende met deſſelfs by-hebbende volk ſig bevond / kan men ook wel bedroeden / dat onſe ſtand vol jammer en ellende was / ja! in dier voegen dat den ondergeteekende / niet jegenſtaande hem veel ſtribbelinge en wederwaardigheden overgekomen zijn / geen der ſelve tegens deſe te vergelijken was / en als men het wel inſiet / wat kander ſwaarder bedroeven van den Hemel aan een menſch overkomen? als in een vreemd en vpands Land te weeſen ſonder hoop van eenig uytkomſt / geen leevensmiddelen hebbende / om te konnen beſtaan / en ook geen middelen ter wereld konnende beraamen / om petwets te konnen bemagtigen: keerden wy ons geſigt naar de linker-hand / ſoo ſaagen wy het woeſte bos / na de regter / ſoo hadden wy de See / en naar booven ſiende 't Firmament, op de menſchen konden wy geen ſtaat meer maken; derhalven met een nederig herte den Alderhoogſten met het uytſtorten van ons gebed vperiglijk ſmeekten / om een uytkomſte in deſe nood, of anderſints ons genaadig te willen weſen op ons ſterf-uur: hadde den ondergeſchreeven ſig alleen bevonden / wie weet of hy ſig met geen meerder ſtantvaſtigheyd tot 'er dood ſoude hebben konnen berepden? maar die Ziel roerende woorden van eenige onſer geſelſchap verſaagden hem ſoodaanig / dat niet bequaam was om petwes te upten: want om de uur moeſt men die droevige en hert-treffende woorden van d' Europiaanen hooren / wat ſullen wy langer gaan? daar is dog geen uytkomſt, wel aan laaten wy Erbarmlijke ſtaat van de Roy. Sijn Gebed tot God. Naare klage der Europiaanen.

wy malkanderen voor de kop ſchieten, naar dat ſy gedaan hadden / begonden de Indiaanen ook malkanderen droevig aan te zien / en wenſten ingelijks om de dood / waar op dan genootſaakt was 't woord te neemen / haar op het alder-beweegelijkſte in den naame Gods vermaanende / diergelijke gedagten te laaten vaaren, vermits dat deſelve Duyvelſe ingeevingen waaren, dat het ook geenſints met den inborſt van een edelmoedig gemoed over een quam, ſig ſelfs te kort doen, maar dat waaren preuven van een edelmoedige Ziel, ſtandvaſtig te zijn in tegenſpoed, en ſepde den ondergeteekende / denkt broeders, dat die ſelfde God nog leefd, de welke de kinderen *Iſraëls* uyt de Woeſtijne gebragt hadde, en denkt niet, vervolgde hy / dat ſulks geſegt werd, als of hy van geen ellende konde verloſſen: neen, dat zy verre, en overweegt eens of ik wel yetwes heb, waar meede mijn naakte lighaam kan dekken, ſoo wel voor de hitte van de Son, als de koude van de nagt; en voor 't geweldig bijten van de *Meſquiten* kan bevrijd weſen.

Als ook der Indiaanen.

Des Schrijvers vermaan aan ſijne makkers.

Met ſulke / en diergelijke vermaaninge haar lieden ter neer geſet hebbende / maakten wy een vuur aan de over-ſijde van de Rivier / en bleeven of kroopen ſoo by den anderen / den dag met een uytſteekend verlangen te gemoed ſiende / maar het jammerlijkſte van alles was / dat de Gequetſte ſoo droevig lag en Ziel-toogde / die dan op den 11. deſer ook de geeſt gaf / wanneer wy deſelve naar behooren ook begroeven / de nagt gepaſſeert zijnde / verſaamelden wy een partye verdort hout by den anderen / die wy met de ſoo genaamde Taly Outangs by den anderen bonden / en niet ſonder perijkel en gevaar van ons ellendig leeven te miſſen / de Rivier over quamen / zijnde 10 perſoonen ſterk / waar mede wy ons dan op de marg begaaven / maar 't hadde niet lang geduurt / of moeſten al weder raad ſchaffen om de moeraſſen / daar 't Land van vol is / over te koomen / daar waarender ſommige / die 'er tot 'er midden toe inſakten / dewelke 'er evenwel uytgeholpen moeſten

Maaken een vuur by een Rivier.

De Meſties ſterft.

Koomen met vlotten over de Rivier.

ſten werden/ en als wy dan gewaar wierden/ dat 'er niet over te gaan was/ gingen op de buyk (gelijk de Crocodillen doen) leggen/ en onſe handen en voeten te werk ſtellende/ raakten by wijlen over: de hert-ſterking/ dien wy/ als wy ſlaauw wierden/ gebruykten/ was een dronk waater/ want eeten wasſer niet/ en altoos geen andere vogt voor ons ten beſten/ en gelijk UE: Hoog Ed: wel beſeffen konnen/ wierden wy de middelen ontnoomen/ om langer dag-verhaal te houden. Ongemak der moeraſſen.

De droevige nagt weeder op hand zijnde/ moeſten 'er nieuwe middelen werden bedagt/ om ons veylig needer te ſetten/ en voor 't wild gedierte bevrijd te weeſen/ een goed duur aangeſtooken te werden/ maar wanneer wy tot ſtilſtant quamen/ had den ondergetekende 't hertſeer in 't midden van de rampen/ om het erbarmlijk geklag/ en geween van de kinderen/ en de Vrouwen te hooren/ ſoo mede 't hoopeloos voornemen van de mannen/ dewelke rond-uyt begeerden/ een van d'onnoſele te willen ſlagten, om hunne ſchrikkelijke hongers-luſt te verſaadigen/ over welke voorſlaagen mijn haren te berge reeſen/ weshalven haar-lup met de traanen in d'oogen op het ernſtigſte bad/ dier-gelijke gedagten te laten vaaren, alſoo dat een vaſt vertrouwen, op de grondeloose barmhertigheyd Gods hadden, edog voegde ik daar by/ ſoo gy lieden die grouwel pleegt, ſoo ſtaat het te dugten, dat wy niet alleen hier tijdelijk, maar ook naamaals eeuwig ſullen geſtraft werden, ſeggende verders; als wy daar altijd van konden leeven, ſoude het nog yetwes weeſen, maar 't ſal voor een reyſe konnen ſtrekken, en ſullen by die bloedige maaltijd onſe maage nog meer tot honger verwekken, laaten wy dan liever het uyterſte waagen. Voorſorg tegen de nagt. Gekerm der Vrouwen en Kinderen. Voornemen, om een menſch te dooden. Dat de Roy haar ernſtig afraad.

Met diergelijke woorden de gemoederen wat ter neer geſet hebbende/ ſwerfden wy langs de ſtrant/ 't geen 7 volle Etmaalen geduurd hadde/ des nagts onſe leeger-plaats op een ſand-plaat neemende/ hebbende een bed en oorkuſſen mede van

van ſand / en groote blaaderen van boomen / Pontſiock genaamt / verſtrekten ons tot deekens / ſonder dat in gemelde tijd anders genuttigt hadden als klaar waater / waar door de lighaamelijke kragten ſoo ſeer afnaamen / dat van ſlaaute naauwelijx een voet-ſtap meer konden doen / en waaren ook genoodzukt ſtil te houden voor een Rivier / die wy niet wel ſouden hebben konnen door-waaden / derhalven kroopen wy naar gewoonte weeder in 't ſand / dat waarlijk een droevige nagt was / de twee Europiaanen, en een Maccaſſaar wilden ſonder teegen-ſpreeken 't lot werpen / wie dat het van de drie gemelde Slaaven kinderen ſijn beurt ſoude vallen, om gegeeten te werden, en naauwlijks hadden ſy dit ſoodaanig beſlooten / of wilden 't ook uytvoeren / want ik was jupſt doenmaals niet by de troep / vermits dat een wepnigje aan een kant gegaan was / om eens te beſigtigen / waar dat wy de Rivier beſt ſouden konnen overkoomen / doch keerde ſchielijk wederom op het erbarmmelijk geſchreeuw van dat ommoſele ſchaap ; die ſy dan voorgenoomen hadden / als een ſlagt-offer op de vleys-bank te brengen / ik vermaande haar nog eens / diergelijke gedagten te laaten vaaren, maar beſpeurende / dat mijn vermaaningen geen klem meer hadden / bediende ik my van de Piſtoolen / die ik hadde / met dreygementen / dat de eerſte van alle, die 't Kind leet deede, hem ſeekerlijk een koegel ſoude ſchenken, en uyt vreeſe / dat ik den daad met de wooxden naar mogt komen / ſtonden ſy van haar voorneemen af / 't geen van mijn als een teken van gehoorzaamheyd opgenoomen wierd / en ook innerlijk tot medogenthepd bewoogen over't droevig en mager weeſen van mijn metgeſellen / want door dien dat 'er niet te ſtrijden was / als tegen den honger / had de Kapiteyns hoedanigheyd geen plaats meer / en moeſt derhalven de hoedanigheyt van Soldaat / in dien van een Leeraar verwiſſelen / en hadde ook (inder waarheyd zy 't geſegt) alle mijn welſpreekenthepd van nooden / niet

Slaapen des Nagts op het bloote ſand.

Hongers-nood.

Gruwelijk voor-neemen van ſijne Makkers.

Daar hy ſig met geweld teegen kant

Word daarom naagelaaten.

niet tegenſtaande / dat van den Heinel / daar niet meede begaaft was / om het Volk egter moed in te boeſemen / en wijders hen met de traanen in d'oogen / nog eens vermaanende / yeder ſijn Gebed tot God de Heere uyt te ſtorten, dog daar waaren'er onder / dewelke naauwelijks de woorden uytbrengen konden / 't geen mp deede beſlupten / om het in 't openbaar te doen. Vermaan des Schrijvers om te bidden.

De nagt dusdaanig met bidden en waaken / verſeld met vol ſwaar-moedige gedagten / doorgebragt hebbende / quam de lieffelijke morgenſtond weeder aan / als wanneer bevonden / dat men gemelde Rivier bp-naar droogs voets konde paſſeeren / moedigde ik de ſchaare tot de marg aan / ſeggende; dat wy altoos niet ſlimmer konden koomen, als wy hier waaren, 't geen ook ſoodaanig geoordeelt wierd / ik ſtelde mp dan aan 't hooft van deſe ſwakke Voet-gangers met een ſtaf in de hand / om niet door de wind om verre geſmeeten te worden / hebbende bpſondere gedagten / mp ſelfs niet ten onregten / als een tweede Moyſes verbeeldende te zijn / dewelke meede een Voet-ganger der kinderen Iſraëls was; kan ook met een ſupver gewiſſe verklaaren / dat een ongemeene kragt van God den Heere (boven mijn andere reps-geſellen) verſien was / en behalve dat / was mijn honger lijdelijk / ſulks dat van geen ſickte ter weerelo bupten mijn ſwakhepd wiſt. Vervolgd hun marg. Van God verſterkt.

Wp hadden naauwelijks een groot half-uur gevoeteert / of ik ſtiet met mijn voet heel onſagt teegens petweg / dat mp bp-naar ſoude hebben doen ſtrupkelen / ik ſloeg mijn geſigt neederwaarts / en meende dat het een ſtuk hout was / dog egter twijffelende / en mijn hand uptgerekt hebbende om 't ſelve te vatten / ſag ik / ag wonder! dat het ſig beweegde / en bp nader beſigting / bevond dat het waarlijk een Vis was / dewelke men gemeenlijk Jacob Everts. noemt / de kloekmoedigſte in 't marcheeren / deſelve mede in 't oog gekreegen hebbende / verdubbelden haar voetſtappen / en deelden die geſegende tijding aan de Vind onder het gaan een Vis.

agterste / waar op dat weder by den anderen quamen / God voor sijne / aan ons beweesene / weldaat dankende / en riepen met een algemeene toejuychinge / dat ik naast God de oorsaake van haar behoudenis was, met beloften / dat sy my voortaan in alles souden gehoorsaamen : de helft van ons aardse schat wierd geprepareert / en in soo veel stukken gedeeld / als wy sterk waaren / men behoeft niet te vraagen / of eeten met sulke lekkere sausse wel smaakte ? en kan naar waarheyd bevestigen / dat het ons bysondere kragten toebragt : ja in dier voegen / dat wy der 5 of 6 dagen daar aan gehengden.

Blijdschap hier over.

In stukken gedeeld.

Wy marcheerden dan al voort / om eens te sien / of ons den Hemel nog eens soude gunstig weesen / kreegen ook seekere kleyne roode Vrugten / Karmont genoemt in 't oog / dewelke door de vinders my gebragt wierden / als wanneer deselve rond deelde / dog op sommige plaatsen vonden wy deselve niet / sulks dat weeder in geen kleyne swarigheyd geraakte / vermits / dat in eenige daagen niets het minste genuttigt hadden ; 't welk voor veele een ongelooffelyke saake sal schynen / maar die egter soo waar / ende waaragtig is / als 'er een God van Hemel en Aarden is / dog moet daar neevens ook by voegen / dat 'er eenige van ons geselschap door de groote flauwte in 't voet-sand bleeven leggen / dat waarlijk / deerlijk om te sien was / en soo als ik over de vermiste Persoonen my selfs bekommerde / wierd ik niet minder moeyelyk gevallen / vermits dat als voorheenen openbaarlyk begonden te murmureeren / egter als ik 'er by quam / waaren sy evenwel soo neederig / dat sy anders niet versogten / als dat ik haar een koegel soude believen te schenken, en kon op hunne hoopeloose versoeken anders niet antwoorden / als dat ik daar niet toe treeden kon, dat wy wel met een barmhertig, maar ook met een regtvaardig God te doen hadden, en dat ik indien sulks deede, van gedagten was, soodanige een goddeloose daad nooyt voor sijn

Vinden eenige roode Vrugten.

Eenige blijven van flaaute leggen.

Versoek van eenige.

Antwoord van de Roy hier op.

ſijn hevlige Majeſteyt te ſullen konnen verantwoorden.

Weshalven bemerkende / dat ik daar niet toe ſoude konnen treeden / verſogten ſy dan / met den anderen te moogen looten, als wanneer ik nog al meer teekenen van miſnoeging liet blijken / haar vooz-houdende ; dat ſy Gods lankmoedigheyd tergden, en of haar de weldaad, die ons ſijn Goddelyke Majeſteyt hadde gelieven te bewijſen, ſoo gaauw vergeeten was, dewijl hier weder 't ampt van een Sieken-trooſten bekleede / wierden wp vooz de tweede repſe wederom / dooz de onnaſpeurelijke vooꝛſienighepd Gods van 't uptterſte gevaar wonderlijk bevzijd ; want hadde het nog een dag langer geduurd / naar alle oogen-ſchijn / ſouden wp onderweegen hebben moeten verſmagten: 't aanſchouwen alleenlijk van de eene op d'ander / baarden een ſekere grilling in 't hert / en 't was vooꝛwaar geen wonder / want de onverſaagſte ſoude hier beangſt wozden / als hp een party verhongerde menſchen / als geraamteng / de oogen half beroerd / en diep in 't hoofd geſchooten ſag / in die alder dzoevigſte ſtaat waaren wp / ſeg ik / wanneer ons geſelſchap eenigſints verſtoozt wierd dooz het geraas / dat een wild Varken / met het dooz-bzeeken van 't kreupel-bos quam te veroozſaaken / om dat het ſeekerlijk van ſulk een aanſienelijke groote was / als ik 'er ooyt in 't Vaderland hadde geſien ; dat beeſt op ſtrand vzoetende / ſpoepde ik mp ſtilletjes naar 't bos / om benedens windꝛ van hem te komen / 't geen mp dan gelukte / en naar dat verſchzikkelijk dier met een overgehaalde haan tredende / bleef ik op een piek lengte van hem ſtaan / wanneer eens opkeek / waar op mijn ſlag waar nam / en los gebzand hebbende / hadde ik het geluk / van het beeſt regt vooz de kop te treffen / waar op 't gemelde Varken regt op ſijn hinderſte ging ſitten / ſchijnende in dupſeling te weeſen / makende grammaſſen met ſijne pooten / gelijk als of het een Aap was / derhalven overbloedig tijd hadde / om hem een tweede Piſtool-

Ander verſoek.

wederom beantwoord.

Groot elende.

worden een wild Varken gewaar.

Dat door de Roy neder gevelt word.

ſchoot al meede in't hooft te ſchieten / die van een derde gevolgt wierd / wanneer 't ſwijn ten eerſten dood raakte; ag Hemel! wat was daar een blijdſchap / d'Europianen, die tot nog toe niet meer / als met ſagte treeden hadden konnen gaan / quamen half loopende met de traanen in de oogen mp omhelſen / niet als Vader noemende en vergiffenis verſockende / dat ſp mp ſoo laſtig gevallen / en ſoo ſp het compliment afgelegt hadden / dooz de ſchzikkelijke honger verdoert / vielen ſp op het doode Varken / en beeten in 't rauwe Vleeſ / 't welk ik haar verbood / haar voozhoudende / dat ſy *Chriſten*-menſchen waaren, en dien-volgens verpligt, onſe Heemelſe Vader eerſt voor ſijne nooyt volpreeſen goedertierentheyd te danken.

Groote blijdſchap hier over.

Hun graage eet-luſt.

Onderwijlen waaren de half dood verhongerde / en agtergelaatene Indiaanen op de ſchoot mede over-eynd gereeſen / roepende / de voozſte aan d' andere / dat ik een Varken doodgeſchooten hadde, doen kon men eerſt ſien / wat een kragtige hertstogt dat de blijtſchap is / en wat een indzuk een goede tijdinge op onſe Ziel baard / als wp 't geene verkrijgen / daar wp ſoo ſeer naar verlangen en repk-halſen / de agtergeblevene Swarten, op ſtokjes leunende / vervoegden haar bp de troep / en vielen mp aan de voeten / en gelijk ſp ongemeen bp-geloovig zijn / gaaven mp te kennen / dat ſy van gedagten waaren, dat ik met meerder gaaven en heyligheyd van God geſeegent was als een ander menſch; maar ik ſtelde dat upt haar hooft / en beval haar verders / hunne pligt te doen, om het Varken mede te helpen ſchoon maaken, wp maakten van 't vleeſ Apoſtels, anders Taſſal genoemt / om in tijd van nood te konnen gebzupken / en van 't Spek ſoude men een ſmooring maaken / wp hadden nog een meſ en oude Parring, die ons hier en in andere gelegentheeden bpſonder te ſtaade quaamen / een kupl in 't ſand gegraaven hebbende / ſtaaken wp daar 't Spek in / met beenen met al / en deſelve wel digt met blaa-

Agtergeblevene koomen te voorſchijn.

Gevoelen der Indianen over de Roy.

Maaken het Varken ſchoon, en verdeelen het aan ſtukken.

de-

deren toegedekt hebbende / daar weeder ſand boven op / en doen aan't vuur ſtooken.

Nu kan ik en meer andere met de waarheyd verklaaren / noopt lekkerder geſmoozd vleys gegeeten te hebben / 't was of wy wederom her-booren wierden / en dat het beſte van alles was / ſoo en bequaam het ons niet qualijk / wy gaſtereerden dan ſoo lang / tot dat het Spek tot het gebeente toe op was / en daar mede begaven wy ons weder op de reys / geduurende dewelke wy des 's moz-gens en 's avonds / peder een ſtukje als een halve hand groot / van de bewuſte Apoſtels tot ſijn deel kreeg. Krijgen hier door nieuwe kragten. Begeeven hen op weg.

Naar etteliike daagen marcheerens quamen wy op een ſeekere plaats / daar een baartuyg in 't ſand gedolven vonden leggen / en hier / of daar een ſtuk van een plank opdeeden ; 't geen my aanſtonts bewoog / om myn ſpits-broeders vooz te ſlaan / gemelde Vaartuyg op te maaken ; maar ſy-lieden beriepen ſig op hunne ſwakheyd / als ook om dat geen gereetſchappen hadden ; derhalven genootſaakt my te laaten overſtemmen / niet tegenſtaande / dat ik haar voorgeeven niet kragtige dzing-reedenen ſogt te beweeren ; dog alles te vergeefs / derhalven moeſten wy ons heyl met onſe voeten ſoeken. Vinden een Vaartuyg in 't ſand. Dat de Roy ſoekt op te maaken.

Naar dat 11 daagen geduurig weg geſpoeyd hadden / met de grootſte honger / kommer / houde ende nattigheyd te lijden / die men kan bedenken / quamen wy aan den Oever van een groote Rivier / genoemt Sampitt, ten opſigte dat ſy vooz aan de mond / tuſſen de twee en derde-half myl breed was / en dien-volgens vooz ons onmogelijk / om deſelve te konnen paſſeeren / doen begonnen wy eerſt / dog te laat / te gedenken aan de miſſlag / die wy begaan hadden / ten opſigte van 't Vaartuyg ; weshalven geen anderen uytvlugt wiſten / om eenigſints vooz de ſtrengigheyd van Gods weer en wind beſchut te weeſen / als een tentje op te regten / dat ook volbzagt wierd / en derdery alomme geſogt zijnde / of 'er niet pet- Rivier Sampitt. Regten een Tentje op.

weg tot ons leevens onderhoud was / vond ons volk 2 of 3 rug-beenen van doode ſchilpadden / dewelke op 't vuur geſmeeten / en gebrand zynde / vervolgens als een lekker-beetje van haar genuttigd wierd / wp vonden hier mede eenige kleyne in 't ſand gedolve ſchulpjes / waar in een oeſtertje als de groote van een vlieg ſchuylt / die wp met de naagels upt de grond krabden / als mede eenige kleyne wilde vzugten / die de Malayers, Karang Monting noemen.

Rug-beenen van ſchilpadden geeeren.

Kleyne wilde vrugten.

Wp ondekten insgelijks ook een plaats / daar in wp een partp wilde land-vzugten vonden / dien ik in den oozlog op Maccaſſer hadde leeren kennen / en wozden van de Land-ſaaten Gadong genaamt / ſp waſſen onder de aarde op de maner als een Ouby ; maar boven aarde met ſeer ſcherpe ende lange ſtrupken / loopende gemeenlijk rondom de boomen / en al wat haar te vooren komt / daar blijft de ſtrupk aan hegten.

Gadong een ſoort van vrugten.

De vzugt in ſig ſelfs is geel / en met een oberbloedige melk-agtige ſtoffe verſien / dewelke van ſoo een kragt is / dat ſp 't vel van de vingers dooz ſijn ſcherphepd ; verteerd ende ſoo men die ſoo vars quam te eeten / ſoude men ſeekerlijk ſenijn nuttigen / en waar op niet ander als een gewiſſe dood ſoude konnen volgen ; maar in tegen-deel / als men de kenniſſe heeft om deſelve wel toe te maaken / kan daar een ſeeker ſlag van meel upt de ſelve gemaakt en daar van koeken gebakken werden / die dan gevolgelijk vp gebzek van bzood / of rijſt tot voedſel kan dienen / het toe-bereyden geſchied op deeſe naar-volgende wijſe / vooz eerſt / moet men die sozgelijke vzugt eerſt ſchillen / en wijders aan ſeer dunne ſchijven geſneeden zynde / bzaaf geſouten / en vervolgens dooz malkanderen gekneed werden ; naar dat het ſoodaanig een nagt over-geſtaan heeft / moet het in vars loopende waateren 5 of 6 etmaalen blijven leggen / geduurende 't welke men vooz-al niet vergeeten moet de melk / of 't ſap daar upt te wzingen / en als men komt te merken / dat 'er geen meer vogtigheyd in ſteekt / dan in de Son

Des ſelfs kragt.

Hoe deſe vrugt bereyd word.

te

te drooghen gelegt / en ſoo voorts gebruykt.

Op de voor-verhaalde wijſe had ik die brugt ſien bereyden in de Maccaſſaarſe oorlog en genoegſaam verſeekert / dat een party luyden hun daar mede langen tijd beholpen hadden: mijn ſpitsbroeders ſulks verneemende / wierden door de honger aangeprikkelt / om daar van een proef te neemen: ſulks dat 'er eenige upt de hoop ſig begonneljjk van de andere maakten / en naamen een gedeelte van de natte wortelen upt 't water / kneeden deſelve / en maakten daar een ſeeker deeg van / die ſy dan tot ronde klompen maakten / en deſelve in 't vuur wierpen / om te braaden / naar dat ſy de ſmaak daar van hadden / waaren ſy nog meer begeerig / om daar van te eeten / ſoo dat het luſtig op een braaden ging / wanneer ik door de reuk hun gedaante gewaar wierd / vraagde ik haar / wat ſy daar braaden, daar ſy my ten antwoord op dienden / dat het koeken waaren, die ſy van een uytneemende goede ſmaak hadden bevonden, my daarom een van de ſelve koeken aangebooden hebbende / nuttigde ik der een kleyn ſtukje af / maar de eetens-luſt verging haar wel haaſt / vermits het op een vyp ſlegten ſtaat met haar quam / ten opſigten / ſy die daar van gegeten hadden / eerſt begonden te ſuyſe-bollen als beſchonken menſchen / en hort daar aan kreegen ſy vyp harde ſtoel-gang / verſeld met heevige braakingen / en tot vermeerderinge van haar ongeval / wierden ſy magteloos en daar en boven aan armen / en beenen lam / 't geen al vyp wat ontſteltenis verooſaakte / ik beboelde inggelijks een wonderbaarlijke ontroeringe in mijn ingewant / doch die egter niet by d' andere lijders te vergelijken waas / om dat mijn luſt al vyp meer had weeten in te toomen / als d'andere; op raad in deſe ongevalle met aandagt gepeynſt hebbende / beſloot ik in de rivier te gaan baaden / daar ik in der waarheyd een groote verligtinge vond / en 't geen my ook bewoog om die aangenaame tijding aan de lijders mede te deelen; maar ſy en hadden de magt niet om haar van dat

word van de Maccaſſaarèn gebruykt.

Hoe by het volk van de Roy toe-gemaakt wierd.

En aan hem gegeeven.

Ongemak hier uyt ontſtaan.

Geneesmiddel hier tegen uytgevonden.

epnde om Banyer Maſſing op te ſoecken. Ik ſloeg ſulks aan mijn makkers voor / maar vond wepnig verligting in mijn dzoef hepd / ten opſigte dat

Gevoelen ſijner makkers.

ſp vol-moudig verklaarden / geneegen te zijn op te vaaren. want ſp volgens hun voor-geeven / niet ſlimmer konden over-komen, als den ſtaat daar ſy in waaren, en geviel het dat ſy den dood te gemoed gingen, daar hadden ſy lang naar gewagt; ſonder dat ik met praaten en bidden haar doen van dat voorneemen konde af-wenden / maar in tegen-deel lepden ſp haar nevens hunne vremtjes neer om te ſlapen.

Ondertuſſen / dat wp ſoo ſagtjes de rivier op dzeeven / ſoo bleef ik met bedzoefde oogen deſe ver-

De Roy in groote bekommegingen.

ſaagde en ſlaauw-hertige menſchen aanſien / van dupſenderlep gedagten gequelt en geſlingert / waar dat wp belenden / en wat ons noch overkomen ſoude / maar de ſtroom te midder-nagt gekenterd

Drijven te rugge.

zijnde / dzeeven wp weer de rivier af / ſulks dat wp omtrent 4 uuren in de morgen ſtond regt aan de mont der ſelve waaren / weshalven bedugt weeſende / dat wp upt de voorſchzeeve rivier mogten geraaken; ſoo beede ik met de grootſte moepte / die pemant ter wereld ſonde konnen neemen / jaa ſlaaf-agtige dienſt / ſoo veel dat ik met roepen de wal kreeg / want 't was ſoo verre gekoomen / dat niemand meer een hand wilde upt-ſteeken / onder

Slap-hertigheyd ſijner makkers.

voorwendſel / dat ſy hoe langer hoe meerder haar ſwakheyd gevoelden, en dienvolgens door de dood haaſt meenden van hun verdriet verloſt te weeſen: ſoo dat het nu op het upterſte gekomen was / want tot op heeden hadden ſp evenwel nog een wepnigje eerbied en ontſag voor mijn perſoon gehad / maar nu ſcheen het t'eenemaal gedaan te zijn / en ſiende dan / dat het niet anders weſen konde / ſweeg ik ſtille / gelijk wp altemaal deeden.

Verneemt een vaartuyg.

Maar niet lang hier naar hoorde ik dupdelijk een geruyt en ook de riemen van een vaar-tuyg in 't water ſlaan / en dat te meer is menſchen / de welke tegens den anderen praatende / onſe makkers / die ſig om te ſlapen gelept hadden / wierden wel haaſt van

nyp

In die oeffening beſig zijnde/ dagt ik dikwils aan den ſtaat/ daar ik my in bevond/ te weeten naakt/ aan den arbeyd/ en buyten dien gehouden myn koſt onder de aarde met voeten te ſoeken; men kan ligt denken/ dat die timmering ſoo wat ſchoy-voetende toeging/ derhalven bragten wy'er 22 dagen mede over/ eer dat het voltooyt was/ te weeten/ ſoo veel als wy daar aan konden doen/ waar naar 't vaar-tuyg in 't water bragten/ en geſamentlijk daar in geſtapt hebbende/ begaaven wy ons op de reyſe/ of om beter geſegt/ dreeven ſoo wat op Gods genaade heenen/ onſe riemen waren geſpleeten Bamboeſen, waar mede wy heel weynig konden doen/ en onſe zeylen waaren van 't ſelve ſtof aan malkanderen genaapt/ of gereegen/ gelijk onſe kleederen mede/ en ſoo ik bijge-of Piſang-blaaderen hadde konnen bekoomen/ ſoude ik myn ingebeeld hebben gehad/ een tweede *Adam* te zijn.

Het vaar-tuyg gereet.

Riemen van Bamboeſen.

Aldus vlottende en ongevaar een halve mijl van land geraakt weeſende/ kreegen wy een ſwaare reegen met een harde Travaade; dog tot ons merkelijk geluk quam de ſelve uyt Zee/ die ons met de ſtroom regt voor de mond van gemelde rivier bragt/ daar wy tegens het vallen van den avond aan quaamen/ bleeven aldaar dien nagt over/ met voor-neemen/ om de ſelve met den dag op te vaaren/ en alſoo onſe dood/ of middelen tot behoudenis van ons leven te ſoeken/ maar 't miſlukte ons/ naardemaal dat de ſtroom ſeer ſterk naar Zee liep/ en tot meerder verſeckering haalden wy onſe Praauw op de wal/ bleeven dien gantſe dag in druk en droef heyd by den anderen.

Swaare reegen.

worden aan land geſmeeten.

Tegens den avond begon de vloed te gaan/ waar op wy geſamentlijk beſlooten/ boven-waarts te vaaren; maar ſoo gaauw als wy van land waaren geſteecken/ wierd ik ſeer ſchielijk met geen kleyne ontſteltenis bevangen en met ſeer ſwaar-moedige gedagten overvallen/ 't geen als een quaad voorteecken van my aangemerkt zijnde/ beſloot ik de rivier niet op/ maar langs de wal te vaaren/ ten

Beſluyten opwaards te vaaren.

Dog veranderen van gedagten.

3. ſijner Grooten/ den voorſchreeve Sabandhaar uyt de naam van den Koning aan te beveelen/ dat hy ons van kleederen/ koſt en drank ſoude hebben te verſorgen.

Dog dien Godlooſen Collenaar geen ander oogmerk hebbende/ als moogelijk ſijn verſoepelijke ſugt van eygen-baat te betragten/ en wel aan ons gewaad beſpeurende/ dat hem ſulk volk geen winſt by-brengen ſonde/ begon de leelijkſte ſcheld-woorden tegens my/ en mijn volk uyt te braaken/ als ſoo een gupt-ſak konde bedenken/ en daar mede noch niet genoeg zijnde/ ſoo ſtiet hy ons ſoo wat ruuwelyks de deur uyt/ 't geen my ſoodanig tegens dat vier-voetig mens verbitterde/ dat het wepnig ſcheelde/ of ik ſoude dat Monſter wel haaſt met mijn eygen tanden verſcheurt hebben.

Die haat wakker uytſcheld.

En buyten de deur ſtoot.

De gemelte Rijks-grooten uyt mijn gelaat beſpeurende/ dat ik geen goets in de ſin hadde/ trokken my met goede woorden by den arm/ brogten ons in 't baartuyg/ waar mede wy geſchomen waren/ en vervolgens in een leedig huys/ daar wy ſonder koſt dien gantſchen nagt bleeven/ ſonder dat ons yetweg gebragt wierd/ ſulks dat wy malkanderen met een leedige maag ſoo wat geſelſchap hielden/ dog het bleef 'er nog niet by/ want 's nagts kreegen wy een party volk voor onſe deur/ dewelke geen goede meening hadden/ vermits dat ſy onſe deur meenden op te breeken/ waar op ik haar toeriep/ dat ſy op een verkeerde Haaven waaren, woudenſe yetwes hebben, ſy moeſten by onſe buuren weeſen, alſo dat'er by ons anders niet en ſchuylde, als een party naakte huyden, en woudenſe de mijne hebben, ſoo koſtenſe toeſien, dat ſy die kreegen, waar op ſy al lacchende heen gingen/ ſeggende; Den *Hollander* heeft gelijk, wat ſullen wy van den armen Duyvel haalen, hy heeft dog niet.

worden in een leedig huys gebragt.

Gerugt voor de deur.

Dat geſtild wierd.

Voorwaar veel beleefder was 't beſoek van een Chinees, die ons den vijfden dag by-quam/ deſe man ſepde/ dat hy my op *Batavia* gekend hadde, en uyt vriendſchap eens quam ſien hoe ik voer, in-

Word van een Chinees beſogt.

mid-

middels sijn oogen gints en herwaarts hebbende laaten gaan/ en siende/ dat onse schoorsteen niet en rookte/ noch dat wy geen potten en pannen hadden/ om te kommen kooken/ en dat meer is/ geen matje om te slaapen/ en upt dien hoofde wel aanschouwen konde/ dat ons volkje gesamentlijk als stomme beesten op de grond neer laagen / soo seyde de gedagte Chinees, dat hy meende naar huys te gaan, en over 't uurtje weder stont te koomen, met sijn vrouw en kinderen, om het Avondmaal met ons te houden, ik bedankte hem voor sijn heushepd/ hem ten laatsten seggende/ dat hy voor lief moest neemen, dat hy onthaald wierd met 't geene, dat 'er was. Die vertrekt.

Naar dat gemelte Chinees omtrent een uur weg geweest hadde/ quam hy met sijn vrouw en 2. kinderen aan/ mede brengende een groote Bandees met allerhande gekookte kost/ benevens dien 2. sakken met rijst/ potten en pannen om in te kooken/ drooge vis / peder met een matje en een oor-kussen/ waarlijk die man quam ter goeder uur/ vermits dat wy in 4. of 5 dagen al weder niets genutrigt hadden/ daar was een onuytspreekelyke blijdschap onder die verhongerde menschen/ de voorsigtigheyd liet my niet toe/ ons volkje tot versaadens toe te laten eeten/ beval haar over sulks/ de gulsigheyd te mijden/ maar mijn vermaaninge soude wepnig hebben geholpen/ 't en waare ik sulks niet verhinderd hadde/ en daarom liet ik haar gesamentlijk eerst eeten/ en daar meede ging ik met de Chinees insgelijks ook aan 't eeten/ den Hemel weet/ met wat voor een smaak/ honger en lust. Komt met sijn vrouw en kinderen met eetwaaren en dies selfs geseetschap. Houden t' samen maaltijd.

Naar gedaane maaltijd vertrok de barmhertige Chinees; komende des anderen daags op gelijke wijse wederom/ versekt met 2. of 3. sijner lands-lieden/ ons peder een sak rijst mede-brengende/ mitsgaders een party loode Pitjes, dat wel een slegte munt/ maar egter goed genoeg van Allooy, om daar mede te markt te gaan/ onse weldoender volharde in sijn gulhertigheyd/ en bragt soo nu en dan sijn bekende/ dien hy aanmaande/ om naar sijn voorbeeld de nootdruftige yets van haren overvloed Vertrekt en komt 's anderen daags wederom.

mede te deelen, en insonderheyd een Maleyer, dewelke van Johoor gekomen was / dewelke ons eenige stukken blaauw linnen tot een vereering mede bragt / soo doende waaren wy wederom gekleed / en gespijsigt / soo wel als die luyden die in 't armhuys tot Batavia zijn / en behalven dat / soo diende wel yets by der hand genoomen te worden / om met satsoen aan de kost te komen / werdende tot dien eynde ons volkje tot snijders getransformeert om baaptjes &c. voor de inwoonders van 't Dorp te maaken / en naardemaal my by wijlen voorgehouden wierd / of geen kennisse van de *Medicynen* hadde, en my daar voor verklaard hebbende / viel het my niet moeyelyk / in 't kort voor een ervaren Doctoor in de Genees-kunde aangesien te werden / te meer / om dat ik ten beste / dat ik konde / met wasch / vet / &c. eenige salven begon te maaken / gebruykte deselve tot geneesing van mijne lijders / gevolgd nu by 't geloof / dat die arme menschen meenen; dat meest alle *Hollanders*, *Wondheelders* zijn, en 't gelukkig geneesen van 3. of 4. persoonen / die een ligte toeval hadden / was 'er niet anders van nooden om mijn voor de geleerste Genees-Heer te doen passeeren / die der uyt-komen konde / gebruykende nog daar en boven die staat-kunde / om de behoeftige voor niet te geneesen / maar luyden van vermogen moesten 't dubbeld betaalen / dewyl dat een yeder sijn beroep waar-nam / sagen wy dagelyks onse kalanten aangroeyen en ons welvaart toe-neemen / want met mijn Doctoors kennisse en 't snijden en naayen der baaptjes / konden wy onse reekening wonder wel vinden / naar-demaal de Dorpelingen niet veel kennisse van dat hand-werk hebben.

Krijgen eenige vereeringen van andere.

De Roy geeft sig uit voor een Doctoor in de Medicijnen.

Doet eenige geneesingen.

Als nu des Konings Grooten bemerkten / te weeten / dat wy wat begonden over te gaaren / vongen sy aan te beraatslaagen ons armoedje afhandig te maken / quamen derhalven aan ons huys en vorderden van 's Konings weegen 2. kleyne meysjes / onder voorwensel quansuys / dat sijn Majesteyt daar sin in hadde. Ik stelde my hier wel tegens aan onder betuyging: dat de kleyne myn kinderen en de groote, mijn vrouwen waaren, en konde der-

Voorneemen der Grooten.

Hun begeerte.

De Roy kant sig hier tegen.

derhalven niet gelooven, dat soo een sagtmoedige Prins als den Koning was, soo onreedelyk soude sijn, om yemand van sijn vrouw en kinderen te berooven, verſogt derhalven / den Koning hier over selfs te spreeken. Dog sy betoonden hier toe geen sin te hebben / maar seyden met een vertoornd weesen / of ik dan geloofde, dat sy des Konings naam souden derven misbruyken, my nog nader voorhoudende; of ik wel wist, dat wy alle des Konings slaaven waaren, naardemaal wy op sijn Stranden gevonden, en dat het hem derhalven vry stond met ons leeven en persoonen, naar sijn eygen wel-gevallen te handelen. Hun stout spreeken.

Ik diende hem daar op ten antwoord / dat sijn seggen sonder de minste regt of reedenen gegrond was, vermits dat de *Hollanders* tot geen slaaven gebooren waren, en geloofde ook, dat hy die nooyt tot slaaven hadde sien gebruyken, veel min, dat de Koning my de eerste daar toe soude willen maaken. Antwoord van de Roy.

Dog naademaal geen woorden helpen / als de boos-doenders in hun opset door geen strenger middelen beteugeld werden / soo naamen die fielten een klepn meysje mede / seggende wel duydelijk daar by / dat sy des anderen daags geneegen waren weder te komen, om de reft te haalen; waar en tegen ik haar met een koel gelaat antwoordde / dat sy sulks souden gelieven te laaten. op dat ik niet genoorsaakt soude zijn, geweld met geweld te keeren. Doordien dat ik met reden betuygde / liever 't leeven daar by op te setten, als sulke hert-treffende weder-waardigheeden langer te gedoogen. Sy en hadden niet veel sin in die dreygementen / maar lieten het geensints blijken / in tegendeel stelden sy haar soo bits niet meer aan / maar begonden beleefder te spreeken / seggende egter / dat meysje mede te nee-men, waar toe sy my verſogten / om geen andere oorsaak als om deselve aan de Koninginne te ver-toonen, dewelke uyt enkele nieuws gierigheyd seer verlangde, om van die natie te sien, met belofte, van soo draa haar de Koningin gesien hadde, deselve wederom te sullen brengen, waar mede sy met't Hun boos-heyd. Woorden van de Roy tegen haar. Verandert van taal. Dog komen tot hun oogmerk.

kind ter deure uyt-traaden / en dien ik naar die tijd nooyt weder gesien heb.

Word van eenige Grooten van seeker Prins besogt.

Des anderen daags quaamen eenige Grooten my besoeken / dewelke van seeker Succadanas Prins afgesonden waaren / met eenige fruyten tot een geschenk / en naar dat 'er aan weder-sijden eenige pligt-pleegingen gewisselt waaren / met het beklaagen van mijn persoon in den bedroefden staat, daar in ik was, vermits my het ongeluk in sulke een Tyrannique regeering vervoerd hadde, en onder sulke menschen, soo voegden sy daar nog by / dat den Prins hun Meester sig aanbood, om mijn persoon, en volk onder sijn bescherming te neemen, en ook meerder agting voor een man, van mijn *Caracter* soude hebben, als hy sag, dat my hier beweesen wierd: derhalven indien ik daar toe geneegen was, soo soude ik my maar hebben te verklaaren, als wanneer gemelde Prins ten eersten aan den Koning versoek soude doen, om my mede te neemen, naar 't welke sy afgesonden waren, en dan niet en twijfelden of ik soude tot erkentenisse van sulk een weldaad, ter liefde van den Prins ook mijn vlijt en kunst in 't werk stellen, om die Vorst wederom van sijn seere Oogen te geneesen, en indien, vervolgden sy / dat God uwe Genees-middelen in dier voegen komt te segenen, dat hy van dat toeval geneesen werd, soo kan mijn Heer wel denken, wat een deftige belooninge u sijn Hoogheyd doen sal; Hy heeft, voeren sy voort / met lof van u persoon hooren spreeken, en daarom verlangt hy seer om u te sien, weshalven versoeken wy gedienstig, dat U:L: sijn begeerte opvolgt.

Hun voor stel.

Sijn antwoord hier op.

Op sulke beleefde aanbiedingen / vond ik my in alle deelen verpligt te seggen / dat ik bereyd was de Prins hunne Meester sijn wille te gehoorsamen, als hy my andersints de eere wilde aandoen, van my te laaten haalen. Door dien aan die Heeren te kennen gaf / dat ik geen vaartuyg hadde, 't geen sy reedelijk oordeelden te zijn / neemende kort daar aan met alle beleeftheyd hunne afscheyd / met toesegginge / sulks aan hun Meester te gaan boodschappen, en vertrokken.

Neemen hun afscheyd.

Dog

Dog quaamen tegens den avond weder aan mijn huys met een leedig / dog cierlijk opgetoopd vaartuyg om my te haalen / daar ik ten eersten / (naar dat dese Heeren met een Pinang onthaald hadde) ook instapte / en vervolgens by den sieken Prins verscheen / dewelke / volgens de gewoontens van dese Indise Natie / met een byy aansienelijke staat van volk / soo van d'eene / als d'andere sexe omhepnt was / hy versogt my / te gaan sitten, en ontfing my wijders by sonder minnelijk / insgelijks ook betuygende / hem leed te zijn, dat ik onder dese Land-aard vervallen was, en dat hy van gelijken, een smertelijk gevoelen van haar onreedelijkheyd en geweld geduurig hadde, wenste verders van gantscher herten / dat ik in sijn Vaderland met hem was, werwaards, hy versogt / dat ik my met hem soude begeeven, met beloften, dat my daar niets soude ontbeeren.

Komen met een vaartuig om de Roy af te haalen.

Komt by den Prins.

word wel ontfangen.

Naar dat 'er verscheyde t'samen-spraken over en de weer gevallen waaren / bewilligde ik hem / van mede te sullen gaan, dog onder voorwaarden / dat hy daar toe eerst verlof van den Koning moest hebben: om 't welke te verkrijgen / hy my beloofde / sijn uyterste best te sullen doen.

Bewilligd om met den Prins naa sijn Land te gaan.

Naar 't verloop van 2. of 3. dagen quamen gemelte Heeren / benevens 2. Rijks-Grooten van den Koning my aanseggen / dat sijn Majesteyt my niet alleen gebood, maar ook versogt, ten huyse van den voorschreeven Prins te gaan, en de werenschap, dien ik van de *Genees-kunde* hadde, soude hebben gelieven te besteeden, om de herstelling van dien Heer te bevorderen, waar mede niet alleen de Prins, maar sijn Majesteyt ook een bysondere dienst soude geschieden.

Verſoek des Konings aan de Roy.

Op welke ordre ik my ook aanstonts by de genoemde Succadanase Prins vervoegde / en ook hulp-middelen tot sijn quaal aanwende / want daar waaren nog geen vliesen over sijn Oog-appelen gegroeyd / 't geen my soo wel gelukte / dat een maand of ander-half / naar 't gebruyk myner hulp-middelen / dien Heer een groote verligting gewaar wierd / jaa soo verre / dat hy de coleuren konde on-

Wend alle hulp-middelen aan om hem te geneesen.

Dat wel gelukte.

verscheyden / en daar en boven sonder leyds-man gaan konde / 't geen hy bevoorens niet hadde kon- nen doen; zijnde ook alleen door den Koning ge- koomen / om sig selfs te vertoonen / waar over sijn Majesteyt ten hoogsten verwonderd / en te gelijk ook verheugd was / en het is niet vreemd / dat wanneer men yets komt te aanschouwen / dat ons onverwagt gebeurd / of dat men siet gebeuren / dat men sig somwijlen over de seldsaamheyd van de saak verwonderd / want waren het de twee Hee- ren over dit voorval / ik was het niet minder we- gens 't geene / dat ik sag / want aan mijn kennisse kon ik het niet toe-schrijven / vermits ik my noopt in de hoedanigheyd van Genees-heer geoeffend hadde / maar wel is 't waar / dat ik somwijlen / om mijn ledige tijd niet onnuttelijk door te bren- gen / wel eenige Autheuren hadde door gebladerd / betreffende de Chirurgie, &c.

Verwondering des Konings hier over.

Als ook van de Roy.

Maar middelerwijl / dat mijn voorneemen en geluk / met dese gewenste beginselen aangroeyde / verslimmerden mijne saaken aan d'andere kant merkelijk door 't argwaan / dat mijne benijders over mijn voorspoed verepts opgevat hadden / want den Prins / als gesegt / voor den Koning verschijnen- de / versogt seer onderdaniglijk aan die Majesteyt verlof / dat hy my tot verdere gesontheyds-bevor- dering, naar sijn Land mogte mede neemen, waar toe hy ook / naar dat hy die gunst ten duurste met kosteiyke geschenken aan die geene / die 't grootste bewind van saaken in handen hadden te doen / toe- stemming hier op verkreeg / 't geen hem bysonder en my ook wel beviel / dog de quaad aardigheyd van die ont-aarde Rijks-bedieydens wisten het weder soodaanig te bewerken / dat onse blijtschap en hoope t'eenemaal verydeld wierd / en dat het spij- tigste van alles was / soo als wy gereed waaren om in te scheepen / en alle bereydselen tot de aan- staande Voyagie gemaakt hadden. Want daar quam een Man van aansien dien ongelukkigen Prins aandienen; dat hy ter ordre van den Koning moest blijven, en niet vertrekken, want de gesint- heeden / en party-schappen onder die Meesters Raads-

Raakt hier onder by ver- ... den ...

Versoek van den Prins.

Toe ge- staan.

Dog weder om verydeld.

Verdeeld- heeden on- der de Raads-per- soonen.

ſtaads-perſoonen/ waaren ongemeen groot/d'eene wilde beweeren/ dat men met geen regt 't vertrek van den Prins, en die van mijn perſoon en huysgeſin konde beweeren, als zijnde beyde geen vaſſalen van den Koning, dog een gaauwer baas onder de hoop/ dat ik naderhand verſtond/ die de tweede van 't Koningrijk geweeſt is/ wiſt met een Sireene tong ſijn ſtaat-kunde ſoodaanig te gebruiken/ dat volſtrektelijk de Koning van ſijn eerſte voorneemen omſettede/ bygenende onder andere redenen te beede/ dat hy om de genegendheyd, dien hy de Vorſt en ſijn Vaderland toedroeg, niet raadſaam oordeelde, dat de Prins van *Succadana*, met my naar derwaards ſoude vertrekken, om dat hy voor-gaf/ van goeder hand verſeekert te zijn, dat dien ont-troonde Heer, een overſlag met my gemaakt hadde, om met onſe komſte ter gedagte plaats ſijn halve Broeder van de Kroon te berooven, en ſijn Vader, indien hy ſig daar tegens kante, te be-oorlogen; en door-dien, verbolgde die Staats-man/ dat hy door de ſchrandere raad en daad van deſe *Hollander* geſterkt ſal weeſen, ſtaat het te bedugten, dat hy ſijn oogmerk ſekerlijk bereyken ſal, en wanneer 't ſaake is, dat men ſulks komt te herdenken, kan ſijn Majeſteyt een overſlag maken, dat wy met een ontſaggelyke buurman te doen ſullen hebben, dewelke bereyts miſnoegd is, en die t' ſijner tijd niet naalaaten ſal, onder een ſeer ligt voorwendſel daar over wraak te neemen, en de onderdaanen van den Koning te beleedigen, of ſoo hy daar toe middelen ſiet, ſijn Heerſchappy met ſijn Majeſteyts grensplaats, aan de ſijne te hegten ende voort te ſetten.

Reeden van de ſene.

Voorſeeven van de andere.

Dit voorſtel had klem/ te meer/ om dat men alreede voor een vreede-breuk met de Portugeeſen bedugt was/ en tot meerder verpligheyd/ dat wy egter ons geen weg door de wapens ſouden maaken/ wierd ik uyt laſt van den Koning in verſeekering genoomen/ die ſchrandere Staats-dienaar had waarlijk geen ongelijk/ de gemeenſame ommegang/ dien ik met de Edel-moedige Succadanes Heer gehad hadde/ verſchafte my geleegendheyd genoeg/ hem ter deegen te ondertaſten/ om te

De Roy in verſeekering genoomen.

Is in groote agting by den Prins.

vernemen / wat in ſijn boeſem ſchuylde / ik kan ook niet gelooven / dat oopt 2. vleeſſelijke broeders / en die malkanderen tegt beminnen / grooter getrouwigheyd met den anderen konden hebben: hy openbaarde my in 't geheel de geheymen van ſijn hert / en hadden ook waarlijk beſlooten / om ſijn halve broeder de voet te ligten, en als een *Uſurpateur* te verſtooten, hy ſeyde / dat hy ſig in 't geheel om ſulks uyt te voeren, aan mijn goed-vinden ſoude gedraagen, my over ſulks in bedenking gevende / of het niet dienſtig ſoude weſen de *Compagny* tot hulp te roepen? wat hem aan-belangd / hy was wel gemoed / de onkoſten, die ſy daarom ſouden komen te doen, te vergoeden, had hy juyſt de middelen niet om haar ten eerſten te voldoen, hy ſoude ſig getrooſten, om ſijn land tot een onderpand daar voor te geven, met de *Compagny* niet alleen te accordeeren, een Fortres aan de Zee-kant op te werpen, neen, maar ook aan ſijn diamantmijn, ſeggende verſchepde maalen / ſoo ik mijn geſigt weder krijg is het wel, ſoo niet, ſal ik U. E. altijt by my houden en de Ryks-geſchaften in handen geeven, behalven dat / *Vader!* ſeyde hy (want ſoo noemde my die Heer) Ik wil veel liever onder een eerlijke onderwerping my ſelfs aan de *Compagny* verbinden, als onder de dwinglandy van een trouwlooſe broeder, als een ſlaaf te leeven, my ontbreekt geen moed, (hoyſt hy ſomwijlen uyt met traanen in de oogen) en middelen zijnder genoeg, om onſe onderneeming een gewenſte uytſlag te doen erlangen, want ik word bemind, en hy van de onderdaanen gehaat, en wat valt 'er meer te leggen, ik hebbe een regte, en hy een onregtveerdige ſaak voor, daarom ben ik ook van gevoelen, dat den hemel mijn wapens gunſtig ſal zijn.

Die voornam ſijn broeder van den throon te ſtooten.

Voorſtel aan de Roy om hulp van de Compagnie.

Goed gevoelen van de Roy over deſen Prins.

Hoogwaar deftige woorden van een Heydenſe Prins / en die hy met ſulken indruk wiſt te uytten / dat ik genoodſaakt was / hem daar in te gelooven / ik preeſe ſijn Edelmoedigheyd / maar had ſinder-daad medelijden over ſijn jeugt / en ongevallen / beyond hem ook in alle deelen goed-aardig

oyen

open-hertig / vol moed en dapperheyd te weeſen / ſeer wel gemaakt en ongemeen ſchoon / en lieflijk van weeſen / waarlijk deugden / die een peder / van wat ſtand dat hy ook zy / ſeer wel voegen / maar Voorſten bysonder paſſen / hy was wyders / als wy van geen Staats-ſaaken t' ſamen praateden / uytneemende blyg-geeſtig. Ik kan ter deeſer ure nog niet beſeffen / door wat middel gemelde Staats-dienaars agter onſe heymelijke verhandelingen gekoomen ſijn / ten waare dat de jonge Prins / mogelijk ſig ſelfs / aan een van ſijn vrouwen ſal uytgelaaten hebben. Hoedanigheid van deſen Prins.

Om U Hoog Edele verligting te geeven / wat van de ſaak / en op wat voet dat ſijn voor-geeven ſteunde / ſal ik U Edele mijne gebiedende Heeren ſeer geerne / het geene my daar van bewuſt is / meede deelen. Verhaal van de Roy weegens deſen Prins.

„ Deſe Prins onder ſijn land-ſaaten bekend / met
„ de naam van Pangerang Marteningrat, den ou-
„ derdom van 22. of 23. jaaren bereykt hebbende
„ en met diergelijke Zeeden / als vooren verhaald
„ is / begaaft / had ook de gemeederen van ſijn
„ vaders ingeſetenen naar hem getrokken / doch
„ hy vond evenwel een groote hinder-paal aan
„ ſijn halve broeder / die ingelijks met de eer-tytel
„ van Pangerang Pourbaya pronkte / geſprooten
„ uyt het tweede huyweliyks bedde van ſijn Heer
„ vader / de Voorſtinne / of genoemde Marteningrat
„ 's moeder af-lijvig zynde / nam het gelag van
„ ſijn tweede vrouw niet weynig toe / daar beneevens had die Dame ſig in dier voegen in deſe Voorſten gunſt weeten in te wikkelen / dat ſy hem met
„ geſuykerde woorden t'eenemaal hadde weten te
„ beweegen / om voorſchreeve Pourbaya, tot ſijn
„ opvolger in 't rijk te verklaaren / 't geen dusdanig geklaard weſende / en egter ſoo wel de moeder / als de ſoon met de wroeging van een boos gewiſſe beſwangert zynde / ſtelde zy hunne helſe praktyk te werk / om den reets verongelykte Prins van 't leeven te berooven; hebbende hem tot dien eynde onder de tweede / of derde hand weeten vergift in te geeven / waar door hy niet

Sijn tweede broeder tot opvolger van 't rijk verklaard.

Geeven den Prins vergift in.

„ alleen in een siekte viel / neen / maar ook van die
„ tijd af dat ongemak aan sijn gesigt: 't voor-nee-
„ men van die wreede stief-moeder en trouweloose
„ broeder dus verre naar wens uyt-gevallen zijn-
„ de / dogt Pourbaya hoog noodig tijd te zijn / om
„ sijn schelmse rol uyt te speelen / en het mom-
„ aangesigt t' eenemaal geligt hebbende / sond hy
„ een party van sijne Mede-standers naar 't pa-
„ leys van sijn siekelijke en blinde broeder / dewel-
„ ke hem sijn vrouw en juweelen op een geweldi-
„ ge wijse ontnaamen / sonder dat hy yets konde
„ by der hand neemen / om sulke openbaare roove-
„ ryen tegen te staan / 't was hem niet onbekend
„ dat Pourbaya op sijn vrouw / om haar weergade-
„ loose schoonheyd verlieft was / maar had nooyt
„ soo stout geweest / om in sijn broeders gesondheyd
„ te durven denken / 't geen hy in sijn siekte onder-
„ nam / 't welk aldus verrigt sijnde / vond men
„ verder goed / onder voorwendsel / van hem te laa-
„ ten geneesen, naar *Banyer Massing* te senden

waar van hy blind wierd.

word van vrouw en juweelen beroofd.

Op diergelijke wijse van honk geraakt weesende / wisten sy op Succadana, de baad-sugt der Rijks-grooten van Banyer soodaanig tot hunne voordeel te gebruyken / dat sy met geschenken soo veel te weeg bragten / dat de brieven van Martiningrat's vyanden / dewelke meest anders niet als listen en geveynstheeden behelsden / van een seer goede uytwerking waaren. Had hy nu / met die weder-waardigheden in sijn eygen vaderland te lijden / soo gelukkig geweest / om in een vreemd land rust te moogen genieten / het soude te versetten geweest zijn / maar neen / want op Banyer komende / en sijn tweede vrouw mede gebragt hebbende / wierd des Konings broeder / Pangerang Ammin genaamt / der op verlieft / die sy hem door een verfoeyelijke list af handig maakten / moetende dien verdrukte en getergde Prins nog evenwel geduld oeffenen / niet tegenstaande dat het hem aan geen dapperheyd ontbrak / maar men kan ligt bevroeden / dat om yets te konnen onderneemen / al schoon dat hy nog soo verongelijkt werd / men sekerlijk sijn gesigt benoodigt is / en dat waaren de reedenen / dat sy met geen genoegen sijn ge-

Baar-sugt der Banyer Rijks-grooten.

Broeder des Konings verlieft op des Princen tweede vrouw.

geneesing gaarne gesien hadden / egter verkreeg dien Heer verlof / dat ik met de geneesing soude voort-vaaren / gelijk ik seer gewillig deede / en daarom sogten die hupchelaars wederom nieuwe listen / om mijn begonne werk te dwars-boomen / met ons van den anderen te schepden: tot welken epnde sp haar bedienden van seker Portugees Kapitepn / Joan Baptista genaamt / de welke met sijn schip van Maccouw gekoomen was / om daar een laading peper te halen.

Worden van den anderen geschepden.

Wel-gemelte Kapitepn dan onderregt weesende / van 't geene hem in mijn opsigt te doen stond / quam boven met een aansienlijk geschenk voor de Koning en Koninginne / naar sijn komste vervoegde hp sig ten eersten naar mijn woon-plaats / hp meer-gemelte Pzing / daar ik doenmaals sieklijk te bedde lag / en voorts met den selve in gespzek geraakt zijnde sogt hp met de alder-bewegelijkste woorden / die pemant kan upt boesemen / te beweegen / om het heilsaamste / voor het verderfelijkste te kiesen / en de Heydense natie af te vallen / en mp onder de Christenen te begeeven / waar toe hp sepde / dat God my een middel genoegsaam aanwees, vermits dat hy my sijn schip aan-bood, om daar mede naar *Maccauw* te vaaren, of anders na een bequaam vaartuyg om te sien, waar in ik met mijn volk om een goede heen-komst soude konnen soeken, verklaarende / van God en Conscientie weegen genoorsaakt te weesen, al kosten 't wat het wilde, tot behoudenis van mijn en mijne medemakkers ziel en saligheyd, ons daar toe de behulpsame hand te bieden.

Een Portugees Kapiteyn koms met geschenken voor de Koning en Koninginne.

Sijn voorstel aan de Roy.

't Soude waarlijk een staale hert moeten weesen die sig op sulke kragt-dadige / en door-dzingende reedenen niet liet beweegen / en daar bp ook verwzeemd van 't Christendom, die naar soo een voorstel niet quam te lupsteren: jaa insonderheyd wanneer die beloften met sulke hooge eeden bevestigt werden / als voorschreeve Kapitepn doenmaals deede / ik antwoorde hem / ten hoogsten dankbaar te zijn voor sijn beleefde aanbiedinge, en dat ik de selve met hert en ziel aannam: 't geen hem bp-

Antwoord van de Roy hier op.

ſonder aangenaam ſcheen te zijn / en verſogt my daar-en-booven / met hem mede te gaan, tot het over-leeveren der geſchenken, die hy voorgenoomen hadde, aan den Koning te doen, want alſ dan broeder ſeyde hy verders / is'er geleegendheyd om te ſpreeken.

Gaan met geſchenken ten hoof.

Wy begaven ons dan uyt den huyſ / en gingen met een plaatig gevolg der rijks-grooten naar 's Konings Hof / en verbolgens ter gehoor toegelaaten werdende / verſogt hy waarlijk by den Koning vergunning / van my te moogen mede neemen, waar op ten eerſten door de voorſpraak van eenige Raads-heeren begunſtigt zijnde / verkreeg hy / 't geen hy begeerde / die daar over inwendig verheugd waaren / ter ſaake / dat hunne liſten ſulk een gewenſte uytvoering quamen te neemen: deſe onaangename tijding wierd aan den Prins / myn Voeſter-heer / ten eerſten aangedient / die daar over van mis-moedigheyd bitterlijk begon te ſchreyen / en in ſijn aanweeſen wierd my ook aangeſegt / dat ik my ten ſpoedigſte ſoude hebben klaar te maaken, om uyt de naam des Konings naar 't *Portugeeſſe* Schip te gaan.

Verſoek aan den Koning. Voegeltaan.

Droefheyd van den Prins hier over.

Den armen Prins voer voort met ſijn klaagen / en my om den hals vallende / borſt hy uyt met deſe klaaglijke en ziel-breekende woorden / Ach Vader, ſeyde hy / ik ſie wel dat wy ſcheyden moeten, edog wat is'er aan geleegen, al ſchoon dat ſy my beletten, dat ik myn geſigt niet weder kan krijgen, ſoo ſullen ſy my egter niet beletten van U: E: tot'er dood toe te beminnen.

Beklaagelijke woorden van den Prins.

Waarlijk ik moet bekennen / dat ik alle myn ſtantvaſtigheyd van nooden hadde / om de kragtige prikkelen van geneegenthеyd / dien ik voor dien E: delmoedigen Heer hadde / in te toomen / want de traanen begonden my van gelijken over de wangen van wee-moedigheyd te biggelen / en konde hem derhalven geen antwoord geeven / maar dagt / indien het niet geſchied was / ik ſoude het niet te werk geſteld hebben / wel voornamentlijk / indien dat ik geweeten hadde / dat'er ſoo een grouwſaam fenijn in 't verraders hert van dien Godloſen Dooper, ik

Groote geneegendheyd voor den Prins.

meen

meen Baptist met sijn infaame / en God-vergeetene Creatuuren geschuyld hadde / want in de plaats van onse Ziel te willen behouden / hadden die Huychelaars een aanslag met de Heydense Rijksgrooten van Banyer gemaakt / om ons leeven aan haar vervloekt moord geweer op te offeren, als hier naar sal aangeweesen werden: den armen Prins betoonde my de laatste pligt / ten aansien dat hy my selfs aan boord bragt / op dat my geen ongemak onderweegen soude aangedaan werden / naar dat afscheyd van den anderen genoomen hadden / keerde de Prins naar sijn woon huys / en kort daar aan / weeder naar sijn Land / en ik quam ondertussen by mijne bittere Vyanden / sig egter gelaatende vrienden / maar in schijn / want wierd wel met groote beleeftheyd onthaald.

Goddeloose t'samensweering van den Portugees en de Rijksgrooten.

De Prins en de Roy scheyden van malkander.

Eenige daagen daar naar / begonden sy hunne aanslagen in 't werk te stellen / sy hadden dan een groote / en een kleyne Maccassaarse jongen mede genomen / onder voorgeeven / dat sy die aan boord wouden verbergen, op dat deselve my niet ontnomen soude werden, soo mede d'Europianen, en naar dat die weg waaren / quam den Gouverneur van de Strant-Negery of daar sy voor geankert laagen / genaamd Tatas aan ons boord / dewelke een seer wrevel-moedig / en een door-sleepen bedrieger was / om yemand met een valse practijk / of door geweld / 't sijne af handig te maaken / gelijk niet duyster af te neemen is / uyt het naar-volgende staaltje.

De Portugeesen beginnen hun voorneemen.

Hy dan met mijn geveynsde vrinden overleg gemaakt hebbende / wat hem te doen stond / sond hy ten eersten eenige van sijn gevolg naar my toe / om sodanige 50 Rijks-daalders te vorderen / als dien Falsaris seyde / aan hem schuldig te zijn; ik verschrikte hier over boven maaten seer / en vraagde haar / of sy by de verkeerde man niet en waaren, daar sy op antwoorden / van neen, maar wel te weeten; dat sy by my moesten zijn; en ingevalle ik de ge-eyste somma soo ten eersten niet en quam te voldoen, soo souden sy mijn Volk mede neemen: ik sogt haar door goede woorden

Eys van den Gouverneur der Negery.

Antwoord van de Roy.

om

weder-ſijdſe woorden.

om te ſetten met die uptzuhſelen / dat nooyt van mijn leeven den Gouverneur, als nu geſien hadde, veel minder van hem de ge-eyſte penningen genooten te hebben, dog die boeven ſepden / met ronde woozden / dat ſchoon ik ſchuldig was of niet, egter moeſt betaalen. Geen ongeregtiger ſaak is mp / dat ik weet / oopt te booren gekoomen / en 't was 't eerſte van mijn leeven / dat ik met ſchulden in te maanen had ſien rooben / en moeſt de gemelde ſomma / ook aan die dwingers aan gangbaare munt tellen / want de Portugeeſe Chriſtenen, dat (God beetert) mijne bzoeders waaren / begonden mp ſelfs tegen te ſpzeeken / en dat eenlijk / om dat ſp ſepden / dat den Gouverneur ſulks meer gewoon was te doen, en ſoo ik geen geld en hadde, ſoo ſoude ik die 3 meyden, aan haar verkoopen; want, ſepden ſp / 't is beter, dat gy ons deſelve overlaat, als datſe dog, van dat Volk weg-genoomen werden. Ik beſpeurde / maar te laat / dat het een opgenoomen ſchelm-ſtuk was / en daar en booven genootſaakt / geld op te bzengen / daar ik geen geld ſchuldig was / dog was aan d'andze kant verblijd / dat ik hunne roof-gierige klaauwen / ſoodanig ontſnapt was.

Die Goddelooſe boeven koomen ten twerdemaal.

Maar helaas! omtrent 8 daagen daar aan / quamen die onregtvaardige ſchuld-epſſers wederom aan mp / op de wijſe als booren / maanende tot een ſomma te betalen / dien ik niet ſchuldig was / edog niet meer als 35 Rijks-daalders in de weereld beſittende / waaren de Portugeeſe bzienden ten eerſten gereed / om de reſt daar bp te leggen: deg anderen daags / quam den Portugeeſen Kapitepn / Koopman en Pater, mp quanſupgs / onder ſchijn van bzindſchap aandienen / dat ik tot behoudenis van mijn eygen leeven bzp beſt doen ſoude / een kleyn handig vaartuigie te koopen, dien ik met mijn 3 of 4 bequaamlijk konde regeeren / en daar mede om een ander ſchupl-plaats te ſoeken / maar ik / die alreede ſoo veel ongelijk hadde moeten verkroppen / verklaarde haar rond upt / dat ik tien-maal liever getrooſt was, in alle haar aanſien te ſterven, en een korte dood te hebben

word geraden een Vaartuyg te koopen.

ben als een lang, en rampſalig eynde te gaan ſoeken.

Deſe verraaderſe helſſe ſtooke-branden / beſpeurende / dat ik naar hunne ſchelmſe vooꝛ-ſtelling / niet wilde lupſteren / geen andere raad weetende / maakten zy de bewuſte Maccaſſaarſſe jongen tegens my op / om my dog van kant te helpen; maar dank zy dien Almagtige God / die ſulks genadelijk heeft behoed / want de jongen in 't hups gekomen weeſende / daar ik was / viel my te voet / en openbaarde my / wie hem daar toe geraaden / mitſgaders / wat loon dat hy daar vooꝛ ſoude genooten hebben / te weeten 2 Rijks-daalders / zijnde nog daar en booven met een Krits, en Pook, om ſijn uptvoering te doen / van die fielten vooꝛſien.

De Portugeeſen beweegen een jongen om, de Roy te vermoorden.

't Welk de jonge ſelfs hem ontdekte.

Sy ondertuſſen merkende / dat haar vooꝛneemen ten opſigte van de Jongen / vꝛugteloos afgeloopen was / gingen ſy gemelde jongen by den Gouverneur / God weet / waar mede betigten / en moeſt derhalven daar in hups blijven: waarlijk harde bepꝛoevinge / en dewelke ook een ſpoedige verandering ver-epſte / anders kan men qualijk beſeffen / dat pemand bequaam is om deſelve altemaal te konnen wederſtaan / dog het beliefde God verligting te geeven / ten tijden / dat ik daar 't minſte op dagt / niet te min / moeſt ik nu nog die torn uptſtaan / dat my die boogs-wigten wederom tot betaling van 25 Rijks-daalders / dewelke de Portugeeſen vooꝛ my verſchooten hadden / als mede / andere 25 Rijks-daalders / die ſy quamen epſſen / over verteerde ſpijs / en anderſints / met nader ordre van daar te moeten vertrekken.

Nieuweeyſſen van de Gouverneur.

Ik liet dien onregtvaardigen Gouverneur verſoeken / dat hy my ter plaatſe ſoude gelieven te laaten brengen, waar ik van daan gekomen was, maar 't hadde geen ingang / ontrent die quanten. Ik by-naar raadeloos / verſogt egter eenige dagen uptſtel / maar konde niet meer als 2 erlangen / tot dus verre was ik wederom dooꝛ wiſpeltuurigheyd der Luk-godin op 't uptterſte gebꝛagt / ſonder te konnen bedenken / wat ik by der hand ſoude neemen / want 't geene / dat my het meeſte bedꝛoefde / was / dat ik geen geweer en hadde / als een

Verſoek aan den Gouverneur.

Par-

Parring, dien ik gekogt hadde / om hout te kappen / evenwel moeſt 'er een ſpoedige verandering komen / want konde geen uptſtel langer lijden: ik kreeg dan verlof / om met een kleyn *Canootje* te moogen uyt vaaren gaan, als of ik geneegen hadde geweeſt om my te waſſen, 't geen ik ligtelijk verkreeg / ter ſaake / dat de andere / als pands-lijden onder deſe grijpende Wolven bleeven.

dat met een Canonje uyt vaaten.

Ik ſtapte dan in 't Canootje en ſetten het met ons tween aan 't roeyen / of Pangalyen, en moeſten ruym 2 mylen-weegs afleggen / eer dat ter plaatſe quamen / daar de Chineeſen en andere Handelaars woonen: ongemeen hard viel ons dien ſpits af te bijten / want roeyden ons ſomwylen ſoo moede / dat wy magteloos waaren / en derhalven genoot-ſaakt / om een weynigje te ruſten / als wanneer wy wederom in dupſenderley bekommeringe ſaaten / en niet weynig bedugt / dat ſy ons mogten komen te vervolgen / welke wan-hoopige gedagten / ons ſoo ſeer aan de droefheyd over-gaven / dat de toevlugt naamen tot de traanen / en als het hert ſig ſoodanig ontlaſt hadde / maanden wy malkanderen aan / om op onſe behoudenis te denken, dog konden weynig voorderd doen / ten opſigte van de ſterke afwatering: 't heugt my niet / dat ik in mijn leeven daagen ſoo een ſchrikkelijke arbeyd doorgeſtaan heb / egter met ons ſelfs afgemat te hebben / quamen wy / daar eenige Vaartuygen geankert laagen / onder andere / paſſeerden wy een vaartuyg, daar een Johoorſe Ambaſſadeur op was / van wellkers Volk wy aangeroepen wierden / als wanneer wy niet alleen antwoord gaaven / maar ook aan boord gierden; wanneer ik het geluk quam te treffen / om den Geſant ſelfs te ſpreeken / dewelke my ernſtig afvraagde / hoe dat ik in deze Land-ſtreek gekomen, en wat my verders wedervaaren was; daar ik hem naar de korzheyd des tijds op alles beſcheyd gaf / en niet tegenſtaande / dat dien Ambaſſadeur door een voornaam Zee-Roover bekaamt was / dees niet te min kreeg hy mede-lijden met mijn Perſoon / en naar dat ons wat eeten hadde laten geven / bevat hy my / in

In groote bekommering.

Komt by eenige Vaartuygen.

word van een Johoorſe Ambaſſadeur onderſteund.

ſijn Vaartuyg te blyven tot des anderen daags, alſ wanneer hy my beloofde/naar de *Negery* te gaan,om de ge-eyſte ſchuld voor my te betaalen,onder beding, dat ik my als dan ſoude verpligten,om met hem naar *Johoor* te vaaren, alwaar met de aankomſte ter gemelde plaatſe/hy my alſ dan beloofde/by de *Deenen*, of *Engelſen* te ſullen helpen.

Ingevolge ſijne Edel-moedige toeſeggínge/ſtapten wy in ſijn Roep vaartuyg/ en quamen by deſe Godlooſe Chriſtenen, (want ſoo noemde hy deſelve) en naar-dat hy ſig van de ſchuld geinſormeerd hadde/ betaalde hy 't geene ſy quaamen te eyſſen/ en nam doen alle mijn Volk mede/ uytgeſondert/ een klepn mepsje/en de bewuſte Maccaſſaarſe jongen/dien ik daar laaten moeſt: op-gemelde Geſant vraagde de Portugeeſen, ſomwijlen met een ſeer bitg gelaat; of ſy altijd ſoo barmhartig waaren, daar by voegende/dat hy by gelegentheyd ook diergelijke medoogentheyd over haar natie, by ontmoeting,als hy haar meeſter was, ſoude oeffenen, als hy Geſant quam te beſpeuren, dat ſy my deden. Stapt in ſijn Roey-vaartuig. Harde woorden tegen de Portugeeſen.

Dus verre het hoekje te boven gekomen zijnde; meende ik geruſtelyk te konnen leeven/ maar neen/ ik moeſt nog al meerder van 't geval geſlingert werden/ want de Portugeeſen hadden al weeder een aanſlag geſmeet/ om myn bederf te brouwen; hebbende de jongen benevens een geſchenk booven gebragt: wat het mepsje aanbelangt/ dier weegen verontſchuldigden ſy haar/ ter ſaake/ dat het ſelve *Chriſten* gemaakt was; wat hun aanbrengen verders geweeſt is/ hebbe ik niet konnen te weeten koomen/ maar bragten egter ſoo veel te weeg/ dat de Koning my door ſijn eerſte Staats-dienaar weder-om van deſe lupden/ liet vorderen; werdende dan booven-waarts gevoerd/ onder voorwendſel/ my te ſullen laaten geneeſen van een ſiekte, die my ſchielijk overgekomen was, werdende vervolgens met eene ſlavinne in een ſchep-vaartuyg geſet/ en den ander ten huyſe van den eerſten Rijks-raad gebragt: wat de derde aanbelangde/ die ſoude tot nader ordre by den Ambaſſadeur verblijven: my wiert in 't Nieuwe aanſlag der Portugeeſen. De Roy word van den Koning gevordert.

Chinees Campon een leedig hups tot myn verblijf aangeweesen. De saaken dusdanig geschapen zijnde / ontbrak 'er niet meer / als dat die God-vergetene menschen / my niet levendig 't vel over 't hooft quamen haalen.

Innerlyk bedroefde ik my / dat ik soo onregtvaardig / van mijn arme Volk berooft wierd / te meer / om dat sy met my alle die stibbelingen uytgestaan hadden en over sulks van hunne getrouwigheyd 't mijnen-waarts genoegsaam versekert: mijn maag soude sekerlijk gehongert hebben / indien den Chinees hier vooren gemelt / dewelke ons soo mildadelijk bedagt hadde / niet weder hadde ontmoet; zijnde die man boven dien tot Sabandhaar, en hoofd over sijn naatie aangesteld / dewelke in geen gebreeken en bleef / van my by te staan / my daar-en-boven eenige middelen tot het verhelpen van mijn quaal beschaffende / waar door ik in 't kort tot mijn voorige gesonthevd geraakte: sy hadden wel konnen bespeuren / dat my die man genegentheyd toedroeg / en daarom was hem strengelijk verbooden / my by den Koning gehoor te doen verleenen.

Word van de voorige Chinees wederom ontmoet.

In 't midden van dese rampen gedompelt leggende / bequam wederom een wenigje verligting / want de bewuste Snaphaan, en Pistoolen met mijn eersten aankomst my ontnomen zynde / kreeg ik deselve wederom in handen om te vermaaken / vermits dat met den overgaaf van die waapens / upt voordagt de kleyne veere van de aftrekkers afgenomen / en geborgen hadde / waar door sy onbruykbaar waaren geworden.

Krijgt sijn Geweer wederom.

't Voorschreeven geweer in handen bekomende / en de veeren daar op gesteld hebbende / begon mijn moed geweldig toe te neemen / vermits dat ik / als een tweede Samson my selfs inbeelde / dat 'er niemand tegens my gestand was: ik laadense ook alle drie / yeder met 2 koegels / en begaf my voor de deur van mijn wooning / om op den eersten Staats-dienaar te passen / vermits hy niet ten onregte van my in agter-dogt was / als de man / die

Waar door hy groote moed schept.

die de eerſte beweegende oorſaak van alle mijn weder-waardigheden was / hebbende dan vaſtelijk voorgenoomen / om dat Monſter van gierigheyd van kant te helpen, en de reſt te geeven, als wel weetende / dat hy noód-wendig mijn deur voor hy moeſt varen. wil een Staats-die naar doden.

De goede Chineeſe Sabandhaar hier van de weet krijgende / en ook wel ſiende / dat het gemoed ſoo ſeer verbitterd was / dat ik in mijn voorneemen onverſetteliik bleef / ging dien man (om alle ongemakken voor te koomen) den Koning aandienen / wat'er omging / want die man was ſoo ſeer bevreeſt / dat ik mijn aanſlag ſoude uyt-voeren / dat hy my wilde onder't lijf koomen / waar door genoodſaakt was / hem ſelfs te dreygen, en alle die geene, die ſig tegens mijn voorneemen wilden tegen-ſtellen, de eerſte koegel te ſullen ſchenken; als wanneer hy ſig dan genoodzukt vond / naar 't Hof te gaan: en kan ook hepliglijk / by God / en mijn Conſcientie verklaaren / dat mijn meening volkoomen was / om dien baad-ſugtigen Staatsman, naar d'andre weereld te ſenden. waar tegen de Chineet voortſiet.

Maar wierd op het berigt / van gemelde Sabandhaar, ten eerſten by den Koning geroepen / weerwaarts ik my met volle geweer begaf; werdende ſoo gewaapend als ik was / voor hem gebragt / want de wagters hadden my niet konnen beweegen / om deſelve af te leggen: 't eerſte dat my die Hooghepd vraagde / was / of ik wel wiſt in wat Land dat ik was? waar op ik hem / met een onverſchrokt gelaat ten antwoord diende / van jaa, op *Banyer Maſſing*, wel ſchoot hy hier tuſſchen; 't is my geſegt, dat gy van meening geweeſt zijt, om mijn eerſte Raads-heer, genoemt *Kiay Bappa*, doot te ſchieten: waar tegen ik / met behoorlijke eerbied antwoorde / dat ſijn Mayeſteyt de waarheyd ſeyde, daar en booven herhaalende / niet alleen't voornemen geweeſt hadde; maar nog was, om ſulks te volbrengen, met betuginge / dat het my byſonder leed was, ſulks niet al gedaan te hebben. De Roy by den Koning geroepen. Verſchijnt aldaar.

De Koning / moogelijk ſulke hyp-moedige ant-

de toesenden, gelyk ook geschiede: want naauwelyks een half uur, naar myn t' huys komste, wierd myn arm bedaje door een vrouw van den Koning, met een aansienlyk gevolg van Hof-dienaressen wederom aan myn huys gebragt. De peper wierd my ook gesonden, mitsgaders van alle de eerste Staats-bedienders besogt, en door haar met geschenken vereerd.

[illegible]

Hier quam ik nu te onderscheyden, wat een verschil daar tussen een neer-of een op-gaande Son is: want die voorheen myn vyanden waren geweest, sogten myn vriendschap, en moesten my in der hulpsheyd ten dienste staan: dewyl nu dat den Koning my soo seer aan sich belangen verpligt hadde; was ik in alle deelen ook genoodsaakt om deselve te behertigen: want met een ondermoeyde yver was ik dagelyks by myn ambagts-luyden, wesende d' eerste die op de werf quam, en de laatste die van den arbeyd ging: sulks dat door myn naarstigheyd binnen den tyd van 6. weeken 24. stukken behoorlyk op haare affuyten, die naar d' Europiaansche manier in orde gerangeert waren, in staat van tegen weer bragt: dit vermeerderde het geloof, dat ik veel by den Koning hadde: niet weynig hebben de Signoors Portugeesen by haar neus neer, als wel kunnende beseffen, dat haar snapperyen, en Goddeloosheden geen plaats meer en hadden; van schaamtes-halven dorsten die bedriegelyke menschen onder myn oogen niet meer komen: alhoewel dat sy door een andere hand wel vriendschap sogten te maaken, met het senden van geschenken; doen ik haar een eersten wederom te rug sond met bescheyd, dat niet gewoon was, ommegang met sulke verbasterde en trouwelooze land-aard te willen hebben, en dat ik t' eniger tyd nog wel eens verhoopte gelegentheyd te vinden, om wraak te neemen van 't gene, dat sy my aangedaan hadden, daar ze ook hunne staat konden op maken.

Raakt in groote agting.

24. stukken geschut gemaakt.

De Portugeesen [illegible]

Die hy versmaadt.

Ter gouder tyd was ik in aansien by den Koning geraakt; want daar quam seekere Chinees, tot Samarang woonagtig, genaamt Quenko met een

een Brief van Batavia, door den Sabandhaar, of Collenaar den Heer Gerrit vander Voorde geteekent/ dewelke niet veel goeds voor mijn perſoon behelsde/ dog het beliefde ſijn Goddelijke Majeſteyt niet/ datſe tot mijn naadeel diende / maar daar en tegen tot mijn voordeel ſtrekte/ inmiddels / toonde ſig die Heyns geneegen / een algemeen beſoek door ſijn Rijk te doen / om ſigtbaare onderſoekinge te neemen / van ſijn Peper-landen / ingelijks van ſijn Goud-mijnen / &c. vermits dat niet dupten redenen oordeelde/door ſijn Rijks-Grooten qualijk onderregt en mis-lepd te weeſen / noopende de waare geſchapenheyd der ſelve/ ende naademaal dat ik my hoe langs hoe meer in des Voorſten gunſt hadde ſoeken in te dringen / en dat mijn oogmerk in dier voegen bereykt hadde/ van de ſelve t'eenemaal verkreegen te hebben / als weeſende meeſt dagelijks een tafel-vriend van hem / jaa dat wanneer aan den dis geſeeten was / de ſchootels/ daar de ſpijſe in was / my eerſt aangebooden wierden / waar door van een pegelijk ontſien en gevreeſt wierd / mits gaders ook bemind / om dat ik die geene voorſprak / dewelke onregt aangedaan wierden; wiſt ik / in 't kort geſegt / die Vorſt ſoodanig te beleeſen / dat hy een volkoomen vertrouwen op mijn perſoon ſtelde / en derhalven niet het minſte ſoude hebben ondernoomen / ſonder mijn gevoelen daar over te verſtaan / waar door te weeg gebragt wierd / datter veele ongelegentheeden en moſſerpen afgeſchaft bleeven / ſoo verſogt hy my / dat ik hem in die *Voyagie* mogt vergeſelſchappen, daar ik hem over bedankte / wegens de eere / dien hy my aandeede.

Brief tot naadeel van de Roy van Batavia.

Voorneemen des Konings.

De Roy dringt ſig in de gunſt des Konings.

Die hem in groote waarde houd.

Wy naamen dan de Reyſe aan / op een Vrydag met des Konings geheele Hups-geſin / van Cayetenga naar Tatas, ende van daar naar Banyer Maſſing; leggende aan een andere ingaande ſpruyt / daar men door 2. weegen kan inkoomen: onſe Scheeps-magt / of Moſſel-bloot beſtond in 160. vaartuygen / ſoo groot als klein; hebbende ſijn Majeſteyt de goedheyd gehad / van my met 3. vaartuygen voor het gevolg / dat ik mede nam /

Gaat met den Koning op reys.

te verſien / ook van een ſneedige Schep-Praauw, om altijd op het ſpoedigſte bp hem te konnen komen; gebiedende ook eens vooz-al / als wy ſtille laagen, my by hem naaſt ſijn Koninglijke perſoon te voegen, 't welk ook altijd wierd waargenomen.

Komt by 2. Negeryen.

Inmiddels onſe Voyagie vervozderende / een etmaal onderweegen geweeſt zijnde / ſoo quaamen wp aan de 2. eerſte Negeryen, die bp den anderen gelegen zijn op een hoek Lands / daar ſig de Rivier in tween verdeelt / als vooz eerſt de regt uptloopende ſpzupt naar de Viadjes, ſoo werden de regte Land-ſaaten aldaar genoemt / zijnde wijd en diep / vallende wederom naar 3. of 4 dagen repſens in een ander Rivier / tot datſe ſoo vooztg in See vloepd.

Aart der Negers.

Inſgelijks ook de Rivier Viadjes, wat deſelve aan belangt kan ik niet anders van deſe menſchen ſeggen / als dat hunne Gods-dienſt / Wetten / en manier van handel te dzijven / t'eenemaal over een komt / met alle de inwoonders van Borneo, uptgeſonderd / dat die geene aan d'oever van dat ſtroomende waater hups houdende / de magtigſte en ook wel de ſtoutſte zijn / hebbende haare Negery omtrent de mond van de bewuſte Rivier / die ſp ook wel weeten upt te loopen met meenigte van vaartupgen / om die geene te overvallen / die ſp begaan konnen / zijnde egter het haar ſoo ſeer niet om de bupt / als om 'ſ menſchen hoofden te doen / 't welk verooꝛſaakt / dat ſp die van Banyer Maſſing dikwils in ongeleegenthepd bzengen / naademaal ſp al bzp ſnel op de gaande en koomende Peper-vaartupgen weeten te paſſen / die ſp dan nu en dan verraſſen / om de hoofden te bekoomen / 't geen dan ook d'ooꝛſaak ig / dat den Koning van Banyer met haar in bziendſchap ſoekt te leeven; de magtigſte onder haar hebben 't gebied over de minderen / 't zijn dooꝛgaans wakkere en kloeke menſchen van poſtuur / haar weeſen is geel-agtig van koleur / lang hapr en arbepdſaam / moogen ook wel tegens ongemakken / dog wegens kloek-moedighepd / en dapperhepd de Jayaanen gelijk; de jongmans maken

Hun luſt tot hoofden der menſchen.

Manier van regeering.

Hun gedaante.

hun

hun voornaamſte werk / als geſegd is / koppen te krygen / ſulks dat de Negerys volkeren / malkandere bywijlen een voordeel affien / dog niet / wanneer ſy vreembelingen / of Peper-haalders kunnen aantreffen / en als ſy tot haar mamelijke jaaren zijn gekoomen / 't mag gaan ſoo 't will / daar moet een hoofd weeſen / al moeſtenſe dat ſchoon koopen / 't geen daar upt voorkomt / ter ooraſaaken / dat die rouwe gaſten niet vermoogen te trouwen / ſonder deſelve te hebben / en als hy die magtig is / gaat den aanſtaande Bruydegom dat bloedig geſchenk aan ſijn Lieffte op-offeren / waar mede het Huuwelijk dan geſlooten en 't feeſt gevierd werd / want 't hoofd werd op een ſtaak geſet / en tot vreugde-teekenen werden de Gommen geſlagen / op welkers gelyd 't gantſche Negerys volk ſig niet alleen vervoegt / maar ook wel d' inwoonders van het nabuurige Dorp by komt / alle op het cierlykſte opgetoopt en aangedaan / met de koſtelykſte kleetjes / die ſy immers hebben / zynde het hups met diergelijke kleeden opgepronkt / maar des anderen daags gaan ſy gelijk de Mallabaaren, met een baſt van een boom / dat upt-geklopt is / voor haar ſchaamelhepd / insgelyks ſoo een ſtuk om haar hoofd draagende: wat hunne vrouwen betreft / deſelve zijn reedelijk ſchoon / en wel gemaakt / en ſtaan t'eenemaal onder de heerſchappy van haare mannen; behelſende hunne Godts-dienſt / deſelve is vol by-geloovigheeden en menſche-vindinge / door dien dat ſy de Son / en de Maan aanbidden / en ook in hunne gedaante op het Vogel-geſchrey byſonder agting geeven / want is 't saake / dat ſy / upt haar hupſen naar een anderen willende gaan / ſoodanig een Vogel hen te gemoet komt vliegen / die by haar dan gehouden werd van meerder magt te zijn / als andere plupm-gedierte / ſoo blyven ſy niet alleen ſtaan / maar keeren ook wel te rug / daar ſe van daan gekoomen zijn / en begeeven haar verders de gantſe dag niet huptens hups; maar in tegen-deel / indien ſoo een Vogel ſig op de vlugt

Mogen niet trouwen, voor dat menſchen hoofden bekoomen hebben.

Hunne vrouwen beſchreeven.

Godsdienſt.

Schrikkelijke by-geloovigheyd.

vlugt begeeft / en ſijn ſtreek neemt naa de plaatſ / daar ſy geneegen zijn te gaan / werd dat voor een byſonder goed voor-teeken van haar gehouden.

Als men verders ſijn gedagten wil laaten gaan / over de zeeden deſer Volkeren en de maniere / en gewoontens der Molukſe Alphoreeſen; ſal men bevinden / datſe niet veel van den andere zijn verſchillende.

Hun rijkdommen.

Deſe onnoſele en naakte menſchen / beſitten waarlijk nog al redelijke rijkdommen / wegens 't goud en andere koopmanſchap / die in haar land vallen / ſoo mede zijn 't lief hebbers van handelen / dewijl dat ſy haar daar op ſoeken bequaam te maken / edog by gebrek van ervarenthejd / kan men evenwel haar ſchatten voor een beuſeling bekoomen; 't geene dan dat ſy boven alle andere waaren agten / zijn roode Agaat-ſteenen / ringen / als ook alderhande koralen en koopere armringen / dienende in plaatſ van juweelen tot het vrouwelijk cieraad; als meede om haare kinderen op te ſchikken; waar van ſy ſeer veel werks maaken.

Wat waaren ſy hoog agten.

In deeſe voornoemde Negery bleeven wy 5 dagen / om alles met meerder naauw-keurighejd te onderſoeken / zijnde den Koning ook geneegen / om een vaſtighejd op te werpen / eens-deels om de Peper-Negeryen te dekken / als ook / om dat bedugt was voor de gedugte komſte der Portugeeſen uyt Maccauw, werdende de Pagger op een hoek lands geſteld / daar ſig de rivier in tween verdeeld.

De Koning geneegen een Fort te maaken.

Peper-dorpen.

De Peper-dorpen / die daarom heen laagen / zijn deſe / namentlijk; Compay, Borangbahan, en de Moranpijouw, daar wy alle hebben aangeweeſt / en de ſelve opgenoomen.

Des Konings vertrek.

In-middels vertrokken wy van hier naar Nagarra, en van daar naar een groote Negery, Kominting genaamt / op welke plaatſ ſeeker ſchatting op die kust geſteld is / moetende alle naar de Zee-ſtrand vertrekkende vaartuygen daar eerſt vertollen; ſoo mede / neemen de handelaars van gemelte waar / daar hunne aanloop-plaatſ / en ſommi-

mige / die haar ook ter neder geſet hebben / om met den oegſt van dat gewas hunne voordeel te ſoeken : hier ter plaatſe werden ongemeen en in overvloed van de bekende vis Cabos gevangen / de welke gedroogt door die gantſe land-ſtreek in menigte geſonden en ook wel naar andere plaatſen verboert werd. Cabos, een vis gevangen.

Hier bleef den Koning een lange tijd met ſijn geheele Hof / ondertuſſen liet dien Voyſt al het geſchut / dat gereed / en ongereed was / naar boven en herwaards aan voeren / vermits dat ik daar een ſoort van een Water-Kaſteel liet op-ſtellen; zijnde den boodem van dat gebouw van ſwaare dikke boomen (dat dryverg waren) gemaakt / en aan den anderen door hout en ſpere nagels gehegt / en tot veplighepd met hegte Rottangs gebonden / behalven dat waarender nog een ſtapel van een halve vadem hoog / met Bamboeſen tuſſen gemelte ſwaare houten gelegt / om te ligten / zijnde regt vierkant en 12 roeden in ſijn omtrek / de punten daar onder gereekent / want daar waaren der 4 ſtuks op gemelde gebouw opgewoppen / latende op 2 voeten van malkanderen groote ſtukken houten opregten / de welke hunne vaſtighepd in die voeginge van de onderſte boomen hadden : ongevaar 4 voeten van 't buptenſte boord / liet ik van binnen nog een rp / diergelijke houten op ſetten / en daar mede ſoo wel van bupten / als van binnen met Rottangs vlegten / en de lege ſpatie tuſſen de Bepaggeringe altemaal met Rottangs over lang ſoo geperſt / als het immers konde / in de plaats van aarde opvullen / zijnde wijders 15 voeten hoog / van den bodem af tot de ſoldering was een rupmte van 12 voeten / en 3 voet hoog had ik genoomen voor een voyſt-weering / waar agter 200 koppen met muſquetterp konden vuur geeben / en onder waren 16 ſtukken Kanon op haar Kam-paarden / water-pas geſteld. Water-Kaſteel gemaakt.

Dit Water-gebouw was ſoo ſterk / dat ik ſelfs een ſtuk metale Kanon van 8 pond kogel / wel ende be hoylijk met ſcherp geladen zijnde / daar op Vaſtigheyd van dit gebouw.

heb geſchooten/ maar konde het dooz de ſelve niet beſchaadigen/ welkers afbeeltſel niet ondienſtig geagt hebbe / hier neevens tot U Hoog Edele te voegen.

Sijn ſorg voor Oorlogs-gereedſchap.

Beſozgde nog daar-en-boven / dat'er een partp oozloggs-gereedſchap in gereethepd wierd gebzagt/ te weeten krupd / hand-granaaten/ buur-en ſtinkpotten.

In-middels dat ik in die oeffening beſig was/ namen wp ſomwijlen den tijt ook eens waar/ om ons te vermaaken / naamentlijk met de jagt/ en ſomwijlen ook met viſſen / ten opſigte dat'er wild genoeg te bekoomen / en dat inſgelijks de rivier ſeer vis-rijk was.

Vertrekken.

Onderwijlen dat dit alles naar wenſch voltoopt was / maakten wp ons gereed/ om onſe Voyagie te vervozderen / vertrekkende dan met een gevolg van 70 of 80 Schep-Praauwtjes naar Aly, en voeren eerſt naar Nahara, en van daar op Manka en Blanka, en van hier naar Komenting, tot dat ſoo voozts te Banna Wantenga aanquaamen/ van

Bonawa Aſſam.

waar 3 dagen daar aan op Bonawa Aſſam geraakten / in welke plaats den Gouverneur der boven-landen van Aly af tot hier / en des Konings Goud-mijn 't gebied heeft / werdende Tommegong

Tommegong Guſty Gouverneur der Goud-mijnen.

Guſty genaamt / zijnde verders een ſchrander ſtaatkundig man / de welke dooz ſijn verſtant met ongemeene groote ſchatten ſig upt des Konings Mijnen heeft weeten te verrijken / weeſende upt kragt van ſijn ampt alle jaaren verpligt / ſijn Meeſters geregtigheyd van de Mijnen te haalen, als wanneer men ligt kan denken/ dat hp ſig ſelfs niet en vergeet/ weeſende daar-en-boven bevoegt om de ſchatting/ die de onderdanen aan haar jaarlijks ſchuldig zijn / op te haalen / derhalven aan den Pzins ſoodaanig

Des ſelfs magt.

een reekening van ſijn bewind geeft / als het hem ſelfs goed dunkt/ waar inne mijn 's eer-agtens niet wel kan agterhaald werden / ten opſigte / met dat niemand onderſtaan derft / binnen de paalen van ſijn gebied / of de Mijnen te gaan / ſonder daar toe ſijn verlof verkreegen te hebben / veel minder eenige koopmanſchap met de Land-ſaaten te pleegen.

Maar

Maar dooꝛ dien dat den Koning upt nieuws-gierighepd de geleegendhepd ſelver van ſijne Mãynen geneegen was te beſchouwen / wierd hp dooꝛ dit jaar in de Kaart geteeken / ſig naar uptterlijke ſchijn wonder vergenoegt toonende / dat ſijn Majeſteyt des ſelfs *Gouverneur* met ſijn tegenwoordigheyd hadde gelieven te vereeren , ons verders ſeer heerlijk onthaalende / en op de begeerte van ſijn Majeſtept / ſoodaanig een verantwooꝛding doende / wegens de Koninglijke inkomſte / dat dien aangaande vergenoegt was. Sijn geveynſtheyd omtrent den Koning.

Wanneer de ſaaken / hier boven gemelt / verrigt waaren / begaaven wp ons / van andere baartupgen / en friſſe volkeren verſien zijnde / weder op de repſe / paſſeerende dooꝛ verſchepde Negeryen , alꝛ Plajouw Jaly , Tenga Cotiel , Parack , ende verders tot aan de upterſte Negery van 's Koninks Rijk / genaamt Jathoe, ende aangeſien wp niet verders te water konden komen / wierden wp genoodſaakt / aan land te ſtappen / ende verders onſe optogt te vervolgen / werdende ik / en den gemelte Tommegong geꝛdonneert / naar 't gebergte te gaan: wat den Koning aanbelangd / toonde ſig geneegen / ter gedagte plaatſe te verblijven / ten epnde om eenige oude gꝛaaven te gaan beſigtigen / offerhande te doen / en ſijn Gods-dienſt te pleegen. Gaan verder op reys. De Roy naar 't gebergte gefonden.

Weshalven afſchepd van den Pzins genomen hebbende / begaf ik mp met dooꝛſchꝛeeve Tommegong, mijn leptsman en omtrent de 70 perſoonen ſterk / op de weg; werdende nevens den Tommegong en 3 andere dooꝛnaame hoovelingen in hang-matten gedꝛaagen. Begeeft ſig op weg.

Naar 't verloop van 9 etmaalen / quamen wp in een redelijke gꝛoote Negery, geleegen aan de voet / of in 't hangen van een berg / daar een rivier af komt ſtroomende / welke ſig in veelderlep aadertjes verſpꝛept / gedagte berg is tamelijk gꝛoot / hoog en lang / mitſgaders aan verſchepde andere gehegt / dog deſe is de hoogſte van alle d' andere / en heeft een rood-agtige aarde / de welke dikwils van de goud-ſmits tot het houleuren van 't goud werd gebꝛupkt / de rivier Komt in een groote Negery. Roode aarde in een berg.

ofte

ofte water-looſing komt omtrent 4 hoogtens onde: een meenigte van kep-ſteenen ſeer ſterk uptvloe-
Loop der Rivier. pen / en loopt wederom over een vlakke berg heen / zijnde op eenigen plaats een half / en op andere 1 of 2 voeten diep / en valt dan ſeer ſtepl neer / van de berg in een poel / die wel 3 vadem diep is ; 't geen ſoo helder en klaar is / dat men op ſijn gemak de gront ſien kan / het volk gaat in 't gedagte water tot de knpen / en 't middel toe / met groote vlak-
Op wat wijſe het goud daar in gevonden werd. ke houte ſchootels / waar mede ſy het ſand ſchep-pen / onder het welke ſy dan het goud vinden / in klepne ſtukjes / van de groote ſomwijlen als een ryſt-korrel / ook wel klepnder ende grooter / naar het gevalt / tot de ſwaarte van 1, 3 of 4 jaa tot 20 Cattys gewigts / gelijk als ik in die tijd oog-getuge geweeſt ben / dat'er een ſtuk goud binnen dat koſtelijk water gevonden is / van 7 Cattys en 5 Ban-
Goud de gedaante van een halve maan hebbende. cal ſwaarte / welke klomp in groote waardigheyd by den Koning gehouden wierd / niet ſoo ſeer om de koſtelijkheyd van 't metaal / als wel voornaamelijk / om dat het de gedaante van een halve-maan hadde.

Ik hebbe daar-en-boven in gemelde poel verſchepte ſtukken van uptneemende groote ſien op de gront leggen / en voornaamentlijk 2 ſtukken / waar van my den eene ander-half en d'andere wel 3 voeten / en min of meer ander-half voet breet ſcheen te
Deeſe Rivier ſeer goud-rijk. zijn / maar konde de dikte niet onderſchepden / vermits datſe in 't ſand gedolven waren / en met geenderhande by-hebbende volk konde beweegen / tot het upt-haalen der ſelver / aangeſien dat het water ſoo hout als ys is / kon over ſulks klaarlijk begrijpen / dat'er een groote ſchat in dat water moeſt ſchuplen / 't geen my aan de aanſienelijkſte heer
Voor-ſtel des Schrijvers. voor-ſtellen / die poel door uytgravinge af te tappen, ſeggende / dat 't wel wat arbeyd ſoude koſten, maar egter doenlijk was ; als wanneer ſonder ongemak alles daar upt ſoude konnen ligten / maar dat voorſtel behaagde haar geenſints / om dat die lupaarts de moeyte ontſaagen / dat eerlijk werk by der hand te neemen / en ſoo komt het / dat ſy by gebrek van arbeyd te doen / ſelfs niet en weeten / wat voor koſte-

kostelijkheeden / dat sy in haar Land besitten / en niet meer van hunne Rykdommen komen te genieten / als 't geen dat de Hooglanders hun komen te koop veylen.

Dese domme ende bygeloovige menschen zogten my wijs te maken; Dat in die twee groote stukken een bysonder geheimenisse stak, vermits voorgevende; dat den eene de Vader en d'ander de Moeder van al 't Goud was, dat sy bequamen, seggende met een / wel uytdrukkelijk; dat sy haar selfs niet souden durven vermeeten, het selve aan te raaken, veel minder om'ser uyt te haalen; haar met een ook verschoonende; dat het geen ordre van den Koning was. Haar onnoselheid hier uyt genoegsaam afmeetende / begon ik 'er naar te luysteren; gelijk als of ik van haar overheerd was / seggende; nu wel te konnen beseffen dat sy geen ongelijk hadden. Om nu insgelijks 't ondersoeken wat 'er in dese Berg mogt schuilen / ging ik in mijn eensaamheyd deselve over-al besigtigen / soo verre als ik het met fatsoen doen konde / waar naar ik verscheyde kuylen liet graaven en ook eenige ondersogt hebbe / dewelke reets te vooren door de Inlanders gemaakt waaren / waar uyt sy het onsuiver Goud haalen en wassent verders in de Rivier; in gemelde kuylen vond ik somwylen heele goede en groote Aders / vermits dat met het behulp van 200 koppen binnen den tyd van 35 dagen 81 Cattys suyver Goud daar uyt hebben gehaald / en 't selve aan den Koning op mijn wederkomste geleverd / 't geene hem wonder wel beviel / te meer; om dat sijn Majesteyt met de waarheyd betuigde; Dat hy in den tyd van 10. Jaaren soo veel aan waardy uyt sijn Mynen niet gehad en hadde. 't Is waar / dat die Heer der nog meer heeft / maar dese steekt in rijkdom boven alle d'andere uyt.

Bygeloovigheyd des volks omtrent dit Goud.

De Roy besiet in eensaamheid den Berg.

Goudryke Aders.

Hier uit konnen UE. Hoog Edel. een overslag maaken wat voortgangen dat Koningje in 't Jaar zoude konnen maken / ingevalle dat hy trouwe Bevelhebberen hadde / die sijn belang gelykt 't behoorde sogten te behertigen / en daar by een weynig-

Voorstel des Schryvers aan de Maatschappy.

nigje kennis hadden van 't Berg-werken.

Gebergte van Cryſtal. Omtrent 5 dagen reyſens hier van daan / heeft men een ander Gebergte daar een groote menigte Cryſtal te vinden is / en by gelegenthepd ook wel ſchoone Diamant-ſteenen / die deſe eenvoudige menſchen niet weeten van gedagte glas 't onderſcheyden / vermits dat maar op d'uitterlijke glans van ſoo een ſteen konnen agt te geeven. Sulke dierbaare Juyvelen kan men ſomwijlen door een betreft geluk voor een ſeer geringe prijs bekoomen;

Riviet van verſcheyde Metalen. uyt deſe Berg loopt een Rivier / waar van al het ſand / als men het op de groud ſiet leggen / Goud ſchynd te weeſen: maar uytgehaald ſijnde / werd het niet meer als roſagtig en glinſterende bevonden; men vind hier ook Koper / Tin en Yſer.

Naar dat dit alleg ſoodanig onderſogt / opgenoomen / en bevonden hadde / keerden wy wederom te rug / daar ik by ſijn Majeſteyt in 't byzonder met alle omſtandigheeden verſlag van alles / dat ik geſien en onderbonden hadde / deede; werdende bijſonder minnelijk ontfangen; met aandagt gehoort / mitsgaders over mijn getrouwigheyd ten hoogſten gepreeſen / en wijders toeſeggingе gedaan;

Belofte des Konings aan hem. Dat my die Vorſt 't aanſtaande Jaar in d'andere *Mouſſon*, wederom naar ſijne Mynen met meerder volks en van alle werktuygen ſoude beſorgen, dien ik maar eenigſints dagt tot het bereyken van mijn oogmerk dienſtig te weeſen, my daar-en-booven belooвende; met een volkoomen magt te voorſien om alles naar mijn goetvinden te beſtieren, zonder met yemand 't minſte te doen te hebben, als met hem alleen. Insgelijks my op ſijn Koninklijk woord / ende met handtaſting toeſeggende; Dat mijn trouw en yver edelmoedig en na behooren vergolden ſoude werden.

Begeerte van de Roy. Ik had waarlijk wel moogen wenſchen / dat ik maar ſoo veele ſtribbelingen op een Land ontmoet te hebben / ook eens een wepnigje geluk hadde moogen aantreffen. Maar wat ſijn doch menſchen raadſlagen en voornemens / door dien dat ſy door Godes onmaſpeurelijke voorſienigheyd bepaald

paalt ſijn / en alle mijn meeſte gedagten waren om de waterloſſing van gedagte Poel in 't werk te ſtellen. Den Koning was ondertuſſchen beſig om alle Negeryen te beſigtigen / de welke handel met Peper dreeven; insgelijks ook beluſt om de Plantagies der inwoonders te beſchouwen / die wy dan in meenigte bevonden / en Jaarlyks nog meer aangroeyen / en wy tegenwoordig in ſtaat zyn / om een goed getal Coyanges uyt te leevren; houdende peder Coyang 1000 Gantangs, yder Gantang op 2½ Catty Chinees; welke korrel ook by de Gantang of Coyang voor Goud of Spaanſche Realen verkogt / en tegens alderhande ſoorten van Lynwaaten / Kleeden / Amphioen, Sout / Rys / Ajuin / Look / Suyker en Tammerinde vertruild werd / en dat op verre na ſoo duur niet als op Bantham en Palimbang, en daar koomen Jaarlyks 7, 8, tot 12, ſoo Chineeſe, Siamſe, Johooreeſe Jonken, van tuſſchen 2 à 300 Laſten groot / haar lading ſoeken / dieſe ook bekoomen; hebbende die van Maccauw de Chineeſen de weg hier na toe geweeſen / die meeſt alle Jaaren met 4 of 5 Scheepen haar lading van Peper koomen haalen; gelyk als by myn tyd 't laatſte Jaar 3 kloeke ſcheepen gezien / en een gelyk getal Chineeſen daar vernoomen heb / de welke geſamentlyk hunne ladinge bequamen / uitgeſonderd de 4 de welke met omtrent een halve lading ſeer ſchandelyk moeſten vertrekken / om de navolgende redenen:

Naarſtigheid der Konings.

Peperſcheepen alle jaar koomende.

„ Deſen bodem was behoorens een Hollands „ Fluytſchyp geweeſt / van ontrent de 300 laſten „ groot / en wyders in Maccauw tot een Hek-boot „ vertimmerd / mitsgaders tot den Oorlog uytgerust / gemonteerd met 20 Gotelingen en 110 koppen ſterk bemand / waar onder 10 à 12 blanke „ Portugeeſen waren / en tot Bevelhebber eenen „ Emanuel de Roosje aangeſteld / zynde een Italiaan „ van geboorte / weſende door de Vice-Roy van „ Goâ tot Kapitepn Moor, of Opper-bevelhebber „ van Banyer genomineerd / want het bald ligter

Verhaal van een geval van de Inwoonders van Banyer.

„ pemand beſit van een Land te geeven / als hem
„ middelen te verſchaffen om ſig daar van meeſter
„ te konnen maaken. D'Ervarentheyd leerde die
„ man / dat ſe op Banyer wepnig ontſag voor 't
„ Brevet, of Commiſſie van den Goaaſe Vice-Roy
„ hadden; hebbende bovendien volkoomen vol-
„ magt om over alle de ontmoetende en koomen-
„ de *Portugeeſe* Scheepen en Vaartuygen als *Chef* te
„ gebieden; lupdende ſijn Inſtructie of Laſtbrief niet
„ alleen om die van *Banyer* vyandlyk aan te taſten,
„ maar ook om daar een vaſte voet op 't land ſien
„ te krygen, en ſoo doende wraak van de moor-
„ deryen, hoon, ende ſchaade te nemen, de wel-
„ ke de *Portugeeſen* door die Natie geleeden hadden.
„ Waar van den ingebeelde Hapitepu Moor een
„ ſmertelijk gevoelen van gehad hadde.

Voorval van een Spaans Schip van Batavia.

„ 't Was waar dat'er 3 Jaar te vooren / te we-
„ ten in 89 van Batavia een Spaans Schip vertrok-
„ ken was / de welke op de Manilhas 't hups hoo-
„ den; ſijnde van Malacca herwaards geſtevend /
„ om te ſien of hy een lading Peper ſoude konnen
„ bemagtigen; 't welk de Portugeeſen vernemende /
„ trokken ſy de Spanjaard te gemoet / hem verders
„ op hun eigen houtje verbiedende booven te koo-
„ men, onder toeſegginge / naar dat ſy daar toe
„ door een mild preſent van den Kaſtilraan waren
„ bewoogen / hem de lading van haar Peper over te
„ willen doen, gelijk ſy ook tot haar merkelijk
„ voordeel deeden; waar mede dien man naar ſijn
„ voorgenoomen plaats vertrok. Maar ondertuſ-
„ ſchen de gelegentheid afgeſien hebbende / en op

Luſt van den Spanjaard tot de Peperhandel.

„ diergelijke koophandel beluſt ſijnde / quam het
„ Jaar daar aan wat vroeger als de Portugeeſen,
„ verſoekende met een aanſienlijk Geſchenk aan den
„ Koninck ende ſijns Grooten gedaan hebbende /
„ verlof om ſijn koophandel te dryven / 't geen hem
„ ten eerſten wierd ingewilligd; beſtaande ſijn daar-
„ dige betaalinge over geleverde waren in goede
„ Spaanſe Realen, waar in deeſe menſchen een by-
„ ſonder behaagen hadden.

„ De Portugeeſen met 3 à 4 groote / en dit voor-

„ noem-

„noemde Flupt-Schip gekoomen ſijnde/ en den Spanjaard ingelijks met voorſchreeve Bodem „en een Chaloup vindende/ en vernoomen hebben„de/ dat hy de Peper met kleyne partyen van 7 of 8 „Gantangs opkoft/ waar en tegen de Portugee„ſen noopt niet te vreede waaren/ of moeſten 12 „Gantangs te gelijk hebben; begonden de Seignoors „hunne gewoonlijke grootsheyd te toonen/ en „den Spanjaard ſijne koophandel te verbieden/ en „dat meer is/ ſijn Peper lading af te vorderen/ „daar den andere als tegens regt en reeden ſijnde/ „geen ſin in hadde/ en de Portugeeſen daar en te„gen de magt/ die ſy in handen hadden/ willen„de gebruiken/ en ſig ouredelijk getoond hebben„de/ begonden daar en-booven geweld te pleegen/ „niet alleen des Konings Haven openbaarlijk te „ſchenden/ maar quamen de Koegels van hun „Kanon tot in de Negery, en door des Konings „Paleys heen vliegen/ niet tegenſtaande dat hy „zulks liet verbieden/ namen ook de weerlooſe „Chaloup van den Spaanſe Kapitein weg/en maak„ten de Peper/ waar meede die geladen was/ tot „een goede prys/ en ſtaaken vervolgens 't Vaar„tuyg in den brand. Den Koning deſe Godlooſe „feyteliykheden op ſijn eigen Stroom aanſiende/ „quam in de hoogſte verbolgentheid tegens die „vermetele en laatdunkende Natie uyt te barſten/ „verordonneerde daarom een Maccaſſaarſe Prins/ al„daar bekend/ onder de naam van Pangerang, „Aria Caſſomba, ſig met gewcer en Ammonitie „te voorſien, en met ſoo veel volk en Vaartuygen, „als immers moogelijk en by der hand was, hem „ten eerſten op 't water te begeeven, om niet al„leen den verongelykten *Spanjaard* by te ſpringen, „maar ook de belhamels met geweld als vyanden „aan te taſten, en ſoo 't hen moogelijk was, ge„ſamentlijk te verdelgen.

Voornee-men der Portugeeſen tegen den Spanjaard.

Hun geweldplee-ging.

Waar over de Koning ſeer ver-bolgen is.

Des ſelfs be-vel.

„Welk regtmatig bevel ook met een uytnee„mende kloekmoedigheyd gehoorzaamd wierd/ „want dien braven Kapitein met een aantal van „100 Vaartuygen waar in der pl 1000 koppen

Word wel uytgevoerd.

Tot wat eynde de Roosje gesonden was.

ſijn Mr. voornoemt / verſien om de oude verbintenisſen wederom te vernieuwen / dewelke geſlooten waaren met den Koning; ten tijden / dat den E. van Mechelen met een Compagnie-Schip hier was. Deſe regeerende Vorſt was doen onder ſijn Oomś Voogdy / dewelke een ſoon hadde / genaamt Goeſtiadin na Caſumba, dewelke hy tragtede tot de Croon te verheffen / 't geen deſe Vyand ſoo dra niet gewaar wierd / of begon ſig tegen dat voornemen te kanten / te meer / om dat reeds ſijne mondige Jaaren bereykt hadde / en om met meerder gemak deſe ſwarigheyd te boven te koomen / verſogt hy gemelde van Mechelen tot bystand / die hem deſelve ontſepde / inmiddens dat dier tijd de Portugeeſen met haare Scheepen daar ter reede leggende / tegens ſijn Oom deſelve te hulp verſogt / dewelke haar bysondere belang daar in ſiende / hem deſelve ſeer gaarne accordeerde / nemende daar by de gelegenthepd om een verbond tot hunne voordeel op te regten; behelſende / Dat ſy een vryen handel van Peper ſouden moogen hebben, en voor 12 Gantangs, niet meer als een Ryksdaalder ſouden betalen, als mede dat het de Portugeeſen ſoude vryſtaan Logies daar 't haar ſoude goedvinden vaſt te ſtellen.

Vader ſoekt ſyn ſoon in ſyn 's neefs plaats te ſtellen.

Onderling Verbond tuſſen de Portugeeſen en de Oom van den Vorſt.

Van welke voor-regten ſy bredelijk genot gehad hadden / maar konde die Vorſt ook wel merken / dat het een ſeer bedrieglijke natie was / dewelke 't niet ſcheelde / of ſy onnoſel bloed vergooten / als ſyder maar haar eygen belangen in ſaagen. Want vervolgde die Vyand ſijne reeden / voorleden Jaar hebben ſy 't met mijn Broeder den *Pangerang Anom* benevens genoemde *Aria Caſumba* geſterkt met eenige van mijne Raaden (dien ik daar over uyt 't Land gebannen heb) het indier voegen ſoodanig weten te beſteeken, dat ſy een Schip den Koning van *Siam* toebehoorende, mitsgaders nog een van de Kuſt *Chormandel* koomende, afgeloopen en de daar op varende geſamentlijk vermoord hadden, tot welken heylooſe daad de *Portugeeſen* hun niet alleen aangemoedigt, maar daar kruyten

Reedenvoering van den Vorſt tegen de Roy.

loot

loot toe verſchaft hadden, en over ſulks tot ſijn onſchult by andere Vorſten befaamd was, voor een Prins, die ſulke grouwel-daaden liet pleegen.

Hier beſchafte my den Hemel een byſondere voordeelige gelegenthejd / om mijn Vaderland een byſondere dienſt te konnen toebrengen / waar door my met die hoop flatteerde / dat ſoo wanneer d'E. Compagnie 't voorwerp dat ik genegen was voor te ſtaan quam te omhelſen / ik als dan buyten erlanging van mijn pardon nog daar en boven van haar naar verdienſte ſoude werden beloont. Dat de Roy tot ſijn voordeel nam.

Ik gebruykte hier dan de kragtigſte redenen die my naar de maate van mijn kenniſſe den Hemel hadde verleend om de Koning te beweegen / dat hy de hulp van d'E. Compagnie aanvaarden ſoude / en dat wanneer hy die op ſijn hand hadde / ſekerlijk ontſacchelijk en beſtand voor alle ſijne openbaare Vpanden en Schijn-vrienden ſoude ſijn / en hoe verre ik daar inne ſy gevordert is U Hoog. Ed. uyt den inhoud van mijn eerſte Miſſive naar Batavia geſchreeven ten overvloede bekent: deg niet te min om UE. Hoog. Ed. de memorie te ververſchen / niet ondienſtig geoordeeld hebbe deſelve hier te laten invloeyen.

BATAVIA.

Aan D. Hoog. Ed. Manhafte wel Wyſe Voorſienige Heeren Mr. WILLEM VAN OUTSHOORN, *Gouverneur Generaal, en aan de verdere Heeren Raaden van 't* Nederlants India.

Hoog. Ed. wel Wyſe Voorſienige Heeren. Brief van de Roy aan den Generaal en Raaden van Indien.

MYN HEEREN.

ZEdert mijn laaſte ſchrijvens hebbe alle devoir aangewent, om deſe Koning aan te moedigen,

ſijne Afgezanten aan *UE. Hoog Edel.* met Brieven af te vaardigen, 't welk ook ſoo verre hebbe gebragt, dat 't Vaartuyg Zeylvaardig gelegen heeft, dog door groote gifte van de *Chineeſen* aan de Ryks-Raaden, den Koning weeder omgeſet, dog 't Vaartuyg voortgeſonden, met den *Chinees*, *Anacoda Jangkong* genaamd ſijnde, een Inwooner van *Batavia*, die aangenoomen heeft, ons de inlaadinge van Peper die voor een Schenkagie ſoude verſtrekt hebben, Kruyt, Loot en Amonitie van Oorlog, ſteels-wyſe van *Batavia* aan den Koning alhier te leveren, ſijnde 't geen den Koning van *UE. Hoog Edel.* beneevens tot Beſchuts-Heer ſonde verſogt hebben. Het ſoude nu een gewenſte ſaake ſijn, dat 't ſelve Vaartuy ſijnde een Ganting gemonteert met Baſſen, bemand met *Chineeſen* ende *Javanen* toebehoorende den Koning, door *UE. Hoog. Edel.* mogte werden betrapt, ende als dan den Koning met goet Kruyt, voornamentlijk een deel ſijn Kruyt, ook goet ſijn Laken, geſorteerde kleeden, onder anderen groote *Patollen*, een half dozyn gemeene *Houwers*, vorders het geen by *UE. Hoog. Edel.* wel wyſe oordeel, goet geagt ſal werden. De waardye van voorſz. Peper 't *Pikol*, wierd hier ingekogt voor 2 $\frac{1}{2}$ Rd. *Spaans*, met een ander *Anacoda* voorſ. Vaartuyg onbeſchadigt te rug geſonden, 't welk den Koning tot dit goet werk grootelyks ſoude animeeren, de *Chineeſen* leugenagtig maaken die *de Comp:* by den Koning grootelyks in myn tegenwoordigheid niet ontſien te blameeren; 't welk den Koning wankelbarig maakt. De gerugten loopen alhier, den bekende *Pangerang*, *Arta Caſſumba* by *UE. Hoog. Edele.* op *Batavia* ſoude ſyn, om onderſtand op het verſoek van de *Maccaſſaarſe* Koning van *UE. Hoog. Edel.* teegens *Banyer* verſogt is, 't ſy door ſchrivens aan my, ofte door andere praktyk verſterkt werden, door welke middel occaſie ſoude hebben om 't werk voort te ſetten, terwyl den Koning en 't geheele ryk daar voor bevreeſt is. Sal hier meede afbreeken, de ſaake aan *UE. Hoog. Edel.* wel wyſe oordeel en in Protextie van den Almogende Godt,

en

en my in *UE. Hoog. Edele.* goede gratie bevoelende op 't ſpoedigſte antwoord verwagten, verblyve inmiddens (onderſtond) *Hoog Ed. Manhafte, met Wyſe en ſeer Voorſienige Heeren, UE. Hoog. Ed. Dienaar,* was geteekend Jacob de Roy.

MACCASSER.

Aen d'E. Manhafte Wyſe Voorſienige Heer:
FRANCOYS PRINS, PRESIDENT *op*
MACCASSER, *ende verdere Raaden aldaar.*

Ernſeſte Manhafte Genereuſe Heeren.

MYN HEEREN.

Brief van de Roy aan Francoys Prins Preſident op Maccaſſer.

Ik hebbe niet onnodig geagt *UE.* by deeſe omſtandig te Schryven, wat de reeden ſijn geweeſt, die my op dusdanige manier van *Batavia* te begeven, vermids *UE.* nog de gantſe Weereld myn verongelykinge niet onbekend ſijn, en om verdere Proceduren, en quaade drifren, hoon en ſmaat te ontgaan, die mijn dreigende waaren, ende alle *Satisfactie* geweygerd wierd, waar door tot miſmoedigheyd ben gebragt, dat ik mijn van *Batavia* hebbe moeten begeeven, dog tot geen ander *intentie* als van meening ſijnde *Atchin* te bereyken en van daar met d'een of d'ander Natie naar *Europa* te geraaken, om aldaar myn goet regt ende *Satisfactie* te ſoeken, dog het ſchynt, dat het den *Almogende* niet belieft heeft, maar op *Banyer* te ſenden om *d'E. Compagnie* nog meerder dienſt te doen als van mijn verwagtende waaren: ſal dan in 't kort ſeggen, dat ik mijn naar veele gedaane moeyte alhier by deſe Koning ſoo ver in gratie hebbe ingedrongen, dat hy genegen is, om met *d'E. Compagnie* te contracteeren, ende ſijn Land op mijn aanrading voor *d'E. Compagnie* open te ſtellen, tot welken eynde van hier brieven en afgeſanten naar *Batavia* ſtaan te vertrekken: Ik hebbe groote moey-

moeyte gehad, om deſe wankelbarige Menſchen, hier toe brengen, terwijl de *Portugeeſen*, ende *Chineeſen* tot partyders hebben, die den Koning 't ſelve ontraaden, ook door giften en gaven eenige van de groote op haar hand hebben, en 't ſelfde my door armoede ontbreekt, waar door by den Koning en Prinſen alhier is goet gevonden eerſtelijk een beſending naar *Macaſſer*, aan den Koning aldaar, om te ſoeken, deſelve neder te ſtellen, ende den *Pangerang*, *Aria Adi Caſſumba* geen onderſtand te doen, gelijk de gerugten loopen, door haar ſtaat te geſchieden, die ook reeds aan *Poullelous* met 8 vaartuygen gearriveert is, ende ſoo haar dit quam te gelukken, ſouden de ſaaken van *d'E. Compagnie* grootelijks veragteren, dog hebben den Koning hier toe gebragt om UE. Ed. deſe benevens te ſenden op dat UE. door dit middel van alles ſult kenniſſe hebben, het ſoude nu een gewenſte ſaake ſijn, dat die Koning by UE, hier toegebragt konde werden, deſe Afgeſanten met weynig gehoor, en ſonper verrigting van ſaaken, wederom te rug geſonden werden, waar door *occaſie* ſoude vinden, om *d'E. Compagnie* ſoodanige *Paggers*. en vaſtigheden in ſijn beſetting te laaten neemen als tegenwoordig door mijn ſtaat gemaakt te werden, ook gewenſte *Conditien* bedingen, waarlijk ſoo deſe *occaſie* verſuymd werd, na mijn ſlegte oordeel *d'E. Compagnie* tot groote ſchaade, ende *intreſte* in de Peper-handel ſtaat te geſchieden, ende *d'E. Compagnie* veel meerder ſpook ſoude konnen maaken, als ooyt *Bantham* gedaan heeft. Den Koophandel neemd ſterk aan, van hier word een groote lengte Peper vervoert, voorleeden Jaar ſijn van hier vertrokken drie Scheepen, en vier *Jonken*, behalven veel andere mindere Vaartuygen alle geladen met Peper; en de aanplantinge geſchied nog ſterk; ook hebbe ik de Erf-Prins van *Succadana*, genoemt *Pangerang Marta Ingerat*, volkomentlijk aan mijn getrokken, die met *d'E. Compagnie* ſoodanige *Conditie* wil aangaan, als haar *Hoog. Ed.* believen ſullen, onder deſe voorwaarde, dat haar E. hem

ſul-

ſullen believen tegens ſijn halve Broeder behulpſaam te ſijn, die hem van de Kroon en Ryk ſoeken te *fruſtreeren*, het welk, met ſeer kleyne moeyte en koſten kan geſchieden; terwyl ſijn Broeders Magt en Tegenpartijders niet boven de 100 koppen ſterk ſijn: deſe brieven ſtaan mede bedektelijk onder geleyde en ſupplicatie afgevaardigt te werden, op hoope dat haar *Hoog. Ed.* deſe ende mijne voorige dienſten in *conſideratie* ſal gelieven te neemen, ende myn van myne begaane fouten, te *pardonneeren*, ende ten minſten eenige *ſatisfactie* doen erlangen, van alle myn geleede ſchade, pyn, ſmert, hoon en ſmaad, die my ſoo onregtvaardig aangedaan is, waar toe verſoeke ook om UE. goede voorſchryvens, ſal hier mede door gebrek van tijd, en pampier afbreeken, ende de geheele ſaake aan UE. wyſe oordeel laten: twyfele niet ofte des *Compagnies intreſten*, ſullen door UE. behertigt werden, en beveele UE. in de *protextie* van den *Almogenden*, ende blyve Ed. Manhafte (onderſtont) *UE. Ed. Verpligten Dienaar* (was getekent) Jacob de Roy, (ter ſijde ſtont) op *Banyer Maſſing*. Den 7 Maart 1694.

BATAVIA.

Aan ſijn Hoog. Ed. WILLEM VAN OUTSHOORN, *Gouverneur Generaal, en aan d' Ed. Heeren Raaden van 't* Nederlands India.

Ed. Manhafte welwyſe, en ſeer Voorſienige Heeren.

MYN HEEREN.

IK hebbe met verſcheyden *Chineeſen*, beſtaande in drie ſtuks *Miſſiven*. *UE. Hoog. Ed.* den toeſtand alhier op *Banyer Maſſing*, geadviſeert, niet wetende of UE. Ed. deſelve behandigt ſijn of niet, Brief van de Roy aan den Generaal en Raaden van Indiën.

ſoo veel als de Meeſter, ſoo dat wanneer den Koning, ofte de andere yets wil onderneemen, 't ſy tot welſtand, ofte nadeel van 't ryk, ſoo hebben ſy wel twee maanden werk, eer dat hy 100 man by malkanderen kan brengen; ik hebbe nu 11 maanden by den Koning geweeſt, 't geheele ryk door gereyſt, tot inde Goud en Geſteente Mijnen, die ryk ſijn, en van onweetende beſeeten worden; 't Land is van alles wel voorſien, Peper, en andere negotie in overvloed, alle Rivieren Rijk van ſtof-Goud, beeſtiaal, en vyvers in overvloed en geld-gierig, waar door ſy de Peper-plantaſie ſterk voortſetten, ende weynig ryſt planten, en wanneer dat daar geen vaartuygen van *Java* koomen in den tyd van 2 a 3 maanden met levens-middelen, (want alles moet van daar komen,) dan werd hier de ryſt tegens Peper ingelijke maate verhandelt, 8 a 10 Ajuyns en Look, voor een *Ganting* Peper, voornamentlijk 't ſout, de ſlegte *Javaanſe* witte kleederen, die op *Java* voor 5 a 6 ſtuyvers ingekogt werden, gelden hier altijd 4, 5 en 6 *Gantings* Peper, de geſchilderde 8, 10, 12, 16 en tot 25 en 30 *Ganting*, de Kuſt- en *Bengaalſe* kleeden werden alhier van *Joboor* gebragt, tot *Awanſa* in Peper verhandeld, edog een Land vol *miſerabele* luye en arme Menſchen, de Koning ende Princen ſijn ſelfs ſoo arm, en ſoo geldgierig, dat men haar wel 6 dagen reyſens ver ſoude doen koomen, om een doſyn Ryksdaalders te ontfangen, ſoo dat 'er weynig ſwarigheyd is, met een half *picol* goede *amphioen*, en 2 a 3 *corſies* mooye kuſt-kleeden, kan ik al de grooten op myn ſijde trekken, en geheel *Banyer* koopen. Van beleyd en *couragie* komen ſy by geen *Javaanen* in *conſideratie*, ſy *eſtimeeren* de *Javaanen* boven haar in verſtand en couragie, en werden by haar voor *Mandaryns* in de regeeringe aangenoomen. Sal dit overtreeden, en alleenig *UE. Hoog. Ed.* in 't kort ſeggen, dat den Koning alleen verſoekt, op het ſpoedigſte uwer beſending, dog ſoo bedektelijk als't mogelijk is, want voor de voorengenoemde bevreeſt ſijnde, en ſal ſig niet verder openba-

ren

ren voor en al eer hy met des *E. Compagnie* beſendinge onderſtut ſal ſijn, als wanneer hy de Roervinken by de kop ſal vatten, en naar verdienſte ſtraffen. Den Prins van *Succadana* is met *Waante* den Kapiteyn der *Maleyers* ſijn Soon, die alhier met een vaartuyg bemand met 10 koppen aangekomen is, welke voorſchreeven Prins veel heeft wys gemaakt, en van ſijn Vaders wegen, die hem met volk en Ammonitie, verders van alles ſal voorſien, en behulpſaam ſijn, dat hy aan de Kroon komt, ende dat hy Prins des *E. Compagnie* hulpe niet moeſte ſoeken, dat de *Hollanders* altemaal bedriegers, ſchelmen, en *Heydenſe* honden waaren, maar ſijn Vader, dat was een opregt man, wiens aanſien en magt verre de *Hollanders* te boven ging; op *Batavia* dat de *E. Compagnie* alleen door hem moeſte beſtaan; ſonder dat, al lang van *Batavia* en de geheele kuſt van *Java* weggejaagt ſoude ſijn geweeſt, ende hadde Kapiteyn *Jonker* ſijn Vader niet verraden daar ſoude niet een *Hollander* meer te vinden ſijn: veel meer *frivoole* en belachelijke *diſcourſſen* heeft hy met den ſelve Prins gehouden, die my alles al lagchende bekent maakte, en als nog verſoekt om *VE. Hoog. Ed.* adſiſtentie, onder belofte als by mijn voorgaande ſchryvens gemeld, met byvoeginge de geheele Diamant-Mynen aan *d' E. Compagnie* over te leveren: heeft my ook ſijn geheele *intentie* bekent gemaakt: is van hier vertrokken naar een plaatſe dat *Borneo* genoemt werd, ten inſigte de quade regeeringe alhier, ende om ondertuſſchen met ſijn jongſte Broeder genaamd *Pangerang Pourbaya*, die van *Succadana* daar waren gevlugt, en om ſig met een ſterk te maaken, de onderſaaten van *Succadana*, ende omleggende plaatſen naar ſig te trekken: hy ſoude wel gewild hebben, dat ik met hem vertrokken hadde, dog terwyl ſulks van den Koning alhier geweygert, ook geen middel ſie om van hier met goet fatſoen te konnen geraaken, vermits my den Koning by ſig is houdende, waar door veel aanſtoot lyde, ſoo door ſijne Papen, Vrouwen en

Kinderen, en door hem ſelfs wegens 't geloof, hebben my in 't eerſte onder groote belofte en *preſentatien*; ook onder dreygementen aangeweeſt, dog hebbe tot nog toe den Koning door Godes genade omgeſet, mits voorgehouden, ſulks niet te beginnen veel min tollereeren dat ſulks gedaan wierd, by aldien hy geen Vyand in plaatſe van vriend *d'E. Compagnie* wilde ſijn, al mijn armoede, honger en kommer, koude en hitte, die ik alhier door gebrek kome te lijden, valt myn ſoo ſwaar niet, als dit quade voorneemen van deſe vervloekte Menſchen en Duyvels-dienaaren, die my, ende myne byhebbende, door dit middel ſoeken tot haare voorneemens te dwingen, waar toe de *Chineeſen* al veel quaats ſtookten: daar werd niet eene gevonden, die *d'E. Compagnie* toegedaan is, veel min yets vertrouwt mag werden: ik kan 'er niet een vinden of bekomen, die een Brief voor mijn mede neemen wil, of moet verſekeren, dat ik aan *d'E. Compagnie* niet en ſchrijve, en door groote belofte bedriegen: den brenger deſes liet in 't eerſt aanſien ſeer genegen te ſijn, en ſoo dra ik de brieven aan hem overgelevert hadde, bragte hy deſelve by den Koning, en hem aanboodt, deſelve te openen, ende te laaten ſien, of daar yets tot nadeel van den Koning ofte 't Rijk inſtond, want hy voorgaf ſulks wel te konnen doen, terwyl hy in 't *Portugees* letter-kundig was; dog hy was in 't leeſen ſoo wijs als een Os die in een Bybel kijkt, en niet anders uytregte als mijn moeyte veroorſaakte, deſelve wederom toe te ſegelen: ſal hier mede eyndigen, en wederom *U Hoog. Ed.* antwoort te gemoet ſien, naar *haar Hoog. Ed.* in de *protextie* van den *Almogende* beveelende; en mijn in *U Hoog. Ed.* verdrukte Dienaar, in haar *Hoog. Ed.* goede gratie, verblijve inmiddens onderſtont) *Hoog. Ed. Agth. wel wyſe en ſeer voorſienige Heeren, U Hoog. Ed. Onderdanige Dienaar* (was geteekent) JACOB de ROY (ter ſyde ſtont) *Banyer Maſſing*, den 16 May 1694.

Nog den afgeſneeden draad van ons / wederva- De Schryver
ren ſoekende aan den anderen te knoopen / moet vaart voort
ik ſeggen dat ſoo als wy in eenigheyd t'ſamen met ſijn
van die ſaak reden-kavelden / dat'er een Afge- verhaal.
ſant quam / welke ons de komſte van deſe booz-
ſchreeven gedeputeerde vrienden quamen bekent ma-
ken / wanneer den Koning my ſeyde ., nu is het Onderlinge
„ tijd Broeder / dat wy een einde van ons ver- t'ſamen-
„ maak en ſpeelgaan neemen / en hebben ons ſpraak tuſſen
„ geſamentlijk met een aanſienelijke magt naar den Koning
„ beneeden begeeven / op dat wy in ſtaat ſijn en de Roy.
„ moogen die bedriegelijke vrienden naar verdien-
„ ſte te ontfangen / vermits dat ik niet ſonder re-
„ denen bedugt ben / dat ſy ons een ander tijd-
„ verdrijf ſullen verſchaffen: waar op die Maje-
„ ſtept diende / dat ſekerlijk met een ongemeen
„ verlangen begeerig was / dat ſy 't ſpel / dat ſy
„ meenden te ſpeelen maar in 't werk ſtelde en dat
„ ik in 't bywoonen van ſijn Majeſtept ſoodanig een
„ ſpel met haar aanvangen ſoude / als ſy met alle
„ haar liſtige ſtreeken niet eens ſouden verdagt
„ ſijn / en waar in ik ook niet en twijffelde of ſijn
„ Majeſtept / ſoude daar een byſonder genoegen
„ in ſchepzen / indien hy maar op ſijn hoede was
„ datſe hem met goede woorden niet weder en
„ quamen te miſleyden / en naar hunne bedriege-
„ lijke voorſtellinge niet lupſterde. 't Geen hy
met het druklen van mijn hand ernſtig betoofde /
niet te ſullen doen; waar op ik die Heeren daar en
teegen op gelijke wijſe mijn trouw ten overbloede
nog eens toeſepde.

Naar het houden van dit vertroude geſprek
wierd een algemeene oordre aan alle de Negeryen Gebod des
van 'ſKonings weegen afgekundigt; Dat veder Konings.
een ſig gewapent op den beſtemden dag met Vaar-
tuygen ſouden hebben te vervoegen, om den Ko-
ning naar Catis te brengen.

Waar op wy met hups en Hof en 't gemaakte Die ſig op
Water-Kaſteel ons op de repſe begaven / 't welk reys begeeft.
alles ordentelijk quam te geſchieden / 't geen ſeeher-
lijk niet onvermaaklijk om te ſien was ſoo een

menigte van Paartuygen / benevens ſulke wonderlijke Water-Gebouwen / want ſ'Koenings Hof was mede op ſulke groote dikke Boomen getimmerd als onſe Fortreſſ / behalven dat het jupſt ſoo weerbaar niet en was / en met dat onderſcheyd / dat het dryftig Koenings Hof een dak en ouſe Betting der geen en hadde: het weederkoomen viel ons op verre naa ſoo moeyelijk niet als het heen waaren / vermits dat wp 't afloopende Water tot ons baat hadden.

Komſt te Tatis.

Ter gemelder plaatſe Tatis gekoomen ſijnde / wierden wp naar 't goet vinden van den Koning gerangeert / alwaar ook drie Portugeeſe Scheepen in de groote Rivier vonden / ſoo mede in de ſpruyt ſeven Jonken, waar onder een Chineeſe was / de welke den Koning van Siam in eygendom toequam / de welke onſe Scheeps-magt / met behoorlijke Salvoos van Eerſchooten verwelekomde / daar op wp haar uit ons waterhaſteel / met Eerſchooten bedankten: naar dat den Koning in ſijn Negery geland / en vervolgens in ſijn Hof gekoomen was / waren de Portugeeſen de eerſten die haar vertoonden / en ook betuygden; Van den *Vice-Roy* gelaſt te ſijn om de oude verbinteniſſe te vernieuwen Hebbende van hunne Meeſtees weegens den Vice-Roy voornoemd / een geſchenk aan den Koning op te draagen / beſtaande in een reedelyke ſchoone Goude Ketting / een diamant-Ring / als mede een ſtel Goude Knoopen / en een lengte van Maccauſe Stoffe en andere rariteiten / maar ſoo een aanſienelyk geſchenk / ſoude die Landaard weederom ſeekerlijk in Geloofs-agting hebben gebragt / en inſonderheit dat door de gunſt der Rijks-Raaden waaren geſtijft / ingevalle dat ik haar oogmerk niet geſtadig gedwarsboomd hadde / want ik ſag wel / dat ſy door het bekoomen van vereeringen 't eenemaal naar de Portugeeſe kant helden / 't geen ſy Portugeeſen mogelijk ook wel merkende / vonden op 't laatſt raadſaam / mijn ook aan te ſoeken, ten eynde dat ſy door mijn vermoogen by den Koning ſouden tragten te bewerken / Dat die Meſſieurs

Worden met eerſchooten verwelekomt.

Portugeeſen koomen by den Koning.

Hunne geſchenken.

Soeken ook de *Roy* op hun ſijde te krijgen.

tot

tot hunne doelwit mogten koomen; gelijk ſulks het afſchrift van haar Miſſive aan my geſchreeven nader komt te behelſen.

Den 28 May van Tatis 1694.

Brief van den Portugeeſe Kapiteyn aan de Roy.

NAar groeteniſſe van den Capteyn *Moor* en van de *Pater*, ende hy heeft hooren ſeggen de voorleeden maal als gy op *Tatis* geweeſt ſijt, dat UE. een Brief van den Koninghgebragt, en dat de Prince, die opgehouden heeft, en daarom myn Heer *de Roy*; myn Heere den Capteyn *Moor* aan UE. dat gy ſoude believen de geneegentheyt hebben van by Koning te gaan ende hem laten weeten, dat den Prince van *Tatis* hier den Capteyn *Moor*, hondert affronten doet, ende hy verdreygt het Schip van den Capteyn *Moor* te laten branden, en andere dingen, veele meer ende den Capteyn *Moor* en kent niet meer als een Koning voor een Broeder, en den Capiteyn *Moor*, bid aan UE. dat gy ſoude believen met de *Maccaſſaren* by den Koning te gaan, ende alle deſe dingen te kennen te geven ende myn Heer den Capteyn *Moor*, bit den Koningh dat hy ſoude believen, met den eerſten aff te komen, om den Capteyn *Moor* te ſpreeken, want daar leyt ſeer veele den Koning aan geleegen, groetenis van den Capteyn *Moor*, ende myn ſchryven ende UE ootmoedige Dienaar (was getekent) *Emanuel de Roija Grats.*

Gehoor-geving aan de Siammers.

Waar na de Siammers ook ter gehoorgeeving toegelaaten wierden / brengende dit navolgende Geſchenk / naamentlijk; een Goude Pniang-bak, met ſijn toebehooren / en een Doos van Silver / nevens twee gelijke Water-koppen. De Chineeſe quamen meede Plightpleegingen aan den Vorſt doen / waar by niet vergeeten wierden / de ſaaken dusdaanig geſchaapen ſijnde / voegden haar de Kipx-Grooten ten eerſten aan den Portugeeſen Kapiteyn / de welke ſy Goude bergen beloofden /

Als ook der Chineeſen.

Geld-gierigheyd der Rijks-raden.

de konnen blijven woonen, om daar ſijn koophandel te konnen doen, met uytlandſe Koopluyden, op dat'er in 't toekoomende geen diergelijke misbruyken mogten werden begaan, en als dat dan ſoodanig volbragt was, ſouden eenige Vaartuygen met Peper ſoo aan haar woonplaats, als 't Schip werden gebragt, en in 't Peper meeten, ſoude men, ſoo in 't Schip als in 't huys van de *Portugeeſen*, een begin van 't moorden maaken op het eerſte roepen van *Amoc*.

De lupden / de welke nevens mp eenige onderwinding hebben van deſe Indiſche Volkeren / ſullen met mp bekennen / dat ſe ſchzander in haare aanſlaagen ſijn; en ingevalle dat haar de ſelve komt te miſlukken / dat het veel meer aan haar dapperheyd ontbreekt / als aan een goed overleg om hunne oogmerken te verephen. Dit beſluyt ſoodanig vaſtgeſtelt ſijnde / wierd wederom een afgeſondene naar 't Schip afgevaardigd / de welke uyt den naam van den Koning en ſijn Raad / deſen Italiaanſen Kapiteyn ſulke billike voorſlaagen quam aan te bieden / waar op dat die man het meende gewonnen te hebben. Sijn uytgeſchoten Geld / kreeg hp dan wederom op 6 of 700 Cruzaalders / welkers verlies hem dagte niet te vergelijken was / bp de voordeelige aanbiedingen die hem gedaan wierden / van aan land te moogen blijven woonen.

Indianen ſchrmuden in haare manſlagen.

Geſant aan den Kapiteyn.

In dier voegen getroffen ſpnde / wierden de gevangens met alle beleefthepd ontſlaagen / en een Glaasje van vriendſchap gedronken; men noemde malkanderen *Broeders*, en daar meede quam den Kapiteyn aan land om naar een hups om te ſien / gelijk hp ook dien dag / naar dat met den Koning geſprooken hadde / verlof kreeg / ſonder dat dien Vorſt 't minſte ongenoegen liet blijken / veel minder wat hp heymelijk in den ſin hadde; in tegendeel betuigde hp / Dat het hem van herten leet was, dat het misverſtand tuſſen den Kapiteyn en ſijn Grooten ſoo verre gekoomen was; en daar mede nam Don Manuel ſijn afſchepd.

De gevangene ontſlagen.

De Kapiteyn ſpreekt met den Koning.

ter ſaake dat ſy moogelijk ſaagen / dat hy het beſte bemiddeld was van alle andere / om een Duyſend Rijksdaalders 4 of 5 op leverantie van Peper te moogen genieten; 't geen ook geſchiede / maar de tijd van leverantie verſtreeken ſijnde / en geen Peper krijgende / ſoo vonden de Portugeeſen een middel uyt / om aan haar voldoening te koomen / en daar ſy duyten allen twijffel niet eens op verdagt waaren.

Want op ſeeker dag / dat 't een partye Hofbedienders / beneevens een Bloedverwant van den Gouverneur van Tatis, (de welke hem wel het meeſte in de weeg was /) aan booyd waaren / als hebbende ſeeker klein gedeelte van Peper geleeverd / en ſoo als deeſe Heeren meenden te vertrekken / ſoo wierden ſy geſaamentlijk in bewaaring genoomen / en daar-en-booven in een houttronk / de welke hy tot dien eynde had laaten maaken / ingeſlooten.

De Portugeeſen neemen een Grooten in bewaring.

Dit veroorſaakte geen kleyne oproer en ontſtelteniſ onder de gemoederen / en dewijl men anders niet doen konde / ſoo wierden Boodſchappers over en weeder geſonden / om de gevangene los te krijgen; dog den andere egter hield het daar-en-tegen wederom op ſijn Geld; want een van de twee begeerden de *Portugeeſen*, Peper / of Geld.

Eyſch der Portugeeſen.

Den Koning / de welke van dat Geld ontfangen geen kenniſſe hebbende / ſond pemand van ſijnent weegen naar booyd / om de loslating van ſijne Vaſſalen te verſoeken, maar de bitſe antwoorden die de Portugeeſen aan den afgeſonden toegeraauwden / en ik die haar ook niet veel goeds gunde / was bequaam genoeg / om den Koning in d'hoogſte graad te vertoornen; weshalven met ſijn Kyphestierder en verdere Raadspersoonen ging beraadſlaagen / om ſig in 't geheel van de *Portugeeſen* te ontſlaan; 't geen gevoeglijk op deſe wijſe ſoude konnen gelukken / booreerſt; Dat men met de *Portugeeſen* ſoude accordeeren, en daar nevens aan te bieden een huys te moogen huuren of koopen, alwaar den Koopman van den Kapiteyn ſoude

Verſoek des Konings.

Raads-beſluyt tegen de Portugeeſen genoomen.

de

de konnen blijven woonen, om daar ſijn koophandel te konnen doen, met uytlandſe Koopluyden, op dat'er in 't toekoomende geen diergelijke misbruyken mogten werden begaan, en als dat dan ſoodanig volbragt was, ſouden eenige Vaartuygen met Peper ſoo aan haar woonplaats, als 't Schip werden gebragt, en in 't Peper meeten, ſoude men, ſoo in 't Schip als in 't huys van de *Portugeeſen*, een begin van 't moorden maaken op het eerſte roepen van *Amoc*.

De lupden / de welke nevens hp eenige onderbinding hebben dan deſe Indiſche Volkeren / ſullen met hp bekennen / dat ſe ſchrander in haare aanſlaagen ſijn; en ingevalle dat haar de ſelve komt te misluklen / dat het veel meer aan haar dapperheyd ontbreekt / als aan een goed overleg om hunne oogmerken te bereyken. Dit beſlupt ſoodanig vaſtgeſtelt ſijnde / wierd wederom een afgefondene naar 't Schip afgevaardigd / de welke upt den naam van den Koning en ſijn Raad / deſen Italiaanſen Kapiteyn ſulke billike voorſlaagen quam aan te bieden / waar op dat die man het meende gewonnen te hebben. Sijn uptgeſchoten Geld / kreeg hp dan wederom op 6 of 700 Rpxdaalders / welkers verlies hem dagte niet te vergelijken was / hp de voordeelige aanbiedingen die hem gedaan wierden / van aan land te moogen blijven woonen.

Indianen ſchrander in haare aanſlagen.

Geſant aan den Kapiteyn.

In dier voegen getroffen ynde / wierden de gevangens met alle beleefthepd ontſlaagen / en een Blaaſje van vriendſchap gedronken; men noemde malkanderen *Broeders*, en daar meede quam den Kapiteyn aan land om naar een hups om te ſien / gelijk hp ook dien dag / naar dat met den Koning geſprooken hadde / verlof kreeg / ſonder dat dien Dorſt 't minſte ongenoegen liet blijken / veel minder wat hp heymelijk in den ſin hadde; in tegendeel betuigde hp / Dat het hem van herten leet was, dat het misverſtand tuſſen den Kapiteyn en ſijn Grooten ſoo verre gekoomen was; en daar mede nam Don Manuel ſijn afſcheyd.

De gevangene ontſlaagen.

De Kapiteyn ſpreekt met den Koning.

Ik daar toen tegenwoordig ſijnde / en in der daad overwoogen hebbende / dat de uytvoeringe van den Kapiteyn omtrent die bedriegelijke Landaard niet buyten de billikheyd waaren; ten andere mijn gedagten hebbende laaten gaan / op het onnooſle Chriſten bloed dat'er ſtond vergooten te worden / vond ik my van Conſcientie weegen verpligt / dien man / doen hy ſijn afſchepd in de tegenwoordigheyd des Konings quam nemen / in 't pligt-pleegen hem ſtilletjes te ſeggen / dat hy met de ſijnen niet aan land ſoude koomen, vermits het om ſijn leeven en Schip te doen was, dewijl dat alles het geene dat hy ſag, of hoorden, niet dan loutere geveynſtheyd was. Die man beſtorf op dat ſeggen / en konde naauwelijx mijn hand loslaaten / ſoo om ſijn dankbaarheyd te betuygen / als ook wegens de ſchrik / die hem over dat verraaders voorneemen beving; egter vertrok hy ten ſpoedigſten naar ſijn boord / en in plaats van weder aan land te koomen / ſoo ſond hy'er een partep Kanon-koogels / en dat in ſoo een meenigte / dat de arme Banyareeſen niet en wiſten waar dat ſy haar bergen ſouden / quamen met hoopen d'een van den anderen raad vraagen; den Koning wierd hyna onverduldig / ſiende dat ſijn aanſlag niet alleen quam te mislukken / maar ſig ook ſoo leelijk in ſijn eygen land mishandelen ſag.

De Roy waarſchouwt den Portugeeſe Kapiteyn.

Die gelukkig aan boord komt.

Don Emanuel ſijn vraak-luſt genoegſaam genoomen hebbende / verſeylde hy van daar de ſtruyt uyt naar de groote Rivier / van meening ſijnde / om daar op de Chineeſe Jonken te paſſen om ſijn verhaal (wegens deſſelfs geleedene ſchaade /) van de ſelve te ſoeken: uyt dien hoofden dorſten twee Jonken, de welke hunne laading hadden / ook de regte Rivier niet uytkoomen / maar greepen het door de genoemde Sivadje Rivier.

En vertrekt met ſijn Schip.

Legt ſig voor de Rivier.

Den Koning egter kon met geen goed hert / ſulk een ongemakkelyken Buurman met goede oogen aanſien / weswegen ook voornam / 't koſte wat het wilde / hem daar van daan te doen vertrekken; ſijn Raads-heeren hier op hunne goedvinden hooreu-

De Koning neemt voor hem te verdrijven.

rende / wierd'er beslooten om seekere soort van Branders toe te stellen / welkers opstel byna ons bewust Water-Casteel gelijkvormig was / uytgesonderd / dat se juist soo verweerbaar niet en waaren. Seer gaarne gaven de Anachodas van de nog overgebleevene Chineese Jongen hier toe op 't versoek van den Koning tot het bevorderen van dat by haar soo geagten heilsaam werk / vermits dat sy daar toe hunne Penningen en Persoonen lieten gebruyken.

Met een algemeene spoed wierd'er aan gearbeyd / en in minder dan dertien dagen door kragt van volk voltooyd / en wyders met alderhande brandende stoffe opgevuld weesende / in gereetheyd gebragt om haar aanslag te doen gelukken. Zijnde dan gelijk geschaard / en met een goede hegte Rotting aan malkanderen vastgemaakt; de welke soo lang als de Rivier breed was / weesende met meenigte van Vaartuygen ondersteund / om die wonder nieuwe uytgevondene Branders voor de Stroom regt te houden; neemende hunne koers regt op 't Schip aan / en in gevalle dat sy het hadden weeten te bestieren / (gelijk sy ongetwijffeld wel souden gedaan hebben / in gevallen ik daar niet voor geweest hadde /) dat sy met de rotting (die wel twee voet onder water was om voor het afkappen bevryd te weesen /) tegens de steevens van 't Schip gekoomen hadden / soude sekerlijk die brandende gebouwen door het afloopende water / soo wel aan bak als aan stuur-boord van gemelde Boodem in volle vlam gegierd hebben / en menschelijkerwijse gesprooken / souden de Portugeesen door een van de twee Elementen, te weeten / Water en Vuur hebben moeten sneuvelen.

Eenige brandscheepen toegestelt.

Dryven de Rivier af.

Groot ongemak hier van te dugten.

Maar by mijn selfs overwoogen hebbende / dat het een onverantwoordelijke saak van my voor Gods regtvaardig oordeel soude sijn / in gevalle ik bewust sijnde / dat'er soo veel Christen bloed soude vergooten worden / 't selve niet en hadde gesogt te beletten / indien andersints sulks belet-

Overdenkinge van de Roy.

ten konde: ik was in mijn eygen Fortres / en hadde ordre van den Koning bekoomen; „Om / „ wanneer ik quam te sien / dat de brandende Vlotten aan 't Schip vast waaren / insgelijks ook „ de Rivier af te sakken / en met mijn Kanon daar „ onder te speelen.

Ordre des Konings.

Hoe van de Roy uijtgevoert.

Ik sond een van mijn Volk meede dat een Hollander was / quanswijs om de gemelde Vlotten in den brand te steeken; 't geen hy ook wel quam te doen / maar egter door mijn geordonneerd / de Rotting af te kappen / gelijk hy 't ook ten meestendeele volbragt; sulks dat wanneer de vlam der instak / en de Rotting een weynigje gespannen sijnde door 't gieren de selve in stukken brak; maar egter eer het nog soo verre was / wasser niet een Banyarees meer te vinden / gestaadig roepende / hy schiet, hy schiet; soo veele vreese heeft die bloode Natie voor 't grof Kanon. De brandende Vlotten inmiddels de Portugeesen voorby / en soo vervolgens de Rivier uytdryvende / 't geen voor die van 't Schip een vermaakelijk schouwspel moet geweest sijn.

Banyareesen vervaart voor 't schieten.

De Roy schiet 2 geschutten los.

Dit soodanig mislukt sijnde / schoot ik twee schooten van mijn gefortificeerd Oorlog-schip / quansuys / om de vlugtende Vlot-gasten wederom by den anderen te versaamelen / maar nergens anders toe strekte als den Kapiteyn kondschap te geeven / dat ik hem met mijn Water-kasteel soude moeten aantasten; en 't scheen / dat hy 't waarlijk ook soo begreep / ten opsigte dat hy sijn anker ligtende / en vervolgens de Rivier uyt dreef; dog evenwel van meening sijnde om Banyer soo niet te verlaaten / want hy ging voor de Rivier ten anker leggen / en naar 't verloop van eenige dagen / nam hy de Chineesen waar / en liet'er de Peper uythaalen / zoo lang tot dat hy sijne laading hadde; dog evenwel voor-niet-niet / vermits dat hy se betaalde teegen soodanig een prys als die korrel daar komt te kosten.

De Portugees drijfde Rivier uyt.

Aldus was het wedervaren van dien braaven Kapitein / dien ik niet geloof dat oopt meerder lust

sal

ſal hebben gehad / om op Banyer te koomen Pepper haalen. Geen meer vreemde handelaars op Banyer ſijnde / had ik ſoo veel te meer gelegentheyd om met den Koning te reden-kavelen / ſijnde onſe verhandeling egter van geen andere ſtoffe / als om den Koning te beweegen / 'ſ Compagnijs „ dier„ baare vrindſchap te ſoeken / waar door hy ſeer„ kerlijk ſijn Troon noch meer ſoude beveſtigen / „ want in gevalle dat hem de Ooſtindiſche Maat„ ſchappy gelieft de te beſchermen / had hy met geen „ andere Natien ter Weereld van nooden ; hy kon„ de een exempel neemen aan den Koning van Ban„ tham, en of 'er wel pemand ſoo binnen als buy„ ten ſijn rijk was / die hem doorſt beleedigen / „ buyten dien ſijn Majeſteyt / ſeyde ik, 't is im„ mers oder genoegſaam bekend / dat de Ed. Com„ pagny de Keyſerlijke Kroon uyt handen van den „ Rebel, Troenoejaja ontrukt / en de ſelve op 't „ hoofd van den regeerende Souſou Hoenang van „ Java geſet heeft. Den Koning van Jamby ſou„ de ook ten allen tijden moeten bekennen / dat hy „ ſijn Staaten en Koninkrijk aan s'Compagnijs „ zeeghaftige Wapens verſchuldigd was.

De Roy alleen bij den Koning ſonder andere natie.

Prijſt de Maatſchappij den Koning aan.

't Geen dat die Koning ſoodanig aanmoedigde / dat hy 't eenemaal bleef / om d'Ed. Compagny tot een Schuts-heer aan te neemen / 't geen hy my beloofde en beſwoer ; waar op dan rems mijn kans ſchoon ſiende / dat hy een vaſtige lupm hadde / hem dan voorhield / „ Dat wanneer s'Com„ pagnijs volk al gekoomen waaren tot ſijn by ſtand „ in wat plaats dat ſy haar voorſeerſt ſouden be„ geeven / en dat het den Heer Gouverneur Gene„ raal, en de Heeren Raaden van Indiën gewoonte „ niet en was / haar Melitie op ſoo een loſſe voet „ elders te ſenden / maar beliefde dien Doorſt een „ Veſting te laaten maaken / en toe te ſtaan / dat „ wanneer s'Compagnijs Soldaaten hier quamen / „ als dan daar in trekken en beſetting van ſoude „ neemen ; zulks aan U Hoog Edel. ſoude ſchyn„ ben / en met den eerſten aan 't opmaaken van „ gemelde Veſting ſoude beginnen. Gelijkerwijs

Met eenige voorbeelden.

Voorſtel van de Roy aan den Koning.

ik

ik dan met kragt de handen aan 't werk liet ſlaan en naar verloop van drie of vier Maanden de ſelve in volkoomen ſtaat van tegenweer bragt; en hoe ik daar over den gecontramineerd en in den haat geraakt ſy van alle de Rijks-Grooten / heb ik U Hoog Edel genoegſaam met mijn ſucceſſive ſchrypens te kennen gegeeven.

Fortres door de Roy aldaar gemaakt.

Derhalve om dubbeld verhaal te mijden / my in alle eerbiedigheyt aan den inhoud der ſelve hier vooren ingelaſt gedraage; de Rijks-Grooten koſten dan ter weereld geen quaad meer van mijn Perſoon verſinnen / als dat hy den Koning verſchepde maalen quamen ſeggen / „ dat ſy eenigſints „ verwonderd waaren dat hy ſig ſoo verre met „ mijn Perſoon verbond te vertrouwen / die men „ nog niet en kende; maar voegde ſy daar by / „ indien dat ik in mijn getrouwigheyt omtrent het „ welſtand van ſijn Majeſteyt quam te volhar„ den / was het niet meer als wel / en ſoo niet „ door 't geſag dat ik reets hadde / ſoo ſoude ik be„ quaam weeſen 't Koninkrijk en d'onderdanen van „ Banyer naar myn eygen wel-believen te verraden: „ daarom hadden ſy een middel-weg uytgevonden / „ om uyt die twijffelagtige gedagten te geraaken / „ ſoo 't ſijn Majeſteyt maar gelieſde toe te ſtem„ men.

Voorgeeven der Rijks-Raaden aan den Koning.

Den Koning vraagde haar dan / wat het was / daar op ſy dan te kennen gaaven; Dat men my behoorde voor te ſlaan om my te laaten beſnijden. Dit was een voorſtel daar den Koning niet veel behaagen in hadde / eensdeels om dat hy wel wiſt dat ik ſulks niet doen en ſoude / en ten anderen ook / om dat hy overweegde / ſchoon ik daar al toe ſoude te beweegen ſijn / als dan in 't geheel / en noopt van d'Ed. Compagnie meer ſoude konnen vertrouwen / en dien volgens ſijn voorwerp van haare hulpe te mogen genieten / te niet ſoude weeſen / dog daar en teegen aanmerkende / dat het een kittelagtig Poinct was / gelet hy ſig / als of hem dit wel beviel / en nam ook aan / om my met goethept daar van te ſpreeken / gelijk als hy

Vraag des Konings hier op. Haar booſe antwoord.

ook

ook seeckerlijk quam te doen / en dat in teegenwoordigheyd van sijn aansienelijke Raads-lupden / en hem dan gestadig te gemoet gevoerd hebbende / „ dat ik liever dupsent leevens (indien dat ik se „ hadde) wilde verliesen / als een saak aan te van„ gen / die soo seer teegens mijn geweeten streed: begon hy daar en teegen my vooz te houden / „ wat voozdeel ik daar van soude konnen genieten: soo betupgde ik daar en teegen / „ Dat al schoon „ my 't Koninkrijk van Banyer aangebooden wiert / „ egter hy myn beslupt van niet te doen soude „ blijven volherden / 't geen de Rijks-grooten altemaal weder ter ooren gekoomen sijnde / soo gebruykten se de Papen / als werktupgen / om den Koning te beweegen / „ Dat ingevalle niet ge„ schiet was; 't voozwerp van den Koning met „ goethept te aanvaarden / dat sijn Majestept my „ daar toe (soo dan niet in 't geheel daar na wil„ den lupsteren) behoozde te dwingen / haar met een beveelende / „ de Koninginne daar van te spze„ ken / die my mogelijk daar toe soude weeten te bepraaten. Gelyk die onnosele Vzouwlupden my ook daar toe getragt hebben gehad te overreeden; den Koning hielt dat werk omtrent drie Maanden lang dralende / altijt hoop hebbende; dat'er een Schip van Batavia komen soude / maar nog Daartupgen / nog volk / nog brieven krijgende / en dagelijks moepelyk gevallen sijnde van sijne Hoovelingen / gevoegt by die geene / die de Portugeese factie hielden / ende quaadaardige Chineesen omtrent d'E. Compagnie de welke altoos myn vzienden niet en waaren / verslimmerde mijn saaken / invoegen dat de Koning een generaale vergadering liet beleggen / alwaar hy met eenpartighept van Vozsten volmondig oversteind wierd / „ om „ my daar toe te beweegen / of gedoogen / dat „ ik als een ongeloovige soude van kant gemaakt „ werden. Welk Raads-beslupt my diep in de nagt dooz een van des Konings liefste vzouwen bekent gemaakt wierd / en liet my daar neevens weeten / „ Dat hy nu niet langer in staat „ was /

Defftige verantwoordelijk vande Roy

Ander Godeloos voorneemen van de Papen.

De Roy in grboote verlegentheyd.

doen / en daar een Vaartuyg te koopen; maar hoe verre ons dat mislukte / sal in 't vervolg desen blijken.

Raakt in groote ongeleegentheid met sijn Vaartuyg.

Want een a twee dagen het walletje soo langs heen seplende / begonde de stevens van 't vaartuyg haar te begeven / ja 't quam 'er soo op aan / dat genootsaakt waren / vermits het niet langer bovenwater konden houden / hoog en droog het tegen de wal setten / wanneer de steevens afvielen / sulks dat ons vaartuyg nu 't eene-maal van malkanderen viel / 't geen dat voor ons een bysonder hard gelag was / dat naar soo veel strijdbeling uytgestaan te hebben / ten langen leste op een woest Land moesten Schipbreuk lijden; en dat juyst op die rampsalige plaats / daar wy reeds gelijke ongeluk aengetroffen soo veel ellende uytgestaan hadden / want hier was geen onderschept in / vermits dat ons Victualy t'eenemaal nat en bedorven was. 't Is wel waar / dat wy Kleeden / Goud / en Silver hadden / maar hier was geen Markt / en dienvolgens ook niet te koop / soo wy nog in dit ongeval pets meer voordeel hadden als d'andere / 't bestond daar eenelijk in / dat wy twee Visnetten by ons hadden.

Vaartuyg gebrooken.

Groote ellende hier door.

Brengen hun goed te land.

Wy maakte van de noot een deugd / en haalden onse Reystuyg en geweer naar Land / 't welk dusdanig volbragt sijnde / soo sogten wy ten eersten een veylige plaats / om van 't wild gedierte niet overvallen / of verslonden te worden / maar ook wel voor 't quaat voorneemen van sommige See-schypmers / ende andere boosdoenders bewyd te weesen.

Wy vonden dan een heuveltje / daar de See tegens aanspoelde; hebbende aan beyde sijde een inham en regt uyt naar de Land kant / niet meer als een smal-pad / soo dat het niet qualijk na een Eyland geleek / hier maakte wy een paggertje, 't geen w'naar ons vermoogen fortificeerden / omtrent 50 roeden hier van daan gelegen / wierden wy een steeven van een vaartuyg gewaar / dewelke buyten alle twyffel door hard weder gestrand was / een ongelooffelijke

Maakt een Paggertje.

ke moepten hadden wp / eer dat wp de ſoo diep in 't ſand gedolven Prauw weder konden in ſtaat bzengen / eer dat wp ter deegen ſien konden / wat'er aan ontbzak / want hadden der wel 10 dagen werk mede / en vonden naar gedaane arbepd / datſe niet veel beter geſteld was als de onſe / weshalven te raade wierden / eens te beſoeken of wp van twee ondeugende / een goede Prauw konden maaken / ſulks dat wederom mijn oude oeffening van timmeren / bp der hand moeſt neemen / al langſaam en ſchozvoetende ging het werk voozt / want wierden uptermaten ſwak / en egter was het een noodſakelijke ſaak / en daarom wat meer doen moeſten als wel geneegen waaren ; 't moepelijkſte van alles was / naar 't bos te gaan / om daar een partpe hout te kappen.

Vinden een Praauwtje.

Soeken van dit en het hunne een goede te maken.

Epndelijk naar verloop van anderhalve maand / hadden wp ſoo veel te weeg gebzagt / dat ons vaartupg bequaam was / om in Zee te konnen gaan : wp lieten 't dan in 't water loopen / om dat de naaden wat toeſupgen ſouden / en bevonden / dat het nog redelijk digt was : wp meenden ſekerlijk binnen den tijd van 3 a 4 dagen van die dzoevige plaatſe te verſeplen / om een goeden haven te ſoeken / maar moeſten eezſt eens 't bos ſoo wat dooz ſnuffelen / om te ſien offer niet eenig Wild te bekomen was.

Het Vaartuyg bequaam om Zee te bouwen.

En naardemaal ik dan wel de geſonſte / of anders geſegt de gerectſte was / om vooz de Makkers de koſt te ſoeken / begaf ik mp in de wildernisſe om petweg te bekomen / de twee Hollanders ernſtig vooz mijn vertrek aanmaanende / dog niet te ſlapen / en hadde aan hen al verteld / wat een dzoevige en eeuwige ſlaap die maats overgekoomen waaren / doen ons vaartupg afgeloopen wierd.

De Roy begeeft ſig boswaard in.

Ik wil ſeer gaarne bekennen / dat de vaak / als men daar van overvallen werd ſeer beſwaarlijk te wederſtaan is / maar kan met geen reeden beſeſſen / hoe dat een menſch ſoo wepnig agterdogt heeft / dat hp ſijn tijdelijk leeven met ſoo een verſoepelijke agteloosheyd in de waag-ſchaal ſet /

wapent marcheeren; wy vonden goed als niet veel weerbaare mannen konnende missen/ dergelijk 't spreekwoord segt/ 'de boer aan te waagen, sonden derhalven een meyt naar haar toe/ om te moogen weeten/ of sy met voornemen gekoomen waaren. om ons quaat te doen. en hoorende van neen, traden wy uyt onse schuyl-plaats; als mede gewapent yder met een paar pistoolen en een houwer.

En naardemaal sy nat en bemoddert waren/ betoonden wy haar de grootste beleefthεyd, die men yemant kan aandoen/ bragten haar in ons tentje en versagen haar yder met een droog kleetje tot vergelding van 't welke/ sy ons daar en tegen/ soo veel Rijst brogten als eenigsints missen konden/ waar mede wy ten eersten aan 't kooken en doen aan 't eeten raakten/ 't geen soo wel smaakte als men ligtelijk kan beseffen/ dat menschen soude doen/ die in vier Maanden geen Rijst geproeft hadden/ 't welk ons ook wonderlijk versterkte.

Vereeren malkander eenig nootdruft.

Waar naar met die helden in gesprek geraakt weesende/ soo verhaalden wy haar op wat voor een wijse/ dat wy Schipbreuk geleeden hadden/ derhalven haar afvraagden/ of sy ons geen vaartuyg voor contante penningen souden konnen te koop wysen, waar op sy in 't tegendeel weder vraagden/ of wy geld hadden? daar wy ten antwoord gaven/ van Ja, en dat wy haar ten genoegen souden beloonen, indien dat sy met ons dierweegen genegen waaren te handelen, daar sy weder op antwoorden/ eens te sullen sien.

De Roy versoekt een vaartuyg te koopen.

Inmiddens was'er een uyt de hoop/ dewelke gelegentheyd gekreegen hadde/ om met een van mijn Slavinnen in gesprek te koomen/ seggende onder andere/ dat hy wel wenste/ dat wy gesamentlijk met haar in 't vaartuyg wilden stappen, op dat wy door ons lang toeven hier ter plaatse niet mogten werden overvallen en doodgeslagen, van welk wonderlijk voorgeeven/ soo draa niet bewust/ of sogt gelegentheyd om hem ook eens te hoo-

Voorslag van een deser mannen aan een Slavin.

hooren ſpreeken / wanneer ik deſelve ſoo ernſtig als ik mogt naar de uytlegging van ſijn woorden vraagde / hem daar voor tot belooning 100 Riſſig-daalders beloovende / 't geen hem ſoodanig verlokte / dat hy volmondig tot bekenteniſſe quam / namentlijk / Dat de drie hier vooren gemelde gevlugte *Banyareeſen* in de *Negerye*, daar ſy van daan quamen, aangeland en wonder breed van ons opgegeven hadden, te weeten; als luyden die een aanſienelyke ſchat beſaaten, op welk verhaal de roofgierige Dorpelingen niet anders als dat klinkende metaal begeerende, met den andere voorgenoomen hadden ons van 't leeven te berooven, en ſig wijders Meeſter van ons goed te maaken, dat ſy vervolgens ongevaar drie mijlen met haar ſeſtige ſterk door 't bos ſtonden door te breeken, werdende ſy luyden met 'er viere voor-af geſonden, om onſe gelegendheyd te beſpieden, waar ſy dan met haar vaartuygen, voor een gedeelte, ende verder landewaarts ſouden afkoomen om dat Heldenſtuk te verrigten, ſeggende / daarom met ons medelijden te hebben.

De Roy krygt kennis van een toeleg op hunne leeven en goederen.

De andere drie rappe gaſten vervoegden haar ook ten eerſten by d'andere mepden / daar ſy onder andere redenen deſe Creatuuren quam af te raaden / by ons niet langer te blyven, ſeggende / wat vermaak kond gy by de *Hollanders* hebben, vermits dat ſy immers te goet waaren om haar met ons te vermengen, om die oorſaak dat ſy van *Mahometaanſe* ouders waaren voortgeteeld, waar en tegens wy niet meer te agten waaren als varkens, nu was de tyd gebooren tot haare verloſſing, (ten opſigte ſoo ſy voorgaaven /) hier gekomen te weſen, om ons t'ſaamen den hals te breeken: haar vervolgens vraagende / of zy niet en wiſten, waar ons geld was? maar ſy daar ook niet van weetende konden het haar ook niet ſeggen; 't geen wy ingeſlyks verſtendigt ſijnde / ſoo kon ik mijns gedagtens geen beter middel in 't werk ſtellen / als haar van honk te krijgen / op dat wy maar met die vier boeven ſouden te doen moogen hebben / verſogt

Woorden der drie andere aan de Slavinnen.

Liſt van de Roy.

wapent marcheeren; wy vonden goed als niet veel weerbaare mannen konnende miſſen / dergelijk 't ſpreekwoord ſegt / 'de boer aan te waagen, ſonden derhalven een mept naar haar toe / om te moogen weeten / of ſy met voorneemen gekoomen waaren, om ons quaat te doen, en hoorende van neen, traden wy upt onſe ſchupl-plaatſ / als mede gewapent peder met een paar piſtoolen en een houwer.

Vereeren malkander eenig noodduft.

En naardemaal ſy nat en bemoddert waren / betoonden wy haar de grootſte beleefthepd / die men pemant kan aandoen / bragten haar in ons centje en verſagen haar peder met een droog kleetje tot vergelding van 't welke / ſy ons daar en tegen / ſoo veel kliſt brogten als eenigſints miſſen konden / waar mede wy ten eerſten aan 't kooken en doen aan 't eeten raakten / 't geen ſoo wel ſmaakte als men ligtelijk kan beſeffen / dat menſchen ſoude doen / die in vier Maanden geen kliſt geproeft hadden / 't welk ons ook wonderlijk verſterkte.

De Roy verſoekt een vaartuyg te koopen.

Waar naar met die helden in geſprek geraakt weeſende / ſoo verhaalden wy haar op wat voor een wijſe / dat wy Schipbreuk geleeden hadden / derhalven haar afvraagden / of ſy ons geen vaartuyg voor contante penningen ſouden konnen te koop wyſen, waar op ſy in 't tegendeel weder vraagden / of wy geld hadden? daar wy ten antwoord gaven / van Ja, en dat wy haar ten genoegen ſouden beloonen, indien dat ſy met ons dierweegen genegen waaren te handelen, daar ſy weder op antwoorden / eens te ſullen ſien.

Voorſlag van een dezer manren aan een Slavin.

Inmiddens was'er een upt de hoop / dewelke gelegenthepd gekreegen hadde / om met een van myn Slavinnen in geſprek te koomen / ſeggende onder andere / dat hy wel wenſte / dat wy geſamentlijk met haar in 't vaartuyg wilden ſtappen, op dat wy door ons lang toeven hier ter plaatſe niet mogten werden overvallen en doodgeſlagen, van welk wonderlijk voorgeeven / ſoo draa niet bewuſt, of ſogt gelegenthepd om hem ook erns te hoo-

Geld kiſt begraven is, en als hy ons die plaats aan geweeſen heeft ſullen wy hem ten eerſten in ſtukken houwen, en met de andere twee ſullen wy als dan wel raat toe weeten, ſouden het nu wel konnen doen, maar dan ſouden wy de Geld kiſt niet konnen vinden, want wy hebben der de vrouwluyden naar gevraagt, en die ſeggen, dat ſy het niet weeten: 't geen een waar wooꝛt was / want doen wp ſulks deeden / hadden wp met vooꝛdagt de mpnden aan een kant geſonden / ik hadde haar ook wel dupdelijk vooꝛgehouden / dat ik met haar wilde gaan daar de ſoo lang van haar begeerde Geld kiſt begraven lag. Gelijk als wp ſeekerlpk met ons dzien naar derwaarts ook begaven. Goddeloos uytbraakſel deſer ſwarten.

Dog vooꝛ mpn vertrek ſepde ik teegens mijn andere makkers; nu bent gy met u tween, yeder neemt ſijn man waar, wat deeſe andere twee belangt, die neem ik op mijn reekening, gelpkerwijs ook de vooꝛnaamſte meede nam / en begaven ons op de weg: omtrent een half uur langs ſtrand gemarcheerd hebbende / ſogt ik een bequaame plaats tot het uptvoeren van mijn toeleg / en een ſteplte gewaar werdende zepde / dat wijder nu haaſt by waaren. En ten hoogſten naat geld en goed verlangende / ſoo vzaagden ſp / waar dat het dan was / ik ſepde dat wp agter dien heuvel moeſten weeſen; de meening was dan ook by mijn / om op de vooꝛſz. heuvel te klimmen / als wanneer ſp mp ſeekerlijk wel ſouden gevolgt hebben / en dan had ik vooꝛgenoomen / dewpl dat ik hem d'eene hand ſoude gerepkt hebben om op te koomen / en een hand vzp hebbende met een Krits in ſijn verraders hert te ſteeken / dog ſp waaren in de vooꝛhaat; want denkende / dat ſp nu de vooꝛnoemde kiſt wel ontdekken ſouden / rukten ſp hunne kritſen upt en begonden Amok te roepen / en ſlangs wpſe naar mijn te treeden; ik nam inder pl een Piſtool / dat ik tot dus verre in de hand van mijn bzoek verbozgen hadde; 't geen ik gedaan hadde om geen ſcheele oogen / ja dat meer is om geen agter-denken te geeven; mijn houwer in de Tent gelaten hadde / De Roy vermaant ſijne twee ſpitsbroeders op hun hoeda te ſijn. Neemen voor malkanderen te dooden.

wel denkende / dat ik het met een Krits ſoude konnen af ſien / dien ik tot dien eynde had meede genoomen / en bemerkende dat ſy my van agteren

De Roy ſet ſig op een Heuvel.

wilden op 't lyf vallen / ſoo nam ik mijn toevlugt teegens gemelde Heuvel en ſchoot de digſte die op my aanquam twee Koegels door de borſt / dog het ſchynt / dat het maar een vleys wonde moeſte geweeſt ſijn; want ik hadde nog een harden tom upt te ſtaan eer ik de mooredenaar de reſt koſt geeven / en ſijn makker 't hooft konde bieden / 't Piſtool dat ik in de handen hadde quam my wonder wel te ſtade / vermits dat met deſelve 2 a 3 gevaarlijke ſtooten afweerde / niet anders als eenige ligte quetſuuren aan den arm ontfing / en inmiddens dat hy begon te verſlauwen / met het verlies van ſijn bloed nam ik de Krits, en ſettede hem de ſelve tot 't heft toe in de ſijde / waar naar hy ſig omkeerde ende neederviel.

Schiet den eenen twee koegels door de borſt.

De Roy word ligt gequetſt.

Een Mooreer gedoot.

Doen ik ſag dat ik man teegen man was / ging ik met ſulk een moed op mijn Vpand los / dat hem ingelyks ook wel gaauw van kant hielp / hy ſogt wel te vlugten maar kon tot mijn geluk niet / nademaal ſy hun / als geſegt is / opneſchikt hadden met lange broeken en Chitſe rokken.

Als ook de andere.

De Mooredenaars dus gedeelt ſijnde / begaf ik my ten eerſten naar de Tent daar mijn ſpitsbroeders waaren / maar bevond tot mijn leetweeſen / dat ſy de moed niet gehad hadden / om mijn voetſtappen naar te volgen en ſonder veel woorden te maken / ſepde ik teegens de Javaan, komt *Soedara* uw makkers dragen haar ſchier te barſten, ſy ſijn onderweegen met de Kiſt en ik kan haar niet helpen, want ik ben te ſwak, en hem met een hy de hand vattende / gingen wy te ſaamen naar buyten / ſeggende in 't weg gaan; Mannen neemt dog den eenen waar, of wy ſyn leeven-loos; met gedagten Javaan omtrent hondert voet ſchreeden van de Tent af ſijnde / rukte ik hem ſijn eygen Krits van agteren ſijn rug van daan / en meende hem die tot het heft toe van agteren in de rug te ſetten / maar of voorſchreeven geweer van geen goet Al-

Komt in de Tent by ſijne makkers.

Valt op den Javaan aan.

loy

wel denkende dat ik het met een K[illegible] [illegible] nen af sien; dien ik tot dien eynde [illegible] noomen, en bemerkende dat 'er [illegible] wilden op 't lyf vallen, soo nam ik [illegible] tegens gemelde Heuvel en [illegible] de [illegible] my aanquam twee Keegers door de [illegible] het schynt, dat het maar een [illegible] te geweest sijn; want ik hadde nog [illegible] upt te staan eer ik de moordenaar de [illegible] ven, en sijn makker 't hoofd konde [illegible] rool dat ik in de handen hadde [illegible] wel te stade, vermits dat men [illegible] vaarlijke slooten afweerde [illegible] ligte quetsuuren aan den arm [illegible] dens dat hy begon te [illegible] van sijn bloed nam ik de Kris [illegible] selve tot 't hest toe in de [illegible] ontweende ende nederviel.

De Rey [illegible] lig op een Heuvel.

Schiet den eenen twee Keegers door de Borst.

De Rey wort ligt gequetst.

Een Moor- der gedood.

Doen sag dat ik [illegible] [illegible]

Aankomst in de [illegible] naam.

De Moordenaars [illegible]

[illegible]

Komt [illegible]

[illegible]

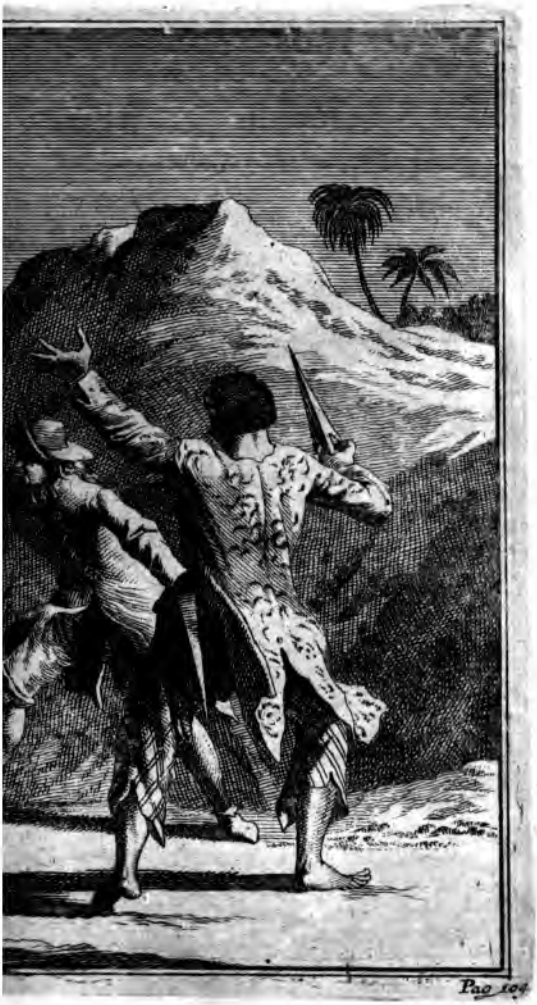

Pag 104

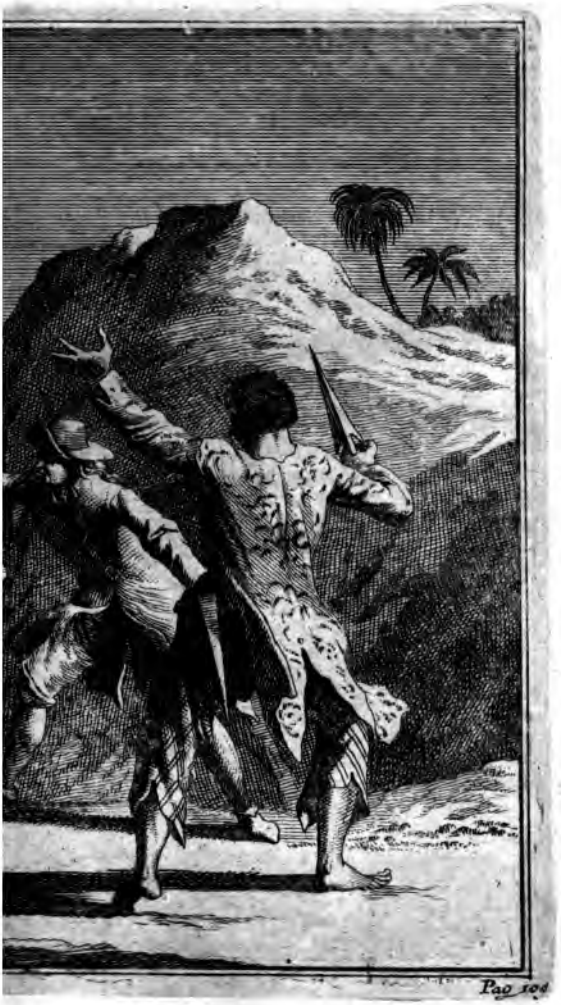

Pag 104

loy geweeſt is / of dat ik jupſt op een been hebbe geſtooten en weet ik niet / maar wierd altoos gewaar / dat de Krits t'eenemaal krom geboogen was / dien ik ten eerſten weg wierp / naar de mijne greep / hem van agteren by 't haar vattende en eenige tyd met wozſtelen beſig was eer ik hem de moozdſteek konde geeven ; 't geen eevenwel gelukte. Geeft hem de doodſteek.

Naar verrigting van welke daad ik naar mijn makkers weeder keerde en met de blijde tijding verwellekomt wierd / dat ſy de vierde gematſt hadden ; waar over God den Heere van herren dankte / dat hy ons ſoo wonderlijk bewaard en behoed hadde / want had ons een van die ſchelmen konnen ontſnappen / ſy ſouden dooz 't Bos getragt hebben by haar makkers te koomen en verders ontdekt hebben waar dat wy waaren / als wanneer der geen hoop om leevendig upt haare handen te konnen koomen / ſoude geweeſt ſijn. Komt by ſijne makkers.

Wy maakten gereedſchap om ons verblijf hier kozt te maaken en ſcheepten ten eerſten ons goetje in 't Vaartuyg / dat de Verraders mede gebzagt hadden ; en alles gereed ſijnde / begaven wy ons op de reys ; zepl en Pangayende ſoo als wy beſt konden langs de wal / en 's avonts namen wy onſe wijk in d'eene kleyne Spzupt of den anderen / dewelke wy in meenigte over-al vonden / daar wy met viſſen of met ſchieten ons leveng-onderhoud ſogten / alhoewel dat het wel gebiel dat wy dikwils een dagje moeſten honger lyden ; by wijlen ſchooten wy ook wel een Harte-beeſt / dat ons veel goeds dede / ter zaken dat wy dat vleys konde in de Son dzoogen ; 't geen dat met Varkens vleys ſoo niet lukken wilde. Brengen hun goed aan boord. Schieten ſomtijds een hart.

Met ſwerven en ſukkelen ongevaar..... mijlen weegs afgelegt hebbende / quamen wy dooz de mond van een upttermaten ſchoone bzeede Rivier van de Landſaaten Cotteringen genoemd / maakende een ſchepding der uptterſte Landpaalen van 't Koninkrijk Banyer. 't Is waar dat dien Koning de heerſchappy van deſe Landſtreek ook aan- Koomen aan een bzeede Rivier Cotteringen genoemt.

matigd; edog inder daad meer met de naam als in der daad/ vermits dat 't Koningie die hier is/ soo wel en moogelijk met meerder heerschappy regeerd/ als den Koning van Banyer; selfs hebbende dzie Bzoeders/ de welke haar de Eertitul van Pangerangs aangematigd hebben/ ook niet vernoomen/ of konnen gewaar wozden/ dat men hier veel ontsag vooz de opperste Bozst van dit land heeft.

Vaaren de Rivier op.

Wy voeren dese Rivier op/ als daar toe dooz nooddwang genoegsaam geperst/ vermits dat van alles gebzek hadden/ behalven geld/ maar vonden egter niet goed ons armoedje soo ligtvaardig aan de wispelturighepd en onversadelijke gierighepd deser Volkeren te wagen; daarom hadden wy onse gereedste ende beste middelen in 't inkoomen van

Begraven hun schat.

de Rivier begraaven; niet meer by ons hebbende als het geene dat wy dagten noodsaakelijk tot het gebzuyk onser saaken benoodigd te sijn.

Koomen aan een Negery.

Daar dzie dagen uytgestaane ongemakken van roeyen/ waaken en honger lijden/ quamen wy ten langen-laatsten booven aan de Negeryen, die deselve naam voerd van haar Rivier/ ons gelatende/ naar ons boozd te soeken/ vermits boozgaven/ Schipbzeuk geleeden te hebben/ (gelijk het ook niet veel en scheelde/) en dat wyders met

Hun voorgewende boodschap.

den anderen over-een gekoomen waren/ om malkanderen alhier te laten vinden, ten eynde om met believen van sijn Majesteyt, een Vaartuyg en eetwaaren voor geld te koopen. Wy wierden uyt ozdze van den Koning in deg Sabandhaars wooning gehuysvest ende vooz ons Geld/ van eeten en dzinken tamelijker wijse wel getracteerd; wy vernieuwden ons voorig versoek/en verkreegen van den Koning belosten/ om alles wat wy begeerden te sullen genieten; edog wat staat/ dat 'er op 't seggen van een Goddeloose Bozst te maken is/ had ik meer als een-maal onderponden/ dog dagt

Voorval van een Maleyer.

evenwel wepnig aan 't ongeval dat ons nakend was. Hier vond ik een Maleyer, dewelke in 't eerst voozgaf/ my op Batavia gekend te hebben/

ben / en dien volgens betuygde / genegen te ſijn, om vrindſchap te willen bewijſen. Inmiddels liet my de Pring aanſeggen; Dat genegen was, ons van een Vaartuyg, Seyl, Treyl, mitsgaders mond-koſt van Ryſt &c. te ſullen beſorgen, in gevallen hem daar voor 100 *Spaanſe Reaten* wilden geven, 't geene ik hem ook toe telde / doch met die uytzukking / dat wy met den anderen niet meer hadden konnen uytmaken.

Daar wierd ons dzie à vier dagen daar aan ook een Vaartuyg gebzagt / de welk veel beter diende om geſloopt te wozden / als om'er in Zee mede te gaan; want ſe was van de grond uyt de Rivier gehaald / 't geen ik aan den Koning dooz den Sabandhaar liet weten / en derhalven met beleefthepd verſogt / om van een ander bequaam Vaartuyg voorſien te worden, dat ons ten minſten tot *Succadana* ſoude brengen. Tot vermeerdering van mijn ramp / ſoo begon dien onbeſchaamden hier vooren aangeroerde / van den op Banyer ſijnde Portugeeſe weggeloopene Matroos / Jan Willemſz. van Amſterdam genaamd / ſig ſelfs ſeer beeſtagtig aan te ſtellen / niet alleen met woozden / maar ook met werken / ſoo wel tegens die geene / dewelke het Vaartuyg bzagten / als tegens mijn ſelfs in tegenwoozdigheyd van den Sabandhaar, met ſeer vilepne ſcheldwoozden uytvzakende; daar by tot dzepgemente voegende / van my de kop te willen klooven, vermits voozgaf / dat het mijn ſchuld was dat geen beter Vaartuyg en kreegen, en dat ſoo doende haar uytgeſchoote Geld nu quyt waaren; ſonder dat die man eens agtſloeg dat 'er immers niet een dupt van ſijn Penningen onder waren.

Krygen een ſlegt vaartuig.

Beeſtagtigheid van een Hollandſe Matroos.

Edoog kan nevens niet nalaten te ſeggen / uyt wat vooz redenen dat hy diergelijke woozden te berde bzagt / want hy en ſijn makker hadden my met geweld gedwongen / om ons gereed geld in dzie deelen te deelen / niet begeerende; Dat ik een ſtuyver meerder ſoude genieten als ſy lieden ter ſaake ſoo ſy voozgaven / nu niet van haar ſelver

Begeerte van de makkers van de Roy.

te

Konings' woorden hier teegen.

hadde ? Daar op ik ten antwoord diende; Niet anders sijn Majesteyt als dat, indien gy voorgenoomen hebt my dog van kant te helpen, sulx hoe eerder hoe liever mag geschieden. Daar op den Koning met opregtigheyd verklaarden / niet toe genegen te wesen; waar naar hem dan versogt / soo ten respecten van d'Ed. Compagny, als voor de Europiaanse Natie in 't algemeen / Dat hy de goedheyd soude gelieven te neemen ordre te geven, dat de Lijken de schoot der Aarde mogten erlangen; 't welk ook aanstonds volbragt wierd.

Weder-woorden van de Roy.

De 2 Lijken begraven.

Hoe dese Vergadering en den Koning self verwonderd waaren / geef U Hoog Edel. eens te denken; altoos ik was wel in mijn schik / den dans dus ontsprongen te hebben; want ik en hadde geen gedagten / dat het soo wel afgeloopen soude hebben / en den Koning / tot een teeken / dat alle quaade gedagte in mijn opsigt verdweenen waaren / deede allerley Eeten voor den dag hoomen / en noodigde my / om daar van te nuttigen; maar hadde van de Gastgever sulk een quaad vermoeden / dat my sijne spijse gants niet smaakelijk viel: naar dat sijn Majestept voor sijn beleeft onthaal bedankt / en my wijders in sijn gunst hadde aanbevoolen / namen wy afschepd van den anderen / en wierd doen sijn voornaamste Staats-Dienaar order gegeven / op sig te nemen / dat my geen moepelijkheyd aangedaan wierd.

De Roy wel van den Koning onthaald.

Dat was waarlijk de regte man / om sulx te verhoeden / want hy was selfs schelms genoeg om mijn / die 't staal ontsnapt was / aan het doods gevaar van sijn Dupvels vergift op te offeren; want met dien Traiter upt het Hof hand aan hand in sijn hups gekoomen sijnde / liet hy ten eersten opdissen en versogt my / met hem ook een weynig te eeten; maar ik gaf hem te kennen / dat niet gesteld was, soo als het behoorden, vermits dat my het droevige aanschouwen der doode Lijken van mijn makkers gestadig te vooren quamen. Hy kon my daar in / volgens sijn seggen / geen ongelijk geeben / maar soude mijn daar

Goddelooſe Staats-dienaar ſoekt de Roy te vergeeven.

en

en tegen trooſten / want, ſeyde hy / wat ſult gy doen die dood is blijft dood, en verſogt my andermaal te eeten; ik proefde dan een wepnigje Kpſt en een mond vol andere koſt: daar op een dronk water epſſende; vroeg hy my met een byſonder lieffelyk weeſen / of ik niet liever *Suury* wilde drinken? daar ik van ja op antwoorde / en't ſcheelde wepnig of dat ſoude den laatſten dronk van mijn leven geweeſt hebben / want terſtond naar't nuttigen der ſelve kreeg ik ſulk een ontſteltenis in't lighaam / verſelt met ſulke ſteeken en krimpinge in de darmen / dat ik niet wiſt hoe gauw dat met fatſoen deſe verbloekte Waard verlaaten / en myn ouwde Hoſpes den Sabandhaar wederom by koomen ſoude; Godt de Heere hadde my de genade verleend (vermits my voor een Medicyn-Meeſter hadde uptgegeeven) dat ik alle Geneeſ-middelen van den Koning van Banyer hadde beſigtigd / en my onder anderen ook eenige wortelties vertoond hadde / de welke als men der in beet en't ſap daar van konde inſwelgen of anderſints in't water geſet om te weeken en die nattigheyd gedronken / die deugd hadde / 't kragtigſte vergift tegen te ſtaan; alſoo daar van naderhand de proeve genoomen hebbe.

De Roy word met een dronk Suury quaſlijk in ſijn ingewand.

Krage van ſeekere wortelties tegen 't vergif.

Ik liet deſe gelegentgeyd niet voor-by ſlippen / te meer / om dat de Voorſt een vrolyke lupm hadde; verſogt hem derhalven vpf of ſeg van die koſtelijke wortelties te moogen hebben / 't geen hy my ſeer gaarne inwilligde / met meer andere heylſaame Krupden voor verſcheyde qualen; hoe dienſtig my die wortelties te pas quamen / konnen U Hoog Ed. genoegſaam afmeeten / en hield deſelve ook in ſoodanigen waarden / als of het Diamanten waren geweeſt / vermits dat ik s'altyd by my droeg.

Daar van hy eenige van den Koning van Banyer kreeg.

Soo dra en had ik'er het gebruyk niet van genoomen / of begon ten eerſten geweldig te ſchuymen / en vervolgens ſoo geweldig te braken / dat ſchier beſweek. Men kan eens beſeffen of my dien beleefden Heer ook wel gemeend hadde / want

Begint te ſchuymen.

niet tegenſtaande de bewuſte uptwerking van dat/ wierd ik ſoo magteloos / dat niet meer ſtaan konde / blijvende vier volle dagen in die geſtaltenisſe ſpraakeloos / en bp-na onbeweeglijk / geen beter over-eenkomſt met mijn ſtaat daar ik mp doenmaals in bevond / als een vermaakelijke droom/ mijn ſinnen wel hebbende / maar magteloos om mp daar van te konnen dienen ; ik hoozde ſpreeken maar kon geen antwoozd geeven / en kon wel ſien/ ſonder egter te konnen beſeffen/ wat ik ſag. Ik in 't eerſte oogenblik dat bp den Sabandhaar in huys quam / hadde een ſtukje van die wozrels in Theewater laten weeken en vervolgens uptgedronken/en doen ik 't gebruik van mijn ſpraak niet langer magtig was / verſuymde den Sabandhaar en mijn Slavinne niet / om naar mijn voorbeeld 't ſelve naar te doen / en wyders ſagies in den mont te gieten / dat niet weynig diende tot het weder-krijgen van mijn Geſonthepd / want dat heylſame geneesmiddel telkens gebruykende / begon het in dier voegen ſijn uptwerking te doen ; dat naar voorſchreeven tijd / 't verpn / hoe kragtig dat het ook mag geweeſt hebben/ egter uptwendiglijk als met geweld van binnen 't ligchaam uptgedreeven wierd / vermits dat van agteren / aan de rug-ſtreng tot aan mijn heupe ſig plekken begonden te vertoonen / die ſoo blauw als Laſuur waren / dewelke ſig met den anderen vermengden tot een volkoomen blaar wierd / dewelke vervolgens aan't ſweeren geraakt ſijnde / wierd men met het doorſteeken der ſelve een ongeloofelijke meenigte materie gewaar / dewelke men bevond van alderhande koleuren te weeſen / en die een onverdragelijke ſtank van ſig gaf / naar't welke van dag tot dag verligting gevoelde / vermits dat naar 't verloop van 14 dagen over-eynd begon te ſtaan ; moetende egter om niet te vallen / gelijk de klepne Kinderen / mp ſelfs aan de banken / of taaffels vaſt houden / of van yemand ondersteund worden ; ſoo

Uytwerking deſer worteln.

Genegentheyd van den Sabandhaar en de Slavinnen.

uyterlijke plekken aan 't ligchaam.

Wonderlijke blaaren met materie.

derre waren mijn kragten geminderd / dat ik een ronde Maand van nooden had eer ik de bequaamheyd hadde / om 't gebruyk van mijn Kamer met wandelen te konnen genieten.

word weederom geſont.

Doen ik weder begon te ſpreeken / vertelde my den Sabandhaar; Dat de hoofden van mijn twee Makkers voor twintig *Thayl* Gouds yeder waren verkogt geworden, en dat ſy het mijne om mijn bewinds halve hadden aangenoomen te leveren voor veertig Dito; en naardemaal peder Thayl ſeſtien Rixdaalders doed; moet men niet twijffelen of de ſnoode Natie waren ten eerſten berepd voor 't genot van 1280 Rixdaalders om ons van 't leven te berooven / 't geen ook ſekerlijk geſchied ſoude hebben / ingevalle dat ſeker Jurragan, en aldaar woonagtig / ſulks niet met een ſeer beweeglijk vertoog aan den Koning had belet / behelſende; „ Het gevaar waar in ſijn Majeſteyt ſig ſelfs „ met ſijne Onderdaanen inwikkelde / en ſoo me„ de de perijkelen van ſijn Perſoon en alle Kooplupden / die in ſijn Land woonden / op Batavia „ koomende / onderwerpen ſouden ſijn / naar 't ver„ rigten van ſoo een grouweldaad / ten opſigte / „ dat het immers kennelijk was / dat het d'Ed. „ Compagnye aan geen middelen ſoude ontbree„ ken / wegens het bloedbergieten van haar Kapi„ teyn / een regtvaardige wraak te neemen / alſoo „ dat die Vorſt niet onbewuſt was / dat my den „ Sabandhaar van deſe plaats in die ſtaat gekend „ hadde / maar nog daar-en-booven op Banyer van „ den Koning / en ſijne Grooten daar voor geeerd en geagt was / tot mijn vertrek toe: Welke waarſchouwinge hy aan die Prins verſogt / hem niet qualijk geliefde te nemen, door dien, dat ſy uyt de boeſem van eener ſijner trouwe Onderdaanen voort quam.

Groote prys op de hoofden der Hollanders geſtelt.

De Roy door eenen Jurragan verbeeden.

Voor welke raadgeeving den Koning hem bedanke.

Yeder-een moet bekennen dat ſoodanig een advys in der daad door een vernuftig man te verde gekoomen is / en de welke ook als een Orakel al-

alleen voor ſijn Raadgeeving bedankende / maar daar-en-booven hem weegens ſijn getrouwigheyd pijpſende; Want, gaf den Vorſt tot antwoord / wat de gemeene man aanbelangd, laat ſig de *Ed. Compagnie* ſoo veel niet aangelegen leggen en kon ook dat altijd wel verantwoorden, maar 't ombrengen van een van haare *Kapiteyns* ſoude haar ſekerlijk tot wraakluſt porren.

Moeddoſt der Moordenaaren.

Evenwel wilden die ſchelmen haar woord houden / haar handen die jeukten al naar dat geele Metaal / en om den kooper / dat een Opperhoofd van de Viadjes was / egter niet te verſteeken van ſulke dierbare waaren / (vermits dat 't hoofd van een blank menſch ongelijk meer geagt werd als van een ander /) ſoo beſloot men onder de hier booren bij-gebragte redenen / de twee bewuſte Maats door 't ſtaal, en my door 't vergif te laaten ombrengen.

Gedloos voorneemen.

Ik wierd in der waarheyd genoodſaakt ſulks te gelooven / vermits dat mij dien eygenſte Verrader / de welke mij met vergift hadde ſoeken om te brengen / dikwils naar mijn geſonthejd liet vragen / en booven dien ook ſijn Perſoon aanbood / om eenige geneesmiddelen voor mijn Perſoon gereed te maaken; maar den Sabandhaar antwoorde den Afgeſondene wat raauwelijk / ſeggende; Wat ſoude hy doen, u Meeſters Medicynen gebruykende? daar hy ſelver een goede *Doctor* is, hy wil van niemand inneemen, want hy bereyd ſelfs ſijn eygen geneesmiddelen.

Geveynſtheyd van den Vergifgeever.

Andere ſwarigheyd voor de Roy.

Noch niet 't eenemaal van mijn voorgedane quaal herſteld ſijnde / dede ſig weder geen klepne ſwarigheyd op / want eenige vermaagſchapte van de door ons gemaakte Sompitſe Moordenaars hadden voorgenoomen / (ſiende dat ſe het weerkoomen vergaten /) ende om te ontdekken waar dat de ſelve gebleven waaren / maar wij hadden voorſigtelijk daar in voorſien / ten aanſien / dat wij voor ons vertrek de lijken onder 't ſand gedolven had-

uytvoering der vrienden van de Sampitſe Moordenaars.

hadden / niet te min van een goed en ſterk Baar-tuyg voorſien ſijnde / ſeylden ſy my langs de wal naar / en wierden op ſommige plaatſen / aan de halve gebrande houten / ook aan eenige Varkens beenderen gewaar / dat 'er niet alleen menſchen geweeſt / maar dat het ook Hollanders waaren / aangeſien dat luyden van haar geſinthepd geen Varkens en aaten / daarom hadden ſy ons tot deſe voornoemde Negery van Cotteringen toe vervolgd. Sy quamen mede voor deſ Sabandhaars huys ſtil te houden / weeſende de Praauw regt voor de deur / maar door regen en wind / mitsgaders door de ſlik en modder wat onkenbaar geraakt / alhoos ik hoorde dupdelijk dat ſy met den anderen daar over twiſteden / Of dat de Praauw was of niet? Laaten wy vraagen, ſeyden den eenen / of 'er ſoodanige drie Hollanders met diergelijke Vrouw-luyden hier niet gekoomen, of nog ſijn, dan ſullen wy immers wel hooren, wat van de ſaak is, 't welk van d'anderen voor goed gekeurd wierd.

Maar dat ſy hier op ſoo van den Sabandhaar, als andere verwittigd waaren van 't geene ſy begeerden te weeten / ſoo gingen ſe my op den Koning aanklaagen / als een Perſoon, dewelke hunne Bloedverwanten om 't leven hadde gebragt: brengende verſchepde omſtandigheden / om hunne vermeetene beklag ſtaande te houden / en overſulks verſogten ſy aan die Vorſt; Dat hy my aan haar lieden ſoude overleeveren, om dan wyders aan den *Pangerang* van haare Negery overgegeven te worden, dewelke my dan konde ſtraffen naar ſijn goeddunken.

wordt door deſelve by den Koning aangeklaagd

Hun verſoek.

Vermits dat ik het geluk hadde / om mijne beſchuldigingen aan te hooren / wierd my ook toegelaaten / om mijn verantwoording daar tegens te doen / ſeggende; „ Dat my 't onbeſchaamd „ voorgeven van die luyden al vry wat vreemd te „ vooren quam / dat ik met goede redenen ver„ meynde dat ſy 't eenemaal ongegrond in haar

waar tegen de Roy ſig verantwoord.

„ aanklagten te weeſen: tot bewijs bydengende/
„ dat ſy geen een getuygen hadden / dat wy niet
„ eens by Sompit geweeſt waaren / veel minder/
„ dat wy haar Bloedverwanten ſouden van kant
„ geholpen hebben; daar konde haar wel pets an-
„ ders in Zee ontmoet hebben / behalven dat ſijn
„ Majeſteyt / ſeyde ik / hebben de Hollanders dit
„ quaad gedaan / waar mede kunnen ſy 't goed
„ maaken / dat ſy die jupſt geweeſt ſijn / dewijl
„ dat de Zee vol van Compagnys en Bezluyden
„ Baartuygen is / en hoe kunnen ſy goed-maken/
„ dat het Hollanders, en geen Portugeeſen ſijn
en „ geweeſt. Waar ſy dagten hier op in: „ Wel
eſe „ te weten dat het door Hollanders verrigt was;
ver- „ Item ook wel verſekerd / dat wy van Banyer
n in- „ gekoomen en ons Baartuyg by meer gemelde
ſt. „ Rivier Sampit hadden verlooren / en dat ſy / dat
„ meer is / ook de Praauw wel kenden van haare
„ overleedene Vrienden / dewelke nog voor des
„ Sabandhaars huys lag. Tot welke bewijs ſy ver-
ders verklaarden: „ Dat wy drie Banyareeſen van
„ hunne Negery hadden verhoerd / dewelke van
„ ons ontdlugt waaren.

eding Gelieft ſijn Mayeſteyt met aandagt te hooren,
le Roy ſeyde ik; ſoo ſal hy bevinden dat deeſe luyden U
egen. ſoeken te miſleyden: in 't eerſt hebben ſy geen getuygen genoemt, en nu beroepen ſy haar op drie *Banyareeſen*, die nog in haar *Negery* woonen; ingevallen het ſoodanig is, waarom dan die luyden hier niet meede gebragt, behalven dat, ſijn Mayeſteyt, is dat meede niet belaggelijk, 't verſoek dat ſy u koomen te doen, dat ik in haare handen overgegeeven ſoude werden, eeven eens of ſijn Majeſteyt geen magt in ſijn Land hadde om yemant te konnen ſtraffen? Waar 't eyndigen van welke reedenen den Koning opſtond / ſeggende/
en die ſaak wat naauwkeuriger onderſoeken ſoude en
en in beraad neemen, wat hem daar in te doen ſoude
al- ſtaan.

We-

Wederom t'huys gekomen weesende nam ik een moop kleetje drie of vier en sond des Sabandhaars en mijne soo genaamde Vrouwen naar 't Hof om deese aan de Dames van den Koning te vereeren/ 't welk sulken uptwerking deed/ dat die lupden na vpf of ses daagen toevens onverrigter saaken moesten vertrekken/ vermids dat sy met geen genoegsame bewysen gewapent waaren; want dien Godloosen Vorst hadde wel gaarne gesien/ dat my die lupden van de bewuste daad hadden overtuygt/ 't hadde hem 640 Rijksdaalders voordeel geweest; maar my in haar gewelt te leeveren was sijn meening gants niet/ maar dat hadde hy haar aan bevoolen/ om de gemelde Banyareesen meede te brengen/ maar 't beliefde God de Heer niet my tot het uptterste te laten koomen.

De Roy soekt sijn saak door geschenken goed te maken.

't welk geschiede.

Kort hier naar vertoonde sig een Engels Schip; sijnde de eerste/ dewelke men van die Natie oopt daar ter plaatse hadden gesien/ weesende door gebrek van mond-kost en vars waater hier aangekomen/ door 't behulp van een Succadaanse Inwoonder/ dien hy als Tolk daar van daan naar Banyer meede genoomen hadde/ en dien hy weder naar derwaarts voerde/ om hem op Succadana aan land te setten: deese Gids taalkundig sijnde quam met de Boot van 't Schip niet alleen de Rivier in/ maar ook regt voor de Sabandhaars deur.

Komst van een Engels Schip.

waar van een Banyer-Tolk by den Sabandhaar quam.

Wanneer ik buptens hys trad/ en d'Europiaansche in 't Engels verwellekomde/ haar voorts noodende in hys te komen/ en met korte woorden na malkanders gelegenthept gevraagt hebbende kreeg ik ten eersten dit Volk op my spde/ beschikte in der yl my Daartuyg vol verbarssing met een van de Engelsche naar boord/ hem daar neevens ook een Brief aan sijn Kaptepn mede gevende/ waar by hem quam te versoeken/ Dat hy den Koning van dese plaats soude gelieven te schryven, hoe haar *Edel.* tot *Batavia* vernomen heb-

De Roy verwellekomt de Engelse.

Versoekt een loose brief aan den Koning te senden.

hebbende, dat ik elders op *Borneo* Schip-breuk geleeden hadde, hem Kaptein herwaarts gesonden hadde om my weederom derwaarts te brengen.

Die een goeden uit komst heeft.

Deese Stratagema gelukte my naar wensch / my daar benevens een Carry Amphioen sendende / dat doenmaals hier hunaar teegens Goud opgewoogen wierd.

Ik sond Gesant op Gesant naar 't Paleys / daar toe de Wyven van den Sabandhaar, en myn gewaande Vrouwen gebruykende alderhande cieraadelyke kleeden aan de Vorstinne op te offeren / ten eynde om myn ontslaging te erlangen / dewelke ik eyndelyk naar veel aangewende moeytens en door kragt van Geschenken verkreeg; wanneer den Koning my ook door twee van sijn Staat Praauwen aan boord liet brengen / tot den Alderhoogsten zeer en handen opheffende / dat hy my soo wonderbaarlyk en goedertierenlyk hadde gelieven te bewaaren.

Verkrijgt sijn ontslaging.

Komt by de Engelse aan boort.

In deesen bodem gekomen sijnde / bevond ik / dat wy reedelyk met mondkost versien waaren / sonder te reekenen 't geen ik nog in de Boot hadde laaten doen / dat ons al meede wel te staden quam / en soo als wy dan Zepl-reede lagen begaf ik my met een wel-bemande Boot en schuyt aan de mond van de Rivier / ten eynde om van daar 't Geld te ligten dat wy in het inkoomen der selve aldaar begraaven hadden / 't geen met goede ordre volbragt wierd. Met geen kleyne verbaasthey t keeken de Landsaaten (want daar waaren der een parthy op Strand) wanneer sy saagen twee water potten met Silver en Goud opgevult upt de grond haalen / en naar dat deselve wel verseekert aan boort gebragt hadde / begon ik de schelmse Dorpelingen voor Verraders upt te maken / en dat sy Moordenaars, en Trouweloose Menschen waaren / nog hoop hebbende / Dat ik naarmaals geleegentheyt soude vinden, om te Vuur en te Swaart tot hunne Suygelingen toe niet te verschoonen,

Krijgt sijn begraven geld in de Boot.

Schald de Inwoonders wakker uit.

nen, en eyndelijk met haar te handelen gelijk als sy met de twee *Hollanders* gedaan hadden, en daar op aan de Engelsen versogt hebbende; Dat sy der eens vuur op geliefden te geeven: maar die lupden moogelijk soo niet op haar verbitterd als ik/ wepgerden sulks te doen/ met die verschooning/ van geen ordre daar toe door hunnen Kapiteyn te hebben.

Aan 't Schip gekomen sijnde en met voornoemden Kapitepn in gesprek geraakt weesende/ sogt ik die man meede te beweegen/ om de Rivier op te seylen en dat hy ter liefde van 't onnoosele vergooten *Christen* bloed, een vyftig a sestig Koegels door de *Negery* soude jagen; hem verseekerende/ Dat het hem wel een half duysent Ryksdaalders voordeel soude sijn; want sepde ik/ naardemaal die sielten veertig Theplen Goud voor mijn hoofd derven bieden, is het een billyke sake, dat sy van die specie nog al redelyk voorsien sijn, maar den Kapitepn en dorst sulks niet bestaan/ vermits/ dat ingevallen sulks qualyk upt viel/ het een onverantwoordelijke saake voor hem sijn soude.

Raakt aan boord met de Kapitein in gesprek.

Versoekt op hun Negery te schieten.

Dat hem geweigerd wierd.

Ons ankers inmiddens thuys gekreegen en de Seplen by gemaakt hebbende vervorderden wy onse Voyagie naar Succadana, alwaar in 't hoyt ook aanquamen en regt voor de Rivier gekoomen weesende/ wierd den voornoemden Volk aan land gesonden om kennisse van onse komste aan den Koning te geeven.

Komst te Succadana.

Ik hadde verschepde maalen gedurende de Riepse met dien man in gesprek geweest/ en hem naar den welstand van den blinden Prins Martaningrat gevraagd/ weshalven had die Taalman nog niet lang aan land geweest/ of den bewuste Prins quam ten eersten aan boord met een lengte van Paartuygen/ vol van alderhande verharsinge; en ten eersten naar mijn gevraagd/ en by de tast mijn Persoon vernemen-

Desselfs Prins komt aan boord.

Die de Roy omhelst.

mende / viel hy my ten eersten om den hals / my seer vriendelijk biddende ; aldaar te willen blijven, my wyders om vergiffenis biddende / dat hy my niet mede herwaards genoomen hadde, doen ik van het *Portugeese* Schip wederom aan land gekoomen was, want kort daar aan was die Prins vertrokken / maar dat den tot Batavia sig onthoudende Kapiteyn van de Maleyers sijn Soon / Wantie genaamd / daar d'oorsaak van was / dewelke my met de gantsche Hollandse Natie seer schandelijk hadde geaffronteert / gelijk ik sulks nader aan haar Hoog. Ed. in mijn voorige schryvens hebbe vertoond / dog dat hy by ervarentheyd nu wel wist / dat die man niet ter goeder trouwe ging ; aangesien dat hy hem selfs by sijn Vader ende Broeder hadde soeken veragt te maaken.

De Roy kan niet van hem ontslagen worden.

Ik en hadde geen kleyne moeyte om van die Prins ontslagen te worden / vermits dat hy volkoomen geneegen was / met my naar Batavia te vertrekken / en aldaar d'Ed. Compagnye tot hulp en bystand te versoeken ; 't geen hy al op Banyer geneegen geweest hadde te doen / maar doenmaals geen wederom-schryvens op mijne afgesondene Brieven van U E. Hoog. Ed. bekoomende ; was dat werk soodaanig blijven steeken. Eer dat wy van Borneo scheyden / sal ik U Hoog. Ed. met schuldige eerbied eenige bysonderheeden van dat groote Eyland / voor zoo veel my deselve eenigsints bekend sijn / mededeelen ; en eerst van Banyer als de voornaamste plaats / beginnen / sijnde ook altijd de hoofd-Negery van dit geheele Land geweest.

Banyer de voornaamste Negery van Borneo.

Koningen van Borneo, aan wie haar heerschappy verschuldigt.

„ Men steld dan vast / dat die Koningen hunne
„ Heerschappy aan een Javaanse Pangerang ver-
„ schuldigt sijn / dewelke voor oproer en afval
„ uyt sijn Land wierd verdreeven / (als sijn-
„ de een bastaartsoon van den Sousouhounang)
„ soo quam hy sig als op Madura niet veylig

„ sijn-

„ ſijnde / ſig ſelfs op Banyer met eenige honderd
„ van ſijne landsluyden neder te ſetten / naar
„ dat alvooreng de Landſaaten of Viadjes van
„ daar verjaagt hadde in een andere ſpruyt / of
„ de naaſt geleegene Rivier ; by hunne andere
„ makkers / hebbende dien Heer geſtadig met deſe
„ Volkeren in oneenigheyd geleeft ; en alhoewel
„ de Koning van Banyer ſig de naam van Keyſer Koning van Banyer laat ſig Keyſer noemen.
„ over dit Eyland toeſchrijft / naardemaal hy hem
„ Verannanbahan laat noemen / gelijk den Souſou-
„ hounang op Java ; is het dog seeker dat het in
„ verſchepde heerſchappyen verdeeld is : haar
„ ſpraak beſtaat in Maleyts, Javaans en van de Verſcheyde talen aldaar.
„ landt-taal onder malkanderen / het geene daar
„ uyt komt / om dat het een mengelmoes van
„ alderhande natien is / want daar ſijn Johooree- Als mede gemengd volk.
„ ſen, Manicabers, Javaanen, waar by eenige
„ Maccaſſaaren onderloopen / ſulks dat'er een ge-
„ mengde taal langs de heele See-kuſt geſprooken
„ werd : ſy ſijn geſamentlijk Mahometaans van Hun Godsdienſt.
„ geloof / en hebben haar van tijd tot tijd ſoeken
„ uyt te breyden / edog door ſwakheyd van Volk
„ niet magtig om de gemelde Viadjes onder
„ dwang te houden / niet tegenſtaande dat ſy
„ met deſelve geduurig over hoop leggen. De
„ Landſaaten konnen gemakkelijk dupſend man- Volkrykheid der Landſaten.
„ tegens een van de ſtrandbewoonders uytmaa-
„ ken. Edog uyt vreeſe van Schiet-geweer ſoo
„ durven ſy egter deſe Luyden voor de vuyſt niet
„ aantaſten / en buyten dien ſoo ſijn ook de Maho-
„ metaanen, gehouden Vriendtſchap met de Viad-
„ jes te ſoeken / ter ſaak dat ſy alle de rijkdom- Rijkdom der Viadjes.
„ men van 't Land beſitten / van Goud / Edele
„ Geſteentens / Campher / Lapis Beſoar, Pedro-
„ del Porco, Farang, Wax, Rottangs, en alles
„ wat in deſe contreye valt / ja ſelfs tot hunne
„ monthoſt toe / uytgeſondert Zout en Rijſt.
„ Sy hebben in der daad rijke Goud-Mijnen
„ onder hun gewelt ; Ik hebbe ſelver dikwils
„ met

„ met mijn eygen oogen geſien / dat de inwoo-
„ ningen van dit Land met'er Daantjegen af-
De groote menigte van Goud. „ koomen / waar in ſy 10 à 20 ſtuks koppen ge-
„ meenlijk ſterk ſijn / 20. 30. 60. ja tot 100 Cattys
„ Schof-goud af brengen / en ook wel heele knob-
„ beldoekjes / inſonderheyt op Succadana te koop
„ brengen / ook wel om te betruplen / tegens
„ Kleeden / Poſtelein / Kopere Arm-ringen /
„ Coraalen ende een ſeker ſoort van langwerpige
Agaat ſteen hoog aldaar geagt. „ roode Agaat-ſteenen / die ſy om den hals ook om
„ d'Armen binden / maakende daar van een byſon-
„ dere werk voornamentlijk als ſy bloed-rood / en
„ ſoo lang ſijn als haar arm breed is / vermits
„ daar wel half ook een Real-ſwaarte aan Gouds
„ voor geven en ſomwijle meer. Bloed-coraalen /
„ valſche Peerels ſijn hier ook wel gewilt; insge-
„ lijks blaauwe en witte Salempoetiſſe, en voorts
„ alderhande geſorteerde geſchilderde kleeden heel
„ wel getrokken.

Beſchrijving van haare Negeryen en Huiſen. „ Haare Negeryen ende hupſen zijn uptermaa-
„ ten groot / ſoo dat'er by wijlen 100 famielijs
„ altemaal Bloed-Vrienden onder malkanderen /
„ onder een dak woonen / welk egter ſoodanig af-
„ geſondert is / dat een pegelijk ſijn byſondere
„ woonplaats heeft; hebbende hun Vee / als Var-
„ kens / Hoenders / Eenden / &c. onder hunne
„ Wooninge: die 't grootſte geſlagt heeft / voert
Hun geſag over den anderen. „ een volkoomen geſag over de nabuurige Hupg-
„ geſinnen / en het komt verſchepdenmaalen te ge-
„ beuren dat'er wel eenig misverſtand onder die
„ Landſaten komt / 't geen dan de ſwakſte hoop
„ met het verlies van drie of vier hoofden moet
„ boeten.

Rivier van Banyer. „ De Rivier van Banyer is een ſchoone breede
„ vloed / tuſſchen de banken en in de kil / daar men
„ in komt / heeft men met hoog water ten min-
„ ſten drie of vier / en binnen de ſelve tot ſes of
„ ſeeven vadem diepte / weeſende een modderige
„ grond: voorts is ſe doorgaans met wepnig

„ droog-

„ ſijnde / ſig ſelfs op Banyer met eenige honderd
„ van ſijne landsluyden neder te ſetten / naar
„ dat alvoorens de Landſaaten of Viadjes van
„ daar verjaagt hadde in een andere ſpruyt / of
„ de naaſt geleegene Rivier ; by hunne andere
„ makkers / hebbende dien Heer geſtadig met deſe
„ Volkeren in oneenigheyd geleeft ; en alhoewel
„ de Koning van Banyer ſig de naam van Keyſer Koning van Banyer laat ſig Keiſer noemen.
„ over dit Eyland toeſchrijft / naardemaal hy hem
„ Verannanbahan laat noemen / gelijk den Souſou-
„ hounang op Java ; is het dog seeker dat het in
„ verſchepde heerſchappyen verdeeld is : haar
„ ſpraak beſtaat in Maleyts, Javaans en van de Verſcheyde talen aldaar.
„ landt-taal onder malkanderen / het geene daar
„ uyt komt / om dat het een mengelmoes van
„ alderhande natien is / want daar ſijn Johooree- Als mede gemengd volk.
„ ſen, Manicabers, Javaanen, waar by eenige
„ Maccaſſaaren onderloopen / ſulks dat'er een ge-
„ mengde taal langs de heele Zee-kuſt geſprooken
„ werd : ſy ſijn geſamentlijk Mahometaans van Hun Godsdienſt.
„ geloof / en hebben haar van tijd tot tijd ſocken
„ uyt te breyden / edoog door ſwakheyd van Volk
„ niet magtig om de gemelde Viadjes onder
„ dwang te houden / niet tegenſtaande dat ſy
„ met deſelve geduurig over hoop leggen. De
„ Landſaaten konnen gemakkelijk dupſend man- Volkrykheid der Landſaten.
„ tegens een van de ſtrandbewoonders uytmaa-
„ ken. Edoog uyt vreeſe van Schiet-geweer ſoo
„ durven ſy egter deſe Luyden voor de vuyſt niet
„ aantaſten / en buyten dien ſoo ſijn ook de Maho-
„ metaanen, gehouden Vriendtſchap met de Viad-
„ jes te ſocken / ter ſaak dat ſy alle de rijkdom-
„ men van 't Land beſitten / van Goud / Edele Rijkdom der Viadjes.
„ Geſteentens / Campher / Lapis Beſoar, Pedro-
„ del Porco, Farang, Wax, Rottangs, en alleg
„ wat in deſe contreye valt / ja ſelfs tot hunne
„ monthoſt toe / uytgeſondert Zout en Rijſt.
„ Sy hebben in der daad rijke Goud-Mynen
„ onder hun gewelt ; Ik hebbe ſelver dikwils
„ met

„ met mijn eygen oogen gesien: dat de inboo-
„ lingen van dit Land met'er [illegible] af-
„ koomen, waar in sy 10 a 20 [illegible] ge-
„ meenlijk sterk sijn 20. 30. &c. ja tot 100 [illegible]
„ [illegible] afbrengen, en ook wel [illegible]
„ [illegible] insonderheyt op [illegible] te [illegible]
„ brengen, ook wel om te verruylen tegens
„ kleeden, [illegible] Glas-[illegible]
„ Coralen ende een seker soort van langwerpig
„ roode Agaat-steenen die sy om den hals ook en
„ d'Armen hebben [illegible] een [illegible]
„ der werd hooggeachtet als sy bloed-rood en
„ soo lang sijn als haar arm breed is. Vermits
„ daar wel half ook een [illegible] aan Goud
„ voor geven en somtijds meer. Bloed-coralen
„ [illegible] Peerels sijn hier ook wel gewilt: insge-
„ lijks blaauwe en witte [illegible], en voorts
„ allerhande gesorteerde geschilderde kleeden sijn
„ wel getrokken.

De groote menigte van Goud.

Agaat seer hoog aengesien.

„ Haare Negeren ende Jongens zijn ongemee-
„ ten groot, soo dat'er by wylen 100 famielies
„ altemaal Bloed-Vrienden onder malkanderen,
„ onder een Dak woonen, welk eyger [illegible] af-
„ gesondert is, dat een yegelijk [illegible]
„ woonplaats heeft: hebbende haar Vee als Var-
„ kens, Hoenders, Geyten &c. onder haare
„ Woninge: die 't grootste gesag heeft word
„ een volkoomen gesag over de naburige Dorps-
„ genooten, en het komt verscheydenmaalen te ge-
„ beuren dat'er wel eenig misverstand onder de
„ Landslieden komt, 't geen dan de [illegible] hoop
„ met het vonnis van deze of gene [illegible] moet
„ koomen.

Beschrijving van [illegible] en Huisen.

Haer gesag over den anderen.

„ De Rivier van Barrey is een schoone breede
„ [illegible] tusschen de bergen en in de Zee, daar men
„ in [illegible] heeft men met hoog water een [illegible]
„ [illegible] of meer, en binnen de selve [illegible] of
„ [illegible] halve [illegible], werdende een modderige
„ grond: [illegible] is se [illegible] met [illegible]
„ diep-

Rivier van Barrey.

„ droogtens belemmert/ maar wel met eenige hoo- Eylanden in
„ ge Eplandjes/ die men genoegſaam kan mij- deſelve.
„ den. Twee of drie mijlen boven waarts vind men
„ diergelijke Eplanden en ongevaar twee gelijke
„ mylen van Banyer, wederom andere: even beneden
„ deſe Eplanden/ die drie in 't getal ſijn/ en de-
„ welke regt voor de Negerv leggen/ komt ſig een
„ kloeke ſpruyt in de hooft Rivier ontlaſten/ langs Spruyt in de
„ dewelke Tatas en Coyoe Tenga leggen/ weſen- Rivier ſig
„ de de hooft- en verblijf-plaatſen van den Ko- ontlaſtende.
„ ning. Daar zijn ook twee of drie andere kleyne
„ Negeryen omtrent/ op de welke groeyd ſeer goe-
„ de Peper/ waar van de kozl al vry groot is: ge-
„ melde ſpruyt/ neemt ſijn oorſprong van eenige
„ Bergen/ digt aan de Zee geleegen/ dewelke dan
„ hier koomen uyt te lekken: in genoemde bergjes
„ werd ook Goud gevonden/ het welke ſoo ſlegt
„ van Alloy bevonden werd/ als die van Mac-
„ caſſer, daarom weeten haar de Inlanders van
„ 't ſelve te bedienen om het regte Goud daar me-
„ de te vervalſchen. Uyt de genoemde Negeryen
„ langs deſe ſpruyt geleegen/ kan den Koning van
„ Banyer de naarvolgende Manſchap op de been
„ brengen/ namentlijk:

Cajo Tenga en de onderhoorige *Negeryen* Koppen. - - - - - - - - - - -	1800
Tatis onder dewelke *Banyer* gerekend werd. - - - - - - - - - -	700

tuſſen de twee voornoemde Eylandjes vaartmen naar *Banyer Maſſing*, dewelke aan een kleyn loopend water gelegen is, dewelke by *Tatas* in komt vloeyen, en van hier vaart men de groote Rivier op naar de gemelde ſpruyten ende *Negeryen*; als voor eerſt de *Negerys*, *Campays* en *Luſong*, deſe naam van

Saamen Koppen 2500

Lu-

kruyd van by-geloof (waar mede dese blinde menschen seer beswangert sijnde) seer verstroopt sijn geraakt. Men vind'er nog wel eenige / dewelke hunne Christendom met een kruysje / dat sy om den hals dragen / tragten te bewijsen sonder verder eenige kennelijke redenen van haar voorgewende Christelijke Godsdienst te konnen geeven.

Rivier Tabouhouw.

Omtrent - - - mijlen van hier / is een seeker Rivier Tabouhouw genoemt; zijnde de Negery onder die naam mede bekent / welkers inwoonders meestendeel Timmerluyden van haar handwerk sijn / en dewelke al mede met den opbouw van hunne Vaartuygen 't voorbeeld van de Javaanse Timmerluyden redelijk weeten naar te volgen / en konnen in der yl de Handelaars met haare spoedigen arbeyd voorthelpen / naardemaal sy wel 200 Koppen konnen uytmaken.

Timmerlieden aldaar.

Rivier Mandaway.

Westwaards belendende is hier wederom een ander dog kloeker Rivier te vinden als de laatstgenoemde / daar d'Inlanders Mandaway tegens seggen / hier verhandelt men van gelijken veel Goud / wasch / Jernang, Rottangs, en Lapis Besoar, &c. hier werden ook een meenigte van doosen gemeenlijk Tomlombes genoemt / gevonden / dewelke redelijk fraay van seer sijn gesneedene Rottangs en de bladeren van boomen gemaakt sijn / en werden meest in alle Indische gewesten vervoert. Hier naast grenst een andere Negerye, Simanauw genoemt / makende die twee Dorpen t'samen 300 Man uyt.

Koopmanschap aldaar.

Baay voor de Rivier Sampit.

Eenige mijlen daar van daan doet men de van mijn nog in versche geheugenis leggende Rivier Sampit op / voor de mond van dewelke een baay is daar men gemakkelijk met 1000 scheepen (van alle Zeen / en Winden beschut:) soude konnen geankert leggen. Daar wert mede langs die schoone stroom een heerlijk Traficq gepleegt / soo

in

	Transport van Koppen	3900
Endaboemaas	't naaſt daar aan gelegen - - -	500
Conlobongy	hier aan grenſende brengt uyt - -	500
Oellangſaty	Dito en ad idem - - - - - -	200
Labyer	ut ſupra - - - - - - - - -	200
Sangy benaar	ut ante - - - - - - - - -	100
Songy Camonty	als vooren - - - - - - - -	400
Calyongh Cajamp	als vooren - - - - - - - -	200
	ſulks dat uyt een aantal van 16 der voornaamſte boven genoemde *Negeryen* men aan Manſchap van gewapende mannen ſoude konnen uytleeveren een aantal van koppen.	
		6000

Van de laatſt genoemde plaats weſtwaarts langs de Kuſt ontdekten ſig ook nog verſcheyde andere ſtroomen / als eerſtelijk de Rivier van Viadjes, dewelke ſeer groot en diep is / langs welkers oeveren dooz een oneyndig getal van Heydenen bewoond wierdt / dewelke als ſtraz geſegt is / een ongeloofelijken Schat van Gould / en andere koſtelijkheeden beſitten / gelijk dan ook die van Maccauw daar van een vooztreflijge onderwinding gehad hebben / vermits dat ſy een ſeer bloeyenden Koophandel hebben gedoerd / en daar by heerlijke vooztregten genooten / 't geen wel meeſt upt den neyver van een Prieſter vooztquam ; want die man ſoo verre gekoomen ſijnde dat hy in haar ſpzaak erbaaren werdende / met ſijn verblijf aldaar ; bzagt hy der in weynige Jaren over de dzie dupſend tot het Chriſtendom, of ten minſten die luyden daar vooz verklaarde / maar met de laatſt gereeſene verſchillen ende troubelen tuſſchen die natie en de Koning van Banyer, ſoo heeft dien Vozſt deſen neraar om laaten bzengen / daar op dan gevolgt is / dat deeſe arme kudde ſonder Herder ſijnde / dooz 't on-

Riviet Viadjes.

Rykdom der Inwooneren aldaar.

Veele Heydenen doet een Prieſter tot het Kriſten geloof gebragt.

De Prieſter omgebragt.

krupd

krupd van dp-geloof (waar mede deſe blinde menſchen ſeer beſwangert ſijnde) ſeer verſtroopt ſijn geraakt. Men vind'er nog wel eenige / dewelke hunne Chriſtendom met een krupsje / dat ſp om den hals dragen / tragten te bewijſen ſonder verder eenige kennelijke redenen van haar voorgewende Chriſtelijke Godsdienſt te konnen geven.

Rivier Tabouhouw. Omtrent - - - mijlen van hier / is een ſeeker Rivier Tabouhouw genoemt; zijnde de Negery onder die naam mede bekent / welkers inwoonders meeſtendeel Timmerlupden van haar handwerk ſijn / en dewelke al mede met den opbouw van hunne Vaartuygen 't voorbeeld van de Javaanſe Timmerlupden redelijk weeten naar te volgen / en konnen in der pl de Handelaars met haare ſpoedigen arbepd voorthelpen / naardemaal ſp wel 200 koppen konnen uptmaken.

Timmerlieden aldaar.

Rivier Mandaway. Weſtwaards belendende is hier wederom een ander dog kloeker Rivier te vinden als de laatſtgenoemde / daar d'Inlanders Mandaway tegens ſeggen / hier verhandelt men van gelijken veel Goud / waſch / Jernang, Rottangs, en Lapis Beſoar, &c. hier werden ook een meenigte van dooſen gemeenlijk Tomlombes genoemt / gebonden / dewelke redelijk fraap van ſeer ſijn geſneedene Rottangs en de bladeren van boomen gemaakt ſijn / en werden meeſt in alle Indiſche geweſten verboert. Hier naaſt grenſt een andere Negerye, Simanauw genoemt / makende die twee Dorpen t'ſamen 300 Man upt.

Koopmanſchap aldaar.

Baay voor de Rivier Sampit. Eenige mijlen daar van daan doet men de van mijn nog in verſche geheugenis leggende Rivier Sampit op / voor de mond van dewelke een baap is daar men gemakkelijk met 1000 ſcheepen (van alle Zeen / en Winden beſchut:) ſoude konnen geankert leggen. Daar wert mede langs die ſchoone ſtroom een heerlijk Traficq gepleegt / ſoo

in

n Goud als andere waaren en kan U Hoog Edele met een opregte gewisse verklaren / dat hier mede Nagelen vallen / werdende van Bergs-volkeren aan Mahometanen te koop gebragt / die sp voor een beuseling van de lupden weten te bekoomen / en als dan deselve met een 3 cent winst aan de Chineese weeten om te setten: ik heb 'er verschepde Picols van gesien / dewelke van reuk en smaak voor de Amboinse niet behoeven te wijken: den Koning krijgt ook bp wijlen eenige Cattys van sijn onderdanen / dog het kan niet verder strekken / als tot het gebruyk van sijn hups-houding / maar geensints om koopmanschap daar mede te drijven. Groote handel aldaar. Schoone Nagelen aldaar.

Ik hebbe hier Nooten-Muscaten in haare bolster gesien / verg zijnde zijnse heel vet / maar een weynigje gelegen hebbende verdroogense seer; van de Foelp heb ik dese domme menschen geen werk sien maken / ten tijden dat wp aan d'oever van die stroom aan quamen drijven / 't geen mp ook wel heeft bewoogen om naar der selver boomen te soeken / maar te vergeefs. Als mede Note Muscaten.

Hier heeft den Koning van Banyer een Negery van 150 koppen / ende van den Land-aard een dupten getal / van hier komt men aan de Rivier Pouboang, alwaar een Negery is / dewelke de naam van dese stroom draagt / alwaar men mede alle soodanig een overvloed van Goud en Rottangs vind / als in de voorige plaatsen / ook een aantal van 150 Inwoonderen uptmakende / en de laatste of upterste sjontier van het Banyers Koninkrijk is Cottaringen, welkers Rivier en Negery, soo mede van Goud en andere dierbaare waaren / de andere plaatsen / naar mijn bedunkens nog al te boven gaan / en werden hier ook 500 persoonen geteit / dewelke wapens konnen voeren. Rivier Pouboang. Cottaringen laatste plaats van Banyer.

Hier van daan Noord-West op / beginnen de paalen van het Succadanas gebied / dese Vorst en heeft wel soo veel Land niet als die van Banyer, maar besit daar en tegen ongemeen meer rijkdommen / door de Diamant-Mijn, gelegen in de Rivier / genaamt Diamant Mijn.

hier een eynde van Borneos beſchrijvinge maaken en alleenlijk daar nog by voegen / dat ik een Diamant-ſteen van den Koning van Succadana geſien hebbe / dewelke ſo groot als een Duyve-ey is.

Diamant de groote van een Duyve-ey hebbende.

Daar dat wy onſe Koopmanſchap en andere ſaken aldaar verrigt hadden / begaven wy ons onder Zeyl / van meninge zijnde om Mallacca aan te gieren / daar wy dan ook in de maand Mey van 't Jaar 1696. Voor quamen / ende naar dat 17. dagen op de ſtee gelegen hadden / ging ik weder op een ander Schip over / want daar hong myn een ſwaar onweder over 't hooft / en kon het op geen andere wijſe ontgaan / gelijk naderhand verſtaan heb / dat het ook hoog tijt was / om te vertrekken / ten aanſien dat den Fiſcaal van dat Gouvernement; ten oyzye van den Heer Voſburg en Raad op Mallacca geyzdonneert was / om myn naar te ſpeuren, zijnde het voyzwaar een merkelijk geluk / dat my die Heer niet heeft konnen op-zeplen / alſo dat ik in waarheyt gereſolveert hadde / geen ſchandelijke Dood op *Batavia* te ſterven: wy hadden onſe koers naar Atchin geſet / daar wy ook naar 't verloop van 10. dagen aanquamen / wanneer ik my ten eerſten naar Land begaf / met voyzneemen / om daar een wooning voor my te huuren, en onaangeſien dat in die tijt van 4 Jaren op geen plaats geweeſt hadde / daar ik ſulk een vryheyt konde genieten / was ik egter van ſins / my daar ter plaatſe gants ſtil te houden / ter tijd en wijle dat gelegendheyd ſoude hebben / om met d'Engelſen, of Deenen myn voyzgenoemde Keyſe in de Name Godes / naar 't Vaderland voyzt te ſetten.

De Roy komt voor Mallacca.

Neemt de vlugt.

Komt te Atchin.

Dog wepnig dagen naar myn verblijf alhier / wiert ik ten eerſten van een party Chineeſen en andere Volkeren bekent / en vervolgens van alle Aanſienelijke Europiaanſe, Moorſe, en Atchinſe Koop-lupden beſogt ende verwelkomt / en eenige daage daar aan ſelfs door de Rijks-grooten: tot deſe dagelijkſe Beſoeken wierden groote Gnaſtos ver-

Werd aldaar gekent en beſogt van alle Grooten.

epſt

epſt / want dewijl dat die vrienden my alle eerbied betoonden / ja in dier voegen / als of ik nog in dienſt der E. Compagny Kapitepn geweeſt hadde / oordeelde ik het van mijn Aanſien te weeſen / om haar in dat weeſen te laten / dog egter beſpeurende / dat ik merkelijk ten agteren ſoude raken / ſo beſloot ik om mijn onkoſten eenigſints te gemoet te komen / om my met Koopmanſchap te behelpen: vermits dat my waarlijk op een plaats bevond / daar den Handel in een bloeyende ſtaat was.

Om daar dan een begin van te maken / verkogt ik van mijn Goud / dat ik van Borneo mede gebragt hadde / om gereede penningen te hebben / ſo mede verkogt ik eenige Juweelen / die (al ſchoon niet veel bpſonders waaren) met een redelijk voordeel / en wat het Goud aan-belangt / daar had ik waarlijk in deſe Goud-rijke plaatſe 130 per Cento winſt / en wijders een redelijke winſt op d'andere waaren. Verkoopt eenig Goud en juweelen.

De eerſte Koopmanſchap / die ik deede / was het Hol van een Engels Schip / dewelke door onkunde van de Stuur-lupden tegens een Eyland / dat voor de Stad lag / verſeylt wiert / en naardemaal af-gekundigt wiert / dat d'Eygenaars het wrack by openbaare Verkooping ſouden verkoopen; had ik de nieuws-gierighept gehad / om de geſtalte van dien Bodem te beſchouwen / en bevond / dat men met Koſten en Arbeyd deſelve wederom in ſtaat ſoude konnen brengen / van te konnen hermaakt werden. Ik wiert dan Koper van 't Schip voor 25. Theyl, peder op 4 Rijks-daalders Spaans gereekent / 't geen dan 100 gelijke Realen quam te bedragen. Ik verdonneerde ſelver / hoe men het moeſt Kiel-haalen / en was geſtadig by het Timmeren / en bragt ſo veel te weeg / dat het in een korten tijt water-digt en blot lag / waar naar deſelve aan een verleegen man wederom hielp / hebbende bupten mijne gedaane onkoſten 2560 gelijke Realen hier by over gewonnen. Koopt het hol van een Engels Schip. Dat hy begint op te maaken. En vaardig zijnde verkoopt.

geſag over haar Volk ſoude voeren, Overſte van haar Oorlogs-tuyg en Opperſte *Ingenieur* over haare ſterktens, ende Vaſtigheeden ſoude zijn, en ſo meede *Conſul* en Opper-hoofd over alle *Chriſten* natie ſoude weeſen, die hier om te handelen quamen, en om dat ik de middelen ſoude hebben, om mijn fatſoen en ſtaat naar mijn *qualiteyt* te konnen houden, ſoo bood my *Haar Hoogh Edele* een maandelijkſe wedde aan, van 100 *Teyl* tot mijn onderhoud, met naader betuyginge, dat ik alsoo de gunſt van haar Koninginne ſoude letten, dien ik ſekerlijk ſoude verkrijgen, mits dat ik maar deſe aangeboodene gunſte gelieſde aan te vaarden.

Redenetingen van de Roy over deſe aanbiedingen.

Dat ſulke booꝛderlige aanbiedingen en de kragt van dat geele metaal, geen wonderlijke uptwerkingen op mijn gemoed deden, en wil ik ganſs niet ontkennen, deſe menſchen waren buyten redenen benangſt, koſt ik wel merken, maar niet te min, had ik een beſegelde en getekende Acte van alle die Caracters begeerd, (ſodanig als de gemoederen doenmaals geſteld waren) ſekerlijk ſoude ik deſelve verkreegen hebben, mitsgaders ook der hp hebben konnen bedingen, niet langer als booꝛ ſoo een tijd noq ſelfs in haar luyden dienſt my te willen verbinden, behalven dat, had ik ook kragtige beweeg-redenen, om dit aan te gaan, ten opſigte dat ik ſeer wel hp den Sabandhaar ſtond, dewelke een bejaarde ſoon heeft, die daar Kapiteyn over de Lyf-wagt van de Koninginne iſs, weerſtende hp Kapiteyn al hyp diep in des Booꝛſtinnes gunſt geraakt, ſulks dat de Oude man ende Koninginne ſelfs wel gaarne hadden geſien, dat'er een Huuwelijk, tuſſen die twee mogte voltrokken werden; maar dewijle deſe verandering van de Regering een ſaak iſs, die de Rijks-gꝛooten ſeer tegens de booꝛſt ſoude ſtooten, meende gemelde Sabandhaar, dat het niet gemakkelijk ſoude konnen geſchieden, en daarom hadde hp gaarne geſien, dat Ik in aanſien gekomen was, om ſijn booꝛneemen te helpen booꝛt te ſetten, waar toe mijn's eer-agtens overvloedig

kans

hans genoeg ſoude geweeſt zijn / ten aanſien dat de Maleyers ſomwijlen ten getalle van 3 of 4 dupſent voor Atchin komen / en begeeren volmondig een Koning tot een Hooft te hebben.

Ik was middeler-wijle genootdruckt / om antwoord aan deſe voorſitter te geeven / dewelke behelſde / Groteliks verpligt te zijn, de Koninginne en haar verdere Heeren Raden voor de eere, die ſy my quamen te doen, ten hoogſten dankbaar te blijven, maar naardemaal het een ſaak van gewigte was 't geen ſy my aanboden, verſogt ik ootmoedig / om eenige dagen uytſtel, wanneer my dan nader in haare vergadering ſoude verklaaren, de Koninginne beliefde ondertuſſen haar Edelmoedig geſchenk te bewaaren, en egter dat gevoelen van my te hebben, dat ik ſo veel Eerbied en getrouwigheyd voor haar Hoogheyt over hadde, als ſy van een goed onderdaan ſoude konnen verwagten, waar van ik ſo ten eerſten bereyd was blijken te geven, indien mijn voorſlag de Heeren behaaglijk was; en doen een begin makende wegens 't geene / datter tuſſen de gemelde Schipperg / en Wagters gepaſſeerd was / ſepde niet te konnen gelooven / dat d' *Edele Compagny* ſulks te wijten was; maar wel het onverſtand van de Schippers ſelfs, dewelke door ik en weet niet wat geeſt gedreven, altijd ruuw te werk gingen, de Heeren op *Batavia* hadden al te veel verſtand, om op ſodanige wijſe hare Bond-genooten te handelen, veel minder daar ordre toe te geven. Tot een onwederſprekelijk bewijs hier van / gaff ik haar te verſtaan / dat den Commandeur van de Vloot ſiekelijk lag, verſoekende ſeer ernſtig / datſe yemand van haar ſouden willen afvaardigen, om naar boord van den Vlag-man te vaaren, en hem de ſaak openbaaren, als wanneer ik my niet alleen als Gijſelaar voor haar wederkomſte ſtelde, maar daar nevens ook wel verſekert was, dat ſy met alle beleeftheyd ſouden gehandelt werden. 't Geen dat voor goet door de gantſe Vergadering gekeurd en vaſtgeſtelt

Antwoord van de Roy aan deſen Voor-ſitter.

Doet een Vertoog van 't voorgevallene tuſſen de Schippers en de Inwoonders.

Sijn verder Verſoek en aanbieding.

By de Raden voor goed gekeurd en een Geſant aan den Commandeur geſonden.

verdere Opper-hoofden 't middag-maal nuttigde, niet tegenſtaande gemelte Heer my genodigt hadde, om aan ſijn Tafel mede te komen eeten, alle menſchelijkheyd en beleefdheyd aan een kant ſettende, hem *Agent* een muyl-peer ſoude gegeeven hebben, dat hy agter over viel, en daar by die vuyle ſtraatwoorden ſoude gebruykt hebben; *Weg ſchurk daar van daan, die plaats komt my beter toe als gy.*

Wederlegging van de Roy hier tegen.

Voorwaar een ſlegte vertelling / en die van een man van verſtand niet wel behoorde aangenoomen te werden / want wie ſoude ſig in ſijn eygen hups van een perſoon alleen ſoodanig konnen laten affronteren / en wie ſoude de ſtout-moedigheyd derven neemen / om 't ſelve in 't op-zijn van 20 en meer Perſoonen te doen / ten waare / dat hy ſijn leeven quijt wilde weeſen / en dus doende ſagt die trouwlooſe vrient / de gemoederen eerſt tegens my te verbitteren / om my ſoo veel te gemakkelijker aan een kant te moffelen / hebbende bereyts tot dien eynde een van ſijne Chaloupen bupten de Rivier klaar leggen / mitsgaders ontrent 20 Maleyers gehuurd / om ſijn heploos en verbloekte aanſlag upt te voeren.

Liſtige lagen van Delthon tegen de Roy.

Daar de Roy de ſnof van weg krijgt.

Soo als geneegen was / om myn die nagt van 't Bed te ligten / wierd het my des avonds omtrent de klok 9 uuren bekent gemaakt / en met ſoo veel omſtandigheeden verhaald / dat ik geen redenen hadde / om daar aan te twijffelen / ik was in beraad / eer dat ik beſlupten kon / wat ik hier in doen ſoude / want ik hadde Geweer genoeg in hups / om Delthon eerſt en nog 3 of 4 van ſijne mede-pligtige den hals te breeken / maar aangeſien dat het een groot hert-ſeer voor de vrienden van de nedergeſlagene ſoude geweeſt hebben / ook bedugt voor brand-ſtigten &c. liet ik het Bootje van een van myn Chaloupen, dewelk tot allen geluk in de Rivier lag / voor myn deur brengen / en ik pakte in der yl alle myn gereetſte middelen op den anderen / ſoo van Goud / Silver en

Voorſorg hier tegen van de Roy.

Klee-

klepnodien / en verliet mijn hups / tot het bewaaren van welke 2 of 3 van mijn Dienaars liet / sonder het minste gerugt te maken / begaf ik mp in 't Bootje / onder een geselschap van 8 gewapende Europianen, en die daar en boven sig redelijk van krijgs-tupg versien hadden / daar en boven 5 Inlanders, dewelke roepden: wp raakten stilletjes de Rivier upt / en met behulp van onse riemen quamen wp aan 't gesepde Epland / dat vooz de Stad legt / want hier liet ik timmeren en had 7 Man in mijn dienst / van gedagten zijnde den Sabandhaar mijn vziend kennisse te geeven / van den toedzag der saken / of anders ingevalle Delthon soo sot geweest was / dan mp daar te willen bp komen / hem met vermaak naar d'andere wereld te senden / waar van weynig werk soude gemaakt hebben / alsoo wp ons voozdeelig genoeg geplaatst hadden / om een partp quade menschen af te keeren / en booz een verrassing dzoegen wp met ons 21 wel goede sozg booz.

Die sig weg pakt.

Komt aan 't Eyland voor de Stad.

Is wel op sijn hoede.

Maar niet tegenstaande dat ik hem liet aanseggen / so hy genegen was, om my te koomen besoeken, hem soude blijven afwagten, so scheen den Engelsman daar geen lust toe te hebben / en ik moet bekennen / dat hp daar inne wijslijk deede / alsoo / dat schoon hp 50 Man mede genomen had / der moogelijk niet een soude te rug gekeert hebben.

Uyt-daging van de Roy tegen Delthon.

Hier waren op dit Epland omtrent 60 Maleyers, geboozne Atchinders, dewelke hunne kost sogten te winnen met het opsoeken van steenen / dewelke ik altemaal op mijn kant wist te krijgen / en die mp ook beloofd hadden / ten eersten te sullen helpen. Hebbende ook een soztresse gevonden / die van sijn selfs standvastigheyd / en soo sterk was / als men met handen soude hebben konnen maken / want het was een holle steple klip / die geen toegang hadde / als een smalle passagie.

Krijgt alda'r eenige Maleyers en Archinders op sijn hand.

Vaste Verweer-plaats.

Egter om te beletten / dat mijn schielijk vertrek niet ten quaatste booz genoemde Delthon mogte wer-

werden gedupd / ſoo ſchreef ik aan den Sabandhaar, en andere Staats-Dienaars / hoedanig en op wat wijſe den Engelſman my in 't net hadde ſoeken te krijgen. Deſe Brieven hadden die uptwerking / dien ik 'er van verwagt hadde / want hoor hier op niet alleen antwoord kreeg / maar om dat ik het ſo veel te beter ſoude konnen leeſen / wiert daar toe een Meſties (zijnde een Malacs Inwoonder) genaamt Jacob Mix gebruykt / en wijders van 2 aanſienelijke Portugyſen, uyt de naam van de Heeren Grooten geteekent / dat niet alleen vry en vrank wederom mogt koomen, maar nevens dien ook beloofd in allen deelen beſchut en beſchermt te werden.

De Roy ſend eenige Brieven aan de Staats-Dienaars.

Goede antwoord hier op.

Ik vervoegde my met een braaf gelepde naar Atchin, eerſt by den Sabandhaar mijn komſt bekent maken / en van daar naar mijn huys / doch ik liet het hier niet by ſteeken / vermits dat mijne klagten aan de Rijks-grooten deede / wegens het geweld dat my Delthon hadde ſoeken te doen / oordeelende / dat, vermits met toelating van de Koninginne, en d'Heeren, mijn vaſte woon-plaats in haar Staat hield, een gemeen perſoon, als *Delthon*, niet bevoegt was, om yemand leet te doen, veel minder op een heymelijke wijſe te vervoeren; dat was de Koninginne en de verdere Heeren ſelfs beledigt, want indien dat ſulks toegelaten en door de vingeren geſien wierd, ſoo en ſoude niemant vredig en geruſt in ſijn eygen huys woonen.

Begeeft ſig weder na Atchin.

Sijn aanklagten tegen Delthon.

De Grooten verfoeyen het doen van Delthon.

De Heeren hoorden mijn geklag met aandagt ende opmerking / en verfoepden Delthons gedoente in de hoogſte graad / maar om mijn oogmerk nog beter te bereyken / verſogt ik / dat hy in perſoon mogt verſchijnen, om redenen van ſijn doen te geeven, 't geen ook voor billijk gehoordeeld wierd.

Met ſijn verſchijning nam ik 't woord op / ſeggende / in de Maleytſe taal / nu bent gy en ik voor den Regter, wat heeft UE: bewoogen om mijn ſo valſchelijk te beliegen, met aan yeder een te ſeggen dat ik een

De Roy en Delthon voor de Regters.

Spion

Spion ben, en als ik ſo een man ben, wat reden hebt gy my by nagt ſoeken te vervoeren, ſonder laſt en weeten van de Koninginne? Hy was ontſtelt en verbaaſt/ hebbende ſijn dood-veruw al geſet/niet te min bragt hy tot ſijn verſchooning in/ dat hy daar toe niet alleen van den Gouverneur van *Mallacca* was verſogt geworden, neen maar gedreygt, dat ingevalle hy ſulks niet naar en quam, als dan ſijne Scheepen en Vaartuygen aangehouden en beſlagen ſouden werden. Ik voer hem daar en tegen wederom te gemoet/ dat wanneer een Man ſo moedwillig in een ſaak liegt, in andere dingen ook geen geloof verdient, en verſogt derhalven/ dat hy daar bewijs by brengen ſoude. Nu daar had hy niet veel moeyten toe/ want hy haalde de Brieven uyt ſijn ſak/ egter niet/ voor en al eer/ dat hy door drepgementen daar toe genoodſaakt was/ en gaf ſe voorts over aan de eerſte Staats-Dienaar/ dieſe my dan dede overgeeven/ en met geen kleyne ontroering mijn vonnis leeſende/ maar niet te min den Alderhoogſte dankende; dat het nog niet ter uytvoering geſteld was.

Verſchooning van Delthon.

Redenen van de Roy hier tegen.

Delthon geeft de Brieven over.

Ik gaf te kennen/ dat *Delthon* in deſen de waarheyd geſproken hadde, maar daarom, mijne Heeren, voegde ik hier by/ had die Man als een eerlijk Man willen doen, hy kon my buyten dien wel gewaarſchouwt hebben, want hadde ik met hem ſo willen handelen, ſoude hy ſekerlijk al lang op *Madras* gehangen hebben, maar in tegendeel heb ik hem by nagt geholpen, en volk daar toe gehuurd, mitſgaders aan U Ed: Heeren verſogt, dat gy hem ſouden willen beſchermen. Dat is waar, wierd ten eerſten geſegt/ en met eenen de hoofden by den anderen geſtooken hebbende/ wierd met een geoordeeld/ dat ik ſo doende geen *Spion* konde weeſen, en daar en boven gevraagt/ wat ik nu wel eyſchte? daar ik op diende/ niets ter wereld; Sy waaren Heeren en Regenten, en konden daar in doen, wat hun goed dogt, 't was my genoeg, dat de Heeren Grooten nu wel konden ſien, dat ik die

Waar op de Roy ſijne verantwoording doet.

Punition d

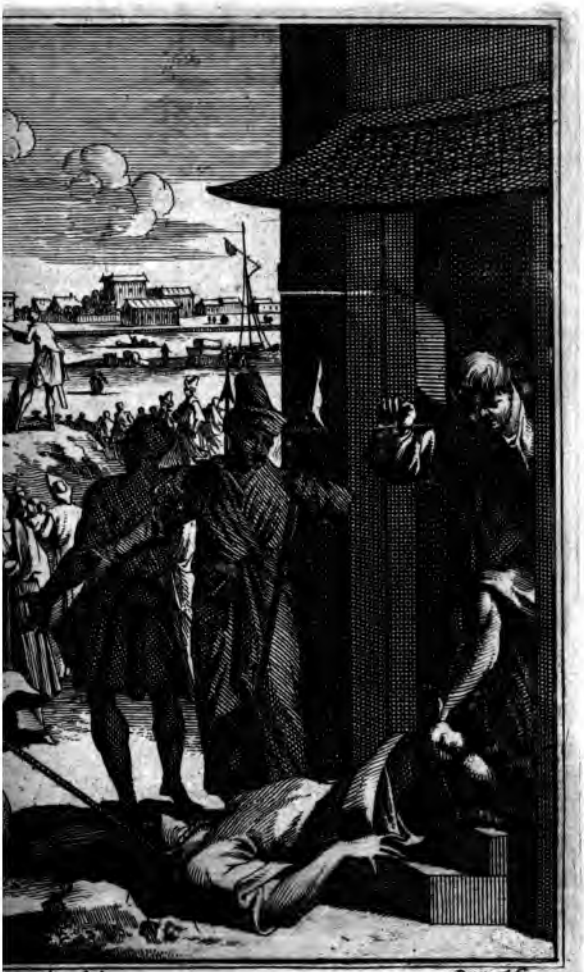

a Atchin.

Pag. 156.

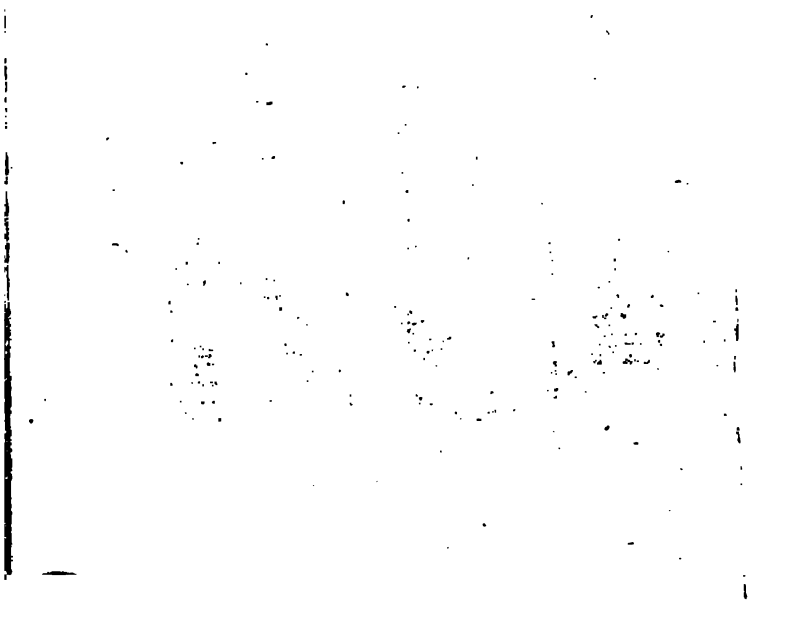

„ maken / ſulks dat de beſte middel / die men te-
„ gens deſe hinder-paal kan te werk ſtellen / is
„ een goede wagt voor ſulke roof-vogels te hou-
„ den / want het bekent maken van diergelijke
„ voorval aan den Criminelen Regter / werd de neer-
„ gelepde misdadige op ſtaande voet upt het hupg
„ geſleept / daar hy 't ſept begaan heeft / en wij-
„ ders tot een Exempel van diergelijke quanten
„ aan een Mik gehangen.

„ Ik hebbe aan de voorſchreeven ſijde Atchin een Republijk genoemt; en ſo U Ed: Hoog Agtbaare eenige Staat-kundige bedenkingen op den ſtaat van die Regeering gelieven te maken / ben ik van gedagten / dat menſe ten regten ſodanig dient te noemen / want men ſoude haar dienen te vergelijken / by de Fabel van Eſopus, wegens 't verſoek van de Kik-vorſſen aan Jupiter, om een Koning te moogen hebben / ten epnde om haar tegens haare Vyanden te komen beſchutten / deſe wel ſiende / dat ſy niet en wiſten / wat ſy begeerden / een groot ſtuk hout in 't water liet vallen / 't geen wel eenig ontſag in 't begin baarde / maar naderhand door ſijn onbeweegelijkheyd / van ſijn onderdanen ſelfs belacht en beſpot wierd. Even is het hier mede geleegen.

Atchin de naam van een Republijk gegeven.

By de fabel van de Kik-vorſcheh geleken.

„ De Koninginne heeft wel een groote naam / maar weynig magt en gebied / en ordonneert wel / maar wert niet eerder gehoorſaamd / als wanneer dat'er pemand van haare lievelingen daar by geintereſſeert is / ſy draagt wel in de Rijks-vergadering voor; maar 't Raads-beſlupt moet ſy van haar Hovelingen afwagten / en kan niet onaardig hunne Pitsjaaringe werden vergeleken / by de Rijks-vergaderinge van de Kroon Poolen, ſo door menig-vuldig getal der Raads-heeren / als ook om wanneer een der Waywoden upt eenige baat-ſugtige inſigten / 't verhandelde in den Raad af-keurd / der niet kan werden beſlooten / en de vergadering vrugteloos ſchepden moet; want hier heeft peder mede een ſtem /

Regeering van Atchin by die van Poolen vergeleken.

„ ſtem / en 't moet ook een ſaak zijn / die ſo haar
„ blykelyk hun geſamentlijk wel-weeſen betreft /
„ eer dat ſy met den anderen eens zijn / dat'er by-
„ naar niemand tegens derft ſpreeken ; maar u
„ andere twijffel-agtige voorvallen zijn de verdeel-
„ heeden en ſcheuringen ſo groot / dat'er ſomwij-
„ len eenige dagen voor-by gaan / eer dat hunne
„ meening en goet-vinden ſtand grijpt ; die in Rijk-
„ doom buyten anderen uytſteeken / hebben ſterc-
„ lijk meerder authoriteyt als d'anderen / vermits
Gedurige wee-ſpalt tuſſen hen luyden. „ dat'er een party leeden uyt den raad van haar
„ leven moeten / als ook om dat ſy gemeenlijk
„ geſterkt en geſtijft zijn / door haar eygen en
„ Vrouws bloed-verwanten / ſulks dat'er gedu-
„ rig twee-ſpalt onder die Heeren hups-veſt.

Verſoek over een Koning te verkieſen. „ Daar-benaal / als geſegt / de Bergs- en Land-
„ luyden met een aanſienelijke troup ſomwijlen
„ naar Atchin koomen ſtuyven / een Koning te
„ geeerende / heeft het my verſchepdemaal verwon-
„ dert / dat ſulks geen uyt-werking heeft / maar
„ ik vertrouw / dat daar niemand aan derf tillen /
„ om dat een gelijk even graag naar dat lekker-
Hoe tegen gehouden. „ beetje ſoude zijn / of ten minſten pemand uyt
„ ſijn maagſchap tot die waardigheyd ſoude wil-
„ len indringen / 't geen van d'andre ſo niet ver-
„ ſtaan werd.

„ Wijders moet ik van deſe natie getuygen /
„ datſe trots en hovaardig zijn / en daar by on-
Imborſt van de Atchinders. „ gemeen ſchrander en vermuftig in ſtuk van
„ Koophandel te drijven / maar daar by lup en
„ ſeer traag tot den arbeyd / nergens op minder
„ denkende / als op hunne welluſten / en daarom
„ meeſt verwijft ſonder de minſte dapperheyt / ver-
„ mits dat ſy in vermoogen / en Rijk-dommen
„ haare nabuuren te boven gaande / en om de wel-
„ ke ſy dagelijks van deſelve beſogt werden / ſo
Haar Hoog-hertigheyd. „ laat-dunkent zijnſe te denken / dat haar nie-
„ mant deeren kan / en ſo 't anders uytvalt / of
„ dat het tot de daadelijke ſaaken komt / beſpeurt
„ men met den eerſten een algemeene verbaaſtheyd

„ on-

„ onder de gemoederen / waar van in mijn aan- Geval van een Zee-roover.
„ weesen aldaar een proeve geſien heb / ten aan-
„ ſien / dat ſeker Manacabiſch Zee-roover haar
„ Laboe, of gould-mijn / niet-jegenſtaande / datſe
„ met 5. of 600. Man beſet was / ontweldigde /
„ en waaren eenige maanden beſig / om haar daar
„ van daan te krijgen / en was nog niet 't eene-
„ maal voor mijn vertrek gedaan.

„ Upt alle 't welke ik met goede reeden een o-
„ verſlag maken kan / dat men met wepnig moey-
„ ten en onkoſten / die Stad en daar aangzenſende Aanmerking des Schrijvers over het bemagtigen van Atchin.
„ Landen / ſoude konnen overvallen en genoegſaam
„ beteugelen / haar ontbreekt geen Kanon van al-
„ derhande ſoort en ook Mortieren / maar voor
„ haar onkunde / van met d'Artillery om te gaan /
„ ſo leggen haar ſchoone metaale Stukken / als
„ reets geſegt is / in 't Zand / of onder 't gras be-
„ graaven.

„ De Sabandhaar, die my wonder wel beſint
„ hadde / ſogt my genoegſaam / om upt naam van
„ de Koninginne te beweegen / om daar een her- Verſoek van den Sabandhaar aan de Roy.
„ ſtelling van te maaken, dikwils my ook het
„ voorwerp / dat hy met ſijn Soon voor hadden
„ voor houdende / mitsgaders / of ik niet ſoude
„ konnen te weeg bzengen / dar de *Edele Compagny*
„ ſijn party, of die van de Vorſtin ſoude willen
„ kieſen, alſo dat haar Hoogheyd om een Huu-
„ welijk met ſijn Soon (dat een wakker en vlug
„ Baasje was) aan te gaan, t'eenemaal geneegen
„ bleef; ſo verontſchuldigde ik mijn ſelfs op het
„ eerſte voor ſlag / wegens ſeeker onpaſſelijkheyt / Dat de Roy afwijſt.
„ die ik voor-gaf / te hebben / en op het tweede voor-
„ ſtel / ſtelde ik hem upt / onder beloften / van daar
„ over te ſullen ſchrijven.

So ik het niet gedaan heb / Edele Hoog Agtbaare, is het niet by gebreek van een goede nepging / voor de Nederlandſche Compagny, maar eer upt mis-moedigheyd geſchied / naardemaal ik quam t'ontwaaren / dat myne ernſtige voorwerpen / belangende 't Rijk van Banyer en Succadana gedaan / voor

door U Edelens niet aangenoomen / of om dat gesegt / niets vertrouwd wierd / jaa selver van mijn pardon niet konde erlangen / schoon ik so dikwils smeeking daar om gedaan hebbe / en hier middelerwijle geen gelegenthepd vindende / om naar het Vaderland te geraaken / besloot ik eens ter deegen t' ontwaaren / of de Franssen wel in der daad sodanig / als sy uytterlijk voor-gaaven / 't meenden / daarom geliet ik my / ontblood van penningen te weesen / en over sulks van haar een somme van 4000 Rijks-daalders van haar te leenen / maar vond haar ten eersten gewillig / jaa wilden my deselve schenken / en nog meer / soo ik deselve van nooden hadde / dog ik verontschuldigde my daar van / in tegendeel passeerde ik een Hand-schrift van de bewuste schuld / en bedong daar by / so wanneer die penningen op *Bengale* quam te voldoen ; als dan vry en vrank soude mogen gaan en staan, gelijk se ook door U Edele Hoog Agtbaare Resident tot Bellesoor, Sr. Hendrik vander Meer, voor mijn Reekening zijn betaald.

Versoekt eenig geld van de Franse.

Wat de Franse met de Roy in den sin hadden.

Ik kon in allen deelen wel bespeuren / dat my de Franssen in haare schulden sogten in te wikkelen / en wanneer ik als dan onvermogens soude geweest zijn / sodanig een geld somme te konnen wederom geeven / my als dan te verpligten / om in haar dienst te treeden : om haar in hunne waan te laaten / so nam ik de gemelde somme van haar / de welke ik pok ten eersten aan een Bengaals Koopman toe telde / met verbinteniſſe / dat hy my voor d'Intrest van die penningen met hem vry soude over voeren, en wijders met sijn Schip eerst op *Tanassary*, en van daar op *Bengale:* want daar toe leende ik hem mijn Volk.

Neeme hier geld van de Franse aan.

Naar de eerst-genoemde plaatse moesten wy vertrekken / om aldaar een Franssen Ambassadeur af te wagten / welke was den beruchten Pater van de soo genaamde Societeyt JESUS, genaamt Tachart.

't Was

't Was op den agtienden van de Maand Auguſtus 1696. dat dan / niet ſonder van diverſe gedagten geſtingerd te weeſen / de Geveren van Atchin verlieten / en naar eenige dagen zeplens / quamen wy gelukkig voor Mergeu ten Anker / alwaar met onſe aankomſt alhier een Engels Schip vonden / de Mucot genaamt / zijnde een Fregat / dat van Bombahia naar China gedeſtineert was / op dat Schip waren door den Gouverneur van Bombahia 9 Quaat-willige en gedwongene Perſoonen geſet / deſe 9 Gaſten maakten / met den anderen een aanſlag / ofte een complot (waar by ſy eenige vloek-verwanten aan hunne ſnoer van 't Scheeps Volk kreegen) om haar meeſter van 't Schip te maaken, en dat jupſt op een Nagt / ſo als ſy voor Atchin laagen en dreeven / van meening zijnde / om daar binnen te koomen, den Kapitepn en de Stuur-lupden door 't geſtadig waken / vermits dat hard weder hadden gehad / vermoeyd zijnde / waaren in ſlaap gevallen: waar op 2 gereſolveerde Gaſten / yeder met Piſtool en Banjonetten verſien / in de Kajupt traaden / en ſchooten den Capitepn in ſijn ſlaap ſoodaanig / dat hy daar na d'eeuwige ſlaap heeft geſlaapen / werdende dus jammerlyk door mooyd-en ſchiet-geweer van 't leeven beroofd / en onderwijlen waren de 7 andere op 't gerugt van de ſchoot in de Konſtapels-kamer gevallen / en maakten haar ten eerſten meeſter / van 't hand-geweer en Bus-poeder / waar naar de Mooydenaars 't overgeblevene Volk geſamentlijk dwongen / om onder de Bak te gaan, alwaar zy vervolgens geſamentlijk riepen / dat die geene, dewelke genegen waaren, met haar aan te ſpannen, vrijelijk uyt-treeden mogten: waar toe ſig een getal van 35 Perſoonen liet beweegen / werdende 19 man / waar onder des Kapitepns Soon meede was / voorts gedwongen / om datſe van de partp niet wilden zijn / in de Schuyt over te gaan, en daar meede te vertrekken, gelijkerwijs als ik ſe / doenmaals op Atchin zijnde / hebbe zien aankomen /

Vertrekt van Atchin.

Komt te Mergeu.

Voornee men van eenige vloek verwanten.

Boosheyd van 2 rouwe gaſten.

Den Kapiteyn dood geſchooten.

't Gedrag van de 7 andere booswigten.

35 Perſoonen begeeven ſig by deſe booswigten.

men / en met een bedroefde taal hun weder-baaren hooren verhaalen.

waar sig dese booswigten heen begaven.

Naar dat de Helhamels hun Kapiteyn gemassacreert en d' Officieren / als gesegt / verjaagd hadden / begaaven sy haar met geruide Boden naar Tanasary en bragten daar by den Vice-Roy, die daar wegens den Koning van Siam sijn verblijf houd / en ook by de 2 Gouverneurs / die over Mergen gebieden (zijnde de plaats / dewelke voor aan de Zee geleegen is) soo veel te weeg; dat sy daar naar hunne quaden wel-gevallen hogten en verhogten / onbeschroomt ende ongemoeyt gingen; 't geen dat ik met meer andere Engelse Schippers sogt te beletten / maar te vergeefs.

Voornemen van de Roy met eenige andere.

Sy maakten derhalven een verbond / om dese Booswigten te overrompelen; waar toe ik als Hoofd verhoren wierd / 't geen ons qualijk soude hebben konnen misslukken / naardemaal dese meesters hun gestoolen Schip hoog en droog / om te halfaaten / hadden geset / en al haar kruyd en ammonitie van Oazlog onder een Tent aan Land gebragt. Waar by noch quam / om dit voorneemen des te meer behulpsaam te zijn / dat sy by-wijlen so overstallig beschonken waaren / dat sy als stomme beesten haar te slaapen legden.

Dog veranderd van gedagten.

Edog en kon egter niet beslupten / sulks buyten kennisse van de Mergeuse Gouverneurs te onderstaan / 't geen my dan bewoog / om het gedoente van dese eerlooze Fielten op het lelijkste af te maalen / en daar nevens by-voegende / dat een yegelijk af-schrik voor diergelijke Vagebonden behoorde te hebben. naardemaal dat sy algemeene Vyanden waaren van 't menschelijk geslagt; maar dese omgehogte Regenten / beseffende / dat sy veel voordeel en winst van dit geboefte bereyts gehad en noch verwagtende waaren; wilden daar geensins toe verstaan; en so doende wierden wy van ons beslupt en de upt-werkingen van dien / tot ons leetweesen / verstoken.

waarom her zelve agter bleef.

In

In-middels quamen eenige van deſe Gupten my upt den naam van haar geſelſchap verſoeken/ of ik geen geneegentheyd hadde, om haar Opperhoofd te weeſen, met beding/ dat ik een derde-part van al de buyt ſoude hebben; uitſgaders ook/ dat ſy met het vermeeſteren van 't Schip, een Kapitaal van 60000 Rijks-daalders gangbaar geld hadden gevonden, waar van ſy my meede een derde wilden geeven, haar ontbrak geen couragie, om yetwes te onderneemen, haar Schip was ook hegt en ſterk, en daar by wel beſeylt, daar ontbrak haar niet anders als een ervaaren Geſaghebber, dewelke de Landen en Vaar-waaters in deſe geweſten bekend was, en waar van ſy wel wiſten, dat ik een grondige ondervinding hadde; maar ik ſloeg haar aanbiedingen heel koeltjes af/ onder voorwending/ dat mijn gedagten naar 't *Vaderland* ſtrekten.

Verſoek deſer Boswigten aan de Roy.

Dat hy afſloeg.

Naar dat ſy hun Schip gekalefaat/ ſchoon gemaakt/ en van alles wel voorſien hadden/ dreeven ſy de Rivier af en gingen regt voor de mond van deſelve ten Anker leggen/ eensdeels om op de uptloopende Scheepen te paſſen/ als ook inſonderheyd om datſe de weet hadden/ dat'er 3 rijkgelaadene Scheepen (den Koning van Siam toebehoorende) van de kuſt Chormandel te verwagten waaren/ gelijk het kort daar aan quam te blijken/ vermits dat een van deſe Scheepen/ niet verdagt zijnde/ wat voor een Vogel dat daar voor de Rivier lag/ meende binnen te koomen; maar die pas wierd hem wel haaſt afgeſneeden/ ten opſigte/ dat de See-Schipmers hem met haar geſchut ten eerſten dwongen/ te ſtrijken, en voeren naar hunne eygen goed-dunken aan boord/ van waar ſy upt de Siammer ligteden en weg ſleepten alles/ wat haar goed dagt/ blijvende de Gouverneurs aanſchouwers van ſo een droevig Schou-ſpel en doenmaals/ doch te laat/ ſelfs beklaagende/ datſe mijn raad niet voor goed gekeurd hadden.

Dreyven met hun Schip de Rivier af.

Neemen een Schip van den Koning van Siam.

Twist tussen 2 Gouverneurs.

Maar 't koddigste van alles was/ dat die 2 trouweloose Gouverneurs malkanders gierigheyd verweeten / en so doende wierd haar snoode handel aan yeder een kenbaar / ondertussen wierd haar Meesters goed beroofd / en hadden met voordagt die Roovers so lang aangehouden / 't geen haar niet buyten vreese bragt / dat sy hunne hoofden daar door souden komen te verliesen. 't Geen haar dede besluyten / van my seer uytdrukkelijk te komen versoeken / dat ik dog als hoofd van de *Siamse* Koninklijke Scheeps-magt, my soude gelieven te laaten gebruyken. Want de 2 Gouverneurs quamen niet alleen in mijn huys / om my daar toe te beweegen / maar den Koning selfs met die nadre aanbieding / van de Wimpel onder de Vlag te voeren, en de keur te hebben, op wat voor een Schip, dat ik soude gelieven te commandeeren: en dewijl dat dit een saak was / dien ik niet wel afslaan konde / so wierd ik als Admiraal voorgesteld / en ging aan Boord van een wel-bezeyld en handig Konings Jagt. Also dat het grootste Schip t'eenemaal lomp en naar sijn Roer niet wilde luysteren / daar by booden haar 2 Engelse en 2 Moorse Schippers aan / om met haar Scheepen den Koning te helpen dienst te doen, mitsgaders ook 2 Chaloupen en 20 stuks kloeke Oorlogs-Vaartuygen / dewelke gesamentlijk met 's Konings Kanon / Kruyt / Lood / en Volk bemand / daar onder een goed getal Europiaanen, en Portugeesen en Toepassen waren / als zijnde Luyden / die op Tanassary en Mergeu woonagtig zijn; en dewelke op 's Konings ordre ten eersten gereed moeten zijn om te marcheeren / wanneer den nood sulks komt te vereyssen.

Hun Versoek aan de Roy.

Als mede die des Konings.

Dat hy aannam en als Admiraal van sijn Vloot aangesteld.

De noodige Zeyn-brieven aan de Bevel-hebbers uytgedeelt hebbende / waar naar sy (ingevalle het op een treffen quam) haar souden hebben te reguleeren / haalden wy onse Ankers t'huys / en gingen in de Morgen-stond onder zeyl / wesende van sodanigen Instructie versien / als het Af-

Gaat met sijn Vloot onder Zeyl.

schrift

De dag tot de Landing bernaamd / hadden ik 21 stuks metaale Kanon langs het Zee-strand / op een heuvel laaten brengen / en de tromben naar de plaats gekeert / daar de Heer aan moest landen; buyten dien een dubbelde rye gewaapende Mannen laaten in geleederen stellen / van 't Strand af tot de Stads poorte / en so als hy syn voet aan land geset hadde / liet ik het Kanon spreeken / en begaf my doen met een aansienelijk gevolg naar hem toe / sijn *Eerwaardigheyd*, uyt de naam van den *Tanaſſaryſe Vice-Roy* en Gouverneur, welkom in 't Koninkrijk van *Siam* heetende. Op wat wijse de Franſe Ambaſſadeur wierd ontfangen.

En naardemaal op sijn Europiaans in den dog was / voeg hy my ten eersten / naar mijn staat en Bedieninge / daar ik hem kortelijk op diende / seggende / een Man te weesen, die te vooren de eere gehad hadde, om een Compagny van 100 koppen, een dienste van de *Hollandſche Compagny* als Kapiteyn te commandeeren. Edog dat door het toedoen van eenige wan-gunstigheeden nu genootsaakt was, mijn fortuyn in vreemde gewesten te soeken. Sulks dat naar het afleggen van mijn pligtpleegingen / hem by de hand nemende / tot voor de Stads poorten bragt / daar hy van den Vice-Roy en de Gouverneurs op haare Lands-wijse seer beleefdelijk ontfangen wiert / wanneer dat naar 't afleggen der pligts-plegingen / d'artillerye sig voor de tweede-maal hooren liet / en so vervolgens / tot dat hy in sijn daar toe aangeweesen logement gekomen was: buyten sijne Hups-bedienders (die seer weynig waren) had hy noch 8 Geestelijke Persoonen by hem. Vraag van den Ambaſſadeur aan de Roy. sijn antwoord hier op. Pligt-pleegingen van de Roy aan den Ambaſſadeur.

Den derden dag naar sijn komst / wiert ik door een Edelman des Ambassadeurs gevolg ten eeten genodigt / werdende seer beleefdelijk op mijn komste ontfangen / en ik een t'samen-spraak geraakt weesende / begon dese Geestelijke / edog niet te min weergadeloose Staat-kundige Vader / my met een seer stadig en vriendelijk gelaat te seggen / bysonder verheugt te weesen, dat ik so veel agting De Roy van den Ambaſſadeur ten eeten verſogt.

Woorden van den Ambaſſadeur tegen de Roy.

voor ſijn perſoon gehad hadde, van my op ſijn begeerte hier ter plaatſe te laten vinden, en om dies wille, dat met lof van mijn Perſoon hadde hooren ſpreecken, dien volgens ongemeen nieuwsgierig geweeſt was om my te ſien, ten eynde om my uyt de naam van den Koning ſijn Meeſter te verſoecken, van my in ſijn dienſt te willen begeeven. **En om dieſ wille / dat ik daar niet aan twijffelen ſoude**, preſenteerde mp die Prelaat, ſodanige verſekering hier van te geven, als ik ſelfs ſoude willen hebben, en daar-en-booven ook genegen was, van my alle geleedene ſchaade en verlies, wederom te vergoeden, die my door de *Edele Hollandſe Compagny* waren aangedaan, en ſoude my daar en boven in ſtaat brengen, om van alle de menigvuldige verongelijkingen, en ſmaadheeden, die my aangedaen waren, wraak te nemen.

Anbieding van deſe aan de Roy.

Deſijge Reden-voering van de Roy aan den Ambaſſadeur.

Ik kon hier anders niet op antwoorden / als dat ik hem ten hoogſten, en ſeer de-moedig bedankte om dat hy *Ambaſſadeur* my die eere aandede, van dienſt onder ſo een Groot, en Edelmoedig Koning te preſenteren, en ingevalle, dat dit geluk deel-agtig wierd, ſekerlijk mijn uytterſte beſt ſoude doen, van my in d' eene, of d' andre Helden-daad wel te dragen, om my ſo doende de eere waardig te maken, die my ſoude mogen aangedaan werden, en wat de verongelijkingen en wederwaardigheden aanbelangde, die ik vande *Edele Compagny* hadde geleeden, deſelve ſette ik t'eenemaal uyt mijn ſin, ten opſigte het onnodig oordeelde, my ſelfs te verknijſen over een ſaak, daar toe geen hulpmiddel en niet te herhaalen was, *d' Edele Compagny* hadde in *India* ſo veel geſag en vermogen, dat ſyhaar wynig lieten gelegen leggen aan een qualijk ge-intentioneerde dienaar; maar kon, behoudens de eerbied van ſijn *Eerwaardigheyd*, mede niet bedenken, hoe dat ſijn Majeſteyt en des ſelfs *Ambaſſadeur* haar ſelfs verwaaadigden, aan ſo een gering perſoon te denken, als ik was.

Daar

Daar de Pater my te gemoed voerde / dat al over lange Jaaren van mijn perſoon in *Europa* had hooren ſpreken, en dat de *Engelſe* mijn naam aldaar bekent gemaakt hadden, en dat den *Franſſen Agent* eenen *Monſiuer Gelſam*, dewelke op *Bantham* ſijn verblijf hadde, ten tijden, dat die troubelen ter gemelde plaatſe voorvielen, een omſtandig verſlag van 't voorgevallene aan den Koning gedaan hadde, in welkers verhaal mijn naam en hoedanigheeden genoegſaam vermelt waaren, en dat den *Franſſen* Generaal, *St. Martin*, en hy in den Jaare 1693 naar't afgaan van *Poedechery*, ten tijden van haar gevangeniſſe op *Batavia* 't ſelfde in mijn opſigt hadde hooren beveſtigen, en daar nevens ook verſtaan hadde, hoe dat ik om de harde handelingen van *d' Ed. Compagny* aan my gepleegt, genoodſaakt geweeſt was, van my op de vlugt te begeeven, ſonder dat hy hadde konnen naarvorſchen, waar ik my onthield, als werdende op *Batavia* ſelfs, daar van verſcheyden geſprooken, en 't geen dat dien Pater ook betuygde / aan ſijn Majeſteyt overgebrieft te hebben, waar op hem van die Hoyſt / ten Antwoord gedient was / dat ſeer geerne wenſte, veel diergelijke miſ-noegde in ſijn dienſt te hebben, en inſonderheyd Luyden, dewelke omtrent het bedienen van eenige aanſienlijke Ampten van 's *Compagny's* gedoente en de gelegendheyd der Steden, en Forten een beproefde ervarentheyd hadden, als mede naar behooren omtrent die van een ander beroep. Antwoord van den Ambaſſadeur hier op.

Alſo dat wel-gemelde ſijn Majeſteyt betuygt hadde / geneegen te weſen, een vaſte voet in *India* te hebben, en was het mogelijk, de Heeren *Hollanders* de voet dwars te ſetten, en ſepde gemelde Prelaat van hem ſelfs / men moet immers bekennen, dat haar heers-ſugt, in deſe geweſten omtrent alle regtſinnige *Europiaanſe* Princen behoorde onverdraagelijk te weeſen, ten opſigte, dat ſy niet mogen lijden, dat hier andere Natien koomen, om haar voordeel (gelijk ſy *Hollanders* deden) te Sijn gedagten van Indien.

ſockken, en dat hy ook wel bevoorden konde / de ſijn Majeſteyts gevoelen, omtrent het aannemen van oude en beledigde *Compagny's* dienaaren, het regte middel was, waar van men ſig moeſt bedienen, ja geen geld daar toe ontſien, want ſeyde hy / ſo daar yemand ondervinding van heeft, ſo is het *Vrankrijk*, en ik beeld my in, vervolgde hy / dat ingevalle *Monſieur de Lattaye* ſig van d'advijſen hadde willen bedienen, die hem *Caron* hadde gegeven, 't meeſtendeel van deſe Landen onder de gehoorſaamheyt van de Kroon ſoude geweeſt hebben.

En voor ſo veel als *Europa* aanbelangde, dat ſijn Majeſteyt ſeer goede dienſten van de *Meſſieurs Schomberg*, *Calvo*, en *Catinat*, alle *Uytlanders* gehad hadde, en ook nog trok van de *Ridder Bart*, en 't geene, dat hier wel 't meeſte toe contribueerde was, van haare merites ſodanig met weldaaden op te vullen, datſe ſeer weynig aan haar eygen *Vaderland* quamen te denken, en dat ik ten vollen verſekert mogt zijn, dat den Koning op ſijn voorſchrijvens, my ſodanig een gunſt ſoude betoonen, als ik mogelijk niet verwagtende was.

Stelden my derhalven in keur / of ik hier van daan naar *Bengale* wilde gaan, en onder haar beſcherminge blijven woonen, ter tijd, dat hy daar over naar 't Hof hadde geſchreven, of indien ik van daar met een *Engelſen* Enterlooper naar *Perſia*, om ſo vervolgens over *Iſpahan* over Land naar *Vrankrijk* te reyſen, was een ſaak, die hem mede wel bevallen ſoude. Verklaarde my die Pater, dat hy de eere gehad hadde, van in des Konings Cabinet met ſijn perſoon alleen te ſpreeken, om over de *Indiaanſche* ſaken te rede-kavelen, en op wat voor een plaats, dat men 't beſt behoorde te begrijpen, dat hy ſijn Majeſteyt daar op in de Kaart deſe plaats hadde aangeweſen, als in 't middel-punt van *India* zijnde, en van waar men gemakkelijk naar de kuſt en *Bengale* ſoude konnen overſeylen, buyten dien de ſchoone gelegenheyd der ſelve; mitſgaders ook de geſonde lugt-ſtreek van dit Land, en

daar

daar benevens 't gemak van bequaam Timmerhout van ſtengen en maſten &c. tot den opbouw, of te verſtellen der Scheepen dienſtig, en dat hy ſijn Majeſteyt daar op hadde verſekert / dat aangeſien den Biſſchop op *Siam*, de Prins hadde weten te beweegen, om een Ambaſſadeur van ſijn Majeſteyt te verſoeken, dat het de ſchoonſte gelegendheyd was, die men bedenken konde, om daar een fortres op te werpen, dat daar op, den Koning ſijn gevoelens voor goet en bondig hadde gekeurt, en dat hy nog benevens dien, hem de genade hadde beweſen, van gemelde *Pater* met hand-taſting te belooven, buyten de 6 Scheepen, dien hy hem mede gaf, op 't ontfangen van een gewenſte tydinge, met 12 kloeke diergelijke Oorlogs kielen by te ſtaan, en dewelke nog wel van 12 andere ſouden gevolgt werden, en ik ſie der ook geen ſwarigheyt in, vervolgde gemelde *Pater*, want ik hebbe yetwes mede gebragt, dat bequaam is, om 't quaad gevoelen, 't welk de *Siammers*, van onſe Natie opgevat hebben, te doen verdwijnen, vergrootende de geſchenken, dien hy voor ſijn Hoogheyd ende verdere Staats-dienaars mede bragt, op 200000 Rijks-daalders, waar van ik eenige ſtukken geſien heb / dien ik ſelfs moet bekennen / dat ongemeen koſtelijk waren / beſtaande uyt verſcheyde Curieuſe Goud-draatſe gewerkte Kabinetten / rijkelijk met fijne geſteentens beſet / en binnen dien Spiegels met Goude Lijſten etc.

Koſtelijke geſchenken van den Ambaſſadeur.

Als ons voornemen gelukt, Heer Kapiteyn, vervolgde den Pater, my op de ſchouder ſlaande / dan ſullen wy eens ſien, of wy de *Hollanders* geen werk ſullen konnen beſchaffen, ik meen altoos wel van jaa, al waarenſe ſchoon in *India* begraven.

Hy was egter niet op de Natie / volgens ſijn voorgeven / verbeeten / maar wel / dat hy een trek aan d' Edele Compagny ſchuldig was / over eenige ſmaadheden / die ſijn Perſoon aangedaan waren / ſonder egter te willen ſeggen / waar in die beſtonden.

Ik

Gevoelen van de Roy over deſe redenen.

Ik hadde tot nog toe altijt getwijffelt/of deſe behuſtige Staat-kundige niet een van deſe politique diſcourſen te berde bragt/ om de gheheymen van mijn hert t' ontdekken/ als upt eenige oprechtigheyd; maar met ſlot van ſijn reden/ konde waarlijk de quaadheyd van ſijn gemoed upt ſijn weſen ſien blinken/ waar op ik/om die Pater te degen de Kap te vullen/ inſgelijks mijn beklag deede/ dat ook wel reeden van miſnoegen hadde, wegens dat ik quam te merken en te beſpeuren, dat mijn lange, ende getrouwe dienſten ſoodanig beloond wierden, ſijn Eerwaardigheyd doen verhaalende/ hoe ik op *Ceylon*, en de kuſt *Chormandel* met den Admiraal van *Goens* en den Generaal *Speelman* in den *Macaſſarſe* Oorlog als *Vry-willige* gedient, en geſworen had, en wijders/ de voorvallen van *Bantham*, en hoe ik tot Kapiteyn gevorderd, en eyndelijk met Regts-gedingen, als anderſints overvallen was geweeſt, verhaalende ik/ 't geen my hadde doen beſluyten, om *Batavia* te verlaaten, zeedert het welke verſcheyde maalen om mijn *Pardon* hadde verſogt; maar dat het ſcheen, deſelve voor my ſo lang, als ik leefde niet te verhoopen was, en dat ik ſelfs moeſt bekennen, dat de verkieſing, die ſijn *Eerwaarde* gedaan hadde, om *Tanaſſary* tot een Hoofd-plaats te ſtellen, t' eenemaal met mijn gevoelen mede over een quam, maar dat ſijn *Eerwaarde* wel diende de grond eens te peylen, en wijders een ontwerp te maaken van een Fortres, en een plaats uyt te kippen, waar men gevoeglijk deſelve ſoude konnen bouwen, waar toe ik mijn geringe dienſt aanbood, te weeten/ om een ſchets daar van te maken, en wijders door ſijn *Eerwaarde* verbeeterd te werden, 't geen ik van hem gedienſtig verſogt.

Sijn klagredenen.

Want ik dagt/ gelijk U Hoog Edele wel bevroeden kunnen/ dat indien ik my daar toe liet gebruyken/ als dan een Model daar van/ alſo wel

wel als de Pater ſoude hebben / en dewelke ik niet ondienſtig geagt hebbe hier nevens te voegen. Looshеyd van de Roy.

Wijders ging gemelde Prelaat met mijn ſelfs gemelde Rivier peijlen / en vonden op de Bank voor aan de mond met laag water 4 en 1 vierde 4 en een half en altoos niet minder als 4 vadem diepte / werdende voorts door verſchepde ſchoone en hooge Eylanden bedekt / en dien volgens de Ree voor alle winden beſchut. Peyld met den Geſant de Riviet.

Onder deſe Eylanden is'er een / dewelke wel de hoogſte is / en daar men op een Piſtool ſchoot na moet paſſeeren / dat daar een ſterkte was / bequaam om de Ree / en de Rivier te bevepligen / ook ſoude konnen beletten / dat'er niet een Vaartuyg ſoude konnen voor by paſſeren / zijnde de hil omtrent een Snaphaan ſchoot breed / en aan weder-ſijde ſchoone harde witte Zand-plaaten / daar men met gemak Rondupten ſoude konnen maaken. Eyland bequaam toe een Fortres.

In de Rivier zijn ter weereld geen blinde klippen / nog andere plaaten en banken te mijden / ſo dat men de ſtroom alſo wel by nagt / als by dag ſoude konnen in en upt koomen / dus doende meende ik dat men te waater deſe plaats niet ſoude konnen beſet houden / want niet alleen eens / maar tot vier verſcheide maalen met dien Heer deſelve over al gepeplt heb. Geen blinde Klippen in de Riviet.

Wy practiſeerden / waar dat men beſt de Stad ſoude ſtigten / en vonden daar toe een ſchoone plakte / effen in het inkoomen van de genoemde Rivier / ſulks dat de Fortifikaties van het ſo na-by gelegene Eyland de Stad aan weer-ſijde ſoude konnen beſchermen.

Gemelde Pater een gaauw Ingenieur zijnde / ſepde verſchepde maalen / dat wanneer hy 2 of 3 Jaaren / maar beſit van gedagte plaats hadde / deſelve onverwinnelijk ſoude konnen maken / en ſo ik als een Leerling van de konſt ſpreken ſal / hun met opregtigheyd des gemoeds ſeggen / en 't welk De Geſant is een Ingenieur.

ik

Groot gevoelen der Siammers over de woorden van de Roy.

ſtar-oogden en my wijders by der hand battende/ by den God des Heemels beloofden / 't ſelve ſoodanig te ſullen doen.

Twee dagen hier naar wierd een Expreſſe naar 't Hof van Siam met meer-gemelde Heeren haar letteren / en mijn brief afgeſonden.

Ik begon my te kittelen van een gewenſte uytkomſte ; maar wiert meer als oopt verbaaſt / te ſien / dat op deſe brieven geen ander gevolg quam/ als dat de Franſſen Ambaſſadeur door uytdrukkelijke order van den Koning van Siam gecommandeert wierd / om met 't ſelfde Schip te vertrekken, daar ſy mede gekoomen waaren, ten opſigte / dat ſy door dien Hof niet konden werden aangenoomen / die geene te zijn / daar ſy haar voor uytgaven / vermits dat met een Moors Schip in ſijn Haven gekoomen waaren / daar hy in tegen-deel wel wiſte / als mede ten vollen verſekert/ en bewuſt was / dat het den Koning van *Vrankrijk* aan geen Bodems ontbrak, om ſijn *Ambaſſadeurs* te brengen, daar hy ſe wilde hebben, dat was in 't Jaar 1685 wel gebleeken, en kon die Majeſteyt ook wel beſeffen, dat ſoo een edelmoedige Vorſt, en magtig Koning, als den *Franſſen* Koning was, het hem tot een ſchande ſoude rekenen, ſijn *Ambaſſadeur* aan ſoo een Prins, als hy was, op die manier te ſenden: maar dat het hem beter geleek, datſe onder dat voorwendſel wel yets anders in den ſin hadden, en daarom ſoo konden ſy hoe eerder, hoe liever met haar voorgewende *Geloofs-brieven* en geſchenken vertrekken.

Order van den Koning van Siam aan den Ambaſſadeur.

Order om de Roy in handen van de Compagny te leeveren.

Dog word gewaarſchout.

Wijders hadden de Gouverneurs hepmelijke order gekreegen / om my in handen, van daar toe twee uytgeſondene Konings Dienaaren, te ſullen leeveren, die my wijders aan 's *Compagny's* Opperhoofd op *India* ſouden overleeveren, dog de Gouverneurs hadden de goedhept / om my hier van tijdig te waarſchouwen. Over ſulks was mijn burgerſchap op Tanaſſary gaauw gedaan / en hadde ook de voorſigtigheyd gehad / om altijt een gezadelt paart

paart in gereetheit te houden / want om de onkosten een weinigje goed te maken / had ik 't Schip / waar mede op Tanaſlary gekoomen was / naar dat het een wepnigje vertimmert was / met 7 Elephanten naar St. Thomè geſonden / dog daar en tegen had ik een handige Chaloup zepl-reede leggen / om by ontmoeting van een Compagny's bodem / oft wel vooz gedagte Siamſe Compagny's Opper-hoofd beducht zijnde / ten eerſten daar in te ſtappen. Ik hadde even zoo veel tijds / dat ik afſcheyd van de Paters Jeſuiten (want haar Caracter van Ambaſſadeurs en gold hier niet) te nemen / die my behalven die gene / die reets naar derwaarts geſchikt waren / van bzieven voozſagen / om aan haar Lands-luyden op Bengale t' overhandigen.

Sijn voorſorg hier tegen.

Begeeft ſig aan boord.

Mijn goetje wierd inmiddels aan bdozd gebzagt / en naar 't nuttigen van een Glaasje wijn / vervoegde ik my tegens den avond naar. mijn Chaloup, en d'ankers geligt hebbende onder zepl / en vervolgens de ſtivier upt raakende ſteevenden inſgelijks op St. Thomè aan / in Zee zynde was my het gemoed met 't ontbeeren van een ſatſoenlijk geſelſchap te miſſen / en van een goed boek / dooz de laatſte harde bejegening ſoo ontſteld / dat ik met de ſchzikkelijkſte gedagten geſlingert was / dat ik dupſenderley voozwerpen in een uur hadde / dan lepde ik de ſchuld op den Koopman van Son, dewelke quanſups om ſijn pver dooz de Compagny te toonen / het op mijn leeven gemunt hadde / maar als ik daar en tegens quam te bedenken / dat die man dooz uptdzukkelijke ozdze van U Hoog Ed: daar toe verpligt was / moeſt ik daar en tegen weder by my ſelfs bekennen / dat de man niet anders gedaan hadde, als het geene, dat een eerlijk *Compagny's* Dienaar toequam, ſoo moeſt ik my ſelfs over mijn Heeren gebieders beklaagen; verſchoon my Edle Agtbare Heeren, ik ſpzeek als een gevlugte Miſnoegde, maar niet als een getrouw Onderdaan, van UE. Hoog Edelheeden, wegens dat ook al te veel vervolgt wiert / want ſepde dikwils

Zwaarmoedigheyd van de Roy.

in myſelfs / ik heb in 't *Vaderland* meenig ſoldaat ſien ſtraffen, die buyten de Linien agterhaalt wiert, maar wanneer dat men bevond, dat ſy met het front naar 't Leeger marcheerden, ſoo wierden ſy dikwils als *Moeskoppers* geſtraft, en niet als *Overloopers*.

Ik ben / dagt ik / een man / dewelke my van myn poſt heeft ſoek gemaakt / om een gevankenis t'ontgaan / dewelke met regt / de plaats der Ellendige, en 't graf der Levendigen gevoegelijk mag genoemt worden / ik hebbe's Compagny's vrienden / nog vanden 't haare ontrooft / in tegenheel den intereſt van myne Heeren en Meeſters in allen deelen op Atchin waargenoomen / en hoe dikwils heb ik met myn bidden en ſmeeken om lijfsgenaa verſogt; maar die droevige gedagten namen een einde / doen ik St. Thomè begon te naderen / vermits dat 't vooriz. Schip wel daar vond leggen / maar niet in die ſtaat / dien ik verwagt hadde / want de Paliacatſe vrienden hadden al vry in de beurs van den Moorman, onder voorwending van een Moorſe pretentie, getaſt.

Komt te St. Thomè.

Waar de vlugge tijd-liet my niet toe / hier langer te blijven / veel minder Madras aan te gieren / (daar ik egter ſoo nootſakelijk hadde willen aangaan / dewijl dat ter gemelte plaatſe te innen / en te voorderen heb) aangeſien dat in 't verby-zeylen van Nagapatnam, een kloeke ſlupt nevens 4 of 5 Jagjes en zeyl-Chaloupen gewaar wierd / wegshalven myn ankertjes t'hups gehaald / en de zeylen by-gemaakt hebbende / ſtelde ik myn kours langs de wal en ſnapte vervolgens de Bengaalſe Rivier in / wanneer op Belleſoor aan Land quam / daar ik ten ſpoedigſte een Dienaar naar de Franſe Logie ſond / om daar bekend te maaken / dat'er een perſoon van *Taxaſſary* gekoomen was, dewelke brieven voor de vrienden mede gebragt hadde.

Vertrekt van daar.

Siet eenige Scheepen.

Komt te Belleſoor.

Word verſogt in de Franſſe Logie te koomen.

Ik hadde niet lang getoeft / of daar quam een man van ſatſoen verſoeken / dat ik binnen de *Logie* ſoude gelieven te koomen, alwaar ik verſchee-

nen /

nen / en mijne Brieven overhandigt hebbende / ſo wierd ik met veel heughepd en teekenen van vriendſchap ſo minnelijk ontfangen / als ik ſoude hebben komen wenſchen / voorts ordre ſtellende / dat mijn gemelte *Chaloup* voor haar *Logie* gebragt wierd.

Komſt van Pater Tachart.

Den Pater Tachart, (quam om dat als gemelt / ſijn voorſtel en d'Ambaſſade in wanorder geraakt was) hout daar aan met ſijn geſelſchap van Tanaſſary wederom te rug / en onderwijſen middelen beraamd tot mijn vertrek naar Patria, 't welk ſtond effect te nemen met een Engels particulier Schip / anders genaamt een Lorrendraayer, gelijk ik hem tot dien eynde mijn Chaloup tot ſijn gebruyk leende en na 't gedaane werk deſelve voor 4000 Realen ſtond te verhoopen: daar wierd dan vaſt geſteld / dat ik met nog een perſoon van haar Natie, om my als een Leyds-man te dienen, eerſt na *Engeland* en van daar ons wijders naar *Vrankrijk* ſouden overgevoert werden, alwaar wy met onſe komſte aan 't Hof, ingevolge den inhoud der Brieven, aan d'eerſte Dienaar van Staat *Monſr. de Pontchartrain*, ons moeſten aangeven / die ons dan wel aan ſijn Majeſteyt ſoude preſenteeren: want naademaal, ſeyde *Tachart*, dat wy onlangs tijding bekoomen hebben, dat'er hoop tot de vreede is, oordeel ik het beſte te weeſen, dat ik hier blijf, tot dat deſelve geſlooten is, als wanneer ik met de 2 Scheepen, die hier leggen, my ten eerſten naar *Tanaſſary* ſal vervoegen, om onſe voorneemens te helpen uytvoeren.

De Roy neemt voor met een Engels Schip te vertrekken.

Om wat reden hy ſig van daar na Vrankrijk ſoude begeeven.

't Welk waar en waaragtig te geſchieden ſtaat / ingevalle dat U Hoog Edele, naar haare gewoonelijke wijshept daar niet bp tijds in voorſien / eben-genoemde plaats gefortificeerd / en in ſtaat van tegen-weer gebragt weſende / hebben ſp verſchepde maalen geredeneert / en voor vaſt geſtelt / dat ſy dog niet eerder in ſtaat ſouden zijn, *d' Edele Compagny* de dood ſteek te geeven, ſo ſy *Malacca* niet en hadden, alſoo niet bupten reeden bp haar

Voorneemen der Franſſe.

de waaren bewoogen geworden, om mijn *pardon* te geeven en dat het reets tot *Hougly* was; met die bpvoeging / dat hy *Reſident* 't ſelve alle uuren verwagtende was: mp dienvolgens vooꝛhoudende / of ik met het erlangen der ſelve genegen ſoude zijn, om my weder onder 's *Compagny's Juriſdictie* en gehoorſaamheyt te begeven.

Verkrijt t pardon.

Ik wiert hier over ſodanig van blijdſchap verrukt / dat bp-naar niet konde gelooven / 't geen ik quam te hooren / egter de plaats / daar ik mp ſelfs bevond / liet mp niet toe / om mp ſelfs upt te laten; maar gaf gemelde Sinjeur vander Meer te kennen / dat ingevalle hy het zodanig met opregtigheyd meende, en ik van ſijn ſeggen verſekering kreeg, als dan niet een minuut onder de *Franſſen* ſoude willen blijven, maar hoe eerder hoe liever, genegen was, naar *Hougly* te vertrekken, vermits dat *Batavia* met geen voorgenoomen raad verlaten hadde, om mijn *Vaderland* ſchaade aan te doen, maar wel om mijn ſaaken, in 't lieve *Vaderland* komende, te redden.

Sijne woonden hier over uytgeboeſemt.

Wy beſlooten dan / om daar over heymelijk naar *Bengale* te ſchrijven, op dat de *Franſſen* hier af geen kenniſſe mogten hebben, 't geen dan ook ſodanig in 't werk geſtelt wierd / dog egter ſoo bedektelijk niet / of die argliſtige Natie wierd'er pets af gewaar / wesweegen alle hunne krachten inſpanden / om 't ſelve te beletten en dikwils met de waapens in de hand gereet ſtonden / wanneer dat den vooꝛnoemden Reſident in mijn woon-plaats quam / daar egter geen ſwarigheyd was / om haar gelveld te ontgaan / als de bewuſte 4000 Rijksdaalders te betaalen / want haar te willen verlaten / ſonder de voldoeninge daar van te doen / ſoude ſekerlijk moeyelijkheyd veroꝛſaakt hebben / en ſchoon daar toe hadde konnen koomen / ſoude het mp ſeer ſchandelijk geweeſt zijn / om aan te gaan: naardemaal mijn Scheepje de Elly, en de Chaloup, benevens alle mijn andere tijdelijke goederen onder haar bewint en gehooꝛſaamheyd waaren / 't geeye den Edelmoedige vander Meer be-

Hun beſluyt dien aangaande.

Dat uytlekte aan de Franſſe.

weeg-

weegde/ om mijn de gedagte ſomma te verſchieten/ alſoo dat hy oordeelde en ook quam te uptten/ dat het *d' Ed: Compagny* der niet op aankoomen ſoude, als mijn gevoelen ontrent deſelve maar opregt was, gelijk ſulks by ſijn Copy-Brieffes U E. Hoog Edele nader ſal vertoonen.

Van der Meer ſchiet de penningen aan de Roy om ſijn ſchuld te betalen.

Daar op ſtelden wy een dag/ dat hy op het onverſienſte in de *Franſſe Logie* met het geld ſoude komen, en daar benevens mijn *Pardon* in handen ſoude ſtellen, waar op ik dan aannemen ſoude, van met hem naar onſe verblijf-plaats te gaan, om ſo doende in ſtaat te weſen, by aldien daar op uytvlugt maakte, haar die penningen ten eerſten toe te tellen, gelijk haar deſelve op hunne begeerte ook ter hand geſtelt wierden/ waar naar de geſeyde aanbiedingen/ en het pardon van gemelden Reſident met de verepſte eerbiedigheyt quam aan te baarden/ met hem hand aan hand haar Logie uptgaande/ en my naar d'onſe begeevende/ laten de gemelde Franſſen in de uptterſte verwondering op onſe beyde Perſoonen ſtar-oogen.

Onderling accoord tuſſen van der Meer en de Roy.

Gaan t' ſamen uyt de Franſſe Logie.

Edoog het ſchijnt/ dat de rampen en ongevallen nog geen eynde van mijn verdriet wilden maken/ ten opſigte/ dat die Natie door een verbloekte ſugt van wraak-gierigheyd ingenoomen zijnde en wel ſiende/ dat ſy onvermogens waaren/ deſelve aan my te oeffenen/ hunne goddeloose gierigheyd den vryen toom gaven/ ter ſaake/ dat ſy als uyt een Wolven-bos van haar Logie in mijn huys quamen/ en daar de waardy/ van omtrent 3000 Rijks-daalders uyt roofden/ gelijk ſulks des anderen daags met het afhaalen van mijn overgebleven armoedtje (heyliglijk ende waaragtiglijk zy 't geſegt) ſoodanig bevond.

Wraak. ſugt der Franſſe.

Die de goederen van de Roy weg neemen.

Met mijn komſte in Hougly wierd ik nog ſterk door de Heeren St. Martin en de Lande, deſſelfs meede-ſtander aangeſogt/ en door alderhande geſuykerde woorden/ met het op-offeren van de alder-voordeeligſte ſaken en aanbiedingen/ dien men waarlijk yemand ſoude konnen aandoen/ getragt

Aanbiedingen van de Heeren St. Martin en de Lande.

[illegible]

[illegible] maar daar en tegen belast [illegible] , [illegible] ; of 4 dagen [illegible] . doch egter met [illegible] 2 Perso- [illegible] , die [illegible] wierden [illegible] Directeur . aan wiens [illegible] hebben te dragen , en een an- [illegible] op te geven , van [illegible] geetje door Secretaris en getekend, en [illegible] daar van gepasseert is en [illegible] in handen van gemelte mijn Gemagtigdens gestelt; [illegible] ook tot acte van den [illegible] en [illegible] dat uyt kragte van dien in staat soude moogen werden met de saak voort te vaaren; [illegible] ondervonden dat egter genoegen na hunne vernoegen bewijs en onderrigts aan den Raad te doen die daar naar de billijkheyd de behulpsaame hand soude bieden . edog wat mijn Chaloup aanbelangt ; deselve soude in 't geselschap van de 2 Galjoots in de maand December al mede weg geschikt werden.

Hoe de Saaken van de Koy geredden wierden.

Ingevolge van 't voorgenoomene ; soo maakte men een begin op de papieren ; en de Schuldenaars te ondertraagen ; ende de schulden deugdelijk bevonden zijnde ; maakte men een reekening liquide van mijn debet en credit , wanneer sy quamen te bevinden ; dat ik genoegsaam in staat was ; om mijn schulden af te doen ; en soude boven dien met een langer verblijf op Hougly, wel een moope stuyver hebben konnen over houden ; maar den Heer Directeur buyten allen twijfel geoordeeld hebbende ; dat een Persoon van mijn staat en bediening 's Compagny's ommeslag en Koophandel aldaar niet behoeft te weeten ; of om beter gesegt ; van 't Bondgenoodschap niet en was ; kon ik niet opdoen ; maar moest (naar dat mijne in plaats gestelde mannen een memorie, in geschrift van mijn goederen ; met voordagt hadden opgesteld ; en goede sorg voor het aan boord brengen der selve hadden gedraagen) mij aan boord

bege-

begeven; weynig van gedagten zijnde / dat den vernuftige Heer Directeur den Schipper met een geheyme ordonnantie bevoegt soude hebben / om mijn goederen onder sijn verantwoording te neemen, en deselve met sijn aankomste op *Batavia*, aan *U Ed: Hoog Edele* Gemagtigdens over te leveren. De Roy. geeft sig aan boord.

Hier werd ik wederom getergt over dese mijne aangedaane ongelijken te klagen / en eens aan onsijdige Persoonen voor te houden / of desen Heer yveraar van 's *Compagny's* voordeel niet eerst behoorde van gemelde schuld af te vorderen? en ingevalle dat hy eenigsints agter-dogt gehad hadde / dat ik onmagtig om te betalen soude geweest hebben / eer dat tot die proceduuren gekomen was / van my tijd te vergunnen en daar in te voorsien. Klagten van de Roy.

Edog 't schijnt dat soo een verstandig Koopman sig selfs inbeeld / dat geen Oyer-schaar t' vermogen heeft / om met haar vingers tot aan de stoel van sijn Agtbaarheyd te reyken / 't geen dat egter Hemels vast gereselveert hebbe met Luyden van kennisse t'overleggen / op wien dat ik mijn verhaal sal soeken / wegens mijn geleedene schaaden / en merkelijke ongelijken / dien ik door sijn doen hebbe / en nog moet gedoogen / en naardemaal ons geen aanmerkens-waardige dingen van Bengale tot Batavia toe te vooren quamen / sal ik hier mede een eynde maaken. Einde van sijn verhaal.

Dit is dan Hoog Ed: Heeren 't Papiere kind / wegens mijn wederbaaren / dat ik aan U Edele zedert mijn afwesenthey̆d van Batavia in de tijd van over de 6 Jaaren / wegens de voorvallen / die my overgekomen zijn / kan op offeren met betuginge / dat ik in gemelde tijd / soo veel niet geschreeven hebbe / als nu zedert 6 weken herwaarts: ik hebbe my be-yvert / om voor al de waarheyd te seggen / en hebbe mijn staat gemaakt / de voorvallen van een vont jaar op 6 bellen schrift te stellen / hebbende ook 6 uuren van noo- Vertoog van de Roy aan de Hoog E: *H:* van de Indische Maatschappy.

mige Vaar-waaters: gedoogt niet / smeek ik Hoog Ed: Heeren nogmaals / dat hy die alderslimste plaag soude onderworpen zijn / van oud en arm te worden / op dat hy U Hoog Ed: als tweede Vaaders mag naar-geven / dat *U Ed:* kunt straffen, en wederom salven, die is / en ook soo lang sijn Schepper haar 't ligt in sijn oogen laat schijnen vermeynd / soo gewillig te leven als te sterven.

(onderstont)

U Hoog Edelens alder-onderdanigste tot der dood toe getrouwe en gants overgegeven Dienaar

(was getekent)

JACOB JANSZ. DE ROY.

(ter sijde stond)

BATAVIA den 13 *Maart*
Anno 1698.

E Y N D E.

RE-

REGISTER

Van de voornaamſte Saaken, vervat in de *Reis-Beſchrijving* van *Jacob Janſz. de Roy.*

Aanbieding van *Pater Tachart* aan *de Roy.* 168
- - - van *de Roy* aan de *Indiſche maatſchappy.* 189
- - van de Koninginne van *Atchin* aan de *Roy.* 144
- - van de Heeren *St. Martin* en *de Lande* aan *de Roy.* 183
- - door *de Roy* van de hand geweeſen. 184

Aanmerkingen van *de Roy* over het bemagtigen van *Atchin.* 159
Aanſpraak van *de Roy* aan ſijn volk. 4
- - tegen den Koning van *Banyer Maſſing.* 31
- - van den Koning van *Cottaringen* aan *de Roy.* 110
- - des ſelfs antwoord hier op. ibid.
- - antwoord des Konings en weder antwoord van *de Roy.* 111
Aard der *Maccaſſaren* in het vegten. 71
Agaat ſeer hoog geagt by die van *Banyer.* 124
Ambaſſadeur van *Johoor* befaamt voor een *Zee-roover* ondervraagt *de Roy.* 48
- - neemt de *Roy* in ſijn vaartuyg. 49
- - ſpreekt de *Portugeeſen* met een bits gelaat aan. ibid.

Amok van de *Banyareſen* geroepen om de *Roy* te vermoorden. 103
Amphioen goede waar op *Succadana.* 131
Apoſtels van wild varkens vleeſ gemaakt. 20
- - waar van de Ryſigers 's morgens en 's avonds haar deel kreegen. 21

Atchin beſchreeven. 153
- - - by *de Roy* in hoog-agting. 156
- - is vol dieven. ibid.
- - de naam van een *Republijk* gegeeven. 157
- - by de Fabel van de Kik-vorſchen vergeleeken. ibid.

Baat ſugt der Rijks-grooten van *Banyer.* 42
Baay voor de Rivier *Sampit.* 128
Baldadigheid van eenige Schippers te *Atchin.* 141
Bamboeſen tot Riemen en Zeylen gebruykt. 25
Banyareſen (3) gaan met het vaartuig van *de Roy* door. 98
- - verhaalen al hun weder-varen aan een *Pangerang.* ibid.
- - door *de Roy* gedood. 104, 105

Banyer is de voornaamſte *Negery* van *Borneo.* 122
- - is vol gemengt volk. 123
- - is vol goud en andere waaren. 124

Baſt van boomen tot het digt maaken der ſcheepen gebruykt. 24
Beeſtagtigheid van een *Hollandſe* Matroos. 107
Begeerte van 2 *Hollanders* aan *de Roy.* 107

Berg

Berg met goud-rijke Aders. 65
Beſluit tuſſen *van der Meer* en *de Roy*. 182
Bevel des Konings van *Banyer* tegen de *Portugeeſen*. 69
Beweysredenen van de bloed-verwanten van de *Sampitſe* Moordenaars tegen *de Roy*. 118
By-geloovigheid der *Viadjes* ſeer groot. 59
-- ontrent 2 ſtukken goud. 65
Blaeren met materie door vergift veroorſaakt. 114
Blankas, of Zee-huiſen des ſelfs ſtaarten om gaten te booren gebruykt. 24
Bloeddorſt van eenige Moordenaars tegen *de Roy*. 116
Bloedhertigheid van de *Atchinders*. 158
Blijde tijding voor *de Roy*. 181
Boosheyd van 2 rouwe gaſten aan een *Engels* Kapiteyn. 161
Borneo een Eylandt waar geleegen. 130
Brand-ſchepen toegeſtelt om de *Portugeeſen* te vernielen. 89
-- die de Rivier afdrijven. ibid.
Brief tot nadeel van *de Roy* van *Batavia* aan den Koning van *Banyer* geſchreeven. 57
-- van *de Roy* aan den Generaal en Raden van *Indiën*. 73
-- aan *Francois Prins* Preſident op *Maccaſſar*. 75
-- van *Emanuël de Roosje* aan *de Roy* geſchreeven. 85
-- aan *Gelmer Vosburg* Gouverneur van *Mallacca*. 138
-- van eenige Zee-ſchuymers aan de Gouverneurs van *Mergen*. 66
Brieven van *Gelmer Vosburg* aan *Delthon* behandigt. 147
-- van aanprijſingen voor *de Roy*. 174
-- van *de Roy* aan de Staats-Dienaars van *Atchin*. 150
-- goede antwoord hier op. ibid.
Cabos een Vis, waar gevangen en gedroogt. 61
Camphur op wat plaatſe de ſelve valt. 129
Chinees komt de *Roy* beſoeken. 32
-- brengt levens-middelen en huis-gereedſchap. 33
-- maakt dat *de Roy* en de ſine eenige ryſt en geld kreegen. ib.
Chineeſen neemen voor ſig meeſter van het Schip te maaken. 11
-- ſtellen hun toeleg te werk en voeren het uyt. 12
-- dooden eenige menſchen en gaan met het Schip deur. ibid.
Cottaringen een Rivier ſcheyd *Banyer* van andere plaatſen. 105
-- de laatſte grens-plaats van *Banyer*. 129
-- is de goud-rijkſte van alle. ib.
Cryſtal in een gebergte gevonden. 66
Dankbaarheid van *de Roy* aan God. 188
Dapperheid des Volks van *de Roy*. 10
-- van *de Roy*. 12
Delthon neemt ſijn nood-wendigheeden in en komt te *Siam*. 135
-- doet leelijke ſtukken aldaar. ibid.
-- is in groot gevaar, dog komt te *Atchin*. 136
-- laat ſijn ſchip in Zee ſinken. ibid.
-- word na *Madras* op-ontboden. 136
-- doet ſijn beklag aan *de Roy*. 137

-- word van *de Roy* geholpen en ontkomt het met de vlugt. ibid.
-- neemt voor *de Roy* te verraden. 147
-- ſtrooyt eenige laſter uyt tegen *de Roy*. ibid.
-- neemt voor *de Roy* van het bedde te ligten. 148
-- word van *de Roy* uytgedaagt. 149
-- word voor een ſchelm verklaart en in ſijn geſigt geſpoogen. 152
De Roy, ſie *Jacob Janſz. de Roy*.
Diamant de groote van een duyve-ey hebbende. 132
Diamanten in een gebergte gevonden. 66
Diamant-mijn waar geleegen. 129
Dieven te *Atchin* de handen en voeten afgekapt. 156
Eed van het volk van *de Roy* gedaan. 4
Elende ſeer groot van *de Roy*. 13
Emanuel de Roosje een *Italiaan*, tot Kapitein *Moor* aangeſtelt. 67
-- verkrijgt van den *Vice-Roy* van *Goa* een *Laſtbrief*, hoe ſig op *Banyer* te gedragen. 68
-- tot wat einde afgeſonden. 72
-- ſchrijft een brief aan de *Roy*. 85
-- word van *de Roy* gewaarſchouwt wegens een bloedige toeleg. 88
-- komt gelukkig aan boord en legt ſig voor de Rivier. 88
-- ligt eenige Peper uyt de *Chineeſſe* vaartuygen. 90
Engels-ſchip komt voor de eerſte maal te *Cottaringen*. 119
Eyland by *Tanaſſary* ſeer bequaam tot een Fortres. 173
Eylanden in de Rivier van *Banyer*. 125
Eyſch van den Gouverneur van *Tatas* aan *de Roy*. 45
-- antwoord daar op. ibid.
-- der *Portugeeſen* over het gevangen neemen der Grooten van *Tatas*. 86
-- van den *Directeur Pieter van Dijkshoek* aan *de Roy*. 184
-- die door *de Roy* volbragt wierd. ibid.
Flaaute onder de Reiſigers, waar door eenige blijven leggen. 18
Fortres van *de Roy* op *Banyer* gemaakt. 92
Francois Prins Preſident op *Maccaſſar*. 75
Franſſe ſoeken de *Compagny* te dwars-boomen op *Bengale*. 181
-- rooven de goederen van *de Roy*. 183
Gadong een ſoort van vrugten beſchreeven. 22
-- hoe de ſelve bereyd en gegeeten worden. 23
-- dat den Reyſigers qualyk bequam. ibid.
-- dog waar tegen *de Roy* een middel om te geneeſen vond. ib.
-waar door ſy herſteld wierden. 24
Gebed van *de Roy* gedaan. 13
Gebergte van Cryſtal. 66
Gebod des Konings van *Banyer* aan alle ſijne *Negeryen*. 83
Gehoorgeeving van den Koning van *Banyer* aan eenige Geſanten. 85
Geld te *Atchin* gebruykelijk. 155.
Geldgierigheid van de Grooten van *Banyer*. 85
Gelmer Vosburg Gouverneur van *Mallacca*. 138
Genegendheyd van *de Roy* jegens den Prins van *Succadana*. 41
-- van een *Sabandhaar* en een

Slavin aan *de Roy* 114
Gerugt voor de deur van *de Roy*. 32
-- dat door een aardig antwoord geſtild wierd. ibid.
Geſanten van een *Succadanas* Prins koomen by *de Roy*. 36
-- van verſcheyde Vorſten aan den Koning van *Banyer*. 85
Geſchenken der *Portugeeſen* aan de Koning van *Banyer* overgegeeven. 84
-- der *Siammers* en *Chineeſen* aan den Koning van *Banyer*. 85
-- van *de Roy* aan den Koning van *Cottaringen* geſonden. 119.
-- van de Koninginne van *Atchin* aan *de Roy*. 143
-- van *Pater Tachart* waar uyt die beſtonden. 171
Geſelſchap van *de Roy* erneerde ſig met ſnijderen. 34
Geſprek tuſſen *de Roy* en eenige *Indianen* van *Banyer Maſſing*. 29
Gevoeghſtheid van een *Sabandhaar* tegen *de Roy*. 116
Gevoelen der *Indianen* over *de Roy*. 20
-- des Konings van *Banyer* over de *Hollanders*. 52
Geweer wederom aan *de Roy* gegeeven. 50
Goddeloos voorneemen van de *Indianen* van *Banyer Maſſing* tegen *de Roy* en ſijn volk. 29
-- dat *de Roy* door een leugenagtig verhaal ontkomt. ibid.
-- der Papen van *Banyer* tegen *de Roy*. 93
Gods-dienſt der *Viadjes* beſchreeven. 159
-- der *Banyareeſen*. 123
Goud in groote meenigte by de *Viadjes*. 60
-- is voor een beuſeling by haar te krijgen. ibid.
-- in een Rivier, van het gebergte loopende gevonden. 63. 64
-- op wat wijſe het ſelve vergidert werd. 64
-- 2 ſtukken van een byſondere groote in een poel leggende. ib.
-- des Volks by-geloovigheyd ontrent deſe 2 ſtukken. 65
-- hoe het ſelve te *Atchin* aan de Handelaars verdeeld word. 155
Goudmynen op *Atchin*. 153
Gouverneur van *Tatas* vorderd eenige Rijksdaalders van *de Roy*. 45
-- van *Madras* ontbied *Delthon*. 136. 137
Gouverneurs van *Mergen* beletten *de Roy* eenige moordenaars te overrompelen. 162
-- van *Tanaſſary* hebben order om de *Roy* over te leeveren. 176
Griek door de *Siammers* omgebragt 135
Grooten van *Tatas* door de *Portugeeſen* in bewaring genoomen. 86
-- worden wederom ontſlagen. ibid.
-- des Konings van *Banyer*, ſoeken het goed van de *Roy* en ſijn geſelſchap onder ſig te krijgen. 34
-- hun ſtout verſoek aan *de Roy*. ibid. 35
-- daar *de Roy* haar op antwoord ibid.
-- van *Atchin* aan den Commandeur *Harmen Veet* geſonden. 146
-- worden wel ontfangen en onthaald. ibid.
-- van *Siam* ontbieden *de Roy*. 174
Gruuwelijk voorneemen van eenige, om

om de kinderen te dooden tot lijfs-noodruft. 16
-- dat door geweld van *de Roy* wierd voorgekoomen. ibid.

Harmen Voet met een Vloot ſcheepen op de *Franſſe* afgeſonden. 140
Heydenen te *Banyer* tot het *Chriſtendom* door een Prieſter gebragt. 127
Hof des Konings gebouwd op een driftige ſtoffe. 84
Hol van een *Engelſch* ſchip door *de Roy* gekogt. 133
Hollanders (2) mede-geſellen van *de Roy* by den Koning ontbooden. 108
-- worden van de Inwoonders vermoord. 109
Hongers-nood onder *de* Roy met ſijn volk. 16
Hugo van der Meer brengt *Pardon* aan *de* Roy. 181.182
-- ſchiet Penningen aan *de* Roy om ſijn ſchuld te betalen. 183
Huuwelijken der *Viadjes* beſchreeven. 59
Huyſen van *Banyer* beſchreeven. 124

Jacob Evertſz naam van een Vis. 17
Jacob Janſz de Roy begint het verhaal van ſijn vlugt. 1
-- ſijn ſtoutmoedig voorneemen. 2
-- begint ſijn vlugt te neemen in een vaartuyg. ibid.
-- komt te *Carang Sadoelang*. ibid.
-- ſiet eenige *Chaloupen* en komt aan een Eylandtje. 3
-- doet een aanſpraak aan ſijn Volk. 4
-- werpt ſijn voorraad over boord en komt aan een Eyland ten anker. 5
-- koomt by eenige *Maccaſſaarſe* Koopluy. ibid.
-- word met ſijn volk van een ſwaare ziekte overvallen. 7.8
-- komt in de Rivier *Panbaang*. 8
-- vaart deſelve op naa een *Negery*. 9
-- doet aldaar een landing. ibid.
-- geeft vuur op een troup *Indianen*. 10
-- ſijn voorneemen om tegen 7 vaartuygen te vegten. 10
-- raakt met ſijn vaartuyg aan de grond. 11
-- gaat aan land, en ſchiet 4 wilde Varkens. ibid.
-- doet ſeyn om aan boord gehaald te worden. 12
-- dog word van ſijn ſchip en goederen beroofd. ibid.
-- is naakt en in een erbarmelijke ſtaat. 13
-- doet ſijn gebed tot God. ibid.
-- vermaant ſijne ſpits-broeders. 14
-- raakt met vlotten de Rivier over. ibid.
-- dreygt eenige van ſijn volk met een koegel doot te ſchieten. 16
-- doet een gebed in het openbaar. 17
-- vergelykt ſig by een tweede *Moyſes*. 17
-- ſchiet een wild Varken. 19
-- maakt een Vaartuyg klaar. 24
-- vergelykt ſig by een tweede *Adam*. 25
-- word met ſijn volk aan land geſmeeten. 25

-- is in ſwaarmoedige gedagten. 25. 26
-- verneemt een Vaartuyg met menſchen. 26
-- waar over hy ſijn ſlapende makkers aanſpreekt. 27
-- gaat met ſijn geſelſchap in hun vaartuyg. 28
-- komt aan een *Negery* van *Banyer Maſſing*. 30
-- word wel ontfangen en met geſchenken vereerd. 30. 31
-- komt by den Koning van *Banyer Maſſing* te gehoor. 31
-- doet ſijn Aanſpraak tegen de ſelve. 31
-- word by een *Sabandhaar* gehuyſveſt. 31
-- dog word wakker uytgeſcholden en buyten de deur geſtooten. 32
-- word van andere Grooten in een leedig huys gehuyſveſt. 32
-- word van een *Chinees* met levens-middelen voorſien. 33
-- geeft ſig uyt voor een *Doctor* in de *Genees-kunde*. 34
-- doet eenige geneeſingen. ibid.
-- word van eenige Grooten van een Prins van *Succadana* beſogt. 36
-- word met een vaartuyg afgehaald en wel van den Prins ontfangen. 37
-- wend veele middelen aan om den Prins te geneeſen. ibid.
-- raakt hier over in groote nijdigheyd by de Grooten. 38
-- word uyt order des Konings van *Banyer* in verſeekering genoomen. 39
-- raakt in groot-agting by den Prins van *Succadana*. 40
-- word bewoogen om met een *Portugees* Kapiteyn uyt *Banyer* na *Macconw* te gaan. 43
-- gaat met de ſelve met geſchenken ten Hoof. 44
-- Scheyd van den Prins van *Succadana* en komt by de *Portugeeſen*. 45
-- word over 50 Rijksdaalders van den Gouverneur van *Tatas* aangeſprooken. 45
-- hoe hy ſig hier in gedraagt. ibid. 46
-- word ten tweeden-maal aangeſprooken. ibid.
-- doet een verſoek aan den Gouverneur. 47
-- gaat met een *Canoetje* uyt varen. 48
-- is in ſeer groote bekommernis, dog komt by een Ambaſſadeur van *Joheor*. ibid.
-- word na booven gevoerd om van een ziekte geneeſen te werden. 49
-- word wederom van den voorgaanden *Chinees* beſogt. 50
-- krijgt ſijn geweer wederom. ib.
-- ſijn voornemen om een Staats-Dienaar te doorſchieten. 51
-- word daar over by den Koning geroepen. ibid.
-- antwoord den Koning van *Banyer* met een overſchrokt gemoed. 52
-- ſiet ſijn volk wederom, en krijgt vergoeding van ſijn geledene ſchaade. 55
-- werd van *Kiay Bappa* om vergiffenis gebeeden. 55
-- waar mede hy ſig verſoend. ib.
-- krijgt ſijn volk wederom. 56
-- raakt in groot-agting te *Banyer*. 56
-- gaat met den Koning op reys. 57

-- maakt een ſterk Water-kaſteel. 61
-- neemt ſijn vermaak met de jagt. 62
-- word met *Tommegong Guſty* naar het gebergte geſonden. 63
-- beſiet een Goudrijke berg. 65
-- doet van alles aan den Koning verſlag en word gepreeſen. 66
-- verſoekt aan den Koning van *Banyer*, de hulp van de *Ed. Compagny* te verſoeken. 73
-- ſchrijft aan den Generaal en Raden van *Indiën*. 73
-- ſchrijft een brief aan *Francoys Prins* Preſident op *Maccaſſar*. 75
-- ſchrijft een tweede brief aan *Willem van Outshoorn* Generaal van *Indiën*. 77
-- houd een onderlinge t' ſamen ſpraak met den Koning van *Banyer*. 83
-- krijgt een brief van *Emanuel de Roosje*. 85
-- waarſchouwt een *Portugees* Kapiteyn wegens een bloedige toeleg. 88
-- ſchiet 2 geſchutten los om een *Portugees* Kapiteyn te waarſchouwen. 90
-- prijſt de *Maatſchappy* den Koning van *Banyer* aan. 93
-- verantwoord zich deftigh tegen den Koning van *Banyer*. 93
-- word door den Koning van *Banyer* geraden te ontvlugten. 93, 94
-- neemt affcheyd van den Koning van *Banyer*. 94
-- vertrekt van *Banyer*. 95
-- word van de *Banyareeſen* agter-volgt. ibid.
-- raakt in groote verlegentheyd met ſijn vaartuyg. 96
-- maakt een *Paggertie* om ſig te beſchermen. ibid.
-- vind een *Praauwtie* in het ſand. 94. 97
-- begeeft ſig in het Boſch om yets op te ſoeken. ibid.
-- begeeft ſig aan den oever van de Rivier *Sampit*. 98
-- verandert ſijn leger-plaats. 99
-- verneemt een *Praauw* met gewapende kerels. 99
-- waar mede hy in geſprek komt, en vereeren malkander eenige noodruft. 100
-- word den toeleg der gewapende mannen gewaar. 101
-- verſtaat het ſeggen der *Banyareeſen*. 102
-- vermaant ſijne 2 ſpits-broeders op hun hoede te zijn. 103
-- ſchiet een *Banyarees* 2 koegels door de borſt, word gequeſt, en ſtoot den Moorder doot met ſijn makker. 104
-- geeft een *Javaan* de doodſteek. 105
-- gaat met ſijn volk in het vaartuyg der Moordenaars en vertrekt. ibid.
-- komt aan een *Negery*. 106
-- word by den Koning van *Cottaringen* ontbooden. 109
-- neemt ſijn affcheyd van den *Sabandhaar* en van ſijn volk. ib.
-- met wat voornemen voor den Koning verſchijnt. 110
-- word wel van den Koning onthaald. 112
-- word vergift ingegeeven. 113
-- waar van geneeſen word. 114, 115
-- word door eenen *Jurragan* verbeeden van de dood. ibid.
-- word by den Koning van *Cottaringen* aangeklaagt. 117

— verdedigt ſig hier tegen. 118
— verwelkomt de *Engelſe* te *Cottaringen*. 119
— verkrijgt ſijn ontſlaging van den Koning van *Cottaringen*. 120
— haald ſijn begraven geld in de boot. 120
— ſcheld de Inwoonders van *Cottaringen* wakker uyt. ibid.
— verſoekt den *Engelsman* om 'er vuur onder te geeven. 121
— raakt met den *Engelſen* Kapiteyn in geſprek. 121
— komt te *Succadana*. ibid.
— komt op *Mallacca*. 132
— neemt de vlucht van daar en komt te *Atchin*. 132
— werd aldaar gekent, en van veele Natien beſogt. 132. 133
— verkoopt eenig goud. ibid.
— koopt 2 *Chaloupen*, waar mede hy handel drijft. 134
— raakt in groot-agting op *Atchin*. 134
— helpt eenen *Delthon* uyt ſijn gevaar. 137
— werd daar over van de *Engelſe* en *Franſſe* gelieſkooſt. 138
— ſchrijft een brief aan *Gelmer Vosburg* Gouverneur van *Mallacca*. 138
— werd by den *Sabandhaar* van *Atchin* ontbooden. 142
— word van de ſelve en andere Rijks-grooten onthaald en eenige bedieningen aangebooden. 143
— wat antwoord hy aan een voorſitter van de Koninginne van *Atchin* gaf. 145
— wederlegt de laſter van *Delthon* tegens hem uytgeſtrooyt. 148
— verſiet ſig tegen de lagen van *Delthon*. 148
— neemt ſijn vlugt op een Eyland voor de Stad. 149
— kriigt eenige *Maleyers* en *Atchinders* op ſijn hand. 149
— ſend eenige Brieven aan de Staats-dienaars van *Atchin*. 150
— doet ſijne klagten aan de Riks-grooten tegen *Delthon*. 150 151
— verkrijgt voldoening voor de Regters van *Atchin*. 152
— waarom de aanbiedingen van de Koninginne van *Atchin* niet aanneemt. 152
— verſoekt eenig geld van de *Franſſe*. 160
— dat hy verkrijgt. ibid.
— vertrekt van *Atchin* en komt te *Mergen*. 161
— neemt voor eenige *Engelſſe* moordenaars te overrompelen. 162
— word Admiraal over de Vloot van den Koning van *Siam*. 164
— gaat met ſijn Vloot onder zeyl. ib.
— keert met ſijn Vloot onverrigter ſaak na huys. 166
— kriigt order van den *Vice-Roy* van *Tanaſſary* om den *Franſſen* Geſant te ontfangen. 166
— word van den *Ambaſſadeur* ten eeten verſogt. 167
— wat hy aan *Pater Tachart* antwoorde. 168
— doet ſijn klag-redenen aan *Pater Tachart*. 172
— by de Grooten van *Siam* ontboden. 174
— die hy deftig beantwoord. ibid.
— word gewaarſchouwt van de Gouverneurs van *Tanaſſary*. 176
— begeeft ſig aan boord. 177

.. komt te *St. Thomé*. 178
.. vertrekt van daar en komt te *Bellefoor*. ibid.
.. neemt voor met een *Engels* Schip te vertrekken. 179
.. ontfangt tijding van ſijn *Pardon*. 181. 182
.. krijgt geld van *van der Meer* om ſijn ſchuld te betalen. 183
.. wijſt de aanbiedingen van de Heeren *St. Martin* en *de Lande* van de hand. 184
.. maakt een einde van ſijn verhaal. 187
.. verhaalt ſijn ongemakken. 188
.. bied ſig t'eenemaal aan de *Indiſche Maatſchappy* aan. 189 190
Jan Willemſz van Amſterdam, een weg-geloopene Matroos ſtelt ſig beeſtagtig aan tegen *de Roy*. 107
.. des ſelfs begeerte met ſijn makker aan *de Roy*. ibid.
.. word van de *Indianen* ſijn houwer ontweldigd en gedreygd. 108
.. word van de Inwoonders met nog een *Hollander* vermoord. 109
.. des ſelfs lijk begraven. 112
Javaan door *de Roy* om 't leven gebragt. 105
Javanen (2) om mond koſt aan land geſonden. 6
Imborſt van de *Atchinders*. 158
Indianen koomen op *de Roy af*. 10
.. dog moeſten de vlugt voor ſijn volk neemen. ibid.
.. meenen dat alle *Hollanders Wond-heelders* zijn. 34
.. ſchrander in hare aanſlagen. 87
Inlanders gaan met *de Roy* in Zee. 2
.. van *Banyer Maſſing* ſoeken *de Roy* met de ſijne te vermoorden. 29
.. op wat wijſe ſy ſulks naalieten ibid.
.. ſoeken ſig by *de Roy* te verontſchuldigen. 30
Joan Baptiſta een *Portugees* Kapiteyn komt met geſchenken voor den Koning van *Banyer*. 43
.. doet een voorſtel aan *de Roy*. ib.
.. verſoekt den Koning van *Banyer* om *de Roy* mede naar *Macouw* te moogen neemen. 44
.. dat hem wierd toegeſtaan. ib.
Jurragan verloſt *de Roy* van de dood. 115

Kanon wakker op de *Maccaſſaren* los gebrand. 71
Kanon-koegels door een *Portugees* Kapitein op de *Banyareeſen* geſchooten. 88
Kapiteyn in ſijn Kajuyt door ſijn volk doodgeſchooten. 161
Karang Monting een ſoort van kleyne wilde vrugten. 22
Karmont een ſoort van rode vrugten door de Reyſigers gevonden. 18
Kiay Bappa Raads-Heer des Konings van *Banyer* gedreygt om dood geſchooten te worden. 51
.. werd voor den Koning van *Banyer* ontbooden. 53
.. werd hard van den Koning bejegend. 54
.. verantwoord ſig voor den Koning van *Banyer* tegen *de Roy*. 54
.. werd van den Koning gedwongen om *de Roy* om vergiffenis te bidden. 55
Klaagende woorden van de ſpits-

broeders van *de Roy*. 13
Klag-redenen van *de Roy* aan *Pater Tachart*. 172
Klagten van *de Roy* tegen *Delthon*. 150
.. van *de Roy* over den *Directeur, Pieter van Dijkshoek*. 187
Koeken van *Gadong* gebakken by de *Maccaſſaaren* gebruyklijk. 23
Koninting een *Negery* en plaats om de Schatting van Peper te betaalen. 60
Koning van *Banyer Maſſing* antwoord op de Aanſpraak van *de Roy*. 31
.. geeft order voor *de Roy* ſorg te ſullen dragen. ibid.
.. van *Banyer* ondervraagt *de Roy* over ſijn voornemen van doodſlag. 51
.. bekijft ſijn Rijks-raad *Kiay Bappa* ſeer hard. 54
.. dwingt hem vergoeding aan *de Roy* te doen. ibid.
.. houd *de Roy* in groote waarde. 57
.. gaat op reys om ſijne Landen te beſien. ibid.
.. geneegen om offerhande te doen en Gods-dienſt te pleegen. 63
.. wat beloſten hy aan *de Roy* doet 66
.. gebied een *Maccaſſaarſe* Prins tegen de *Portugeeſen* te vegten. 69
.. houd een onderlinge t'ſamenſpraak met *de Roy*. 83
.. begeeft ſig op reys. ibid.
.. komt te *Tatas*, alwaar met Kanon begroet word. 84
.. is begeerig om de hulp van de *Ooſt-Indiſche* Maatſchappy aan te neemen. 91
.. laat een generaale vergadering leggen wegens *de Roy*. 93
.. raad *de Roy* om te ontvlugten. 94
.. vermaant *de Roy* met veele woorden tot ſijn welſtand. ib.
.. laat ſig *Keyſer* noemen. 123
Koning van *Cottaringen* doet een aanſpraak aan *de Roy*. 110
Koningen van *Banyer*, aan wie hun heerſchappy verſchuldigt zijn. 122
.. van *Succadana* verlieft op de Dogters van de *Viadjes*. 131
Koninginne van *Atchin* doet eenige Aanbiedingen door haar Rijks-Grooten aan *de Roy*. 144
.. ſpreekt voor eenige weg geloopene Matrooſen. 146
.. heeft een groote naam, maar weynig magt. 157
Koop-handel ſeer groot te *Atchin*. 153
Koopmanſchappen van wat ſoort op *Banyer* geagt. 124
Kragt van ſekere worteltjes tegen het vergift. 113. 114.
Laboe de voornaamſte Goud-mijn op *Atchin*. 153
Lagen van *Delthon* om *de Roy* van ſijn bedde te ligten. 148
Landack een Rivier verſien van een Diamant-Mijn. 129. 130
Laſt-brief van den *Vice Roy* van *Goa* aan *Emanuel de Roosje*. 68
Laſter van *Delthon* tegen *de Roy*. 147
.. die door een tweede laſter gevolgt wierd. ibid. 148
.. dat van *de Roy* wederlegt word. 148
Leger-plaats van *de Roy* verandert. 99

Liſt van *de* Roy gebruykt om de dood met de ſijne te ontgaan. 29
. . van *de* Roy aan 4. *Banyareeſen* 101, 102
. . des Konings om de beſte Diamanten te krijgen. 130
Liſtigheyd van een *Sabandhaar*. 108
Lof aan de *Hollanders* door den Koning van *Banyer* gegeeven. 52
Looſe Brief door *de Roy* van een *Engels* Kapiteyn aan den Koning van *Cottaringen* geſchreeven. 119, 120
Lorrendraayery in *Indien* van eenige Bedienders. 185

Maccaſſaarſe Jongen opgemaakt om *de* Roy te vermoorden. 47
. . dog ontdekt het aan *de Roy*. ibid.
. . word daar over aan den Gouverneur verklaagt. ibid.
Maccaſſaren (2) komen by *Criamala* aan boord van *de Roy*. 6
. . ontdekken een godloos voorneemen om ſig meeſter van het ſchip te maaken. 6, 7
. . vermeld door de *Portugeeſen*. 70
. . neemen de vlugt voor de *Portugeeſen*. 71
. . deſſelfs aart in het vegten. ibid.
Mandaway een Rivier. 128
Manſchap van die van *Banyer*. 125, 126, 127
Medegeſellen van *de Roy* neemen voor een menſch te dooden om te eeten. 15
. . dat haar door *de Roy* wierd afgeraaden. 15
Medogendheyd van *de Roy*. 134
Meſties ſchrikkelijk mishandelt van de *Chineeſen*. 12
. . ſpringt gewond zijnde buyten boord en komt aan land. ibid.
. . ſterft van ſijne wonden. 14
Moeraſſen een groot hinder voor *de Roy* en ſijne ſpits-broeders. 14, 15
Moord-ſugt van een *Javaan*. 12
. . dog door *de Roy* daar in belet. ibid.
Munt te *Atchin* in gebruyk. 155

Nederlander heeft een Goddeloos voorneemen. 95
Negratie een Eylandt waar geleegen. 180
Negeryen der *Banyareeſen* beſchreeven. 124
Negers van *Viadjes* beſchreeven. 58
.. hun luſt tot menſchen hoofden. ibid.
Nicobarien Eylanden waar geleegen. 181

Onderhandeling tuſſen den Koning van *Banyer* en *de Roy*. 54, 55
Ongebondenheyd van eenige *Maccaſſaarſe Guardes*. 142
Ongemak uyt de vrugt *Gadong*. 23
Oorband van een Schipper aan een *Atchinder* gegeeven. 141
Oorſprong van de Rivier van *Atchin*. 153
Opper Hoofd van een *Negery* aan de Rivier *Panboang* komt by *de* Roy aan boord. 8
. . werd van hem wel onthaald. 9
Order van den Koning van *Siam* aan den Geſant van *Vrankrijk*. 176
Ordre des Koning aan *de Roy* wegens eenige brand-ſcheepen. 90

Paggertje door *de Roy* gemaakt om ſijn goed te beſchermen. 96
Pamboang een Rivier, 8
Pangerang Opper-hoofd van *Criamala*, 6
- - - van *Java* eerſte Koning van *Banyer*, 122, 123
- - - *Ammin* broeder des Konings van *Banyer* ontneemt *Marteningrat* ſijn tweede Vrouw, 42
- - - *Aria Caſſomba* van den Koning van *Banyer* bevolen tegen de *Portugeeſen* te vegten, 69
- - - verooverd een *Portugees* ſchip en dood de *Portugeeſen*, 70
- - - *Marteningrat* Prins van *Succadana* word vergift ingegeeven, 41
- - - waar door hy met een blindheyd wierd overvallen, 42
- - - word van Vrouw en Juweelen berooft, ibid.
- - - word mede van ſijn tweede Vrouw berooft. ibid
- - - moeſt dit alles verkroppen, ibid.
- - - word van *de Roy* geſcheyden, 43
- - - ſijne beklaagelijke woorden over het afſcheyden van *de Roy*. 44
- - - keerd weder na ſijn land, 45
- - - komt by *de Roy* te *Succadana* aan boord, 121, 122
- - - *Pourbaya* tweede Prins van *Succadana* word opvolger in het Rijk, 41
- - - ſijn Goddeloosheyd aan ſijn broeder *Marteningrat*, ib.
- - - is verliefd op ſijn 's broeders vrouw, die hy met liſt tot ſig nam, 42
Papen van *Banyer* ſtellen een Godloos voorneemen in 't werk tegen *de Roy*, 93
Pardon aan *de Roy* door *Hugo van der Meer* gebragt, 182
Peper-dorpen in *Borneo* waar geleegen, 60
Plekken door vergift veroorſaakt, 114
Pligt-pleegingen van *de Roy* aan *Pater Tachart*, 167
Poelewey een Eyland, een plaats der gebanne Dieven van *Atchin*. 156
Pontſiock een ſoort van bladeren tot deekens gebruykt, 16
Portugeeſen brouwen een nieuwe aanſlag tegen *de Roy*, 49
- - - ſoeken vriendſchap met *de Roy*, 56
- - - dat hy van de hand wijſt met eenige dreygementen, ibid.
- - - verbieden de Peper-handeling aan een *Spaans* Kapiteyn te *Banyer*, 69
- - - ſchieten met hun geſchut door des Konings Paleys en ſteecken een vaartuyg van den Kapiteyn in brand, ibid.
- - - moeten alle op een ſchip door de kling ſpringen, 70
- - - vernielen veele *Maccaſſaren*, ibid.
- - - hun Godloosheyd in het afloopen van een ſchip van den Koning van *Siam*, 72, 73
- - - komen met geſchenken by den Koning van *Banyer* te *Tatas*, 84
- - - ſoeken *de Roy* op hun ſijde te krijgen, ibid.
- - - neemen eenige Grooten van *Tatas* in bewaaring, 86

Pouboang een Rivier, alwaar veel Goud gevonden word, 129
Praauw van *de Roy* gevonden, 96, 97
Prieſter brengt veele *Heydenen* tot het *Chriſtendom*. 127
- - - word om 't leeven gebragt, ibid.
Prijs op de Hoofden der *Hollanders* by die van *Cottaringen* geſteld, 115
Prins van *Succadana* ſend eenige Grooten aan *de Roy*. 36
- - - laat *de Roy* met een vaartuyg haalen, 37
- - - van *Succadana* verſoekt aan *de Roy* hulp van de *Ooſt-Indiſe Compagny*, 40
- - - des ſelfs hoedanigheyd beſchreeven, 41
Raads-beſluyt tegen de *Portugeeſen* genoomen, 86
Redeneering van *de Roy* over den handel te *Atchin*. 156
Reden-voering van *Jurragan*, om *de Roy* in het leeven te houden, 115
- - - waar voor van den Koning bedankt wierd, 115, 116
Regeering van *Atchin* by die van *Poolen* vergeleeken, 157
Regt der Burgers van *Atchin* tegen een dief, 156, 157
Republijk op de regeering van *Atchin* toegepaſt, 157
Riemen van *Bamboeſen* gemaakt, 25
Rijkdom van eenen *Delthon*, 135
Rijkdommen der *Viadjes*, 60
Rijks-grooten ſpeelen *de Roy* een leelijke trek by den Koning van *Banyer*, 38, 39
Rijks-grooten van *Atchin* doen eenige voordeelige aanbiedingen aan *de Roy*, 142, 143
Rijks raaden van *Banyer* ſtrooyen een verdagt gerugt uyt van *de Roy*, 92
- - - hun Goddeloose raad aan den Koning van *Banyer*, 92
Rivier by *Tanaſſary* beſchreeven, 173
- - - daar goud in gevonden werd, 64
- - - waar in verſcheyde metaalen gevonden werden, 66
- - - van *Atchin* beſchreeven, 153
- - - van *Banyer* beſchreeven, 124, 125
- - - van de *Viadjes* beſchreeven, 127
Roode Aarde in een berg voor de Goud-ſmits gebruykelijk, 63
Roy, ſie *Jacob Janſz. de Roy*.
Rugbeenen van Schil-padden, gebraden en voor een lekker-beetje gegeeten, 22
Sabandhaar ſloot *de Roy* met de ſijne buyten de deur, 32
- - - belet *de Roy* ſijn voornee-men van dood ſlag, 51
- - - te *Atchin* doet een voorſtel aan *de Roy*, 159
- - - dog word afgeweeſen, ib.
't Saamenſpraak tuſſen *de Roy* en den Koning van *Banyer*, 83
Samen-ſweering van een *Portugees* Kapiteyn en de Rijks Grooten van *Banyer*, 45
Sampit een Rivierbeſchreeven, 21
Sand-plaaten (2) in de Rivier van *Atchin*, 153
Schat word van *de Roy* begraaven, 106
Scheepen (3) der *Portugeeſen* door

den *Maccaſſaarſe* Prins verovert, 70
- - - van *Chormandel* handelen op *Atchin*, 153, 154
Scholm-ſluk der *Negers* aan de Rivier *Panboang*, 9
Schimpig ſchrijven van eenige Zeeſchuymers aan de Gouverneurs van *Mergen*, 166
Schip door *Deithons* order in Zee geſonken, 136
- - - van den Koning van *Siam* van *Engelſe* Zee-ſchuymers genoomen, 163
Schip-breuk geleeden door *de Roy*, 96
Schipper der *Hollanders* bedrijft groote ongebondenheyd te *Atchin*, 141
Schoonheyd der vrouwen van de *Viadjes*, 131
Schrik van die van *Banyer* voor het ſchieten, 90
Schulden van *de Roy* hoe gereddet, 186
Schulpjes in 't ſand gevonden, waar Oeſters in waaren, 22
Siammers doen een verſoek aan *de Roy*, 174, 175
- - - hebben een groot gevoelen over de woorden van *de Roy*, 176
Slaaven worden te *Atchin* in de Goud-mijnen gebruykt, 155
Slaaven-handel te *Atchin* op wat wijſe geſchied, 154, 155
Slap-hertigheyd der Reyſigers, 26
Smeek ſchrift van *de Roy* aan den *Directeur Dijkshoek*, 185
- - - dat ontſeyd word, 186
Spraak van die van *Banyer*, 123
Staarten van *Blankas* gebruykt om gaten te booren, 24
Staats-dienaar van den Koning van *Cottaringen* ſoekt *de Roy* te vergeeven, 112
Stoffen van den Koning van *Banyer* aan *de Roy* vereerd, 55
Storm, waar door *de Roy* groot ongemak lijd, 4
Stoute woorden van *de Roy* tegens den Koning van *Cottaringen*, in
- - - antwoord des Konings hier op, ibid.
Straffe der dieven te *Atchin*, 156
Suury vergiftigt zijnde bekomt *de Roy* ſeer qualijk, 113
Swaar-moedigheyd van *de Roy*, 177

Taboukouw een Rivier, 128
Tachart Franſſe Ambaſſadeur op wat wijſe te *Tanaſſary* wierd ontfangen, 167
- - - verſoekt *de Roy* ten eeten, 167
- - - wat hy aan *de Roy* van weegens ſijn Koning verſoekt, 168, 169, 170, 171
- - - peylt de Rivier van *Tanaſſary*, 173
- - - is een gaauw *Ingenieur*, ibid.
- - - word van den Koning van *Siam* belaſt te vertrekken, 176
- - - komt te *Belleſoor*, 179
Tentje door de Reyſigers opgeregt 21
Tomlombes een ſoort van dooſen, 128
Tommegong Guſty Gouverneur der Goud-mijnen, 61
- - - desſelfs magt en gebied, ibid.
- - - ſijn geveynſtheyd omtrent den Koning van *Banyer*, 63
- - - word met *de Roy* naar het gebergte geſonden, ibid.
Tranſlaat Acte aan *de Roy* over ſijn Admiraalſchap, 165
Travaade en ſwaare Regen, 25
Tweede Brief van *de Roy* aan den Generaal en Raden van *Indiën*, 77

Twee-ſpalt tuſſen de Heeren van *Atchin*, 158
Twiſt tuſſen 2 Gouverneurs van *Mergen* waar uyt ontſtaan, 164

Vaartuyg door de Reyſigers in 't ſand gevonden, 21
- - - dat door haar wierd opgemaakt, 24
- - - waar in de Reyſigers ſig begeeven, 25
- - - van *de Roy* gebrooken, 96
Vaartuygen (7) koomen op *de Roy* af, 10
- - - dog moeſten de vlugt neemen, ibid.
Vader ſoekt ſijn Soon in de plaats van ſijn Neef op den Throon te ſetten, 72
- - - krijgt de *Portugeeſen* tot ſijn hulp, ibid.
Verbond tuſſen de *Portugeeſen* en een Oom van een Vorſt te *Banyer*, ibid.
Verdediging van *de Roy* tegen de Bloed-verwanten van de *Sampitſe* Moordenaars, 118
Vergift door eenige wortteltjes verdreeven, 113, 114
Verhaal van een toeleg van de *Banyareeſen* op *de Roy*, 101
- - - van de opkomſt van eenen *Delthon*, 135, 136, 137
- - - van de ongemakken van *de Roy*, 188
Verhandeling der *Franſſen* met een Gouverneur der *Mooren* op *Bengale*, 181
Verraad van de Inwoonders van *Criamala* door 2 *Maccaſſaren* aan *de Roy* ontdekt, 6, 7
- - - waar tegens hy op ſijn hoede is, ibid.
Verſchil tuſſen *de Roy* en *Kiay Bappa* by-gelegt 55
Verſchijning van *de Roy* en *Delthon* voor de Regters van *Atchin*, 150, 151
Verſoek van eenige der Reyſigers om dood geſchooten te moogen werden, 18
- - - daar *de Roy* met een deſtige reden ſig teegen ſteld, ibid.
- - - waar op een ander elendig verſoek volgde, 19
- - - van een Prins van *Succadana* aan *de Roy*, 36, 38
- - - des Konings van *Banyer* aan *de Roy*, 37
- - - des Konings van *Banyer* aan de *Portugeeſen* over het gevangen neemen van eenige Grooten, 86
- - - der Bloed-vrienden van de gedoode *Sampitſe* Moordenaars, 117
- - - verantwoording van *de Roy* hier tegen, ibid.
- - - van de *Atchinders* over 't verkieſen van een Koning, 158
- - - hoe het ſelve word tegen gehouden, ibid.
- - - van eenige *Engelſe* Moordenaars aan *de Roy*, 163
- - - werd afgeſlaagen. ibid.
Vertoog van *de Roy* aan den Koning van *Banyer*, 53
- - - antwoord van den Koning hier op, ibid.
Vertooning van *de Roy* aan den Generaal en Raden van *Indiën*, 1
Ververſſing van de Inwoonders van *Cria-*

Crismale aan boord gebragt, 6
- - - van den Prins van *Succadana* aan boord gefonden, 121
Verweer-plaats van *de* Roy op een Eyland voor *Atchin*, 149
Viadjes beſchreeven, 58, 59
- - - moogen niet trouwen voor dat menſchen hoofden bekoomen hebben. ibid.
Vice-Roy van *Goa* geeft een Laſtbrief aan *Emanuël de* Roosje, 68
Vis van *de* Roy gevonden onder het gaan, 17
- - - waar mede de Reyſigers hun honger verſadigden, 18
Vlotten gemaakt om over de Rivier te koomen, 14
Vogel witchelary hoe by de *Viadjes* waargenoomen, 59, 60
Volk van den Commandeur *Harmen Veet* weg geloopen, 146
Volkeren van alderhande Natie te *Atchin*, 153
- - - van verſcheyde Land-aard op *Banyer*, 123
Volkrijkheyd van *Banyer*, 123
Voornoemen der *Portugeeſen* tegens een *Spaanſe* Kapiteyn te *Banyer*, 68
Voorſigtigheyd waar te neemen op *Succadana*, 131
Voorſlag van een *Neger* aan een ſlavin van *de* Roy, 100
Voorſorg van *de* Roy tegen de lagen van *Delthon*, 148
Voorraad over boord geworpen, 4
Voorſtel van *de* Roy aan den Koning van *Banyer*, 91
Voorval van een *Maleyer* met de Roy, 106, 107
- - - van een *Spaans* ſchip van *Batavia*, 68
Vraag des Konings van *Banyer* aan *de* Roy over *Kiay Bappa*, 52
- - - antwoord van *de* Roy hier op, ibid.
- - - van een *Sabandhaar* te *Atchin* aan de *Hollanders*, 141
- - - leelijke bejeegening hem hier over aangedaan, 142
- - - van *Pater Taehart* aan *de* Roy, 167
Vreemdelingen ſonder Vrouwen by hen hebbende worden voor Zee-Roovers aangeſien. 28
Vrouw van *Marteningrat* van een uytneemende ſchoonheyd, 42
- - - word door haar mans broeder weg genoomen, 42
Vrouwen waar toe dienſtig zijn onder de *Indianen*, 28
- - - der *Viadjes* beſchreeven, 59
Vuyl-ſpreeken van eenige Matrooſen te *Atchin*, 146
Uytdaaging van *de* Roy tegen *Delthon*, 149
Uytvoering der Vrienden van de gedoode *Sampitſe* moordenaars, 116, 117

Waaren by de *Viadjes* hoog geagt, 60
Wagt-huys aan een Rivier te *Atchin*, 140
Water-Kaſtiel van *de* Roy gemaakt, 61
- - - is van een wonderlijke vaſtigheyd, ibid.
- - - deſſelfs afbeeldſel aan de *Ed. Compagny* geſonden, 62
Wederlegging van *de* Roy tegen de laſter van *Delthon*, 148
Weyts een *Engels* Ambaſſadeur doet verſoek aan de Koninginne van *Atchin*, 134, 135

Wild Varken door *de* Roy geſchooten, 19, 20
. . . groote blijdſchap hier over van de Reyſigers, 20
. . . word ſchoon gemaakt en in ſtukken gedeelt, 20
. . . waar door de Reyſigers nieuwe kragten kreegen, 21
Wilde Varkens (4) door *de* Roy geſchooten, 11
Willem van Outshoorn Generaal van *Indiën*, 73
Wipſt van *de* Roy gedaan aan het hol van een *Engels* ſchip, 133
Woorden van een hoopeloos voorneemen der Reyſigers, 26
. . . tuſſen *de* Roy en het volk van een onbekend vaartuyg, 28
. . . ſeer deftig van de Prins van *Succadana* aan *de* Roy, 40
. . . daar *de* Roy een goed gevoelen over hadde, ibid.
. . . der *Banyareeſen* aan de ſlavinnen van *de* Roy, 101
. . . der *Banyareeſen*, om *de* Roy te vermoorden, 102
. . . van een ſlavin tegen den *Sabandhaar*, 108
Wortelsjes een tegengift tegen Venijn, 11
. . . desſelfs kragt ondervonden, ibid. 11
. . . aardige uytwerkingen hier van, ibid.
Wraak der *Spanjaarden* aan de *Macaſſaren*, 71
Wraak-ſugt der *Franſſen* aan de goederen van *de* Roy, 183
Yſer-mijn op *Criamala*, 5
Zee-roover van *Manacaibo* overweldigd een Goud-mijn te *Atchin*, 159
Zee-roovers ontveyligen de kuſt van *Indiën*, 5
. . . van wie deſe uytgeſonden worden, ibid.
. . . koomen op *de* Roy af, 7
. . . dog moeten wijken, ibid.
. . . ſchrijven een ſchimpigen brief aan de Gouverneurs van *Mergeu*, 166
Zeylen van *Bamboeſen* gemaakt, 25
Ziekte onder het volk van *de* Roy, 8
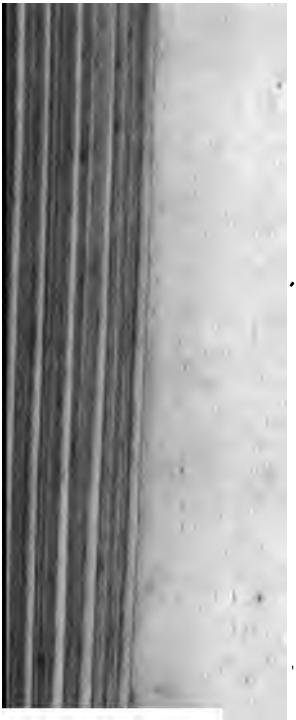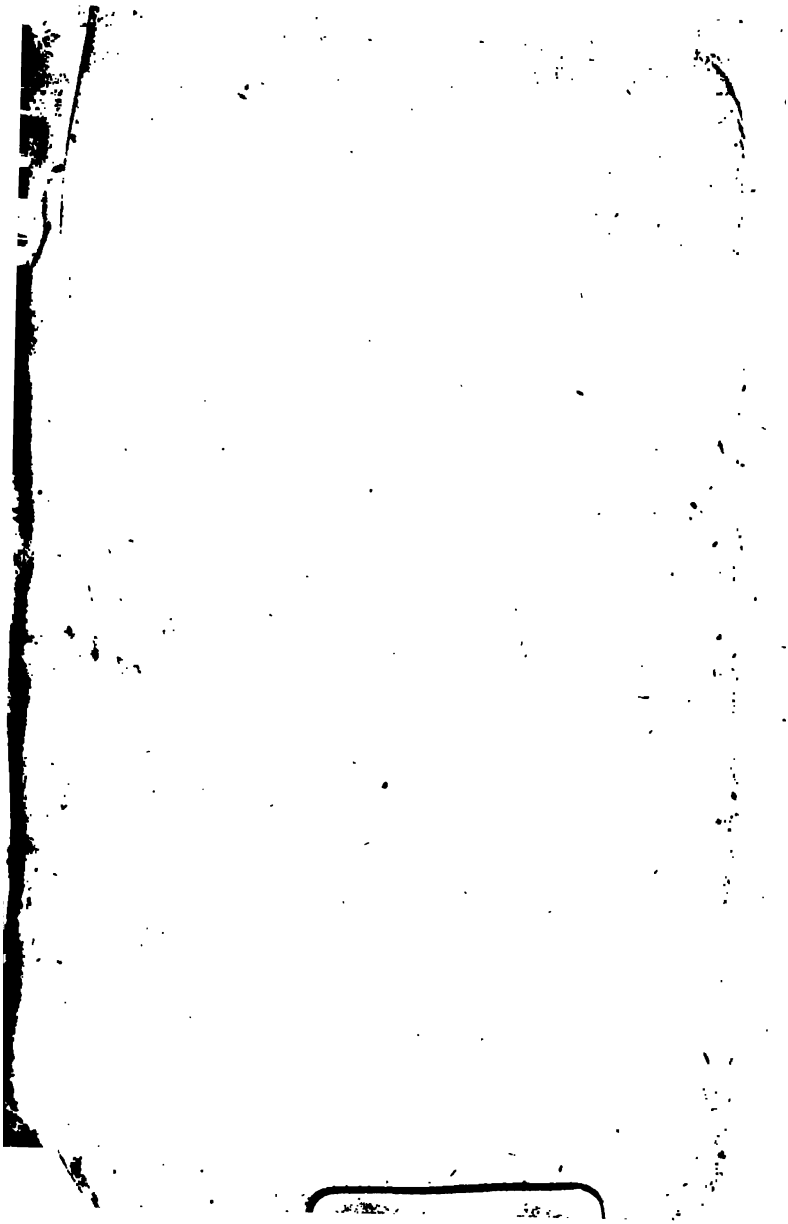
EYNDE.